AULI GELLII NOCTIUM ATTICARUM LIBRI VNDEUIGINTI

Aulus Gellius, Nicolas Gerbel

Digitized by Google

9
18 E
13

8.-2.e.-44

~~II ff 35 fe~~

Digitized by Google

AVLI GEL-
LII NOCTIVM ATTI-
CARVM LIBRI VN-
DEVIGINTI.

VITTORIO EMANUEL. BIBLIOTECA N. ROMA
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM GRATIA ET PRIVI-
LEGIO IMPERIALI
AD SEXENNI-
VM.

Pertinet ad Bibliothecam S. Francisci ... Alme Vrbis
ex ... ac Rev.mi D. ... Rinaldi

INDEX EORVM quæ notatu digna in hiſce noctibus Atticis uiſa ſunt.

ABdera democriti oppidum 27.b.
Abluuium 83
Abſtemiæ mulieres
Academici 55.b. (53
Acca larentia 34.
Accentus q̃rundã noim 64.b.
Acerbitas. ibidem.
Acerbitudo eodem
Acceſſito 95
Acetũ an concreſcat 88.b
accipiter et Chamęleõ 50.98.b
Accipitret 98.b
Actiones uxoriæ 23.b.
Aciei Romanæ uocabula. 49.b
Accij reſponſio ad pacuuiũ. 64
Accius 92.b.
Achei ad pugnam taciti 4
Achilles Romanus 11.
Acinum neutri gene. 42.b.
Acina ebrioſa eodem.
Acritas. 64
Actito uerbũ frequenta. 45.
Actuariæ 54.
Ad 39.
Adamuſſim iudicium 2.b.
Adagium de laide. 3.b.
Adeſſe & ſupereſſe 7
Adfabre 39
Adhæſe loqui 29.
Addomum 59
Adlegatus 68
Admirationem ſilentium pare
Admodum 39 (re. 27.b.
Adnotamenta 86.b.
Adoleſcentes ad philoſophiam hortatur Taurus 34 b
Adoleſcens nimis vetuſte loquens reprehenditur 4
Adoptatio p prętorẽ 31.b
Adoptator eodẽ.
Adoptiuus ibidem.
Adprime 86.b. Adprimũ
Adprobus ibidem
Adprimus 39
Adprobe eodem.
Adpotus eodem.
Adſentior, p aſſentio 96.
Adſiduus 84.
Aduerbia in im 63.b.
Aduerſæ res 37.b.
Adulterio 83
Adulteritas eodem
Aeacus 79
Aedes ſacrę nõ oẽs ſũt tẽpla. 75
Aedepol muliebre iuramẽtũ 56
Aeditimꝰ 62. Aedituẽtes. ibi.
Aedituus 11.
Aegles Crœſi filius mutus 29
Aegyptiorum laus 58.b.
Aeluri 104 b.
Aemilius ad pyrrhum 19
Ἁιμονία 75.
Aenigma 61
Aequor uentris 59
Aerarij cura 70
Aeria ægyptus 75
Aere ſulua 68
Aeruſcator 71.b.
Aeruſcans 43.b.
Aeſchylus 92
Aeſopi apologus de caſſita 16.b
Aetates tres 54.b.
Aetnæ mõtis conflagratio 89.
Affatim 39
Affecta res 21.b.
Affectus & confectus 21.b
Affricanus & Tib. Grac. amiciſſimi facti 61.b
Agentia uerba, p patiẽtibus. 96
Ager pontinus 46
Ager uaticanus 85
Agere cum populo 67
Agon certamen 52
Agrippæ unde 85.
Agrippæ campus 74.b
Ahenum 9.b.
Aius deus unde 85
αχθσικοί 3.
Albani 44
de Albino 56.
Albus galerus 51
Alce meretrix 25.b.
Alcibiades ad tibiam 75
Alcibiades ad Socratem 6.b.
Alea 73.b
Alexandriæ bibliotheca. 36.
Alexandri cõtinentia 14
Alexandri equus 27.b.
Alexander Aetolus 92
Alexandri mors eodem.b.
Alexandri moloſſi eodem.b.
Alexandri epiſtola 103.b.
Alæ in exercitu 82.49.b.
Alexis comœdia 25 b.
Alueolus 72.b.
Amaror 7
Amarus 49
Amata prima uirgo Veſtalis. 5
Ἀμαξον 13.
Ambages fallatioſę 73
Ambitioſus 46
Ambiguus 57
Amici cauſa an delinquendũ quandoq; 1.b
Amici comitas minoris erga maiorem 60.
Amœnus 39 b.
Amorabundus 57.b.
Amor ciuilis & opiniabilis 59
Analogia 15
Anates ponticæ 91.
Androdus ſeruus & Leo 30.b.
Androgini 44.b.
Anguis cum Scipione 36.b.
Animaduerſiones cenſorię. 25.b
Animal nullũ ſenſu tactus aut guſtus caret 39.
Animalia parua imitãda 91.b.
Animum remittere 93
Anio 68.b.
Annales & hiſtoria 31 b.
Anneus cornutus 9.b.
Annibal decem captiuos Romam miſit 42.
Annibalis iocus ad Antiochũ
Annoſus 20 (28.
Annus ex quot menſibus. 21.b.
Annus lxiij. in ſenibus 77
Annus climatericus eodem
Annuli geſtatio 50.
Anomalia. 15.
Antia lex 15.
Antigenes tibicen. 79.
Ἀντιστρέφοντα argumenta 29. &
Antiochus 28 (47.b.
Antiſtes 68.b.
Antonij Iuliani reſponſio 99.
Antonius Iulianus 2
Anthropophagi 44
Anus in genitiuo 26.
Aonia nunc Bœotia 75.
Apathia 101
ἀπαρκτίας 13.b.
Appendices 2
Appelliotes uentus 13.b.
Apiarium 13.
Appionis hiſtoria 30.
Appij cæci filia 49.b.
Appius Claudius caudex. 92.b
Apices literarum 71.b.
Apluda 56. ἄπορον. 47.b.
Aqua rigens 71.b
Aqua niualis potui peſſima 98
Aquæ fontium, fluuiorum an congelentur 88.b.
Aquæ intercutis morbus 98.b
Aquantur 86.b.
Aquilo uentus 13.b.
Arbitratus 68
Arboretum 87
Arbuſtum eodẽ
Arcera 102
Arceſilai uerbum 18.b.
Archelaus 76
Archilochus 92
Archita Tarentinus 50.b.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

arduum 26.
area palatina 101.b.
areopagitarum iudiciū 61
arena nu.ſingula. 98.b
areſcuſa ex fœmina mas 44.b
argentum purū,putū qd 33.b
argentifodinę 14.
argeos 51.
argeſtes ventus 13.b
ἀργήσω 13.b.
ἀργυράγχην 56.b.
argumēta fallacioſa & vaſra. 38
argumētationū duæ ſpēs. 103.b
argutator 87.b
argutiola de congio 95.
arietinū oraculum 18.
arimaſpi 44
arionis hiſtoria 85.b
ariſtarchus 15.
ariſtagoras 89.
ariſtodemi dictum 56.b
ariſtoxenus muſicus 25
ariſteas proconneſius 44
ariſtoteles 21.b.& 92.
ariſtotelis epiſtola 103.b.
ariſtotelis verecundia 64.b.
ἀρκτος 13.
arma contra patriam non ſumenda. 1.b.
arma numero ſingula. 98.b
arrabo 87
arra eodem
arrogatio 31.b.
arrogationis verba eodē
artemiſia cū Mauſolo. 52
arterias ad nūerū moueri. 19.b
arteria duplex. 95.b
arteria gene.neu. 54.
articulatim 18
aruales 34
arulator 83.
arungus. 30.
aruales fratres 34.
aruſpicū perfidia. 23
aſculani 76.b
aſelli peſſinūtij. 45.
aſſentio or. 15
aſſequor & ſequor
aſymboli immunes 35
aſylum ſani 33
aſſiduus ab aſſibus 84
aſpectu in caſu dādi a Verg. 26.
aſtraba 56
aſtringor 15.b
atrabulus ventus 13.b
atypus 23
atq; aduerbium 54.
atq; poſtq; eodem
atq; pręſertim eodem.
atreus comœdia 64.
atri dies 51
atrium 82.b
attilius Regulus 33.b
auaritia 55.
auarus 49.b
auaritia corpus hominis quomodo effœminat 17.
auaritia a ſapiētibus ſpreta. eo.
auentinus mons cur extra Pomœrium 66.b.
auens 98.b
au particula 76.b
audire 5.b
aufero 76.b.
aufugio eodem.
auguſtus q̄ die natus 77.b.
auguſti epiſtola ad.C. eodē
auguſti laus 53.b.
aulus Albinus 56.
aulus hoſtilius Mancinꝰ. 25.b.
aulus Gellius quo tēpore 102
aurigantes ſtellę 72.b
aurum coronariū 28
auſcultare 5.
auſpicia maiora 66.b.
auſter ventus 13.b.
autumo 76.b.
autumna tempeſtas 98.b.
auxiliarij milites
Ἀξίωμα 83.
Bacchilydes 104.
Bagrada 33.
Baiulus 27.b.
Balbus 23.
Balnea virilia 48.b
balneę ſitię 17
barba raſa a ſenibus 18.b
barbariſmus 32. et 64.b.
barbari mobiles 79.b.
barbarica aſtus 89
barbarorum cōſuetudo ad tractandas pugnas 4.b.
baſſus ventidius 76.4
beata vita virtute ſit 95
bellaria 65.b
bellum & pugna 8.
bellū pelopōneſiacū 92
bellum ſamnitum eodē. b
bellum punicum eodem.
bellum adſectum 77.
belli homunculi 65.b.
beneficus ac liberalis 87,b.
bias de re vxoria 29.b
bibax 20.
biboſus eodem
bibliotheca Alexandrię 36.
bibliothecam publicā quis primum inſtituit eodem.
bibliotheca tēpli Traiani 58.
bidentes oues 82.b.
bina corda habentes 85.
bina iecora eodem.
blatterones. 6.
bœotia comœdia 18.
bœotia Aonia dicitur 75.
in Bondus terminata 57.b.
bonus vir 56.b.
boreas ventus 13.b.
boriſthenes 44
boſphorum mare 88.b
botulus 83.
bouinator 56.
breuiloquentia 59.b.
brunduſiū portus 44.
brutiani cum Romanis 49.
bucephalꝰ Alexādri equꝰ. 27.b
bucephalon oppidum eodē.
buceta 54.b.
in bundus nomina. 57.b.
Cæcias ventus 13.b.
Cæcilius 92.b 14. 27.
Cæcus 23.
Cæditius Tribunus 18.b
Cælatim 63.b
Cæcilius ſextus de legibꝰ. 101.b.
Cærites tabulę 85.
Cæritū gratię apud Romanos. (eodē
cærimonię vnde 24.b.
cærimonię dialis 51.
cœli partes quattuor 13.b.
cæruleus color 16.
caduceū pacis ſignum 54.
calari 80.b.
calabarriunculus 83.
calces plantarum 68.b.
calciamentum 35.
calculus 72.b.
caldonia 83.
caldor 98.
callimachus 92.b.
calorificus 88.b.
calliſtratus orator 20
chaldei ad ſtellarū motus. 71.b
chamęleontis pes 50
chamęleontis collum eodē
chamęleon animal eodem
c.Gracchus 48.b.
c.Gracchi fiſtula 4.b
c.Gracchi & Cicerōis collatio. (48.b
c.Mancinus 4.
c.Trebatius 35.
c.Fabritius 5.b
c.Tarratia 34.
caię Tarratię honores. eodē
camellia 83. candens 89.b
candens oratio 57.
caneſcere pueros i Albania. 44
cannabo 87.

cannenſis pugna 31.
caninum prandium 71.
canicula & hõ ridicularius 27
cantilena de cæneide 44.b
caper coleatus 45.b.
capite cenſus 84.
capitium 83.
capillo paſſo 78.b.
captiones dialecticę 96.b.
captioſis interrogatiõibus nõ reſpondendũ 81.b.
captiui decẽ Romã miſſi 42
captiuos ſub corona venundari. 38.b.
caput cum literis 89.
capulica 54.
carbilius ruga primus ſecit diuortium 23.b.
carendum tui 98.b.
carius ac penſius 60.b
carmentę duę 85.
carneades 92.b
carneades violenta 41.
carptores 96.
caſſita auis 16.b
caſſij miſer interitus 19
caſtoris iuramentum 56
caſtrenſe verbum 49.b
caſtrenſis corona 28
caſus interrogandi 70.b
caſus patrius 47
caſus dandi eodem.
catamitus 40
cata ſcopi 54.
catenę. 53.b
cattę eodẽ.
cato cenſorius 67.b
m.Cato. 92.b.
cato Salonianus 67.
catonum familia eodem
cato vticenſis eodem
catomium 83.
catulli locus 36.
catulli laus 42 b.
caudices 27.b
caudice 54.
cauernę 85
caurus ventus 13.b.
ceditij virtus 18.b.
celoces 54
cenſorię aĩaduerſiones 25.b
cenſores 42.b
centuriata comitia 66.b
centuſſis 79.
cepę peluſiotæ 104.b
cephyſia villa 1.
cephiſię 95.
cerciona 79.b.
cercuri 54.
certius ventus 13.b
certandum nõ eſſe cum iniquinatiſſimis hominibus 55.
cerua ſertorij,& aſtutia 79.b
ceſellius vindex reprehenditur. 36.b. & 12.
cibus pythagoreorum 25.
cibi diuerſi in cœnis regijs. 41
cibus puerorum 27
ciceronis locus 6
ciceronis error 77.
cicero quando natus 80.b
ciceromaſtix 86.
cidarum 54
cimericũ mare cõgelaſ 88.b
cinctus 51.
circius ventus 13.
circuli.vij.in cœlo. 19.b
circumſpecte 46.
circumſpiciens 46
ciſpius mons 75. cis. 62.b.
citra calendas 62.b
citra ſequen.
ciuitates cum coniugio 3.
ciuitas 95.
chilo lacedęmonicus 1.b.
chirodota veſtis 40.b
claſſes procinctę 4.
claſſicus 40.b.
clauſtritimum 62.
cleopatra 13.b.
clientes 30.
climatericus annus 77.
climaculę 53.b
climacteras 19.b
cludere literas 63.
cluniculi 77.b
cn.Seius 19.
cn. Flauius Annij filius ædilis. (54.b
cœlũ an plu.nũeri. 98.b.
cœna lauta 77.b
cœno 15.b.
cœnarum ſumptus 77.b.
cœſius color 16.
cogo. 12.b
cohibatur paſſiue 4.
collitior 83.
colores in oculis 15.b.
colonię 84 b
color igneus,flãmeus 15.b.
color ſanguineus eodem
color croceus,aureus eodẽ
color oſtrinus eodẽ
colũba lignea ab Archita 50.b
colloqa interp̃tanda quõ 50.b
comœdiæ plauti 18.
comitia 98.b
comitia calata 80.b
comitia centuriata eodem
comitia curiata eodẽ. 31.b.
comicorum compatio ibidẽ
comitialis 90.b
cominius 87.
cõmutationes eodem.
cũmunia verba 78.
comparatio ab ingenijs ad poma. 64.a
compendinationes 73.a.
compcationes deorum 68.b.
compitalia die noni 53.
compluria 32
complures. 87. eodẽ
con p̃poſitio 12. 26.b.
concionem habere 67.
concio 95.
concubitu in datiuo 26
condalium 18
confiteor 78.
confricare 37.b.
conijcere 26.b
connexum 83.b.
conuiuere 33.b
conſarcinans 14.b
conſermonabatur 86
conſiliarij 94
conſilioſus 24.b.
conſolor 78.
cõſuetudo dña verbo℞. 62.b
contagium 61.b
contemplo 96.
controuerſię genus 47.b
conuiuium quattuor rebus cõſtarę 65
cõuiuarum numerus ibidẽ
cõuiuij dñs qualis eodem
copiantur 86.
corda bina habentes 85.
cor maſculino gen. 37
corinthus ephyre. 75.
m.Coriolanus 92.
cornelij nepotis error 80.b
cornelius ſacerdos pugnã pharſalicam p̃dixit 79.
cornucopię 95
cornutus anneus 9.b
corona ciuica 28
corona plexa 93
coronarium aurum 28.
coronę militares varię eodẽ
coronati ſerui ad uenum 38.b
corp⁹ bñ habitũ et ſtrenuũ 17.b
corpora apd' Aegyptios apiri. (50.
corporis proceritatis ratio ex Plutarcho. 1.
corpus an ſit vox 51.
corpus hominis auaritia quõ effœminat. 17.
cor uitę 54
coruini qui? 46
craſſus Mutianus quiq; p̃cipua bona habuit 5.
craſſus 55.
crates 15
creta Aeria 75.

crepidę. 68.
crepidarius eodem
crepidarium cultellum eodē.
crepidulę eodem
cretenſiū mos ī cōferēdis p̄lijs. 4
criſtallus quomodo 98
criſpicans 96
critolaus 41. 92.b
crœſi filius mutus. 29
cronus Diodorus. 57.
cteſias 44.
cubitus 19.b.
cucurri 39.b
cultus hortenſij 2.b
cultus demoſthenis eodē
cum lance & licio 84
cum prime 86.
cuneus 49
cupediæ literarum 35.
cupedię ciborum 41.
cupide 57.
cupreſſi quō ferantur 20.b
cupreſſus.maſ.gene. 68
curſim 63.b
curſus lunaris 19 b
curuamen 72
cyclops 79.b
cylindrus lapis 33

Dacus 50.b.
Dædali pennas 34.
Daphnitæ 89.
Darius 89
Datius quartę inflexiōis 26.
Datiuus,quintæ 47.b
de p̄poſitio 36
debitio & habitio gratię 2.b
decima 21.
decretum 42.
decreta naturę 61
decemuiri 102.b.
decimus menſis partus 21.
decurias 95
defendere 43
defamatiſſima vita 73.b
dehoneſtamentū 16.
deiurius 42
delitia in ſingu.nūero 99.
delphinos amaſios 39.b
demades 56.b
demetrius 81
demoſthenis dictū de laude. 3.b
demoſthenis munditia 2.b
demoſthenes ad populū 56.b
demoſthenes ad Calliſtratū. 20.
demoſthenes 92 b
democritus 27.b
democritus 92.b
democritus philoſophus ſe excęcauit 51.b.
de more 60.b.
dentes vallū eſſe ȳ borū 5.b
deo cui rem diuinā facere oporteat non eſſe certum 16.
deorum nomina 29.
depalmare 102.
deprecor 36.
depudicare 83
deqꝫ 54.b.
deſcendidi 39.b.
deſpicatiſſimus 76 b
deſpiciens & circūſpiciens 46
diagoras 21.
diagorę obitus eodē.
diatriba 91.b.
diarium 31.b
dialecticæ laus 83.b
dialecticę captiones 81.b.
dicendi genera tria 40.b.
dictito 45
dicturum 3.
dido 45.b.
dierum obſeruatio 17.b
dierum diuiſio eodē
dies ciuilis eodem
dies halcyones 19.b
dies inominabilis 31
dies religioſi 24.b.
dies nefaſti, atri 31.
dies allienſis eodem
die patrio caſu 47.b
dies dij eodem
die craſtini 16.
die quarto 53.
die quinto eodem
die quinti eodem.
die priſtini 53.b
die pendini eodem.
die noni eodem
dieſpiter 29.b.
dies iuſti 102.b
diem diffundi 73.b
diffinitio ex quibus 22.b
digamma 74.b.
digeſtio quō fiat 90.
dignor paſſiue 78.b.
dij immortales dicunt 12.
dijouis 29.b
diluxerit 17.b
diluculare 16.b 36.b
dilucidare 4.
dimidium 20.b.
dimidiatum eodem
dimidium plus toto 93.b.
diogenis Cynici dictum 12 b.
diogenes modeſta 41.
diogenis reſponſio 46.
diogenes Critolaus 52 b
diomedis & Glauci p̄mutatio (14.
dionyſia geſticularia 2.b
dionyſius in Sicilia 92
dioxippus 90.
diſciplina rhetorica 62
diſciplina ſeria 32
diſiunctum 29.b
diſpaſſis 78.b
diuinatio in oratione 9.b
diuortium 92.b
diurnare 86.b
doctus docte 15.b.
cn. Dolobella mulierem ream Athenas miſit 61.b.
dolus 61.b
doloris natura 100.b
doloris tolerantia 60.b.
domitius inſanus 95
dominatu in datiuo 26
domus domuis eodem
draco legiſlator 58
dulcioriloquus 98
duo & viceſimo 28
duricies 87
duritudo eodē.

Eblandita oratio 57.
Ebrietatis laus 76.
Ebrioſus 42
Edictum templi Dianę Epheſię ædilis & tribuni q̄ tpe 92. (10.
edulcare 80.
effatos 66.b.
effutire 27.b.
egregiꝰ an egregi in vtō: 74.b
elegans 55
elogia.
eloquentia 6.
elutriare. 83.
eleuſinū certamen 79.
empedocles 92
empedoclis carmen 25
emplaſtrum 83
ennij natiuitas 92b.
enſes 53.b
ennius tria corda 91.
ennianiſta 94.b
epicuri verbū rep̄hendit 11.
epicurus 93
epicuri voluptas 44.b
epigrāmata trium 8.
epicteti dictum 12. 91.b
epictetus Roma diſceſſit 78.
epitritos 96
ephemeris 31.b
ephyre 75.
eques quadrupes 94.
eques ꝓ equo eodem
equites pedarij 22.
eques vberrimus & habitiſſimus 27

equilibrium io2.b.
equitare 94.b.
equus eqtibus corpulentis adi-
mitur. 42.b.
equus ſtrigoſus 27.
equus Alexandri 27.b.
equus ſeianus i9.
equus Diomedis eodē.
equorum color ibidē.b.
errabundus 57.b.
errare 84.b.
erraticę ſtellę 72.
errones eodem.
error Cornelij nepotis 80 b.
eſſe & erit 88.
eſito 45.
eſuritio 8i.b.
etheſię venti i3.b.
euathlus cum protagora 29.
euclidis verſutia 34.b.
eudoxus 92.
euſorbus 25.b.
eunuchus 23.
eupolides 5.b.
euripidis laus 55.b.
euripidē quinq; & ſeptuaginta
tragędias ſcripſiſſe. 87.
euripidis interitus miſer 79.
euripides 92.
eurus ventus i3.b.
euronotus eodem.
exacta pecunia 78.b.
ex aduerſum 39.
exametri verſus 96 b.
exequias 98.b.
ex diatriba 96.b.
exercitus lectione 3.
exertare linguam 46.b.
ex iure manu cōſertum io4.b.
expaſſum 78.b.
expergere
explicauit 3.b.
extergor i5.b.
extrilidum 97.
ἐξωμίδας 40.b.

Fabij interfecti 92.
Q. Fabiꝰ ad Carthaginiēſes. 54.
fabij annales 28.
fabis nō eē vſum pythagorā. 25
fabritius Lucinus 24.
fabritius ad Pyrrhum i9.
fabritius, cum Samnites aurū
donarent, quid? 5.
facies & facij in gtō. 47.
facies 7i.
faces 53.b.
facinus 6i.b.
facundioſus 24.b.

fallacioſa argumenta 58.
falſi teſtimonij pęna io3.
fames famij 47.
famis vis non tolerabilis. 82.b
fames ſuſtentanda 8i.b.
famoſus 24.b.
faſcinare 84.
faſcinum eodē.
fatum & neceſſitas 63.b.
fatum 32 b.
fatiſcor 86.b.
fauiſſe capitolinę ii.
fauces ad veſtibulum 82.b.
fauonius ventus i3.b.
fautores 74.
febris quartanę laus 90.
febris rapida & quercera. io2.b.
febriculoſus eodem.
fecialis verba 82.
feneſtella 80.b.
ferię p̄cidaneæ 24.
ferię denicales 82.
ferię ęſtiuę 47.b.
ferię vindemiales
ferrumen 70.b.
ferre qd ſignificet 6.b.
feſtinare & ꝓperare 85.
feſtus poſthumius ioi.
feſtucaria vis io5.
ficedula auis 77.b.
fidenates 92.
fides alieno ictu ſonare 45.
fidium natura eodem.
fides ſeruata io2.
fiere 98.b.
filius ædilis flauius 34.b.
figura græca 78.b.
figurarum genera duo 7.
figura q̄li. L. piſo vſus ſit 80.b.
figura a fingendo 7i.
filij quō alendi 59.
filij Iouis 79.b.
filij neptuni eodem
filioꝝ i patres officiū. 9. & io.b.
figurę geometricę. 7.
finis hic & hęc 68.
finitimus vnde 62.
fiſtulę. C. Gracchi cōcionatorię
flagitiū & vitiū. 6.b. (4.
flamen dialis 50.b.
flammigare 89
flauiſſę capitolinę ii.
flauus color i5.b.
Cn. Flauiꝰ Annij filiꝰ Aedilis.
floces vini. 56. (34.b.
floces olei eodem.
fluctui in caſu patrio 26
flumina magna quæ? 49.b.
fœcunditas 84.b.
fœdifragi 98.b.
fœminę in mares 44.b.

fœnerator 84.b.
fœnus eodē
fœneror pro. ero. 96.
fœtus vrſinus 89.
folia olearum verti 45.
fontiū & fluuioꝝ aquę an con-
gelentur. 88.b.
forma vxoria 29.b.
formidoloſus 46.
forum Traiani 69.
forteſcere 98.b.
fortitudo 6i.
fraces olei. 56.b.
frameę 53.b.
frater vnde 65 b.
fratres aruales 54.
frequētatiua verba 45.
fretum comœdia i8.
fretu 68.
frigorificus 88.b.
frons in acie 49.
frons virili genere 77.b.
frons. tis. eodem.
fruiſcor. 86.b.
fruſtrari & fruſtratus 93.b.
fuiſſe in poteſtatem 5.
fuiſſe in mentem eodē
fuluus i5.b.
fumare Aetnam 89.b.
fumus 99.
funis maſ. & fœmi. gn̄e 68.
fur manifeſtus ſeruus ioi.b.
furis nocturni pœna eodē
fur 6.b.
furius Camillus 92.
furta p lancem & liciū 58.
furta apd' Lacedęmōes. eodē.b.
furtum quid. eodem.
furti ſe obligauit 4i.
furtum vindicatur eodem
furtoꝝ q̄ſtiones cū lāce & licio
furtū cōptū & oblatū. 58. b (84.
furfur 56.
furuus 6.b.
futilis philoſophia quæ argu-
tijs eſt plena 55.
futurum 5.

Gallus gallice i5.b.
gallicas, verbum nouū 68.b.
gallus Aſinius 86.
gallus ſuperbus 46.
Ganea 43.b.
gaudium ingēs mortis cā. 2i.
gauli 54.
genethliaci qui? 7i.
gtūs quartę declinatōis 26.
gtūs quintę declinatiōis 47.
geometria triplex 85.b.
geſa 53.

geſoretę ſequen.
gignendi tempus 24.
giluum vinum 7i.
gladiorꝝ nomina 13.b
glans iberica 4i
glaucus i3.b.
glauci & Diomedis i4.
globus 49.
gloſſaria mortuaria 95.
gracchi oratio 57.
gracchi parſimonia 78.
gratia 6i.b
gratioſus 46.
gracilem 40.b
gracilentum 25.b.
graphicę ac ſcite 60
graſſator 55
grauitatis officium 35.
gręci quõ naues ſuebant 87
gręca quõ vertenda 45.
griphos i.a.
grues mellicę 4i.
gubernium 83.
gurdus 82
guſtus ac tactus 97.b
guttum 88.b

H litera 2.
Habeo dicere 7i.b
Habet verbum 2.b.
habeo curã vr̃i an veſtrũ. io3.b
habentẽ multa,multis egere. 45
halcyones aues i9.b
haliattes rex 4.
hallucinari 9.b. 84.b
hamilcaris,ꝓnunciatio 24.
hannibalis crudelitas. io.
hannibalis exemplũ 28.
hãnibalis cauillatio ĩ antiochũ (eodẽ.
harmodius 43.b.
haſdrubalis ꝓnuntiatio 24
haſta 13
haſtæ Martię motę ĩ tẽplo. 24.
hebdomada i9.b
hędus ex Ambratia 4.
hegeſias 44
hellanici ætas 80.
helluari 2.b
hellebori ſpecies 90.b.
helius meliſſus 94.b
helius tubero 7.b.
helops Rhodius 4i.
hemiolus 96 b.
heraclitus io5.
hercules 5i.b
herculis menſura i.
hermophroditi 44.b
hermundulus 82.
herodoti ætas 80
herodotus de leonibus 64.b
herſilia 69.
heſiodus. 5.b. 20. 92
hiatus vocalium 42.b
hiades 65.
higinus maronis interpres 7.
hippagines 54.
hipparchus 92
hippocrates 92 97.b
hiſtieus 89
hiſtorias ſcribere arduũ eſt 26.
hiſtoria,diarium 3i.b
hiſtoria metĳ ſuffetĳ io3
homeri patria 20
homerus 92.
hõ aure ſurda ac iacenti 3.b
homo non bonę rei 73.a.
hõ quõ in vtero formeť .54.
hõ morbo affectꝰ aut ſenio. io2
homo leena 83
homo eſt animal 3i b
homĩes in pueritia caneſcere in Albania 44.
homines voce effaſcinãtes 44.
homines vnoculi eodem
homines veloces eodem
hominis definitio 22.b.
homines monomeri 44.b
homines plumatiles nullo cibo vtentes eodem.
homines canino capite eodẽ
honeſtum bonum 6i
honera 2.b.
honos etiam malus 6i.b.
honor ſenectę habitus ii.b
in honorando qui præferendus ſit? eodem
honuſtum 9.b
hortenſĳ cultus 2.b
hortẽſĳ manꝰ geſticuloſus. eo.
hortenſius Dionyſia ac geſticulatrix. eodem
hortenſĳ dictum eodem
hortor 78.
hoſpites 30.
hoſtia ſuccidanea 24.
hoſtię bidentes 82.b
hoſtilius mancinus 25.b
humanitas 67.
humanę literę. eodem
humanior eodem
humani corpis mos adoleſcẽdi (i9.b.

Iacere io.
Iactare eodem
iaculorum vocabula 53.b.
ialiſĳ imago 8i.
iapix ventus i3 b
ictus fortuitus io2.
ideus 70.
ignis vrinam laceſſat 98.
ignarus 46.b.
illatabile 7.
illaudatus 2 b.
Illatebrant 86.b.
imparilitas 32
impeccabilis 9i.b.
impendio loquatior i.
imperceptiora 72.b
impetu.tu. 98.b.
in præpoſitio i2. 63.
inamabilis io
inaurita 59
inora eodẽ
Inaudaculus 3i
incentiones 25.b.
Incipio 26.b.
inchoare 9.b.
incontinentia 9i
incontinens 97.b.
incoibilis 27.b.
inclytus i2
incitabulum 76
incredulæ 44
incuria 25.b.
Inculpatiſſima uita 23.b
inculpatus io
incruenta uictoria 28.b.
Indeſes 42.b.
indigetem i2
indigentia ex copia 45
indoctus i2
indoctius,rudiuſcꝙ 63
inducie 8.
induſtria 6.b
induxit,feſellit. 70
induſtriæ celeritas 50
in ærarios relatus 27.
inferiæ 98.b
infœlix i2.
inferæ aues 54
infeſtus unde 46
infra claſſem 40.b.
infortunitas 32.b.
inflammantur 48 b.
ingenioſus 24.b.
ingenui ii.b.
ingenium 54
inhumanus i2
Inimicitiæ an in ſingula. 98.b
in im aduerbia 63.b.
inĳce 26.b.
Iniuria factum itur 50.b.
iniuria 46.b.
Iniuriæ pœna io2
inlatebrare 86.b.
inquies 99.b.
inquinamentũ io
inſanus 2.
inſectiones 95.b.

inſignite loqui 55.b.
inſignitas 4.b.
Inſcriptiões ſeu tituli librorũ 105
Inſilio 26.b.
Inſolens uerbum 4
Inſtaminarij 83
inſtitutũ pythagoricũ eodem.
inſtrumenta cur in caſtris 4.b
Interibi 10.
Intemperantia 97.b.
intentio 71
interrogandi caſus 70.b.
intercutia uitia 65
intercutibus adiectiuum. eodẽ.
interpretor 78
interneciuũ morbi genus. 9
Inteſtabilis 34.
intolerantia 91.b.
intra oceanum 63.
intra modum eodem
intra calendas 62.b.
intra montes ſequẽ.
inualentia 102.b.
inuidioſus 46
inuolucris 16.b.
inuolucra 47.b
Iouis lapideus 7
Iouis filij prudentiſſimi 79.b
iraſci philoſophum turpe 8.b
iraſcibilitas eodem.
iræ ſigna 8.b.
ira quid. eodem
Iſagoge 83.
iſchiaci 25.b.
iſigonus 44
iſtrus fluuius 49.b.
Italia unde 54.b.
itare 34
Italia armentoſiſſima 54.b
ἴταλοι eodem.
Iudex pecunia victus capite punitur
Iudicis officium 73
iudicia priuata eodem.
Iudicij quoddam genus diuinatio dicitur 9.b.
Iulianus Antonius 2.
Iulianus hiſpanus rhetor 99.b
Iulius paulus .7. 82
Iumentum 102.b.
iunior pro poſitiuo 64.
Iuppiter lapidem 7
Iupiter vnde dicatur 29.b
Iuris periti 73.b.
ius iurandum 42
iuſiurandum p ioue lapideũ. 7
ius dici 32.b
ius vocationis 66
ius prehenſionis eodem
ius proferendi pomœrij 68.b
ius trium librorum 21.b.
ius ſponſaliorum 23.b
iuſtitia quid ſit 32.b
iuſtitiæ imago 74.b
ius iurandum militum Ro. 82
iuſtitium 102.b
Iuuenta 54.b.
κόλασις 55.b
κύβους 2
κύαμον 25
Labandria 83
Laberij dictum 22
Laberius poeta 51.b.
Laberij uerſus 51.b.
Labeonis commentaria 5
Laborioſus 45
Lacedæmonij victi 92
Lacedæmoniorum mos 58
Lacedæmones cũ tibijs in aciẽ.4
lacerna 68.b
lac plu.nu.caret 99
lachrymæ 9
lactis vis 59.b
lælius varronis præceptor 83
λαγωόν 6.b
λάλος 6
læenæ partus 64.b
lætabundus 57.b
Lais meretrix 3.b.
lancea hiſpanicum telum 81
lana pro pilo 59.b
lancea 53
lapſare 5.b.
largior 78 b.
latium 23
Laudari frigide turpius q̃ vituperari 97.b
laudare 10
lauor 15
Lebadia oppidum 60.b.
lecti ſotherici 60
legati Mileti 56.b
leges ſumptuariæ 15
leges Solonis 11
leges.xij.tabularum 101.b
legitimi 62
lembus 54
legio,cum militibus 82
leonides 19
leontes ariolus 18
leo & Androdus ſeruus 30.b
leo hoſpes,homo medicus.eod.
leporarij 13
leporaria eodem.
lepus vnde 6.b.
lepores bina iecora 85
lepidus & flacc⁹ amici facti.61.b
leſtrigonas 70.b.
lætitia quid. 16
leuitas 40
leuis eodem.
leuatiora ac leuiora gelu durantur 88.b.
leucas oppidum 5
lex 52 102.b.
lex Aterina 54
lex licurgi 11.b.
lex Syllæ 15
lex licinia 77.b.& 92. eodẽ.
lex popilia 4.b.
lex papia eodẽ.
lex æmilia 15
lex fannia eodẽ.
lex antia eodem
lex iulia 11.b.
lex æbutia 84
lex atinia 88
lex talionis 102
lex ſtolonis eodem.
lex voconia 88 40.b.102
lex portia 48
lex Auſeia 56.b.
liberos alẽdos eẽ ꝓprio lacte. 59
liberi pro vno filio 11.b.
liberalis 87.b.
liberi patris artifices qui.
libertini adoptari poſſunt. 31.b.
libs uentus 13.b.
libra & ſelibra 42
librilis 102
libri Sybillini 6.b.
liburni quõ naues ſuebant. 87
libros ad legendum quis primũ dederit 36
librorum numerus a Ptolemęis conquiſitus 36
licinius imbrex 69
lictor 60
licium 60
lignantur 86.b.
lignũ alumie illitũ nõ ardere.76
linea quid 7
lingua recondenda 5.b.
lingua infrenis eodem.
linguam exertare 46
lingua qualis eſſe debeat 5.b.
linguaces 6
lingula 53.b.
lingua latina magis inops quã græca 15.b.
lintres 54
literæ ad pyrrhum 19
literarum ordo 101.b.
liticines 103
literator
litem conteſtari 29b.
lituus quid. 28.b.
lituus auguralis 29
liuius 92.b.

locutulei 6.
locuplex 49.b
locus Tullij penſitatus 2.
longęuus 12.
longe 5.4
loquacitas inanis culpatur 5.b
loquacitas ſtulta eodem
loquentia 6.
loqui ad populum 66.b
lorarij 49
lorea quid 53.
loricatus ſurculus 89.
lucetius 30.
lucus 84.b
lucrij neratij 102.
lucilius de Oſtreis 104
lucius Scipio Aſiaticus 42
lucius Papyrius 21.b
lucius Sicinius 11.
lucius Torquatus 2.b
ludibunda 57.b
luna alit oſtrea 104.
luteſcere 96
luteus color 15.b
luſcitioſus 23
lux orationis 49
luxuria in cœnis 77.b
luna adoleſcente, & deficiente q̄ creſcāt, & q̄ tabeſcāt 104
lyſias 9.b.
lyſię orationes a Platonis quō differant 9.b

Macedo emathia 75
Macherę 53.b.
Magiſtratus maiores eodē
Magniloquētia 18 b
maiores 66.b
maiora auſpicia eodem.
maiorum honor quondā 11.b
magnum viaticum 86.b
malaxare 83
malitia 40.b
malitia ſumma miſeria 93
mām oſus 20
mancipia ſub corona vēdebantur. 38.b
mancipiū morboſum 23
mancipium eodem
mancioli 98.b
mādata an ſemp ſint faciēda 5.
manliana imperia 5. 47
m. Manlius 35. 92.
manlij Torquati hiſtoria 96.b
manulia 25.b
manuatus 83.
manū conſerere 104.b
manubię & pręda 69.b
marathonia pugna 92.
mare placide 54.
mare boſphoricū cōgelat. 88.b
mar. Cicero de iure ciuili 7.b
m. Cicerōis cōtemporanei. 101.
m. Cęſaris cōtemporanei eodē
mariti officium 6.b
marſpiter 29.b.
m. Cicero quid de vita humana ſentiat 55.
marſus filius circes 84.b
marſi populi virulenti eodē
maſſilia 51.
mater familias 95.
matrona eodem
mature 50
maturitas eodem.
maturare eodem
maurus maurice 15.b
mauſolus 52
mauſoli potio eodē
mauſoli ſepulchrum eodē
mauſolus tragœdia eodem
mecaſtor 56.
mei 104.
medię 54.
mediocris 40 b
megarēſes Athenas intrare nō audebant 54.b
meliſſus 95.
mellaria 13.
memordi 39.b
memnon noctícolor appellat9 (98.b
menander 14.
menāder quot tragœdias 87.
mendatium dicere 56.b
mendatiū a ſe diluere 62.b
mendicimonium 83.
menedemus Rhodius 64.
menippeę ſeu cynice Varronis Satyrę 71
menippus 12.b
mens viri prudentis 70
menſę ſecundę 65.b
menſis octauus 21.b.
mentiri 50.b
meſanculę 53.b.
metellus de vxore ducēda 2.b
metellus aduerſus Manliū 35.
metæ trianguli 7.
metius Suffetius 103.
metus 46.b.
mihi nomen eſt Iuliū 80.b
mille millia 6
mille hominū occidit eodē
militaria vocabula 49.b
mileſię vgines ad ſuſpēdiū 78.
miles infrequens
militibus venam ſolui per ignominiam 49.b
milonis interitus 78.b
mimi ſentētię lepidiores 90.b.
minoa. 79.b
miracula varia 44.
miſereri veſtrum 104.
mithridatis antidot9 et mors. 91
mithridatem duarum & vigīti gentiū linguas pcalluiſſe. 91.
mœchimoniū 83.
mœnia 98.b
modice 63.
modus mutādi ſentētias 45.
modus medendi morſui ſerpentum 39.b
modus Auli Gel. in ſtudēdum (105.
molæ truſatiles 18.
mons ſalis 14
mons palatinus 66.b
monomeri 44 b
morboſus 23
morbus & vitium 23
morbus colicus 60.
morbus ſonticus 102.b
moriēs quādo moreret 35.
mors violenta 63.b
mortalis 71.
mortuaria gloſſaria 95.
mortui p̄ gaudio 21
mos antiquus ſenatorum 7.b
mos Apollinaris Sulpitij. 104
mos antiquus 73.
mulier veneficij rea 61.b
mulieres abſtemię 53.
mulieres ſteriles 25.
mulieribus non licuit iurare p herculem 56.
mulieroſus 24.b.
multam dicere 55.
multam facere eodē
multicoloria 58
multiformia eodē
multiiugia eodē
multiiuga ac ſinuoſa q̄ſtio 73.b
multigrumis 98.b
mundus muliebris 22.b
muneror pro.ro. 96.
municeps 84.
municipium eodem
muralis corona 28.
murena Tarteſia. 41.
murices 33.b
murnia 55
mus philoſophus 12 b
muſonij ſapiens dictum 81
mutitare 15.
muti magiſtri 73.
mutus loquebatur 29.
myops 23.
myoparones 54.

Nanus 83. 101.

Naſomones 84.b
Nata res 66.
Natura 63.b.
natura an morbos fœcerit. 32.b
naualis corona 28.b.
nauium genera 53.b
nauſicaa 45.b.
neapolis 47.b.
ne particula 69.
neceſſitas 64.
neceſſitudo eodem
neceſſarij eodem
nefaſti dies 24.b
neptuni filij 79.b
neptuni nomina 16
neq; id 86.
nequam 40.
nequitia 40
nequiter 81.b
nerienes 68.b
nerij eodem
nerio 69.
nero,fortis eodem
neruias 45
neruularia comœdia 18.
neruus 69
neſcis qd veſp ſerus vehat. 65.b
neſcius 46.b
neſtor triſecli ſenex 98.b
neuiꝰ incarceratꝰ,ſcripſit comœdias 18.
neuij epitaphium 8
neuuli in mammis 59.
nicias 12.
nicopolis
nidum migrauit 16.b
nigidianę cõmentationes cur in vulgus non exeant 101
nigror 15.
nilus fluuius 49.b
niobes filij 104
niteſcit 35.b
niualis aqua potui peſſima 98.
nocteſcere 96.
noctes Atticę 105.
nocticolorem 98 b
nola iugo a Vergilio 42.b.
nolo 40.b
nomina in oſus 46. 24.b
nomina in bundus 57 b
nomia nõ ſunt poſitia ſed nãlia
nona 21. (49.
non peccare,& quare? 62
noſtri pœnitet 104
noſtri miſertus codẽ
notationes temporũ 92.
notę vocum 64.b
notus ventus 13.b
nouum 13
nouiſſimus 52.b.
nouiſſime eodem.
Nubes atra fumat 89
Nuces thaſiæ 41
nuctutiæ 54
nudius quartus 53
nugalia 41.b.
nullũ ſine cõtrario cõtrariũ 32.b
numerus conuiuarum 62.b.
numeri ſeptenarij uis 19.b.
numina leua 30.
numoſus 24.b.
nuperrime 18.
νουθεσία 35.b.
Ob 26.b. Obba. 83.
Obeſus 98.
Obiices 26.b
oblitera gens 98
obliterator eodem.
obnoxius 41.
obſidionalis corona 28.
oceanus lunæ comes 72.
otioſus a metu 16.b
occecurrit 39.b.
oculi ludibundi 51
oculorũ doloribꝰ mos medẽdi
odium Athenienſium 34b.
offendere 43.
officia filiorũ in parentes 10.b.
officiorum gradus 30.
officiorum obſeruatio inter patres & filios 9.
officium ſenatus habendi. 75.
officioſus 14.b.
offuciæ 71.b.
oleaginea corona 28.
oleũ cur ſæpe congelaſcit 88.b
olympicum ſtadium 1
olympias Alexãdri mater. 36.b.
oneſicritus 44. (& 64.
in Ons uocabula 77.b.
onychino tegmine 98.b.
operæ in foro 73.b.
opica uerba 58.
opicus a.um. 13.
opido quam peritus 39.
opuleſcere 96.
orbis 49.
oratio Platonis a Lyſiæ quid interſit 9.b
orõ.C.Gracchi in Põpiliũ. 57.
orchius 8.
ordo rogandi ſentẽtias 25
ordo literarum 101
oreſtis corpus 19.b
orioles 54
ornatu in datiuo 26
ornithones 13
oropi uaſtatio 41
orthium carmen 85.b.
oſcedo 27
oſcitatio 21
oſcitatio in partu letalis. eodem.
oſcus oſce 15.b.
oſtrea tarentia 41
in Oſus nomina 24.b
oualis corona 28
ouatio eodem.
ouis maſcu. genere 55.
oxiæ præcedẽ.
Pabulatur 86.b.
Pacificatio 37
pacificator eodem
pactitia pugna 8.
pacuuij epigramma 8.
pacuuianum carmen 73
pacuuius 64. 92 b.
phalarica. 53.b
phaſeli. 54
phantaſiæ nõ ſunt volũtatis. 97
pharmacopola 5.b.
palatum habere 77.b
palmæ natura 18.b.
palma ægyptiaca 41
paludamentum 35
pancratiaſtæ 70.b
panis furfureus 56
panſum a pando 78.b
papyrius prætextatus 7.b.
paradiſus 15.
parcę quæ & vnde 21
parcus unde ſequen.
parentibus eſſe parendum. 10.b
pariendi tempus 21
parones 54
parſimonia veterum 15
partim hominum 50.b.
partus quinq; puerorũ 48.b
partus vrſi 89.
paſſis uelis & manibus 78.b.
paſſum 53
patauium 79
patrimi 4
pater 29.b.
patronus ſequẽ.
patricij Megalenſes 93.b.
pauus e Samo 41
pauimentum 35
πάθη 100.b.
παράδειγμα 35
παραίνεσις 35 b
Peccatus peccatu 68
peccatum purgari 52
peccatum ſine tui iactura 68.
pc̃tã tribꝰ de cauſis puniũt. 35.b
Pectũculus Chius 41
peculatus 42.
pecunias exactas 78 b.
pecunia data quibus modis pſ betur 37.

pecunia prædaticia 27
pecuniarius 22.b.
pedaria ſententia eodem.
pedarij ſenatores eodem.
Pelamis Chalcedonia 41
pellex 23.b.
penetrabilis querimonia. 84.b.
peposci 38.b.
pepugi eodem.
per anna 83
perdolitum eſt 46.b.
peregrinus philoſophus 62
perdices bina corda 85
periclis reſponſum 79. 1.b.
periculum 61.b.
perpetuum 12
perſa & perſes 37
perſa Plauti comœdia 32
perſeus 12.b.
perſona vnde 28.b.
pertentare 45.b.
peſulenta 98.b.
petorritum 81
phædon elidenſis 12
philippides poeta 21
Philippus Macedo 92
philippi epl'a ad Ariſtotelē. 44.
philiſtion 90
philolaus pythagoricus 21.b.
philoſophia guſtanda, & nō ingurgitanda.
philoſophandum eſt paucis. 51.
philoſophus 27
philoſophus ſolo habitu 43.b.
philoſophū ſe iactantem reprehenditur 1
philoſophū iraſci turpe eſſe. 8.b
philoſophi Roma pulſi 78
philoſophi ſolo verbo 91
philoſophi ad fores diuitū 34.q
philoſophus non verus reprehenditur 65. 52.b.
philoſophus nomine & non re exprobrat 69
philoſophus cur timeret. 97
phœdon elidenſis 12.b.
phœniceus color 15.b.
phocion philoſophus 3.b.
phrygia attagena 41
pictatium 83
pigitum 78.b.
pigmei 44
pignus 87
pignoriſcapio 40
pigneror pro. ro. 96
pileati ſerui ad venum 38.b.
pilum 53.b.
piſcinæ 13
piſiſtratus 36. 92
planipes ſaltus 4.b.
planum 87. 7

plato 21.b. 92 b.
platonis orationes & lyſiæ. 9.b.
platonis & Xenophontis æmulatio 74
plaucia rogatio 64
plaucius poeta 18
plautus in carceribus comœdias ſcripſit 18
plauti locus in Aſinaria 7.b.
plauti epigramma ſequen.
plautus poeta 92 18
plautiniſſimus eodem.
plauti laus 41
plebs 52
plebiſcitum 80.b eodē.
pleiades 10.b.
plinij laus 43
ploſtrum 102.b.
plurali numero carentia 99
Pluria 32
plutarchus philoſophus 8.b.
poetę græci 104
poetica iam nullius honoris. 55
pœna falſi teſtimonij 103
pœna & multa 38
pœnitenda 8
pœnitere 86
polihiſtrionis hiſtoria 39
polycrita 21
polyhiſtor 30.b.
polyſtephanus 44
polyphontes rex 38
pomœrium 66.b.
pompilius 12.b.
pontius Samnites 8
pontones 14
populus 52
populabundus 57.b.
porca præcidanea 24
porca Cereri ſacra eodem.
porcij licinij uerſus 99 & 100
porcetra 95
poſitus.i.poſitio 26.b
poſthuma proles 12
poſthumiana imperia 5
poſt deinde 38
poſtliminium iuſtum 42
poſtremiſſimus 78
poſtuerta 85
poto 15.b.
potus an defluat in pulmonem (89
prandeo 15.b.
prandium caninum 71
prandium abſtemium eodē.
praxiteles 67
præ modum 39
præciſe dictum 21
prę cidaneę hoſtiæ 24
prædaticea pecunia 27
præda 70
prædes 42

præfectus 75.b.
præiudicium 9
præmature 50
præmorſiſſe 39.b.
præneſtini populi 84.b.
preneſtini cur ex colonia in municipium relati ſint eodem.
præneſtini receſſus 55
præpetes loci 34
præpetes aues præcede.
præpetem porcum 44
præquox, præcoquis. 50
præſentaneum venenum
præter propter 100
præter naturam 65
præter fatum eodem
prætextatus papyrius 8
prehenſionem habere 66
prima fax 23
priori pueritia 52
priuilegia eodem
priua eodem
probus probe 15.b.
problematū Ariſtotelis libri. 98
pro præpoſitio 55 12
procinctiæ claſſes 4
prodromi 13.b.
proſata 85
profanum 12
profeſtum eodem.
proficere eodem.
proficiſci ibidem.
profligare ibidem.
proferre eodem
profigere eodem.
proicere 26.b.
proletarius 84
proloquium præceden.b.
prolubium 85.b.
promeraco 6.b.
promercalia 25
pronunciatio 85.b.
properare & feſtinare 85
properatim 63.b.
propere 50
proprium 33.b.
propitium eodem.
propugnari oppidum 43
proſa 85
proſumiæ 54
protagoras 27
protagoras Euathlus 29
proteus 62
protogenes 81
prouidentia 32.b.
proxime viam 78 b.
prudens 56 b.
prudentis conſilium 62.b.
prudentia indeſerta magis eligenda ꝙ ſtulta loquacitas 5.b
publij Nigidij cōtēporanei. 101.

pudicitia Gracchi. 78
puditum. 78.b
pudor ſanguinē diffūdit. 98.b.
puerorũ impubiũ victus. 27.
puerperium. 59.
pueri q̃ pacto in vtero m̃ris cō
pueritia. 54 (ſiſtãt 85.
puerperij numerus. 48.b.
pugiones. 53.b.
pugna Cæſaris in Pharſalicis
campis prædicta. 79.
pulucrat 96
pulucrulenta. 98.b.
puluis. 99
pumiliones 101.
puniceus color 19.b.
puniendi cauſæ duæ 35.b.
pupilli 30
purpurat 96
purum. 33.b.
putare eodem.
puteum 6.b.
puto. 33.b.
putum argentum. eo.
pygmei 44.b.
pyramides 7
pyrronij qui, 55.b.
pythagoras 92 25.b
pythagorica diſciplina. 25. 3.b
pythagorici pecunias in mediũ
dabant 4
φρέας 6.b.
φθίσις 23

Quadrantalia 7
quadrupes eques 24.b
quadrans 12.b.
quadrigę in plurali 98.b
quadrigarij verba 46.b
quartũ conſul 48.
quarto conſul eodē
qua ratione contentio & æmu
latio oriatur 74.
quare oleum ſæpe, vina raren-
ter congelaſcunt 88.b
quaſſare 10
quatere eodem.
quædã conſtitutiones ſuper of-
ficium iudicis 73.b
quæ legenda in cõuiuio. 65.b
quęſtor in ius vocari põt. 66.
quæſtiones ſeptē quæſitæ 93.b
quies 35.b. quieſco eodē
quibus ius fuerit intercedere,
ne ſenatuſcõſultus fieret. 75
quibus in locis ſenatuſconſult⁹
iure fieri potuerit. eodē
quintus Scęuola. 88
quin particula 90
quinq; claſſes 40
quinq; ſenſus 39
quoad viuet 42.b
quo ad morietur eodem
quo tēpore Gellius vixerit
quot dētes in infante gignant
19.b

Rabula 77
radere barbam quando 18.b
Rapacitas nõnullorum Roma
norum. 78
rarenter & non rare. 15.b.
raro eo.
raſitare. 18.b
ratariæ 54
rectos cupreſſos 68
recentatur 80.
receptitius ſeruus 88
reciproca argumenta 29
redhibitio in ſeruis 23
redhibere eodē
reditiones in gratiã 61.b
refrigere 71.b
regiones cœli q̃ttuor. 13.b
regulus Attilius 33.b
rhetores expulſi 78
rhodanus fluuius 49.b
rhodos ciuitas 37. 81.
religioſa delubra 24.b
religioſus vnde eodē
religione ſolui 42
religio 50.b
remunculi 54
remitttere animũ 93
renidens 63
repudium cum vxore quis pri
mus 23.b
Res inopinata 25.b
res geſtę 31.b
reſcire 12
reſtare 7.b
reſpõſio Accij ad Pacuuiũ. 64
retas 58
retanda flumina eo.
retinentiſſimus 52.b
retorridi 81.
ridibunda 57.b
robigus 30
roboraria 13
rogatio 52
rogari ſententias 25
romuli ſobrietas 58
romanorum inſtitutũ dum pu
gnas ineunt 4.b
romanorũ laus 16
romanorum mos 44
rubidus cloor 15.b
rubi 101
rufus color 15.b
rumphæa 53.b.
rumigeſtri 64.b
ruſtice loqui 64 b.
rutulus color 15.b

Sabinus medicus 21
ſacellum 35
ſacerdos Veſtalis 51.
ſacrificor pro.co. 96
ſalluſtius de ſertorio 16.
ſalluſtij locus 54 17 6 & 7.b
ſalluſtij defenſio 26
ſalluſtius virgis cęſus 91
ſalluſtius nouator verbo℞ 6
ſalluſtij locus corruptus 104
ſaltem 63
ſaltuatim eodem
ſamnites ad Fabritiũ qd' 5.b
ſanates 84
ſanctitas 64 86.b
ſanctimonia eo.
ſanctitudo eo.
ſandaliarium 94
ſanguen 19.
ſanguinis dimiſſio 49 b
ſapiēs cogi nõ poteſt 60.b
ſapiens an iraſci debeat 8.b
ſapientē nõ peccaturũ 62
ſapiētia filia vſus & mēorię 65
ſarpedon 79.b
ſatyrę Varronis 12.b
ſatis eloq̃nuę, & ſapiētię par℞ 6
ſauiare 21
ſauromatę 44
ſcari cilices 41
ſcaphi 54
ſceuola 55
ſcibones 53.b
ſcipio aſiaticus 42
ſcipio Ti. Grac. filiã dedit 61.b
ſcipio african⁹ 26.b 36.b
ſcipionis Africani ſupioris con
ſcipionis & Grac (tinētia 34
chi reditio in gratiã 61.b.
ſcipiõis africani mr̃ ſteril. 36.b
ſcirpus 61
ſcorpius 53.b
ſcythę anthropophagi 44
ſcriptũ facere 34.b
ſcripſerim & venerim 93.b
ſcholicus 22.b.
ſcropha & porcetra 95
ſcruta 20
ſcrutarius eo.
ſculna 105
σκυτάλη laconica 88.b
ſeciderat 40
ſecundę res 37.b
ſecurim 68
ſeleucus rex libros referendos
Athenis curauit 36
ſeliceo 58.b

ſellularię quęſtiones 12.
ſelibra & libra 42.
ſempronij Gracchi & Scipiõis Africani amicitia 90.b.
ſempronius Aſellio ii.b.
ſemiphalarica 53.b.
ſenatus conſultum 75.b.
ſenatus 95
ſenatus conſultũ q̃bus i locis iure fieri potuerit eodẽ
ſenatores pedarij 22.
ſenatus.uis. 26
ſenatus per quos habebaẽ more maiorum 75.b.
ſeniores a minoribus domum ducebantur ii.b.
ſenectus ſemp honorata eod.
ſenibus.lxiij.annus grauis 77.
ſenſus quinq; 97.b. 39.
ſenſus legum Solonis ii.
ſenſuũ quorundam defectus in animalibus 39.
ſententię ex Mimo dignę 90.b.
ſentes ioi.
ſeptentrio 13.
ſeptẽtrionarius vẽtus. codẽ.b.
ſeptenarius numerus i9.b.
ſepulchrum 9.b.
Sequeſtro aduerbium io5.
ſequor ſecta 24. 95.b.
ſequeſter io5.
ſerra 49.b.
ſermones cõuiuij quę 65.b.
ſerpens immanis 33.
ſertorij aſtutia 79.b.
ſertorij militũ fidelitas eodẽ.
ſertorius. 16.
ſeruus receptitius 88.
ſeruus pileatus 38 b.
ſicinnium 96.
ſicæ 53.b.
ſicinius dentatus ii.
ſicilices 53.b.
ſignifico pro. or. 96
ſilentium 65.b.
ſyllogiſmus 80.
ſillus amarulẽtus ſcriptor 2i.b.
ſyllogiſmus epicuri io.b.
ſilenta 98.b.
ſymbola Tauri quę 35.
ſympoſiacę quęſtiunculę eodẽ
ſiticines io3.
ſicinniſta. eodem.
ſocrates patientiam quo pacto exercuit 9.
ſocratis tẽperãtia. eod & 97.b.
ſolę 68. 56.b.
ſole occaſo 86.b.
ſolonis tempora 92.
ſolonis leges 58.
ſolis aut lunę defectus 16.
ſolli ferrea 53.b.
ſolitauiſſe 36.b.
ſolſticium & bruma i9.b.
ſolitarium 64.
ſolœciſmus 3. 32.
ſolidum 7.
ſomnus nimius in pueris 27.
ſomniculoſus 46.b.
ſophocles ſenior Euripide 92.
ſors propoſita gladiatori 38
ſotherici lecti 60.
ſpadix color i9.b. 15.b.
ſpari 53.b.
ſpatę eodem.
ſpartum 89.
ſpectationes 29.
ſpeculum vt imago 85.
ſpepondi 39.b
ſpecies ab aſpectu 7i.
ſpeuſippus 2i.b.
ſpicea corona 34
ſponſus, ſponſa 23.b.
ſponſalia eodem.
ſqualere io.
ſqualentem eodem.
ſtadium olympicum i.
ſtata forma 29.b.
ſtatius nomen ſeruile 27.
ſtellę aurigantes 72.b.
ſtellę errones i9.b.
ſternutatio 2i.b
ſtitiſſes non ſtetiſſes ii b.
ſtoici quidam i.
ſtomachum helleboro purgari 90.b.
ſtolidior 94
ſtrigilem 20.b
ſtrigoſus equus 27.
ſtribligo 32.
ſtuppa 87.
ſuadamedulla 59.b.
ſuauiloquẽs iucunditas eodẽ
ſuauitudo 64.
ſuauitas. eodẽ
ſub p̃poſitio 26 b.
ſubſidium memorię 88.
ſubnixus animus 86 b
ſubſidia 49.b.
ſubarguтuli 8i.
ſubciſiuum tempus 95 b.
ſubijces 26.b.
ſubluſtria 69.b.
ſubnixus 26.b.
ſubſecundaria io5.b
ſubuades 84
ſubreptum 88.
ſubſolanus i3.b.
ſucculę ſtellæ 65
ſuccidanęę hoſtię 24.
ſuccidiæ humanę 69.b
ſuccenturire 77.b
ſuffragium 80.b.
ſuffetij Metij hiſtoria
ſuper eſſe 7.
ſurgens quando ſurgeret 35.
ſurculi loricati 89.
ſuſq; deq; fero 83.b.
ſycophantę 73
ſyrenes ſcopuli 83.b
συνάγχην 56.b
σπουδῆ βραδέως 50.
Tabulę quibus tẽporibus poſitę fuerint ioi.b.
Tact⁹ ac guſtus cũ beluis. 97.b
Tacendi tempus 3.b
taciturnitatis vtilitas 56.b
talentum Atticum 2i.b
talio 84. io2.b
tangere io.
tarentum oppidum 64
tardi gemulo 58.b
tarquinius ſuperbus 6.b.
taurus philoſophus 8.b
tauri mos 95.b
tegmine onychino 58.b
telorum nomina 53.b
tempeſtate maris cur quis palleſcit 27
temetum 53.
temere 57
temperantia Socratis 9.
tempeſtas 6i.b
templum 75.
templum pacis 32.
templum Dianę epheſię io
tempus pariendi 2i.
tempus cœnãdi Athenis 88.b
terentius 92.b
terentius Scaurus 57.b
terrę motus 16.
tertium conſul 48
tertio conſul eodem
teſſerulæ 54.
teſtamentorum genera 80.b
teſtamentũ p æs & librã. eodẽ
teſtamentum 35
teſtor 78.b
theodectes 52
theopompus eodem
theophraſtus io
theophraſtus leſbius 64.
therſites 5.b
theſaurus ii.
thracia Siton 75.
thucydidis ætas 80.
thracij cuiuſdam fabula ioo.b
tiberius Sempronius Grac. 42.
tibię ad iſchiacos 25.b
tibicen. ibidem

timarch⁹ accuſaſ ab ęſchie. 93.b
timochares Ambratienſis. 19
Timor ſanguinē contrahit 98
ex Timore venter effluit eo.
Tingere hellebero ſagittas quare. 90.b
Tiro Mar. Tullij libertus. 37.
T.Liuius 92.b
T.Caſtritius de Philippo. 16
toga 40.b
tolerātia Socratis cū vxore 6.b
tollere,p corrigere ibidem
toloſanū 19.b.
torquatus 2.b. 46.b. 92
torquati pugna 46.
tractim 42.b
tragulę. 53.b.
tranſgredi. 54.
tranſgreſſus eodē
tres 68
tris eodē
tria dicendi genera 40.b.
tribuni 80
tributa eodem
tribuni cur ius vocandi nō haberent 66
tributus. 95
tribus maſ.ge. 68
trinumus comœdię genus. 88.
trinoctiū 17.b
triones 13
triqueta eo.
triticum an in plurali 98.b
triumphalis corona 28.
tubicines 103
tullij locus in Verrem 63.
tullij locus ibidem
tulli⁹ quo die & tpe nat⁹. 80.b
tullius quot ānos natus primā cauſam egit eodē
tullius & Demoſthenes eo.
tunicarū vſus quis? 40.b.
turpius frigide laudari q̃ grauiter vituperari 97.b
turres 49.b
turrim vel em. 68.
turris lignea illita alumie, 76
tuſcus tuſce 15.b
tyrus Sarra 75

Vacanter accumulauit 89.b
Vades 84
Vafra & fallacioſa argumēta. 38
vagire 85.
valeri in caſu vocatiuo 70.b
valetudo 61.b.
valerij æditui verſus. 99.b
valerius Coruinus q̄ tpe 46
vallum dentium 5.b
vanus,mēdax,infidus 94.
.m.Varro quo tēpore 101
varronis verba 79
varronis p̄ceptor Ęlius 83
vaſum 69
vaticanus ager 85
vae. 30. 82.b
vberem 40.b
vecors 30
vectaculū 102.b
vegrande 30
vehiculū petorritū 81
vehemens 9.b 30. 82.b
vehere. 10
veiouis ſimulachrū. 29. b. 30
velia oppidū 51
velinus portus eo.
velitare 35
vellicatim 63.b
vena quid 95
venā ſolui militibus 49.b.
veneror 78 b
veneficiū mulieris indecuſſum manſit 61.b
venenum eo.
ventidius baſſus 76.b.
ventorū noīa,etiā gręce. 13.b
verant 93.b.
verba cōmunia 78
verba reciprocę ſignificationis. 46.
verba ſubluſtria 69.b
verba in im, vt ſcripſerim cui⁹ temporis 93.b
verba patictia,p agentib⁹ 96
verba agentia p patictib⁹ eo.
verba inciuilia 49.b
verba in arrogatione 31.b
verbum augurale 33.b
verbū omne ambiguū. 57
verba noua 104
verborū volumina 47.b
verboſus 24.b.
verbis antiquiſſimis non vtendum. 56
vereor 78
virgilię. 65.b. 19.b
veritas tpis filia 62
veritū,puditū 78.b
verruca eminens locus 18.b
veruca 18.
veruta 53.b
verſus amatorij Platōis. 100.b
verſuū efficiēdorū ratio. 56.b
veſanus 30
veſcum eodem
veſtal pria a Numa capta. 4.b
veſperauerat. 88.b
veſtibulū 82
veſtimentū 35
veſtitus indecorus 68.b
tibia canere deſitum. 79
veſtri ac noſtri 104
veſticeps 31.b
veterator in literis
vetus 82.b
vexare 9.b
viator
via laurentina 48.b
viaticum 86
victus puerorum 37.
victitare 91
vieta poma
videndi ratio 3
vinum edormiant 34.b
vinū Rhodiū,Leſbiū. 64.b
vinum exoticū 64.b
vini tria genera 71.b
vinū eructū 56.
vinū apud antiquos in conuiuijs quare? 76
vinū fomes ingenij eo.
vinū non congelari 88.b.
vinū album,nigrum 71.b.
vinū nouū,vetus. eo.
vinū interdictū mulierib⁹ cur? 51
vinoſus 24.
vir bonus 56.b.
vireſcere 56
virgilij locus 33.b
virgilij locus ex georgicis 7
virgilij loc⁹ ex geor. 47 94.b
virgilij loc⁹ in pri. ęnei. 51 45.b
virgilij locus 54.b.
virgilij locus in. viij. æneí. 51
virgo veſtalis 4.b
viris per Caſtorem iurare non licuit 56.
viri illuſtres q̄ tpe floruerīt. 91.b
virrica 51
vita beata 93
vita humana ferro ſimilis 55.
vitiū & flagitiū. 6.b
vitiare & obtinere 66.b
vitiū & morbus 23
vituperones 98.b
viuaria 13
vlyſſes ſapiēti facūdia 5.b
vlciſcēdi ratio triplex 35 b.
vls 62.b vltra eo.
vndarū motus varius 16.b
vnctito 45
vocabula poſitiua nō eſſe 49
vocabula ancipitia 61.b
vocabilior ſonus 68
voculatio 70.b
vocatiuus caſus ſecundę declinationis nominū in us. 74.b
vocū turba 44.b
voluptas epicuri 44.b
voluptas,dolor duo mala eo.
voluptatē maximā Epicur⁹ definiuit 10

voluptatis mediũ quid 6i
voluptates duę 97.b
vox ex pectore 5.
vox an ſit corpus 3i
vox vnde conſtet. 60.
vrbes &c.is. 68.
vrſorũ partus iformis. 89. et. 29.b
vrtica piſcis. 25.b.
vſum in grãmatica plus autho ritate valere 62
vſurpata in delitijs 34.b
vſuaria 23
vſuſcapio 40
vtor 78
vulnus 46
vulturnus ventus i3.b.
vxor ducenda ne ſit. 2.b
vxoris vitiũ aut ferendum aut tollendum 6.b
vxorem in adulterio deprehenſam licebat occidere 53.b
vxoria forma 29.b
vxorię actiones 23.b
ὕειν 65
ὗς 60.
ὑφορβός 60.
Xantippe Socratis vxor 6.b
Xeniades philoſophus i2.b
Xenophontis & platonis ęmulatio 74
xerxes vict⁹ a Themiſtocle. 92
Zeno Stoicus 92.b
Zephyrus ventus i3.b
Zodiacus i9 b
Zonę ad argentum. 78

Finis.

ADAGIA QVAE IN HIS Atticis noctibus citantur hęc ſunt.

Actio idem quod Titio 2i.b.
Alba linea io5
Argentãginã pati 56.b
Aſinus ad lyrã. 2i.b
Aurũ tholoſanum 9i.b
Caput ſine lingua pedaria ſententia 22
Egregiã muſicam quę ſit abſcondita eã eſſe nullius rei 7i
Equus Seianus i9
Glauci & Diomedis permutatio i4.
Idem Accij quod Titij. 2i.b
Inter os & offam 67
In lente vnguentum. 2i
Illotis pedibus 87.b
Loquere verbis prę ſentibus 4
Malum conſiliũ conſultori peſſimũ 3i.b.
Malui compilare q̃ venire 24.b
Nihil cum fidibus graculo io5.b.
Nihil cum amaracino ſui 60.
Pœnitere non tanti emo. 3.b.
Viue moribus pręteritis 4.
ὄνοι λύρας 2i.b.

MENDAE QVAE inter legendũ curſim obuenere. hic notantur.

LIB.I.ca v.lege.niſi Marco Tullio clarior. Ca.xv.lege.alterũ ſit optandũ,malim.&c̃. LIB.II.ca.ij.lege.mutuã ſalutationẽ reſedit. Ca.xxvi.lege.ruſi & viridis colores. Ibidem.lege demonſtrantia,quę tu modo &c̃. LIB.III.ca.vij.lege.ſeruare vis, faciundũ,vt &c̃. paulopoſt. lege ad verrucã illã. Item.lege.pugnandũq; ni eos prę uertẽtur. Ca.xvij.lege. decem millibus denariũ. LIB.IIII.lege.ędilium videretur. Ca.v.lege.Hetruſcos non heruſcos,& aruſpices. Ca.vij.lege .& Hamilcare ita pnuntiabat,vt penul.&c̃. Item ca.xij.ſcribe Apollinẽ vnico.p. LIB.vi.ca.ij.τῶν ἐτέρων. LIB.vij.ca.ij.lege.horũ verſuũ ſenſus. Ibi ca.v.lege.redijt ad quæſtum. Lib.IXX ca.xiij.lege.atq; armillis decoratus. LIB.X.ca.xv.lege.petitur ad ſuppliciũ. LIB.VI.ca.xvi lege.ſicuti multijuga dicim⁹. Ca.vlti.lege.libro Sabin⁹ ſcripſit. LIB.XIII. ca.ix.lege.quod ὑφορβός nos ſubulcus. Ca.xij.lege.ſiue acciri iuſſerunt. LIB.XIIII.ca.ij. lege argumentorũq; alius &c̃. Lib.XVI.ca.i.lege verba ex oratione hęc ſunt .Ca.v.lege. ferme. omnia inconcinna,atq; &c̃. LIB.XVII.ca.vi lege.nihil opis,nihilq; emolumenti. LIB.XX. ca.iiij.lege.omnem prope Aſiam tenet. LIB.XX.cap.vlti. lege. ſi non vtile:haud quidem certe indecorum &c̃.

COPIA PRIVILEGII.

MAXIMILIANVS

MAXIMILIANVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hũgariæ, Dalmatiæ, Croatię Rex, Archidux Auſtriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ &c̃. Comes palatinus &c̃. Honeſto noſtro & imperij ſacri fideli dilecto Matthiæ Schurerio Schletſtatino apd' Argentineñ. calcographo, Gratiã noſtrã Cæſaream, & omne bonum. Cum ſicut maieſtati noſtræ honorabilis fidelis nobis dilectus Iacobus Spiegel Secretarius noſter, tuo nomie expoſuit, te cupere hiſtoriã rerum geſtarꝫ a mundi initio ad Eugenij. III. Pont. Max. Imperatoriſqꝫ Cõradi. III. Aug. tempora, digeſtam ab Ottone epiſcopo Friſingeñ. eccleſię, viro maximæ (quod monumẽta eius perhibent) eruditionis, illuſtris & beneficentiſſimi Leopoldi prędeceſſoris noſtri Marchionis Auſtriæ, illius ſcilicet qui ſuperiori anno in diuos relatus eſt filio. Rodolphi ꝗꝫ Agricolæ Germani oĩa opera, item AVLI GELLII NOCTES ATTICAS, ac alia plæraqꝫ præcellentium autorum literaria monumẽta prælo tuo publicare in vſum ſtudioſorꝫ. Dubitareqꝫ ne ſi id genus librorꝫ poſtq̃ tua opera publicatũ fuerit, ab alijs imprimat̃, atqꝫ ita & impenſis, & laboribus tuis defrauderis. Cum aũt nemini officium ſuũ damnoſum eſſe debeat, & ne deſyderiũ tuum hmõi iacturæ & fraudatiõis metu refrigeſcat, tuę indemnitati ſupꝫ hoc ex innata benignitate, qua eos cõplectimur q pro cõmuni ſtudioſorꝫ vtilitate cõtinuo inſudant, cõſulere & proſpicere volẽtes, inclinati ſupplicatiõibus pro te nobis factis, Oibus & ſingulis cuiuſcunqꝫ cõditionis exiſtãt, chalcographis, & librorꝫ imp̃ſſoribus, vbilibet locorũ in ſacro Ro. imperio, etiã in terris noſtris hæreditarijs cõſtitutis, ſub pœna infraſcripta diſtrictius inhibemus, ne p̃fatam Ottonis Friſingẽſis epiſcopi hiſtoriam, operaqꝫ Agricolę, item Auli Gellij noctes Atticas, ac alia pleraqꝫ, quę tu primũ apud Germanos, licet apud exteros impreſſa fuerint, publicabis, ꝑ ſexenniũ a data editiõis cuiuſlibet taliũ operũ ſeu librorum imprimere, ſeu alibi ĩprimere facere, aut alibi poſt diem eorundẽ editiõis impreſſos adducere quouis mõ, aut q̃ſito colore ſtudeãt, vel p̃ſumant. Mandãtes oĩbus & ſingulis nr̃is & ſacri imperij fidelibus dilectis, cuiuſcunqꝫ ſtatus, cõditionis, & dignitatis, etiã ſi archiepiſcopalis, põtificalis, archiducalis, ducalis, marchionalis baronalis, nobilitaris, & alterius cuiuſcũqꝫ p̃eminentiæ magiſtratus ſeu officij, ſiue eccleſiaſtici, ſiue ſecularis extiterint, ſub pœna indignatiõis noſtrę & ſacri imperij grauiſſimæ, atqꝫ decẽ marcharũ auri puri, pro vna fiſco nr̃o imperiali, & pro altera medietatibus tibi Matthiæ, totiẽs quotiẽs huic inhibitioni, volũtati & gratiæ cõtra factũ fuerit, applicandarũ, vt in pręmiſſis tibi opportuno fauore adſiſtãt, ac omnes & ſingulos contra hanc gratiam & inhibitionẽ noſtram quicq̃ facere præſumentes, huiuſmodi indignationis noſtræ & pœnæ ſententiam noſtro nomine incurriſſe protinus declarent, & cohibeant ſub artificio impreſſorum non vtendi, amiſſionis quoqꝫ talium librorum ſic (vt præmittitur) contra hanc noſtram conceſſionem, gratiam, & priuilegium impreſſorum, & adductorum. Teqꝫ vbi eos per te vel tuos requiſiueris, tenore præſentiũ, aut harum tranſſumpto autentico, cui eam fidem adhiberi volumus, quæ his noſtris præſentibus adhiberi ſolet, & debet, pręfata noſtra gratia, & priuilegio frui, & gaudere ſinant, & ab alijs pariter obſeruari faciant, inquantum & ipſi prædictas pœnas euitare maluerint, Harum teſtimonio

literarum Sigilli noſtri impreſſione munitarum. Datæ in ciuitate noſtra Viēna, die
Sexta Maij. Anno domini milleſimo quingenteſimo decimo
quarto. Regnorum noſtrorum, Roma-
ni viceſimo nono, Hungariæ
vero viceſimo
quarto.

Ad mandatum Cæs. maie-
ſtatis proprium.

Per Regem. Ia. de Banniſsis.

Digitized by Google

NICOLAVS GERBELLIVS PHORCENSIS DD. doctor ſtudioſis omnibus Salutem in Chriſto Ieſu.

Sophocles ille poeta Tragicus, in ea fabula quā iudicibus dementiæ accuſatus à filijs, recitaſſe dicitur, verſiculos non inelegantes memoriæ prodidit. Quinetiam dignos vt vndequaqꝫ poſtibus, ianuis, arcubus, ſtatuiſqꝫ inſcribātur, vtpote q vel Epimenidē excitare queāt, ni prorſum nihil habeat amplius animę, qui ve nos eius admoneant in nobis particulę, quæ ſupra omnem eſt materiā, quæqꝫ ſola facit hominem miraculum magnū mundi. Verſiculi Sophoclei in hunc modum ſe habent μόνοις ὁ γίγνεται, θεοῖσι γῆρας οὐδὲ καθανεῖν ποτε τὰ δ᾽ ἄλλα συγχεῖ πάνθ᾽ ὁ παγκρατὴς χρόνος & quæ ſequuntur. Videmus laboribus maximis ſimul & exuberantiſſimis opibus tot vrbes, tot ſepulchra, tot pyramides, tot deniqꝫ ſtatuas exędificatas eſſe, quarum bona pars vel ętate interijt occubuitqꝫ, vel adeo vetuſtate detrita eſt, vt vix animaduerti poſſit tantillum laboris aut pretij, in id operis deſumptum a maioribus noſtris. Quis nam illuſtrium ſcriptorū non magnis effert laudibus Archimedis ingenium, ſupra modū docile & plane diuinū. Quis ne vnqꝫ nō admirandum in modū demiratus eſt mundū, quem ille ipſe inſtar veri mirifice fabrefecerat condideratqꝫ. Sed quonam gentiū peruenit? Si quis Pliniū adeat, heus quibus laudibus Parrhaſium, quo pręconio Pyrgotelem poſteritati cōmendauit. At vero eorundem opera, tantopere venturę ętati cōmendata, vbi ſunt? Architæ illius Tarētini columba lignea, vbi nam volat? Tulliolæ crines aureo reticulo implexæ ſeruatęqꝫ tot etiā ſeculis, nunqd cōputruere tādē? Tātū æui lōginqua valet mutare vetuſtas. Epheſi templū, nōne admiratione ſui mortaliū eius ętatis ferme omniū oculos in ſe ſe conuertit? Atqui ſolo ęquatū, flāmis ceſſit vltricibus. An non cecinit veriſſime poeta. τὰ δ᾽ ἄλλα συγχεῖ πάνθ᾽ ὁ παγκρατὴς χρόνος. Quid etenim tam magnificū apud mortales, quod non intereat vetuſtate? Quid tam opulentū & diues, quod nō cōminuat ætas? Quid deniqꝫ tam robuſtū, quod nō eneruet vnica etiā diecula? Soli ſenectute non flacceſcunt dij ſuperi, ſoli iſti ne vnqꝫ cōmoriuntur, ſuapte vi diuites, potentes, fœlices, vt ille inquit. Quibus nihil tam ſimile, nihil tam cognatum, vt hominis animus, vt mens, vt ingenium. Quare ſi interire non voles, occaſum times, formidas mortē, ede aliquid, qđ neqꝫ vetuſtas, neqꝫ tp̄s, neqꝫ etiā mille ſecula peſſundare queant. Periere annis ſupioribus vrbes, ſepulchra, pyramides, ſtatuæ. Sola de his extat etiam hodie futuris ſeculis cōmēdata nobilitas. Abijt neſcio quo Archimedis mundus, viret, floret, viuit, etiamnum carminibus elegantiſſimi poetæ poſteritati tranſmiſſus. Architæ columba auolauit in ſyluam, literis tamen celebrata elegantioribus, admirationis ſtudium venturo ſeculo imponet. Computruere Parrhaſij atqꝫ Pyrgotelis ſtatuæ. De his ſcripta eruditorum pręconia, nūqꝫ intermorientur. Atqꝫ ne longius progrediamur, vel ſolæ literæ quæ ex ingenio proficiſcuntur, nō ſterili omnino, vetuſtatē euincunt, dominātur tempori, immortalitatē propagant. Exemplis inſtruimur multis maximiſqꝫ, quorum ne numero obruamur, vel vnus ille Aulus Gellius nobis ſuffecerit. Qui tot iam annis contectus humo, nunqꝫ floruit viguitqꝫ magis, q̄ hac noſtra tēpeſtate. Quid vero iſtud, nōne ęq̄ admirandū, quod mortuus, quod ſepultus tot peperit Gellios? Nemo etenī eſt eruditorū vſpiā, qui nō neruis oībus Gellianā venuſtatē æmulari conet̄. Nemo eſt fere ſtudioſorꝫ q nō noctes illas elegātiſſimas, noctes atqꝫ dies verſet, voluat, lectitet.

At quis nam cõdidit illas noctes? Parrhaſius? Pyrgoteles? Architas? Archimedes?
Minime. Quis tum. Ingenium Gellij perſpicax, docile, diuinum. Hunc diebus hi-
ſce ſuperioribus ſumma diligentia atq; cura excudi fecit Matthias meus Schure-
rius. alias etiam pluribus modis benemeritus de his qui ſtudia ſectantur humani-
tatis. Quod ſi ad amuſſim non quadrant reſpondeantq; omnia. vel ſi quãdo indor-
miuiſſe operi Schurerius criticis videbitur, boni cõſulant ſtudioſi rogamus. Nimi
rum quod in tam anguſto tempore, curam etiam diligentiſſimi cuiuſq; interpella-
re potuiſſet, rei tum magnitudo, tum difficultas. Quin etiã ingenue Schurerius fa-
tetur, græcarum literarum peritiam haudquaquã ex pleno ſibi cognitam medita-
tamq; eſſe. Qua in re nos libens & conſuluiſſet homo acerrimus in ea prouin
cia conſectanda, ni curiæ noſtræ epiſcopalis munus, cui iam pridem
alligati ſumus, penitus nos abſtraxiſſet. Haud tamẽ ſtudio
ſis ambigendum credimus, quin eam diligen
tiam ſint offenſuri, quæ vel Gellio de-
bebatur vel a cãdido Lectore po
terat deſyderari. Quare librũ
hunc, ſi quando in manus
acceperint hmõi ſtu-
diorũ auidi. Pe-
ream ni
Gellij do-
ctrinam, atq; in
eodem excudendo
Schurerij labores ma
ximopere ſint & admira-
turi, & laudaturi. Viuite fœlices.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER PRIMVS.

PLVTARCHVS in libro, quem ſcribit ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώ
ποις περὶ εὐφυίαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ, ſcite, ſubtiliterq; ratiocinatũ Pytha-
goram philoſophũ dicit, in reperienda, modulandaq; ſtatus longitudi
niſq; Herculis pręſtantia. Nam cũ fere cõſtaret curriculũ ſtadij, quod
eſt Piſis apud Iouem olympium, Herculẽ pedibus ſuis metatum, idq;
feciſſe longum pedes ſexcentos, cætera quoq; ſtadia in terris Græciæ
ab alijs poſtea inſtituta, pedum quidẽ eſſe numero ſexcentum, ſed tamen eſſe aliquã-
tulum breuiora, facile intellexit modum, ſpatiumq; plantæ Herculis ratione proporti-
onis habita, tanto fuiſſe, quam aliorũ procerius, quãto olympicum ſtadium longius eſ
ſet, quã cętera. Comprehenſa autẽ menſura herculani pedis ſecundum naturalẽ mem
brorum omnium inter ſe competentiã modificatus eſt. Atq; ita id collegit, quod erat
conſequens, tanto fuiſſe Herculem corpore excelſiorem, quam alios, quanto olympi
cum ſtadium cæteris pari numero factis anteiret.

Ab Herode attico conſulari uiro tempeſtiue deprompta in quendã iactabundũ, &
glorioſum adoleſcentẽ, ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorẽ uerba Epicteti ſtoici, qui
bus feſtiuiter a uero ſtoico ſeiunxit uulgus loquaciũ nebulonum, qui ſe ſtoicos nun-
cuparent. CAPVT. II.

HErodes Atticus uir & gręca facundia, & cõſulari honore p̃ditus, acceſſebat
ſępe nos, cum apud magiſtros Athenis eſſemus, in uillas ei urbi proximas,
me & clariſſimũ uirũ Seruilianũ, compluresq; alios noſtrates, qui Roma in
Græciã, ad capiendũ ingenij cultũ conceſſerant. Atq; ibi tunc cum eſſemus
apud eũ in uilla, cui nomẽ eſt Cephyſia, & æſtu anni, & ſydere autumni flagrantiſſimo
propulſabamus caloris incõmoda lucorũ umbra ingentiũ, longis ambulacris, & mol
libus, ędiũ poſticũ refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totius
q; uillę uenuſtate aquis undiq; canoris, atq; auibus perſonante. Erat ibidẽ nobiſcum ſi
mul adoleſcẽs, philoſophię ſectator, diſciplinę, ut ipſe dicebat, ſtoicæ, ſed loquacior im
pendio, & promptior. Is plerunq; in conuiuio ſermonibus, qui poſt epulas haberi ſo-
lent, multa, atq; ĩmodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtiue, atq; inſubide diſſere-
bat. Pręq; ſe uno cæteros om̃es linguę atticæ principes gentẽq; omnẽ togatã, totumq;
nomen latinũ; rudes eſſe, & agreſtes prędicabat. Atq; interea uocabulis haud facile co
gnitis, ſyllogiſmorũ captionũq; dialecticarũ laqueis ſtrepebat, κυριεύοντας ἡσυχάζοντας σωρεί
τας. aliosq; id genus griphos neminẽ poſſe dicens niſi ſe diſſoluere. Rem uero ethicã
naturãq; humani ingenij, uirtutũq; origines, officiaq; earũ confinia, aut contra morbo
rũ, uitiorũq; fraudes animorũq; labes, ac peſtilẽtias aſſeuerabat, nulli eſſe ulli magis ea
omnia explorata, cõperta, meditataq;. Cruciatibus autẽ, doloribusq; corporis & peri
culis mortẽ minitantibus, habitũ, ſtatũq; uitæ beatę, quã ſe eſſe adeptũ putabat, neq; lę
di, neque ĩminui exiſtimabat. Ac, ne oris quoq;, & uultus ſerenitatẽ ſtoici hominis, un
quã ulla poſſe ęgritudine obnubilari. Has ille inanes cũ flaret glorias, iãq; omnes finẽ
cuperent, uerbiſq; eius defatigati pertęduiſſent, tũ Herodes græca, cuius plurimus ei
mos fuit, oratione utens. Permitte inquit, philoſophorũ ampliſſime, quoniã reſponde
re nos tibi quos idiotas uocas, nõ quimus, recitari ex libro, quid de huiuſcemodi ma-
gniloquentia ueſtra ſenſerit, dixeritq; Epictetus ſtoicorũ maximus. iuſſitq; proferri di
ſertationũ Epicteti digeſtarũ ab Ariano primũ librum, in quo ille uenerãdus ſenex iu-
uenes, qui ſe ſtoicos appellabant, neq; frugi, neq; operę probæ, ſed theorematibus tan
tũ nugalibus, & puerilĩũ iſagogarũ cõmentationibus dilatrãtes, obiurgatione iuſta in-
ceſſuit. Lecta igitur ſunt ex libro, ꝗ prolatus eſt, ea quę addidit. Quibus uerbis Epicte
tus ſeuere ſimul ac feſtiuiter ſeiunxit, atq; diuiſit a uero, atq; ſyncero ſtoico, ꝗ eſſet pro
culdubio. ἀκώλυτος. ἀνανάγκαστος. ἀπαραπόδιστος. ἐλεύθερος. εὔπορος. εὐδαίμων. uulgus aliud
nebulonũ hominũ, qui ſe ſtoicos nuncuparent. Vltroq; uerborũ & argutiarũ fuligine

hic liber [illegible]

ob oculos audientiũ iacta, ſanctiſſimæ diſciplinæ nomine mentirentur.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν. καὶ κακῶν ὅπως ἔχεις.

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος κικόνεσσι πέλασσεν.

τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων. πλοῦτος. συζυγία. ζωή. θάνατος. ἡδονή. πόνος. πόθεν οἶδας, οὕτως ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς. τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ. ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτὸ καὶ δόγμα σεαυτοῦ πεποίησαι. δεῖκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐὰν σοί τις οὕτω πως παραστὰς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ ἃ πρώην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι, μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσας. αὐτῷ τί ἡμῖν. καὶ σοὶ ἄνθρωπε. ἀπολύμεθα. καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. ἐὰν δέ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον.

Quod Chilo Lacedęmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit. Quodq; eſt circunſpecte & anxie conſyderãdũ, an pro utilitatibus amicorũ delinquendũ aliquando ſit. Notataq; inibi, & relata quæ Theophraſtus, &. M. Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.

CAPVT TERTIVM.

CHilo præſtabilis homo ſapientię, quonam uſq; debuerit contra legẽ, cõtraq; ius pro amico progredi, dubitauit. Eaq; res in fine quoq; uitæ ipſo, animũ eius anxit. Et alij deinceps multi philoſophiæ ſectatores, ut in libris eorũ ſcriptũ eſt, ſatis inquit, ſcite, ſatisq; ſolicite quęſierunt, ut uerbis, quę ſcripta ſunt ipſis utar, εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα. Ea uerba ſignificant quæſiſſe eos, an contra ius, contraue morẽ faciendũ pro amico ſit, & in qualibus, & in quibus cauſis, & quenã aduſq; modũ. Super hac quęſtione tũ ab alijs, ſicuti dixi, multis, tũ uel diligẽtiſſime a Theophraſto diſputatur, uiro in philoſophia peripatetica modeſtiſſimo, doctiſſimoq;. Eaq; diſputatio ſcripta eſt, ſi recte meminimus, in libro eius de amicitia. primo eũ librũ. M. Cicero uidetur legiſſe, cũ ipſe quoq; librũ de amicitia componeret, & cætera quidẽ, quæ ſumenda a Theophraſto exiſtimauit, ut ingeniũ, facundiaq; eius fuit, ſumpſit, & tranſpoſuit cõmodiſſime, aptiſſimeq;. Hunc autẽ locũ, de quo ſatis quæſitũ eſſe dixi, omniũ rerũ aliarũ difficillimũ ſtrictim, atq; curſim tranſgreſſus eſt. Neq; ea, quæ a Theophraſto penſiculate, atq; enucleate ſcripta ſunt, executus eſt. ſed anxietate illa, & quaſi moroſitate diſputatiõis pretermiſſa, genus ipſum rei tantũ paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis, ſi receſſere quis uellet, appoſui. His
» igitur finibus utendũ eſſe arbitror, ut cũ emendati mores amicorũ ſunt, tũ ſit inter eos
» omniũ rerũ, conſiliorũ, uoluntatũ, ſine ulla exceptione cõmunitas, ut etiã ſi qua fortu-
» na acciderit, ut minus iuſtæ uoluntates amicorũ adiuuandę ſint, in quibus eorũ aut ca
» put agatur, aut fama, declinandum ſit de uia, modo ne ſumma turpitudo ſequatur. Eſt
» eñ quatenus amicitię uenia dari poſſit. Cum agetur inquit, aut caput amici, aut fama
» declinandũ eſt de uia, ut etiam nonnunquã uoluntatẽ illius adiuuemus. Sed cuiuſmodi declinatio iſta eſſe debeat, qualiſq; ad adiuuandũ digreſſio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate non dicit. Quid aũt refert ſcire me in huiuſmodi periculis amicorũ, ſi nõ magna me turpitudo ſecutura eſt, de uia recta eſſe declinandũ? niſi id quoq; me docuerit, quã putet magnã turpitudinẽ? & cũ deceſſero de uia, quouſq; digredi debeã?
» Eſt enim inquit, quatenus dari amicitiæ uenia poſſit. Hoc immo ipſum eſt, quod maxime diſcendũ eſt, quodq; ab ijs, qui doceant, minime dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitiæ uenia debeat. Chilo ille ſapiens, de quo paulo ante dixi, conſeruandi amici cauſa, de uia declinauit. Sed uideo quouſq; progreſſus eſt. falſum eñ pro amici ſalute conſiliũ dedit. Idipſum tamen in fine quoq; uitę, an iure poſſet reprehẽdi, culpariq; dubitauit. Cõtra patriã, inquit Cicero, arma pro amico ſumenda nõ ſunt. hoc profecto
» nemo ignorat. & prius quã Theognis, ut Lucilius ait, naſceretur. Sed id quæro, id deſydero, cum pro amico contra ius, & contra quã licet, ſalua tamẽ libertate atq; pace, faciendũ eſt, & cũ de uia (ſicut ipſe ait) declinãdũ eſt, quid, & quantũ, & in quali cauſa, & quonamuſq; id fieri debuit. Pericles ille Athenienſis egregius uir ingenio, boniſq; omnibus diſciplinis ornatus, in una quidẽ ſpecie, ſed planius tamen, quid exiſtimaret, profeſſus eſt. Nã cũ amicus eũ rogaret, ut pro re, cauſaq; eius falſum deieraret, his ad

eum uerbis uſus eſt. δεῖ μὲν συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophraſtus in eo, quem dixi libro, inquiſitius quidem ſuper hac re ipſa & exactius, preſſiusq́ quam Cicero diſſeruit. Sed his quoq́ in docēdo, nō de unoquoq́ facto ſingillatim æſtimat, neq́ certis exemplorū documētis, ſed genreibus rerū ſummatim, uniuerſimq́ utitur, ad hunc ferme modū. Parua inquit, & tenuis uel turpitudo, uel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna utilitas amico quęri poteſt. Rependitur quippe, & compenſatur leue dānum debilitatę honeſtatis maiore alia, grauioreq́ in adiuuando amico honeſtate. Minimaq́ illa labes, & quaſi lacuna famę imminentis, partarū amico utilitatum ratione ſolidatur. Neq́ nominibus inquit, moueri nos oportet, quod paria genere ipſo nō ſunt, honeſtas meę famę, & rei amici utilitas. Ponderibus hęc em̄, poteſtatibusq́ p̄ſentibus nō uocabulorū appellationibus, neq́ dignitatibus generū dijudicanda ſunt. Nā cum in rebus aut paribus, aut nō longe ſecus, utilitas amici, & honeſtas noſtra conſiſtit, honeſtas proculdubio prępōderat. Cum uero amici utilitas nimio eſt amplior, honeſtatis aūt noſtræ in re nō graui leuis iactura eſt, tunc quod utile amico eſt, id primum illo, quod honeſtū nobis eſt, ſit plenius. ſicuti magnū pondus ęris, parua lamina auri ſit pretioſius. Verba adeo ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi. οὐκ οἶδ' εἴ που τοῦτο τῷ γένει τιμιώτερον ἤδη. καὶ ὁτιοῦν ἂν ᾖ μέρος τούτου πρὸς τὸ τηλικὸν θατέρου συγκρινόμενον αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ' οἷον, οὐ καὶ χρύσιον τιμιώτερον χαλκοῦ; καὶ τηλικὸν τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλικὸν χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει; ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος.

Phauorinus quoq́ philoſophus huiuſcemodi indulgentiā gratiæ, tēpeſtiuius laxato paulū, permiſſoq́ ſubtili iuſtitiæ examine, his uerbis definiuit ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτ' ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι. Poſt deinde idem Theophraſtus ad hanc ferme ſententiā diſſeruit. Has tamen inquit, & paruitates rerū, & magnitudines, atq́ has omneis officiorū æſtimationes, alia nonnunq́ momenta extrinſecus, atq́ alia quaſi appendices perſonarū, & cauſarum, & temporū, & circunſtātiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur, & regunt, & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia, quæ Theophraſtus ſatis caute, & ſolicite, & religioſe, cauſa diſſerendi magis, diſputandiq́ diligentia, quā cum decernendi ſentētia, atq́ fiducia diſſeruit. profecto cauſas ſcientiæ, corporum uarietates, diſertationumq́, & differentiarū ignorantes, directum, atq́ perpetuū, diſtinctumq́ in rebus ſingulis præceptum, quod ego in prima tractatus iſtius parte deſyderare dixerā, nō capiunt. Eius autē Chilonis, a quo diſputatiunculæ huius initiū fecimus, cum alia quędā ſunt monita utilia, atq́ prudentia, tū id maxime explotatæ utilitatis eſt, quod duas ferociſſimas affectiones amoris, atq́ odij intra modū tantum coercuit. Hac inquit, fini ames, tanq́ forte fortuna oſurus, hac indē tenus oderis, tanq́ fortaſſe poſt amaturus. Super hoc eodē Chilone Plutarchus philoſophus in libro περὶ ψυχῆς uerbis ita ſcripſit. χίλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος. μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quā tenuiter, curioſeq́ explorauerit Antonius Iulianus in oratione. M. Tulij uerbi ab eo commutati argutiam. CAPVT QVARTVM.

ANtonius Iulianus rhetor perquā fuit honeſti, atq́ amœni ingenij, doctrina quoq́ iſta utiliore, ac delectabili, ueterumq́ elegātiarum cura, & memoria multa fuit. Ad hæc ſcripta omnia antiquiora tam curioſe ſpectabat, aut uirtutes penſitabat, aut uitia rimabatur, ut iudicium factum eſſe adamuſſim diceres. Is Iulianus ſuper eo enthymemate, quod eſt in oratione. M. Tullij, quam pro Cn. Planco dixit, ita æſtimauit. Sed uerba prius, de quibus iudicium ab eo factum eſt ipſa ponam. Quanquam diſſimilis eſt pecuniæ debitio, & gratiæ. Nam qui pecuniam diſſoluit, ſtatim non habet id, quod reddidit. Qui autem debet, æs retinet alienum Gratiam autē & qui refert, habet, & qui habet, in eo ipſo, quod habet refert. Neq́ ego nunc Planco deſinam debere, ſi hoc ſoluero. Nec minus ei redderem uoluntate ipſa, ſi hoc moleſtiæ non accidiſſet. Criſpum ſane inquit, agmen orationis, rotundumq́, ac modulo ipſo numerorum uenuſtum, ſed, quod cum uenia legēdum ſit, uerbi paulum immutati, ut ſententiæ fides ſalua eſſet. Namq́ debitio gratiæ, & pecunię collata,

uerbum utrobiq; ſeruari poſſet. Ita eñ recte oppoſita inter ſeſe gratiæ pecuniæq; debitio uidebitur, ſi & pecunia quidẽ deberi dicatur, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, ſolutaue, quid cõtra in gratia debita, redditaue, debitionis uerbo utrinq; ſeruato diſſeratur. Cicero aũt inquit, cũ gratiæ pecuniæq; debitionem diſſimilẽ eſſe dixiſſet, eiusq; ſententiæ rationẽ redderet, uerbũ debet in pecunia ponit, in gratia habet ſubijcit, pro debet. Ita eñ dicit. „ Gratiã aũt & qui refert habet, & qui habet, in eo ipſo quod „ habet, refert. Sed id uerbum habet, cũ propoſita comparatione nõ ſatis conuenit. Debitio eñ gratiæ, nõ habitio cũ pecunia confertur. Atq; ideo conſequens quidẽ fuerat ſic dicere, & qui debet, in eo ipſo, quod debet, refert. quod abſurdũ & nimis coactũ foret, ſi non dũ redditã gratiam, eo ipſo redditã diceret, quia debetur. ĩmutauit ergo, inquit, & ſubdidit uerbũ ei uerbo, quod omiſerat, finitimũ, ut uideatur & ſenſum debitionis collatę nõ reliquiſſe, & cõcinnitatẽ ſententiæ retinuiſſe. Ad hunc modũ Iulianus enodabat, dijudicabatq; ueterũ ſcriptorũ ſẽtẽtias, quas apud eũ adoleſcẽtes lectitabãt.

Quod Demoſthenes rhetor cultu corporis, atq; ueſtitu probris obnoxio, infamiq; munditia fuit. Quodq; item Hortenſius orator ob eiuſmodi munditias geſtũq; in agẽdo hiſtrionicũ Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento cõpellatus eſt. CAPVT. V,

Demoſthenem traditũ & ueſtitu, cæteroq; cultu corporis nitido, uenuſtoq;, nimisq; accurato fuiſſe. hinc etiam κόμψη illa χλανίσ. καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι ab æmulis, aduerſarijsq; probro datũ. hinc etiam turpibus, indignisq; in eũ uerbis non temperatũ, cum parũ uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem modũ Hortenſius omnibus ferme oratoribus ętatis ſuę, niſi Marcus Tullio clarior, qui multa munditia, & circunſpecte cõpoſiteq; indutus, & amictus eſſet, manusq; eius inter agẽdum forent argutæ admodũ, & geſtuoſę, maledictis, appellationibusq; probroſis iactatus eſt. multaq; in eũ quaſi in hiſtrionẽ, in ipſis cauſis, atq; iudicijs dicta ſunt. Sed cũ L. Torquatus ſubagreſti homo ingenio, & infeſtiuo, grauius acerbiusq; apud conſiliũ iudicũ, cum de cauſa Syllę quæreretur, nõ iã hiſtrionẽ eũ eſſe diceret ſed geſticulariã Dionyſiamq; eum notiſſimę ſaltatriculæ nomine appellaret, tum uoce molli, atq; demiſſa Hortenſius, Dionyſia inquit, Dionyſia malo equidem eſſe, quam quod tu Torquate ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cenſura, cum eũ ad uxores ducendas adhortaretur, eaque oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quo contra modo defenſa ſit. CAPVT. VI.

Multis & eruditis uiris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac diſerti uiri, quã in cenſura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eũ ad matrimonia capeſcẽda adhortaretur. in ea oratione ita ſcriptum „ fuit. Si ſine uxore poſſemus quirites eſſe, omnes ea moleſtia careremus. „ Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis ſatis commode, nec ſine illis ullo modo uiui poſſit, ſaluti perpetuæ potius, quam breui uoluptati conſulendum. Videbatur quibuſdam Metellum CENS. cui conſilium eſſet ad uxores ducendas populum hortari, non oportuiſſe nec de moleſtia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri neq; adhortari magis, quam diſſuadere, abſterrereq;. Sed cõtra illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, ut & nullas plerunq; eſſe in matrimonijs moleſtias aſſeueraret & ſiquæ tamẽ accidere nõnunquã uiderentur, paruas & leues facilesq; eſſe toleratu diceret, maioribusq; eas emolumẽtis, & uoluptatibus obliterari, eaſdemq; ipſas neq; omnibus, neq; naturæ uitio, ſed quorundam maritorum culpa, & iniuſtitia euenire. T. autem Caſtritius recte, atq; condigne Metellum eſſe locutum exiſtimabat. Aliter inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori cõceſſum eſt ſententijs uti falſis, audacibus ſubdolis, captioſis, ſi modo uериſimiles ſint, & poſſint ad mouẽdos hominũ aĩos qualicunq; aſtu irrepere. Propterea turpe eſſe ait rethori. ſi quid in mala cauſa deſtitutũ, atq; impugnatũ relinquat. Sed eñ Metellũ inquit, ſanctũ uirũ illa grauitate, & fide prędictũ, cũ tanto honore, atq; uitæ dignitate apud populũ Ro. loquentẽ, nihil decuit aliud dicere, q̃ quod uerũ ſibi eſſe, atq; omnibus uidebatur, præſertum cũ ſup ea re diceret quę

quotidiana intelligentia, & cõmuni, peruulgatoq; uitæ uſu cõprehenderetur. De moleſtia igitur cũctis hominibus notiſſima confeſſus, eaq; cõfeſſione fidẽ ſedulitatis, ueritatiſq; cõmeritus, tum deniq; facile, & procliuiter, quod fuit rerũ omniũ ualidiſſimũ, atq; ueriſſimũ perſuaſit, ciuitatem ſaluã eſſe ſine matrimoniorũ frequentia non poſſe. Hoc quoq; aliud, ex eadẽ oratione Metelli dignũ eſſe exiſtimauimus aſſidua lectione, non hercle minus, quã quę a grauiſſimis philoſophis ſcripta ſunt. Verba Metelli hæc ſunt. Dij ĩmortales plurimũ poſſunt, ſed non plus uelle debent nobis, quam parentes. At parentes, ſi pergunt liberi errare, bonis exhæredant. Quid ergo nos a dijs ĩmortalibus diutius expectemus, niſi malis rationibus finem facimus? ijſdem deos propitios eſſe æquũ eſt, qui ſibi aduerſarij non ſunt. Dij ĩmortales uirtutem approbare, nõ adhibere debent.

In hiſce uerbis Ciceronis ex oratione quĩta in Verrẽ, hanc ſibi rẽ ſperãt præſidio ſuturũ, neq; mendã eſſe, nec uitiũ. Errareq; iſtos, q bonos uiolant libros, & futuram ſcribunt. Atq; ibi de quodã alio Ciceronis uerbo dictũ, quod probe ſcriptũ perperã mutatũ, & aſperſa pauca de modulis, numeriſq; orationis, quos Cicero auide ſectatus eſt,

CAPVT SEPTIMVM.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem libro ſpectatæ fidei tironiana cura, atq; diſciplina facto, ita ſcriptum fuit. Homines tenues obſcuro loco nati, nauigant, adeuntq; ad ea loca, quę nunquã antea adiuerant, neq; noti eſſent, quo uenerunt neq; ſemper cũ cognitoribus eſſe poſſunt. Hac una tantũ fiducia ciuitatis, nõ modo apud noſtros magiſtratus, qui & legũ, & exiſtimationis periculo cõtinentur, neq; apud ciues ſolũ Romanos, qui & ſermonis, & iuris, & multarũ rerum ſocietate iũcti ſunt, fore ſe tutos arbitrantur, ſed quocunq; uenerint, hanc ſibi rẽ præſidio ſperant futurum. Videbatur quãpluribus in extremo uerbo mẽda eſſe. debuiſſe eñ ſcribi putabant, non futurũ, ſed futurã. neq; dubitabant, quin liber emendatus eſſet, ne ut in Plauti comœdia mœchus. (ſic eñ mendæ ſuę illudebant,) ita in Ciceronis oratione ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat ibi forte amicus noſter homo lectione multa exercitus, cui pleraq; oĩa ueterum literarũ quęſita, meditata, euigilataq; erant. Is libro ĩſpecto ait, nullũ eſſe in eo uerbo neq; mendã, neq; uitium. Ciceronẽ probe, ac uenuſte locutũ. Nã futurum inquit, nõ refertur ad rem, ſicut legẽtibus temere, & incurioſe uidetur, neq; pro participio poſitũ eſt, ſed uerbũ eſt indefinitũ, quod græci appellãt ἀπαρέμφατον neq; numeris, neq; generibus præſeruiens, ſed liberum undiq;, & impromiſcuũ eſt. Quali C. Gracchus uerbo uſus eſt in oratione, cuius titulus eſt de Q. Popilio circuncõciliabula, in qua ita ſcriptum eſt, Credo ego inimicos meos hoc dicturũ. Inimicos inquit, dicturũ, & nõ dicturos. Videtur ne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchũ dicturũ, qua eſt apud Cic. futurũ? ſicut in græca oratione ſine ulla uitij ſuſpitione omnibus numeris, generibuſq; ſine diſcrimine attribuuntur huiuſcemodi uerba ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In Q. quoq; Quadrigarij tertio annali uerba hęc eſſe dixit. Dũ hi conciderẽtur, hoſtium copias ibi occupatas futurũ. In. XII. annali eiuſdem quadrigarij principiũ libri ſic ſcriptum. Si pro tua bonitate, & noſtra uoluntate tibi ualetudo ſuppetit, eſt quod ſperemus deos bonis bene facturũ. Item in Valerij Antiatis lib. iiij. & .xx. ſimili modo ſcriptum eſſe, Si hæ res diuinæ factę, rectæq; perlitatę eſſent, aruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurũ. Plautus etiã in Caſina, cũ de puella loqueretur, occiſurum dixit, nõ occiſuram his uerbis.

Etiamne habet Caſina gladium? habet, ſed duos,
Quibus altero te occiſurũ ait, altero uillicũ.

Item Laberius in Gemellis.

Non putaui inquit, hoc eam facturum. Non ergo iſti oẽs ſolœciſmus quid eſſet, ignorauerunt. Sed & Gracchus dicturũ, & Quadrigarius futurũ, & benefacturũ, & Plautus occiſurum, & Antias proceſſurũ, & Laberius facturum, indefinito modo dixerũt. qui modus neq; in numeros, neq; in perſonas, neq; in genera, neq; in tempora diſtrahitur. ſed omnia iſtæc una, eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cic. dixit futurum, nõ uirili genere, neq; neutro. Solœciſmus eñ foret plane, ſed uerbo uſus eſt ab oĩ neceſſitate generũ abſoluto. Idẽ aũt ille amicus noſter in eiuſdẽ M. Tul. Cicero

nis oratione, quæ eſt de imperio Cn. Pompeij, ita ſcriptũ eſſe a Cicerone dicebat, atq;
„ ipſe ita lectitabat. Cũ noſtros portus, atq; eos portus, quibus uitã, ac ſpiritũ ducitis, in
„ prædonũ fuiſſe poteſtatẽ ſciatis. Neq; ſolœciſmũ eſſe aiebat, in poteſtatẽ fuiſſe, ut uul-
gus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa, & proba, cõtendebat, qua & græci
ita uterentur, & Plautus uerborũ latinorũ elegantiſſimus in Amphytrione dixit. Non
uero mihi in mentem fuit, nõ, ut dici ſolitum eſt, in mẽte. Sed enĩ præter Plautũ, cuius
ille in præſenti exemplo uſus eſt, multã nos quoq; apud ueteres ſcriptores locutionũ
talium copiã offendimus, atq; his uulgo annotamentis inſperſimus. Vt rationẽ iſtã miſ
ſam facias, & authoritates, ſonus, q̃ εὐφωνία tantũ, & poſitura ipſa uerborũ ſatis decla-
rant, id potius ἐπιμελεία τῆν λέξεων modulamẽtis orationis M. Tulij conueniſſe, ut quo
niã utrumuis dici latine poſſet, poteſtatem dicere mallet, nõ poteſtate. Illud enĩ ſic com
po ſitum iucundius ad aurẽ, cõſpectiusq;, inſuauius hoc, imperſpectiusq; eſt. ſi modo
iat explorata aure homo ſit, nõ ſurda, nec iacenti, ſicuti eſt hercle, quod explicauit dice
re maluit, quã explicuit, quod eſſe iã uſitatius cœperat. Verba ſunt hęc ipſius in exhor
„ tatione quã de imperio Cn. Pompeij habuit. Teſtis eſt Sicilia, quam multis undique
„ cinctam periculis, non terrore belli, ſed conſilij celeritate explicauit. At ſi explicuit di-
ceret, imperfecto, & debili numero uerborum ſonus clauderetur.

Hiſtoria in libris Phocionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice, & Demoſthe
ne rhetore. CAPVT. VIII.

PHocion ex peripatetica diſciplina haud ſane ignobilis uir fuit. Is librum multę
uariæq; hiſtorię refertũ compoſuit. eumq; inſcripſit, κέρας ἀμαλθείας. ea uox
hoc ferme ualet, tanq; ſi dicas cornucopiæ. In eo libro ſuper Demoſthene rhe
tore, & Laide meretrice hiſtoria hęc ſcripta eſt. Lais inquit, corinthia ob elegã
tiam, uenuſtatẽq; formæ grandẽ pecuniam demerebat. Conuentusq; ad eã ditiorũ ho
minũ ex omni græcia celebres erant, neq; admittebatur, niſi qui dabat, quod popoſce-
rat. Poſcebat aũt illa nimiam quantitatẽ. Hinc ait natum eſſe illud frequẽs apud gręcos
dictũ adagium οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς. Quod fruſtra iret Corinthũ ad Lai
dem, qui nõ quiret dare, quod poſceretur. Ad hanc ille Demoſthenes clanculũ adit,
& ut ſibi ſui copiam faceret, petit. At Lais μυριὰς δραχμὰς ἢ τάλαντον popoſcit. hoc facit
numi noſtratis denarium decẽ millia. tali petulãtia mulieris, atq; pecunię magnitudine
ictus, expauidusq; Demoſthenes auertit iter, & diſcedẽs ego inqt, pęnitere tãti nõ emo.
Sed gręca ipſa, q̃ ferũt dixiſſe, lepidiora ſunt, οὐκ ὠνοῦμαι inqt. μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ pythagoricæ, quãtumq; temporis impera-
tum, obſeruatũq; ſit, dicendi ſimul, ac tacendi. CAPVT. IX.

ORdo, atq; ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceſſionis eius, recipiendi,
inſtituendiq; diſcipulos, huiuſcemodi fuiſſe traditur. Iã a principio adoleſcẽ-
tes, qui ſeſe ad diſcendũ obtulerant, ἐφυσιογνωμόνει. Id uerbum ſignificat mo
res, naturasq; hominũ coniectatione quadã, de oris, & uultus ingenio, deq;
totius corporis filo, atq; habitu ſciſcitari. Eũ, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, re
cipi in diſciplinã ſtatim iubebat. & tempus certum tacere. nõ omnes idẽ, ſed aliud ali-
is tempus pro æſtimato captu ſolertiæ. Is aũt, qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, au-
diebat. Neq; percunctari, ſi parum intellexerat, neq; cõmentari, quæ audierat, fas erat.
Sed nõ minus quiſq; tacuit, quã bienniũ. Hi prorſus appellabantur intra tempus tacẽ-
di, audiendiq; ἀκουστικοί. Aſt ubi res didicerant rerũ omniũ difficillimas tacere, audire-
q;, atq; eſſe iam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomẽ ἐχεμυθία, tum uerba facere, &
quęrere, quęq; audiſſẽt, ſcribere, & quę ipſi opinarẽtur, expromere poteſtas erat. hi di-
cebantur in eo tempore μαθηματικοί, ſcilicet ab ijs artibus, quas iã diſcere, atq; meditari
inceptauerant, quoniã Geometriã, & Gnomonicã, Muſicam, cæterasq; itẽ diſciplinas
altiores μαθήματα ueteres græci appellabãt. Vulgus aũt, quos gẽtilicio uocabulo chal
dæos dicere oportet, mathematicos dicit. Exinde his ſcientiæ ſtudijs ornati, ad perſpici
enda mundi opera, & principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur
φυσικοί. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus cum dixiſſet, nunc autem inquit

iſti,qui repente pedibus illotis ad philoſophos diuertunt, non eſt hoc ſatis,quod ſunt ,,
omnino ἀθεώρητοι,ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι, ſed legem etiam dant,qua philoſophari diſcāt. ,,
Alius ait,hoc me primū doce.Itē alius,hoc uolo inquit diſcere, iſtud nolo. Hic a ſym= ,,
poſio Platonis incipere geſtit propter Alcibiadis comeſſationē.Ille a Phędro propter ,,
Lyſiæ orationem.Eſt etiā inquit (proh Iupiter)qui Platonē legere poſtulet,nō uitę or= ,,
nandæ,ſed linguę,orationisq; comēdæ gratia,nec ut modeſtior fiat,ſed lepidior. Hęc ,,
Taurus dicere ſolitus nouitios philoſophorū ſectatores, cum ueteribus Pythagoricis penſitans.Sed id quoq; non prætereundū eſt,quod omnes ſimul,qui a Pythagora in cohortem illā diſciplinarum recepti erant,quod quiſq; familiæ,pecuniæq; habebāt, in mediū dabant.Et colibatur ſocietas inſeparabilis.tanquā illud fuerit antiquū conſortium,quod in re,atq; uerbo romano appellabatur κοινόβιον,

Quibus uerbis cōpellauerit Phauorinus philoſophus adoleſcentē, uetuſte nimis, & priſce loquentem. CAPVT. X.

PHauorinus philoſophus adoleſcenti ueterum uerborū cupidiſſimo, & pleraſq; uoces nimis priſcas,& ignotiſſimas in quotidianis,cōmunibusq; ſermonibus expromenti,Curius inquit,& Fabritius,& Coruncanius antiquiſſimi uiri noſtri,& his antiquiores Horatij illi Trigemini plane, ac dilucide cū ſuis fabulati ſunt.neq; Auruncorū,aut Sicanorum,aut Pelaſgorū,qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur,ſed ætatis ſuę uerbis locuti ſunt.Tu autē,proinde quaſi cum matre Euādri nūc loquare,ſermone ab hinc multis annis iam deſito uteris,quod ſcire,atq; intelligere neminē uis,quæ dicas.Non ne homo inepte,ut quod uis abunde cōſequaris,taceres?ſed antiquitatē tibi placere ais,quod honeſta,& bona,& ſobria,et modeſta ſit.uiue ergo moribus pręteritis.loquere uerbis p̄ſentibus.Atq; id quod a C.Cęſare excellentis ingenij,ac prudētię uiro,in primo de analogia libro ſcriptū eſt, habe ſemp in memoria,atq; in pectore, ut tanq; ſcopulū,ſic fugias inauditū,atq; inſolens uerbū.

Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus,Lacedęmonios in acie non tuba,ſed tibijs eſſe uſos dicit. Verbaq; eius ſuper ea re poſita.Quodque Herodotus Halyatē regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit,atq; inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionaria. CAPVT. XI.

AVthor hiſtoriæ gręcę grauiſſimus Thucydides Lacedęmonios ſūmos bellatores,nō cornuum,tubarumue ſignis,ſed tibiarū modulis in prælijs uſos eſſe refert.Non prorſus ex aliquo ritu religionū,neq; rei diuinę gratia, neq; etiam ut excitarentur,atq; euibrarentur animi,quod cornua,& litui moliūtur, ſed contra, ut moderatiores,modulatioresq; fierent,quod tibicinis numeris temperatur.Nihil adeo in cōgrediēdis hoſtibus,atq; in principijs præliorū ad ſalutē, uirtutēq; aptius rati,quā ſi permulcti ſonis mitioribus,non immodice ferocirent. Cū procinctę igitur claſſes erant,& inſtructa acies,cœptumq; in hoſtē progredi, tibicines inter exercitum poſiti,canere inceptabant.Ea ibi præcentione tranquilla, & uenerabili ad quandā,quaſi militaris muſicæ diſciplinā uis,& impetus militū,ne ſparſi,diſpalatiq; prorui erent,cohibebatur.Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate,& fide grauiora ſunt.

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀργεῖοι μὲν. καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως. καὶ ὀργῇ χωροῦντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν. πολλῶν ὁ μοῦ ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν. ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν. καὶ μὴ διασπασθείη αὐτῇ ἡ τάξις ὅπερ φιλεῖ τὰ μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις. Cretenſes quoq; prælia ingredi ſolitos memorię datū eſt, præcinente,ac pręmoderāte cithara greſſibus.Halyates aūt rex terrę Lydię,more atq; luxu barbarico pręditus,cū bellū Mileſijs faceret,ut Herodotus in hiſtorijs tradit, cōcinentes habuit fiſtulatores,& fidicines,atq; fœminas etiā tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit,laſciuientiū delicias conuiuiorū, Sed enī Achæos Homerus pugnā indipiſci ait,non fidicularū, tibiarūq; concentu,uerum conſpiratu tacito nitibundos.

οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισι.

Quid ille uult ardentiſſimus clamor militũ romanorum, quem in cõgreſſibus prælio
rum fieri ſolitũ ſcriptores annalium memorauere? Contra ne inſtitutũ fiebat antiquæ
diſciplinæ tam probabile? An tum etiã gradu clementi, & ſilentio eſt opus, cũ ad hoſtẽ
itur in conſpectu lõginquo procul diſtantẽ? Cum uero prope ad manus uentum eſt,
tum iam e propinquo hoſtis, & impetu propulſandus, & clamore terrendus eſt. Ecce
aũt pro tibicina laconica, tibiæ quoq; illius cõcionatoriæ in mentẽ uenit, quã C. Grac-
cho cum populo agente præiſſe, ac præmonſtraſſe modulos ferũt. Sed nequaq̃ ſic eſt
ut a uulgo dicitur, canere tibia ſolitum, qui pone eum loquentẽ ſtaret, uarijsq; modis,
tum demulcere animũ, actionẽq; eius, tum intendere. Quid eñ foret ea re ineptius? ſi
ut planipedi ſaltanti, ita Graccho cõcionanti numeros, & modos, & frequentamenta
quędã uaria, tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſteuiſſe
in circunſtantibus dicunt occultius, qui fiſtula breui, ſenſim, grauiuſculũ ſonũ inſpira-
ret ad deprimendũ, ſedandumq; impetũ uocis eius. Referueſcente nanq; impulſu, &
inſtinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indiguiſſe nõ (opinor) exiſtiman
da eſt. M. tamen Cicero fiſtulatorẽ iſtum utriq; rei adhibitum eſſe a Graccho putat, ut
ſonis, tum placidis, tũ citatis, aut demiſſam, iacentẽq; orationem eius erigeret, aut fero
» cientẽ, ſæuientemq; cohiberet. Verba ipſius Ciceronis appoſui. Itaq; idem Gracchus,
» quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quẽ ſeruum ſibi ha-
» buit ille ad manũ, cum eburnea ſolitus eſt hærere fiſtula qui ſtaret poſt ipſum occulte
» cum cõcionaretur, peritum hominẽ, qui inflaret celeriter eũ ſonum, qui illũ aut remiſ-
» ſum excitaret, aut a contentione reuocaret. Morem aũt illum ingrediendi ad tibicinũ
modulos prælij inſtitutũ eſſe a Lacedæmonijs Ariſtoteles in libris problematum ſcri-
pſit, quo manifeſtior fieret, exploratiorq; militum ſecuritas, & alacritas. Nam diffiden-
tiæ inquit, & timori cum ingreſſione huiuſcemodi minime conuenit, & mœſti, atq; for
midantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatiõe alieni ſunt, uerba
pauca Ariſt. ſuper ea re appoſui. Διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνωσιν;
ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

Virgo Veſtæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusque cerimonijs, ac
religionibus, ac cognomine a pontifice maximo capiatur. Et quo ſtatim iure eſſe inci-
piat, ſimulatq; capta eſt. Quodq;, ut Labeo dicit, nec inteſtato cuiquã, nec eius inteſta-
tæ quiſq; iure hæres eſt. CAPVT. XII.

QVi de ueſtali uirgine capienda ſcripſerunt, quorum diligentiſſime ſcripſit La
beo Antiſtius, minorẽ q̃ annos. vi. maiorem q̃ annos. x. natam, negauerũt
capi fas eſſe. Item, quæ nõ ſit patrima, & matrima. Item quę lingua debili, ſen
ſuuę auriũ deminuta, aliaue quauis corporis labe inſignita ſit. Item quæ ipſa
aut cuius pater emancipatus ſit, etiã ſi uiuo patre in aui poteſtate ſit. Item
cuius parentes alter amboue ſeruitutẽ ſeruierunt, aut in negotijs ſordidis diuerſantur
Sed eã, cuius ſoror ad id ſacerdotiũ lecta ſit, excuſationem mereri aiunt. Item cuius pa
ter flamen, aut augur, aut quindecimuir ſacris faciundis, aut qui ſeptemuir epulonum
aut ſalius eſt. Sponſę quoq; pontificis, & tibicinis ſacrorũ filię uacatio a ſacerdotio iſto
tribui ſolet. Præterea Capito Atteius ſcriptum reliquit, neq; eius legendã filiã, qui do-
micilium in Italia nõ haberet, & excuſandã eius, qui liberos treis nõ haberet. Virgo au
tem ueſtalis ſimul atq; capta, atq; in atriũ Veſtæ deducta, & pontificibus tradita eſt, eo
ſtatim tempore ſine emancipatione, ac ſine capitis minutione, e patris poteſtate exit, &
ius teſtamenti faciundi adipiſcitur. De more autem, rituq; capiundæ uirginis literę qui
dem antiquiores nõ extant, niſi quod capta fuiſſe fertur, quæ capta prima eſt, a Numa
rege. Sed Papiam legẽ inuenimus, qua cauetur, ut PONT. MAX. arbitratu uirgines
e populo uiginti legantur. Sortitioq; in contione ex eo numero fiat. Sed ea ſortitio ex
lege papia nõ neceſſaria nũc uideri ſolet. Nam ſi quis honeſto loco natus adeat Pont.
Max. atq; offerat ad ſacerdotium filiã ſuam, cuius duntaxat ſaluis religionũ obſeruati-
onibus, ratio haberi poſſit, gratia popiliæ legis per ſe ratum fit. Capi autem uirgo pro-
pterea dici uidetur, quia PONT. MAX. manu prehenſa ab eo parente, in cuius pote-
ſtate eſt, ueluti bello capta abducitur. In lib. primo Fabij Pictoris, quæ uerba PONT.

MAX.dicere oporteat,cum uirginē capit,ſcriptum eſt. Ea huiuſmodi ſũt .Sacerdotē ueſtalem,quæ ſacra faciat,quæ iuſſi & ſacerdotē ueſtalē facere pro po. Ro. qui ritibus uti,quod optima lege fiat,ita te amata capio.Pleriq; autem capi uirginem ſolam debere dici putant.Sed flamines quoq; diales,item pontifices,& augures capi dicebantur. L.Sylla rerum geſtarum libro.ij.ita ſcripſit.P.Cornelius,cui primum cognomē Syllę impoſitum eſt,flamen dialis captus.M.Cato de luſitanis,cum Ser. Galbam accuſauit, cum dicit ius potiſicum dicere noluiſſe.Ego me nunc uolo ius pontificium optime ſcire.Iam ne ea cauſa pontifex capiat? Si uolo augurium optime tenere,ecquis me ob eã augurem capiat? Præterea in commentarijs Labeonis,quæ ad duodecim tabulas cõpoſuit,ita ſcriptum eſt.Virgo Veſtalis neque heres eſt cuiquam inteſtato, neque inteſtatæ quiſq;,ſed bona eius in publicum redigi aiunt.Id quo iure fiat, quæritur. Amata inter capiendum a PONT.MAX. appellatur, quoniam quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine traditum eſt.

Quæſitũ in philoſophia eſt,quidnã foret in recepto mandato rectius, id ne om̃ino facere,quod mandatũ eſt,an nõnunq; etiã contra,ſi idſperes ei, qui mandauit, utilius fore.Superq; ea q̃ſtione expoſitę diuerſę ſententię. CAPVT. XIII.

IN officijs capiendis,cenſendis,iudicandiſq;,quæ græce καθήκοντα philoſophi appellant,quæri ſolet,an negotio tibi dato,& quidquid omnino faceres, definito, contra quid facere debeas,ſi eo facto uideri poſſit res euentura proſperius, exq; utilitate eius,qui id tibi negotium mandauit. Anceps quæſtio,& in utranq; partem a prudentibus uiris arbitrata eſt.Sunt em̃ nõ pauci, qui ſententiã ſuam una in parte defixerint,& re ſemel ſtatuta,deliberataq; ab eo,cuius negotiũ id põtificiumq; eſſet nequaq; putauerint contra dictum eius eſſe faciendũ,etiam ſi repentinus aliquis caſus rem cõmodius agi poſſe polliceretur.Ne ſi ſpes feſelliſſet,culpa impatiẽtiæ,& pęna indeprecabilis ſubeunda eſſet. Si res forte melius uertiſſet,dijs quidem gratia habenda. Sed exemplũ tamen intromiſſum uideretur,quo bene conſulta conſilia religione mãdati ſoluta corrũperentur.Alij exiſtimauerunt incõmoda prius,quę metuenda eſſent ſi res geſta aliter foret, quã imperatũ eſt, cum emolumẽto ſpei penſitanda eſſe.Et ſi ea leuiora,minoraq;,utilitas aũt contra grauior,& amplior,ſpe quantũ poteſt firma oſtẽderetur,tum poſſe aduerſum mãdata fieri cenſuerunt,ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur.Neq; timendũ exemplũ nõ parendi tradiderunt,ſi rationes huiuſcemodi duntaxat nõ adeſſent.Cum primis aũt reſpiciendum putauerũt ingeniũ naturamq; illius,cui ea res,præceptumque eſſet,ne ferox,durus, indomitus, inexorabiliſque ſit, qualia fuerunt Poſthumiana imperia,& manliana.Nam ſi tali præceptori ratio reddenda ſit,nihil faciendum eſſe monuerunt aliter,quam præceptum eſt.Inſtructius, deliberatiuſque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis huiuſcemodi obſequendis, ſi exemplum quoque P. Craſſi Mutiani clari, ac inclyti uiri appoſuerimus. Is Craſſus a Sempronio Aſellione,& pleriſque alijs hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur quinque habuiſſe rerum bonarum maxima & præcipua.quod eſſet ditiſſimus,quod nobiliſſimus, quod eloquentiſſimus, quod iuriſconſultiſſimus, quod PONT.MAX. Is, cum in conſulatu obtineret Aſiam prouinciam,& circunſedere, oppugnareque Leucas oppidum pararet, opuſque eſſet firma, ac procera trabe, qua arietem faceret,quo muros eius oppidi quateret, ſcripſit magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorum, amicorumque Po. Ro. ut ex malis duobus, quos apud eos uidiſſet,uter maior eſſet,eum mittendum curaret.Tum magiſter ἀρχιτέκτων comperto, quamobrem malum deſyderaret, non uti iuſſus erat, maiorem, ſed quem eſſe magis idoneum, aptioremque faciendo arieti,facilioremque portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum uocari iuſſit, & cum interrogaſſet, cur non quem iuſſerat, miſiſſet, cauſis rationibuſque, quas dictitabat ſpretis, ueſtimenta detrahi imperauit, uirgiſque multum cecidit. Corrumpi atque diſſolui officium omne imperantis ratus,ſi quis ad id,quod facere iuſſus eſt,non obſequio debito, ſed conſilio non deſyderato reſpondeat.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius, magna uir gloria, magniſque rebus geſtis,
ſed familiæ, pecuniæq; inops, cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum dona
rent, plenumq; odij. CAPVT. XIIII.

IVlius Iginus in libro de uita, rebusq; illuſtriũ uirorũ ſexto, legatos dicit a Samni=
tibus ad C. Fabritiũ Imperatorẽ Po. Ro. ueniſſe, & memoratis multis, magniſq;
rebus, quæ bene ac beneuole poſt redditã pacẽ Samnitibus feciſſet, obtuliſſe do=
no grandẽ pecuniã, oraſſeq; uti acciperet, uteretur q;. Atq; id facere Samnites di=
xiſſe, quod uiderent multa ad ſplendorẽ domus, atq; uictus deſieri, neq; pro magnitu=
dine, dignitateq;, lautum, paratũq; eſſe. Tũ Fabritiũ planas manus ab auribus ad ocu=
los, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulã, atq; inde porro ad uentrẽ imum de=
duxiſſe, & legatis ita reſpondiſſe, dũ illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere, at
q; imperare poſſet, nunq; quicq; defuturũ. Propterea pecuniã, qua nihil ſibi eſſet uſus,
ab ijs, quibus eam ſciret uſui eſſe, non accipere.

Quod importunũ uitiũ ſit futilis, inaniſq; loquacitas, quã multis in locis a principi=
bus utriuſq; linguæ uiris deteſtatione iuſta culpata ſit. CAPVT. XV.

QVi ſunt leues, & futiles, & importuni locutores, quiq; nullo rerũ põdere in=
nixi, uerbis humidis, & lapſantibus defluunt, eorũ orationẽ bene exiſtimatũ
eſt in ore naſci, nõ in pectore. Linguã autẽ debere aiunt nõ eſſe liberam, nec
uagã, ſed uinclis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quaſi guber=
nari. Sic. n. uideas quoſdã ſcatere uerbis ſine ullo iudicij negotio cũ ſecu
ritate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideantur, loqui ſeſe neſcire. Vlyſſem
cõtra Homerus uirũ ſapienti facundia præditum, uocẽ mittere ait nõ ex ore ſed ex pe=
ctore. Quo ſcilicet nõ ad ſonũ magis, habitumq; uocis, quã ex ſententiarũ penitus cõ=
ceptarũ altitudine pertineret. Petulantiæq; uerborũ coercendæ uallum eſſe oppoſitũ
dentiũ, luculente dixit, ut loquendi temeritas, nõ cordis tantũ cuſtodia, atq; uigilia co=
hibeat, ſed & quibuſdã quaſi excubijs in ore poſitis ſepiatur. Homerica, de quibus ſu
pra dixi, hæc ſunt.

ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ὅπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει

τέκνον ἐμὸν ποῖον σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

M. Tullij quoq; uerba poſui, quibus ſtultã, & inanem dicendi copiã grauiter, & uere
» deteſtatus eſt. Dũmodo inquit, hoc conſtet, neq; infantiam eius, qui rẽ norit, ſed eã ex
» plicare dicendo nõ queat, neq; inſcitiã illius, cui res non ſuppetat, uerba nõ deſint, eſſe
» laudandã, Quorũ ſi alterum ſit optand, malim equidem indiſertã prudentiam, quã
» ſtultam loquacitatẽ. Item in libro de oratorẽ primo, uerba hæc poſuit. Quid em eſt tã
» furioſum, quã uerborum uel optimorũ, atq; ornatiſſimorũ ſonitus inanis, nulla ſubie=
» cta ſententia, nec ſcientia? Cum primis aũt M. Cato atrociſſimus huiuſcemodi uitij in
» ſectator eſt. nanq; in oratione, quæ inſcripta eſt. Si ſe Cœlius trib. pleb. appellaſſet. Nũ=
» quã inquit, tacet, quẽ morbus tenet loquendi, tanq; ueternoſum bibendi, atq; dormiẽ
» di. Quod ſi nõ conueniant, tũ conuocari iubet. Ita eſt cupidus orationis, ut conducat,
» qui auſcultet. Itaq; auditis non auſcultatis tanq; pharmacopolã. Nam eius uerba audi=
» untur, uerũ ei ſe nemo committat, ſi ęger eſt. Idem Cato in eadem oratione eidem M.
» Cœ. tri. pl. uilitatem opprobrans, non loquendi tantum, uerumetiã tacendi, Fruſto in=
» quit, panis cõduci põt, uel uti taceat, uel uti loquat. Neq; non merito Homer[9] unũ ex
omnibus Therſitẽ ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellabat. uerba illius multa, & ἄκοσμα ſtre
pentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμετροεπῆ ἐκολῴα
Eupolidis quoq; uerſus de id genus hominibus, conſignatiſſime factus eſt.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Quod Salluſtius noſter imitari uolens, loquax inquit, magis quam facundus. Qua=
propter Heſiodus poetarum prudentiſſimus linguam non uulgandam, ſed reconden
dam eſſe dicit. proinde ut theſaurum. Eiusque eſſe in promendo gratiam plurimam,
ſi modeſta, & parca, & modulata ſit.

γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος.

φαυλῆς πνεύσῃ δὲ χάρις κατὰ μεῖζον ἴσης.
Epicharmium quoq; illud non inſcite ſe habet.
οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος, Ex quo profecto ſumptum eſt, qui cum loqui non poſſet, tacere nō poterat. Phauorinum ego audiui dicere uerſus iſtos Euripidis, ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τ' ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία. Non de ijs tātum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent, ſed uel maxime de hominibus quoq; poſſe d ci ſtulta, & immodica blaterātibus, quorū lingua tam prodiga, infrenisq; ſit, ut fluat ſemper, & æſtuet colluuiōe uerborū teterrima Quod genus homines a græcis ſignificātiſſimo uocabulo λάλους appellatos. Valerium Probū grāmaticum illuſtrem ex familiari eius docto uiro comperi Salluſtianū illud, ſatis eloquentię, ſapientię parū, breuī ante quā uita decederet, ſic legere cœpiſſe, & ſic a Salluſtio relictum affirmaſſe. Satis loquentiæ, ſapientiæ parum. Quod loquentia nouatori uerborum Sallu. maxime congrueret. Eloquentia cum inſipientia minime conueniret. Huiuſcemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uaſtam facetiſſimus poeta Ariſtophanes inſignibus uocabulis denotauit in his uerſibus.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν αὐθαδόστομον
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
στόμα περὶ λάλητον. κομποφακελορήμονα,

Neq; minus inſigniter ueteres quoq; noſtri, hoc genus homines in uerba prouectos, locutuleios, & blatterones, & linguaces dixerunt.

Quod uerba iſtæc Quadrigarij ex annali tertio ibi, Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de poetarum figura, ſed ratione certa, & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt. CAPVT. XVI.

QVadrigarius in. III. annalium ita ſcripſit. Ibi occiditur mille hominum. occiditur inquit, non occiduntur. Item Lucilius in tertio ſatyrarum.
Ad portam mille, a porta eſt exinde ſalernum.
Mille inquit eſt, nō mille ſunt. Var. in. xviij. rerū humanarū. Ad Romuli initium plus mille, & cētū annorū eſt. Cato in. I. originū. Inde eſt ferme mille paſſus. M. Cicero in. VI. in Antoniū. Ita ne Ianus medius in L. Antonij clientela eſt? qs unq; in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille numū ferret expēſum? in his, atq; multis alijs mille numero ſingulari dictū eſt. Neq; hoc (ut quidā putant) uetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarū cōcinnitatē admiſſum eſt, ſed ſic uidetur ratio poſcere, mille eñ nō pro eo ponitur, quod græce χίλιοι dicit̄. Sed quod χιλιὰς & ſicuti una χιλιὰς & duæ χιλιάδες, ita unū mille, & duo millia, certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrem id quoq; recte, & probabiliter dici ſolitum, mille denariū in arca eſt, & mille equitum in exercitu eſt. Lucilius autem præterquam ſuperius poſui, alio quoq; in loco id manifeſtius demonſtrat. Nam in libro. XV. ita dicit.
Hunc mille paſſuum qui uicerit, atque duobus,
Campanus ſonipes ſucceſſor nullus ſequetur. »
Maiore in ſpatio, ac diuerſus uidebitur ire. »
Item alio libro. VIIII. »
Mille die nummum potes uno quærere centum.
Mille paſſuum dixit pro mille paſſibus, & uno mille numū pro unis mille numis. aperteq; oſtēdit, mille & uocabulū eſſe, & ſingulari numero dici. Eiusq; pluratiuū eſſe millia. & caſum etiam capere ablatiuum, neq; cęteros caſus requiri oportere. cum ſint alia pleraq; uocabula, quæ in ſingulos tantum caſus, quędā etiam, quæ in nullum inclinentur. quapropter nihil iam dubium eſt, quin M. C. in oratione, quam ſcripſit pro Milone, ita ſcriptum reliquerit. Ante fundū Clodij, quo in fundo, propter inſanas illas ſubſtructiōes, facile mille hominū uerſabatur ualentiū. Nō uerſabantur. quod in libris minus accuratis ſcriptū eſt. Alia eñ ratione mille hominū, alia mille homines dicendū eſt.

Quāta cū animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingeniū intractabile, atq; inibi quid M Varro in quadā ſatyra, de officio mariti ſcripſerit. CAPVT. XVII.

XAntippe Socratis philoſophi uxor moroſa admodum fuiſſe fertur, & iurgioſa. Irarumq́, & moleſtiarũ muliebrium, per diẽ, perq́ noctẽ ſcatebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratẽ, quæ nam ratio eſſet cur mulierẽ tam acerbã domo nõ exigeret. Quoniam inquit Socrates, cum illã domi talẽ perpetior, inſueſco & exerceor, ut cæterorũ quoq́ foris petulantiã, & iniuriam facilius feram. Secundũ hanc ſententiã quoq́ Varro in ſa-
» tyra menippea, quam de officio mariti ſcripſit. Vitium inquit, uxoris aut tollendũ, aut
» ferẽdũ eſt. Qui tollit uitium, uxorẽ cõmodiorem præſtat, qui fert, ſeſe meliorem facit.
Hæc uerba Varronis tollere, & ferre lepide quidem compoſita ſunt. Sed tollere apparet dictum pro corrigere. Id etiã apparet, eiuſmodi uitium uxoris ſi corrigi non poſſit, ferendum eſſe, Varronem cenſuiſſe. quæ ferri ſcilicet, a uiro honeſte poſſunt. Vitia eñ flagitijs leuiora ſunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum. I. L. Lælium magiſtrũ ſuum περὶ ἐτυμολογίας nõnullorũ uerborũ falſa dixiſſe reprehendit, quodq́ idẽ Varro in eodem libro furis ἐτυμολογίαν falſam dicit. CAPVT. XVIII.

IN quartodecimo rerum diuinarũ lib. M. Varro doctiſſimũ tũc ciuitatis hominẽ L. Lęlium erraſſe oſtendit, quod uocabulum græcũ uetus traductum in linguã romanã promeraco, & quaſi a ſe primitus latine fictũ eſſet, reſoluit in uoces lati-
» nas ratiõe etymologica falſa. Verba ipſa ſuper ea re Varronis poſuimus. In quo
» Lęlius noſter literis ornatiſſimus memoria noſtra errauit aliquoties. Nam aliquot uer
» borum antiquorũ græcorum, perinde atq́ eſſent propria noſtra reddidit cauſas falſas
» Non eñ leporem dicimus (ut ait) quod eſt leuipes, ſed quod eſt uocabulũ antiquum
» græcũ. Multa eñ uetera illorum ignorantur, quod pro ijs alijs nũc uocabulis utuntur
» & illorum eſſe pleriq́ ignorent græcũ, quod nũc nominãt ἕλλινα. Puteũ eſſe, quod uo
» cant φρέαρ. leporem, quod λαγωὸν dicunt. In quo nõ modo Lælij ingenium nõ reprehẽ
» do, ſed induſtriam laudo. Succeſſum eñ fortuna, experientiã laus ſequitur. Hæc Var-
ro in priore libro ſcripſit, de ratione uocabulorum ſcitiſſime, de uſu utriuſq́ linguæ peritiſſime, de ipſo Lælio clementiſſime. Sed in poſteriore eiuſdem libri parte dicit. Furem ex eo dictum, quod ueteres romani furuũ atrum appellauerint. & fures p noctẽ, quæ atra ſit, facilius furentur, Nõ ne ſic uidetur Varro de fure erraſſe, tanquam Lęlius de lepore? Nam quod a græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore græca lingua φῶρ eſt dictum. Hinc per affinitatem literarum, quæ φῶρ græce eſt, latine fur. Sed ea res fugerit ne tunc Varronis memoriam, an contra aptius & cohærentius putarit, furem a furuo, ideſt nigro appellari, in hac re de uiro tã excellentis doctrine nõ meũ iudiciũ eſt.

Hiſtoria ſuper libris ſibyllinis. ac de Tarquinio Superbo rege.
CAPVT. XIX.

IN antiquis annalibus memoria ſuper libris ſibyllinis hæc prodita eſt. Anus hoſpita, atq́ incognita ad Tarquinium Superbum regem adijt, nouem libros ferẽs quos eſſe dicebat diuina oracula. eos uelle dixit uenundare. Tarquinius prætiũ percunctatus eſt. Mulier nimium atque immenſum popoſcit. Rex quaſi anus ætate deſiperet, riſit. Tum illa foculum coram eo cũ igni appoſuit, & treis libros ex nouem deurit, & ecquid reliquos ſex an eodem pretio emere uellet, regem interrogauit Sed enim Tarquinius id multo riſit magis. dixitq́ anũ iam proculdubio delirare. Mulier ibidem ſtatim treis libros alios exuſſit, atq́ idipſum denuo placide rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinius ore iam ſerio, atq́ attentiore animo fit, eam conſtantiam, confidentiamq́ non inſuper habendam intelligit, & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quam quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc a Tarquinio digreſſam, poſtea nuſquam loci uiſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi ſibyllini appellati. Ad eos quaſi ad oraculum, XV. uiri adeunt, cum dij immortales publice conſulendi ſunt.

Quid Geometræ dicant græci. Quibusq́ omnia iſta latinis uocabulis appellentur
CAPVT. XX.

FIgurarum, quæ σχήματα Geometrę appellant, genera ſunt duo, planū & ſolidū hæc ipſi uocant ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. Planum eſt, quod in duas parteis ſolū lineas habet, qua latū eſt, & qua longum. qualia ſunt triquetra, & quadrata, quę in area fiunt ſine altitudine. Solidum eſt, quando non lōgitudines modo, & latitudines planas numeri linearū efficiunt, ſed etiā extollūt altitudines. quales ſunt ferme metæ trianguli, quas pyramidas appellant, uel qualia ſunt quadrata undiq; quæ κύβους illi; nos quadrantalia dicimus. κύβος eñ eſt figura ex oḿi latere quadrata, quales ſunt inquit M. Varro, teſſeræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipſæ quoq; appellatæ κύβοι In numeris etiā ſimiliter κύβος dicitur, cū omne latus eiuſdem numeri ęqualiter in ſeſe ſoluitur. ſicuti fit, cū ter terna ducuntur. Atq; idē ipſe numerus triplicatur, huius numeri cubū Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, quod & luna orbē ſuum luſtret ſeptē, & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui græcę dicitur τριάς, tantundē efficiat in cubo. Linea aūt a noſtris dicit̃, quā γραμμὴν græci uocant. Eā M. Varro ita definit, linea » eſt, inquit, longitudo quædā ſine latitudine, & altitudine. εὐκλείδης autem breuius præ » termiſſa altitudine γραμμὴ eſt, inquit, μῆκος ἀπλατὲς, quod exprimere uno latine uerbo non queas, niſi audeas dicere illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatiſſime contendit legiſſe ſe librū P. Virgilij domeſticū in quo ſcriptū eſſet. Et ora Triſtia tentantū ſenſu torquebit amaror. Non quod uulgus legeret ſenſu torquebit amaro, CAPVT. XXI.

VErſus iſtos ex Georgicis Virgilij pleriq; omnes ſic legunt.

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autē non hercle ignobilis grāmaticus in cōmentarijs, quæ in Virgilium fecit, cōfirmat, & perſeuerat, nō hoc a Virgilio relictum. Sed quod ipſe inuenerit in libro, q fuerat ex domo, atq; familia Virgilij, & ora Triſtia tentantū ſenſu torquebit amaror, Neq; id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiā uiris complacitū. quoniā uidetur abſurde dici ſapor ſenſu amaro torquet, cū ipſe, inquiunt, ſapor ſenſus ſit, nō alium in ſemetipſo ſenſum habeat, ac perinde ſit, quaſi dicat̃, ſenſus ſenſu amaro torquet. Sed eñ cum Phauorino Higini cōmentariū legiſſem, atq; ei ſtatim diſplicita eſſet inſolentia & inſuauitas amaroris, Iouem lapideū inquit, quod ſanctiſſimū iuſiurandū eſt habitū, paratus ego iurare, Virgiliū hoc nunquā ſcripſiſſe. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non. n. primus finxit hoc uerbum Virgilius inſolenter, ſed in carminibus Lucretij inuentum, nō eſt aſpernatus authoritate poetæ ingenio & facundia pręcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc ſunt.

Deniq; in os ſalſi uenit humor ſæpe ſaporis, »
Cum mare uerſamur propter, dilutaq; contra »
Cum tuimur miſceri abſynthia, tangit amaror »

Non uerba autem ſola, ſed uerſus prope totos & locos quoq; Lucretij plurimos ſectatum eſſe Virgi. uidemus.

An qui cauſas defendit, recte latineq; dicat ſupereſſe id quod defendit. & ſupereſſe proprie quid ſit. CAPVT. XXII.

IRrobor auit, inueterauitq; falſa atq; aliena uerbi ſignificatio, quod dicitur, hic illi ſupereſt, cum dicendum eſt, Aduocatum eſſe quē cuipiam, cauſamq; eius defendere. atq; id dicitur, non in compitis tantum, neq; in plebe uulgaria, ſed in foro & in comitio, apud tribunalia. Qui integre autem locuti ſunt, magnā partem ſupereſſe, ita dixerunt, ut eo eo uerbo ſignificarent ſuperfluere, & ſuperuacare, atq; eſſe ſupra neceſſariū modū. Itaq; M. Varro in ſatyra, quæ inſcripta eſt. Neſcis quid ueſper uehat, ſupfuiſſe dicit ĩmodice & intēpeſtiue fuiſſe. Verba ex eo libro hęc ſunt. In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potiſſimū quæ ſimul ſunt, βιωφελῆ. & delectent potius, ut » id quoq; uideatur non ſuperfuiſſe. memini ego prætoris docti hominis tribunali me » forte aſſiſtere, atq; ibi aduocatū nō incelebrē ſic poſtulare, ut quā cauſam diceret, rēq; » quæ agebat̃, nō attingeret. Tūc pretorē ei, cuia res erat, dixiſſe aduocatū eū nō habere

& cum is, qui uerba faciebat, reclamaſſet, ego illi. V. Cl. ſuperſum, reſpondiſſe præto
rem feſtiuiter, Tu plane ſuperes, non ades. M. aũt Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de
„ iure ciuili in artẽ redigendo uerba hæc poſuit. Nec uero ſcientia iuris maioribus ſuis
„ Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiã ſuperfuit. In quo loco ſuperfuit ſignificare ui
detur ſupra fuit, & præſtitit, ſuperauitq; maiores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti, tũ &
nimis abundanti. Diſciplinas enim Tubero ſtoicas & dialecticas percalluerat. In libro
quoq; de R. p. ſecundo, idipſum uerbũ Ciceronis non temere tranſeundũ. Verba ex
„ eo libro hæc ſunt. Non grauarer Lęli, niſi & hos uelle putarem, & ipſe cuperẽ te quo
„ q; aliquam partem huius noſtri ſermonis attingere. præſertim cum heri ipſe dixeris, te
„ nobis etiam ſuperfuturũ, uerum ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis omnes te roga-
„ mus. Exquiſite igitur & comperte Iulius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria do
ctiſſimus, ſupereſſe non ſimplici ratione dici tam latine quã græce. Gręcos eñ περιεῖναι
etiam in utraq; parte ponere, uel quod ſuperuacaneum eſſet, ac non neceſſarium, uel
quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; noſtros ueteres ſupereſſe
alias dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſuperuacuo, neq; admodum neceſſario, ita ut ſupra po
ſuimus Varronẽ dicere. Alias ita ut Cic. dixit, pro eo quod copia quidẽ & facultate cę
teris anteiret, tũ ſupra modũ, tũ & largius prolixiusq; flueret, quã eſſet ſatis. Qui dicit
ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorũ uult dicere. ſed neſcio quid aliud indi-
ctum inſcitumque dicit. At ne Virgilij quidem poterit authoritate uti, qui in Geor-
gicis ita ſcripſit.

Primus ego in patriam mecum modo, uita ſuperſit.

Hoc eñ in loco Virg. ἀκυρώτερον uerbo uſus uidetur, quod ſuperſit dixit pro longin-
quius, diutiusq; adſit. illud contra eiuſdẽ Virgilij eſt aliquanto probabilius,

Florenteisq; ſecant herbas, fluuiosq; miniſtrant,
Farraq;, ne blando nequeant ſupereſſe labori.

Significat enim ſupra laborem eſſe, neq; opprimi a labore. An autẽ ſupereſſe dixerint
ueteres pro reſtare, & præficiendæ rei adeſſe, quærebamus. Nam Salluſtius in ſignifi-
„ catione iſta non ſupereſſe, ſed ſuperare dicit. Verba eius in Iugurtha. Is plerunq; a re-
„ ge exercitum ductare, & omneis res exequi ſolitus erat, quę Iugurthę feſſo, aut maiori
„ bus aſtricto ſuperauerant. Sed inuenimus in. iij. Ennij annaliũ in hoc uerſu.
„ Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem,

Id eſt reliquũ eſſe, & reſtare. Quod quidem diuiſe pronuntiandum eſt, ut non una pars
orationis eſſe uideatur, ſed duæ. Cicero aũt in. II. antonianarũ, quod eſt reliquum non
ſupereſſe, ſed reſtare dicit. Preter hæc ſupereſſe inuenimus dictum pro ſuperſtitem eſſe
Ita eñ ſcriptũ eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancũ, & in epiſtola M. Afi-
„ nij Pollionis ad Ciceronem uerbis his. Nam neq; deeſſe Reip. uolo, neq; ſupereſſe. Per
„ quod ſignificat, ſi Reſp. emoriatur, & pereat, nolle ſe uiuere. In Plauti autẽ aſinaria ma-
nifeſtius idipſum ſcriptum eſt in his uerbis, quæ ſunt eius comœdiæ prima.

„ Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
„ Supereſſe uitæ ſoſpitem, & ſuperſtitem..

Cauenda igitur eſt non improprietas ſola uerbi, ſed etiam prauitas omnis, ſi quis ſe
nunc ſenior aduocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.

Quis fuerit Papyrius pręte xtatus, quęque iſtius cauſa cognomenti ſit, hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. CAPVT. XXIIII,

HIſtoria de Papyrio prætextato dicta, ſcriptaq; eſt a. M. Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenuſtate, atq; luce, atq; mundicia uerborum. Ea Catonis uerba, huic prorſus cõmentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cum hæc dictabam. Quod ſi nõ uirtutes, dignitatesq; uerborũ, ſed rem ipſam ſcire queris, res ferme ad hunc modum eſt. Mos antea Senatoribus Romæ fuit in curiã cũ prætextatis filijs introire. Tamẽ cũ in ſenatu res maior quępiã conſultata, eaq; in diem poſterũ prolata eſt, placuitq; ut eã rem, ſuper qua tractauiſſent, ne quis enuntiaret, prius quã decreta eſſet. Mater Papyrij pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percũctata eſt filium, quidnam in Senatu

patres egiſſent. Puer reſpondit tacendum eſſe, neq; id dici licere. Mulier fit audiẽdi cupidior ſecretũ rei, & ſilentiũ pueri, animũq; eius ad inquirendũ euerberat. Quærit igitur compreſſius, uiolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi, atque feſtiui mendacij conſiliũ capit, actum in Senatu dixit utrum uideretur utilius, exq; Repub. eſſe, unus ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta eſſet. Hoc illa ut audiuit, animus compaueſcit. domo trepidans egreditur, ad cæteras matronas peruenit. Ad Senatum poſtridie matrumfamilias caterua lachrymantes, atq; obſecrãtes orant, una potius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ. Senatores ingredientes curiam, quę illa mulierũ intemperies, & quid ſibi poſtulatio illa uellet, mirabãtur. Puer Papyrius in mediũ curię progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem ſicuti fuerat, denarrat. Senatus fidẽ atq; ingeniũ pueri oſculatur. Cõſultũ facit, uti poſthac pueri cũ patribus in curiã ne introeãt, niſi ille un⁹ Papyrius. Atq; puero poſtea cognomẽtũ honoris gratia inditũ Prętextat⁹, ob tacẽdi, loquẽdiq; in ętate p̃textata prudẽtiã.

Tria epigrãmata trium ueterũ poetarum, Neuij, Plauti, Pacuuij, quæ facta ab ipſis eorum ſepulchris inciſa ſunt. CAPVT. XXIIII.

TRium poetarũ illuſtriũ epigrãmata Cn. Neuij, Plauti. M. Pacuuij, quæ ipſi fecerunt, & incidenda ſuo ſepulchro reliquerunt, nobilitatis eorũ gratia, & uenuſtatis, ſcribenda in his cõmentarijs eſſe duxi. Epigrãma Neuij plenũ ſit perbię campanę, quod teſtimoniũ eſſe iuſtũ potuiſſet, niſi ab ipſo dictũ eſſet.

Immortales mortales ſi foret fas flere,
Flerent diuæ camœnæ Neuium poetam,.
Itaq; poſtquam eſt orchio traditus theſauro,
Obliti ſunt Romæ lingua latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſem modo an Plauti foret, niſi a. M. Varrone poſitum eſſet in libro de poetis primo.

Poſtquam eſt morte captus Plautus,
Comœdia luget, ſcena eſt deſerta,
Deinde riſus, ludus, iocusque & numeri,
Innumeri ſimul omnes collachrymauerunt.

Epigrãma Pacuuij uerecũdiſſimũ, & puriſſimũ, dignũq; eius elegãtiſſima grauitate.

Adoleſcens tam etſi properas, hoc te ſaxum rogat
Vt ſe aſpicias, deinde quod ſcriptum eſt, legas.
Hic ſunt poetæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa, hoc uolebam neſcius ne eſſes. Vale.

Quibus uerbis. M. Varro inducias definierit, quæſitu mq; inibi curioſius, quę nã ratio ſit uocabuli induciarum. CAPVT. XXV.

DVobus modis. M. Varro in libro humanarũ, q eſt de bello & pace, inducię quid ſint definit. Inducię inquit, ſunt pax caſtrenſis paucorum dierũ. Itẽ alio in loco. Induciæ inquit, ſunt belli feriæ. Sed lepide magis atq; iucũdę breuitatis utraq; definitio, q̃ plena aut proba eſſe uidetur. Nã neq; pax eſt inducię, bellum em̃ manet, pugna ceſſat. Neq; in ſolis caſtris, neq; paucorũ tantum dierũ inducię ſunt. Quid em̃ dicemus ſi inducijs in menſium aliquot factis, caſtris cõcedatur nõ ne tũ quoq; inducię ſunt? Aut rurſus quid eſſe id dicemus, quod in primo annaliũ Quadrigarij ſcriptũ eſt. C. Pontiũ ſamnitẽ a dictatore Romano ſex horarũ inducias poſtulaſſe. Si inducię paucorũ tantum dierum appellendę ſunt. Belli aũt ferias feſtiue »
magis dixit, quã aperte, atq; definite. Græci autẽ ſignificantius conſignificantiusq; ceſ »
ſationem iſtam pugnæ peticiam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera ſonitus uaſtioris, & ſubiuncta lenioris. Nam quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni negotium, ut inducias ſuperſtitioſe definiret, & legibus, rationibusq; omnibus definitionum inſeruiret. Satis enim uiſum eſt, eiuſmodi facere demonſtrationem. Quod genus græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quam ὁρισμούς uocant. Induciarũ autẽ uocabulũ, qua ſit ratione factum

id diu eſt quod querimus. Sed ex multis quæ iã audiuimus uel legimus, probabilius id quod dicã uidetur. Inducias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas inde uti iã. pactũ induciarũ eiuſmodi eſt, ut in diem certũ nõ pugnetur, nihilq; incõmodi detur, ſed ex eo die poſtea uti iã oĩa belli iure aguntur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactuq; fit, ut ante eũ diem ne pugnetur, atq; is dies ubi uenit, inde uti iã pugnetur. Iccirco ex ijs, quibus dixi, uocibus quaſi per quendã coitũ, & copulã, nomen induciarũ connexum eſt. Aurelius aũt Opilius in primo librorũ, quos muſarum inſcripſit, Induciæ inquit, dicũtur, cũ hoſtes inter ſeſe utrinq; utroq; alteri ad alteros impune, & ſine pugna ineunt. Inde ab eo inquit, nomen eſſe factũ uidetur, quaſi initus, atq; introitus. Hoc ab Aurelio ſcriptũ propterea nõ prçterij, ne cui harũ noctiũ æmulo, eo tantũ nomine elegantius id uideret, tanq; id nos originẽ uerbi requirentes, fugiſſet.

Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit, percunctanti an ſapiens iraſceretur. CAPVT XXVI.

INterrogaui in diatriba Taurũ an ſapiens iraſceretur. Dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones, quærendi, quod quis uellet, poteſtatẽ. Is, cum grauiter & copioſe de morbo, affectu ue iræ diſſeruiſſet, quę & in ueterũ libris, & in ipſis commentarijs expoſita ſunt, cõuertitur ad me, qui interrogauerã, & hæc ego inquit ſuper iraſcendo ſentio. Sed & quid Plutarchus noſter uir doctiſſimus, ac prudentiſſimus ſenſerit, nõ ab re eſt, ut id quoq; audias. Plutarchus inquit, ſeruo ſuo nequã homini, & contumaci, ſed libris, diſputationibusq; philoſophiæ aures imbutas habẽti, tunicã detrahi ob neſcio quod delictũ, cædiq; eũ loro iuſſit. cœperat uerberari, obloquebatur, non meruiſſe, ut uapularet, nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. Poſtremo uociferari inter uapulandũ incipit, neq; iam querimonias, aut gemitus eiulatusq; facere, ſed uerba ſeria, & obiurgatoria. Non ita eſſe Plutarchũ ut diceret philoſophũ iraſci turpe eſſe. ſæpe eum de malo iræ diſertauiſſe, librũ quoq; περὶ ἀοργησίας pulcherrimũ cõſcripſiſſe. Is omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaq; conuenire, quod prouolutus effuſusq; in iram plurimis ſe plagis multaret. Tũ Plutarchus lente, & leuiter, quid aũt inquit, uerbero, nunc ego tibi iraſci uideor? ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore an etiã ex uerbis correptũ eſſe me ira intelligis? Mihi quidẽ, neq; oculi (opinor) truces ſunt, neq; os turbidũ, neq; immaniter clamo, neq; in ſpumã, ruborẽue efferueſco, neq; pudenda dico, aut pœnitẽda, neq; omnino trepido ira, & geſtio. hęc enĩ omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarũ ſolent. & ſimul ad eum, qui cædebat, conuerſus interim inquit, dũ ego atq; hic diſputamus, hoc tu age. Summa aũt totius ſententię Tauri hęc fuit, nõ idẽ eſſe exiſtimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν. Aliudq; eſſe nõ iracundũ animũ, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Nam aliorum omniũ, quos latini philoſophi affectus, uel affectiones, græci πάθη appellant, ita huius quoq; motus animi, qui cùm eſt ulciſcendi cauſa ſæuior, ira dicitur, non priuationem eſſe utilem cenſuit, quam græci στέρησιν dicunt, ſed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER SECVNDVS.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiã corporis, deq; eiuſdem uiri patientia. CAPVT PRIMVM.

INter labores uoluntarios, & exercitia corporis ad fortuitas patientiæ uices firmamētum id quoq; accepimus Socratem facere inſueuiſſe. ſtare ſolitus Socrates dicitur pertinaci ſtatu perdius, atq; pernox a ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem incōniuens, immobilis, ijſdem in ueſtigiis, & ore, atq; oculis eundem in locum directis cogitabūdus, tanquā quodam ſeceſſu mentis, atq; animi facto a corpore. Quam rē cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut pleraq; diſſerens attigiſſet, πολλάκις inquit, ἀφ᾽ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoq; eum fuiſſe tanta traditum eſt, ut omnia fere uitæ ſuæ tempora a ualetudine inoffenſa uixerit. In illius etiā peſtilentiæ uaſtitate, quę in bello peloponneſiaco in primis ipſam Athenienſium ciuitatem internecino genere morbi depopulata eſt, Is parcendi, moderandiq; rationibus dicitur, & a uoluptatū labe cauiſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio, obſeruatioq; officiorum eſſe debeat inter patres filioſq; in diſcumbendo ſedendoq;, atq; in id genus rebus, domi foriſq;, ſi filij magiſtratus ſunt & patres priuati, ſuperq; ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

CAPVT SECVNDVM.

AD philoſophū Taurum Athenas, uiſendi cognoſcendiq; eius gratia, uenerat uir Cl. præſes Cretæ prouinciæ, & cū eo ſimul eiuſdem præſidis pater. Taurus ſectatoribus cōmodum dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus, & cū aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur. Introiuit prouinciæ pręſes, & cū eo pater. Aſſurrexit placide Taurus, & poſt mutuā ſalutationā reſedit. Allata mox una ſella eſt, quæ in promptu erat, atq; dum aliæ promebantur, appoſita eſt. Inuitauit Taurus patrem præſidis, ut ſederet. Atq; ille ait, ſedeat hic potius, qui Po. Ro. magiſtratus eſt. Abſq; præiudicio inquit Taurus, tu interea ſede, dum inſpicimus, quærimusque utrum conueniat te ne potius ſedere, qui pater es, an filium qui magiſtratus eſt. Et cū pater aſſediſſet, appoſitumq; eſſet aliud filio quoq; eius ſedile, uerba ſuper ea re Taurus facit cum ſumma (dij boni) honorum, atq; officiorum perpenſatione. eorū uerborum ſententia hæc fuit. In publicis locis, atq; muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululum, & conniuere. Sed cum extra remp. in domeſtica re, atq; uita ſedeatur, ambuletur, in conuiuio quoq; familiari diſcumbatur, tum inter filium magiſtratum, & patrem priuatū publicos honores ceſſare, naturales & genuinos exoriri. hoc igitur inqt, quod ad me ueniſtis, quod colloquimur nunc, quod de officijs diſceptamus, priuata actio eſt. Itaq; utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; noſtrę te uti priorem decet Hæc, atq; alia in eandē ſententiam Taurus grauiter ſimul, & comiter diſſeruit. quid aūt ſuper huiuſcemodi patris, atq; filij officio apud Claudium legerimus, nō ab re uiſum eſt, ut adſcriberemus. Poſuimus igitur uerba ipſa Quadrigarij ex annali eius. VI. tranſcripta. Deinde facti conſules Sempronius Gracchus iterum. Q. Fabius maximus filius eius qui priore anno erat conſul, ei conſuli pater proconſul obuiam in æquo uehens uenit. Neq; deſcendere uoluit, quod pater erat, & quod inter eos ſciebat maxima concordia conuenire, lictores non auſi ſunt deſcendere iubere. Vbi iuxta uenit, tū conſul ait deſcendere iube. quod poſtea quam lictor ille, qui apparebat, cito intellexit Maximum proconſulem deſcēdere iuſſit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cum imperium, quod populi eſſet, retineret.

præferri Magiſtratus Senior Seniori Naturæ.

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabuliſque ueteres immiſerunt. h. literæ ſpiritum.

CAPVT TERTIVM.

HLitera, ſiue illam ſpiritum magis, quam literam dici oportet, inſerebant eam ueteres noſtri pleriſq; uocibus uerborum firmandis roborādiſq;, ut ſonus earum eſſet uiridior, uegetiorq;. Atq; id uidētur feciſſe ſtudio, & exemplo linguæ atticæ. ſatis notum eſt Atticos ἱχθὺν ἵππον, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum inſpirantis primæ literæ dixiſſe. Sic lachrymas, ſic ſe

pulchrum.ſic ahenum.ſic uehemens.ſic inchoare.ſic helluari.ſic hallucinari.ſic honera ſic honuſtum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, ſeu ſpiritus iſtius nulla ratio uiſa eſt,niſi ut firmitas, & uigor uocis, quaſi quibuſdam neruis additis intenderetur.Sed quoniam aheni quoq; exemplo uſi ſumus,uenit nobis in memoriam, fidum, optatumq; multi nominis Romæ grammaticum oſtendiſſe mihi librum æneidos ſecũdum mirandę uetuſtatis,emptum in ſigillarijs.XX.aureis. quem ipſius Virgilij fuiſſe credebat.in quo duo iſti uerſus cum ita ſcripti forent.

« Veſtibulum ante ipſum,primoq; in limine Pyrrhus.
« Exultat telis,& luce coruſcus aena.

Additam ſupra uidimus.h.literam, & ahena factum. Sic in illo quoq; Virgilij uerſu in optimis libris ſcriptum inuenimus.

» Aut folijs undam tepidi diſpumat aheni.

Quã ob cauſam C. Baſſus genus quoddã iudicij diuinationẽ appellari ſcripſit. Et quã aliam cauſam eſſe eius uocabuli dixerunt. CAPVT. IIII.

CVm de conſtituendo accuſatore quæritur,iudiciumq; ſuper ea redditur,cui nam potiſſimum ex duobus,pluribusue accuſatio, ſubſcriptione in rerũ per mittatur,ea res,atq; iudicium cognitio Diuinatio appellatur. Id uocabulum quam ob cauſam ita factum ſit,quæri ſolet. C. Baſſus in tertio librorũ, quos de origine uocabulorũ compoſuit.Diuinatio inquit iudicium appellatur,quoniam diuinare quodãmodo iudicem oporteat,quã ſentẽtiam ſeſe ferre par ſit. Nimis quidem eſt in uerbis C. Baſſi ratio imperfecta, uel magis inops & ieiuna. Sed uidetur eum ſignificare uelle, iccirco dici diuinationẽ, quod in alijs quidẽ cauſis iudex ea, quæ dicit, quęq; argumentis,uel teſtibus demonſtrata ſunt,ſequi ſolet.In hac aũt re,cum eligendus accuſator eſt,parua admodũ,& exilia ſunt,quibus moueri iudex poſſit,et proptẽ rea qui iam magis ad accuſandũ idoneus ſit,quaſi diuinãdum eſt. Hęc Baſſus. Sed alij quidem diuinationẽ eſſe appellatam putant, quoniam cum accuſator & reus duæ res quaſi cognitę coniunctęq; ſint, neq; utra ſine altera conſtare poſſit,in hoc tamen genere cauſę reus quidẽ iam eſt.ſed accuſator non dum eſt,& iccirco, quod adhuc uſq; deeſt,& latet,diuinatione ſupplendum eſt,quiſnam ſit accuſator futurus.

Quam lepide deſignateq; dixerit Phauorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem. CAPVT. V.

PHauorinus de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere, ſi ex Platonis inquit oratione uerbum aliquod demas,mutes ue,atq; id cõmodiſſime facias,de elegantia tantum detraxeris,ſi ex Lyſię,de ſententia.

Quibus uerbis ignauiter,& abiecte Virgilius uſus eſſe dicatur, & quid ijs,qui improbe dicunt,reſpondeatur. CAPVT. VI.

NOnnulli grãmatici ętatis ſuperioris,in quibus eſt Cornutus Anneus,haud ſane indocti,neq; ignobiles,qui cõmentaria in Virgilium compoſuerũt, reprehendunt,quaſi incurioſe,& abiecte uerbũ poſitum in his uerſibus.

» Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
» Dulichias uexaſſe rates,& gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Vexaſſe enim putant uerbum eſſe leue,& tenuis,ac parui incõmodi,nec tantę atrocitati congruere,cum homines repente a bellua immaniſſima rapti, laniatiq; ſint. Item aliud huiuſcemodi reprehendunt.

» Omnia iam uulgata,quis aut Euryſtea durum,
» Aut illaudati neſcit Buſyridis aras?

Illaudati parum idoneũ eſſe uerbum dicunt. neq; id ſatis eſſe ad faciendam ſceleratihominis deteſtationem,qui quod hoſpites omnium gentium immolare ſolitus fuit, non laude indignus,ſed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus

eſſet.Item aliud uerbum culpauerunt.
Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum. ”

Tanquã non conuenerit dicere,auro ſqualentem,quoniã nitoribus, ſplendoribus ꝗ auri ſqualoris illuuies ſit contraria. Sed de uerbo uexaſſe ita reſponderi poſſe credo uexaſſe graue uerbũ eſt. Factumq; ab eo uidetur, quod eſt uehere, in quo ineſt iã uis quędã alieni arbitrij.Non eñ ſui potens eſt,qui uehit̃.Vexare aũt,quod ex eo inclinatum eſt,ui atq; motu proculdubio inclinatũ eſt.nam qui fertur,& raptatur,atq; huc,at ꝗ illuc diſtrahitur,is uexari proprie dicitur,ſicuti taxare preſſius,crebriusq; eſt,quã tãgere.unde proculdubio id inclinatum eſt,& iactare multo fuſius,largiusq; eſt,quã iacere, id unde uerbum traductum eſt. Et quaſſare, quã quatere grauius, uiolentiusq; eſt.Non igitur quia uulgo dici ſolet.uexatum eſſe quẽ fumo, aut uento, aut puluere, propterea debet uis uera,atq; natura uerbi deperire,quę a ueteribus, qui proprie,atq; ſignate locuti ſunt,ita,ut decuit,cõſeruata eſt.M.Catonis uerba ſunt ex oratione, quã de Achæis ſcripſit.Cumq; Annibal terrã Italiam laceraret,atq; uexaret,uexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quando nullũ calamitatis,aut ſæuitiæ,aut immanitatis genus reperiri queat,quod eo tempore Italia nõ perpeſſa ſit.M.Tullij in Verrẽ. Quę ab iſto ſic ſpoliata,atq; direpta eſt,ut non ab hoſte aliquo,qui tamen in bello religionẽ, & conſuetudinis iura retineret,ſed ut a barbaris prædonibus uexata eſſe uideatur. De illaudato aũt duo uidentur reſponderi poſſe. Vnũ eſt eiuſmodi. nemo quiſquam tam efferis eſt moribus,quin faciat,aut dicat nõnunquam aliquid,quod laudari queat,unde hic antiquiſſimus uerſus uice prouerbij celebratus eſt.

πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed eñ qui omni in re,atq; om̃i tempore laude omni uacat. is illaudatus eſt. Isq; omniũ peſſimus deterrimusq; eſt.Sicuti om̃is culpæ priuatio,inculpatũ facit.Inculpatus aũt inſtar eſt abſolutę uirtutis.Illaudatus igit̃ quoq; finis eſt extremę malitię.Itaq; Homerus non uirtutibus appellandis, ſed uitijs detrahendis laudare ampliter ſolet. hoc enim eſt

ἦν δα μάντις ἀμύμων. Et
τῷδ᾽ οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Et item illud.
ἔνθ᾽ οὐκ ἂν ὑβρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.
οὐδὲ καταπτώσσοντ᾽ οὐδ᾽ οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoq; ſimili modo maximã uoluptatẽ, detractionem, priuationẽq; om̃is doloris definiuit his uerbis, ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadẽ ratione idem Virg.inamabilẽ dixit ſtigiam paludem.Nam ſicut illaudatũ κατὰ laudis στέρησιν, ita inamabilẽ κατὰ amoris στέρησιν deteſtatus eſt.Altero modo illaudatus ita defendit̃. laudare ſignificat priſca lingua nominare,appellareq; ſic in actionibus aũt ciuilibus laudari id dicit̃, quod eſt nominari.Illaudatus eñ eſt quaſi illaudabilis,qui neq; mentione,aut memoria ulla dignus, neq; unq; nominandus eſt.Sicuti quondã a cõmuni conſilio Aſiæ decretum eſt,uti nomen eius,qui templum Dianę Epheſiæ incenderat,ne quis ullo in tẽpore nominaret.Tertium reſtat ex ijs,quæ reprehenſa ſunt,quod tunicã ſqualentẽ auro dixit.Id aũt ſignificat copiã,denſitatemq; auri in ſquamarũ ſpeciem intexti. Squalere eñ dictum eſt a ſquamarũ crebritate,aſperitateq;, quæ in ſerpentium, piſciũq; corijs uiſuntur.Quã rem & alij,& hic quidẽ poeta locis aliquot demonſtrat.

Quem pellis inquit, ahenis ”
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat. Et alio loco. ”
Iamq; adeo rutilum thoraca indutus ahenis ”
Horrebat ſquamis. ”

Accius in pelopidis ita ſcribit, Eius ſerpẽtis ſquamæ ſqualido auro, & purpura pretextę. Quicquid igitur nimis inculcatum,obſitumq; aliqua re erat,& incuteret uiſentibus facie noua horrorem,id ſqualere dicebatur. ſic in corporibus incultis, ſquamoſiſq; alta congerie ſordium ſqualor appellabatur. Cuius ſignificationis multo aſſiduo ꝗ uſu totum id uerbum ita contaminatum eſt, ut iam ſqualor de re alia nulla, quam de ſolis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorũ, deq; ea re ex philoſophię libris, in quibus ſcriptũ, quęſitũq; eſt, an ſemper in omnibus, patris iuſſis obſequendũ ſit. CAPVT. VII.

QVæri ſolitum eſt in philoſophorũ diſceptationibus, an ſemper, inq; om̃ibus iuſſis patri parendum ſit. Super ea re græci, noſtriq;, qui de officijs ſcripſerũt, tres ſententias eſſe, quę ſpectandę, cõſyderandæq; ſint, tradiderunt easq; ſub tiliſſime dijudicauerunt. Earum una eſt, omnibus, quæ pater imperat, parendum. Altera eſt, in quibuſdam parendũ, quibuſdam nõ obſequendum. Tertia eſt, nihil neceſſum eſſe patri obſequi, & parere. Hæc ſententia quoniã primore aſpectu nimis infamis eſt, ſuper ea, quæ prius dicta ſunt, dicemus. aut recte inquiunt, imperat pater, aut perperã. Si recte imperat, nõ quia imperat, parendum, ſed quoniam id fieri ius eſt, faciendũ eſt, ſi perperam, nequaq; ſcilicet faciendum, quod fieri nõ oportet. Deinde ita concludunt, nunq; eſt igitur patri parendũ, quę imperat. Sed neq; iſtam ſententiã probari accepimus. Argutiola quippe hæc, ſicuti mox oſtendemus, friuola, & inanis eſt. Neq; aũt illa, quã primo in loco diximus, uera & proba uideri poteſt, omnia eſſe, quæ pater iuſſerit, parendum. Quid em̃ ſi proditionem patriæ, ſi matris necem ſi alia quædã imperarit turpia, aut impia? Media igitur ſententia optima, atq; tutiſſima uiſa eſt. Quędam eſſe parendum, quædã non obſequendũ. Sed ea tamẽ, quę obſequi non oportet, leniter & uerecunde, ac ſine deteſtatione nimia ſine opprobatiõe acerba reprehenſionis declinanda ſenſim, & relinquenda eſſe dicunt, quã reſpuenda. Concluſio uero illa, qua colligitur ſicuti ſupradictum eſt, nihil patri parendum, imperfecta eſt. Refutariq;, ac dilui ſic poteſt. Omnia, quę in rebus humanis fiunt, ut docti cenſuerunt aut honeſta ſunt, aut turpia. Quæ ſua ui recta, aut honeſta ſunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, ſiue imperet pater, ſiue non imperet. Sed quę his contraria, quęq; turpia, & omnino iniqua ſunt, ea ne ſi imperet quidẽ. Quę uero in medio ſunt, & a græcis tum ἀδιάφορα, tum μέσα appellantur, ut in militiã ire, rus colere, honores capeſcere, cauſas defendere, uxorem ducere, uti iuſſum proficiſci, ut accerſitum uenire, quoniã & hęc, & his ſimilia per ſeſe ipſa neq; inhoneſta ſunt neq; turpia, ſed perinde ut a nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probãda fiunt, aut reprehendenda, propterea in eiuſmodi omniũ rerum generibus patri parendum eſſe cenſent. ueluti ſi uxorem ducere imperet, aut cauſas pro reis dicere. quod em̃ utrunq; in genere ipſo, per ſeſe neq; honeſtũ, neq; turpe eſt, icciro ſi pater iubeat, obſequendũ eſt. Sed em̃ ſi imperet uxorem ducere infamẽ, propudioſam, criminoſam, Aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio cauſam dicere, non ſcilicet parendũ, quoniã accedente aliquo turpitudinis numero, deſinunt per ſeſe hæc media, atq; indifferẽtia. Non ergo integra eſt propoſitio dicenda, aut honeſta ſunt, q̃ imperat pater, aut turpia. Neq; ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον uideri poteſt. deeſt em̃ diſiũctioni iſti tertiũ, aut neq; honeſta ſunt, neq; turpia, quod ſi addiť, poteſt ita cõcludi. nõ nũq; eſt igiť patri parẽdũ.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri a Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina. CAPVT. VIII.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit, imperfecte, atq; præpoſtere, atq; inſcite ſyllogiſmo eſſe uſum Epicurũ dicit. Verbaq; ipſa Epicuri ponit ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Nam premiſit inquit, quod in prima parte ſumere debuit ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde eodem ipſo, quod omiſerat quaſi poſito, conceſſoq;, ad confirmandum aliud utitur. progredi autem hic inquit ſyllogiſmus niſi illo prius poſito non poteſt. Vere hoc quidem Plutarchus de forma & ordine ſyllogiſmi ſcripſit. Nam ſi, ut in diſciplinis traditur, ita colligere, & ratiotinari uelis, ſic dici oportet ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiuſmodi homo eſt, non inſcitia uidetur partem illam ſyllogiſmi pręter miſiſſe. Neq; id ei negotium fuit, ſyllogiſmum, tanq; in ſcholis philoſophorum cum numeris omnibus, & cum ſuis finibus dicere. & profecto quia ſeparatio animi, & corporis in morte euidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſſe eius admonitionem, quod

omnibus prorſus erat obuium, ſicuti etiã quod concluſionem ſyllogiſmi non in fine. poſuit, ſed in principio. Nam id quoq; non imperite factum, quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiatos, conuerſoq; ordine. iſto, qui in docẽdo traditur, cum eleganti quadã reprehenſione cõtẽtione poſitos eſſe.

Quod idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit. CAPVT. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod uerbo uſus ſit parum proprio & alienæ ſignificationis. Ita enim ſcripſit Epicurus ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν. ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Non inquit, παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, ſed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. Detractio enim ſignificanda eſt doloris inquit, non dolentis. Nimis minute, ac prope etiam ſubfrigide Plutarchus in Epicuro accuſando λέξεις θηρᾷ. has enim curas uocum, uerborumq; elegantias, non modo non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur.

Quid ſint fauiſſæ capitolinæ, & quid ſuper eo uerbo M. Varro. S. Sulpitio quærenti reſcripſerit. CAPVT X.

SEruius Sulpitius iuris ciuilis author, uir bene literatus, ſcripſit ad M. Varronem rogauitq; ut reſcriberet, quid ſignificaret uerbum, quod in cenſorijs libris ſcriptum eſſet. id erat uerbum fauiſſæ capitolinæ, Varro reſcripſit, in memoria ſibi eſſe, quod Q. Catulus curator reſtituendi capitolij dixiſſet. Voluiſſe ſe aream capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conſcenderetur. Suggeſtusq; pro faſtigij magnitudine altior fieret, ſed facere id non quiſſe, quoniam fauiſſæ impediſſent. Id eſſe cællas quaſdam & ciſternas, quæ in area ſub terra eſſent, ubi reponi ſolerent ſigna uetera, quæ ex eo templo collapſa eſſent, & alia quædam religioſe donarijs conſecratis. At deinde eadem epiſtola negat quidem ſe in literis inueniſſe, cur fauiſſæ dictæ ſint. Sed Q. Valerium Soranũ ſolitum dicere ait, quos theſauros græco nomine appellaremus, priſcos latinos flauiſſas dixiſſe, quod in eos non rude æs, argentumq;, ſed flata, ſignataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur ſe detractam eſſe ex eo uerbo ſecundam literam, & fauiſſas eſſe dictas cællas quaſdam & ſpecus, quibus æditui capitolini uterentur ad cuſtodiendas res ueteres religioſas.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna. CAPVT. XI.

LVcium Sicinium dẽtatum, qui trib. pl. fuit Sp. Tarpeo Au. Thermo COSS. ſcriptum eſt in libris annalium, plus q̃ credi debeat, ſtrennuum bellatorẽ fuiſſe. Nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatũq; eſſe Achillem Romanũ. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centũ &. xx. prælijs. Cicatricem auerſam nullam, aduerſas quinq; &. XL, tuliſſe. Coronis eſſe donatum aureis octo. Obſidionali, una. Muralibus tribus. Ciuicis. XIIII. Torquibus tribus &. LXXX. Armillis plus centum. LX. haſtis duodeuiginti. Phaleris item donatus eſt quinquies uiciesq;. populi militaria dona habuit multiuga, in his prouocatoria pleraq;. Triumphauit cũ imperatoribus ſuis triumphos nouem.

Conſyderata, perpenſaq; lex quædam Solonis ſpeciem habens primorem iniquæ iniuſtæq; legis, ſed ad uſum, & emolumentum ſalubritatis penitus repertam. CAPVT. XII.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, q̃ Athenis axibus ligneis inciſæ ſunt, quasq; latas ab eo Athenienſes, ut ſempiternæ manerent, pœnis, & religionibus ſanxerunt, legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiã. Si ob diſcordiã. diſſenſioneq; ſeditio, atq; diſſeſſio populi in duas partes fieret, & ob eam cauſam irritatis animis utrinq; arma caperetur, pugnareturque, tum qui in eo tempore, in eo q; caſu ciuilis diſcordiæ, non alterutra parte ſeſe adiunxerit, ſed ſolitarius ſeparatusque a communi malo ciuitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortuniſq; omnibus careto, exul extorriſq; eſto. Cum hanc legẽ Solonis ſingulari ſapientia præditi legiſſemus tenuit nos grauis quædã in principio admiratio, requirentes quam ob cauſam dignos

eſſe pœna exiſtimarit, qui ſe procul a ſeditiõe, & ciuili pugna remouiſſent. Tũ qui penitus. atq; alte uſum, ac ſententiã legis inſpexerat, non ad augendam, ſed ad deſinendã ſeditionem, legẽ hanc eſſe dicebat, & res prorſum ſe ſic habent. Nam ſi boni homines, qui in principio coercendæ ſeditionis impares fuerint, populumq; percitum, & amentem non deterruerint ad alterutram partem diuiſi ſeſe adiunxerint, tum eueniet, ut cũ ſocij partis ſeorſum utriusq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris authoritatis uiris, tẽperari, ac regi cœperint, cõcordia per eos potiſſimũ reſtitui, conciliariq; poſſit, dum & ſuos, apud quos ſunt, regunt, atq; mitificant, & aduerſarios ſeruatos magis cupiunt, quã perditos. Hoc idem Phauorinus philoſophus inter fratres quoq;, aut amicos diſſidenteis oportere fieri cenſebat, ut qui in medio ſunt utriusq; partis beneuoli, ſi in concordia amittẽda parum authoritatis, quaſi ambigui amici habuerint, tum alter in alterã partem diſcedat. Ac per id meritum uiam ſibi ad utriusq; concordiã muniant. Nunc aũt pleriq; inquit, partis utriusq; amici, quę ſi probe faciant, duos litigantes deſtituunt & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis, aut auaris, qui lites, animasque eorum inflamment, aut odij ſtudio, aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiamue ueteres dixiſſe.
CAPVT. XIII.

ANtiqui oratores, hiſtoriæq;, aut carminum ſcriptores etiam unum filium, filiamue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in complurium ueterum libris ſcriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoq; in lib. Sempronij Aſellionis rerum geſtarũ quinto ita poſitum eſſe oſtẽdimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tri. militum ad Numantiam fuit, resq; eas, quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit. Eius uerba de Tib. Graccho trib. ple. quo in tem»pore interfectus in capitolio eſt, hæc ſunt. Nam Gracchus domo cum proficiſceretur, » nunq; minus terna, aut quaterna millia hominũ ſequebantur, atq; inde infra de eodem » Graccho ita ſcripſit. Orare cœpit, ut ſe defenderent, liberosq; ſuos, eũ, quem uirilis ſe» xus tum in eo tempore habebat, produci iuſſit, populoq; cõmendauit prope flens.

Quod M. Cato in libro; qui inſcriptus eſt contra Tib. exulẽ, ſtitiſſes uadimoniũ per i literã dicit, non ſtetiſſes, Eiusq; uerbi ratio reddita. CAPVT. XIIII.

IN libro uetere M. Cat. qui inſcribitur contra Tiberiũ exulem ſcriptum quidem » ſic erat. Quid ſi uadimonium capite obuoluto ſtitiſſes? Recte ille ſtitiſſes ſcripſit. » Sed falſi, & audaces emẽdatores e ſcripto per libros ſtetiſſes fecerũt, tãq; ſtitiſſes uanũ, & nihili uerbum eſſet. quin potius ipſi nequã, & nihili ſũt, qui ignorant ſtitiſſes dictum a Catone, quoniã ſiſteretur uadimonium non ſtaretur.

Quod antiquitus ætati ſenectæ potiſſimũ habiti ſunt ampli honores, & cur poſtea ad maritos, & patres ijdem iſti honores delati ſint, atq; ibi quędam de capite legis Iuliæ. VII. CAPVT. XV.

APud antiquiſſimos Romanorũ neq; generi, neq; pecunię pręſtantior honos tribui quã ætati ſolitus. Maioresq; natu a minoribus colebantur, ad Deum prope, & parentum uicem. Atq; in omni loco, inq; omni ſpecie honoris priores potioresq; habiti a conuiuio quoq;, ut ſcriptum eſt in antiquitatibus, ſeniores a minoribus domũ reducebantur. eumq; morem accepiſſe Romanos a Lacedæmonijs traditũ eſt, apud quos Lycurgi legibus maior rerum omniũ honos maiori ætati habebatur. Sed poſtq; ſoboles ciuitati neceſſaria uiſa eſt, & ad prolem populi frequentandã præmijs, atq; inuitamentis uſus fuit, tum antelati quibuſdã in rebus, q uxorem, quiq; liberos haberent, ſenioribus neq; liberos, neq; uxores habẽtibus. Sicuti capite. VII. legis Iuliæ priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas ſit, non qui plureis annos natus eſt, ſed qui plureis liberos quã collega, aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit. Sed ſi par utriq; numerus liberorũ eſt, maritus, aut qui in numero maritorũ eſt, præfertur. Si uero ambo & mariti, & patres totidẽ liberorũ ſunt, tũ ille priſtinus honos inſtauratus, & qui maior natu eſt, prior faſces ſumit. Super ijs aũt, qui aut cœlibes

ambo ſunt, aut parē numerū filiorum habent, aut mariti ſunt, & liberos nō habēt nihil ſcriptū in lege de ea ętate eſt. Solitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi menſis collegis concedere, aut longe ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut ſecundum conſulatum ineuntibus.

Quod Ceſellius Vindex a Sulpitio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione CAPVT. XVI.

Virgilij uerſus ſunt e libro ſexto.
Ille uides pura iuuenis qui nititur haſta,
Proxima ſorte tenet lucis loca. primus ad auras
Aetherias italo commiſtus ſanguine ſurget
Syluius albanum nomen tua poſthuma proles,
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem, regumq; parentem, »
Vnde genus longa noſtrum dominabitur Alba. »

Videbantur hæc nequaquam conuenire Tua poſthuma proles. & »
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux »
Educet ſyluis regem.

Nam ſi hic ſyluius, ut in omnium fere annalium monimentis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, ob eamque cauſam prænomen ei impoſitum hoc fuit, qua ratione ſubiectum eſt.
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux »
Educet ſyluis? »

Hæc enim uerba ſignificare uideri poſſunt Aenea uiuo, ac iam ſene natum ei ſyluium, & educatum. Itaq; hanc ſententiā eſſe uerborum iſtorū Ceſellius opinatus in cōmentario lectionum antiquarum, poſthuma inquit, proles non eum ſignificat, qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt, ſicuti Syluius, qui Aenea iam ſene tardo ſeroq; partu eſt editus. Sed huius hiſtoriæ authorem nullum idoneū nominat. Syluiū autem poſt Aeneæ mortem, ſicuti diximus, natum multi tradiderunt. Iccirco Apollinaris Sulpitius inter cætera, in quibus Ceſellium reprehendit. hoc quoq; eius quaſi erratum animaduertit. Erroriſq; iſtius hanc eſſe cauſam dixit quod ſcriptū ita ſit. Quē tibi longæuo inquit, non ſeni. Significatio eñ eſt contra hiſtoriæ fidem, ſed in longum iam æuum, & perpetuum recepto immortaliq; facto. Anchiſes einm, qui hęc dicit ad filium, ſciebat eū, cum hominum uita diſceſſiſſet, immortalē Indigetem futurū, & longo perpetuoq; ęuo potiturū. Hoc ſane Apollinaris argute. Sed aliud tamen eſt lōgum ęuum, aliud perpetuū. Neq; dij longæui appellantur, ſed immortales.

Cuiuſmodi naturam eſſe quarundā præpoſitionū M. Cicero animaduerterit, diſceptatumq; ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat. CAPVT. XVII.

Obſeruate, curioſeq; animaduertit M. Tullius in, & con præpoſitiones uerbis aut uocabulis præpoſitas, tunc produci, atq; protendi, cum literæ ſequerentur, quæ primæ, ſunt in ſapiente, atq; felice. In alijs autem omnibus correpte pronuntiari. Verba Ciceronis hęc ſunt. Quid uero hoc elegātius, quod nō fit natura, ſed quodam inſtituto? Inclytus dicimus breui prima litera, inſanus producta. inhumanus breui, infelix longa. Et ne multis, quibus in uerbis eæ primę literæ ſunt, quæ in ſapiente atq; felice, producte dicunť. in cęteris uero omnibus breuiter. Itē q; compoſuit, conſueuit, concrepuit, cōfecit, conſule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita ſit? dicent, probe ſe iuuari. uoluptati aūt aurium morigerari debet oratio. Manifeſta quidem ratio ſuauitatis eſt in his uocibus, de quibus Cicero locutus eſt, ſed quid dicemus de prepoſitione pro? quæ cum producat, & corripi ſoleat, obſeruationē hanc tamen M. Tullij aſpernata eſt. Non eñ ſemper producitur, cū ſequitur ea litera, quæ prima eſt in uerbo fecit, quā Cicero hanc habere uim ſignificat, ut propter eam rem, in & con, prepoſitiones producanť. Nā proficiſci, & profundere, & profugere, & profanum, & profeſtum correpte dicimus, proferre autē, &

profligare, & proficere producte. cur igitur ea litera, quã Cicero productiõis cauſam facere obſeruauit, non in omnibus conſimilibus eandẽ uim aut rationis, aut ſuauitatis tenet? ſed aliam uocẽ produci facit, aliam corripit? Neq; uero con particula, tum ſolum producitur cum ea litera, de qua Cicero dicit, inſequitur. Nã & Cato & Salluſtius fœnoribus inquiunt coopertus eſt. Propterea colligatus, & connexus producte dicuntur. Sed tamen uideri poteſt in ijs, quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea n litera. Nam detrimẽtum literę productione ſyllabę compenſatur. Quod quidem etiam in eo ſeruatur, quod eſt cogo. Neq; repugnat, quod coegi & correpte dicimus. Non eñ ſalua συναιρέσει dicitur a uerbo, quid eſt cogo.

Quod Phœdon Socraticus ſeruus fuit, quodq; item alij compluſculi ſeruitutẽ ſeruierunt. CAPVT. XVIII.

PHœdon elidenſis ex cohorte illa ſocratica fuit, Socratiq; & Platoni perfuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinũ de immortalitate animę dedit. Is Phœdon ſeruus fuit, forma, atq; ingenio liberali, & ut quidam ſcripſerunt, a lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeq; in philoſophiæ diſciplinis. Atq; is poſtea philoſophus illuſtris fuit. Sermonesq; eius de Socrate admodũ elegantes leguntur. Alij quoq; nõ pauci ſerui fuerunt, qui poſt philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Var. in ſatyris æmulatus eſt, quas alij cinycas, ipſe appellat menippeas. Sed & Theophraſti peripatetici ſeruus Pompilius, & Zenonis ſtoici ſeruus qui Perſeus uocatus eſt, & Epicuri, cui nomen Mus fuit, philoſophi non incelebres uixerunt. Diogenes etiã Cynicus ſeruitutem ſeruiuit, ſed is ex libertate in ſeruitutem uenum ierat. quẽ cum emere uellet Xeniades Corinthius, & quid id artificij nouiſſet percunctatus foret, Noui inquit Diogenes hominibus liberis imperare. Tum Xeniades reſponſum eiuſdẽ miratus emit, & manumiſit filiosq; ſuos ei tradens, accipe inquit, liberos meos, qbus imperes. De Epicteto aũt philoſopho nobili, quod is quoq; ſeruus fuit, recẽtior eſt memoria, quã ut ſcribi, quaſi obliteratũ debuerit. Eius Epicteti etiã de ſe ſcripti duo uerſus feruntur, ex quibus latenter intelligas, nõ omnes modo dijs exoſos eſſe, qui in hac uita cum erumnarum uarietate luctãtur, ſed eſſe arcanas cauſas, ad quas paucorum potuit peruenire curioſitas.

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην. καὶ σώματι πηρός,
καὶ πενίην ἶρος. καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Reſcire uerbum quid ſit, & quam habeat ueram, & propriam ſignificationem. CAPVT. XIX.

VErbum reſcire obſeruauimus uim habere propriã quandã, non ex cõmuni ſignificatione cæterorũ uerborũ, quibus eadẽ præpoſitio re imponitur. Neq; reſcribere, relegere, reſtituere, dicimus itidẽ. Nã qui factũ aliquod occultius, aut inopinatũ, inſperatũq; cognoſcit, is dicitur proprie reſcire. Cur aũt in hoc uno uerbo re particula huius ſententię uim habeat, equidẽ adhuc quęro. Aliter eñ dictum eſſe reſciui, aut reſcire apud eos, qui diligenter locuti ſunt, nõ dum inuenimus, quã ſuper his rebus, quæ aut occulto conſilio latuerint, aut contra ſpem, opinioneue uſu uenerint. quamq; ipſum ſcire de omnibus cõmuniter rebus dicatur, uel aduerſis, uel proſperis, uel inſperatis, uel expectatis. Neuius in triphalo ita ſcripſit.

„ Si unquam quicquam filium reſciuero
„ Argentum amoris cauſa ſumpſiſſe mutuum,
„ Extemplo illo te ducam, ubi non deſpuas.
„ Claudius Quadrigarius in primo annali.
„ Ea Lucani ubi reſciuerat ſibi per fallacias uerba data eſſe. Item Quadrigarius in eodẽ
„ libro in re triſti, & inopinata, uerbo iſto ita utitur. Id ubi reſciuerunt propinqui obſidũ
„ quos Pontio traditos ſupra demonſtrauimus, eorum parentes cum propinquis capil
„ lo paſſo in uiam prouolarunt. M. Cato in quarto originũ. Deinde dictator iubet poſtri
„ die magiſtrũ equitũ arceſſi. Mittam te, ſi uis, cum equitibus. Sero eſt inquit, magiſter

equitum,iam reſciuere.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria id uocabulum ueteres nō dixiſſe, & quid pro eo P Scipio in oratione ad populū,quid poſtea M.Var.in libris de re ruſtica dixerit,uſurpatum. CAPVT. XX.

VIuaria,quæ nunc dicuntur ſepta quædam loca,in quibus ferę uiuæ paſcuntur.M.Var.in lib.de re ruſtica.iij.dicit leporaria appellari.Verba Var. ſubieci.Villaticæ paſtionis genera ſunt tria,ornithones,leporaria,piſcinæ.Nunc ornithones dico omniū alitum,quæ intra parietes uillę ſolent paſci.Leporaria te accipere uolo,non ea quæ tritaui noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint, ſed omnia ſepta ædificia uillę,quæ ſunt,& habent incluſa animalia,quę paſcuntur.is item infra in eodē lib.ita ſcribit.Cum emiſti fundum Thuſculanū a M.Piſone,in leporario apri fuere multi.Viuaria aūt quæ nunc uulgus dicit ſunt,quos παραδείσους gręci appellant,quę autē leporaria Var. dicit,haud uſq; memini apud uetuſtiores ſcriptū.Sed quod apud Scipionem omniū ætatis ſuę puriſſime locutum legimus,roboraria aliquot Romę doctos uiros dicere audiui id ſignificare,quod nos uiuaria dicimus. Appellataque eſſe a tabulis roboreis quibus ſepta eſſent,quod genus ſeptorum uidimus in Italia locis pleriſq;.Verba ex oratione eius contra Clau,Aſellium quinta hæc ſunt. Vbi agros optime cultos,& uillas expolitiſſimas uidiſſet,in his regionibus excelſiſſimo locorum murum ſtatuere aiebat.inde corrigere uiam,alijs per uineas medias,alijs per roborarium atq; piſcinam,alijs per uillā. Lacus uero & ſtagna,quę piſcibus uiuis coercentur clauſa,ſuo atq; proprio nomine piſcinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulgus dicit loca, in quibus ſiti aluei apum.ſed neminē eorum ferme,qui incorrupte locuti ſunt,aut ſcripſiſſe memini, aut dixiſſe. M. autem Var. de re ruſtica.iij. μελισσῶνες, ut ἀμπελῶνες. & δαφνῶνες inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant. Sed hoc uerbū quo Var.uſus eſt, gręcū eſt,nam μελισσῶνες ita dicuntur.

Super eo ſydere,quod græci ἅμαξαν nos ſeptentriones uocamus,ac de utriusq; uocabuli ratione & origine. CAPVT. XXI.

AB Aegina in Piręum compluſculi earundem diſciplinarum ſectatores gręci Romaniq; homines eadē in naui tranſmittebamus.nox fuit,& clemens mare,& anni æſtas, cœlumq; liquide ſerenum. ſedebamus ergo in puppi ſimul uniuerſi,& lucentia ſydera cōſyderabamus.Tum quiſpiā ex ijs, qui eodē in numero græcas res eruditi erant,quid ἅμαξα eſſet, ἄρκτος,quid βοώτης, & quæ nā maior ἄρκτος,& quæ minor,& cur ita appellata,& quā in partem procedentis noctis ſpatium mouerentur,& quāobrem Homerus ſolā eam non occidere dicat, cum & quædam alia ſcite,tum iſta omnia,ac perite diſſerebat.hic ego ad noſtros iuuenes cōuertor & quid inquam uos opici dicitis mihi? quare quod ἅμαξαν græci uocant, nos ſeptentriones uocamus.Non em̄ ſatis eſt,apud.VII.ſtellas uidemus,ſiquidē hoc totū,quod ſeptentriones dicimus,ſignificet.ſcire inquam id prolixius uolo.Tum quiſpiam ex ijs qui ſe ad literas,memoriasq; ueteres dediderat,Vulgus inquit, grāmaticorū ſeptentriones a ſolo numero ſtellarū dictum putat. Triones em̄ per ſeſe nihil ſignificare aiunt, ſed uocabuli eſſe ſupplementū,ſicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quod quinq; ab idibus dierum numerus ſit,atrus nihil.ſed ego quidē cū Lælio,& M. Varrone ſentio,qui triones ruſtico uocabulo boues appellatos ſcribunt. quaſi quoſdam teriones, hoc eſt arandæ,colendeq; terrę idoneos.Itaq; hoc ſydus,quod a figura,poſituraq; ipſa quia ſimile plauſtri uidetur, antiqui græcorū ἅμαξαν dixerunt, noſtri quoq; ueteres a bubus iunctis ſeptentriones appellarunt, id eſt a ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi iuncti triones figurantur.Præter hanc inquit,opinionem id quoque Varro addit,dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ triones appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ,quæque inter ſeſe faciant trigona. ideſt triqueras figuras. Ex his duabus rationibus,quas ille dixit quod poſterius eſt, ſubtilius, elegantiusque uiſum eſt. Intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma eſſet, ut triquetra uideretur.

De uento Iapige, deq; aliorum uentorum uocabulis, regionibusq; accepta a Phauorini ſermonibus. CAPVT. XXII.

Apud menſam Phauorini in conuiuio familiari legi ſolitum erat aut uetus carmen melici poetæ, aut hiſtoria partim grǽcę linguę, alias latinę. Legebatur ergo tunc ibi in carmine latino ἰᾶπυξ uentus, quęſitumq; eſt, quis hic uentus, & quibus ex locis ſpiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio eſſet. Atq; etiam petebamus, ut ſuper ceterorum nominibus regionibusq; ipſe nos docere uellet quia uulgo, neq; de appellationibus eorum, neq; de finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita fabulatus eſt. Satis inquit, notum eſt, limites regionesq; eſſe cœli quatuor, exortum, occaſum, meridiē, ſeptentrionem, Exortus & occaſus mobilia, & uaria ſunt. Meridies ſeptentrionesq; ſtatu perpetuo ſtant, & manent. Oritur eñi ſol nō indidem ſemper, ſed aut ęquinoctialis oriens dicitur. cū in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut ἰσημερινός, aut ſolſtitialis, aut brumalis, quæ ſunt θεριναὶ τροπαί, & χειμεριναί. Item cadit ſol nō in eundem ſemper locum, ſit eñi ſimiliter occaſus eius, aut æquinoctialis, aut ſolſtitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriente uerno idest ęquinoctiali uenit, nominatur Eurus ficto uocabulo, ut iſti ἐτυμολογικοὶ aiunt ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων. Is alio quoq; a græcis nomine ἀπηλιώτης, a Romanis nauticis ſubſolanus cognominatur. Sed qui ab ęſtiua, & ſolſtitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce dicitur, eumq; propterea quidam dicūt ab Homero αἰθρηγενέτην appellatum. Boream aūt putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam ſit uiolenti flatus & ſonori. Tertius uentus, q ab oriente hyberno ſpirat, uulturnū Romani uocant. Eum pleriq; gręci miſto nomine quod inter notum & eurum ſit, εὐρόνοτον appellant. Hi ſunt igitur tres uenti orientales Aquilo, Vulturnus, Eurus, quorū medius eurus eſt. His oppoſiti & cōtrarij ſunt alij tres occidui, caurus, quem ſolent græci ἀργέστην uocare. is aduerſus aquilonē flat. Item alter Fauonius, qui grǽcę uocatur ζέφυρος. is aduerſus Eurum flat. Tertius Africus, qui græce uocatur λίψ. is aduerſus Vulturnum flat. Eæ duæ regiones cœli oriētis, occidentisq; inter ſeſe aduerſæ ſex habere uentos uidentur. Meridies aūt quoniam certo atq; fixo limite eſt, unum meridionalē uentum habet. Is latine auſter, græce νότος nominatur, quoniā eſt nebuloſus, atq; humectus νοτὶς eñi grǽce humor nominatur. Septentriones aūt habent ob eandem cauſam unum. Is obiectus, directusq; in auſtrū latine ſeptentrionarius, græce ἀπαρκτίας appellatus. Ex his octo uentis alij quatuor detrahunt uentos, atq; id facere ſe dicunt Homero authore, qui ſolos quatuor uentos nouerit, Eurum, Auſtrum, Aquilonem, Fauonium. Verſus Homeri ſunt

σὺν δ' εὖρος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαῆς.
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων

A quatuor cæli partibus, quas quaſi primas nominauimus, oriente ſcilicet, atq; occidēte latioribus, atq; ſimplicibus nō tripartitis, partim aūt ſunt, qui pro octo XII. faciunt inter hos quatuor in media loca inſerentes, cur meridie ſeptentriones eadem ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter primores duas apud orientē, occidentēq;. ſunt porro alia quędā nomina quaſi peculiarium uentorū, quæ incolę in ſuis quisq; regionibus fecerunt, aut ex locorū uocabulis, in quibus colunt ex aliqua cauſa, quę ad faciendum uocabulū acciderat. Noſtri nanq; Galli uentum ex ſua terra flantē, quem ſæuiſſimū patiuntur, circium appellant, a turbine (opinor) eius, ac uertigine, ἰάπυγα ex ipſius Appuliæ oræ proficiſcentē, quaſi finibus Appuliæ eodē, quo ipſi nomine iapigem dicunt, eum eſſe propemodū caurum exiſtimo. Nā & eſt occidentalis, & uidetur aduerſus Eurum flare. Itaq; Virgilius Cleopatram e nauali prælio in Aegyptum fugientem uento iapige ferri ait. equum quoq; Appulum eodē, quo uentum uocabulo, iapigem appellauit. eſt etiā uentus nomine cæcias, quē Ariſtoteles ita flare dicit ut nubes procul propellat, ſed ut ad ſeſe uocet, ex quo uerſum iſtum prouerbialē factū ait.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος. Præter hos autem, quos dixi, ſunt alij pluriſariam uenti commenticij ſuæ quisque regionis indigenæ, ut eſt Oratianus quoque ille Atabulus, quos ipſe quoque executurus fui. Addidiſſemq; eos, qui Eteſię & Prodromi appellātur, qui certo tempore anni, cū canis oritur, ex alia

atq; alia parte cœli ſpirant, rationesq; omniũ uocabulorum, quia plus paulo adbibi, effudiſſem, niſi multa iam prorſus omnibus uobis reticentibus uerba feciſſem, quaſi fieret a me ἀκρόασις ἐπιδεικτική. In conuiuio autẽ frequenti loqui ſolum unum, neq; honeſtum eſt inquit, neq; cõmodum. Hęc nobis Phauorinus in eo quo dixi, tempore apud menſam ſuã ſumma cum elegãtia uerborũ, totiusq; ſermonis comitate, atq; gratia denarrauit. Sed quod ait uentũ, qui ex terra gallia flaret, circiũ appellari. M. Cato in libro originũ eum uentũ cercium dicit nõ circium. Nã cum de hiſpanis alpinis ſcriberet, q citra hiberũ colũt, uerba hęc poſuit. Sed in his regionibus ferrarię argẽti fodinę pulcherrimæ. Mons ex ſale mero magnus. quantum demas, tantum adcreſcit. Ventus cercius cum loquare, buccam implet,

Armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.

Quod ſupra autẽ dixi ἐτησίας ex alia & alia parte cœli flare, haud ſcio an ſecutus opinionem multorum temere dixerim. P. Nigidij in ſecundo librorum, quos de uento compoſuit, uerba hęc ſunt.

& auſtri anniuerſarij ſecundo ſole flant. Conſyderandũ igitur eſt, quid ſit ſecũdo ſole.

Conſultatio dijudicatioq; locorum facta ex comœdia Menandri, & Cæcilij, quæ Plotium inſcripta eſt. CAPVT. XXIII.

COmœdias lectitamus noſtrorũ poetarum ſumptas, ac uerſas de græcis Menandro, ac Poſidio, aut Apollodoro, aut Alexide, & quibuſdã item alijs comicis. At qui cũ legimus eas nihil ſane diſplicent, quin lepide quoq; & uenuſte ſcriptę uideantur. prorſus ut melius poſſe fieri nihil cenſeas. etẽ ſi conferas, & cõponas grȩca ipſa, unde illa uenerunt, ac ſingula conſyderate, atq; apte iunctis, & alternis lectionibus cõmittas, oppido quam iacere, atq; ſordere incipiũt, quæ latina ſunt. Ita grȩcarũ, quas ęmulari nequiuerunt, facetijs atq; luminibus obſoleſcunt. Nuper adeo uſus huius rei nobis uenit, Cęcilij Plotium legebamus. haud quaq; mihi, & qui aderant, diſplicebat. Libitũ eſt Menandri quoq; Plotium legere, a quo iſtã comœdiã uerterat. Sed eñ poſtq; in manus Menander uenit, a principio ſtatim (dij boni) quãtum ſtupere, atque frigere, quantũq; nutare a Menandro Cęcilius uiſus eſt. Diomedis hercle arma, & Glauci nõ diſpari magis pretio ęſtimata ſunt. Acceſſerat dehinc lectio ad eũ locũ, in quo maritus ſenex ſuper uxore diuite, atq; deformi querebatũ, quod ancillã ſuã non inſcito puellã miniſterio, & facie nõ inliberali coactus erat uenundare, ſuſpectã uxori quaſi pellicẽ. Nihil dicã ego quãtũ differat uerſus utriusq; eximius, ſit & alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander ſic.

ἐπ' ἀμφοτέραν νῦν ἐπίκληρος ἡ μέλλει καθευδήσειν
κατεργάσατ' ἔργα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρωβύλης πρόσωπον.
ἢ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοισ
τὶ τὸ λεγόμενον ἔστι δὴ τοῦτο σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
οἴμοι κρωβύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ δέκα τάλαντα,
γύναιον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα.
εἴπως ἀνυπόστατον. Δία τὸν ὀλύμπιον.
καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδισκάριον, θεραπευτικὸν δὲ
λόγου, τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἄρ' ἀντεισαγάγοι.

Cæcilius autem ſic.

Senex. Is demum miſer eſt, qui erumnam ſuam nequit
Occultare. ferre ita me uxor forma, & factis facit.
Si taceam, tamen iudicium, quæ niſi dotem, omnia
Quæ nobis, habet, qui ſapit de me diſcet, qui quaſi
Ab hoſte captus libere ſeruio, ſalua urbe, atq; arce.
Quæ mihi quicq; placet, eo priuatum, uim me ſeruatum:
Dum eius mortem inhio, egomet uiuo mortuus
Inter uiuos. Ea me clam ſe, cum mea ancilla ait,

» Conſuetum, id me arguit, ita plorando, orando,
» Inſtando, atq; obiurgando me obtudit, uti eam
» Venundarem, nunc credo inter ſuas æqualeis.
» Et cognatas ſermonem ſerit. Quæ noſtrarum fuit
» Integra ætatula, quę hoc itidem a uiro
» Impetrarit ſuo, quod ego anus modo
» Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?
» Hæc erunt concilia hodie, differor ſermone miſer.

Præter uenuſtatem autem rerum, atq; uerborum, in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem ſoleo animum attendere, quod quæ Menander præclare, & appoſite, & facete ſcripſit, ea Cæcilius nequaquã potuit, & quidẽ conatus, enarrare. Sed quaſi minime probãda prætermiſit, & alia neſcio, quaſi mimica inculcauit, & illud Menandri de uita hominũ media ſumptum, ſimplex, & uerum, & delectabile, neſcio quo pacto omiſit. Idem enim ille maritus ſenex cum altero ſene uicino colloquens, & uxoris locupletis ſuperbiam deprecans, hæc ait.

ἔχω δ' ἐπίκληρον λάμιαν οὐκ εἴρηκά σοι.
τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας. καὶ τῶν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν ἀπ' ὅλων χαλεπῶν.
χαλεπώτατον. ἅπασι δ' ἀργαλέα ὀξὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
υἱῷ πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα
ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis quam perſonæ iſti, quã tractabat, aptus atq; conueniens uideri maluit. ſic enim hęc corrupit.

» Sed tua moroſa ne uxor quæſo eſt? Quam rogas?
» Qui tandem? Tædet mentionis, quæ mihi ubi domum
» Adueni, ac ſedi, extemplo ſuauium datur. ieiuna anima?
» Nihil peccat de ſuauio, ut deuomas uolt, quod foris putaueris.

Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia poſito ęſtimari debeat. manifeſtũ eſt. Cuius loci hęc ferme ſententia. Filia hominis pauperis in peruigilio uitiata eſt. Ea res clam patre fuit, & habebatur pro uirgine, ex eo uitio grauida menſibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cum pro foribus domus ſtaret, & propinquare partum herili filiæ, atq; omnino uitium eſſe oblatum ignoraret, gemitum, & ploratum audit puellę in puerperio enitentis. timet, iraſcitur, ſuſpicatur, miſeretur, dolet. Hi omnes motus eius, affectionesq; animi in græca quidem comœdia mirabiliter acres, & illuſtres, apud Cęcilium autem pigra hæc omnia & a rerum dignitate, atq; gratia uacua ſunt, Poſt ubi idem ſeruus percunctando quid acciderat, repperit, has apud Menandrum uoces facit.

ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ
καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔστ' ἀνήρ.
ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει.
εἰ μὴ τ' ἀνατεχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.
ἐπαμφιέσθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν.
ἀλλ' ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ;
χειμαζόμενος ζῇ τῇ μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος,
ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλγῶν. ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum aũt ſynceritatẽ ueritatẽq; uerborũ, an aſpirauerit Cęcilius cõſyderemus. Verſus ſunt hi Cæcilij, trunca quędam ex Menandro dicentis, & conſarcinantis uerba tragici tumoris.

Is demum informatus eſt homo pauper,
Qui educit in egeſtate liberos, cui fortuna
Et res eſt ut continuo pateat, nam opulento famam
Facile occultat factio.

Itaq; ut ſupra dixi, cũ hæc Cęcilij uerba ſeorſum lego, neutiquam uidentur ingrata, ignauaq;. Cum autem gręca comparo, & contendo, nõ puto Cęcilium ſequi debuiſſe

quod aſſequi nequiret.

De uetere parſimonia, deq; antiquis legibus ſumptuarijs. CAPVT. XXIIII.

PArſimonia apud ueteres Ro. & uictus, atq; cœnarum tenuitas non domeſtica ſolum obſeruatione, ac diſciplina, ſed publica quoq; animaduerſione legumq; complurium ſanctionibus cuſtodita eſt. Legi adeo nuper in Capitonis Attei collectaneis Senatus decretum uetus C. Fannio, & M. Valerio Meſſala CoSS. factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis megalēſibus antiquo ritu mutitarent, ideſt mutua inter ſeſe cōuiuia agitarent, iurare apud COSS. uerbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quam centenos uicenosq; æris, præter olus, & far & uinum, neq; uino alienigena, ſed patrio uſuros. neq; argenti in conuiuio plus pondo, quā libras cētum illaturos, ſed poſt id ſenatuſc. lex fannia lata eſt, quæ ludis romanis, item ludis plebeis, & ſaturnalibus, & alijs quibuſdā diebus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſſit, decemq; alijs diebus in ſingulis menſibus tricenos. Cæteris autem omnibus diebus denos.

Hanc Lucilius poeta legem ſignat, cum dicit.

Fannij centuſſisq; miſellos.

In quo errauerunt quidam commentariorū in Lucilium ſcriptores, quod putauerunt fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris ſtatutos. Cētum eñ æris Fannius conſtituit, ſicuti ſupra dixi, feſtis quibuſdam diebus, eosq; ipſos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in ſingulos dies ſumptus incluſit intra æris alias tricenos, alias denos. Lex deinde Licinia rogata eſt, quæ cum certis diebus ſicuti fannia centenos æris impendi permiſiſſet, nuptijs ducenos indulſit, cæterisq; diebus ſtatuit æris tricenos, cum & carnis aridæ, & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituerit. Sed quicquid eſſet tū e terra, uite, arboreq;, promiſcue, atq; indefinite largita eſt. Huius legis Lælius poeta meminit in erotopæ innijs. Verba Lælij hæc ſunt. Quibus hœdū, qui ad epulas fuit allatus, dimiſſum, cænamq;, ita ut lex licinia ſanxiſſet, pomis, oleribusq; inſtructam. Lex licinia inquit, introducitur, lux liquida hœdo redditur. Lucilius quoq; legis iſtius meminit in his uerbis. Legem uitemus Licini. Poſtea L. Sylla dictator, cum legibus iſtis ſitu, atq; ſenio obliteratis pleriq; in patrimonijs amplis helluarentur, & familiam pecuniamq; ſuā prandiorum gurgitibus proluiſſent legem ad populum tulit, qua cautum eſt, ut calendis, idibus, nonisq;, diebus ludorum & ferijs quibuſdam ſolennibus. HS tricenos in cœnam inſumere ius poteſtasq; eſſet. Cæteris autem alijs diebus omnibus non amplius ternos. Præter has leges Aemiliam quoq; legem inuenimus, qua lege non ſumptus cœnarum, ſed ciborum genus, & modus præfinitus eſt. Lex deinde Antia præter ſumptum æris id etiam ſanxit, ut qui magiſtratus eſſet, magiſtratumue capturus eſſet, ne quo ad cœnam niſi ad certas perſonas itaret. Poſtremo lex Iulia ad populum peruenit Cæſare Auguſto imperante, qua profeſtis quidem diebus ducenti finiūtur, Calendis, idibus, nonis, & alijs quibuſdam feſtiuis treceti, nuptijs autē & repotijs. HS milies eſſe. Etiā dicit Capito Atteius edictū diuine Auguſti, an Tiberij Cęſaris non ſatis cōmemini, quo edicto per dierū uarias ſolennitates, a CCC HS. aduſq; duo milia ſumptus cœnarum propagatus eſt, ut his ſaltem finibus luxuriæ efferueſcentis æſtus coerceretur.

Quid græci ἀναλωγίαν, quid contra ἀνομαλίαν uocent. CAPVT. XXV.

IN latino ſermone, ſicuti in græco alij ἀναλογίαν ſequendam putauerunt, alij ἀνωμαλίαν. ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidam latine proportionem uocant ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum conſuetudinem ſequens, duo autem gręci grammatici illuſtres Ariſtarchus, & Crates ſumma ope ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defenſitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingua latina octauus, nullam eſſe obſeruationem ſimilium docet. Itaq; in omnibus pene uerbis cōſuetudinem dominari oſtendit. Sicuti cum dicimus inquit, lupus lupi probus probi, & lepus leporis. Item paro paraui, lauo laui, pungo pupugi, tundo tutudi, & pingo

» pinxi. Cunq; inquit a cœno, & prandeo, & poto, & cœnatus ſum, & pranſus ſum, & » potus ſum dicamus, & aſtringor, tum & extergor, & lauor, aſtrinxi, & exterſi, & laui » dicimus. Item cum dicamus ab oſco, thuſco, græco, oſce, thuſce, græce. A gallo tamen » & a Mauro gallice & maurice dicimus. Item a probus probe, a doctus docte, ſed a ra» rus non dicitur rare, ſed alĳ raro dicunt, alĳ rarenter. Idem M. Varro in eodem libro. » Sentior inquit nemo dicit, & id per ſe nihil eſt, aſſentior tamen fere omnes dicunt. Si» ſenna unus aſſentio in Senatu dicebat, & eum poſtea multi ſecuti, neq; tamen uincere » conſuetudinẽ potuerunt. Sed idem Varro in alĳs libris multa pro ἀναλογία tuẽda ſcripſit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere, & item rurſus pro ἀναλογία.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philoſophi de generibus colorũ, uocabulisq; eorũ gręcis, & latinis. Atq; inibi color ſpadix, & cuiuſmodi ſit. CAPVT. XXVI.

PHauorinus philoſophus, cum ad M. Frontonẽ conſularẽ pedibus ægrum uiſeret, uoluit me quoq; ad eũ ſecum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plerisq; uiris doctis pręſentibus ſermones de coloribus, uocabulisq; eorũ agitarentur, quod multiplex colorũ facies, appellationes aũt incertę, & exiguę forent, plura inquit ſunt Phauorinus in ſenſibus oculorũ, quã in uerbis, uocibusq; colorum diſcrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, ſimplices iſti rufi, & uiridis colores ſingula quidem uocabula, multas aũt ſpecies differẽtes habent. Atq; eam uocum inopiam in lingua magis latina uideo, quã in græca. Quippe qui rufus color a rubore quidẽ appellatus eſt. Sed cum aliter rubeat ignis, aliter ſanguis, aliter oſtrum, aliter crocus, has ſingulas rufi uarietates latina oratio ſingulis, proprĳsq; uocabulis non demonſtrat, omniaq; iſta ſignificat una ruboris appellatione. Cum tamen ex ipſis rebus uocabula colorũ mutuantur, & igneum aliquid dicit, & flammeũ, & ſanguineũ & croceum, & oſtrinum, & aureũ. Rufus ẽm color, & rubor nihil a uocabulo rufi differunt, neq; proprietates eius omnes declarant, ξανθὸς ϗ ὁ πυῤῥός. καὶ ἐρυθρὸς ϗ φοινικοῦς. Sed habere quaſdam diſtantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel miſta quadã ſpecie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinũ nõ inficias inquit imus, quin lingua græca quã tu uidere legiſſe, prolixior, fuſiorq; ſit, quã noſtra. Sed in ĳs tamen coloribus, quibus modo dixiſti, deſignandis, nõ perinde inopes ſumus, ut tibi uidemur. Non ẽm hæc ſunt ſola uocabula rufum colorẽ demonſtrantia, qæ tu modo dixiſti, rufus, & ruber, ſed alia quoq; habemus plura, quam quæ dicta abs te græca ſunt, fuluus ẽm, & flauus, & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & ſpadix appellationes ſunt rufi coloris, aut acuentes eũ, quaſi incendentes, aut cum colore uiridi miſcentes, aut nigro infuſcãtes, aut uirenti ſenſim albo illuminantes. Nam phœniceus quem tu gręce φοίνικα dixiſti, noſter eſt. & rutilus, & ſpadix phœnicei συνώνυμα. qui factus græce noſter eſt, exuberantiã ſplendoremq; ſignificat ruboris. Quales ſunt fructus palmæ arboris, non admodum ſole incocti, unde ſpadici & phœnicei nomen eſt. Spadica ẽm dorici uocant auulſum e palma termitem cum fructu. Fuluus aũt uidetur de rufo, atq; uiridi miſtus, in alĳs plus uiridis, in alĳs plus rufi habere. Sic poeta uerborum diligentiſſimus, fuluam aquilã dicit, & iaſpidem. fuluos galeros. & fuluum aurũ. & arenam fuluam. & fuluũ leonem. Sicq; Ennius in annalibus fuluo ęre dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauẽtes comæ, & quod mirari quoſdã uideo, frondes olearũ a Virgilio dicũtur flauę. Sic multo ante Pacuuius aquã flauã dixit, & flauũ puluerẽ. cuius uerſus (quoniã ſunt iucũdiſſimi) libens cõmemini.

,, Cœlo tamen pedem, lymphis flauis flauum ut puluerem.
,, Manibus ĳſdem, quibus Vlyſſi ſæpe permulſi, abluam,
,, Laſſitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autẽ eſt rufus atrore & nigrore multo miſtus. Luteus contra rufus color eſt dilucidior. Vnde eius quoq; nomen eſſe factũ uidet̃. Non ergo inquit, mi Phauorine ſpecies rufi coloris plures apud græcos, quã apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus, quam a nobis uocabulis dicitur. Neque non potuit Virg. colorem equi ſignificare uiridem uolens, cœruleum magis dicere equum quam glaucũ

Sed maluit uerbo uti notiore græco, quam inuſitato latino. Noſtris autem latinis ueteribus cœſia dicta eſt, quæ a græcis γλαυκῶπις. ut Nigidius ait de colore cœli quaſi cœlia. Poſtq; hæc Fronto dixit, tum Phauorinus ſcientiam rerum uberem, uerborũq; eius elegantiam exoſculatus abſq; te inquit, uno forſitan lingua profecto græca lõge anteiſſet, Sed tu mi Fronto quod in uerſu Homerico eſt, id facies.

καί νύ κεν ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Sed cum omnia libens audiui, quæ peritiſſime dixiſti, tũ maxime quod uarietatem flaui coloris enarraſti, feciſtiq; ut intelligerem uerba illa ex annali. xiiij. Ennij amœniſſima, quæ minime intelligebam.

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo,
Cœruleum ſpumat mare conferta rate pulſum.

Non enim uidebatur cœruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum ſit (ita ut dixiſti) flauus color uiridi & albo miſtus pulcherrime prorſus ſpumas uirentis maris flauo marmore appellauit.

Quid T. Caſtritius exiſtimauerit ſup Salluſtij uerbis et Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertoriũ. CAPVT. XXVII.

VErba ſunt hæc grauia atq; illuſtria de rege Philippo Demoſthenis, ἑώρων δὲ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὃν ἦμιν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον. πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari uolens Salluſtius, de Sertorio duce in hiſtorijs ita ſcripſit. Magna gloria tribus millibus in Hiſpaniam T. Didio imperante magno uſu bello marſico paratu militum & armorũ fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatem, deinde per inuidiam ſcriptorũ celebrata ſunt. quæ eminus faciem ſuam oſtẽtabant, aliquot aduerſis cicatricibus, & effoſſo oculo. Quo ille dehoneſtamẽto corporis maxime lætabatur. Neq; illis anxius, quia reliqua glorioſius retinebat. De utriuſq; his uerbis T. Craſtritius cũ penſitaret, nonne inquit ultra naturæ modum humane eſt dehoneſtamento corporis lætari? Siquidem lætitia dicitur exultatio quædam animi cũ gaudio efferuentiore euentu rerum expetitarũ. Quanto illud ſyncerius, & humanius, magiſq; omnibus conueniens πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον. Quibus uerbis inquit, oſtenditur. Philippus non ut Sertorius corporis dehoneſtamento letus, quod eſt inquit, inſolẽs, & immodicũ, ſed pre ſtudio laudis, & honoris iacturarũ, damnorumq; corporis contemptor, qui ſingulos artus ſuos fortunæ prodigendos daret quæſtu, atq; compendio gloriarũ.

Non eſſe compertũ cui Deo rem diuinam fieri oporteat, cũ terra mouetur uiribus. CAPVT. XXVIII.

QVænam eſſe cauſa uideatur quamobrem terræmotus fiant, nõ modo his cõmunibus hominũ ſenſibus, opinionibuſq; compertũ, ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit, uentorũ ne ui accidant ſpecus, hiatuſq; terræ ſubeuntiũ, an aquarũ ſubter in terrarũ cauis undantiũm fluctibus, pulſibuſq;, ita uti uidentur exiſtimaſſe antiquiſſimi græcorũ qui Neptunũ ἐννοσίγαιον. & σεισίχθονα appellarũt, an cuius aliæ rei cauſa, alteriuſue dei ui, ac numine nõ dũ etiam (ſicut diximus) pro certo creditũ. Propterea ueteres romani cũ in omĩbus alijs uitæ officijs, tum in conſtituendis religionibus, atq; in dijs immortalibus animaduertendis caſtiſſimi, cautiſſimiq;, ubi terram mouiſſe ſenſerant, nuntiatũue erat, ferias eius rei cauſa edicto imperabant. Sed dei nomen, ita uti ſolet, cui ſeruari ferias oporteret, ſtatuere, & edicere quieſcebant, ne aliũ pro alio nominando falſa religione populũ alligarent. eas ferias ſi quis polluiſſet, piaculoq; ob hanc rem remotus eſſet, hoſtiam ſi Deo, ſi deæ immolabat. Idq; ita ex Decre. PONT. obſeruatũ eſſe M. Varro dicit. quoniam & qua ui, & per quem deorũ, dearumue terra tremeret, incertũ eſſe. Sed de lunę motibus, ſoliſq; defectionibus, non minus in eius rei cauſa reperienda ſeſe exercuerũt Quippe M. Cato uir in cognoſcẽdis rebus multi ſtudij, incerta tamẽ cauſa & incurio

„ ſa,ſuper ea re opinatus eſt. Verba Catonis ex originũ quarto hæc ſunt. Non libet ſcri„ bere quod in tabula apud PONT. Maximũ eſt, quoties annona cara, quoties lunæ, „ aut ſolis lumini caligo, aut quid obſtiterit. uſqueadeo paruifecit rationes ueras ſolis, & „ lunæ deficientium, uel ſcire, uel dicere.

Apologus Aeſopi phrygis memoratu non inutilis. CAPVT. XXIX.

AEſopus ille e Phrygia fabulator haud immerito ſapiens exiſtimatus eſt, cum quæ utilia monitu, ſuaſuꝗ erant, non ſeuere, non imperioſe præcepit, & cenſuit, ut philoſophis mos eſt, ſed feſtiuos, delectabilesꝗ apologos comentus res ſalubriter, ac proſpicienter animaduerſas in mentes animosꝗ hominum cum audiendi quadam illecebra induit. uelut hęc eius fabula de auiculæ nidulo lepide atꝗ iucunde præmonet ſpem, fiduciamꝗ rerũ, quas efficere quis poſſit, haud unꝗ in alio, ſed in ſemetipſo habendã. Auicula inquit eſt parua, nomen eſt Caſſita, habitat nidulaturꝗ in ſegetibus, id ferme temporis, ut appetat meſſis pullis iamiã plumantibus Ea Caſſita in ſementes forte conceſſerat tempeſtiuiores, propterea frumentis flaueſcẽtibus pulli etiam tũc inuolucres erãt. Cũ igitur ipſa iret cibum pullis quæſitum, monet eos, ut ſiquid ibi rei nouę fieret, diceretur ue, animaduerterent, idꝗ uti ſibi, ubi rediſſet nuntiarent. Dominus poſtea ſegetũ illarum filium adoleſcentem uocat, & uides ne inquit, hæc ematuruiſſe, & manus iam poſtulare? Iccirco die craſtini, ubi primũ diluculabit, fac amicos adeas, & roges ueniant, operamꝗ mutuam dent, & meſſem hãc nobis adiuuent. hæc ille ubi dixit, diſceſſit, atꝗ ubi rediit Caſſita, pulli trepiduli circũſtrepere orareꝗ matrem, ut ſtatim iam properet, atꝗ aliũ in locum ſeſe aſportet. nam dominus inquiunt miſit, qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, et metant. Mater iubet eos a metu otioſos eſſe. Si eñ dominus inquit, meſſiũ ad amicos reijcit, craſtino ſeges non metetur. neꝗ neceſſe eſt hodie uti uos auferam. Die igitur poſtero mater in pabulũ uolat, dominus quos rogauerat opperitur, ſol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tũ ille rurſum ad filiũ, amici iſti inquit, magnã in partem ceſſatores ſunt, quin potius imus, & cognatos affines, uicinosꝗ noſtros oramus, ut adſint cras tempori ad metendũ? Itidem hoc pulli pauefacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoꝗ ſine metu, ac ſine cura ſint, cognatos, affinesꝗ nullos ferme tam eſſe obſequibiles ait, ut ad laborẽ capeſcendũ nihil euocentur, & ſtatim dicto obediant. Vos modo inquit, aduertite, ſi modo quid denuo dicetur, Alia luce orta, auis in paſtũ profecta eſt. cognati & affines operam, quã dare rogati ſunt, ſuperſedent. Ad poſtremũ igitur dominus filio ualeant, inquit, amici cum propinquis. Afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentũ noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. Id ubi ex pullis dixiſſe dominũ mater audiuit, tempus inquit eſt cedendi, & abeundi, fiet nũc dubio procul quod futurum dixit. In ipſo eñ iam uertitur, cuia eſt res, non in alio, unde petitur. Atꝗ ita Caſſita nidum migrauit, & ſeges a domino demeſſa eſt. Hæc quidem eſt Aeſopi fabula de amicorum & propinquorũ leui, & inani fiducia. Sed quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quã ut in nobis tantum ipſis nitamur? alia autem omnia, quæ extra nos, extraꝗ noſtrum animũ ſunt, neꝗ pro noſtris, neꝗ pro nobis ducamus? Hunc Aeſopi apologum Q. Ennius in ſatyris, ſcite admodum & uenuſte uerſibus quadratis compoſuit, quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium eſſet.

Hercle puto hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum.
Ne quid expectes amicos, quod tu agere poſſis.

Quid obſeruatũ ſit in undarũ motibus, & quæ in mari alio, atꝗ alio modo fiunt auſtris flantibus, aquilonibusꝗ. CAPVT. XXX.

HOc ſæpenumero in undarũ motu obſeruatũ eſt, quas aquilones uenti, quiꝗ ex eadẽ cœli regione aer fluit, quasue faciunt in mari auſtri, atꝗ africi. Nã fluctus, qui flante aquilone maximi, ac creberrimi excitantur, ſimulac uentus poſuit ſternũtur, & conflaceſcunt, & mox fluctus eſſe deſinunt. At nõ idem fit flante auſtro, uel africo. quibus iã nihil ſpirantibus undæ tamen factæ diutius tument, & a uento quidẽ iandudũ tranquillę ſunt. Sed mare eſt etiã, atꝗ etiã undabun

dum. Eius rei cauſa eſſe cõiectatur, quod uenti a ſeptentrionibus ex altiore cœli parte
in mare incidentes, deorſum in aquarũ profunda quaſi præcipites deferũtur, undasq;
faciunt nõ prorſus impulſas, ſed ui intus cõmotas, quæ tantiſper erutę uoluuntur, dũ
illius infuſi deſuper ſpiritus uis manet. Auſtri uero, et Africi ad meridianũ orbis circu
lũ, & ad partem axis infimã depreſſi, inferiores, & humiles per ſuprema æquoris eun-
tis protrudunt magis fluctus, quã eruunt, & iccirco non deſuper leſæ, ſed propulſæ in
aduerſum aquę etiã deſiſtente flatu retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetũ. Id
aũt ipſũ, quod dicimus, ex illis quoq; homericis uerſibus, ſi quis nõ incurioſe legat, ad-
minculari poteſt. Nã de auſtri flatibus ita ſcripſit.

ἔνθα νότος πόντοιο λυδῶνα ἐις λάαν ὠθεῖ

Contra autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo.

καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Ab Aquilonibus eñ qui alti, ſuperniq; ſunt, fluctus excitatos quaſi per prona uo-
lui dicit. Ab Auſtris aũt ijs, qui humiliores ſunt, maiore ui quadã propelli, ſurſum, at-
q; ſubijci. Id eñ ſignificat uerbũ λάαν ὠθεῖ. Sicut in alio loco, λάαν ἄνω ὠθεῖ. Id quoq; a pe
ritiſſimis rerũ philoſophis obſeruatum eſt, auſtris ſpirantibus mare fieri glaucũ, & cœ
ruleum, aquilonibus obſcurius, atriusq;. Cuius rei cauſam cum Ariſtotelis problema
tum percerpſimus, notaui. Cur auſtro ſpirante mare cœruleum fiat? Aquilone obſcu „
rius atriusq;? An propterea quod aquilo minus mare perturbat? Omne autem, quod „
tranquillius eſt, atrum eſſe uidetur. „

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER TERTIVS.

Quæſitum, ac traditum quam ob cauſam Salluſt. auaritiam dixerit non animũ mo
do uirilẽ, ſed corpus quoq; ipſum effœminare. CAPVT. I.

HYeme iam diſcedẽte apud balneas ſicias in area ſub calido ſole cũ Pha
uorino philoſopho ambulabamus, atq; ibi inter ambulandum legeba
tur Catilina Salluſtij, quẽ in manu amici conſpectum legi iuſſerat. Cũ
q; hæc uerba ex eo libro lecta eſſent. Auaritia pecuniæ ſtudium habet „
quã nemo ſapiens concupiuit, ea quaſi uenenis malis imbuta, corpus „
animũq; uirilẽ effœminat, ſemper infinita, & inſatiabilis eſt, neq; copia, „
neq; inopia minuitur. Tũ Phauorinus me aſpiciẽs, quo inquit, pacto corpus hominis „
auaritia effœminat? Quid eñ iſtuc ſit, quod animũ uirilẽ ab ea effœminari dixit uide-
or ferme aſſequi. Sed quo nã modo corpus quoq; hominis effœminet, nõ dum repe-
rio. Et ego inquã longe iandiu in eo ipſo quærendo fui, ac niſi tu occupaſſes, ultro te
hoc rogaſſem. Vix ego hæc dixerã cunctabundus, atq; inibi quiſpiam de ſectatoribus
Phauorini, qui uidebatur eſſe iñ literis ueterator, Valeriũ inquit, Probum audiui hæc
dicere, uſum eſſe Salluſtiũ circunlocutione quadã poetica, & cum dicere uellet, homi
nem auaritiã corrumpi, corpus & animũ dixiſſe quæ duę res hominem demonſtrarẽt
Nanq; homo ex anima, & corpore eſt. Nunquã inquit Phauorinus quod equidẽ ſcio
tam importuna, tãq; audaci argutia fuit noſter Probus, ut Salluſtium uel ſubtiliſſimũ
breuitatis artificẽ periphraſim poetarũ facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodẽ am-
bulacro homo quiſpiã ſane doctus, is quoq; a Phauorino rogatus, ecquid haberet ſu-
per ea re dicere, huiuſcemodi uerbis uſus eſt. Quos inquit, auaritia minuit, & corrum
pit, quiq; ſeſe quærenda undiq; pecunia dediderunt, eos pleroſq; tali genere uitę occu
patos uidemus, ut ſicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoq; uirilis, exercen-
diq; corporis ſtudium relictum ſit. Negotijs ſe plerũq; umbraticis, & ſellularijs que-
ſtibus intentos habent, in quibus omis eorũ uigor animi, corpuſq; elãgueſcit, & quod
Salluſt. ait effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadẽ Salluſtij iubet, atq;
ubi lecta ſunt, Quid igitur inquit, dicimus, quod multos uidere eſt pecuniæ cupidos,

& eoſdē tamen corpore eſſe uegeto, ac ualenti. Tum ille ita reſpondit, nō hercle inſcite Quiſquis eſt inquit, pecunię cupiens, & corpore tamen eſt bene habito, ac ſtrenuo, aliarum quoq; rerum uel ſtudio, uel exercitio eum teneri neceſſarium eſt, atq; in ſeſe colendo non æque eſſe parcum. Nam ſi auaritia ſola ſumma, omnes hominis partes, affectionesq; occupet, & ſi ad incuriam uſq; corporis graſſetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neq; uirium, neq; corporis, neq; animi cura adſit, tum deniq; id uere dici poteſt effœminato eſſe & animo, et corpore, qui neq; ſeſe, neq; aliud curet, niſi pecuniam Tum Phauorinus, aut hoc inquit, quod dixiſti, probabile eſt, aut Salluſtius odio auaritiæ plus quam potuit eam criminatus eſt.

Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextā poſtuė eam nati ſunt. Atq; inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & uſquequaq; gentium uarie obſeruantur, & præterea quid Q. Mutius ſcripſerit ſuper ea, quam maritus non iure uſurpauiſſet, quod rationem ciuilis anni non habuerit. CAPVT. II.

QVeri ſolitum eſt, qui noctis hora tertia, quartaue, ſiue qua alia nati ſunt, uter dies natalis haberi, appellariq; debeat, is ne, quē nox ea conſecuta eſt, an qui dies noctem conſecutus eſt. M. Varro in libro rerum humanarū, quem de diebus ſcripſit, homines inquit, qui media nocte ad proximam mediam noctem in his horis. XXIIII. nati ſunt, una die nati dicūtur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obſeruationē diuiſiſſe, ut qui poſt ſolem occaſum ante mediam noctem natus ſit, is ei dies natalis ſit, a quo die ea nox cœperit. Contra uero qui in ſex horis poſterioribus naſcatur, eo die uideri natum, qui poſt eam noctē diluxerit. Athenienſes autē aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit, eosq; a ſole occaſo ad ſolē iterum occidētem omne id mediū tempus unum diem eſſe dicere. Babylonios porro aliter. A ſole eñ exorto ad exortum eiuſdem incipientem, totum id ſpatium unius diei nomine appellare. Multos uero in terra Vmbria unum, & eundē diem eſſe dicere a meridie ad inſequentē meridiem. Quod quidem inquit, minus abſurdū eſt. Nam qui calendarum hora ſexta natus eſt apud Vmbros, dies eius natalis uideri debebit, & calendarum dimidiarū, & qui eſt poſt calendarum dies, ante horā eiuſdem diei. VI. Populum autem Romanū ita uti Varro dixit, dies ſingulos annumerare a media nocte uſq; ad mediam proximā multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt romana partim diurna, partim nocturna, ſed ea, quæ inter noctē fiunt, diebus adijciuntur nō noctibus. Quę igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eā noctem illuceſcit. Ad hoc ritus quoq;, & mos auſpicandi eandem eſſe obſeruationem docet. Nā magiſtratus quando una die eis auſpicandum eſt, & id, ſuper quo auſpicauerunt, agendum, poſt mediā noctem auſpicatur, & poſt meridiem ſole magno. Auſpicatiq; eſſe, & egiſſe ex eodem die dicūtur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diē abeſſe Roma licet, cū poſt mediam noctē proficiſcuntur, & poſt primā facem ante mediam ſequentem reuertuntur, nō dicuntur abfuiſſe unum diem quando ante horā noctis. VI regreſſi, partem aliquā illius in urbe Romana ſunt. Q. quoq; Mutium iuriſcōſul. dicere ſolitum legi, non eſſe uſurpatam mulierem, quæ cū calendis Ianuarijs, apud uirum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet, ante diē. IIII. calendas Ianuarias ſequentes uſurpatum iſſet. Non poſſe impleri trinoctiū, quod abeſſe a uiro uſurpandi cauſa ex. XII. tab. deberet, quoniā tertię noctis poſterioris ſex horę alterius anni eſſent, qui inciperet ex calendis. Iſtæc aūt omnia de dierum temporibus, & finibus ad obſeruationem diſciplināq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterū inueniremus, non dubitabamus quin Virgilius quoq; idipſum oſtenderit, non expoſite, atq; aperte, ſed ut hominē decuit poeticas res agentem, recondita, & quaſi operta ueteris ritus ſignificatione.

» Torquet inquit, medios nox humida curſus.
» Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.

His enim uerſibus oblique, ſicuti dixi, admonere uoluit diem, quem Romani ciuilem appellauerunt, a. VI. noctis hora oriri.

.De noſcendis,explorandiſq; Plauti comœdijs, quoniã promiſcue ueræ, atq; falſæ nomine eius inſcriptæ feruntur.Atq; inibi quod Plautus in piſtrino, & Neuius in carcere fabulas ſcriptitarint.

CAPVT. III.

VErum eſſe comperior, quod quoſdã bene literatos homines dicere audiui, qui pleraſq; Plauti comœdias curioſe,atq; cõtente lectitauerunt,nõ indicibus Helij Sedigiti,nec Claudij,nec Aurelij,nec Accij,nec Manilij ſuper his fabulis, quæ dicũt ambiguæ, credituros,ſed ipſi Plauto,moribuſq; ingenij atq; linguæ eius.Hac em̃ iudicij norma Varronẽ quoq; uſum uidemus. Nam præter illas unã,&.XX.quę Varronianæ uocantur,quas iccirco a cęteris ſegregauit,quoniã dubioſæ nõ erant,ſed conſenſu omniũ Plauti eſſe cenſebantur, quaſdã item alias probauit adductus ſtylo atq; facetia ſermonis Plauto cõgruentis.Eaſq; iã nominibus aliorũ occupatas Plauto uindicauit.Sicuti iſtã,quã nuperrime legebamus, cui eſt nomẽ Bœotia.nã cũ in illis una &.XX.non ſit,& eſſe Aquilij dicatur,nihil tamen Varro dubitauit quin Plauti foret,neq; alius quiſq; nõ infrequẽs Plauti lector dubitauerit,ſi uel hos ſolos uerſus ex ea fabula cognouerit,q qm̃ ſunt,ut de illius Plauti more dicã,plautiniſſimi,propterea & meminimus eos,& aſcripſimus. Paraſitus ibi eſuriens hęc dicit.

Vt illum dij perdant,primus qui horas repperit, »
Quiq; adeo primus ſtatuit hic ſolarium, »
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem. »
Nam me puero uetus erat ſolarium »
Multo omnium iſtorum optumum,& ueriſſimum, »
Vbi iſte monebat eſſe,niſi cum nihil erat. »
Nunc etiam quod eſt,non eſt,niſi ſoli lubet. »
Itaq; adeo iam oppletum'ſt oppidum ſolarijs. »
Maior pars populi aridi reptant fame. »

Phauorinus quoq; noſter cum Neruulariã Plauti legerem, quæ inter incertas eſt habita,& audiſſet ex ea comœdia uerſum hunc,

Strateæ Scrupedæ ſtratiuilæ ſordidæ. »

Delectatus faceta uerborum antiquitate meretricũ uitia,atq; deformitates ſignificãtium,uel unus hercle inquit,hic uerſus Plauti eſſe hanc fabulã ſatis poteſt fidei feciſſe. Nos quoq; ipſi nuperrime,cum legeremus fretum(nomen eſt id comœdiæ,quã Plauti eſſe quidã non putant) haud quicq; dubitauimus,quin & Plauti foret, & omniũ maxime genuina.Ex qua duos hos uerſus exſcripſimus, ut hiſtoriã quæreremus oraculi Arietini.Nunc illud eſt,quod Arietini reſponſum magnis ludis dicitur.

Peribo, ſi non fecero, »
Si faxo uapulabo.

M. aũt Varro in libro de comœdijs plautinis primo actu uerba hęc ponit.Nã nec gemini,nec leones,nec Condaliũ,nec anus Plauti,nec bis cõpreſſa,nec bœotia unq; fuit. Neq; adeo ἄγροικος, neq; cõmorientes,ſed M.Acutici.In eodẽ lib.Varronis id quoq; ſcriptũ etiã Plautium fuiſſe quempiã poetam comœdiarum Cuius qm̃ fabulæ Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe,quaſi Plautinas,cũ eſſent non a Plauto plautinæ, ſed a Plautio plautianę. Ferũtur aũt ſub Plauti nomine comœdiæ circiter centũ atq;.XXX.Sed homo eruditiſſimus Lælius quinq; &.XX. eſſe eius ſolas exiſtimauit.Nõ tamen dubiũ eſt,quin iſta,& quę ſcripta a Plauto non uidentur,& nomini eius adijciuntur,ueterum poetarũ fuerint,& ab eo retractatę, expolitęq; ſunt. Ac propterea recipiant ſtylum plautinũ.Sed em̃ Saturionẽ,& Aditũ,& tertiã quãdã, cuius nũc mihi nomen nõ ſuppetit,in piſtrino eũ ſcripſiſſe Varro, & pleriq; alij memoriæ tradiderunt.cum pecunia omni,quã in operis artificũ ſcenicorũ pepererat, in mercationibus perdita inops Romã rediſſet, & ob quærendũ uictũ ad circũagẽdas molas quæ truſatiles appellãt,operã piſtori locaſſet.Sicuti de Neuio quoq; accepimus,fabulas eũ in carcere duas ſcripſiſſe.Ariolum,& Leontẽ,cũ ob aſſiduã maledicẽtiã,& probra in principes ciuitatis de græcorũ poetarum more dicta, in uincula Rom.a.III. uiris coniectus eſſet. Vnde poſt a trib. pleb. exemptus eſt, cum in ijs quas ſupra dixi,

ſabulis, delicta ſua, & petulantias dictorum, quibus multos ante læſerat, diluiſſet.

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante ætatem ſenectam barbam, & genas radere, moris fuit. CAPVT. IIII.

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani compoſitos legimus, ſcriptũ eſſe animaduertimus P. Scipioni Pauli filio, poſtq̃ de Pœnis triũphauerat, Cens. q̃ fuerat, eidẽ diem dictum eſſe ad populum a Claudio Aſellio tri. ple. cui equũ in cẽſura ademerat. Eumq̃, cum eſſet reus neq̃ barbã deſiſſe radi, neq̃ nõ candida ueſte uti, neq̃ fuiſſe cultu ſolito reorũ. Sed cum in eo tempore Scipionẽ minorẽ. XL. annorũ fuiſſe cõſtaret, quod de barba raſa ita ſcriptũ eſſet, mirabamur. Comperimus aũt cęteros quoq̃ in ijſdẽ temporibus nobiles uiros, barbã in eiuſmodi ętate raſitauiſſe. Icirco pleraſq̃ imagines ueterũ, nõ admodũ ſenũ, ſed in medio ętatis, ita factas uidem⁹.

Delitiarum uitium, & mollicies oculorum, & corporis, ab Archeſilao philoſopho cuidã opprobrata acerbe ſimul, & feſtiuiter. CAPVT. V.

PLutarchus refert Archeſilaũ philoſophũ uehementi uerbo uſum eſſe, de quodã nimis delicato diuite, qui incorruptus tamen, & caſtus perinteger dicebat. Nam cum uocem eius infractam, capillumq̃ arte compoſitum, & oculos ludibundos, atq̃ illecebræ, uoluptatiſq̃ plenos uideret, nihil intereſt inquit, quibus membris cinædi ſitis poſterioribus, an prioribus.

De ui atque natura palmę arboris, quod lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur. CAPVT. VI.

PErhercle rem mirandã Ariſt. in. VII. problematum, & Plutar. in. VIII. ſympoſiacorum dicit. Si ſupra palmę inquit, arboris lignũ magna pondera imponas ac tã grauiter urgeas, onereſq̃, ut magnitudo oneris ſuſtineri nõ queat, nõ deorſum palma cedit, nec intra flectitur, ſed aduerſus põdus reſurgit, & ſurſum nititur, recuruatq̃, Propterea inquit Plutarchus in certaminibus palmã ſignũ eſſe placuit uictoriæ, qm̃ ingeniũ eiuſmodi ligni eſt, ut urgẽtibus opprimẽtibuſq̃ nõ cedat.

Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Ceditio trib. militum. uerbaq̃ ex originibus M. Catonis appoſita, quibus Ceditij uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat. CAPVT SEPTIMVM.

PVlchrum, dij boni, facinus, græcarumq̃ facundiarum magniloquentia condignum M. Cato libris originum de Q. Ceditio trib. militum ſcriptũ reliquit Id profecto eſt ad hanc ferme ſentẽtiam. Imperator pœnus in terra Sicilia bello Carthaginiẽſi primo, obuiam romano exercitui progreditur, colles, locoſq̃ idoneos prior occupat. Milites Romani, uti res narrata eſt, in locum inſinuant fraudi & pernicici obnoxiũ Tribunus ad CoS. uenit. Oſtendit exitium de loci importunitate, & hoſtiũ circunſtantia. Maturũ cẽſeo inquit, ſi rem ſeruare uis, faciundũ, ut CCCC. aliquos milites ad uerucã illam (ſic em̃ M. Cato locum editum, aſperumq̃ appellat) ire iubeas. Eãq̃ uti occupent, imperes, horteriſq̃. hoſtes profecto ubi id uiderint, fortiſſimus quiſq̃ & promptiſſimus, ad occurſandũ, pugnandũ q̃ in eos peruertẽtur, unoq̃ illo negotio ſeſe alligabunt, atq̃ illi omnes CCCC. proculdubio obtruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hoſtibus, tempus exercitus ex hoc loco educẽdi habebis, Alia, niſi hęc ſalutis uia nulla eſt. CoS. tribuno reſpondit, conſilium quidẽ fidum, atq̃ prouidens ſibi uiderier. Sed iſtos inquit milites CCCC. ad eum locũ in hoſtiũ cuneos quiſnã erit, qui ducat? Si aliũ inquit tribunus, neminẽ reperis, me licet ad hoc periculũ utare. Ego hãc tibi, & reip. animam do. COS. tribuno gratias, laudeſq̃ egit. Tribunus & CCCC. ad moriẽdũ proficiſcuntur. Hoſtes eorũ audaciã demirãtur. Quorſum irę pergant in expectãdo ſunt. ſed ubi apparuit, ad eandẽ uerrucã occupandã iter intẽdere, mittit aduerſũ illos imꝑator Carthaginiẽſis peditatũ, equitatũq̃ illos, quos in exercitu uiros habuit ſtrenuiſſimos. Romani milites circũueniunt. circũuẽti repugnãt. Fit

prælium diu anceps.tandē ſuperat multitudo.Quadringenti omnes tum una perfoſſi gladijs,aut miſſilibus operti cadunt.Conſul interibi,dum ea pugna fit,ſe in locos tutos, atque editos ſubducit. Sed quod illi tribuno duci militum. CCCC. diuinitus in eo prelio uſus uenit,non iā noſtris,ſed ipſius Catonis uerbis ſubiecimus.uer. Catonis »
Dij immortales trib.militum fortunam ex uirtute eius dedere.Nam ita euenit, cū ſaucius multifariā ibi factus eſſet, tum uulnus capiti nullum euenit.Eumq; inter mortuos defatigatū uulneribus,atq; ſpirantem,quod ſanguen defluxerat,cognouere,eū ſuſtulere.Isq; conualuit.Sæpeq; poſt illam operam reip. fortem, atq; ſtrenuā perhibuit. Illoq; facto quod illos milites ſubduxit,exercitum cæterū ſeruauit. Sed idē benefactū loco in quo ponas,nimiū intereſt.Leonidas lacedæmonius laudatur, qui ſimile apud Thermopylas fecit, propter eius uirtutes omnis græcia gloriam, atque gratiam præcipuam claritudinis inclytiſſimæ decorauere ,monimentis,ſignis,ſtatuis, elogijs,hiſtorijs. Alijsque rebus gratiſſimum id eius factum habuere. At tri. militum parua laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atque remp. ſeruauerat. Hanc Q. Cedicij uirtutē M. Ca. tali ſuo teſtimonio decorauit. Claudius autem Quadrig. annali. III. non Cedicio nomen fuiſſe refert,ſed Laberio.

Literæ eximię conſulum C. Fabritij,& Aemilij ad regem Pyrrhum a Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriā datæ. CAPVT. VIII.

CVm Pyrrhus rex in terra Italia eſſet, & unam, atq; alterā pugnam proſpere pugnaſſet,ſatisq; angerentur Romani, & pleraq; Italia ad regem deſciuiſſet ,tum Ambracienſis quiſpiam Timochares regis Pyrrhi amicus ad C.Fabritium conſulem furtim uenit,ac præmiū petiuit,& ſi de præmio cōueniret,promiſit Regem uenenis necare.Idq; facile eſſe factu dixit,quoniam filij ſui pocula in cōuiuio regi miniſtrarēt.eam rem Fabritius ad ſenatū ſcripſit. Senatus legatos ad regem miſit, mandauitq; ut de Thimochare nihil proderent,ſed monerent,uti rex circunſpectius ageret,atq; a proximorū inſidijs ſalutem tutaretur.hoc ita uti diximus,in Valerij Antiatis hiſtoria ſcriptū eſt.Quadrigarius aūt in lib.III.non Timocharem,ſed Niciam adiiſſe ad conſulē ſcripſit.Neq; legatos a ſenatu miſſos,ſed a COSS.Regem & popu. Ro.laudes,atq; gratias ſcripſiſſe,captiuosq; omneis,quos tum habuerit,reſtituiſſe,& reddidiſſe.COSS.tū fuerūt C.Fabritius,atq; Aemilius.Literas,quas ad regē Pyrrhū ſuper ea cauſa miſerunt,Clau.Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo.COSS. Romani ſalutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis iniurijs continuo animo ſtrenui cōmoti inimiciter tecū bellare ſtudemus. Sed cōmunis exempli,& fidei. ergo uiſum eſt, uti te ſaluum uelimus,ut eſſet,quē armis uincere poſſimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus,qui ſibi pretium a nobis peteret,ſi te clā interfeciſſet.Id nos negauimus uelle., Ne ue ob eam rem quicq; cōmodi expectaret.& ſimul uiſum eſt,ut te certiorē faceremus,ne quid eiuſmodi ſi accidiſſet,noſtro conſilio ciuitates putarent factum,& quod nobis non placet,pretio,aut premio,aut dolis pugnare.tu,niſi caueas,iacebis.

Quis & cuiuſmodi fuerit, qui in prouerbio fertur,equus ſeianus,& qualis color equorū ſit,qui ſpadices uocantur.deq; iſtius uocabuli ratione. CAPVT. IX.

C. Caſſius in commentarijs ſuis.item Iulius Modeſtus in.ij. quæſtionū confuſarum hiſtoriā de equo ſeiano tradūt,dignā memoria atq; admiratione. Cn. Seium quempiā ſcribunt fuiſſe.Eūq; habuiſſe equum natum Argis in terra græcia,de quo fama conſtans eſſet tanq; de genere equorum progenitus foret,qui Diomedis thracis fuiſſent quos Hercules Diomede occiſo e Thracia Argos pduxiſſet.Eum equū fuiſſe dicunt magnitudine inuſitata,ceruice ardua,colore phœniceo,flaua & comanti iuba. Omnibusq; alijs equorū laudibus quoq; longe prēſtitiſſe. Sed eundē equū tali fuiſſe fato,ſiue fortuna ferunt,ut quiſquis haberet eū, poſſideretq;,ut is cū omni domo,familia,fortunisq; omnibus ſuis ad internitionem deperiret.Itaq; primū illum Cn.Seium dominū eius a M.Ant. qui poſtea.III.uir.Reip. conſtituendē fuit,capitis damnatū miſerando ſupplicio affectū eſſe.Eodē tempore Cor.Dolobellam COS.in Syriam proficiſcentem fama iſtius equi adductum Argos diuertiſſe.Cu

pidineq́ habendi eius exarſiſſe. Emiſſeq́ eum HS. centũ millibus. Sed ipſum quoq́ Dolobellam in Syria bello ciuili obſeſſum, atq́ interfectũ eſſe. Mox eundem equũ, qui Dolobellæ fuerat. C. Caſſium. qui Dolobellã obſederat, abduxiſſe. Quẽ Caſſium poſtea ſatis notũ eſt, uictis Parthis, fuſoq́ exercitu ſuo, miſeram mortem oppetijſſe. Deinde Antonium poſt interitum Caſſij parta uictoria, equũ illum nobilem Caſſij requiſiſſe, & cum eo potitus eſſet, ipſum quoq́ poſtea uictum, atq́ deſertum, deteſtabili exitio interiſſe. Hinc prouerbium de hominibus calamitoſis ortum diciq́ ſolitum. Ille homo habet equũ ſeianum. Eadem ſententia eſt illius quoq́ ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus. Aurũ toloſanum. Nam cum oppidũ Toloſanum in terra Gallia Q. Cepio COS. diripuiſſet, multũq́ auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurũ attigit, miſero, cruciabiliq́ exitu perijt. Hũc equũ C. Baſſus uidiſſe ſe Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq́, & colore exuberantiſſimo. Quẽ colorem nos (ſicuti dixi) puniceum, græce partim φοίνικα alij σπάδικα appellant quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus ſpadix dicitur.

Quod eſt quædã ſeptenarij numeri uis & facultas, in multis naturæ rebus animaduerſa, de qua M. Varro in hebdomadibus diſſerit copioſe. CAPVT. X.

MAr. Varro in primo lib. qui inſcribuntur hebdomades uel de imaginibus ſeptenarij numeri, quem græci ἑβδομάδα appellant, uirtutes, poteſtatesq́ multas, uariasq́ dicit. Is nanq́ numerus inquit, ſeptẽtriones maiores, minoresq́ facit in cœlo. Item uergilias, quas πλειάδας uocant. Facit etiam ſtellas quas alij erraticas, P. Nigidius errones appellat. Circulos quoq́ ait in cœlo, circũ longitudinẽ axis ſeptem eſſe, e queis duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit. Sed eos in ſphæra, quæ κρικωτὴ uocatur propter breuitatem non ineſſe At neq́ ipſe Zodiacus ſeptenario numero caret. Nam in. VII. ſigno fit ſolſtitiũ a bruma. In ſeptimo bruma a ſolſtitio. In. VII. æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulãtur, eos quoq́ ſeptem eſſe dicit. Præterea ſcribit lunæ curriculum confici integris quater ſeptenis diebus. Nam duodetricesimo luna inquit, ex quo ueſtigio profecta eſt, eodem redit. Authoremq́ opinionis huius Ariſtidem eſſe Samium, in qua re non id ſolum animaduerti debere dicit, quod quater ſeptenis, ideſt octo & uiginti diebus cõficeret iter luna ſuũ. Sed quod is numerus ſeptenarius, ſi ab uno profectus, dũ ad ſemetipſum progreditur, omnes, per quos progreſſus eſt, numeros cõprehendat, ipſumq́ ſe addat, facit numerum octo &. XX. quot dies ſunt curriculi lunaris. Ad homines quoq́ naſcendos uim numeri iſtius porrigi, pertinereq́ ait. Nam cũ in uterum inquit, mulieris genitale ſemen datum eſt, primis ſeptem diebus conglobatur, coagulaturq́. Fitq́ ad capiendam figuram idoneum Poſt deinde quarta hebdomade, quod eius uirile fœtus futurum eſt, caput, & ſpinã, quæ eſt in dorſo, informatur. Septima aũt fere hebdomade, ideſt nono. &. XL. die totus inquit, homo in utero abſoluitur. Illam quoq́ uim numeri huius obſeruatã refert, quod ante menſem. VII. neq́ maſculus, neq́ fœmina ſalubriter, ac ſecundũ naturã naſci poteſt, quod ij, qui iuſtiſſime in utero ſunt, poſt. CCLXXIII. dies, poſtq́ ſunt concepti, quadrageſima deniq́ hebdomada ita naſcuntur. Pericula quoq́ uitæ, fortunarũ q́ hominũ, quę climacteras Chaldei appellant, grauiſſimos quosq́ fieri affirmat ſeptenarijs. Pręter hæc modũ eſſe dicit ſummũ adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes quod eſſe magis uerũ arbitramur, quam quod Herodotus homo fabulator in primo hiſtoriarum inuentum eſſe ſub terra ſcripſit Oreſti corpus cubita longitudinis habẽs ſeptem, quæ faciunt pedes. XII. & quadrantem. Niſi ſi (ut Homerus opinatus eſt) uaſtiora, prolixioraq́ fuerint corpora hominum antiquorum, & nunc quaſi iam mũdo ſeneſcente, rerum, atq́ hominum decrementa ſunt. Dentes quoq́ & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos ex utraq́ parte gigni ait, & cadere annis ſeptimis, & genuinos annaſci annis fere bis ſeptenis. Venas etiã in hominibus, uel potius arterias, medicos muſicos dicere ait, numero moueri ſeptenario, quod ipſi appellant τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione quaternarij numeri, Diſcrimina etiam periculorum in

morbis maiore ui fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero ſeptenarij. Eosq́ dies omnium maxime ita ut medici appellant κριτικοὺς ἢ κρισίμους, cuiquã uideri primam hebdomadam, & ſecundam, & tertiam. Necnon id etiam eſt ad uim, facultatesq́ eius numeri augendas, quod quibus inedia mori cõſilium eſt, ſeptimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſite. Sed alia quoq́ ibidem congerit frigidiuſcula, ueluti ſeptem opera eſſe in orbe terrarũ miranda, & ſapientes item ueteres ſeptem fuiſſe, & curricula ludorum circenſium ſolennia ſeptem eſſe, ad oppugnandas Thebas duces ſeptem delectos. tum ibi addit ſe quoq́ iam duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe. Ex quibus aliquandiu cũ proſcriptus eſſet, direptis bibliothecis ſuis non comparuiſſe.

Quibus, & quã friuolis argumẽtis Accius in didaſcalicis utatur, quibus docere nititur Heſiodum eſſe, quã Homerũ natu antiquiorem. CAPVT. XI.

SVper ætate Homeri, atq́ Heſiodi non conſentitur. Alij Homerum, quam Heſiodum maiorẽ natu fuiſſe ſcripſerunt. in queis Philochorus, & Xenophanes. Alij minorẽ, in queis. L. Accius poeta, & Ephorus hiſtoriæ ſcriptor. M. autẽ Varro in primo de imaginibus, uter natus prior ſit, parum conſtare dicit. ſed nõ eſſe dubium, quin aliquo tempore eodem uixerint, idq́ ex epigrammate oſtendit, quod in tripode ſcriptum eſt, qui in monte helicone Ab Heſiodo poſitus traditur. Accius autem in primo didaſcalico leuibus admodũ argumentis utitur, per que oſtendit Heſiodum natu priorem. Quod Homerus inquit, cũ in principio carminis Achillẽ eſſe filium Pelei diceret, quis eſſet Peleus non addidit. Quam rem procul inquit, dubio dixiſſet, niſi ab Heſiodo iam dictũ uideretur. De Cyclope itidem inquit, uel maxime quod unoculus fuit. rem tam inſignẽ nõ prætermiſſet, niſi æque prioris Heſiodi carminibus uulgatũ eſſet. De patria quoq́ Homeri multo maxime diſſẽſum eſt. Alij colophoniũ, alij ſmyrnæum, ſunt qui Athenienſem, ſunt qui ægyptiũ dicant fuiſſe. Ariſtoteles tradit ex inſula Io natũ. M. Varro in lib. de imaginibus primo Homeri imagini hoc epigrãma ap-

Capella Homeri candida hoc tumulum indicat, (poſuit. »
Quod ariete mortuo faciunt ſacra. »
ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου,
σμύρνα. ῥόδος. κολοφών. σαλαμίν. ἴος. ἄργος. ἀθῆναι.

Largũ atq́ auidum bibendi a P. Nigidio doctiſſimo uiro nouo, & propemodũ abſurdo uocabulo biboſum dictum. CAPVT. XII.

BIbendi auidum P. Nigidius in cõmentarijs grãmaticis bibacem, & biboſum dicit. Bibacem ego, ut edacẽ a plerisq́ alijs dictum lego. Biboſum dictum etiam nuſq́ reperi, niſi apud Laberiũ. Neq́ aliud eſt, quod ſimili inclinatu dicatur. Non enim ſimile eſt, ut uinoſus, aut uitioſus cæteraq́, quæ hoc modo dicuntur, quoniam a uocabulis, non a uerbis inclinata ſunt. Laberius in mimo libro primo qui ſalinator inſcriptus eſt, uerbo hoc ita utitur.

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax. »

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens cum Platonis philoſophi diſcipulis foret, audito forte Calliſtrato rhetore in cõcione populi, deſtitit a Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum. CAPVT. XIII.

HErmippus hoc ſcriptum reliquit. Demoſthenem admodum adoleſcentem uentitare in academiã, Platonemq́ audire ſolitũ. Atq́ is inquit, Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, cũ ad Platonẽ pergeret, cõplureisq́ populos concurrentes uideret, percunctatur eius rei cauſam, Cognoſcitq́ currere eos auditũ Calliſtratũ. Is Calliſtratus Athenis orator in rep. fuit. illi δημαγωγούς appellant. uiſum eſt paulũ diuertere, expeririq́ an ad digna auditu, tanto properatũ ſtudio foret. Venit inquit, atq́ audit Calliſtratũ, nobilẽ illũ τὴν περὶ ὀρόπου δίκην dicentẽ. Atque ita motus, & demultus, & captus eſt, ut Calliſtratum iam inde ſectari cœperit,

academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut dimidiã fabulam audiui, aliaq; huiuſcemodi, qui dicat uitioſe dicere. Eiusq; uitij cauſas reddere M. Varronem nec quenquam ueterum ijſce uerbis ita uſum eſſe, CAPVT. XIIII.

DImidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuſce modi, male, ac uitioſe dici exiſtimat Varro. Oportet enim inquit, dicere dimidiatum librum, non dimidium, & dimidiatam fabulam, non dimidiam. Contra autem ſi e ſextario hemina fuſa eſt, non dimidiatum ſextariũ fuſum dicendum eſt. Et qui quoq; ex mille numum, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepiſſe dicemus, ſed dimidium. At ſi ſcyphus inquit, argenteus mihi cum alio communis in duas partes diſiectus ſit, dimidiatum eum dicere eſſe ſcyphum debeo, non dimidium. Argenti autem quod in eo ſcypho ineſt, dimidium meum eſſe non dimidiatum, diſſerit, ac diuidit ſubtiliſſime, quid dimidium dimidiato interſit, & quaſi Ennium ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait.

„ Sicuti ſiquis ferat uas uini dimidiatum.

Sicuti pars, quæ deeſt e uaſe, non dimidiata dicenda eſt, ſed dimidia. Omnis autem diſputationis eius, quam ſubtiliter quidem ſed ſubobſcure explicat. ſũma hæc eſt. Dimidiatum eſt quaſi diſmediatum, & in parteis duas pares diuiſum. Dimidiatum ergo, niſi ipſum quod diuiſum eſt, dici haud conuenit. Dimidium uero eſt non quod ipſum dimidiatum eſt, ſed quæ ex dimidiato pars altera eſt. cum igitur partem libri dimidiam legiſſe uolumus dicere, aut partem dimidiam fabulę audiſſe, ſi dimidiam fabulam, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipſum, quod eſt dimidiatum, atq; diuiſum eſt, dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem ſecutus.

„ Vno oculo inquit, pedibusq; duobus
„ Dimidiatus ut porcus. Et alio loco
„ Quid ni & ſcruta quidem ut uendant, & ſcrutarius laudat.
„ Præfractam ſtrigilem ſoleam improbus dimidiatam.

Iam in uigeſimo manifeſtius dimidiam horam dicere ſtudioſe fugit. Sed pro dimidia dimidium ponit in hiſce uerſibus.

„ Tempeſtate ſua, atq; eodem uno tempore, & hora
„ Dimidio & tribus confectis duntaxat eandem,
„ Et quartam. Nam cum obuium, proximumq; eſſet dicere, & hora dimidia tribus confectis, uigilate, atq; attente uerbum non probum mutauit, per quod ſatis apparet, ne horam quidem dimidiam recte dici, ſed uel dimidiatam horam, uel dimidiam partem horæ. Propterea Plautus in bacchidibus dimidium auri dicit, non dimidiatum aurum. Item in aulularia, dimidium obſonij non dimidiatum obſonium, in hoc uerſu.

„ Et adeo obſonij hinc iuſſit dimidium dari.

In menechmis autem dimidiatum diem, non dimidium, in hoc uerſu.

„ Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuus eſt.

M. Cato in libro quidem de agricultura conſcripſit.

„ Semen cupreſſi ſerito crebrum, ita uti linum ſeri ſolet, eo crebro terram inſternito, di-
„ midiatum digitum. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatum inquit digitum, nõ dimidium. Nam digiti quidem dimidium, digitum autem
„ ipſum dimidiatũ dici oportet Item M. Cato de Carthaginienſibus ita ſcripſit. Homi-
„ nes defoderunt in terram dimidiatos, ignemq; circumpoſuerunt, ita interfecerunt. Neq; quiſquam omnium, qui probe locuti ſunt, his uerbis ſecus quam dixi, uſus eſt.

Extare in literis perque hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum, intercluſa anima, & uim magni, nouiq; motus non ſuſtinente.
CAPVT. XV.

COgnito repente inſperato gaudio expiraſſe animam refert Ariſtoteles philoſophus Polycrytam nobilem fœminam e Naxo inſula. Philippides quoq; comœdiarum poeta, haud ignobilis ætate iam edita, cum in certamine poetarum præter ſpem uiciſſet, & lætiſſime gauderet, inter illud gaudium repẽte mortuus eſt. de rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt. Is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiaſten. tertiũ luctatorem. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodem olympiæ die. & cum ibi eum tres adoleſcẽtes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis ſauiarentur, cunq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret, ibi in ſtadio inſpectante populo, in oculis, atq; in manibus filiorum animam efflauit. Præterea in noſtris annalibus ſcriptum legimus. qua tempeſtate apud Cannas exercitus populi Romani cæſus eſt, anum matrem nũtio de morte filij allato, luctu, atq; mœrore affectam eſſe. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adoleſcens non diu poſt ex ea pugna in urbem redijt. Anus repente filio uiſo, copia atq; turba. & quaſi ruina incidentis inopinati gaudij oppreſſa, exanimataq; eſt.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum quænam ſit a medicis & philoſophis tradita. atq; inibi poetarum quoq; ueterum ſuper eadem re opiniones. Multaq; alia auditu, atq; memoratu digna. Verbaq; ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumpta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς. Id quoq; eſſe a grauiſſimis uiris memoriæ mandatum.

CAPVT. XVI.

ET medici, & philoſophi illuſtres, de tempore humani partus quæſiuerunt. πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος. Et multa opinio eſt. Eaq; iam pro uero recepta. Poſtquam mulieris uterus conceperit ſemen, gigni hominem ſeptimo rarenter, nunquã octauo, ſæpe nono, ſæpenumero decimo menſe. Eumq; eſſe hominem gignendi ſummũ finem, decem mẽſes non inceptos, ſed exactos. Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comœdia ciſtellaria his uerbis.

Tum illa, quam compreſſerat "
Decimo menſe exacto, hic peperit filiam. "

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetuſtior, humanarum opinionum uel peritiſſimus. Verſus eius ſuper ea re de fabula Plotio poſui.

γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος·

Sed noſter Cæcilius, cum faceret eodem nomine & eiuſdem argumenti comœdiã ac pleraq; a Menandro ſumeret, in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octauum, quem prætererat Menander. Cæcilij uerſus hi ſunt.

Inſolet ne mulier decimo menſe parere? "
Pol nono etiam ſeptimo atq; octauo. "

Eam rem Cæcilium non inconſyderate dixiſſe, neq; temere a Menandro, atq; a multorum opinionibus deſciuiſſe. M. Varro uti credamus, facit. Nam menſe nonnunquã octauo editum eſſe partum in lib. XIIII. rerum diuinarum ſcriptum reliquit. Quo in libro etiam. XI. menſe aliquando naſci poſſe hominem dicit. Eiusq; ſententiæ, tam de VIII. quã de. XI. menſe Ariſtotelem laudat authorem. Sed huius de menſe. VIII. diſſenſionis cauſa cognoſci poteſt in lib. Hippocratis, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς, ex quo libro uerba hæc ſunt ἔσι δὲ καὶ οὐκ ἔσιν ὀκτάμηνος γόνησις. Id tam obſcure, atq; præciſe, tamq; aduerſe dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem commodiſſime commentatus eſt, his uerbis enarrauit. ἔσι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔσι δὲ ὡς κυήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔσι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepiſſe huiuſcemodi quaſi monſtroſas raritates. Sed nono menſe, aut decimo, neq; præter hos alios partionem mulieris ſecundum naturam fieri exiſtimaſſe. Iccircoq; eos nomina parcis tribus feciſſe a pariendo, & a nono atq; decimo menſe. Nam parca inquit, immutata litera una a partu nominata. Item nona & decima a partus tempeſtiui tempore. Ceſellius autem uindex in lectionibus ſuis antiquis, tria inquit, nomina parcarum ſunt. Nona. Decima. Morta. Et uerſum hũc Liuij antiquiſſimi poetæ ponit ex ὀδυσσείᾳ. Quando dies adueniet, quem profata morta eſt? Sed homo minime malus Ceſellius mortam quaſi nomen accepit, cum accipere

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quaſi μοῖραν deberet. Præterea ego de partu humano, præterquã quæ ſcripta in libris legi,hoc quoq; ueniſſe uſu Romę comperi. Fœminã bonis,atq; honeſtis moribus,nõ ambigua pudicitia in.XI.menſe poſt mariti mortem peperiſſe. Factumq; eſſe negotiũ propter rationem temporis,quaſi marito mortuo,poſtea concepiſſet.quoniam.X.uiri in decem menſibus gigni hominem,nõ in undecimo ſcripſiſſent. Sed diuum Hadrianum cauſa cognita,decreuiſſe in.XI.partum edi poſſe.Idq; ipſum eius rei decretum nos legimus.In eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit,requiſitis ueterũ philoſophorum,& medicorum ſententijs.Hodie quoq; in ſatyra forte.M·Varronis legimus,quę
„ inſcribitur teſtamentum,uerba hæc. Si quis mihi filius,unus,pluresue in decem men
„ ſibus gignuntur.Ii,ſi erunt ὄνοι λύρας exhæredes ſunto. Quod ſi quis undecimo men
„ ſe, κατ᾽ ἀριστοτέλη natus eſto, Accio idem, quod Titio ius eſto apud me. Per hoc uetus prouerbium Varro ſignificat,ſicuti uulgo dici ſolitum erat de rebus inter ſe nihil diſtãtibus,Idem Accij quod Titij,ita pari eodemq; iure eſſe in.X.mẽſibus natos,& in.XI. Quod ſi ita,neq; ultra decimũ menſem fœtura mulierũ protolli poteſt,quæri oportet, cur Homerus ſcripſerit Neptunum dixiſſe puellæ a ſe recens compreſſæ,

χαῖρε γύναι φιλότητι, περιπλομένου δ᾽ ἐνιαυτοῦ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Id cum ego ad complureis grãmaticos attuliſſem,partim eorũ diſputabant,Homeri quoq; ætate,ſicuti Romuli,annum fuiſſe,non XII.menſiũ ſed X. Alij cõueniſſe Neptuno,maieſtatiq; eius dicebant, ut longiore tempore fœtus ex eo grandeſceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauorinus mihi ait περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, non confecto eſſe anno,ſed affecto. In qua re uſus eſt uerbo non uulgariæ ſignificationis. Affecta enim ſicuti M. Cicero,& ueterum elegantiſſimi,locuti ſunt,ea proprie dicebantur,quæ non ad finem ipſum,ſed proxime finem progreſſa,deductaue erant. Hoc uerbum ad hanc ſententiam in Ciceronis oratione fuit,quam dixit de prouincijs conſularibus.Hippocrates autem in eo libro,de quo ſupra ſcripſi,cum & numerum dierum,quibus cõceptum in utero coagulũ cõformatur, & tempus ipſius partionis nono aut decimo mẽſe definiſſet,neq; id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet.ſed alias ocyus fieri,alias ſerius,hiſce ad poſtremum uerbis uſus eſt. γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω. καὶ ἐλάσσω καὶ ὅλον κατὰ μέρος. ἐπὶ μὲν ἢ καὶ πλείω πλειόνων. καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. quibus uerbis ſignificat quod aliquando ocyus fieret, non multo tamen fieri ocyus. Neq; quod ſerius,multo ſerius. Memini ego Romę accurate hoc,atque ſolicite quęſitum,negotio non rei tunc paruæ poſtulante, an VIII. menſe infans ex utero uiuus editus, & ſtatim mortuus ius trium liberorum ſuppleuiſſet, cum abortio quibuſdam, non partus uideretur menſis octaui intempeſtiuitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu,ac de.XI.menſe diximus quæ cognoueramus,uiſum eſt non prætereundum, quod in Plinij ſecundi libro VII.naturalis hiſtoriæ legimus.Id autem quia extra fidem eſſe uideri poteſt,uerba ipſi
„ us Plinij poſuimus. Maſſurius author eſt L. Papyrium prætorem ſecundo hærede le
„ ge agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cum mater partum, ſe. XIII.
„ menſibus tuliſſe diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi, ſtatim ei uidere
„ tur .In eodem lib. Plinij ſecundi uerba hæc ſcripta ſunt. Oſcitatio in nixu lætalis eſt,ſi
„ cut ſternuiſſe a coitu,abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretijs fidẽ non capientibus. CAPVT. XVII.

MEmoriæ mandatum eſt Platonem philoſophũ tenui admodum pecunia familiari fuiſſe. Atq; eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem millibus denarum mercatũ. Id ei pretium donaſſe quidã ſcripſerunt amicũ eius Dionem Syracuſanũ. Ariſtotelẽ quoq; traditũ libros pauculos Speuſippi philoſophi poſt mortẽ eius emiſſe talẽtis atticis tribus.ea ſũma fit numi noſtri HS.duo & LXX.millia. τίμων amarulentius librũ maledicentiſſimũ conſcripſit,qui σίλλος inſcribitur.in eo lib. Platonẽ philoſophũ tenui admodum pecunia familiari fuiſſe contumelioſe appellat,quod impenſo pretio librũ pythagoricę diſciplinę emiſſet.Exq; eo Ti

mæū nobilem illum dialogū continuaſſet, Verſus ſuper ea re τίμων@ hi ſunt.

καὶ σὺ πλάτων ἔ γὰρ σε μαθητίω ὁ πόθος ἔχεν.
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον
ἔνθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Quid ſint pedarij ſenatores, & quam ob cauſam ita appellati. Quamque habeant originem uerba hæc. ex edicto tralaticio conſulum. Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet. CAPVT. XVIII.

NOn pauci ſunt, qui opinantur pedarios ſenatores appellatos, qui ſentētiam in ſenatu non uerbis dicerent, ſed in alienam ſentētiam pedibus irent. Quid igitur cum SENAT. Conſult. per diſceſſionem fiebat, non ne uniuerſi ſenatores ſententiam pedibus ferebant? Atq; hæc etiam uocabuli iſtius ratio dicitur, quam C. Baſſus in commentarijs ſuis ſcriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magiſtratum geſſiſſent, curru ſolitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſam curulis appellaretur. Sed eos Senatores, qui magiſtratum curulem non dum ceperant, pedibus itauiſſe in curiam. Propterea ſenatores non dum maioribus honoribus functos pedarios nominatos. M. autem Varro in ſatyra Menippea, quæ ἱπποκύων. inſcripta eſt equites quoſdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos ſignificare, qui non dum a CENS. in ſenatum lecti erant, ſenatores non erant. Sed qui honoribus populi uſi quidem erant, in ſenatum ueniebant, & ſententiæ ius habebant. Nam & curulibus magiſtratibus functi, qui non dum a CENS. in ſenatum lecti erant, ſenatores non erant. Et quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias, ſed quas principes dixerāt, in eas deſcendebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoq; COSS. cū ſenatores in curiam uocant, ſeruandæ cōſuetudinis cauſa tranſlaticio utuntur. Verba edicti hęc ſunt. Senatores, quibusq; in ſenatu ſentētiā dicere licet. Verſum quoq; Laberij, in quo id uocabulū poſitū eſt, notari iuſſimus, quē legimus in mimo, q ſcriptura inſcript⁹ eſt. Caput ſine lingua, pedaria ſententia eſt.

Hoc uocabulum a plerisque barbare dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant. ”

Quā ratione C. Baſſus ſcripſerit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli cauſam putarit, et contra quē in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluſerit. CAPVT. XIX.

APud cœnam Phauorini philoſophi cū diſcubitū fuerat, cœptusq; erat apponi cibus, ſeruus aſſiſtens menſæ eius legere inceptabat, aut græcarū quid literarum, aut noſtratiū, uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Baſſi eruditi uiri liber de origine uerborū & uocabulorū in quo ita ſcriptū fuit. Parcus cōpoſito uocabulo eſt, quaſi par arcæ. qñ ſicut in arca omnia reconduntur, eiusq; cuſtodia ſeruantur, & continentur, ita homo tenax, paruoq; cōtentus omnia cuſtodita, & recondita habet ſicuti arca. quā ob cauſam parcus, quaſi par arcę nominatus eſt. Tū Phauorinus, ubi hæc audiuit, ſuperſtitioſe inquit, & nimis moleſte, atq; odioſe confabricatus, cōmolitusq; magis eſt originē uocabuli C. iſte Baſſus, quā enarrauit. Nam ſi licet res dicere cōmenticias, cur nō probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eā cauſam dictū, quod pecuniā cōſumi, atq; impendi arceat, & prohibeat quaſi pecuniarcus. Quin potius, quod ſimplicius inquit, ueriusq; eſt, id dicimus? Parcus eñ neq; ab arca neq; ab arcendo, ſed ab eo, quod eſt parum & paruū denominatus eſt. »

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.
LIBER QVARTVS.

Sermo quidam Phauorini philoſophi cum grammatico iactãtiore factus in Socraticum modum, atq; ibi in ſermone dictum, quibus uerbis penus a Q. Scæuola definita ſit. CAPVT PRIMVM.

IN ueſtibulo ędium palatinarũ omnis fere ordinũ multitudo opperiẽtes ſalutationẽ Cæſaris conſtiterant. Atq; ibi in circulo doctorum hominũ Phauorino philoſopho præſente oſtentabat quiſpiã grãmaticæ rei doctior, ſcholica quædã nugalia, de generibus & caſibus uocabulorũ diſſerens, cum arduis ſupercilijs uociſq;, & uultus grauitate cõpoſita, tanq; interpres, & arbiter Sibyllę oraculorũ. Tum aſpiciens ad Phauorinũ, quamq; ei etiam non dum ſatis notus eſſet. Penus quoq; inquit, uarijs generibus dictum, & uarie declinatũ eſt. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni, & penoris, & penitiris, & penoris ueteres dictauerunt. Mundũ quoq; muliebrẽ Lucilius in ſatyrarũ. XVI. nõ uirili genere, ut cęteri, ſed neutro appellauit his uerſibus.

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.
Quid mundum? quid non? nam quis dijudicet illuc?

Atq; omniũ horum, & teſtimonijs, & exemplis conſtrepebat. Cumq; nimis otioſe ſibi placeret, interceſſit placide Phauorinus, et iam bone inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abunde multa docuiſti, quæ quidẽ ignorabamus, & ſcire haud ſane poſtulabamus. Quid eñ refert mea, eiuſq;, qui cum loquor, quo genere penum dicã, aut in quas extremas literas declinem, ſi nemo id, non nimis barbare fecerit? Sed hoc plane indigeo addiſcere, quid ſit penus, & quo ſenſu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani uſus, tanquã qui in uenalibus latine loqui tentãt, alia quã oportet, uoce appellẽ. Quæris inquit, rem minime obſcuram. Quis adeo ignorat penum eſſe, uinũ, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atq; huiuſcemodi cętera? Etiam ne inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & ordeũ penus eſt? Sunt eñ propemodum hæc quoq; eiuſmodi. Cũq; ille reticẽs hæreret, nolo inquit, hoc iam labores, an iſta, quæ dixi, penus appellẽtur. Sed potes ne mihi, nõ ſpeciẽ aliquã de penu dicere, ſed definire genere propoſito, & differentijs appoſitis quid ſit penus? Quot ſint penus genera, & quas differẽtias dicas? non hercle intelligo. Rem inquit, Phauorinus plane dicam. Poſtulas quod difficilius eſt, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatũ eſt, definitionem omnẽ ex genere, & differentia conſiſtere. Sed ſi item mihi præmandare, quod aiunt, poſtulas, faciã ſane, id quoq; honoris tui habendi gratia, atq; deinde ita exorſus eſt: Si inquit, ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quaſi circũſcribas uerbis, quid homo ſit, non opinor reſpondeas hominẽ eſſe te, atq; me. Hoc.n quis homo ſit, oſtendere eſt, non quid homo ſit, dicere. Sed ſi inquam peterem, ut ipſum illud, quod homo eſt, definires, tum profecto mihi diceres hominẽ eſſe mortale animal rationis, & ſcientiæ capiens, uel quo alio modo diceres, ut eum a cæteris animalibus omnibus ſeparares. Perinde igitur nunc te rogo, ut quid ſit penus dicas, nõ ut aliquid ex penu nomines. Tum ille oſtentator, uoce iam molli, atq; demiſſa, philoſophias inquit, ego non didici, nec diſcere appetiui. Et ſi ignoro, an ordeum ex penu ſit, aut quibus uerbis penus definiatur, non ea re, literas quoq; alias neſcio. Scire inquit, ridens iam Phauorinus, quid penus ſit, non ex noſtra magis eſt philoſophia, quã grãmatica tua. Meminiſti enim credo, quæri ſolitum quid Virg. dixerit penũ inſtruere, uel longam, uel longo ordine. Vtrumq; eñ profecto ſcis legi ſolitũ. Sed ut faciam æquiore animo ut ſis, ne illi quidem ueteris iuris magiſtri, qui
„ ſapientes appellati ſunt, definiſſe ſatis recte exiſtimantur, quid ſit penus. Nam Q. Scæ-
„ uolam ad demonſtrandũ penum his uerbis uſum audio. Penus eſt inquit, quod eſcu-
„ lentum, aut poculentum eſt. Quod eñ ipſius patris familias, aut liberorũ patris famili-
„ as eiuſq; familiæ, quæ circũ eos, aut liberos eius eſt, & opus non facit, cauſa paratũ eſt,
„ ut Mutius ait, penus uideri debet. Nam quæ ad edendum, bibendũq; in dies ſingulos
„ prandij, aut cœnæ cauſa parantur, penus non ſunt. Sed ea potius, quę huiuſce generis
„ longę uiſionis gratia cõtrahuntur, & recondũtur ex eo, quod non in promptu ſint, ſed
„ intus, & penitus habeantur, penus dicta ſunt. Hæc ego inquit, cũ philoſophiæ me dediſſem, non inſuper tamẽ habui diſcere, quĩn ciuibus Romanis latine loquentibus, rẽ

non ſuo uocabulo demonſtrare, non minus turpe eſſet, quã hominem non ſuo nomine appellare. Sic Phauorinus ſermones in genus commune a rebus paruis, & frigidis abducebat ad ea, quæ eſſet magis utile audire, ac diſcere, non allata extrinſecus, no per oſtentationem, ſed indidem nata, acceptaq;. Præterea de penu ad ſcribendum hoc etiã putaui. Ser. Sulpitium in reprehenſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe. Scio Helio placuiſſe, non quæ eſui, & potui forent, ſed thus quoq; & cereos in penu eſſe, quodq; eſſet eius ferme rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo, etiam quod iumentorum cauſa apparatum eſſet, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoq;, & uirgas, & carbones, quibus conficeretur penus quibuſdam ait uideri eſſe in penu. Ex ijs autem quæ promercalia, & uſuaria in locis hiſdem eſſent, ea ſola eſſe penoris putat, quæ ſint uſu annuo.

Quid differat morbus, & uitium, & quam uim habeãt uocabula iſta in edicto ędilium, & an eunuchus, & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diuerſæque ſuper ea re ſententiæ. CAPVT. II.

IN edicto ędilium curulium, qua parte de mancipijs uendundis cautũ eſt, ſcriptũ ſic fuit. titulus ſeruorũ ſingulorum, ut ſcriptus ſit curato, ita uti intelligi recte poſſit, quid morbi uitijq; cuiq; ſit. Quis fugitiuus erroue ſit. Noxaue ſolutus non ſit. Præterea quæſierunt iureconſulti ueteres, quid mancipium morboſum, quidue uitioſum recte diceretur. Quantumq; morbus a uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro, quem de edicto ędiliũ curulium compoſuit, Labeonem refert, quid eſſet morbus hiſce uerbis definiſſe. » Morbus eſt habitus cuiuſq; corporis cõtra naturam, qui uſum » eius facit deteriorẽ. Sed morbũ alias in toto corpore accidere dicit, alias in parte corpo » ris. Totius corporis morbũ eſſe, ueluti φθίσις, aut febris. Partis aũt ueluti cæcitas, aut » pedis debilitas. Balbus autem inquit, & Atypus uitioſi magis quam morboſi ſunt, & » equus mordax, aut calcitro, uitioſus, non morboſus. Sed cui morbus eſt, is etiam uitioſus eſt. Neq; id tamen contra ſit. Poteſt qui uitioſus eſt, non morboſus eſſe. Quamobrem cũ de homine morboſo ageretur, nequaquam inquit, ita diceretur, quando ob id uitium minoris erit. De eunucho quidem quæſitum eſt, an contra edictum ædilium uidereturuenundatus, ſi ignoraſſet emptor eum eunuchum eſſe. Labeonem reſpondiſſe aiunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum. Sues autem fœminas ſi ſteriles eſſent, & uenum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. De ſterile autem muliere, ſi natiua ſterilitate ſit, Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt, nam cum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam putaſſet, neceſſe autem Trebatium ex edicto appoſuiſſe, ſi ea mulier a principio genitali in ſterilitate eſſet. At ſi ualetudo eius offendiſſet, exque ea uitium factum eſſe, ut concipere fœtus non poſſet, tum ſanam non uideri, & eſſe in cauſa redhibitionis. De Myope quoque, qui luſcitioſus latine appellatur, & περὶ τούτου diſſenſum eſt. Alij.n. redhiberi omnino debere. Alij cõtra, niſi id uitiũ morbo contractum eſſet. Eum uero, cui dens deeſſet, Seruius redhiberi poſſe reſpondit. Labeo in cauſa eſſe redhibendi, negauit. Nam & magna inquit, pars dente aliquo carent. Neque eo magis plerique homines morboſi ſunt. Et abſurdum admodum eſt dicere, non ſanos naſci homines, quoniam cum infantibus non ſimul dentes gignuntur. Non prætereundum eſt, id quoque in libris ueterum iuris peritorum ſcriptum eſſe, morbum, & uitium diſtare. Quod uitium perpetuum, morbus, cum acceſſu, diſceſſuque ſit. Sed hoc ſi ita eſt, neque cæcus, neque eunuchus morbus eſt, contra Labeonis, quam ſupra dixi, ſententiam. Verba Maſſurij Sabini appoſui, ex libro iuris ciuilis ſecundo. Furioſus mutusue, cuiue quod membrum lacerum, læſumque eſt, » aut obeſt quo ipſe minus aptus ſit, morboſi ſunt. Qui non longe uidet, tam ſanus eſt, » quam qui tardius currit. »

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid ſit proprie pellex, quæque eius uocabuli ratio ſit.

CAPVT TERTIVM.

MEmoriæ traditum eſt.D. fere annis poſt Romam conditã nullas rei uxoriæ neq; actiones,neq; cautiones in urbe Roma,aut in Latio fuiſſe, quia profe-cto nihil deſyderabantur,nullis etiã tunc matrimonijs diuertentibus.Serui-us quoq; Sulpitius in libro,quẽ compoſuit de dotibus,Tum primũ cautiones rei uxoriæ neceſſarias eſſe uiſas ſcripſit,cũ Sp.Carbilius,cui Ruga cognomentum fuit,uir nobilis diuortiũ cum uxore fecit,quia liberi ex ea,corporis uitio non gignerentur,anno urbis conditæ quingenteſimo uiceſimo tertio,M. Atilio P. Valerio COSS. atq; is Carbilius traditur uxorem,quã dimiſit, egregie dilexiſſe, chariſſimãq; morũ eius gratia habuiſſe,& iuris iurandi religionem animo,atq; amori præuertiſſe,quod iurare a CENS.coactus erat,uxorem ſe liberorũ quærendorum gratia habiturum,Pellicẽ autem appellatã,probroſamq; habitam,quæ iuncta, conſuetaq; eſſet cum eo, in cuius manu,mancipioq; alia matrimonij cauſa foret,hac antiquiſſima lege oſtenditur,quam Numæ regis fuiſſe accepimus.Pellex ædem Iunonis non tangito.Si tangit,Iunoni crinibus dimiſſis agnum fœminam cædito.Pellex autem quaſi πάλλαξ, id eſt παλλακίς. ut pleraq; alia,ita hoc quoq; uocabulum de græco flexum eſt.

Quid Seruius Sulpitius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de iure,atq; more ueterum ſponſaliorum. CAPVT. IIII.

SPonſalia in ea parte Italiæ,quæ Latium appellatur.hoc more atq; iure ſolita fieri ſcripſit Seruius Sulpitius in libro,quẽ ſcripſit de dotibus. Qui uxorẽ inquit,ducturus erat,ab eo, unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimoniũ ductum iri.qui daturus erat,itidem ſpondebat. Is cõtractus ſtipulationum, ſponſionum q; dicebatur ſponſalia.Tunc quæ promiſſa erat,ſponſa appellabatur,qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur,qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat, Iudices cognoſcebant, Iudex quam ob rem data,acceptaue nõ eſſet uxor,quærebat.Si nihil iuſtæ cauſæ uidebatur,litem pecunia æſtimabat.Quantiq; interfuerat eam uxorem accipi,aut dari eũ,qui ſpopõderat, aut q ſtipulatus erat,condemnabat. Hoc ius ſpõſaliorum obſeruatum dicit Seruius ad id tempus,quo ciuitas uniuerſo Latio lege iulia data eſt. Hæc eadẽ Neratius ſcripſit in libro, quem de nuptijs compoſuit.

Hiſtoria narrata de perfidia aruſpicum hetruſcorum, quodq; ob eam rem uerſus hic a pueris Romæ urbe tota cantatus eſt.Malum conſilium conſultori peſſimum eſt, CAPVT. V.

STatua Romæ in comitio poſita Horatij Coclitis fortiſſimi uiri de cœlo tacta eſt Ob id fulgur piaculis luendum aruſpice ex Hetruria acciti inimico, atq; hoſtili in populum Romanum animo inſtituerant, eam rem cõtrarijs religionibus procurare. Atq; illam ſtatuam ſuaſerunt in inferiorem locum perperam tranſponi, quem ſol oppoſitu circumundique aliarum ædium nunquam illuſtraret.Quod cum ita fieri perſuaſiſſent,delati ad populum, proditiq; ſunt. Et cum de perfidia confeſſi eſſent,necati ſunt. Conſtititq; eam ſtatuam perinde,ut ueræ rationes poſt compertæ monebant,in locum editum ſubducendam.Atque ita in area Vulcani ſublimiori loco ſtatuendam. Ex qua res bene & proſpere Reipub.ceſſit. Tunc igitur quod in Heruſcos ariſpices male conſulentes animaduerſum,uindicatumq; fuerat,uerſus hic ſcite factus cantatusq; eſſe pueris urbe tota fertur.

Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.

Ea hiſtoria de ariſpicibus, ac de uerſu iſto ſenario ſcripta eſt in annalibus maximis libro.XI. Et in Verrij Flacci libro primo rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uerſus de græco illo Heſiodi uerſu expreſſus.

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Verba ueteris ſenatus conſulti iſta, quo Decretum eſt hoſtijs maioribus expiandũ q in ſacrario haſtæ martiæ mouiſſent.Atq; ibi enarratum, quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ.Quid item tempora præcidanea.Et quod Capito Atteius ferias quaſdam præ

cidaneas appellauit. CAPVT. VI.

VT terram mouiſſe nuntiari ſolet,eaq; res procuratur,ita in ueteribus memo rijs ſcriptum legimus,nuntiatum eſſe ſenatui in ſacrario,in regia haſtas mar tias mouiſſe. Eius rei cauſa ſenatuſcon.factum eſt Mar. Ant. Au. Poſthu. COSS.eiusq; exemplum hoc eſt. Quod C. Iulius L. filius Ponti.nuntia uit in ſacrario,in regia haſtas martias mouiſſe,D. E. R. I. C.ut M.Ant.con.hoſtijs ma ioribus Ioui,& Marti procuraret,quod & cæteris dijs,quibus uideretur placandis,uti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt. Si quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus ac cederet. Quod ſuccidaneas hoſtias ſenatus appellauit,quæri ſolet,quid uerbum id ſi gnificet. In Plauti quoq; comœdia, quæ Epidicus inſcripta eſt, ſuper eodem ipſo uer bo requiri audio in his uerſibus.

Men,piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam, „
Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum? „

Succidaneæ autē hoſtiæ dicuntur e litera per morem compoſiti uocabuli in, i,lite ram commutata.Nam quaſi ſuccedaneæ appellatæ, quoniam ſi primis hoſtijs litatum erat,aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur, quæ quaſi prioribus iam cæſis, luen di piaculi gratia ſubdebantur,& ſuccidebant.ob id ſuccidaneæ nominatæ litera, i, ſcili cet tractim pronuntiata.Audio enim quoſdam eam literam in hac uoce barbare corri pere.Eadem autem ratione uerbi præcidaneæ quoq; hoſtiæ dicuntur,quæ ante ſacrifi cia ſolennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidanea appellata, quam piaculi gratia, ante fruges nouas fieri cœptas immolari Cereri mos fuit, ſi qui familiā honeſtam aut non purgauerant,aut aliter eam rem, quam oportuerat, procurauerant. Sed porcam, & hoſtias quaſdam præcidaneas,ſicuti dixi, appellari uulgo notum eſt. Ferias præci daneas dici, id opinor, a uulgo remotū eſt, propterea uerba Attei Capitonis ex quin to librorū,quos de pontificio iure compoſuit,ſcripſi.ibi Cornucario PONT.MAX. feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ ſunt. Collegium decreuit, non habendū religioni,qum eo die feriæ præcidaneæ eſſent.

De epiſtola Valerij Probi grammatici ad Marcellū ſcripta, ſuper accētu nominum quorundam punicorum, CAPVT VII.

VAlerius Probus grammaticus inter ſuam ætatem præſtanti ſcientia fuit. Is Annibalem,& Aſdrubalem,& Hamilcarem, in pronuntibat,ut penultimā circunflecteret,ut eſt epiſtola eius ſcripta ad Marcellum,in qua Plautum,et Ennium,multosque alios ueteres eo modo pronuntiaſſe affirmat.Solius ta men Ennij uerſum unum ponit ex libro,qui ſcipio inſcribitur.Eum uerſum quadrato numero, factum ſubiecimus, in quo niſi tertia ſyllaba de Annibalis nomine circunfle xe ponatur,numerus claudus eſt.Verſus Ennij,quem dixit,ita eſt. „
Qui propter Annibalis copias conſyderant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit.Quem,cum odiſſet, inimicusque eſſet, deſignandum tamen curauit.
CAPVT OCTAVVM.

FAbritius Lucinus magna gloria uir, magniſq; rebus geſtis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem ſtrenuus,& bellator bonus,militariq; diſciplina peri tus admodum fuit.Sed furax homo,& auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat,neque amico utebatur, Oſus que eum morum cauſa fuit. Sed cum temporibus reipubli. difficillimis COSS. creandi forent, & is Rufinus peteret con ſulatum, competitoresque eius eſſent imbelles quidem & futiles, ſumma ope adni xus eſt Fabritius,uti Rufino conſulatus deferretur. Eam rem pleriſque admirantibus quod hominem auarum,cui eſſet inimiciſſimus, creari COS. peteret, quem hoſtiliter oderat, Fabritius inquit, nihil eſt,quod miremini, ſi malui compilari, quam uenire.

Hunc Rufinum poſtea bis conſulatu, & dictatura functum CENS. Fabritius ſenatu inquit ob luxuriæ notam, quod decem pondo argẽti factitaret. Id aũt quod ſupra ſcripſi, Fabritium de Cor. Rufino, ita in pleraq; hiſtoria ſcriptum eſt dixiſſe. M. Cicero, nõ alijs a Fabritio, ſed ipſi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non eſſet
» dictum eſſe refert in lib. ij. de oratore. Verba Ciceronis hæc ſunt. Arguta etiam ſignifi
» catio eſt, cum parua re & ſæpe uerbo, res obſcura, & latens illuſtratur, ut cum C. Fabri
» tio P. Cornelius homo (ut exiſtimatur) auarus, & furax, ſed egregie fortis, & bonus im
» perator gratias ageret, quod ſe homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim ma-
» gno & graui, nihil eſt quo mihi gratias agas inquit, ſi malui compilari, quã uenire.

Quid ſignificet proprie religioſus, Et in quæ diuerticula ſignificatio iſtius uocabuli flexa ſit. Et uerba Nigidij Figuli ex commentarijs eius ſuper ea re ſumpta.

CAPVT IX.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctiſſimus, in undecimo commentariorum grammaticorum uerſum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum.

» Religentem eſſe oportet, religioſum nefas.

Cuius autem id carmen ſit, non ſcribit. Atq; in eodem loco Nigidius, hoc inquit inclinamentum ſemper huiuſcemodi uerborum, ut uinoſus, mulieroſus, religioſus, nummoſus ſignat copiam quãdam immodicam rei ſuper qua dicitur, quo circa religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat. Eaq; res uitio aſſignabatur. Sed præter iſta quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo ſignificationis, religioſus pro caſto, atq; obſeruanti, cohibentiq; ſeſe certis legibus, finibusq; dici cœptus. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuerſum ſignificare uidentur, religioſi dies, & religioſa delubra. Religioſi enim dies dicũtur triſti omine infames, impeditique, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt, quos multitudo imperitorum praue & perperam nefaſtos appellant. Itaq; Marcus Cicero in libro epiſtolarum. IX. ad Atticum, maiores inquit, noſtri funeſtiorẽ diem eſſe uoluerunt allienſis pugnæ, quam urbis captę, quod hoc malum ex illo. Itaq; alter religioſus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamen M. T. in oratione de accuſatore conſtituendo, religioſa delubra dicit, non ominoſa, nec triſtia, ſed maieſtatis, uenerationiſq; plena. Maſſurius autem Sabinus in commentarijs, quos de indigenis compoſuit, religioſum inquit eſt, quod propter ſanctitatem aliquam remotum, ac ſepoſitum a nobis eſt. Verbum a relinquendo dictum, tanquam cerimoniæ a carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem templa quidẽ ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodeſta eſt, quæ non uulgo, ac temere, ſed cum caſtitate, cerimoniaque adeunda, & reuerenda, & reformidanda ſunt, magis quam inuulganda. Sed dies religioſi dicti, quos ex contraria cauſa propter ominis diritatem relinquimus. Iccirco ait Terentius in eunu.

» Tum quod dem, recte eſt.
» Nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere.

Quod ſi (ut ait Nigidius) omnia iſtiuſmodi inclinamenta, nimium, ac præter modũ ſignificant, & iccirco in culpas cadunt, ut uinoſus, mulieroſus, uerboſus, moroſus, famoſus, cur ingenioſus, & formoſus, & officioſus, & ſpecioſus, quæ pariter ingenio, & forma, et officio inclinata ſunt, cur etiam diſciplinoſus, conſilioſus, uictorioſus, quę M. Cato ita affigurauit, cur item facundioſa, quod Sempronius Aſellio XIII. rerum geſtarum ita ſcripſit, Facta ſua ſpectare oportere, dicta non, ſi minus facundioſa eſſent, cur inquam iſta omnia, nunquam in culpam ſed in laudem dicuntur? quamquam hęc quoque incremẽtum ſui nimium demonſtrent, An propterea, quia illis quidem, quę ſupra poſui, adhibendus eſt modus quidam neceſſarius? Nam & gratia, ſi nimia, atque immodica, & mores, ſi multi, atque uarij, & uerba, ſi perpetua, atque infinita, & obtundentia, & fama, ſi magna, & inquieta, & inuidioſa ſit, neque laudabilia, nec utilia ſunt. Ingenium autem, & officium, & forma, & diſciplina, & conſilium,

& uictoria, & facundia, ſicut ipſæ uirtutũ amplitudines nullis finibus cohibentur, ſed quanto maiora, auctioraq; ſunt, etiam tanto laudatiora ſunt.

Quid obſeruatum de ordine rogandarum ſentẽtiarum in ſenatu, iurgiorumq; in ſenatu C. Cæſaris conſulis, & M. Catonis diem dicendo eximentis.

CAPVT. X.

ANte legem, quæ nunc de ſenatu habẽdo obſeruatur, ordo rogandi ſentẽtias uarius fuit. Alias primus rogabatur, quia CENS. princeps in ſenatũ lectus fuerat. Alias qui deſignati COSS. erant. Quidã e COSS. ſtudio aut neceſſitudine aliqua adducti, quem ijs uiſum erat, honoris gratia extra ordinẽ ſententiam primũ rogabant. Obſeruatum tamen eſt, cũ extra ordinem fieret, ne quis quẽquã ex alio quam ex conſulari loco ſententiam primũ rogaret. C. Cæſar in conſulatu, quem cũ M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiam dicitur. Ex ijs quatuor principem rogabat M. Craſſum. Sed poſtq; filiam Cn. Pompeio deſponderat, primum cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidiſſe eum ſenatui Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert. itaque ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit. Id ipſum Capito Atteius in libro, quem de officio ſenatorio compoſuit, ſcriptũ reliquit. In eodem libro Capitonis, id quoque ſcriptum eſt. C. inquit Cæſar conſul M. Catonem ſententiam rogauit. Cato, rem quam conſulebatur, quoniam non e republi. uidebatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur. Eximebatque dicendo diem. Erat enim ius ſenatori, ut ſententiam rogatus, diceret ante quicquid uellet, alius rei, & quoad uellet. Cæſar COS. uiatorem uocauit. Eumque cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iuſſit. Senatus conſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem, Hac inquit, inuidia facta, Cæſar deſtitit, & mitti Catonem iuſſit.

Quæ, qualiaq; ſint, quæ Ariſtoxenus, quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit, & quæ item Plutharchus in eundem modum de eodem Pythagora ſcripſerit.

CAPVT. XI.

OPinio uetus falſa occupauit, & conualuit Pythagorã philoſophũ non eſitauiſſe ex animalibus. Item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta ſcripſit.

καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἔδεσθαι
κ' ἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadẽ item opinione M. Ciçe. in lib. de diuinatione primo, hęc uerba poſuit. Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit, quod errorem animis, perturbationemq; afferat. Et quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba ueſcerentur, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem M. Cice. Sed Ariſtoxenus muſicus uir literarum ueterũ diligentiſſimus. Ariſtotelis philoſophi auditor in libro, quẽ de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum quam fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim aluum & leuigaret. Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi.

πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε· λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Porculis quoque minuſculis, & hœdis tenerioribus uictitaſſe idem Ariſtoxenus refert. Quam rem uidetur cognouiſſe ex Xenophilo pythagorico familiari ſuo, & ex quibuſdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ, haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poeta in comœdia, quę Pythagoræ uita inſcribitur, docet. Videtur autem de κυάμῳ, non eſitato cauſam erroris fuiſſe, quia in Empedoclis carmine, qui diſciplinas Pythagorę ſecutus eſt, uerſus hic inuenitur.

δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἐλέσθαι.

Opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum a uulgo dici. Sed qui diligentius

ſcitiusq́ carmina Empedoclis arbitrati ſunt, κυάμους hoc loco teſticulos ſignificare dicunt. Eosq́ more Pythagoræ operte, atq́ ſymbolice κυάμους appellatos, quo ſunt. εἰς δὲ κυεῖν λευνοί. καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν

Iccircoq́ in Empedocli uerſu iſto non a fabulo edendo, ſed a rei ueneretæ proluuio uoluiſſe homines deducere. Plutarchus quoq́ homo in diſciplinis graui authoritate in primo librorũ, quos de Homero compoſuit, Ariſtotelem philoſophũ ſcripſit, eadẽ ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe, quod non abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. Verba ipſa Plutarchi (quoniam res inopinata eſt) ſubſcripſi. ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας. καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης. καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. ἀκαλύφη autem eſt animal marinũ, quod urtica appellatur, ſed & piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus in ſympoſiacis dicit. Pythagoram uero ipſum, ſicut celebre eſt, Euphorbũ primo ſe fuiſſe dictitaſſe. ita hæc remotiora ſunt ijs quæ Clearchus, & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuiſſe eum poſtea Pyrandrum deinde Callideam, deinde fœminam pulchra facie meretricẽ, cui nomen fuerit Alce.

Notæ & animaduerſiones cenſoriæ in ueteribus monimentis repertæ memoria dignæ. CAPVT. XII.

SI quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eumque indiligenter curabat, ac neque arauerat, neque purgauerat, ſiue quis arborem ſuam, uineamque habuerat derelictui, non id ſine pœna fuit. Sed erat opus cenſorium. Cenſoresque ærarium faciebãt. Item ſi quis eques Romanus equum habere gracilentũ, aut parum nitidũ uiſus erat, Impolitię notabatur. Id uerbum ſignificat, quaſi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq́ authoritates ſunt, & M. Cato id ſæpenumero atteſtatus eſt.

Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poſſint. CAPVT. XIII.

CReditum hoc a plerisque eſt, & memoriæ mandatum, iſchiaci cum maxime doleant, tum ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. Ego nuperrime in lib. Teophraſti ſcriptum inueni, uiperarum morſibus tibicinem ſcite, modulateq́ adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inſcribitur περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν κακῶν. In quo docet plurimis hominum morſibus medicinam fuiſſe incentiones tibiarum. Tanta prorſus eſt affinitas corporibus hominum, mentibusque & propterea quoq́ uitijs, aut medelis animorum, & corporum.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili, & Manulia meretrice. Verbaq́ decreti tribunorum, ad quos a Manulia prouocatum eſt. CAPVT. XIIII.

CVm librum. VIII. Attei Capitonis collectaneorũ legeremus, qui inſcriptus eſt de iudicijs publicis, decretum tribunorum uiſum eſt grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus. Idq́ ob hanc cauſam, & in hanc ſententiam ſcriptum eſt. A. Hoſtilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit, quod de ambulacro eius noctu lapide ictus eſſet. Vulnusq́ ex eo lapide oſtendebat. Manulia ad trib. ple. prouocauit. Apud eos dixit, Comeſatorem Mancinum ad ædes ſuas ueniſſe. Eum ſibi recipere non fuiſſe in æde ſua. Sed cum ui irrumperet, lapidibus depulſum. Tribuni decreuerunt ædilem ex eo loco iure deiectum, quo eum uenire cum coronario nõ decuiſſet. Propterea ne cum populo ædilis ageret, interceſſerunt.

Defenſa a culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtij, quam inimici eius cum inſectatione maligne reprehenderunt. CAPVT. XV,

ELegantia, orationis Salluſtij uerborũq; facundia, & nouãdi ſtudiũ cum multa prorſus inuidia fuit. Multiq; non mediocri ingenio uiri conati ſunt reprehendere pleraq;, & obtrectare. In quibus plura inſcite, aut maligne uellicant. Non nulla tamen uideri poſſunt nõ indigna reprehenſione. Quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt, quod habeat eam ſpeciem, quaſi parum attente dictum. Verba Salluſtij hæc ſunt. At mihi quidem, tametſi haud quaq; par gloria ſequatur ſcriptorẽ, & authorem rerum, tamẽ in primis arduum uidetur res geſtas ſcribere. Primũ, quòd facta dictis exæquanda ſunt. Deinde quod pleriq;, quæ dicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bonorum memores, quæ ſibi quiſq; facilia factu putat, æquo animo accipit. Supra, ueluti ficta pro falſis ducit. Propoſuit inquiunt dicturum cauſas, quamobrem uideatur eſſe arduũ res geſtas ſcribere, atq; ibi non primũ cauſam, ſed querelas dicit. Nõ em̃ cauſa uideri debet, cur hiſtoriæ opus arduũ ſit, quod ij, qui legunt, aut inique interpretantur quæ ſcripta ſunt aut uera eſſe non credant. Obnoxiam quippe, & obiectã falſis exiſtimationibus eam rem dicendam, magis aiunt quam arduam, quia quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehenſores dicunt. Sed arduum Salluſtius nõ pro difficili tantum, ſed pro eo quoq; ponit, quod græci δυσχερές, aut χαλεπὸν appellant, quod eſt cum difficile, tum moleſtum quoque, & incommodum, & intractabile. Quorum uerborum ſignificatio, a ſententia Salluſtij ſupraſcripta non abhorret.

De uocabulis quibuſdam a Varrone, & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis. Atq; inibi in id genus quædam cum exemplis ueterum relata. CAPVT. XVI.

MAr. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctiſſimos comperimus non aliter locutos eſſe, & ſcripſiſſe, quã ſenatuis & domuis, & fluctuis, qui eſt patrius caſus ab eo, quod eſt ſenatus domus, & fluctus. huic ſenatui, domui, fluctui. Cæteraq; his conſimilia pariter dixiſſe. Terentij quoq; comici uerſus in libris ueteribus itidem ſcriptus eſt.

Eius anuis opinor cauſa, quæ eſt mortua.

Hanc eorũ authoritatem quidam e ueteribus grãmaticis ratione etiã firmare uoluerunt, quod omnis datiuus ſingularis litera finitus i, ſi non ſimilis eſt genitiui ſingularis s litera addita genitiuũ ſingularem facit ut patri patris, duci ducis, cædi cædis. Cũ igitur inquiunt, in caſu dandi huic ſenatui dicamus, genitiuus ex eo ſingularis ſenatuis eſt, & nõ ſenatus. Sed nõ omnes concedunt in caſu datiuo ſenatui magis dicendũ, quã ſenatu ſicut Lucilius in eodẽ caſu, uictu & anu dicit, nõ uictui, & anui, in hiſce uerſibus.

Quod ſumptum, atq; epulas uictu præponis honeſto. Et alio in loco.

Anu noceo inquit.

Virgi. quoq; in caſu dandi aſpectu dicit, non aſpectui.

Teq; aſpectu non ſubtrahe noſtro. Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam Cæſar grauis author linguæ latinæ, in Anticatone. Vnius inquit, arrogantiæ, ſuperbiæq;, dominatuq;. Item in Dolobella actionis illibuiſti, quorum in ædibus, fanisq; poſita, & honori erant, & ornatu. In libris quoq; analogicis omnia iſtiuſmodi ſine i litera dicenda cenſet.

De natura quarundã particularum, quę prępoſitæ uerbis intendi, atq; produci barbare, atq; inſcite uidentur. exemplis rationibusque pluſculis diſceptatum. CAPVT. XVII.

LVcilij ex undecimo uerſus ſunt.

Scipiadæ magno improbus obijciebat aſellus
Luſtrum, illo cenſore, malum infelixq; fuiſſe.

Obijciebat o litera producta multos legere audio,

Idq; eò facere dicunt, ut ratio numeri ſalua ſit.

" Idem infra, Etiam

" Conijcere in uerſus dictum præconis uolebam

Graij.

In hac quoq; prima uerbi præpoſitione, ob eandem cauſam producunt. Item quintodecimo

" Sùbijcit hinc humilem, & ſuffercatus poſteriorem.

Subijcit u litera lõga legunt, quia primam ſyllabam breuem eſſe in uerſu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico cum ſyllabam productã pronuntiant.

" Age nunc iam orna te Epidice, & pallium in collum conijce.

Apud Virgilium quoq; ſubijcit uerbum producta pleriſq; audio. Item

" Parnaſia laurus,

" Parna ſub ingenti matris ſe ſubijcit umbra.

Sed neq; ob, neq; ſub præpoſitio producendi habent naturam, neq; item con, niſi cũ eam literæ ſequũtur, quæ in uerbis cõſtituit, & confecit, ſecundũ eã primæ ſunt, uel

" cum eliditur ex ea n litera, ſicut Salluſtius. Fœnoribus inquit, coopertus. In ijs autẽ quæ ſupra poſui, & metrum eſſe integrum poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbare protendi. Secunda enim litera in his uerbis pro duo ij non per unum ſcribenda eſt. Nam uerbum iſtud, cui ſupradictæ particulæ præpoſitæ ſunt, non icio eſt, ſed iacio, & præteritum non icit, ſed iecit. Idq; ubi compoſitum eſt, ex, a, litera in, i, mutatur Sicut fit in uerbis inſilio, & incipio, atq; ita uim conſonantis capit. Et iccirco ea ſyllaba productius, latiusq; paulo pronuntiata priorem ſyllabam breuem eſſe nõ patitur. Sed reddit eam poſitu longã. Proptereaq;, & numerus in uerſu, et ratio in pronuntiatu manet. Hæc, quæ diximus, eo etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in. VI. poſitum inuenimus,

" Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

" Inijce.

Sic eſſe inijce, ut ſupra dixi, & ſcribendum & legendum ſciamus. Niſi quis tam indocilis eſt, ut hoc quoq; uerbo, in præpoſitionem metri cauſa protendat. Quærimus igitur in obijcibus, o litera, qua ratione intendatur, cum id uocabulum factum ſit a uerbo obijcio, & nequaquã ſimile ſit, quod a uerbo moueo motus, o litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem uirũ pręſtanti literarum ſcientia, obices, & obicibus, o litera correpta dicere. In Virgilio quoq; ſic eum legere.

" Qua tri maria alta tumeſcant

" Obijcibus ruptis.

Sed ita, ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoq; gemina eſſe debet, paulo uberius, largiusq; pronuntiabat. Congruens igitur eſt. ut ſubijces etiam, quod perinde ut obijces cõpoſitum eſt, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inſcribitur, ſubijces pro aere alto ponit, qui cœlo ſubiectus eſt, in his uerſibus,

" Ergo deum ſublimes ſubijces, humidus

" Vnde oritur imber, ſonitu ſæuo, & ſtrepitu.

Pleroſq; omnes tamẽ legere audias, u, litera producta. Idipſum autem uerbum M.

" Cato ſub alia præpoſitione dicit in oratione, quã de cõſulatu ſuo habuit. Ita hos inquit

" fert uentus ad priorẽ pyreneum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius itẽ in Anchiſe,

" Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit.

De Africano ſuperiore ſumpta quædam ex annalibus memoratu digniſſima. CAPVT. XVIII.

SCipio Africanus antiquior, quãta uirtutum gloria pręſtiterit, & quã fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua ſui conſcientia ſubnixus, pluribus rebus, quæ dixerit, quæq; fecerit declaratum eſt. Ex quibus ſunt hæc duo exempla eius fiduciæ, ac exuperantiæ ingentis. Cum M. Neuius trib. pleb. accuſaret eum ad populum, diceretq; accepiſſe a Rege Anthiocho pecuniam, ut conditionibus gratioſis, & mollibus pax cũ eo. Po. Rõ. nomine fieret. Et quædã item alia crimini daret, indigna

tali uiro. tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ ſuæ, atq; gloria poſtulabat, me moria inquit, quirites repeto diem eſſe hodiernum, quo Annibalem pœnum imperio noſtro inimiciſſimum magno prælio uici in terra Africa. pacemq; & uictoriam uobis peperi inſperabilem. Non igitur ſimus aduerſum deos ingrati, & cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui OPT. MAX. gratulatum. Id cum dixiſſet, auertit, & ire in capitolium cœpit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in capitolium comitata, atq; inde ad ędes eius cum lætitia, & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita a Scipione, & qui dicunt eā nō ueram, non eunt inficias quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum eius pręclarum. Petilij quidam trib. pleb. a. M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis comparati in eum, atq; immiſſi deſyderabant in ſenatu inſtantiſſime, ut pecuniæ antiochenæ prædæq;, quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit, & prolato e ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omnisq; prædę Illa tum ut palam recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam nō faciam inquit, nec me ipſe afficiam contumelia. Eumq; librum ſtatim diſcidit ſuis manibus, & concerpſit, ægre paſſus, quod cui ſalus imperij, ac reipub. accepta ferri deberet, ab eo ratione pecuniæ prædatitiæ poſceretur.

Quid M. Varro in logiſtorico ſcripſerit, de moderando uictu puerorū impubium. CAPVT XIX.

PVeros impuberes compertū eſt, ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentᷣ, hebetiores fieri. aduertimusq; hinc elici tarditatē. Corpora eorū improcera fieri, minusq; adoleſcere. Idem pleriq; alij medicorū, philoſophorumq;, & M. Varro in logiſtorico ſcripſit, quæ inſcripta eſt Capis, aut de liberis educandis.

Notati a cenſoribus, qui audientibus ijs dixerunt ioca quædam intempeſtiuiter, ac de eius nota deliberatū, q ſteterat forte apud eos oſcitabundus. CAPVT. XX.

INter cenſorias ſeueritates tria hęc exempla in literis ſunt caſtigatiſſimę diſciplinę Vnum eſt huiuſmodi. CENS. agebat de uxoribus ſolenne ius iurandum. Verba erant ita concepta. Vt tu ex animi tui ſententia uxorem habes? Qui iurabat cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum eſſe ſibi ioci dicēdi ratus, cum ita, uti mos erat, CENS. dixiſſet, & tu ex animi tui ſententia uxorem habes? Habeo equidē inquit, uxorem, ſed non hercle ex animi tui ſententia. Tū CENS. eum, quod intempeſtiuę laſciuiſſet, in ærarios retulit, cauſamq; hāc ioci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit. Altera ſeueritas eiuſdem ſectę, diſciplinæq; eſt. deliberatum eſt de nota eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus eſt, & in iure ſtans, clare nimis & ſonore oſcitauit, atque inibi prope ut plecteretur, fuit, tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis. & fluxæ, atq; apertę ſecuritatis. Sed cum ille deieraſſet, inuitiſſimū ſeſe, ac repugnātem oſcitatione uictum. tenerìq; eo uitio, quod oſcedo appellatur, tū notæ iam deſtinatæ exemptus eſt. P. Scipio Africanus Pauli filius, utranq; hiſtoriam poſuit in oratione, quam dixit in cenſura, cum ad maiorum mores populum hortaretur. Item aliud refert Sabinus Maſſurius in ſeptimo memorabiliū ſeuere factū CENS. inquit. P. Scipio Naſica. & M. Pompilius, cum equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum, & male habitum, ſed equitem eius uberrimum, & habitiſſimum uiderunt. Et cur inquiunt ita eſt? ut tu ſis, quam equus curatior? Quoniam inquit, ego me curo, equum Statius meus ſeruus. Viſum eſt parum reuerens eſſe reſponſum, relatusq; in ærarios, ut mos eſt. Statius autem ſeruile nomen fuit, plerique apud ueteres ſerui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoque ille comœdiarum poeta inclytus ſeruus fuit, & propterea nomen habuit Statius. Sed poſtea uerſum eſt quaſi in cognomentum appellatusq; Cæcilius Statius.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER QVINTVS.

Quod Muſonius philoſophus reprehendit, improbauitque laudari philoſophum diſſerentem a uociferantibus, & in laudando geſtientibus

CAPVT PRIMVM.

MVſonium philoſophum ſolitum dicere accepimus, cum philoſophus inquit hortatur, monet, ſuadet, obiurgat, aliudue quid diſciplinarum diſſerit, tum qui audiunt, ſi de ſummo, & ſoluto pectore obuias, uulgatasque laudes effutiunt, ſi clamitant etiam, ſi geſtiunt, ſi uocum eius feſtiuitatibus, ſi modulis uerborum, ſi quibuſdam quaſi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & geſtiunt, tum ſcias, & qui dicit & qui audit fruſtra eſſe, neq; illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. Animus is inquit audientis philoſophũ, quæ dicuntur utilia, ac ſalubria ſunt, quæq; & errorem atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atq; otium prolixe, profuſeq; laudandi nõ habet quisquis ille eſt, qui audit, niſi ille eſt plane deperditus, inter ipſam philoſophi orationẽ, & perhorreſcat neceſſe eſt, & pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiretur; uarios adeo uultus, diſparilesq; ſenſus gerat, perinde, ut eum conſcientiamq; eius affecerit, utrarumq; animi partium aut ſyncerarum, aut ægrarũ philoſophi pertractatio. Præterea dicebat magnam laudem non abeſſe ab admiratione. Admirationem autem, quæ maxima eſt, non parere uerba, ſed ſilentium. Iccirco inquit poetarũ ſapientiſſimus, auditores illos Vlyſſi labores ſuos illuſtriſſime narrantis, ubi loquẽdi finis factus, non exultare, nec ſtrepere, nec uociferari facit. Sed conſuluiſſe uniuerſos dicit, quaſi attonitos, & obſtupidos, delinimẽtis auriũ ad origines uſq; uocis ꝑmanãtibus.

Super equo Alexandri Regis qui bucephalas appellatus eſt.

CAPVT SECVNDVM.

EQuus Alexandri Regis & capite, & nomine Bucephalas fuit. Emptũ Cares ſcripſit talentis. XIII. & regi Philippo donatum, æris noſtri ſumma eſt HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uiſum, quod ubi ornatus erat, armatusq; ad prælium, haud unquam inſcendi ſeſe ab alio niſi a rege paſſus ſit Id etiam de iſto equo memoratum eſt, quod cum in eo inſidens Alexander bello indico, & facinora faciens fortia, in hoſtium cuneũ non ſatis ſibi prouidens, immiſiſſet, coniectisq; undiq; in Alexandrum telis uulneribus altis in ceruice, atq; latere equus perfoſſus eſt, Moribundus tamen, ac prope iam exanguis e medijs hoſtibus regem uiuaciſſimo curſu retulit. Atq; ubi eum extra tela extulerat, ilico concidit, & deinde iam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio expirauit. Tũ Rex Alexander parta eius belli uictoria oppidum in ijſdem locis condidit, atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Quæ cauſa, quodq; initiũ fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi

CAPVT TERTIVM.

PRotagoram uirum in ſtudijs doctrinarũ egregiũ, cuius nomen Plato lib. ſuo illi inclyto inſcripſit, adoleſcentẽ aiunt uictus quærendi gratia in mercede miſſum. Vecturasq; onerũ corpore ſuo factitauiſſe, quod genus græci βαστάζοντας uocant. Latine baiulos appellamus. Is de proximo rure Abderam oppidũ cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circũdatos portabat. Tũ forte Democritus ciuitatis eiuſdem ciuis homo ante alios uirtutis, & philoſophiæ gratia uenerandus, cũ egrederetur extra urbem, uidet eũ cũ illo genere oneris tam impedito ac tam incoibili, facile, atq; expedite incedentem. Et prope accedit, & iũcturam, poſituramq; ligni ſcite, periteq; factã conſyderat. Petitq; ut paulũ acquieſcat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitũ fecit, atq; itidem Democritus aceruũ illũ, & quaſi orbẽ caudicũ

breui uinculo comprehenſum, ratione quadam, quaſi geometrica librari, cōtinerîq; animaduertit, interrogauit quis id lignum ita compoſuiſſet, & cum ille a ſe compoſitū dixiſſet, deſyderauit, uti ſolueret, ac denuo in modum eundē collocaret. At poſtq; ille ſoluit, ac ſimiliter compoſuit, tum Democritus animi aciem, ſolertiáq; hominis nō do-cti demiratus, mi Adoleſcens inquit, cum ingenium benefaciendi habeas, ſunt maiora melioraq;, quæ facere mecum poſſis. Abduxitq; eum ſtatim, ſecumq; habuit, & ſumptum miniſtrauit, & philoſophias docuit, & eſſe eū fecit, quantus poſtea fuit. Is tamen Protagoras inſyncerus quidem philoſophus, ſed acerrimus ſophiſtarum fuit. Pecuniam quippe ingentem cum a diſcipulis acciperet annuam, pollicebatur ſe id docere, qua nam uerborum induſtria cauſa infirmior fieret fortior. Quam rem græce ita dicebat, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

De uerbo duo & uiceſimo, quod uulgo incognitū eſt, a uiris doctis, multifariam in libris ſcriptum eſt. CAPVT IIII.

APud ſigillaria forte in libraria ego, & Iuli⁹ Paulus poeta uir memoria noſtra doctiſſimus, conſederamus, atq; ibi expoſiti erant Fabij annales bonæ, atq; ſyncere uetuſtatis libri, quos uenditor ſine mendis eſſe contendebat. grāmaticus autem quiſpiā e nobilioribus ab emptore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe unum in libro mendum dicebat. Sed cōtra librarius in quoduis pignus uocabat, ſi in una uſpiam litera delictum eſſet. Oſtendebat grāmaticus ita ſcriptum in libro quarto, Quapropter tum primum ex plebe alter COS. factus eſt, duo & uiceſimo anno, poſtq; Romā galli ceperunt. Non inquit, duo & uiceſimo, ſed duodeuiceſimo ſcribi oportuit. Quid enim eſt duo & uiceſimo? Alio quoq; loco hic ita ſcripſit, Mortuus eſt anno duo & uiceſimo. Rex fuit anno uigeſimoprimo.

Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit Antiochū regē pœnus Annibal. CAPVT. V.

IN libris ueterum memoriarū ſcriptum eſt Annibalē Carthaginienſem apud Regem Antiochum facetiſſime cauillatū eſſe. Ea cauillatio huiuſcemodi fuit. Oſtēdebat ei Antiochus in campo copias ingenteis, quas bellum populo Romano facturus comparauerat, conuertebatq; exercitum inſignibus argenteis, & aureis florentem. Inducebat etiā currus cum falcibus, et elephantos cum turribus. Equitatūq; frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. atq; ibi rex contemplatione tāti, ac tam ornati exercitus gloriabundus Annibalem aſpicit, & putas ne inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? Tum pœnus eludens ignauiā, imbelliáq; militū eius p̄cioſe armatorū, ſatis plane inquit ſatis eſſe credo Romanis hęc om̄ia etiā ſi auariſſimi ſunt. Nihil prorſum, neq; tā lepide, neq; tā acerbe dici pōt. Rex de numero exercit⁹ ſui, ac de ęqparatione ęſtimāda quęſierat. Reſpōdit Annibal de pręda.

De coronis militaribus, quę ſit earū triūphalis, quæ obſidionalis, quæ ciuica, q̄ muralis, quæ caſtrenſis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleaginea. CAPVT. VI.

MIlitares coronę multifariæ ſunt. Quarū quę nobiliſſimæ ſunt, has ferme eſſe accepimus, triumphalē, obſidionalem, ciuicā, muralem, caſtrēſem, naualē. Eſt ea quoq; corona, quæ oualis dicitur. Eſt item poſtrema oleaginea, qua uti ſolent, qui in pręlio non fuerunt, ſed triumphum procurant. Triumphales coronæ ſunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorē triumphi mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronariū. Hæ antiquitus e lauro erāt, poſt fieri ex auro cœptę. Obſidionalis eſt, quā ij, qui liberati ſunt obſidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea eſt, obſeruariq; ſolitum ut fieret e gramine, quod in eo loco generatum eſſet, intra quē clauſi erant, qui obſidebantur. Hanc coronā gramineā. S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum ſecundo, quod urbem Romā obſidione hoſtium liberaſſet. Ciuica corona appellatur, quā ciuis ciui, a quo ſeruatus eſt in prælio, teſtem uitæ ſalutisq; perceptę dat. Ea fit e fronde querna, quoniā cibus, uictusq; antiquiſſimus querceus capi ſolitus ſit. Fit etiā ex ilice, quod genus ſuperiori proximum eſt. Sicuti ſcriptum eſt in quadam comœdia Cæcilij.

„ Aduehuntur inquit, cum ilignea corona, & chlamyde.
„ Dij uoſtram fidem.

Maſſurius autē Sabinus in. XI. librorum memorabilium ciuicam coronā tum dari ſolitam dicit, cum is, qui ciuem ſeruauerat, eodem tempore, etiā hoſtem occiderat. neq; locum in ea pugna reliquerat. Aliter ius ciuicę coronæ negat conceſſum. Tiberium tamen Cæſarem conſultum, an ciuicā coronam capere poſſet, qui ciuem in prælio ſeruaſſet, & hoſtes ibidem alios interfeciſſet, ſed locum, in quo pugnabat, non retinuiſſet eoq; loco hoſtes potiti eſſent, reſcripſiſſe dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri, quod appareret, e tam iniquo loco ciuem ab eo ſeruatum, ut etiā a fortiter pugnantibus retineri non quiuerit. Hac corona ciuica L. Gel. uir cenſorius in ſenatu Cic. conſulē donari a Rep. cenſuit, quod eius opera eſſet atrociſſima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicataq;. Muralis eſt corona, qua donatur ab IMPER. qui primus murum ſubijt, inq; oppidum hoſtium per uim aſcendit. Iccirco quaſi muri pinnis decorata eſt. Caſtrenſis eſt corona, qua donat eum imperator, qui primus hoſtium caſtra pugnās introiuit. Ea corona inſigne ualli habet. Naualis eſt, qua donari ſolet maritimo prælio, qui primus in hoſtium nauem ui armatus tranſiliuit. Ea quaſi nauium roſtris inſignita eſt. Et muralis autem, & caſtrenſis, & naualis fieri ex auro ſolent. Oualis uero corona myrtea eſt. ea utebantur IMPER. qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphādi cauſa eſt, cum aut bella non rite indicta, neq; cum iuſto hoſte geſta ſunt, aut hoſtium nomen humile, & non idoneum eſt, ut ſeruorum, piratarumq;, aut deditione repente facta, in puluere (ut dici ſolet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptā eſſe Veneris frondem crediderunt, quod non Martius, ſed quaſi Venerius quidā triumphus foret. Hanc myrteā coronam M. Craſ. cum bello fugitiuorum confecto, ouās rediret, inſolenter aſpernatus eſt. Senatusq; conſultum faciundum per gratiā curauit, ut lauro nō myrto coronaretur. M. Cato. obiecit M. Fuluio nobiliori, quod milites p ambitionem coronis de cauſis leuiſſimis donaſſet, de qua re uerba ipſa appoſui Catonis.

„ Nā principio, quis uidit corona donari quenquā, cum oppidum captum nō eſſet: aut caſtra hoſtium non incenſa eſſent: Fuluius autem in quem hoc a Catone dictum eſt, coronis donauerat milites, quia uallum curauerant, aut quia puteum ſtrenue foderant Prætereundum non eſt, quod ad ouationes attinet, ſuper quo diſſenſiſſe ueteres ſcriptores ſcio. Partim eñ ſcripſerunt, qui ouaret, introire ſolitū equo uehente. & Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos, non militibus, ſed uniuerſo ſenatu.

Perſonæ uocabulum quam lepide interpretatus, quamq; eſſe uocis eius originem dixerit C. Baſſus. CAPVT. VII.

LEpide mehercules, & ſcite C. Baſſus in libris, quos de origine uocabulorum compoſuit, unde appellata perſona ſit, interpretatur. A perſonādo enim id uocabulum factum eſſe coniectat. Nam caput inquit, & os, cooperimento perſonæ tectum undiq;, unaque tantum uocis emittendæ uia peruium, quod non uaga, neque diffuſa eſt in unum tantummodo exitum collectam, coactamque uocem & magis claros, canorosque ſonitus facit. Quoniā igitur indumentum illud oris clareſcere, & reſonare uocem facit, ob eam cauſam perſona dicta eſt, o, litera propter uocabuli formam productiore.

Defenſus error a Virgilij uerſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid ſit lituus, atque de etymologia uocis eius.
CAPVT. VIII.

IPſe quirinali lituo, paruaq; ſedebat.
„ Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.
„ In his uerſibus erraſſe Virgiliū Higinus ſcripſit, tanq; non animaduerterit deeſſe aliquid hiſce uerbis, ipſe quirinali lituo. nam ſi nihil inquit, deeſſe animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo, & trabea ſuccinctus, quod eſt inquit, abſurdiſſimum. Quippe cum lituus ſit uirga breuis in parte, qua robuſtior eſt, incurua, qua au-

gures utuntur, quonam modo ſuccinctus lituo uideri poteſt? Immo ipſe Higinus parum animaduertit ſic hoc eſſe dictum, ut pleraque dici per defectionem ſolent, ueluti cum dicitur. Marcus Cicero homo magna eloquentia, & quaſi Roſcius hiſtrio ſumma uenuſtate, non plenum hoc utrunque, neq; perfectum eſt. ſed enim pro pleno, atq; perfecto auditur, ut Virg. alio in loco.

Victorem Buten immani corpore. »

Ideſt corpus immane habentem. Et item alibi.

In medium geminos immani pondere cæſtus »
Proijcit. Ac ſimiliter, »
Domus ſanie, dapibusque cruentis »
Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoq; uideri dictum debet, Picus quirinali lituo erat, ſicut dicimus ſtatua grandi capite erat. eſt autem, & erat, & fuit, plerunq; abſunt cum elegantia ſine detrimento ſententiæ. Et quoniam facta litui mentio eſt, non prætermittendum eſt, quod poſſe quæri animaduertimus utrum lituus auguralis, a tuba, quę lituus appellatur, an tuba a lituo augurum lituus dicta ſit. Vtrunq; enim pari forma, & pariter incuruum eſt. Sed (ſicut quidam putant) tuba a ſonitu lituus appellata eſt, ex illo Homerico uerſu λίγξε βιός. neceſſe eſt ita accipi, ut uirga auguralis a tubæ ſimilitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo iſto Virg. & pro tuba.

Et lituo pugnas inſignis obibat, & haſta. »

Hiſtoria de Crœſi filio ſumpta ex Herodoti libris.
CAPVT NONVM.

Filius Crœſi regis, cum iam per ætatem fari poſſet, infans erat, & cum iã multũ adoleuiſſet, item nihil fari quibat. Mutus autem & elinguis diu habitus eſt. cũ uero in patrem eius bello magno uictum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio deducto Regem eſſe ignorans inuaderet, diduxit adoleſcens os clamare nitens, eoque nixu, atque impetu ſpiritus uitium, nodumque linguæ rupit, planeque, & articulatè elocutus eſt clamans in hoſtem, ne rex Crœſus occideretur. Tum & hoſtis gladium reduxit, & rex uita donatus eſt, & adoleſcens loqui prorſus deinceps incepit. Hero. in hiſtorijs huius memoriæ ſcriptor eſt, eiusque uerba ſunt, quæ prima dixiſſe filium Crœſi refert ὤνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Sed & quiſpiam Samius athleta, nomen illi fuit, Αἴγλης, cum antea non loquens fuiſſet, ob ſimilem dicitur cauſam loqui cœpiſſe. Nam cum in ſacro certamine ſortitio inter ipſos, & aduerſarios non bona fide fieret, & ſortem nominis falſam ſubijci animaduertiſſet, repente in eum, qui id faciebat, ſeſe uidere quid faceret, magnum inclamauit. Atque is oris uinculo ſolutus, per omne inde uitæ tempus non turbidè, neq; adhæſe locutus eſt.

De argumentis, quę gręce ἀντιστρέφοντα appellãtur, a nobis reciproca dici poſſunt.
CAPVT. X.

INter uitia argumentorũ, longè maximũ eſſe uitiũ uidetur eorũ, quæ ἀντιστρέφοντα græci dicunt. Ea quidam ex noſtris, non hercle nimis abſurde reciproca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo. cum argumentum propoſitum referri contra, conuertique in eum poteſt, a quo dictum eſt, utrunq; pariter ualet, quale eſt peruulgatum illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum uſum eſſe ferunt aduerſus Euathlum diſcipulum ſuum. Lis nanque inter eos, & controuerſia ſuper pacta mercede hæc fuit. Euathlus adoleſcens diues, eloquentiæ diſcendæ, cauſarumque orandi cupiens fuit. Is in diſciplinam Protagoræ ſeſe dedit, daturumque promiſit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiumque eius dedit iam tunc ſtatim, prius quã diſceret. Pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primo die cauſam apud iudices oraſſet, & uiciſſet. Poſtea cum diutule auditor aſſectatorque Protagoræ fuiſſet, & in ſtudio quidem facundiæ abunde promouiſſet, cauſas tamen non reciperet, tempusque iam longum tranſcurreret, & facere id uideretur, nę re

liquum mercedis daret, capit conſilium Protagoras, ut tum exiſtimabat aſtutum. Petere inſtitit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo conteſtatur, & cum ad iudices conijciendæ, conſiſtendæq; cauſæ gratia ueniſſet, tum Protagoras ſic exorſus eſt. Diſce inquit, ſtultiſſime adoleſcens, utroq; id modo fore uti reddas, quod peto, ſiue contra te pronuntiatum erit, ſiue pro te. nam ſi contra te lis data erit, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego uicero. Sin uero ſecundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris. Ad ea reſpondit Euathlus. potui inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni iſſe obuiam, ſi uerba non ipſe facerem, ſed alio patrono uterer. Sed magis mihi in iſta uictoria proludium eſt, cum te non in cauſa tantum, ſed in argumento quoq; iſto uinco. diſce igitur tu quoq; magiſter ſapientiſſime utroq; modo fieri, uti nõ reddam, quod petis, ſiue contra me pronuntiatum fuerit, ſiue pro me. Nam ſi iudices pro cauſa mea ſenſerint, nihil tibi ex ſentẽtia debebitur, quia ego uicero. Sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia ego non uicero. Tum iudices dubioſum hoc inexplicabileq; eſſe, quod utrinq; dicebatur ratione ſententia ſua utrancunque in partem dicta eſſet, ipſa ſeſe reſcinderet, rem iniudicatam reliquerũt. Cauſamq; in diem longiſſimã diſtulerunt. ſic ab adoleſcẽte diſcipulo magiſter diſciplina eloquentię inclytus, ſuo ſibi argumẽto confutatus eſt, & captionis uerſutę excogitatę fruſtratus fuit.

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non poſſe uideri ἀντιστρέφοντα. CAPVT. XI.

EXiſtimauit quidam etiam illud Biantis uiri ſapientis, ac nobilis reſponſum cõſimile eſſe, atq; eſt protagorion illud, de quo dixi modo ἀντιστρέφον. nam cum rogatus eſſet a quodam Bias, deberet ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἤτοι inquit καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχράν, καὶ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχράν. ἕξεις ποινήν ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτέον ἄρα. Si autem reſponſum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν, εἰ δὲ αἰσχράν, οὐχ ἕξω κοινήν, γαμητέον ἄρα. Sed minime hoc eſſe uidetur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere cõuerſum frigidius eſt, infirmiusq;. Nam Bias propoſuit non eſſe ducendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod neceſſario patiendum erit ei, qui duxerit. Qui conuertit autem, non ab eo ſe defendit incõmodo quod adeſt, ſed carere ſe altero dicit, quod non adeſt. Satis eſt autem tuendæ ſententię quam Bias dixit, quod eum, qui duxit uxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis, alterum, ut aut κοινήν habeat, aut ποινήν. Sed Phauorinus noſter, cum facta eſſet forte mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias uſus eſt, cuius prima πρότασις. ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν, non ratum id, neq; iuſtum diſiunctum eſſe ait, quoniam non neceſſum eſt alterum ex duobus, quæ diſiungũtur, uerum eſſe. quod in proloquio diſiunctiuo neceſſarium eſt. Eminentia enim quædam ſignificari formarum turpes & pulchræ uidentur. Eſt autem inquit, tertium quoq; inter duo iſta, quæ diſiunguntur, cuius rationem proſpectumque Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam fœminam, & deformiſſimam media quædam forma eſt, quæ a nimiæ pulchritudinis periculo, & a ſummo deformitatis odio uacat. Qualis a Q. Ennio in Melanippa, perquam eleganti uocabulo ſtata dicitur, quæ neque κοινή. futura ſit, neque ποινή. quam formam modicam, & modeſtam Phauorinus non mehercle inſcite appellabat uxoriam. Ennius autem in iſta, quam dixi, tragœdia eas fere fœminas ait incolumi pudicitia eſſe, que ſtata forma forent.

De nominibus deorũ populi Romani, Dijouis, & Veiouis. CAPVT. XII.

IN antiquis ſpectationibus nomina hæc deorum ineſſe animaduertimus. Dijouis & Veiouis. Eſt autem etiam ędes Veiouis Romę inter arcem, & capitolium Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi. Iouem latini ueteres a iuuando appellauere. Eundemque alio uocabulo iuncto patrem dixerunt. Nam quod eſt in eliſis, aut immutatis quibuſdam literis Iuppiter, id plenum, atque integrum eſt Iouis pater. Sic & Neptunus pater coniuncte dictus, & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater, hoc enim eſt Marſpiter. Itemque Iouis Dieſpiter appellatus, ideſt

diei & lucis pater, Iccircoque ſimili nomine Dijouis dictus eſt, & Lucetius, quod nos die, & luce quaſi uita ipſa afficeret, & iuuaret. Lucetium autem Iouem Cn. Neuius in libris belli punici appellat. Cum Iouem igitur, & Dijouem a iuuando nominaſſent, eũ quoq; contra deum, qui non iuuandi poteſtatem, ſed uim nocendi haberet. (nam deos quoſdam ut prodeſſent, celebrabant, quoſdam ne obeſſent, placabant) Veiouem appellauerunt dempta atq; detracta iuuandi facultate. Vae enim particula, quę in alijs atque alijs uocabulis uariatum per has duas literas cum a litera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum eundemq; inter ſe diuerſum capit. Nam & augendæ rei, & minuendæ ualet, ſicuti aliæ particulæ plurimę, propter quod accidit, ut quędam uocabula, quibus particula iſta preponitur, ambigua ſint, & utroque uerſum dicantur, uæſcũ uæhemens, & uægrande, de quibus alio in loco uberiore tractatu facto admonuimus. Veſanos autem, & uecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua eſt. quam græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur dei Veiouis, quod eſt in ęde, de qua ſupra dixi, ſagittas tenet, quæ ſunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter eum deum pleriq; Appollinem eſſe dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra. Eiusq; animalis figmentum iuxta ſimulachrum ſtat. Propter ea Virgilium quoq; aiunt multæ antiquitatis hominem ſine oſtentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari, ſignificantem quandam uim eſſe huiuſcemodi deorum in lædendo magis quam in iuuando potentem. Verſus Virgilij hi ſunt.

In tenui labor, at tenuis non gloria, ſi quem
Numina læua ſinunt, auditq; uocatus Apollo.

In iſtis autem dijs, quos placari oportet, uti mala a nobis uel a frugibus natis amoueantur, Arungus quoq; habetur, & Robigus.

De officiorum gradu, atque ordine moribus populi Romani obſeruato.
CAPVT XIII.

SEniorum hominum, & Romæ nobilium, atq; in morum diſciplinarumq; ueterum doctrina, memoriaq; præſtantium diſceptatio quædam fuit præſente, & audiẽte me de gradu, atque ordine officiorum. Cumq; quæreretur quibus nos ea prioribus, potioribusq; facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda, faciundoq; officio, alios alijs anteferre, non conſtabat. Conueniebat autem facile, conſtabatq; ex moribus Po. Ro. Primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere fidei, tutelæq; noſtræ creditos. Secundum eos, proximum locum clientes habere, qui ſeſe itidem in fidem, patrociniumq; noſtrum dederunt. Tum in tertio loco eſſe hoſpites, poſtea eſſe cognatos, affineſq;. Huius moris, obſeruationiſq; multa ſunt teſtimonia, atq; documenta in antiquitatibus perſcripta. Ex quibus unum hoc interim de clientibus, cognatiſque, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione quam dixit apud CENSS. in Lentulum, ita ſcripſit. Quod maiores ſanctius habuere defendi pupillos quam clientem non fallere. Aduerſus cognatos, pro cliente teſtatur. Teſtimonium aduerſum clientem nemo dicit. Patrem primum, poſtea patronum proximum nomen habere. Maſſurius autem Sabinus in libro iuris ciuilis. iij. antiquiorem locum hoſpiti tribuit, quam clienti. uerba ex eo libro hæc ſunt. In officijs apud maiores ita obſeruatum eſt, primum tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini, de qua cauſa fœminæ uiris potiores ſunt habitę, pupillariſq; tutela mulieri prelata, etiam aduerſus, quem affuiſſent eius filij tutores relicti, in eadem cauſa pupillo aderant. Firmum atq; clarum iſti teſtimonium re perhibet authoritas C. Cæſaris PONT. MAX. qui in oratione, quam pro Bithynis dixit, hoc principio uſus eſt. Vel pro hoſpitio regis Nicomedis, uel pro horum neceſſitate, quorum res agitur, refugere hoc munus. Mu. non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin proximis retineatur, neq; clientes ſine ſumma infamia deſeri poſſunt, quibus etiã a propinquis noſtris opem ferre inſtituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhiſtor appellatus eſt, uidiſſe ſe Romæ ſcripſit, recognitionem inter ſeſe mutuam ex uetere notitia hominis & leonis.

CAPVT XIIII.

APpion, qui Polyhiſtor appellatus eſt, literis homo multis prædıtus, rerumq́ græcarum plurima, atq́ uaria ſcientia fuit. eius libri non incelebres feruntur quibus omnibus ferme, quæ mirifica in Aegypto uiſuntur, audiunturq́, hiſtoria comprehendit. Sed in ijs, quæ audiſſe, uel legiſſe ſeſe dicit, fortaſſe a uitio, ſtudioq́ oſtentationis ſit loquacior. Eſt enim ſane quam in prædicandis doctrinis uenditator. Hoc autem, quod in libro Aegyptiacorum quinto ſcripſit, neque audiſſe neque legiſſe, ſed ipſum ſeſe in urbe Roma uidiſſe oculis ſuis confirmat. In circo maximo inquit, uenationis ampliſſimæ pugna populo dabatur. Eius rei, Romæ cum forte eſſem, ſpectator inquit, fui. Multæ ibi ſæuientes feræ, magnitudine beſtiarum excellentes, omniumq́ inuſitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonũ inquit immanitas admirationi fuit. prӕterq́ omneis cæteros, unius. Is unus leo corporis impetu, uaſtitudine, terrificoq́ fremitu, & ſonoro, toris, comisq́ ceruicum fluctuantibus animos, oculosq́ omnium in ſeſe conuerterat. Introductus erat inter compluręis cæteros ad pugnam beſtiarum dacus ſeruus uiri conſularis. Ei ſeruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit procul, repente inquit, quaſi admirans ſtetit, ac deinde ſenſim, atq́ placide, tanq́ noſcitabundus ad hominem accedit. Tum caudam more atq́ ritu adulantium canum clementer, & blande mouet, hominisq́ ſeſe corpori adiungit. Cruraque eius, & manus prope iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis ferę blãdimenta amiſſum animum recuperat, paulatimq́ oculos ad contuendum leonem refert. Tum quaſi mutua recognitione facta, lætos inquit, & gratulabundos uideres hominem, & leonem. Ea re prorſus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit. Arceſſitumq́ a Cæſare Androdũ, quæſitamq́ cauſam, cur ille atrociſſimus leonum uni parſiſſet. Androdus rem mirificam narrat, atq́ admirandam. Cum prouinciam inquit, Africam pro conſulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam ſum coactus. & ut mihi a domino terræ illius præſide tutiores latebrę forent, in camporum & arenarum ſolitudines conceſſi. Ac ſi defuiſſet cibus, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere. Tum ſole inquit, medio rapido, & flagranti, ſpecum quandam nactus remotam, latebroſamq́ in eam me penetro, & recondo, neque multo poſt ad eandem ſpecum uenit hic leo debili uno, & cruento pede gemitus edens, & murmura, dolorẽ, cruciatumq́ uulneris commiſerantia. Atq́ illic primo quidem conſpectu aduenientis leonis territum ſibi, & pauefactum animum dixit. Sed poſtq́ introgreſſus inquit leo, uti re ipſa apparuit, in habitaculum illud ſuum, uidet me procul deliteſcentem, mitis et manſuetus acceſſit, & ſublatum pedem oſtendere mihi, & porrigere, quaſi opis petendæ gratia uiſus eſt. Ibi inquit, ego ſtirpem ingentem ueſtigio pedis eius hærentem reuulſi. Conceptamq́ ſaniem uulnere intimo expreſſi, accuratiusq́ ſine magna iam formidine ſiccaui penitus, atq́ deterſi cruorem. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis poſito recubuit, & requieuit. Atq́ ex eo die triennium totum ego & leo in eadem ſpecu, eodemq́ uictu uiximus. Nam quas uenabatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat, quæ ego, ignis copiam non habens, ſole meridiano torrẽs edebam. Sed ubi me inquit, uitæ illius ferinæ iam pertæſum eſt, leone in uenatum profecto, reliqui ſpecum, & uiam ferme tridui permenſus a militibus uiſus, apprehenſusq́ ſum. Et ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandumq́ ad beſtias curauit. Intelligo autem inquit, hunc quoq́ leonem me tunc ſeparato captum gratiam nunc mihi beneficij, & medicinę referre. Hęc Appion dixiſſe Androdum tradit. Eaq́ omnia ſcripta circumlataq́ tabella populo declarat. Atque ideo cunctis petentibus dimiſſum Androdum, & pœna ſolutum. Leonemque ei ſuffragijs populi donatum. poſtea inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernas ire donari ære Androdum, floribus ſpargi leonem, omnesq́ fere ubiq́ obuios dicere, hic eſt leo hoſpes hominis. hic eſt homo medicus leonis.

Corpus ne ſit uox, an ἀσώματον, uarias eſſe philoſophorum ſententias.
CAPVT XV.

VEtus, atq; perpetua quæſtio inter nobiliſſimos philoſophorũ agitata eſt, corpus ne ſit uox, incorporeum an. hoc enim uocabulum quidã finxerunt proinde, quod grece dicitur ἀσώματον. Corpus autem eſt, quod aut efficiens eſt aut patiens, id græce dicitur ὃ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμα ἐστί. Quam definitionem ſignificare uolens Lucretius, ita ſcripſit.

Tangere enim aut tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Alio quoq; modo corpus eſſe greci dicunt, τὸ τριχῆ διαστατόν. Sed uocem ſtoici corpus eſſe contendunt. Eamq; eſſe dicunt ictum aera. Plato autẽ non eſſe uocem corpus putat. Non enim percuſſus inquit, aer ſed plaga ipſa, atq; percuſſio, uox eſt. οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος. ἀλλ' οὐδέπω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ' ἡ πόση πληγή. καὶ σφόδρα. καὶ τόση δὲ ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem conſtare dicunt. Eamq;, ut ipſis eorum uerbis utar, ῥεῦμα λόγων appellant. hos, aliosq; tales argutę delectabiliſq; deſidiæ aculeos cum audiremus, uel lectitaremus, neq; in his ſcrupulis aut emolumentum aliquod ſolidum ad rationem uitæ pertinens, aut finẽ ullum quærendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait.

Philoſophandum eſt paucis, nam omnino haud placet.

De ui oculorum. deq; uidendi rationibus. CAPVT. XVI.

DE uidendi ratione, deq; cernẽdi natura diuerſas eſſe opiniones philoſophorum animaduertimus. Stoici cauſas eſſe uidendi dicunt, radiorum ex oculis in ea, quæ uideri queunt, emiſſionem, aeriſq; ſimul intẽtionem. Epicurus affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulachra quędã corporum ipſorum, eaq; ſeſe in oculos inferre, atq; ita fieri ſenſum uidendi putat. Plato exiſtimat genus quoddã ignis luciſq; de oculis exire, idq; coniunctum, continuatumq; uel cũ luce ſolis, uel cum alterius ignis lumine, ſua ui, & externa nixum efficere, ut quæcunq; offenderit, illuſtrauerítq;, cernamus. Sed & hic, ea quæ diſſerimus, imaginãdum. Eiuſdemque illius Enniani Neoptolemi, de quo ſupra ſcripſimus, conſilio utendũ eſt, qui deguſtandum ex philoſophia cenſet non in eam ingurgitandum.

Quam ob cauſam dies primi poſt calendas, nonas, idus atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas, uel idus quaſi religioſum pleriq; uitant.
CAPVT XVII.

VErrius flaccus in quarto de uerborum ſignificatione, dies qui ſunt poſtridie calendas nonas, idus, quos uulgus imperite nefaſtos dicit, propter hãc cauſam dictos habitoſq; atros eſſe ſcribit. Vrbe inquit, a Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in ſenatu uerba fecit. Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduerſus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia poſtridie idus feciſſe. Tum exercitum Po. Ro. occidione occiſum, & poſt diem tertium eius diei urbem præter Capitolium captam eſſe. Compluresque alij ſenatores recordari ſeſe dixerunt quoties belli gerendi gratia, res diuina poſtridie calendas, nonas, idus a magiſtratu Po. Ro. facta eſſet, eius belli proximo deinceps prælio Reip. malam geſtam eſſe. Tum ſenatus eam rem ad PONT. reiecit, ut ipſi, quod uideretur, ſtatuerent. PONT. decreuerunt nullum ijs diebus ſacrificium rectę futurũ. ante diem quoq; quartum Calen. uel Nonas, uel Idus, tanquam inominalem diem plerique uitant. Eius obſeruationis an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet. Nihil ſuper ea re ſcriptum inuenimus, niſi quod Claudius annalium quinto cladem illam pugnę cannenſis uaſtiſſimam factã dicit ante diem quartum NON. SEXTIL.

In quo, & quantũ differat hiſtoria ab annalibus. Superq; ea re uerba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronij Aſellionis primo. CAPVT XVIII.

HIſtoriam ab annalibus quidã differre eo putant, quod cum utrũq; ſit rerum
geſtarum narratio, earum tamen proprie rerum ſit hiſtoria, quibus rebus
gerendis interfuerit is, qui narret. Eamq; eſſe opinionem quorundam Ver
rius Flaccus refert in libro de ſignificatu uerborum quarto. Ac ſe quidem
dubitare ſuper ea re dicit. Poſſe autem uideri putat non nihil eſſe rationis in ea opinio-
ne, quod hiſtoria græce ſignificat rerũ cognitionem præſentiũ. Sed nos audire ſoliti ſu
mus annales omnino id eſſe, quod hiſtoriç ſint. Hiſtorias nõ omnino eſſe id, quod anna
les ſint. Sicuti quod eſt homo id neceſſario aĩal eſſe, quod eſt animal, nõ id neceſſe eſt
hominẽ eſſe. Ita hiſtorias quidem eſſe aiunt rerum geſtarum uel expoſitionem, uel de
monſtrationem, uel quo alio nomine id dicendum eſt, Annales uero eſſe, cum res ge
ſtæ plurium annorum, obſeruato cuiusq; anni ordine deinceps componuntur. Cum
uero non per annos, ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur, ea hiſtoria græco uoca
bulo ἐφημερὶς dicitur. Cuius latinum interpretamẽtum ſcriptum eſt in libro Sempro
nij Aſellionis primo. ex quo libro plura uerba adſcripſimus, ut ſimul ibidẽ, quid ipſe
inter res geſtas, & annales eſſe dixerit, oſtenderemus. Verum inter eos inquit, qui an-
nales relinquere uoluiſſent, & eos, qui res geſtas a Romanis perſcribere conati eſſent
omnium rerum hoc interfuit. Annales libri tantummodo quod factum, quoq; anno
geſtum ſit, id demonſtrabant. Id eorum eſt, quaſi qui diarium ſcribunt, quã græci ἐφη-
μερίδα uocãt, nobis non modo ſatis eſſe uideo, quod factum eſſet id pronuntiare, ſed
etiam quo conſilio, quaq; ratione geſta eſſent, demonſtrare. Paulo poſt idem Aſellio
» in eodem lib. nam neq; alacriores ad Remp. defendendã, neq; ſegniores ad rem perpe
» ram faciundã annales libri commouere quicquã poſſunt. Scribere autem bellum quo
» initum conſule, & quo modo confectum ſit, & quis triumphans introierit, exq; eo li-
» bro quæ in bello geſta ſint iterare, id fabulas non prædicare ait. Interea quid ſenatus
» decreuerit, aut quæ lex rogatione lata ſit, neq; quibus conſilijs ea geſta ſunt iterare, id
fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.

Quid ſit adoptatio, quid item ſit arrogatio, quantumq; hæc inter ſe differant, uer
baq; eius, quæ, qualiaq; ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat.
CAPVT. XIX.

CVm in alienã familiã, inq; liberorum locum extranei ſumuntur, aut per præ
torem fit, aut per populum. Quod per prætorẽ fit, adoptatio dicitur. Quod
per populum, arrogatio. Adoptantur autẽ cum a parente, in cuius poteſtate
ſunt, tertia mancipatione in iure ceduntur. Atq; ab eo, qui adoptat, apud eũ
apud quem legis actio eſt, uindicantur. Arrogantur ij, qui cum ſui iuris ſint, in alienã
ſeſe poteſtatem tradunt. Eiusq; rei ipſi authores fiunt. Sed arrogationes non temere,
nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur,
quæ curiata appellantur. Aetas quoq; eius, qui arrogare uult, an liberis potius gignũ-
dis idonea ſit, bonaq; eius, qui arrogatur, ne inſidioſe appetita ſint, conſyderatur. Iusq;
iurandum a. Q. Mutio Pont. Max. conceptum dicitur. quod in arrogando iuraretur.
Sed arrogari non poteſt, niſi iam ueſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in
» alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc ſunt
» Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure, legeq; filius ſibi ſiet, & quã ſi ex eo
» patre, matreq; familias eius natus eſſet. Vtiq; ei uitæ, necisq; in eum poteſtas ſiet, uti pa
» riendo filio eſt. hoc ita, ut dixi, ita uos quirites rogo. Neq; pupillus autẽ, neq; mulier,
quæ in parentis poteſtate eſt, arrogari poſſunt, quoniam & cũ fœminis nulla comitio
rum communio eſt, & tutoribus in pupillos tantã eſſe authoritatem poteſtatemq; fas
non eſt, ut caput liberum fidei ſuç commiſſum alienæ ditioni ſubijciant. Libertinos ue
ro ab ingenuis adoptari quidem iure poſſe Maſſurius Sabinus ſcripſit. Sed id neq; per
mitti dicit, neque permittendum eſſe unquam putat, ut homines libertini ordinis per
adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur,
etiam ſeruus a domino per prætorem dari in adoptionem poteſt. Idque ait pleros-
que iuris ueteris authores poſſe fieri ſcripſiſſe. Animaduertimus in oratione Publij

Scipionis,quam CENS. habuit ad populum de moribus,interea, quæ reprehēdebat quod cōtra maiorum inſtituta fierent,id etiam eum culpauiſſe, quod filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. Verba ex ea oratione hæc ſunt. In » alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, » quam ſi ſe natū habeat.abſentis cenſeri iubere,ut ad cenſum nemini neceſſe ſit uenire. »

Quod uocabulum latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni Aſinio,quid ipſum appellauerint ueteres latini, quibusq; uerbis ſolœciſmum definierit idem Aſinius. CAPVT XX.

SOlœciſmus latino uocabulo ab Aſinio Capitone,eiuſdemque ætatis alijs imparilitas appellatus, uetuſtioribus latinis ſtribiligo dicebatur a uerſura uidelicet, & prauitate tortuoſæ orationis,tanquam ſterobligo quædam.Quod uitiū Aſinius Capito in literis,quas ad Clodium Thuſcum dedit,hiſce uerbis definit. Solœciſmus eſt inquit,impar,& inconueniens compoſitura partium orationis.Cum gręcum autem uocabulum ſit ſolœciſmus,an Attici homines,qui elegantius locuti ſunt, uſi eo ſint,quæri ſolet. Sed nos neq; ſolœciſmū,neq; Barbariſmū apud gręcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam ſicut βάρβαρον, ita σόλοικον dixerunt. Noſtri quoq; antiquiores ſolœcum facile, ſolœciſmum haud ſcio,an unquam dixerint. Quod ſi ita eſt, neq; in græco,neq; in latino ſolœciſmus probe dicitur.

Pluria qui dicat,& compluria,& compluries non barbare dicere,ſed latine. CAPVT XXI.

PLuria forte quis dixit ſermocinans uir adprime doctus meus amicus non hercle ſtudio ferens oſtentandi,neq; quo plura dicendum non putaret. Eſt enim doctrina homo ſeria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. ſed opinor aſſidua ueterum ſcriptorū tractatione inoleuerat linguæ illius uox quam in libris ſæpe offenderat. Aderat,cum ille hoc dixit, reprehenſor audaculus uerborum,qui perpauca,eademq; a uulgo protrita legerat. Habebatq; nonnullas diſciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoataſq;, partim non probas. Eaſq; quaſi puluerem ob oculos,cum adortus quenq; fuerat,aſpergebat. Sicut tunc amico noſtro barbare inquit,dixiſti pluria.Nam neq; rationem uerborum hoc, neque authoritatem habet. Ibi ille amicus ridens,amabo te inquit,uir bone,quia nūc mihi a magnis,ſerijſq; rebus otium eſt,uelim doceas nos, cur pluria, ſiue compluria (nihil enim differt) non latine,ſed barbare dixerint M. Cato,& Q. Claudius, Vale. Antias. L. Lęlius. P. Nigidius.M. Varro,quos ſubſcriptores,approbatoreſque huius uerbi habemus. Præter poetarum, oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter,tibi inquit,habeas authoritates iſtas,ex faunorum, & aboriginum ſeculo repetitas, atq; huic rationi reſpondeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, caſu recto ante extremum a, habet, i, literam ſicuti meliora, maiora, grauiora. proinde igitur plura, non pluria dici conſueuit, ne contra formam perpetuam in comparatiuo, i,litera ſit ante extremum a. Tum ille amicus noſter,cum hominem confidentem pluribus uerbis non dignum exiſtimaret. Aſinij inquit,Capitonis doctiſſimi uiri epiſtolæ ſunt uno in libro multæ, opinor, poſitæ in templo pacis. Primaque epiſtola ſcripta eſt ad Pacuuium Labeonem,cui titulus præſcriptus eſt pluria non plura dici debere.In ea epiſtola rationes grāmaticas poſuit,per quas docet pluria latinum eſſe, plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque ſimul diſces, ſi modo aſſequi poteris, quod in ea epiſtola ſcriptum eſt, pluria ſiue plura abſolutum eſſe ſiue ſimplex,non,ut tibi uidetur, comparatiuum. Huius opinionis aſinianæ id quoque adiumentum eſt, quod compluries cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem,quod eſt compluria,aduerbium eſt factum compluries. Id quoq; quoniam minus uſitatum eſt,uerſum Plauti ſubſcripſi ex comœdia quæ Perſa inſcribitur.

Quid metuis? Metuo hercle uero. Senſi ego compluries. »

» Item M. Cato in quarto originum eodem in loco ter hoc uerbum poſuit. Com
» pluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi, alteri alteros occidere. Compluries
» multi ſimul ad hoſtes transfugere. Compluries in imperatorem impetū fecere.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER SEXTVS.

Quem in modum reſponderit Chryſippus aduerſus eos, qui prouidentiam conſiſtere negauerunt. CAPVT PRIMVM.

HOmines feciſſe dicitur tantam uim eſſe erumnarū, & malorum. aduerſus ea Chryſippus, cum in libro περὶ προνοίας quarto diſſereret, nihil eſt prorſus iſtis inquit, inſipidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, ſi non eſſent itidē mala. Nam cū bona malis cōtraria ſint, utraq; neceſſariū eſt oppoſita inter ſeſe, & quaſi mutuo aduerſo quæq; fulta niſu conſiſtere Nullum adeo contrarium eſſe ſine cōtrario altero, quo enim pacto iuſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent iniuriæ? Aut quid aliud iuſtitia eſt, quam iniuſtitiæ priuatio? Qui item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignauiæ oppoſitione? Qui continentia, niſi ex intemperantiæ? Quo item modo prudentia eſſet, niſi foret contra imprudentia? Proinde inquit homines ſtulti, cur non hoc etiam deſyderant, ut ueritas ſit, & non ſit mendacium? Nanq; itidem ſunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (ſicuti Plato ait) uerticibus inter ſe cōtrarijs deligatum eſt Si tuleris unum, abſtuleris utrunq;. Idem Chryſippus in eodem libro tractat, conſyderatq;, dignumq; eſſe id quæri putat.

εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται.

Idem natura ne ipſa rerum, uel prouidentia, quę compagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoq;, & debilitates, & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. Exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc conueniſſe naturæ authori, parētiq; rerum omnium bonarum. Sed cum multa inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptiſſima & utiliſſima, alia quoq; ſimul adgnata ſunt incommoda ijs ipſis, quæ faciebat, cohærentia. Eaq; nō per naturam, ſed per ſequelas quaſdam neceſſarias facta dicit quod ipſe appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut inquit, cum corpora hominum natura fingeret, ratio ſubtilior, & utilitas ipſa operis poſtulauit, ut tenuiſſimis, minutisq; oſſiculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quædā incōmoditas extrinſecus conſecuta eſt, ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offenſionibusque paruis fragile, proinde morbi quoq;, & ægritudines partæ ſunt, dum ſalus paritur. Sic hercle inquit, dum uirtus hominibus per conſilium naturæ gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata ſunt.

Quo itidem modo, & uim, neceſſitatemq; fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilij, iudicijq; noſtri arbitrium confirmauerit. CAPVT. II.

FAtum, quod græci πεπρωμένην, uel εἱμαρμένην uocant, ad hanc ferme ſententiam Chryſippus ſtoicæ princeps philoſophię definit. fatum eſt inquit, ſempiterna quædam, & indeclinabilis ſeries rerum, & cathena uoluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaq; eſt. Ipſa autem uerba Chryſippi, quantum ualui, memoria adſcripſi, ut ſi cui meum iſtud interpretamentum uidebitur eſſe obſcurius, ad ipſius uerba animaduertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην, ſe dicit φυσικήν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων

τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων καὶ μετὰ πλὴν μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς

Aliarum autem opinionum, diſciplinarumq́ authores huic definitioni ita obſtrepũt ſi Chryſippus inquiunt fato putat omnia moueri, & regi, nec declinari, tranſcendique poſſe agmina fati, & uolumina, peccata quoq́ hominum, & delicta non ſuſtentanda, neq́ inducenda ſunt ipſis, uoluntatibusq́ eorum, ſed neceſſitati cuidam, & inſtantiæ; quæ oritur ex fato, omnium quæ ſit rerum domina, & arbitra, per quam neceſſe ſit fieri, quicquid futurum eſt. Et propterea nocentium pœnas legibus inique conſtitutas; ſi homines ad maleficia non ſponte ueniunt, ſed fato trahuntur. Contra ea Chryſippus tenuiter multa, & argute diſſerit, ſed omnium fere, quę ſuper ea re ſcripſit, ſententia huiuſcemodi eſt, Quamquam ita ſit inquit, ut ratione quadam neceſſaria, principali, & coacta, atq́ connexa ſint fato omnia, ingenia tamen ipſa mẽtium noſtrarum perinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa qualitas. Nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter, utiliterq́ ficta, omnem illam uim, quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſius, tractabiliusq́ tranſmittunt Sin uero ſunt aſpera, & inſcita, & rudia, nullisq́ artium bonarum adminiculis fulta, & etiã ſi paruo ſiue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur, ſua tamen leuitate, & uoluntario impetu, in aſſidua delicta, & errores ruunt. Idque ipſum ut ea ratione fiat, naturalis illa, & neceſſaria rerum cõſequentia efficit, quę fatum uocatur. Eſt. n. genere ipſo quaſi fatale, & conſequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis aliene, neq́ illepide utitur. Sicut inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona, atq́ derupta iacias *Cylindrus.*
cauſam quidem ei, & initium præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceps uoluitur; non quia tu id iam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus eius, & formæ uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & neceſſitas fati, genera ipſa & principia cauſarum mouet; Impetus uero conſiliorum, mentiumque noſtrarum, actionesque ipſas,, uoluntas cuiusq́ propria, & animorũ ingenia moderantur. Inſert deinde uerba hæc ijs, quę dixi, cõgruentia *Pythagorea uerba.*

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.

γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ' ἑλόντας

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat oportere ferri audirique homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces, qui, cum in culpa & in maleficio reuicti ſunt, perfugiunt ad fati neceſſitatem, tanquam in aliquod fani aſylum, & quæ peſſime fecerunt, ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe attribuenda dicunt. Primus autem Homerus ſapientiſſimus & antiquiſſimus poetarum dixit in hiſce uerſibus.

ὢ πόποι. οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγ' ἔχουσιν.

Itaq́. M. Cic. in lib. quem de fato conſcripſit, cum quæſtionem iſtam diceret obſcuriſſimam eſſe, & implicatiſſimam, Chryſippum quoq́ philoſophum non expediſſe ſe in ea refert his uerbis. Chryſippus æſtuans, laboransq́ quonam pacto explicet, & fato omnia fieri, & eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo. "
"

Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente inuſitatæ longitudinis.
CAPVT TERTIVM.

TVbero in hiſtorijs ſcriptum reliquit, bello primo punico Attiliũ Regulum COS. in Africa caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande, atque acre feciſſe aduerſus unum ſerpentem in illis locis ſtabulantem inuſitatę immanitatis. Eumq́ magna totius exercitus conflictatione baliſtis, atq́ catapultis diu oppugnatum. Eiusque interfecti longum corium pedes centum & .XX. Romam miſiſſe.

Quid idem Tubero in hiſtorijs de Attilo Regulo a Carthaginiẽſibus capto literis mandauerit. Quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit.
CAPVT QVARTVM.

QVod ſatis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus ſcriptũ in Tuditani libris Regulum captum ad ea, quę in ſenatu Romæ dixit ſuadens ne captiui cum Carthaginienſibus permutarẽtur, id quoq; addidiſſe. Venenum ſibi Carthaginienſes dediſſe, non præſentaneum, ſed eiuſmodi, quod mortẽ in diẽ proferret, eo conſilio, ut uiueret quidẽ tantiſper, quo ad fieret permutatio. Poſt aũt graſſante ſenſim ueneno cor tabeſceret. Eundẽ Regulum Tubero in hiſtorijs rediiſſe Carthaginẽ, nouisq; exemplorum modis excruciatum a Pœnis dicit. In atras inquit, & profundas tenebras eum claudebant, ac diu poſt, ubi erat uiſus ſol ardentiſſimus, repente educebant, & aduerſus ictus ſolis oppoſitum continebant. Atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius, ne conniuere poſſet, ſurſum, ac deorſum diductas inſuebãt. Tuditanus autem ſomno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœnorum captiuos liberis Reguli a ſenatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademq; inſomnia cruciatos interiiſſe.

Quod Alphenus iuriſconſultus in uerbis ueteribus interpretandis, errauit. CAPVT. V.

ALphenus iureconſultus, Ser. Sulpitij diſcipulus, rerumq; antiquarum non incurioſus in libro digeſtorum. XXX. & IIII. Conlectaneorum autem ſecundo in fœdere inquit. „ Quod inter Po. Ro. & Carthaginienſes factum, & „ ſcriptum inuenitur, ut Carthaginienſes quotquot annis Po. Ro. darent cer„ tum pondus argenti puri puti. quæſitumq; eſt quid eſſet argentum purum putum, re„ ſpondi ego inquit, eſſe purum putum ualde purum, ſicut nouum nouitium dicimus, & proprium propitium augere, atq; intendere uolentes noui, et proprij ſignificationẽ Hoc ubi legimus, mirabamur eãdem affinitatẽ uiſam eſſe Alpheno puri, & puti, quæ ſit noui, & nouitij. Nã ſi eſſet, puritium tum ſane uideretur dici, quaſi nouitium. id etiã mirum fuit, quod nouitium per augendi figuram dictum exiſtimauit, cum ſit nouitiũ non quod magis nouum ſit, ſed quod a nouo dictum, inclinatumq; ſit. Iis ergo aſſentimus, qui putum eſſe dicunt a putando dictum, & ob eam cauſam prima ſyllaba breui pronuntiãt non longa uti exiſtimaſſe Alphenus uidetur, qui a puro id eſſe factum ſcripſit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia ex quaq; re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſſet utile, ac ſine uitio uideretur, relinquere. Sic nanq; arbores, & uites, & ſic etiã rationes dictæ putari. Verbũ quoq; ipſum puto, quod declarandæ ſententię noſtrę cauſa dicimus, non ſignat profecto aliud, quã id agere nos in re dubia, obſcuraq;, ut deciſis amputatisq; falſis opinionibus, quod uideatur eſſe uerum, & integrum, & incorruptum retineamus. Argentum ergo in carthaginienſi fœdere putum dictum eſſe quaſi exputatum, excoctumq;, omniq; aliena materia carens, omnibusque ex eo uitijs detractis, emaculatum, & candefactum. Scriptum eſt autem purum putum non in carthaginienſi ſolum fœdere, ſed cum in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoq; Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexander, & in Satyra M. Varronis, quæ inſcripta eſt, Δὶς παῖδες οἱ γέροντες,

Temere, ineptcq; reprehenſum eſſe a Iulio Higino Virgilium, quod præpetes Dædali pennas dixit, atq; ibi quid ſint, aues præpetes. Et quid illæ ſint aues, quos Nigidius inferas appellauit. CAPVT. VI.

„ DAedalus (ut fama eſt) fugiens minoïa regna,
„ Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo
„ Inſuetum per iter gelidas enauit ad arctos.

In his Virgilij uerſibus reprehẽdit Higinus præpetibus pennis quaſi improprie, & inſcite dictum. Nam præpetes inquit, aues ab auguribus appellantur, quę aut oportune præuolant, aut idoneas ſedes capiũt. Non apte igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit in Dædali uolatu nihil ad augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercle ineptus eſt, cum quid præpetes eſſe ſe ſcire ratus eſt, Virgilium autem, & Trinatium doctum uirum ignoraſſe, qui in ſecundo iliadis uictoriã uolucrem

præpetem appellauit in hoc uerſu.

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoq; Ennium reprehendit? qui in annalibus, non ut Virgilius pennas Dædali præpetes, ſed longe diuerſius inquit. Quid Brunduſium pulchro præcinctum præpete portu?

Et ſi uim potius, naturamq; uerbi conſyderaſſet, neq; id ſolum, quod augures dicerent, inſpexiſſet, ueniam prorſus poetis daret ſimilitudine, ac tranſlatione uerborum non ſignificatione utentibus. Nam quoniam nō ipſæ tantum aues, quæ proſperius præuolant, ſed etiam loci, quos capiunt, q́ idonei, feliceſq; ſunt, præpetes appellant. Iccirco Dœdali pennas præpetes dixit, quoniam ex locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora peruenerat. Locos porro prępetes & augures appellant. Et Ennius in annalium primo dixit.

Præpetibus hilares ſeſe, pulchriſq; locis dant.

Auibus autem præpetibus contrarias aueis inferas appellari Nigidius Figulus in libro primo augurij priuati ita dicit. Diſcrepat dextra ſiniſtræ, præpes infere. Ex quo eſt conicctare præpetes appellatas, quæ altius, ſublimiuſq; uolitent, cum differre a prępetibus Nigidius inferas dixerit. Adoleſcens ego Romę, tum cum etiam ad grāmaticos itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem in primis ſectabar, cum de iure augurio quæreretur, & mentio præpetū auiū facta eſſet, e L. claro præfecto urbis dicere p̄petes ſibi uideri eſſe alites, quas Homerus τανυπτέρυγας. appellauerit. Quoniam iſtas potiſſimum augures ſpectarent, quæ ingentibus alis patulæ, atq; porrectæ præuolarent. Atq; ibi hos Homeri uerſus dixit.

τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσι κελεύεις
πείθεσθαι, τῶν οὔτι μεταστρέπομαι οὐδ' ἀλεγίζω.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia, deq; origine ſacerdotij fratrum Arualium. CAPVT. VII.

Accæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, ſiue illa ſuffetia eſt, nomina in antiquis annalibus celebria ſunt. Earum alteræ poſt mortem, Tarratiæ autem uiuæ ampliſſimi honores a Po. Ro. habiti, & Tarratiam quidem uirginem Veſtæ fuiſſe lex horatia teſtis eſt, quæ ſuper ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt. Inter quos ius quoq; teſtimonij dicendi tribuitur. Teſtabiliſq; una omniū fœminarū ut ſit, datur. Id uerbum eſt ipſius legis Horatię. Contrarium eſt in. XII. tabulis ſcriptum. Improbus, inteſtabiliſq; eſto. Præterea ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire, ac nubere uoluiſſet, ius ei poteſtaſq; ex augurandi, atq; nubendi facta eſt, munificentię, & beneficij gratia, quod campum Tiberinum, ſiue Martium Po. Ro. condonaſſet. Sed Acca Larentia corpus in uulgus dabat, pecuniamq; emeruerat ex eo quæſtu uberem. ea teſtamento, ut in Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Romulum regē, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis ſuis heredē fecit. Ob id meritum a flammine quirinali ſacrificium ei publice fit, & dies e nomine eius in faſtos aditus. Sed Sabinus Maſſurius in primo memorabilium ſecutus quoſdam hiſtoriæ ſcriptores, Accam Larentiam Romuli nutricem fuiſſe dicit. Ea inquit, mulier ex. XII. filijs maribus unum morte amiſit. In illius locum Romulus Accæ Larentiæ ſeſe filium dedit. Seq; & cæteros eius filios fratres arutales appellauit. Ex eo tempore collegiū manſit fratrū arualium numero. XII. cuius ſacerdotij inſigne eſt ſpicea corona, & albæ inſulæ.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna. CAPVT. VIII.

Appion grecus homo, qui πολυίστωρ eſt appellatus, facili atq; alacri facundia fuit. Is, cum de Alexandri Regis laudibus ſcriberet, uicti inquit, hoſtis uxorē facie inclyta mulierem uetuit in conſpectum ſuum deduci, ut eam ne oculis ſuis quidem contingeret. Lepida igitur quæſtio agitari poteſt, utrum uideri continentiorem par ſit. P. ne Africanum ſuperiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hiſpania expugnata, uirginem tempeſtiuam, forma egregia, nobilis uiri hiſpani filiam

captam, perductamq; ad ſe patri inuiolatam reddidit, an regem Alexandrum, qui Darij regis uxorem, eandem eiuſdemq; ſororem prælio magno captam, quam eſſe audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perduciq; ad ſeſe prohibuit. Sed hanc utranq; declamatiunculam ſuper Alexandro, & Scipione celebrauerint, quibus abunde & ingenij, & otij, & uerborũ eſt. Nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicere. Scipionem iſtum, uero ne an falſo, incertum, fama tamen, cum eſſet adoleſcens, haud ſyncera fuiſſe, & propemodum conſtitiſſe hoſce uerſus a Cn. Neuio poeta in eum ſcriptos eſſe.

Etiam qui res magnas manu ſæpe geſſit glorioſe.
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes ſolus
Præſtat, eum ſuus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego uerſibus credo adductum Valerium Antiatem aduerſus cæteros omnes ſcriptores de Scipionis moribus ſenſiſſe, & eam puellam captiuam non redditam patri ſcripſiſſe, contra quam nos ſupra diximus, ſed retentam a Scipione, atq; in delitijs, amoribusq; ab eo uſurpatam.

Locus exemptus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ, & orationis lepidiſſimæ.

CAPVT. IX.

QVod res uidebatur memoratu digna, quã feciſſe Cn. Flauiũm Annij filiũm ædilem curulem L. Piſo in. III. annali ſcripſit. Eaq; res perquam pure, & uenuſte narrata a Piſone, locum iſtum totum ex Piſonis annali compoſuimus. Cn. inquit, Flauius patre libertino nãtus, ſcriptum faciebat. Iſque in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles ſubrogantur. Eumq; primæ tribus ædilem curulem renuntiauerunt. At ædilis, qui comitia habebat, negat accipere. Neque ſibi placere, qui ſcriptum faceret, eum ædilem fieri Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas poſuiſſe, ſcriptu ſeſe abdicaſſe. Iſque ædilis curulus factus eſt. Idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegam ueniſſe uiſere ægrotum, & in conclaue poſtquam introiuit adoleſcens, ibi complures nobiles ſedebant. Ii contemnentes eum, aſſurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius ædilis id arriſit. Sellam curulem iuſſit ſibi afferri. Eam in limine appoſuit, ne quis illorum exire poſſet. Vtiquę ij omnes inuiti uiderent ſeſe in ſella curuli ſedentem.

Hiſtoria ſuper Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus, ad philoſophiam grauiter ſectandam.

CAPVT. X.

PHiloſophus Taurus uir memoria noſtra in diſciplina platonica celebratus, cũ alijs bonis multis, ſalubribusq; exemplis hortabatur ad philoſophiam capeſcendam, tum uel maxime iſta re animos iuuenum expergebat, Euclidẽ quẽ dicebat ſocraticum factitauiſſe. Decreto inquit, ſuo Athenienſes cauerant, ut qui Megaris ciuis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus eſſet, ut ea res ei homini capitalis eſſet. Tanto Athenienſes inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarenſium. Tum Euclides, qui indidem Megaris erat, quique etiam ante id decretum & eſſe Athenis, & audire Socratem conſueuerat, poſtquam id decretum ſanxerunt, ſub noctem prius quam adueſperaſceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uerſicolore amictus, & caput, & ora uelatus, e domo ſua megaris Athenas ad Socratẽ commeabat, ut uel noctis aliquo tempore conſiliorum, ſermonumq; eius fieret particeps. Rurſusque ſub lucem millia paſſuum paulo amplius uiginti eadem ueſte illa tectus redibat. At nunc inquit, uidere eſt philoſophos ultro currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum, eosq; ibi ſedere, atq; operiri prope ad meridiẽ, donec diſcipuli nocturnum omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quę libuit meminiſſe ad officium grauitatis, dignitatisq; uitę decentia. CAPVT. XI.

CVm inquinatiſſimis hominibus non eſſe conuitio decertandum, neqꝫ in male dictis aduerſus impudentes, & improbos uelitandum, quia tantiſper ſimilis, & compar eorum fias, dum paria, & conſimilia dicas, atqꝫ audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici ſapiētis uiri cognoſci poteſt, quam ex libris & diſciplinis philoſophorum. Verba hæc ſunt Metelli aduerſus Caium Manlium tri. pl. a quo apud populum in concione laceſſitus, iactatusqꝫ fuerat dictis petulantibus. Nunc, quod ad illum attinet quirites, quoniam ſe ampliorem putat eſſe, ſi ſe mihi inimicum dictitauerit, quem ego mihi neqꝫ amicum recipio, neqꝫ inimicum reſpicio in eum ego non ſum plura dicturus. Nam eum indigniſſimum arbitror, qui a uiris bonis bene dicatur. Tum ne idoneum quidem, cui a probis male dicatur. Nam ſi in eo tempore huiuſcemodi homunculum nomines, in quo punire non poſſis, maiore honore, quam contumelia afficias.

Quod neqꝫ teſtamentum ſicuti Seruius Sulpitius exiſtimauit, neqꝫ ſacellum ſicuti Trebatius, duplicia uerba ſunt, ſed a teſtatione productum alterum, alterum a ſacro diminutum. CAPVT. XII.

SEruius Sulpitius Iureconſultus uir ætatis ſuæ doctiſſimus, in libro de teſtamentis ſecundo, qua ratione adductus teſtamentum uerbum eſſe duplex ſcripſerit, non reperio. Nā compoſitum eſſe dixit a mentis conteſtatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentum? quid pauimentum? quid ueſtimētum? quid alia mille per huiuſcemodi formam producta? Etiā ne iſta omīa compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem uidetur Seruio, uel ſi quis, alius eſt, qui id prior dixit, falſa quidem, ſed non abhorrens, neqꝫ inconcinna, quaſi mentis quædam in hoc uocabulo ſignificatio. ſicut hercle C. quoqꝫ Trebatio eadē concinnitas obrepſit. Nam in libro de religionibus ſecundo. Sacellum eſt inquit, locus paruus deo ſacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc, Sacellum ex duobus uerbis arbitror compoſitum, ſacri, & cellæ, quaſi ſacra cælla. Hoc quidē ſcripſit Trebatius. Sed quis ignorat ſacellum & ſimplex uerbum eſſe, & non ex ſacro, & cælla compoſitum, ſed ex ſacro diminutum?

De quęſtiunculis apud Taurum philoſophum in conuiuio agitatis, quæ ſympoſiacæ uocantur. CAPVT. XIII.

FActitatum, obſeruatumqꝫ hoc Athenis eſt ab ijs, qui erāt philoſopho Tauro iunctiores, cum domum ſuam nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes, & aſymboli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum ſed argutias quæſtionum. Vnuſquiſqꝫ igitur noſtrum commentus, paratusqꝫ ibat, quod quæreret. Eratqꝫ initium loquendi, eundiqꝫ finis. Quærebantur autem nec grauia, nec uerenda, ſed ἐνθυμήματα quædam lepida, & minuta, & florentem uino animum laceſcentia, Quale hoc ferme eſt ſubtilitatis ludicræ quod dicam. Quęſitum eſt quando moriens moreretur? cum iam in morte eſſet, an tum etiam, cum in uita foret. Et quando ſurgens ſurgeret, cum iam ſtaret? an tum etiam cum ſederet? Et qui artem diſceret, quando artifex fieret, cum iam eſſet, an tum cum etiam nō eſſet. Vtrum enim horum dicas, abſurde, atqꝫ ridicule dixeris, multoqꝫ abſurdius uidebitur, ſi aut utrunqꝫ eſſe dicas, aut neutrum. Sed ea omnia, cum captiones eſſe quidam futiles, & inanes dicerent, Nolite inquit Taurus, hæc, quaſi nugarum aliquem ludum aſpernari. Grauiſſimi philoſophorum, ſuper hac re ſerio quæſiuerunt. Et alij moriendi uerbum, atqꝫ momentum, manēte adhuc uita dici, atqꝫ fieri putauerunt. Alij nihil in eo tempore uitæ reliquerunt. Totumqꝫ illud, quod mori dicitur, morti uindicauerunt. Item de cæteris ſimilibus in diuerſa tempora, & in contrarias ſentētias diſceſſerūt. Sed Plato inquit noſter, neqꝫ uitę id tēpus, neqꝫ morti dedit. Idemqꝫ in omī cōſimiliū rerū diſceptatione fecit. Vidit quippe utrunqꝫ eſſe pugnans, neqꝫ poſſe ex duobus contrarijs, altero manente, alterum conſtitui. Quæſtionemqꝫ fieri per diuerſorum inter ſe finium, mortis & uitæ cohærentiam, & iccirco peperit ipſe, expreſſitqꝫ aliud quoddam nouum in cōfinio tempus, quod uerbis proprijs, atqꝫ integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellauit. Idque ipſum ita uti dico, inquit, in libro, cui Παρμενίδης titulus eſt, ſcriptum ab eo reperietis

τὸ δ' ἐξαίφνης πεσόντι ἔοικε σημαίνειν, ὡς δὲ ἐκείνου μεταβάλλοντος εἰς ἕτερον.

Talia apud Taurum ſymbola, & alia, quæ erant ſecundarum menſarum, ut ipſe dicere ſolitus erat, παραγήματα.

Puniendis peccatis treis eſſe rationes a philoſophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex ijs meminerit, CAPVT. XIIII.

PVniendis peccatis treis eſſe debere cauſas exiſtimatum eſt. Vna eſt, quæ νουθεσία, uel κόλασις, uel παραίνεσις dicitur, cum pœna adhibetur caſtigandi, atque emendandi gratia, ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat, correctiorque. Altera eſt, quam ij, qui uocabula iſta curioſius diuiſerunt, τιμωρίαν appellant. Ea cauſa animaduertendi eſt, cum dignitas authoritasque eius, in quem eſt peccatum, tuenda eſt, ne prætermiſſa animaduerſio contemptum eius pariat, & honorem leuet. Iccircoque id ei uocabulum a conſeruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ eſt, quæ παράδειγμα a græcis nominatur, cum punitio propter exemplum neceſſaria, ut cæteri a ſimilibus peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Iccirco ueteres quoque noſtri exempla, pro maximis, grauiſſimisque pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is qui peccauit citra pœnã, ipſe ſeſe ultro corrigat, aut ſpes contra nulla eſt emendari eum poſſe, & corrigi, aut iacturã dignitatis, in quam peccatum eſt, metui non neceſſum eſt, aut non id peccatũ eſt, cuius exemplo neceſſario metu ſanciendum ſit, tum quicquid ita delictum eſt, non ſane dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium uiſum eſt. Has treis ulciſcendi rationes & philoſophi alij plurifariam, & noſter Taurus in primo cõmẽtariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit, Plato autẽ ipſe uerbis apertis duas ſolas eſſe puniendi cauſas dicit. Vnam, quam primo in loco propter corrigendum, alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia,

προσήκει δὲ παντὶ, τῷ μὲν τιμωρουμένῳ ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ βελτίονι γίνεσθαι. καὶ ὀνίνασθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται.

In hiſce uerbis facile intelligas τιμωρίαν Platonẽ dixiſſe, non, ut ſupraſcripſi quoſdam dicere, ſed ita ut promiſcue dici ſolet, pro omni punitione. An ne autẽ quaſi omnino paruam, & contemptu dignam prætererit pœnæ ſumendæ cauſam propter tuẽdam læſi hominis authoritatem, an magis quaſi ei, quam dicebat, rei non neceſſariam prætermiſerit, cum de pœnis non in uita, neque inter homines, ſed poſt uitæ tempus capiendis ſcriberet, ego in medium relinquo.

De uerbo quieſco, an e litera corripi, an produci debeat. CAPVT. XV.

AMicus noſter homo multi ſtudij, atque in bonarũ diſciplinarũ opere frequens uerbum quieſcit, uſitate e litera correpta dixit. Alter itẽ amicus, homo in doctrinis, quaſi in præſtigijs mirificus, communiumque uocum reſpuens nimis & faſtidiẽs barbare eum dixiſſe opinatus eſt, quoniam producere debuiſſet, non corripere. Nam quieſcit ita oportere dici prædicauit, ut caleſcit, niteſcit, ſtupeſcit, atque alia huiuſcemodi multa. id etiam addebat, quod quies e producto non breui diceretur, noſter autem, qua eſt omnium rerum, uerecunda mediocritate, ne ſi Helij quidẽ Cincij, & Satyri dicendum ita cenſuiſſent, obſecuturum ſe fuiſſe ait contra perpetuam latinæ linguæ conſuetudinem. Neque ſe tam inſigniter locuturum, abſona ut inauditaque diceret. Literas autẽ ſuper hac re fecit inter exercitia quædam ludicra. Et quieſco nõ eſſe his ſimile, quæ ſupra poſui, nec a quiete dictum ſed ab eo quietem. Græceque uocis ἴσχον καὶ ἴσκον ionice a uerbo ἔχω ἴχω, & modum & originem uerbum illud habere demonſtrauit. Rationibusque haud ſane frigidis docuit quieſco e litera longa dici non cõuenire, ut diceret eiuſmodi quiſpiam, qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam ſe facundiæ permiſerat, neque orationis latinæ modos, uſurpationesue ullas didicerat.

Notum uerbũ deprecor a poeta Catullo inuſitate quidẽ, ſed apte poſitũ, & propriedeque ratione eius uerbi, exemplisque ueterũ ſcriptorũ. CAPVT. XVI.

CVm in Lycio forte ueſpera ambularemus, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. nam cum eſſet uerbum deprecor doctiuſcule poſitum in Catulli carmine, quia id ignorabat, frigidiſſimos uerſus eſſe dicebat, omnium quidē meo iudicio uenuſtiſſimos, quos ſubſcripſi.

Leſbia mi dicit ſemper male, nec tacet unquam
De me, diſpeream, me niſi Leſbia amat.
Cui ego quaſi eadem totidem mox deprecor illi
Aſſidue, uerum diſperam niſi amo.

Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum eſſe putat, ut plerunque a uulgo dicitur, quod ſignificat ualde precor, & oro & ſupplico. In quo de præpoſitio ad augendum, & cumulandum ualet. Quod ſi ita eſſet, frigidi ſane uerſus forēt. Nunc em̄ contra omnino eſt. Nam de præpoſitio, quoniam eſt anceps in uno, eodēq; uerbo diuerſitatem ſignificationis capit. Sic em̄ deprecor a Catullo dictum eſt, quaſi deteſtor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contra autē ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit. Quam multorum hic uitam a Sylla deprecatus eſt. Item in diſſuaſione legis agrariæ. Si quid deliquero, nullæ ſunt imagines, quæ me a uobis deprecentur. Sed neq; ſolus Catullus ita iſto uerbo uſus eſt. Pleni adeo ſunt libri ueterum ſimilis in hoc uerbo ſignificationis. Ex quibus unum & alterum, quæ ſuppetierant, appoſui. Q. Ennius in Erechtheo non longe ſecus dixit, quam Catullus.

Quibus nunc inquit erumna mea libertatem paro?
Quibus ſeruitutem mea miſeria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo.

Item Ennius in Creſphonte.

Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in libro. VI. de Repu. ita ſcripſit. Quod quidem eo fuit maius, quia cum in cauſa pari collegæ eſſent, non modo inuidia pari non erant, ſed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq; item non eſt ualde precabatur, ſed quaſi propulſabat, & defenſabat inuidiam. Quod græci propinqua ſignificatione παραιτοῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio ſimiliter Cicero uerbo iſto utitur. Quid inquit huic homini facias? Non ne concedas interdum, ut excuſatione ſummæ ſtultitiæ, ſummæ improbitatis odium deprecetur? item in Verrem actionis ſecundæ proœmio. Nunc uero quid faciat Hortenſius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, quærens ueniam, quod & male diceret ei palam, reſpueretq; & recuſaret, deteſtareturq; aſſidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos. Quantusque numerus fuerit Athenis ante clades perſicas librorum in bibliothecis publicorum.

CAPVT. XVII.

LIbros Athenis diſciplinarum liberalium publice ad legendum præbēdos primus poſuiſſe dicitur Piſiſtratus tyrannus. Deinceps ſtudioſius, accuratiusq; ipſi Athenienſes auxerunt. Sed omnem illam poſtea librorum copiam Xerxes Athenarum potius, urbe ipſa præter arcem incenſa abſtulit, aſportauitque in Perſas. Hos porro libros uniuerſos multis poſt tempeſtatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus eſt, referendos Athenas curauit. Ingens poſtea numerus librorum in Aegypto a Ptolemæis regibus, uel conquiſitus, uel confectus eſt, ad millia ſerme uoluminum ſeptingenta. Sed ea omnia bello priore alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non ſponte, neque opera conſulta, ſed a militibus forte auxiliarijs incenſa ſunt.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER SEPTIMVS.

Admiranda quædam ex annalibus ſumpta de P. Africano ſuperiore.

CAPVT PRIMVM.

QVod de Olympiade Philippi regis uxore, Alexandri matre in hiſtoria græca ſcriptum eſt, idem de P. Scipionis quoq; matre, qui Africanus appellatus eſt, memoriæ datum eſt. Nam & Caius Oppius, & Iulius Higinus, alijq;, qui de uita, & rebus Africani ſcripſerunt, matrem eius diu ſterilem exiſtimatam tradunt. P. quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos deſperauiſſe. Poſtea in cubiculo, atque in lecto mulieris, cum abſente marito cubans ſola obdormiſſet, uiſum repente iuxta eam cubare ingentem anguem. Eumque ijs, qui uiderant, territis, & clamantibus elapſum inueniri non quiſſe. Idipſum P. Scipionem ad aruſpices retuliſſe. Eos ſacrificio facto reſpondiſſe, fore ut liberi gignerētur. Neque multis diebus poſtea quam ille anguis in lecto uiſus eſt, mulierem concepiſſe, concepti fœtus ſigna, atque ſenſum pati. Exinde menſe decimo peperiſſe. Natumq; eſſe hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem, & Carthaginienſes in Africa bello punico ſecundo uicit. Sed & eum impendio magis ex rebus geſtis, quã ex illo oſtento, uirum eſſe uirtutis diuinę creditum eſt. Id etiã dicere haud piget, quod ijdē illi, quos ſupra nominaui, literis mandauerint. Scipionē hunc Africanum ſolitauiſſe noctis extremo, prius quam dilucularet in capitolium uentitare, ac iubere aperiri cællam Iouis, atque ibi ſolum diu demorari quaſi conſultantem de Rep. cum Ioue, Aedituosq; eius templi ſæpe eſſe demiratos, quod ſolum id temporis in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſæuientes, neque latrarent eum, neque incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare, atque approbare uidebantur dicta, factaque eius pleraq; admiranda. Ex quibus eſt unum huiuſcemodi. Aſſidebat, oppugnabatque oppidum in Hiſpania ſitũ, mœnibusq;, ac defenſoribus ualidum, & munitum, re etiam cibaria copioſum. Nullaq; eius potiundi ſpes erat. Et quodam die ius in caſtris ſedens dicebat. atque ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum e militibus, qui in iure apud eum ſtabant, interrogauit quiſpiam ex more in quē diem, locumque uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipſam oppidi, quod obſidebatur, arcem protendens, perendie inquit, ſeſe ſiſtant illo in loco, atque ita factum. Die tertio in quem uadari iuſſerat, oppidum captum eſt. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Ceſellij uindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius quos inſcripſit lectionum antiquarum.

CAPVT SECVNDVM.

TVrpe erratum offendimus in illis celebratiſſimis commentarijs lectionum antiquarum Ceſellij uindicis, hominis hercle pleraque haud indiligentis, quod erratum multos fugit, quamquam multa in Ceſellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripſit autem Ceſellius Q. Ennium in
» XIII. libro annalium cor dixiſſe maſculino genere. uerba Ceſellij ſubiecta ſunt. Maſcu
» lino genere cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius. Nam in. XIII. annali quem cor dixit.
» adſcripſit deinde uerſus Ennij duos.
» Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor?

Antiochus eſt, q hoc dixit Aſię rex. Is admirat̃, et ꝓmouet̃ ꝙ Annibal Carthaginiẽſis bellũ ſe facere Po. Ro. uolentē dehortet̃. Hos aũt uerſus Ceſellius ſic accipit. Tanq̃ ſi

Antiochus ſic dicat. Annibal me, ne bellum geram dehortatur, quod cum facit. æquale cor putat habere me ei, quam ſtultum eſſe me credit, cum id mihi perſuadere » uult. hoc Ceſellius quidem. ſed aliud longe Ennius. Nam tres uerſus ſunt non duo » ad hanc Ennij ſententiã pertinentes. Ex quibus tertiũ uerſum Ceſellius non reſpexit. »

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor?
Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli.

Horũ uerſuũ ſenſus, atq; ordo ſic opinor, eſt. Annibal ille audẽtiſſimus, atque fortiſſimus quem ego credidi, hoc eſt enim cor meum credidit, perinde, atque diceret, quem ego ſtultus homo credidi fore ſummũ ſuaſorem ad bellandum, is me dehortatur, diſſuadetq;, ne bellum faciã. Ceſellius autem forte ζαθυμότζορ ζαφῆ iſta uerborum captus quem cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit, quaſi ad cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, ſi aliquis ſit tam inconditus ſic poſſe defendi cor Ceſellij maſculinum, ut uideatur tertius uerſus ſeparatim, atque diuiſim legendus, perinde quaſi de præciſis, interruptiſq; uerbis exclamet Antiochus, ſuaſorem ſummũ. ſed nõ dignum eſt eis, qui hoc dixerint, reſponderi.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehẽderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit, & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus.

CAPVT. III.

Ciuitas Rhodienſis & inſulę opportunitate, & operum nobilitate, & nauigandi ſolertia, naualibuſq; uictorijs celebrata eſt. ea Rhodienſis ciuitas, cũ amica, atq; ſocia Populi Ro. foret, Perſa tunc Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum Po. Ro. fuit amico uſa eſt. Connixiq; ſunt Rhodienſes legationibus Romam ſæpe miſſis, id bellum inter eos componere. ſed ubi iſta pacificatio perpetrari nequiuit, uerba a pleriſq; Rhodienſibus in concionibus eorum ad populum facta ſunt, ut ſi pax non fieret, Rhodienſes regem aduerſus Po. Ro. adiutarent Sed nullum ſuper ea re publicum decretum factum eſt. at ubi Perſes uictus captuſq; eſt, Rhodiẽſes pertimuere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta, dictaq; erãt Legatoſq; Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur, & fidem, conſiliumq; publicum expurgarent. Legati poſtquam Romã uenerunt, & in ſenatum intromiſſi ſunt, uerbiſq; ſuppliciter pro cauſa ſua factis ſecuri acceſſerunt, ſententiæ rogari cœptæ. cumque partim ſenatorum de Rhodiẽſibus quererentur, maleque eos animatos fuiſſe dicerent, bellumque eos illis faciendum cenſerent, Tum M. Cato exurgit, & optimos, fidiſſimoſq; ſocios, quorum opibus diripiendis, poſſidendiſq; non pauci ex ſummatibus uiris intenti, infenſique erant, defenſum, conſeruatumq; pergit, orationemque inclytam dicit. Quæ & ſeorſum fertur. Inſcriptaq; eſt pro Rhodienſibus, & in quinto Originum libro ſcripta eſt. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus, ſane quidem fuit ingenio homo eleganti, & haud quaquam rerum, literarumque ueterum indoctus. Eoque ab ineunte ætate liberaliter inſtituto adminiculatore, & quaſi adminiſtratore in ſtudijs literarum Cicero uſus eſt. Sed profecto plus auſus eſt, quam ut tolerari, ignoſcique poſſit. nanque epiſtolam conſcripſit ad Q. Axium familiarem patroni ſui confidenter, & nimis callide. In qua ſibimet uiſus eſt orationem iſtam pro Rhodienſibus acri ſubtilique ingenio, & iudicio percenſuiſſe. Ex ea epiſtola libitum forte nobis eſt reprehenſiones eius quaſdam attingere, maiore ſcilicet uenia reprehenſuri Tironem, quam tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primum hoc, quod Cato inerudite, & ἀναγώγως, ut ipſe ait, principio nimis inſolenti, nimiſq; acri, & obiurgatorio uſus ſit, cum uereri ſeſe oſtendit, ne patres, gaudio, atque lætitia rerum geſtarum proſpere de ſtatu mentis ſue deturbati non ſatis conſiperent, neque ad recte intelligendum, conſulendumq; eſſent idonei. In principijs aũt inquit, patroni, qui pro reis dicunt, conciliare ſibi, & complacare iudices debẽt Senſuſq; eorũ expectatione cauſę ſuſpenſos, rigẽteſq; honorificis, uerecundiſq; ſentẽtijs cõmulcere. Non iniurijs, atq; imperioſis cõminationibus cõfricare. Ipſum deinde

» principiũ appoſuit, cuius uerba hæc ſunt. Scio ſolere pleriſq; hominibus, rebus ſecun
» dis, atq; prolixis, atq; proſperis, animum excellentem, atq; ſuperbiã, atq; ferocitatem
» augeſcere, atq; creſcere. quod nunc mihi magnæ curę eſt, quod hęc res tã ſecunde pro
» ceſſerit, ne quid in conſulendo aduerſi eueniat, quod noſtras ſecundas res cõfricet. Ne
» ue hæc lætitia nimis luxurioſe eueniat. Aduerſę res ſe domãt, & docent quid opus ſit
» facto. Secundæ res letitia tranſuorſum trudere ſolent a recte conſulendo, atq; intelligẽ
» do. Quo maiore opere, dico, ſuadeoq; uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tan
to gaudio in poteſtatem noſtrã redeamus. Quæ deinde Cato iuxta dicit, ea inquit, cõ
feſſionem faciunt, non defenſionem, neq; propulſationẽ, tranſlationemue criminis ha
bent, ſed cum pluribus alijs cõmunicationem, quod ſcilicet nihil ad purgandum eſt.
Atq; etiã inquit, inſuper profitetur Rhodienſes, qui accuſabãtur, quod aduerſus Po.
Ro. regi magis cupiuerint, fauerintq;. Id eos cupiſſe, atq; fauiſſe utilitatis ſuę gratia, ne
Ro. Perſe quoq; rege uicto, ad ſuperbiam, ferociãq;, & immodicum modum inſole
ſcerent. Eaq; ipſa uerba ponit ita ut infra ſcriptum eſt. Atq; ego quidem arbitror Rho
dienſes noluiſſe nos ita depugnare, uti depugnatũ eſt. Neq; regem Perſen uiciſſe, nõ
Rhodienſes id modo uoluere, ſed multos populos, ac multas nationes idẽ uoluiſſe ar
bitror. Atq; haud ſcio an partim eorum fuerint, qui non noſtræ cõtumeliæ cauſa id uo
luerunt euenire, ſed. n. metuere, ſi nemo eſſet homo quẽ uereremur, quicquid liberet,
faceremus, ne ſub ſolo imperio noſtro in ſeruitute noſtra eſſent, libertatis ſuæ cauſa in
ea ſententia fuiſſe arbitror. Atque Rhodienſes tamen Perſen publice nunq; adiuuere.
Cogitate quanto nos noſtri natiui cautius facimus. Nã unuſquiſq; noſtrum, ſiquis ad
uerſus rem ſuã quid fieri arbitratur, ſumma ui contra nititur, ne aduerſus eã fiat, quod
illi tñ perpeſſi. Sed quod ad principium reprehenſum attinet, ſcire oportuit Tironem,
defenſos eſſe Rhodienſes a Catone, ſed ut a Senatore, & conſulari, & cenſorio uiro,
quod quidẽ optimum eſſe publicum exiſtimabat, ſuadente, nõ ut a patrono ſolet, cau
ſam pro reis dicere. Alia nãq; principia cõducunt reos apud iudices defendenti, & cle
mentiã, miſericordiãq; undiq; indaganti. Alia cũ ſenatus de rep. cõſulitur uiro autho
ritate preſtanti, ſententijs quorundã iniquiſſimis permoto, & pro utilitatibus publicis
ac pro ſalute ſociorum grauiter, ac libere indignanti ſimul, ac dolenti. Quippe recte, et
utiliter in diſciplinis rhetorũ præcipitur iudices de capite alieno, deq; cauſa ad ſeſe non
pertinenti cogrituros, ex qua præter officium iudicandi, nihil ad eos ſimul periculi uel
emolumenti redundaturũ eſt, conciliandos eſſe, ac propiciandos laudabiliter, ac placa
biliter, & leniter exiſtimationi ſalutiq; eius, qui apud eos accuſatus eſt. At cum digni
tas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eamq; rem aut ſuadendum quid
ut fiat, aut fieri iã cœpto differendum eſt, tum qui ſe in eiuſmodi principijs occupat, ut
beneuolos, benignoſq; ſibi auditores paret, otioſam operã, in nõ neceſſarijs uerbis ſu
mit. Iandudum em̃ negotia, periculaq; ipſa rerum cõmunia, conſilijs eos capiendis cõ
ciliant, & ipſi potius ſibi expoſcunt conſultoris beneuolentiã. Sed quod ait confeſſum
Catonẽ noluiſſe Rhodienſes ita depugnare, uti depugnatum eſt, neq; regem Perſen a
Po. Ro. uinci, atq; id eũ dixiſſe non Rhodienſes modo, ſed multas quoq; alias natio
nes uoluiſſe, ſed id nihil ad purgandũ, extenuandumue crimen ualere, iã hoc primum
Tiro improbe mentitur. Verba ponit Catonis, & alijs tamen eum uerbis calumniatur
Non em̃ Cato confitetur Rhodiẽſes noluiſſe uictoriã eſſe Po. Ro. ſed ſeſe arbitrari di
xit, id eos uoluiſſe, quod erat proculdubio ſuæ opinionis profeſſio, non Rhodiẽſium
culpæ confeſſio. In qua re, ut meum quidẽ iudicium eſt, non culpa tantũ uacat, ſed di
gnus quoq; laude, admirationeq; eſt, & cum ingenue, & religioſe dicere uiſus eſt con
tra Rhodienſes quod ſentiebat, & parta ſibi ueritatis fide ipſum illud tñ, quod contra
rium putabatur, flexit, & tranſtulit, ut eos iccirco uel maxime æquum eſſet acceptio
res, charioreſq; fieri Po. Ro. quod cum & utiles eſſent, & uellẽt regi eſſe factũ, nihil tñ
adiuuandi eius gratia fecerint. Poſtea uerba hæc ex eadem oratione ponit. Ea nunc de
» repente tanta nos beneficia ultro citroque tantam amicitiam relinquimus? Quod il
» los dicimus uoluiſſe facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc inquit, enthyme
ma nequam, & uitioſum eſt. reſponderi enim potuit, occupabimus certe. Nam ſi non
occupauerimus, opprimemur, incidendumque erit inſidias, a quibus ante nos non

cauerimus. Recte inquit, hoc uitio dat Lucilius poetæ Euripidi, quod cum Polyphon
tes rex propterea ſe interfeciſſe fratrem diceret, quod ipſe ante conſilium de nece eius
cepiſſet. Aerope fratris uxor hiſce eum uerbis eluſerit
ἐι γὰρ σὲ ἔμελλεν, ὥς σὺ φῆς κτείνειν πόσις. χρῆν καὶ σὲ μέλλειν. ὡς χρόνος παρῆλθεν.

At hoc enim inquit, plane ſtultitiæ plenum eſt eo conſilio, atq; ea fini facere nolle
aliquid, uti nunquã id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tiro animum non aduertit nõ
eſſe in omnibus rebus cauendis eandem cauſam, neq; humanæ uitæ negotia, & actio
nes, & officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciſcendi, uel cauendi, ſimilia eſ
ſe pugnæ gladiatoriæ. Nam gladiatori compoſito ad pugnandum pugnæ hæc propo
ſita ſors eſt, aut occidere, ſi occupauerit, aut occumbere, ſi ceſſauerit. hominum autem
uita non tam iniquis, neq; tam indomitis neceſſitatibus circunſcripta eſt, ut iccirco pri-
or iniuriam facere debeas, quam niſi feceris, pati poſſis. Quod tãtum aberat a Popu.
Ro. manſuetudine occupare, ut ſæpe iam in ſeſe factas iniurias ulciſci neglexerit, poſt
deinde uſum eſſe Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honeſtis, &
nimis audacibus. Ac non uiri eius, qualis fuit, ſed uafris, ac fallacioſis, & quaſi græco-
rum ſophiſtarum ſolertijs. Nam cum obijceretur inquit, Rhodienſibus, quod bellum
Po. Ro. facere uoluiſſent, negauit pene. Sed ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent, &
ſi maxime uoluiſſent. induxiſſeq; eum dicit, quam dialectici ἐπαγωγὴν appellant, rem ad
modum inſidioſam, & ſophiſticam, neq; ad ueritates magis, quam ad captiones reper-
tam, cum conatus ſit exemplis decipientibus colligere, cõfirmareq; neminem, qui ma-
le facere uoluit, plecti æquum eſſe, niſi quod factum uoluit, etiam fecerit. uerba autem
ex ea oratione M. Catonis hæc ſunt. Qui acerrime aduerſus eos dicit, ita dicit, hoſtes »
uoluiſſe fieri, & quis eſt tandem noſtrorum, qui quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat »
quenquam pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uoluiſſe? Nemo opi- »
nor. Nã ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulo infra dicit. Quid nunc, & quæ »
tandem lex eſt tam acerba, quæ dicat, ſi quis illud facere uoluerit, mille numis dimidiũ »
familiæ multa eſto. Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta pœna eſto. »
Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tãtum damni eſto. Atqui nos »
omnia plura habere uolumus, & id nobis impune eſt. Poſtea ita dicit. ſed ſi honorem »
non æquum eſt habere ob eam rem, quod bene facere uoluiſſe quis dicit, neq; fecit tan »
tum, Rhodienſibus tale erit, non quod male fecerunt, ſed quia uoluiſſe dicuntur. His »
argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodienſibus
quoq; impune eſſe debere, quod hoſtes quidem Po. Ro. eſſe uoluiſſent, & qui maxi-
me non fuiſſent. Diſſimulari autem non poſſe ait, quin paria, & conſimilia nõ ſint, plus
quingenta iugera habere uelle, quod plebiſcito colonis prohibitum fuit, & bellum in-
iuſtum, atq; impium Po. Ro. facere uelle. neque item inficiari poſſe, quin alia cauſa in
præmio ſit, alia in pœnis. nam beneficia inquit, promiſſa opperiri oportet, neq; ante re »
munerari, quam facta ſint. Iniurias autem imminentes precauiſſe, iuſtum eſt magis, »
quam expectauiſſe. Summa enim profeſſio ſtultitiæ inquit, eſt non ire obuiam ſceleri- »
bus cogitatis, ſed manere, oppeririq;, ut cum admiſſa & perpetrata fuerint, tum deni- »
q; ubi, quæ facta ſunt, infecta fieri non poſſunt, puniantur. hæc Tiro in Catonem, non
minus frigide ſane, quam inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec ſolitariam, nec im-
protectam hanc ἐπαγωγὴν facit. Sed multis eam modis præfulcit, multiſq; alijs argumẽ
tis conuelat, & quia non Rhodienſibus magis, quam Reip. conſulebat, nihil ſibi dictũ
factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium ſententiarum uia ſeruatum ire ſocios nitere
tur. Ac primum ea non incallide conquiſiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium
fieri prohibentur, ſed iure legum rei alicuius medendæ, aut temporis cauſa iuſſarũ, ſi-
cut eſt de numero pecoris, & de domino agri prẹfinito, aut eiuſmodi aliquo. in quibus
rebus quod prohibitũ fieri per leges quidẽ nõ licet, uelle id tamen facere, ſi liceat, inho
neſtũ nõ eſt. Atq; eas res cõtulit ſeorſum. miſcuitq; cũ eo quod, neq; facere, neq; uelle
p ſeſe honeſtũ eſt. tum deinde ne diſparilitas collationis euidens fieret, pluribus id pro
pugnaculis defenſat. Neq; tenues iſtas, & enucleatas uoluntatũ in rebus illicitis repre
henſiones, qualia in philoſophorum otio diſputantur, magnifacit, ſed id ſolũ ex ſũma
ope nitiẽ, ut cauſa Rhodienſiũ, quorũ amititiã retineri ex Rep. fuit, aut ęqua iudicaretẽ,

autt quidem certe ignoſcenda. Atq; interim, neq; feciſſe Rhodienſes bellum, neq; facere uoluiſſe dicit. Interim autem facta ſola cenſenda dicit, atq; in iudicium uocanda, ſed uoluntates nudas, inaneſq;, neq; legibus, neq; pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quaſi deliquiſſe eos concedat, ignoſci poſtulat, & ignoſcentias utiles eſſe rebus humanis docet, ac niſi ignoſcant, metus in Repub. rerum nouarum monet, ſed enim contra ſi ignoſcatur, conſeruatum iri oſtendit Po. Ro. magnitudinem, ſuperbiæ quoq; crimen, quod tunc præter cætera in ſenatu Rhodienſibus obiectum erat, mirifica, & prope diuina reſponſionis figura eluſit & eluit. Verba adeo ipſa ponemus Catonis, quoniam Tiro ea prętermiſit. Rhodienſes ſuperbos eſſe aiunt, id obiectantes, quod mihi e liberis meis minime dici uelim, ſint ſane ſuperbi. Quid id ad nos attinet? id ne iraſcimini, ſi quis ſuperbior eſt quam nos? Nihil prorſus hac compellatione dici poteſt neque grauius, neq; munitius aduerſus homines ſuperbiſſimos facta, qui ſuperbiam in ſeſe amarent, in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere eſt in tota iſta Catonis oratione, omnia diſciplinarum rhetoricarum arma, atq; ſubſidia mota eſſe. ſed non perinde, ut in decurſibus ludicris, aut ſimulachris præliorum uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam diſtincte nimis, ac compte, atq; modulate res acta eſt, ſed quaſi in ancipiti certamine cũ ſparſa acies eſt, multiſq; locis marte uario pugnatur, ſic in iſta tum cauſa Cato, cum ſuperbia illa Rhodienſium famoſiſſima multorum odio, atq; inuidia flagraret, omnibus promiſcue tuendi, atq; propugnandi modis uſus eſt, & nunc ut optime meritos commendat, nunc tanquam ſi innocentes, purgat, & ne bona, diuitięq; eorum expetantur, obiurgat. nunc etiam quaſi ſit erratum, deprecatur. nunc ut neceſſarios reipub. oſtentat. nunc clementię, nunc manſuetudinis maiorũ, nunc utilitatis publicæ commonefacit, eaq; omnia diſtinctius, numeroſiuſq;, ac comptius fortaſſe dici potuerint fortius, atque uiuidius potuiſſe dici non uidentur. Inique igitur Tiro Tullius, qui quod ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe, & cohærẽtibus paruum quippiam, nudumq; ſumpſit, quod obtrectaret, tanquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum uoluntates, non cenſuerit puniendas. Commodius autem, erectiuſq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tironi reſpõdi, modo æſtimabit, iudiciumq; faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere, & legere curauerit. Ita.n. nos ſyncerius, exploratiuſq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiuſmodi ſeruos, & quam ob cauſam Cœlius Sabinus iuris ciuilis author pileatos uenundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more maiorum uenierint. Atq; id ipſum ſub corona quid ſit. CAPVT. IIII.

Pileatos ſeruos uenum ſolitos ire, quorũ nomine uenditor nihil pręſtaret, Cœlius Sabinus iuris peritus ſcriptum reliquit. cuius rei cauſam eſſe ait, quod eiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in uendundo deberent, ut emptores errare, & capi non poſſent. neq; lex uendundi opperienda eſſet, ſed oculis iam perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus. ſicuti inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta ueniebant, & iccirco dicebantur ſub coronis uenire Nanq; ut ea corona ſignum erat captiuorum uenalium, ita Pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos uenundari, quorum nomine emptori uenditor nihil pręſtaret Eſt autem alia rationis huius opinio, cur dici ſolitum ſit, captiuos, ſub corona uenundari, quod milites cuſtodiæ cauſa, captiuorum uenalium greges circunſtarent, eaque circunſtatio militum corona appellata ſit. Sed id magis uerum eſſe, quod ſupra dixi. Cato quoq; in libro, quem compoſuit de re militari, docet. Verba ſunt hæc Catonis. Vt populus ſua opera potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quam re male geſta coronatus ueneat.

Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna.
CAPVT QVINTVM.

HIſtrio in terra græcia fuit fama celebri, qui geſtus, & uocis claritudine, & uẽnuſtate cæteris anteſtabat. nomen fuiſſe aiunt Polum, tragœdias poetarum nobilium ſcite, atq; aſſeuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amiſit. eum luctum quoniam ſatis uiſus eſt eluxiſſe, rediјt ad quæſtũ artis. in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus, geſtare urnam, quaſi cum Oreſtis oſſibus debebat. ita compoſitum fabulæ argumentum eſt, ut ueluti fratris reliquias ferẽs, Electra comploret, commiſereturq; interitum eius, qui per uim extinctus exiſtimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus oſſa, atque urnam e ſepulchro tulit filiј, & quaſi Oreſtis amplexus oppleuit omnia, non ſimulachris, neque imitamentis, ſed luctu atque lamentis ueris & ſpirantibus. itaq; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus eſt.

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit.

CAPVT. VI.

EX quinq; ſenſibus, quos animantibus natura tribuit, uiſu, auditu, guſtu, tactu odoratu, quos græci αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant, quædã animalium alia alio carent, & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inaurataue nullum autẽ gigni animal. Ariſtoteles dicit, quod aut guſtus ſenſu careat, aut tactus, uerba ex libro eius, quem περὶ μνήμης compoſuit, hæc ſunt, τὴν δὲ ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν τῶν ἀτελῶν ζώων.

An affatim quaſi admodum prima acuta pronuntiandum ſit, & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum uocum accentibus.

CAPVT. VII.

ANnianus poeta præter ingeniј amœnitates, literarum quoq; ueterum & rationum in literis oppido quam peritus fuit, et ſermocinabatur mira quadam & ſcita ſuauitate. is affatim ut admodum prima acuta, non media pronuntiabat. Atq; ita ueteres locutos cenſebat, itaq; ſe audiente Probum grammaticum hos uerſus in Plauti ciſtellaria legiſſe dicit.

Potin es tu homo facinus facere ſtrenuum? »
Aliorum eſt affatim qui faciant. »
Sane ego me uolo fortem perhiberi uirum. »

Cauſamq; eſſe huic accentui dicebat, ꝙ affatim non eſſent duæ partes orationis, ſed utraq; pars in unam uocem coaluiſſet. ſicuti in eo quoq;, quod exaduerſum dicimus, ſecundam ſyllabam debere acui exiſtimabat, quoniã una non duæ eſſent orationis partes. Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uerſibus.

In quo hæc diſcebat ludo ex aduerſum loco
Tonſtrina erat quædam.

Addebat etiam quod ad prouerbium tum ferme acueretur, cum ſignificaret ἐπίτασιν, quam intẽtionem nos dicimus, ſicuti adfabre, & admodum, & adprobe dicuntur. Cætera quidem ſatis commode Annianus, ſed hanc particulam ad, ſemper cum intẽtionem ſignificaret, acui putauit, non id perpetuum uidetur. Nam & adpotus cum dicimus, & adprimus, & adprime intentio in his uerbis demonſtratur, neq; tamẽ ad, particula ſatis commode accentu acuto pronuntiatur. adprobus tamen, quod ſignificat ualde probus, non inficias eo quod prima ſyllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quę inſcribitur triumphus, uocabulo iſto utitur.

Hierocles hoſpes eſt mihi adoleſcens adprobus.

Num igitur in iſtis uocibus, quas nos non acui diximus, ea cauſa eſt, quod ſyllaba inſequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem. in uocabulis ſyllabarum plurium quam duarum. Adprimus autem longe primum L. Liuius in odyſſea dicit in hoc uerſu.

Ibi deniq; uir ſummus adprimus Patroclus.

Idem Liuius in odyſſea præmodum dicit quaſi admodum
Parcentes inquit, præmodum.

Quod ſignificat ſupra modum, dictumque eſt quaſi prætermodum, in quo ſcilicet prima ſyllaba acui debet.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore delphino, & puero amato

CAPVT. VIII.

DElphinos uenerios eſſe, & amaſios non modo hiſtoriæ ueteres, ſed recẽtes quoq; memoriæ declarant. Nam & ſub Cæſarib. in puteolano mari, ut Appion ſcriptũ reliquit, & aliquot ſeculis ante apud Naupactũ, ut Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi delphinorum cogniti, compertique ſunt. Neque ij amauerunt, quod ſunt ipſi genus, ſed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littorum conſpectos miris, & humanis modis arſerũt. uerba ſubſcripſi ἀππίωνος eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto. quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, aurigationes refert, eaque omnia ſeſe ipſum, multosque alios uidiſſe dicit.

καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικῆς ἐπιποθούμενον φωνήν. ὅτ᾽ ἂν οὖν ὁ προσνηχόμενος ὁ ἰχθῦς. ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξας, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων ἐξήρχετο ἡ ἄρα ἡ ῥώμη. καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν ἡνιοχούμενον ὑπ' ἔρωτος.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandam. Poſtea inquit, idem ille puer delphino amœnus morbo affectus obijt ſuum diem. At ille amãs, ubi ſępe ad littus ſolitũ annauit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri conſueuerat, nuſquam fuit, deſyderio tabuit, exanimatusq; eſt, & in littore iacens inuentus ab ijs, qui rem cognouerant, in ſui pueri ſepulchro humatus eſt.

Popoſci, memordi, pepugi, ſpepondi, & occecurri, pleros que ueterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per o aut per u literam in prima ſyllaba poſitam, ſed per e. atq; ideo græcæ rationis exemplo dixiſſe. Praeterea notatum, quod uiri non indocti, neq; ignobiles a uerbo deſcendo non deſcendi, ſed deſcendidi dixerunt.

CAPVT. IX.

POpoſci, memordi, pupugi, cucurri probabiliter dici uidentur. Atq; ita nunc omnes ferme doctiores huiuſcemodi uerbis utuntur. ſed Q. Ennius in ſatyris memorderit dixit per e literam, non momorderit.

„ Meum inquit non eſt, at ſi me canis memorderit.

Item Laberius in gallis, de integro patrimonio

„ Meo centum millia nummum memordi.

Item idem Laberius in coloratore,

„ Itaque leui

„ Pruna percoctus, ſimul ſub dentes mulieris

„ Veni, bis ter memordit.

Item P. Nigidius de animalibus libro ſecundo.

„ Vt ſerpens ſi memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in aulularia.

„ Vt admemordi Hominem

Sed idem Plautus in trigeminis, non præmordiſſe, neque præmomordiſſe dixit ſed præmorſiſſe.

„ Ni fugiſſem inquit, medium credo præmorſiſſet.

Item Accius in conciliatrice,

„ Vrſum ſe memordiſſe autumat.

Pepoſci quoq; non popoſci Valerius Antias libro annalium. XLV. ſcriptum reliquit.
„ Deniq; Licinius tribu. ple. perduellionem ei diem dixit, & comitijs diem a Q.
„ Martio prætore pepoſcit. Pepugero æque Accius in ædilitia dicit,
„ Sed ſi pepugero, metuet.

Helium quoq; Tuberonem libro ad C. Oppium ſcripto occecurrit dixiſſe Probus annotauit, & hæc eius uerba appoſuit. Si generalis ſpecies occecurrit. Idem Probus

Valerium Antiatem libro hiſtoriarum. XII. ſpeponderat ſcripſiſſe annotauit, uerbaq́ eius hæc appoſuit. Tib. Gracchus, qui quæſtor C. Mancino in Hiſpania fuerat, & cæteri, qui pacem ſpeponderant. Ratio autem iſtarum dictionum hæc eſſe uideri poteſt quoniam græci in quadam ſpecie præteriti temporis, quod παρακείμενον appellant, ſecundam uerbi literam in, e, plerumq́ uertunt. γράφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κρατῶ κεκράτηκα, λούω λέλουκα, ſic ergo mordeo memordi, poſco popoſci, tendo tetendi, tango tetigi, pungo pepugi, ſpondeo ſpepondi, curro cecurri, tollo tetuli facit. ſic M. T. & C. Cæſar mordeo, memordi, pungo, pepugi, ſpondeo, ſpepondi, dixerũt Præterea inueniri a uerbo ſcindo ſimili ratione non ſciderat. ſed ſciderat dictum eſſe L. Accius in ſotadicorum libro primo ſciderat dicit. uerba eius hæc ſunt.

Non ergo aquila ita, ut hi prædicant
Sciderat pectus,

Ennius quoque & Valerius Antias in libro hiſtoriarum LXXV. uerba hec ſcripſit. Deinde funere locato ad forum deſcendidit. Laberius quoque in Catulario ita ſcripſit.

Ego mirabar quomodo mammæ mihi deſcendiderant.

Vſuſcapio & copulate & recto uocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio coniuncte & eadem uocabuli forma dictum eſt. CAPVT. X.

ET hæc uſuſcapio dicitur copulato uocabulo a, litera in eo tractum pronuntiata, ita pignoriſcapio iunctæ ſunt partes, & productæ dicebantur. uerba Catonis ſunt ex primo epiſtolicarum quæſtionum. Pignoriſcapio ob æs militare quod æs a Tribuno ærario miles accipere debebat uocabulum ſeorſum fit, per quod ſatis dilucet hanc capionem poſſe dici, quaſi hanc captionem, & in uſu & in pignore.

Neque leuitatem, neq́ nequitiam ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur. CAPVT XI.

LEuitatem plerunque nunc pro inconſtantia, & mutabilitate dici audio, & nequitiam pro ſolertia, aſtutiaq́. ſed ueterum hominum, qui proprie, atq́ integre locuti ſunt, leues dixerũt, quos uulgo nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus. & leuitatem appellauerunt perinde quaſi lenitatem. Et neq́ hominẽ nihili, neq́ rei, neq́ frugis bonæ, quod genus græci fere ἄσωτον, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρεῖον, ἢ ἄχρηστον, ἢ κακότροπον, ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij ſecunda antoniarum. nam cum genus quoddam ſordidiſſimum uitæ, atq́ uictus M. Antonij idem demõſtraturus eſſet quod in caupona deliteſceret, quod ad ueſperum perpotaret, quod ore inuoluto iter faceret, ne cognoſceretur, hæc, & alia eiuſmodi cum in eum dicturus eſſet. Videte inquit, hominis leuitatem, tanquam prorſus iſta dedecora hoc uitio in homine notarentur. At poſtea cum in eundem Antonium probra quædam alia ludibrioſa, & turpia ingeſſiſſet, ad extremum hoc addidit. O hominem nequam, nihil enim magis proprie poſſum dicere. Sed ex eo loco Mar. Tullij uerba compluſcula libuit ponere. At uidete leuitatem hominis, cum ora diei decima fere ad ſaxa rubra ueniſſet, delituit in quadam cauponula, atq́ ibi ſe occulens perpotauit ad ueſperum. Inde ciſio celeriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quis tu? A. Marco tabellarius. confeſtim ad eam, cuius cauſa uenerat, deducitur. Eique epiſtolam tradit, quam illa cum legeret flens. (erat enim ſcripta amatorie.) Caput autem literarum hoc erat, ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum, omnem ſe amorem abieciſſe illius, atque in hanc transfudiſſe. Cum mulier fleret uberius, homo miſericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum inuaſit. O hominem nequam, nihil enim magis proprie poſſum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato, cum oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret. Icirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbaſti? Conſimiliter Q. quoque Claudius in primo annalium, nequitiam appellauit luxum uitæ prodigum, effuſumque in hiſce uerbis. Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano

qui apprime ſummo genere gnatus erat, ſed luxuria, & nequitia pecuniam magnam
" conſumpſerat. M. Varro in libris de lingua latina. Vt ex non & uolo inquit, nolo fit, ſic
" ex ne, & quicquam media extrita ſyllaba compoſitum eſt nequam. P. Africanus pro
" ſe contra Tib. Aſellium de multa ad populum. Omnia mala probra flagitia, quæ ho
" mines faciunt, in duabus rebus ſunt, malitia, atque nequitia, utrum defendis, malitiam
" an nequitiam? an utrunq; ſimul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno ſcor-
" to maiorem pecuniam abſumpſiſti, quam quanti omne inſtrumẽtum fundi Sabini in-
" cenſum dedicauiſti. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille numum? Sed tu plus tertia parte
" pecuniæ paternæ perdidiſti, atq; abſumpſiſti in flagitijs. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mil-
" le numum? non uis nequitiam? Age malitiam ſaltem defende. tu uerbis conceptis cõ
" iuraſti ſciens, ſciente animo tuo. Sic hoc ita eſt, qui ſpondet mille numum?

De tunicis χαριδωτοῖς, quod earum uſum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. CAPVT. XII.

TVnicis uti uirum prolixis ultra brachia, et uſq; in primores manus, ac prope in digitos Romæ, atq; omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas græco uocabulo noſtri χαριδωτοὺς appellauerunt. Fœminisq; ſolis ueſtem longe late q; diffuſam indecere exiſtimauerunt, ad ulnas, cruraq; aduerſus oculos protegenda. Viri autem Ro. primo quidem ſine tunicis, toga ſola amicti fuerunt. Poſtea ſubſtrictas, & breueis tunicas citra humerum deſinentes habebant. quod genus græci dicunt ἐξωμίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius, uir omnibus bonis artibus, atq; omni uirtute præditus P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quę obiectabat, id quoq; probro dedit, quod tunicis uteretur manus totas operiẽtibus.
" uerba ſunt hęc Scipionis. Nã qui quotidie ungentatus aduerſum ſpeculũ ornetur. cu
" ius ſupercilia raduntur, qui barba uulſa, fœminibusq; ſubuulſis ambulet. qui in conui
" uijs adoleſcentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior accubuerit, qui non
" modo uinoſus, ſed uiroſus quoque ſit, eum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit,
" quod cinædi facere ſolent? Virgilius quoque tunicas huiuſcemodi quaſi fœmineas, ac probroſas criminatur.
" Et tunicæ inquit, manicas, & habent ridimicula mitræ.

Q. quoq; Ennius Carthaginienſium tunicatam iuuentutem non uidetur ſine probro dixiſſe.

Quem claſſicum dicant M. Cato, quem infra claſſem. CAPVT. XIII.

CLaſſici dicebantur non omẽs, qui in claſſibus erant, ſed primæ tantum claſſis homines, qui. C. &. XXV. millia æris amplius ue cenſi erant. Infra claſſem autem appellabantur, ſecundæ claſſis, cæterarumque omnium claſſium, qui minore ſumma æris, quam ſupra dixi, cenſebantur. Hoc eo ſtrictim notaui, quoniam in M. Catonis oratione, qua uoconiam legem ſuaſit, quæri ſolet, quid ſit claſſicus, quid infra claſſem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis, qui ab Athenienſibus ad Senatum Romam legati ſunt. CAPVT. XIIII.

ET in carmine, & in ſoluta oratione genera dicendi probabilia ſunt tria, quę gręci χαρακτῆρας uocant, nominaq; eis fecerunt apponi ἁδρόν, ἰσχνόν, μέσον. Nosq; quẽ primum poſuimus, uberem uocamus. ſecundum, gracilem. tertium, mediocrem. Vberi dignitas, atq; amplitudo eſt. Gracili uenuſtas, & ſubtilitas. Medius in confinio eſt utriuſque modi particeps. His ſingulis orationis uirtutibus uitia agnata ſunt, pari numero quæ earum modum, & habitum ſimulachris falſis ementiũtur. ſic plerumque ſufflati, atque tumidi fallunt pro uberibus, ſqualentes, & ieiuni dicti pro gracilibus, incerti, & ambigui pro mediocribus. Vera autẽ, & propria huiuſce modi formarũ exempla in latina lingua M. Varro eſſe dicit, ubertatis Pacuuium, gra-

cilitatis Lucilium,mediocritatis Terentium. Sed ea ipſa genera dicendi iã antiquitus tradita ab Homero ſunt tria in tribus. Magnificum in Vlyſſe & uber eſt, ſubtile in Menelao,& cohibitũ miſtum,moderatumq; in Neſtore. Animaduerſa eadem tripartita uarietas eſt in tribus philoſophis,quos Athenienſes Romam ad Senatũ Po.Q.Ro.legauerãt,impetratum uti multã remitterent,quam fecerant propter Oropi uaſtationẽ, ea multa fuerat talentum fere quingentum, erant iſti philoſophi. Carneades ex academia.Diogenes ſtoicus. Critolaus peripateticus, & in ſenatũ quidẽ introducti interprete uſi ſunt Cęcilio ſenatore.ſed ante ipſi ſeorſum quoq; quiſq; oſtentãdi gratia magno conuẽtu hominum diſertauerunt.tum admirationi fuiſſe aiunt Rutilius, & Polybius philoſophorum trium ſui cuiuſq; generis facundiam. Violenta inquit, & rapida Carneades dicebat. Scita & teretia Critolaus. Modeſta Diogenes, & ſobria. unũquodque autem genus, ut diximus cum caſte pudiceq; ornatur,fit illuſtrius, cum fucatur atq; prælinitur,fit præſtigioſum.

Quã ſeuere moribus maiorum in fures uindicatum ſit,& quid ſcripſit Mutius Scęuola ſuper eo,quod ſeruatũ,datum,cõmodatumue eſſet. CAPVT. XV.

LAbeo in libro de duodecim tabulis ſecũdo acria, & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud ueteres ſcripſit. Idq; Brutum ſolitum dicere, furti damnatũ eſſe qui iumentũ aliorſum duxerat,quã quo utẽdum acceperat. Item qui longius produxerat,quã quẽ in locum petierat. Itaq; Q. Scęuola in librorum, quos de iure ciuili compoſuit. XVI. uerba hæc poſuit. Quod cui ſeruãdũ datũ eſt,ſi id uſus eſt ſiue quod utendũ acceperit,ad aliã rem,atq; accepit,uſus eſt,furti ſe obligauit.

Locus exſcriptus e ſatyra M. Varronis,quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus,& appoſiti uerſus Euripidis, quibus delicatorum hominũ luxuriantem gulam confutauit. CAPVT. XVI.

VArro in ſatyra,quam περὶ ἐδεσμάτων cibis peregrinis,& lauticijs inſcripſit, lepide admodum,& ſcite factis uerſibus cœnarum,ciborumq;,exquiſitas delitias comprendit. nam pleraq; id genus,quæ helluones iſti terra,& mari cõquirunt,expoſuit,concluſitq; in numeros ſenarios,& ipſos quidem uerſus cui otium erit,in libro quo dixi,poſitos legat. Genera autẽ,nominaq; edulium, & domicilia ciborũ omnibus alijs præſtantia,quæ profunda ingluuies ueſtigauit,quę Varro opprobrãs executus eſt,hæc ſunt ferme quantum nobis memoriæ eſt. Pauus e Samo. Phrygia attagena. Grues mellicę. Hœdus ex Ambratia. Pelamis chalcedonia. Murena Tarteſia. Aſelli peſſinuntij. Oſtrea tarentia. Pectunculus chius. Helops Rhodius Scari cilices. Nuces thaſiæ. Palma ægyptia. Glans iberica. Hanc aũt peragrantis gulæ, & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam,atq; has undiq; uorſum indagines cupediarũ maiore deteſtatione dignas cenſebimus,ſi uerſus Euripidi recordemur, quibus utebantur ſæpiſſime Chryſippus philoſophus tanq; edendi irritationes quaſdã repertas eſſe,non per uſum uitæ neceſſariũ,ſed per luxum animi,parata atq; facilia faſtidientis per improbam ſatietatis laſciuiam. uerſus Euripidi adſcribendos putaui.

ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυεῖν μόνον
δημήτρος ἀκτῆς. πώματός, θ' ὑδροχόου
ἅτινα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ τρυφῇ δέ τοι
ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα;

Sermo habitus cum grãmatico inſolentiarum, & imperitiarum pleno, de ſignificatione uocabuli,q̃ eſt obnoxius,deq; eius uocis origine. CAPVT. XVII.

PErcunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis,non hercle experiundi,uel tentandi gratia; ſed diſcendi magis ſtudio & cupidine,quid ſignificaret obnoxius, quæq; eius uocabuli origo, ac ratio eſſet. Atq; ille aſpicit me, illudens leuitatem quæſtionis, paruitateq;. obſcuram in-

quit,ſane rem quæris,multaq; prorſus uigilia indagandam. Quis adeo tam linguæ latinæ ignarus eſt,qui neſciat eum dici obnoxium,cui quid ab eo,cui eſſe obnoxius dicitur,incõmodari & noceri poteſt, ei,qui habeat aliquẽ noxæ, ideſt culpæ ſuæ conſciũ? Quin potius inquit,hęc mittis nugalia,& affers ea,quę digna quæri,tractariq; ſint. Tũ uero ego permotus,agendum iam obliquæ,ut cum homine ſtulto exiſtimaui,& cętera inquam uir doctiſſime,& grauiora,remotioraq;,ſi diſcere, & ſcire debuero, quãdo mihi uſus uenerit,tum quæram ex te,atq; diſcam.Sed eñ quia dixi ſæpe obnoxius,& quid dicerem,neſciui,didici ex te,& ſcire nunc cœpi,quod non ego omnium ſolus,ut tibi ſum uiſus,ignoraui,ſed ut res eſt Plautus homo linguę,atq; elegãtię in uerbis latinæ princeps,quid eſſet obnoxius,neſciuit.uerſus eñ eſt in Sticho illius ita ſcriptus.

„ Non ego hercle perij plane,non obnoxie.

Quod minime congruit,cum iſta,quam me docuiſti,ſignificatione.compoſuit eñ Plautus tanq; duo inter ſe contraria,plane & obnoxie,quod a tua ſignificatione longe abeſt.At ille grammaticus ſatis ridicule,quaſi obnoxius, & obnoxie, nõ declinatione ſola,ſed re,atq; ſententia differrẽt,ego inquit,dixi quid eſſet obnoxius,nõ quid obnoxie. At tunc ego admiratus inſolentis hominis inſcitiam, mittamus inquit, ſicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit,ſed ſi id nimis eſſe remotum putas,atq; illud quoq; prætermittamus,quod Salluſtius in Catilina ſcribit.Minari etiã ferro,ni ſibi obnoxia foret Et quod uidetur uobis peruulgatius eſſe,id me doce.uerſus eñ Virg. ſunt notiſſimi.

Nam neq; tunc aſtris acies obtuſa uideri,
„ Nec fratris radijs,obnoxia ſurgere luna.

„ Quod tu ais, culpæ ſuæ conſcium.alio quoque loco Virgi. uerbo iſto utitur, a tua ſententia diuerſe his uerſibus.

Iuuat arua uidere
„ Non raſtris hominum,non illi obnoxia curæ.

„ Cura enim prodeſſe aruis ſolet non nocere, quod tu de obnoxio dixiſti. Iam uero illud etiam Q. Ennij quo pacto congruere tecum poteſt? quod ſcribit in Phœnice in hiſce uerſibus.

Sed uirum uera uirtute uiuere animatum adiecit fortiter,
„ Eumq; innoxium uocare.aduerſus aduerſarios,
„ Ea libertas eſt,qui pectus purum,& firmum geſtitat.
„ Aliæ res obnoxiæ nocte in obſcura latent.

„ At ille oſcitans,& hallucinanti ſimilis,nunc inquit,mihi operæ non eſt, cum otium erit,reuiſes ad me, atq; diſces, quid in uerbo iſto & Virgilius,& Salluſtius,et Plautus & Ennius ſenſerint.Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digreſſus eſt. Si quis autem uolet non originem ſolam uerbi iſtius,ſed ſignificationem quoq; eius,uarietatemq; recenſere,ut hoc etiam Plautinum ſpectet,adſcripſi uerſus ex Aſinaria.

Maximas optimitas,& gaudio effertiſſimas
„ Suis heris ille mecum una pariet,gnatoq; & patri,
„ Deuota ut ætate ambo ambobus nobis ſint obnoxij
„ Noſtro deuincti beneficio.

„ Qua uero ille grammaticus finitione uſus eſt, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo uſurpationem eius notaſſe,quæ quidem congruit cum ſignificatu,quo Cæcilius uſus eſt in Chryſio in his uerſibus.

Quamquam ego mercede hic conductus tua aduenio,
„ Ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium reare.
„ Audibis male,ſi male dicis mihi.

De obſeruata,cuſtoditaque apud Romanos iuris iurandi ſanctimonia, atque inibi de decem captiuis,quos Annibal Romam deiurio ab ijs accepto legauit
CAPVT. XVIII.

IVs iurandum apud Romanos inuiolate, ſanctecꝫ habitum, ſeruatumcꝫ eſt. id & moribus, legibuscꝫ multis oſtenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſſe poteſt Prelio cannenſi Annibal Carthaginieſium imperator, ex captiuis noſtris electos decem Romã miſit, mandauitcꝫ eis, pactuscꝫ eſt, ut ſi Po. Ro. uideretur, permutatio fieret captiuorum, & pro ijs, quos alteri plureis acciperent darent argenti pondo libram ſcilicet & ſelibram. hos prius quam proficiſcerentur, iureiurando adegit redituros eos eſſe in caſtra punica, ſi Romani captiuos non permutarent. ueniunt Romam decẽ captiui. mandatum pœni imperatoris in ſenatu exponunt permutatio ſenatui non placita. parentes, cognati, affinescꝫ captiuorum amplexi eos, poſtliminio in patriam rediſſe dicebant, ſtatumcꝫ eorum integrum, incolumemcꝫ eſſe ac ne ad hoſtes redire uellent, orabant. Tum octo ex ijs poſtliminiũ iuſtum non eſſe ſibi reſponderunt. quoniam deiurio uincti forent, ſtatimcꝫ uti iurati erant, ad Annibalẽ profecti ſunt. duo reliqui Romæ manſerunt, ſolutoscꝫ eſſe ſeſe, ac liberatos religione dicebant, quoniam cum egreſſi caſtra hoſtium fuiſſent, commentitio conſilio regreſſi eodem die, tanquam ſi ob aliquam fortuitam cauſam iſſent, itacꝫ iureiurando ſatisfacto, rurſum iniurati abiſſent. Hæc eorum fraudulenta calliditas tam eſſe turpis æſtimata eſt, ut cõtempti uulgo, diſcerpticꝫ ſint. CENSS. qꝫ eos poſtea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerunt, quoniam quod ſe facturos dictauerant, nõ feciſſent. Cornelius autem nepos in libro exemplorum V. id quocꝫ literis mandauit. multis in ſenatu placuiſſe, ut ij, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Annibalem deducerẽtur Sed eam ſententiam numero plurium, quibus id non uideretur, ſuperatam. eos tamẽ, qui ad Annibalem non rediſſent, uſqueadeo inteſtabiles, inuiſosque fuiſſe, ut tædium uitæ cœperint, necemque ſibi conſciuerint.

Hiſtoria ex annalibus de Tiberio Sempronio Gracho ſumpta, patre Gracchorũ trib. ple. atcꝫ inibi tribunitia pleb. decreta cũ ipſis uerbis relata. CAPVT. XIX.

PVlchrum, atcꝫ liberale, atcꝫ magnanimũ factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repoſitũ eſt. Id exemplũ huiuſcemodi eſt. L. Scipioni Aſiatico Scipionis Africani ſuperioris fratri, Cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multã irrogauit, eumcꝫ ob eã cauſam prædes poſcebat, Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium tribunorũ prouocabat, petebatcꝫ ut uirũ conſularẽ, triumphalemcꝫ a collegę ui defenderent. octo tribuni cognita cauſa, decreuerunt. eius decreti uerba quæ poſui ex annaliũ monimentis exſcripta ſunt. Quod P. Scipio Africanus poſtulauit pro L. Scipione Aſiatico fratre, cũ contra leges, contracꝫ morẽ maiorum trib. ple. ”
hominibus accitis per uim inauſpicato ſententiã de eo tulerit, multãcꝫ nullo exemplo ”
irrogauerit, prędescꝫ eum ob eã rem dare cogat, aut ſi nõ det, in uincula duci iubeat, ut ”
eũ a collegæ ui prohibeamus, & quod contra, collega poſtulauit, ne ſibi intercedamus ”
quo minus ſuapte poteſtate uti liceat, de ea re noſtrũ ſententia omniũ data eſt. ſi L. Cor ”
nelius Scipio Aſiaticus, collegæ arbitratu predes dabit, collegę ne eũ in uincula ducat ”
intercedemus. ſi eius arbitratu prædes nõ dabit, quo minus collega ſua poteſtate uta ”
tur, non intercedemus. Poſt hoc decretũ cũ Augurinus trib. ple. L. Scipionẽ prædes ”
nõ dantẽ prehẽdi, & in carcerem duci iuſſiſſet, tũ Tiberius Sempronius Gracchus tri. ”
ple. pater Tiberij, atcꝫ C. Gracchorũ, cũ P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob plerascꝫ in Rep. diſſenſiones eſſet, iurauit palã in amicitiam inque gratiã ſe cũ P. Africano non rediſſe, atcꝫ ita decretũ ex tabula recitauit. eius decreti uerba hæc ſunt. Cũ L. Cornelius Scipio Aſiaticus triumphãs, hoſtiũ duces in carcerẽ coniectauerit, alienũ uidetur eſſe a dignitate Reip. in eũ locũ imperatorẽ Po. Ro. duci, in quẽ locũ ab eo cõiecti ſũt duces hoſtiũ. itacꝫ L. Corneliũ Scipionẽ Aſiaticũ a collegæ ui prohibeo. Valerius aũt Antias contra hãc decretorũ memoriã, cõtracꝫ authoritates ueterũ annaliũ poſt Africani mortẽ, interceſſionẽ iſtã, pro Scipione Aſiatico factã eſſe a Tiberio Graccho dixit necꝫ multã irrogatã Scipioni, ſed damnatũ eũ peculatus ob antiochenã pecuniã, quia predes nõ daret, in carcerẽ duci cœptũ, atcꝫ ita intercedente Graccho exemptũ.

Quod Virgilius a Nolanis, ob aquã ſibi non permiſſam ſuſtulit e uerſu ſuo, Nola, & poſuit ora, atcꝫ ibi quædã alia de conſonantia literarum iucunda.

CAPVT. XX.

SCriptum in quodam commentario reperi uerſus iſtos a Virgilio ita primum eſſe recitatos, atque editos.

» Talem diues arat Capua, & uicina ueſeuo
» Nola iugo.

Poſtea Virg. petiſſe à Nolanis aquam, uti duceret in propinquum rus. Nolanos beneficium petitum non feciſſe. poetam offenſum nomen urbis eorum quaſi ex hominum memoria, ſic ex carmine ſuo deraſiſſe, oraque pro Nolā mutaſſe, atque ita reliquiſſe.

» Et uicina ueſeuo Ora iugo.

Ea res uera ne, an falſa ſit, non laboro. quin tamē melius, ſuauiusque ad aureis ſit, quā Nola, ora dubium id non eſt. nam uocalis in priore uerſu extrema eademque in ſequēti prima, canoro ſimul, atque iucundo hiatu tractim ſonat. eſt adeo inuenire apud nobiles poetas huiuſcemodi ſuauitatis multa, quæ appareant nouata eſſe, non fortuita, ſed præter cæteros omneis apud Homerum plurima, uno quippe in loco tales tanquā hiatus, & ſonitus in aſſiduis uocibus pluribus facit.

ἡ δ' ἑτέρη θέρει προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ
ἢ χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ;

Atque item alio loco.

λάαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoque elegantiſſimus poetarum in hiſce uerſibus.

» Miniſter uetuli puer ſalerni,
» Ingere mi calices amariores,
» Vt lex poſthumiæ iubet magiſtræ
» Ebrioſa acina ebrioſioris.

Cum ebrioſo dicere poſſet, & quod erat uſitatius, acinū in neutro genere appellare amans tamen hiatus illius homerici ſuauitatem ebrioſa dixit propter conſequentis literæ concentum. qui ebrios autem Catullū dixiſſe putant, aut ebrioſos (nam id quoque temere ſcriptū inuenitur) in libros ſcilicet de corruptis exemplaribus factos inciderūt.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur idipſum temporis ſignificent: cum ex duobus ſint facta contrarijs.

CAPVT. XXI.

QVoad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici contrariæ, ſed idem, atque unum tempus utraque uerba demonſtrant. Item cum dicitur quoad ſenatus habebitur, & quo ad ſenatus dimittetur, tametſi haberi, atque dimitti cōtraria ſunt, unū atque idipſum tamē utroque in uerbo oſtēditur. tempora em̄ duo cū inter ſe oppoſita ſunt, atque ita cohærētia, ut alterius finis, cū alterius initio miſceatur, nō refert utrum per extremitatē prioris, an per initium ſequentis, locus ipſe confinis demonſtretur.

Quod cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis, & præpinguibus quæſitumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit.

CAPVT. XXII.

NImis pingui homini & corpulento CENSS. equum adimere ſolitos, ſcilicet minus idoneum ratos eſſe, cum tanti corporis pōdere ad faciendū equitis munus. non enim pœna id fuit, ut quidā exiſtimant, ſed munus ſine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione quam de ſacrificio commiſſo ſcripſit, obijcit hanc rem criminoſius, uti magis uideri poſſit cū ignominia fuiſſe. quod ſi ita accipias, id profecto exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum, neque indeſidem uiſum eſſe, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriaſſet, exuberaſſetque.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBER OCTAVVS hac ætate non reperitur. Sed ex uetuſtiſſimo exem plari hæc capita excerpta ſunt.

Heſterna noctu recte an cum uitio dicatur, & quę nam ſuper iſtis uerbis grammati ca traditio ſit. Itemque quod decem uiri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt. CAPVT. PRIMVM.

Quæ mihi. X. uerba dederit Phauorinus, quæ uſurpentur quidē a græcis, ſed ſunt adulterina & barbara, quę item a me totidē accepit, quę ex medio cōmuniq; uſu latine loquentium minime latina ſunt, neq; in ueterū libris reperiantur. CAPVT. II.

Quem in modum & quam ſeuere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe & aſſidue oſcitantem. CAPVT. III.

Quod Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus parum uere dixerit unam, ſolamque pinum arborum omnium cauſam, nunquam denuo ex hiſdem radicibus pullulare, & ꝙ item de aqua pluuiali, & niue rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit. CAPVT. IIII.

Quid illud ſit, quod Virgilius Cœlum ſtare puluere, et ꝙ Lucilius pectus ſentibus ſtare dixit. CAPVT. V.

Cum poſt offenſiunculas in gratiā redeatur, ex poſtulationes fieri mutuas minime utile eſſe, ſuperq; ea re & ſermo Tauri expoſitus, & uerba Theophraſti libro ſumpta, & ꝙ M. Cicero de amore amicitiæ ſenſerit cū ipſius uerbis aditū. CAPVT. VI.

Ex Ariſtotelis libro, qui inſcriptus eſt, cognita acceptaq; de natura memorię & habitu, atq; inibi alia quędā exuberātia, aut interitu eiꝰ lecta audita. CAPVT. VII.

Quid mihi uſu uenerit interpretari, & quaſi affingere uolenti iocos quoſdam Platonicos latina oratione. CAPVT. VIII.

Quod Theophraſtus philoſophus omniū ſuæ ætatis doctiſſimus uerba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbata uerecundia obticuerit, quodq; idem hoc Demoſtheni apud Philippum regē uerba facienti euenerit. CAPVT. IX.

Qualis mihi fuerit in oppido eleuſino diſceptatio cū grāmatico quodā præſtigioſo tempora uerborū, & puerilia meditamēta ignorante. Remotarū aūt quæſtionū nebulas, & formidines ad capiēdos imperitorū animos oſtentanti. & quā feſtiue reſpōderit Xantippe uxori Socrates petēti ut ꝑ Dionyſia largiore ſumptu cœnitaret. CAP. X.

Quid ſignificet in ueterum libris ſcriptum pleriq; omēs, & quod ea uerba accepta a græcis uidentur. CAPVT. XI.

Quapſones quod homīes afri dicūt nō eſſe uerbū pœnicū, ſed gręcū. CAPVT. XII.

Lepidiſſima altercatio Phauorini philoſo. aduerſus quendā intempeſtiuū de ambiguitate uerborū diſſerentē, atq; inibi uerba quædā ex Neuio poeta & Cneo Gallo nō uſitate collocata, atq; ibidē a P. Nigidio origines uocabulorū exploratę. CAP. XIII.

Quibus modis ignominiatus, tractatusq; ſit a C. Cæſare Laberius poeta, atq; inibi appoſiti uerſus ſuper eadem re eiuſdem Laberij. CAPVT. XIIII.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER NONVS.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuigeſimo annali ſcripſerit rectiores que certiores que ictus fieri ſi ſurſum quid mittas quam ſi deorſum.

CAPVT PRIMVM.

Q. Claudius in undetrigeſimo annali, cum oppidum a Metello proconſ. oppugnari, contra ab oppidanis deſuper e muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit. Sagittarius cum funditore utrinq; ſummo ſtudio, ſpargũt fortiſſime, ſed ſagittam, atq; lapidẽ deorſum an ſurſum mittas hoc intereſt. Nã neutrum poteſt deorſum uerſum recte mitti, ſed ſurſum utrunque optime. quare milites Metelli ſauciabantur multo minus, et quod maxime opus erat, a pinnis hoſtes defendebant facillime. Percontabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita uſu ueniret, quod Quadrigarius dixiſſet? ut contigui magis, directioresq; ictus fiant, ſi uel lapidem, uel ſagittam ſurſum uerſus iacias, quam deorſum? Cum procliuior, faciliorq; iactus ſit ex ſupernis in infima, quam ex infimis in ſuperna. Tum Iulianus comprobato genere quæſtionis, quod de ſagitta inquit, & lapide dixit, hoc de om̃i fere miſſili telo dici poteſt. Facilior autem iactus eſt (ſicuti dixiſti) ſi deſuper iacias, ſi quid iacere tantum uelis, nõ ferire. ſed cum modus, & impetus iactus temperandus, dirigendusq; eſt, tum ſi in prona iacias, moderatio, atq; ratio mittentis, pręcipitantia ipſa, & pondere cadentis teli corrumpitur. at ſi in editiora mittas, & ad percutiendum ſuperne aliquid, manum, & oculos conlimes, quo modus a te datus fuerit, eo telum ibit, quod ieceris. ad hanc ferme ſententiam Iulianus ſuper iſtis Q. Claudij uerbis nobiſcum ſermocinatus eſt. Quod autem ait idem Q. Claudius a pinnis hoſtes defendebant facillime, animaduertendum eſt uſum eſſe eum uerbo defendebant non ex uulgari cõſuetudine, ſed admodum proprie, & latine. nam defendere, & offendere inter ſeſe aduerſa ſunt. quorũ alterum ſignificat ἐμποδὼν ἔχειν, Alterũ ἐκποδὼν ποιεῖν. quod hoc in loco a Q. Claudio dicitur.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu, amictuq; nomen habitũq; philoſophiæ mentientem.

CAPVT. II.

AD Herodem Atticum conſularem uirum, ingenioq; amœno, & gręca facundia celebrem, adijt nobis præſentibus palliatus quiſpiam, & crinitus, barbaq; prope ad pubem uſq; porrecta, ac petit æs ſibi dari εἰς ἄρτους emendos ſcilicet. tum Herodes interrogat quiſnã eſſet, atq; ille uultu, ſonituq; uocis obiurgatorio philoſophum ſeſe eſſe dicit, & mirari quoq; addit, cur quærendum putaſſet quod uideret. Video inquit Herodes, barbam, & pallium, philoſophum non dum uideo. Quæſo autem te cum bona uenia dicas mihi, quibus nos uti poſſe argumentis exiſtimas, ut eſſe te philoſophum noſcitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum eſſe hominem dicere, & nullius rei. Incolamq; eſſe ſordentium ganearum, ac niſi accipiat, quod petit, conuitio turpi ſolitum inceſſere. Atque ibi Herodes, demus inquit, huic aliquid æris, cuiuſmodi eſt, tanquam homines, non tanquã homini, & iuſſit dari pretium panis. XXX. dierum. Tum nos aſpiciens, qui eum ſectabamur, Muſonius inquit, æruſcanti cuipiam id genus, & philoſophum ſe oſtentanti, dari iuſſit mille numum. & cum plerique dicerent nebulonem eſſe hominem malum, & malitioſum, & nulla re bona dignum, tum Muſonium ſubridentem dixiſſe aiunt, ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. ſed hoc potius inquit, dolori mihi, & ægritudini eſt quod iſtiuſmodi animalia ſpurca, atque probra nomen uſurpent ſanctiſſimum, & philoſophi appellantur. Maiores autem mei Athenienſes nomina iuuenum fortiſſimorum Harmodij, & Ariſtogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia

Hippiam tyrannũ interficere adorſi erãt, ne unq̃ ſeruis indere liceret, decreto publico ſanxerunt, quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota ſeruili cõtagio pollui, cur ergo nos patimur nomen philoſophiæ illuſtriſſimũ in hominibus deterrimis exſordeſcere? Simili autem inquit, exemplo ex contraria ſpecie, antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorundam male de Rep. meritorum, & ob eam cauſam capite damnatorum cẽſuiſſe, ne cui eiuſdem gentis patritio inderẽtur, ut uocabula quoq; eorum defamata, atq; demortua cum ipſis uiderentur.

Epiſtola Philippi regis, ad Ariſtotelem philoſophum, ſuper Alexandro recens nato. CAPVT. III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius uirtute, induſtriaq; Macedones locupletiſſimo imperio aucti gentium, nationumq; multarum potiri cœperant, & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendam, metuendamq; inclytæ illæ Demoſthenis orationes, concionesq; notificant. Is Philippus, cum omni fere tempore negotijs belli, uictorijsq; affectus, exercitusq; eſſet, a liberali tamẽ muſa, & a ſtudijs humanitatis nunq̃ abfuit, quin lepide comiterq; pleraq; et faceret, et diceret. feruntur adeo libri epiſtolarum eius, mundiciẹ & uenuſtatis, & prudentiẹ plenarum, uelut ſunt illẹ literæ, quibus Ariſtoteli philoſopho natum eſſe ſibi Alexandrũ nuntiauit. Ea epiſtola, quoniam curæ, diligentiæq; in liberorum diſciplinas hortamentum eſt, exſcribenda uiſa eſt ad commonendos parentum animos. Exponenda igitur eſt ad hãc ferme ſententiam. Philippus Ariſtoteli Salutem dicit. Filium mihi genitum ſcito, quod equidẽ dijs habeo gratiam, nõ proinde quia natus eſt, quam pro eo, quod eum naſci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus, eruditusq; abs te, dignus exiſtat & nobis, & rerum iſtarum ſucceſſione. Ipſius autem Philippi uerba hæc ſunt. φίλιππος ἀριστοτέλει χαίρειν. ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ παιδὸς ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De barbararum gentium prodigioſis miraculis. deque diris & exitioſis faſcinationibus, atque inibi de fœminis repente uerſis in mares. CAPVT. IIII.

CVm e Græcia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus, egreſſiq; e naui in terram, in portu illo inclyto ſpatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum, ſed admodum ſcito uocabulo prepetem appellauit, faſces librorum uenalium expoſitos uidimus. atque ego ſtatim auide pergo ad libros. erant autem iſti omẽs libri græci miraculorum, fabularumq; pleni. res inauditæ, incredulẹ, ſcriptores ueteres non paruæ authoritatis. Ariſteas proconneſius, & Iſigonus Nicæenſis, & Cteſias, & Oneſicritus, & Polyſtephanus, & Hegeſias. Ipſa autem uolumina ex diutino ſitu ſqualebant, & habitu, aſpectuq; tetro erant. acceſſi tamen percunctatusq; pretium ſum, & adductus mira, atq; inſperata utilitate, libros plurimos ære pauco emo, eosq; omneis duabus proximis noctibus curſim tranſeo. atque in legendo carpſi exinde quædam, & notaui mirabilia, & ſcriptoribus fere noſtris intenta. eaq; his commentarijs aſperſi, ut qui eos lectitabit, is ne rudis omnino, & ἀνήκοος in iſtiuſmodi rerum auditionibus reperiatur. erant igitur in illis libris ſcripta huiuſcemodi. Scythas illos penitiſſimos, qui ſub ipſis ſeptentrionibus ẹtatem agunt, corporibus hominum ueſci, eiusque uictus alimento uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari. Item eſſe homines ſub eadem regione cœli unum oculum habentes in frontis medio, qui appellantur Arimaſpi, qua facie fuiſſe κύκλωπας poetæ ferunt. Alios item eſſe homines apud eandem cœli plagam ſingularis uelocitatis, ueſtigia pedum habenteis retro porrecta, non ut cæterorum hominum proſpectantia. Præterea traditum eſſe, memoratumque, in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia caneſcunt, & plus cernant oculis per noctem quam inter diem.

Item eſſe compertum, & creditum Sauromatas, qui ultra Boryſthenem

fluuium longe colunt, cibum capere ſemper diebus tertijs, medio abſtinere. Id etiam in ijſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoq; in libro Plinij ſecundi naturalis hiſtoriæ ſeptimo legi, eſſe quaſdam in terra Africa familias hominum uoce, atq; lingua effaſcinantium, qui ſi impenſius forte laudauerint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu, atq; cultu opimas, emoriantur repente hęc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia. oculis quoq; exitialem faſcinationem fieri, in iiſdem libris ſcriptum eſt. traditurq; eſſe homines in Illyrijs, qui interimant uidendo, quos diutius irati uiderint, eoſq; ipſos, mares fœminaſq;, qui uiſu tam nocenti, ſunt pupillas in ſingulis oculis binas habere, Item eſſe in montibus terræ Indię homines caninis capitibus & latratibus, eosque ueſci auium & ferarum uenatibus. Atque item eſſe alia apud ultimas orientis terras miracula. Homines, qui Monomeri appellãtur, ſingulis cruribus ſaltuatim currentes uiuaciſſimiæ pernicitatis. Quoſdam etiam eſſe nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. Iam uero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod iidem illi ſcriptores gentem eſſe aiunt apud extrema Indiæ corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus, nullo cibatu ueſcentem, ſed ſpiritu florum naribus hauſto uictitantem. Pygmæos quoque haud longe ab ijs naſci, quorum qui longiſſimi ſunt, non longiores eſſe quam pedes duos, & quadrantem. Hæc atque alia iſtiuſmodi plura legimus. Sed cum ea ſcriberemus tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tędium, nihil ad ornandum, iuuandumq; uſum uitę pertinentis. Libitum tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus uir in temporibus ætatis ſuæ ingenij, dignitatiſq; gratia, authoritate magna præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe, atq; uidiſſe in libro naturalis hiſtoriæ. VII. ſcripſit. uerba igitur hæc, quæ infra poſui, ipſius ſunt, ex eo libro ſumpta, quæ profecto faciunt, ut neq; reſpuenda, neq; ridenda ſit notiſſima illa ueterum poetarum de Cænide & Ceneo cantilena. Ex fœminis inquit, mutari in mares non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus Q. Lucinio Craſſo C. Caſſio longino COSS. puerum factum ex uirgine, ſub parentibus, iuſſuq; aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit uiſum eſſe a ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſculę fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam, & uirilitatem proueniſſe, uxoremq; duxiſſe. Eiuſdem ſortis, & Smyrnæ puerum a ſe uiſum. ipſe in Africa uidi mutatum in marem die nuptiarum L. Coſitium ciuem Tyſdritanum, uiuebatq; cum proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc ſcripſit. Gignuntur homines utriusq; ſexus, quos hermaphroditos uocamus olim androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uero in delitijs.

Diuerſæ nobilium philoſophorum ſententiæ de genere, ac natura uoluptatis, uerbaque Hierocles philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.

CAPVT. V.

DE uoluptate ueteres philoſophi diuerſas ſententias tenuerunt. atque Epicurus uoluptatē ſummū bonū eſſe ponit, eã tamē ita definit, σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit. eius nanq; hoc uerbum eſt. μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. Speuſippus uetuſq; omnis Academia, uoluptatem, & dolorē, duo mala eſſe dicūt oppoſita inter ſeſe. bonum autem eſſe, quod utriusq; medium foret. Zeno cenſuit uoluptatem eſſe indifferens, ideſt neutrum, neq; bonum, neq; malum, quod ipſe græco uocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus peripateticus, & malum eſſe uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex ſeſe iniurias, deſidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omneis ita uarie, & multiformiter de uoluptate diſſeruit, ut cunctæ iſtæ ſententiæ, quas ſupra poſui, uideantur ex ſermonum eius fontibus profluxiſſe. nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipſius uoluptatis natura fert, quæ eſt multiplex, & cauſarum quas tractat, rerumq; quas efficere uult, ratio deſyderat. Taurus autem noſter, quoties facta mentio Epicuri eſſet, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis ſtoici uiri ſancti & grauis. ἡδονὴς τέλος πόρνης δόγμα. ἀπίσω πρόνοια οὐδὲν πόρνης δόγμα.

Verbum quod eſt ago, frequētatiuum in prima ſyllaba, quonam ſit modo pronunciandum. CAPVT. VI.

AB eo, quod eſt ago, & egi, uerba ſunt, quæ appellant grammatici frequentatiua, actito, & actitaui. hæc quoſdam non ſane indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq; dicunt, quoniam in uerbo principali, quod eſt ago, prima litera breuiter pronuntiatur. Cur igitur ab eo, quod eſt edo, & ungo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, eſito, & unctito, quæ ſunt eorum frequentatiua, prima litera longa promimus? & contra dictito, ab eo uerbo, quod eſt dico correpte dicimus? num ergo potius actito, & actitaui producenda ſunt, quoniam frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima ſyllaba dicuntur, quo participia preteriti temporis, ex iis uerbis, unde ea profecta ſunt, in eadem ſyllaba pronuntiantur, ſicut lego lectus, lectito facit. ungo, unctus, unctito. ſcribo ſcriptus, ſcriptito. moneo, monitus, monito. pẽdeo, penſus, penſito. edo, eſus, eſito. dico autem dictus dictito facit. gero geſtus geſtito. ueho uectus uectito. rapio raptus raptito. capio captus captito. facio factus factito. ſic igitur actito producte in prima ſyllaba pronuntiandum, quoniam ex eo fit, quod eſt ago, & actus.

De conuerſione foliorum in arbore olea brumali, & ſolſtitiali die, deque fidibus id temporis ictu alieno ſonantibus. CAPVT VII.

VVlgo & ſcriptum, & creditum eſt, ſolia olearum arborũ brumali & ſolſtiali die conuerti, & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam ſupra fieri, atq; exponi ad oculos, & ad ſolem, quod nobis quoq; ſemel atq; iterũ experiri uolentibus ita eſſe propemodum uiſum eſt. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius eſt. quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicre hiſtoriæ primo, ſatis compertum eſſe, ſatiſq; ſuper ea re conſtare affirmat neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare.

Neceſſum eſſe qui multa habeat, multis indigere, deque ea re Phauorini philoſophi cum breuitate eleganti ſententia. CAPVT. VIII.

VErum eſt profecto, quod obſeruato rerum uſu ſapientes uiri dixere, multis egere, qui multa habeat. magnamq; indigentiã naſci, non ex inopia magna, ſed ex magna copia. multa enim deſiderari ad multa, quæ habeas tuenda. Quiſquis igitur multa habens cauere, atq; proſpicere uelit, ne quid egeat, neue quid deſit, iactura opus eſſe, non quæſtu, & minus habendum eſſe, ut minus deſit. hanc ſententiam memini a Phauorino inter ingentes hominum clamores detornatam, incluſamq; uerbis his pauciſſimis. τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι, οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω,

Quis modus ſit uerba uertendi in græcas ſententias. deque iis Homeri uerſibus, quos Virgilius uertiſſe aut bene apteque, aut improſpere exiſtimatus eſt. CAPVT. IX.

QVando ex poematis græcis uertendæ mutandæque ſunt inſignes ſententiæ non ſemper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum, in quem dicta ſunt, modum, uertamus. perdunt enim gratiam pleraq;, ſi quaſi inuita & recuſantia uiolentius transferantur. Scite igitur & conſyderate Virgilius, cũ aut Homeri, aut Heſiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expreſſit ſicut nuperrime apud mẽſam, cum legerentur utraq; ſimul bucolica Theocriti, & Virgilij, animaduertimus reliquiſſe Virgilium, quod græcum quidem mire quam ſuaue eſt. uerti aũt neq; debuit, neq; potuit. ſed enim quod ſubſtituit pro eo, quod omiſerat non abeſt quin iucundius, lepidiusq; ſit.

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα
τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.
τίτυρε μὴν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας·
καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ.

Quo enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε. uerba hercle non translatitia, ſed cuiuſdam natiuæ dulcedinis. hoc igitur reliquit, & cætera uertit, nõ inſeſtiuiter, niſi quod caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. authore enim M. Varrone is demũ latine caper dicitur, qui excaſtratus eſt.

Tityre dum redeo, breuis eſt uia, paſce capellas.
Et potum paſtas age Tityre, & interagendum
Occurſare capro, cornu ferit ille, caueto.

Et quoniã de transferendis ſententijs loquor, memini audiſſe me ex Valerij Probi diſcipulis, docti hominis, & in intelligendis, penſitandiſq; ueteribus ſcriptis bene callidi, ſolitũ eum dicere, nihil quicq; tam improſpere Virgilium ex Homero uertiſſe, quã uerſus hos amœniſſimos, quos de Nauſicaa Homerus fecit.

οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα.
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον.
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι
τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρονόμοι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται. καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
ὡς ἥγ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής,
Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros, quam mille ſecutæ
Hinc, atq; hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert Humero, gradienſq; deas ſupereminet omneis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat
Per medios, inſtans operi, regniſq; futuris.

Primum omnium diuerſum eſſe dicebat Probus, quod apud Homerum quidẽ uirgo Nauſicaa ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis recte atq; commode cõfertur cũ Diana uenante in iugis montium inter agreſtes deas. Nequaq; autẽ conuenienſ Virgilium feciſſe, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter tyrios principes cultu, atq; inceſſu ſerio inſtans operi, ſicut ipſe ait, regniſq; futuris, nihil eius ſimilitudinis capere poſſit, quæ luſibus, atq; uenatibus Dianæ congruat. tũ poſtea quod Homerus ſtudia, atq; oblectamenta in uenando Dianæ honeſte apteq; dicit. Virgilius autem cum de uenatu deæ nihil dixiſſet, pharetram tamen facit eã ferre in humero, tanquam ſi onus, & ſarcinam. atq; illud impenſe Probum eſſe demiratum in Virgilio dicebant, quod Homerica quidem λητώ gaudium gaudeat genuinum, & intimum, atq; in ipſo penetrali cordis, & animæ uigens. ſiquidem non aliud eſt, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ. Ipſe autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cunctantia, & quaſi in ſummo pectore ſupernantia. neſcire enim ſeſe quid ſignificaret aliud pertentant. præter iſta omĩa, florem ipſius totius loci Virgilium uideri omiſiſſe, quod hunc Homeri uerſum exigue ſecutus ſit,

ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Quando nulla maior, cumulatiorq; pulchritudinis laus dici potuerit, quam quod una inter omneis pulchras excelleret, una facile ex omnibus noſceretur.

Quod Anneus Cornutus uerſus Virgilij, quibus Veneris et Vulcani cõcubitum pudice, operteq; dixit, reprehẽſione inſulſa, & odioſa inquinauit. CAPVT. X.

ANnianus poeta, & plerique cum eo eiuſdem muſæ uiri ſummis aſſiduiſque laudibus hos Virgilij uerſus ferebant, quibus Vulcanum & Venerem iunctos, miſtoſque iure coniugi, rem lege naturę operiendam uerecunda quadam tranſlatione uerborum, cum oſtenderet, demonſtraretque, protexit. ſic enim ſcripſit. Ea uerba locutus

„ Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit
Coniugis infuſus gremio, per membra ſoporem.

Minus autem difficile eſſe arbitrabantur, ad iſtiuſmodi reticenda uerbis uti uno, atq; altero, breui, tenuiq; ea ſigno demonſtrantibus, ſicuti Homerus dixerit:

παρθενικὴν ζώνην καὶ λέκτροιο θεσμόν,

καὶ ἔργα φιλοτήσια.

τὸν μὲν ἄρ᾽ ἐντρήτοισι κατεύνασαν ἐν λεχέεσσιν,

Tot uero & tam euidentibus, ac tam non prætextatis, ſed puris, honeſtisq; uerbis uenerandum illud concubij pudici ſecretum neminem quenquam alium dixiſſe. Sed Anneus Cornutus homo ſane pleraq; alia non indoctus, neq; imprudens in ſecundo tamē librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit, egregiam totius iſtius uerecundiæ laudem inſulſa nimis & odioſa ſcrutatione uiolauit. nam cum genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circunſpecte factos eſſe uerſus dixiſſet, membra tamē inquit paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini ſit cognomentū. CAPVT. XI.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus eſt, ob auxilium, propugnationemq; Corui alitis, haud quiſquā eſt nobiliū ſcriptorum, qui ſecus dixerit. ea res prorſus admiranda ſic profecto eſt in libris annalibus memorata. adoleſcens tali genere editus L. Furio. Cl Appio COSS. tri. militaris. atq; in eo tempore copię gallorum ingentes agrum pontinum inſederant, inſtruebanturq; acies a conſulibus de ui, ac multitudine hoſtium ſatagentibus. dux interea gallorum uaſta, & ardua proceritate, armisq; auro præfulgentibus gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans incedebat. per que conteptum, & ſuperbiam circunſpiciens, deſpiciensq; omnia uenire iubet, & congredi, ſiquis pugnare ſecum ex omni Romano exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, cæteris inter metū, pudoreq; ambiguis impetrato prius a COSS. ut in Gallum tam immaniter arrogantē, pugnare ſeſe permitterent, progreditur, intrepide, modeſteq; obuiam, & congrediuntur, & conſiſtūt, & conferebantur iam manus, atq; ibi uis quædam diuina fit. Coruus repente improuiſus aduolat, & ſuper galeam tribuni inſiſtit, atq; in aduerſarij os, atq; oculos pugnare incipit inſibilat, obturbat. unguibus manū laniabat, & proſpectum ales arcebat. atque ubi ſatis ſæuierat, reuolabat in galeam tribuni, ſic tribunus ſpectante utroq; exercitu, & ſua uirtute nixus, & opera alitis propugnātis, ducē hoſtium ferociſſimū uicit, interfecitq; atq; ob hanc cauſam cognomen habuit Coruinus. id factum eſt annis. CCCC. & V. poſt Romā cōditam. Statuā Coruino iſti diuus Auguſtus in foro ſuo ſtatuendā curauit. in eius ſtatuæ capite Corui ſimulachrū eſt, rei pugnęq; quā diximus, monimentū.

De uerbis, quæ in utranq; partem, ſignificatione reciproca, & aduerſa dicuntur. CAPVT. XII.

VT formidoloſus dici poteſt, & qui formidat, & qui formidatūr. ut inuidioſus, & qui inuidet, & cui inuidetur, ut ſuſpicioſus, qui ſuſpicatur, & qui ſuſpicatus eſt. ut ambitioſus, & qui ambit, & qui ambitur. ut item gratioſus, & qui adhibet gratias, & qui admittit. ut laborioſus, & qui laborat, & qui labori eſt, ut pleraq; alia huiuſcemodi in utranque partem dicuntur, ita infeſtus ancipiti quoq; ſignificationē eſt. nam & is infeſtus appellatur, qui malum infert cuipiam, & cōtra, cui aliunde impendet malum, is quoq; infeſtus dicitur. Sed quod prius poſui profecto exemplis non indiget. ſic adeo multi loquuntur, ut infeſtum dicant inimicum, atq; aduerſum. Alterum autem illud ignorabilius, obſcuriusq; eſt. Quis enim e medio facile dixerit infeſtum eſſe, cui alter infeſtus eſt? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt, & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Planco dixit, uocabulo hoc ſic uſus eſt. Dolebā inquit, iudices, & acerbe ferebam, ſi huius ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quod is meam ſalutem, atque uitam, ſua beneuolentia præſidio, cuſtodiaque texiſſet. Nos igitur de origine, & ratione uerbi quærebamus, atq; ita in Nigidianis commentarijs inuenimus ſcriptum, infeſtum à feſtinando dictum. Nam qui inſtat inquit, alicui

eumq́ꝫ properans urget, opprimereq́ꝫ eum ſtudet, feſtinatq́ꝫ, aut contra de alicuius periculo, & exitio feſtinatur, is uterq́ꝫ infeſtus dicitur, ab inſtantia, atq́ꝫ imminentia fraudis, quam uel facturus cuipiam, uel paſſurus eſt. Nequis autem de ſuſpicioſo, quod ſupra poſuimus, & de formidoloſo, in eam partem, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat, inueniet de ſuſpicioſo apud Mar. Catonem de re floria ita ſcriptum. Sed niſi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locauiſſet, & ſi famuloſus, & ſuſpitioſus fuiſſet, uim in corpus liberum, non æquum cenſuere afferri. Suſpitioſum em̄ hoc in loco ſuſpectum ſignificat, nō ſuſpicantem. Formidoloſum autem qui formidatur. Salluſtius in Catilina ita dicit. Igitur talibus uiris non labor inſolitus, non locus ullus aſper, aut arduus erat. nō armatus hoſtis formidoloſus. Item C. Caluus in poematis laborioſus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur.

» Durum (inquit) rus fugis, ſed laborioſum.

Eadem ratione Laberius quoq́ꝫ in ſororibus.

» Aecaſtor inquit, multum ſomniculoſum.

Et Cinna in poematis.

» Somniculoſam, ut pœnus aſpidem pſillus.

Metus quoq́ꝫ, & iniuria, atq́ꝫ alia quædam id genus, ſic utroq́ꝫ uerſum dici poſſunt. Nam metus hoſtium recte dicitur, & cum timent hoſtes, & cum timentur. Itaq́ꝫ Salluſtius in hiſtoria prima, Metum Pompeij dixit, non quo Pompeius metueret, quod eſt uſitatius, ſed quod metueretur. uerba hec Salluſtij ſunt. In bellū excitabat metus Pompeij uictoris Hiempſalem in regnum reſtituentis. Item alio in loco poſtquam remoto metu punico, ſimultates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum qui patiuntur, quam qui faciunt. quarū dictionum exempla ſunt facilia inuentu. Illud etiam dictum a Virg. eandē habet formam cōmunicatæ ultro, & citro ſignificationis.

» Et uulnere inquit tardus Vlyſſi

Cum diceret uulnus, non quod accepiſſet Vlyſſes, ſed quod dediſſet. Neſcius quoq́ꝫ dicitur tam is, qui neſcitur, quam qui neſcit. ſed ſuper eo, qui neſcit, frequens huius uocabuli uſus eſt, infrequens autem de eo eſt, quod neſcitur. Ignarus æque utroque uerſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed & qui ignoratur. Plautus in rudente. Quæ incolis neſcius neſcias peſſimus.

Salluſtius.

» More humanæ cupidinis ignare uiſendi.

Virgilius.

» Ignarum laurens habet ora Numāta.

Verba ex hiſtoria Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adoleſcentis, & hoſtis Galli prouocatoris pugnam depinxit. CAPVT. XIII.

T. Manlius ſummo loco natus, adprimeque nobilis fuit. ei Manlio cognomentum factum Torquato. cauſam cognomenti fuiſſe accepimus, torquis ex auro induuias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractā induit. ſed quid hoſtis, & quid genus, & quam formidandæ uaſtitatis, & quantum inſolens prouocator, & cuiuſmodi fuerit pugna, decertatum. Q. Claudius primo annalium puriſſime, atq́ꝫ illuſtriſſime, ſimpliciq́ꝫ, & incompta orationis antiquæ ſuauitate deſcripſit. quem locum ex eo libro Phauorinus philoſophus cum legeret, non minoribus quati adficiq́ꝫ animum ſuum motibus, pulſibusque dicebat, quam ſi ipſe coram depugnantes eos ſpectaret. Verba Q. Claudij, quibus pugna iſta depicta eſt, adſcripſi. Cū interim Gallus quidā nudus preter ſcutum, & gladios duos, torque, atq́ꝫ armillis decoratus proceſſit. qui & uiribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulq́ꝫ uirtute cæteris anteſtabat. Is maxime prælio cōmoto, atq́ꝫ utriſq́ꝫ ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare cœpit, utriq́ꝫ ut quieſceret pugnare. pugnæ facta pauſa eſt. extemplo ſilētio facto cum uoce maxima cōclamat, ſiquis ſecum depugnare uellet, ut prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem, atq́ꝫ immanitatem facies. deinde Gallus irridere cœpit, atq́ꝫ linguam exertare. id ſubito perdolitum eſt cuidā T. Manlio ſummo genere

nato tantum flagitium ciuitati accidere, e tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico proceſſit, neq; paſſus eſt uirtutem Romanam a Gallo turpiter ſpoliari. ſcuto pedeſtri, & gladio hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. metu magno ea cõgreſſio in ipſo ponte, utroq; exercitu inſpectante facta eſt. ita ut ante dixi, conſtiterunt gallus ſua diſciplina, ſcuto proiecto cautabundus, Manlius animo magis quam arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum galli conturbauit. dum ſe Gallus iterum eodem pacto cõſtituere ſtudet, Manlius iterũ ſcuto ſcutum percutit, atq; de loco certo hominẽ iterum deiecit. eo pacto ei, ſub gallicum gladium ſucceſſit, atq; hiſpanico pectus hauſit. dein continuo humerum dextrum eodem concuſſu incidit, neq; receſſit uſquã donec ſubuertit, ne gallus impetum ictui haberet. ubi eũ euertit, caput præcidit. torquem detraxit. eamq; ſanguinolentam ſibi in collum imponit. quo ex facto ipſe, poſteriq; eius Torquati ſunt cognominati ab hoc T. Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera, & immitia, Manliana dicta ſunt. quoniam poſtea bello aduerſum Latinos, cum eſſet Cos. filium ſuum ſecuri percuſſit, qui ſpeculatũ ab eo miſſus, ne pugnaret, interdicto, hoſtem a quo prouocatus fuerat, occidit.

Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio caſu probe, & latine dixit, & quædam alia appoſita de ſimilium uocabulorum declinationibus.

CAPVT. XIIII.

QVod autem ſupra ſcriptum eſt in Q. Claudij uerbis, propter magnitudinẽ atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inſpectis explorauimus, atq; ita eſſe, ut ſcriptum eſt comperimus. Sic enim pleraq; ætas ueterũ declinauit hæc facies, huius facies. quod nunc propter rationem grammaticam faciei dicitur. Corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus faciei ſcriptũ eſt, illo quod ante ſcriptum erat, obliterato meminimus etiã in Tiburti bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum utrunq; facies, & facij. ſed facies in ordine ſcriptum fuit, & contra per, i, geminum facij, neque id abeſſe a quadam conſuetudine priſca exiſtimauimus. Nam & ab eo, quod eſt hic dies tam huius dij. & ab eo quod eſt, hæc fames tam huius famij dixerunt Q. Ennius in ſextodecimo annalis dies ſcripſit, pro diei in hoc uerſu: „

Poſtremo longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronẽ quoq; adfirmat Ceſellius in oratione, quam pro P. Seſtio fecit, dies ſcripſiſſe, pro diei, quod ego impenſa opera cõquiſitis ueteribus libris pluſculis, ita ut Ceſellius ait, ſcriptum inueni. Verba ſunt hæc M. Tullij. Equites uero daturos illius dies pœnas „ Quo circa factum hercle eſt, ut facile ijs credam, qui ſcripſerunt, idiographũ librum Virgilij ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt.

Libra dies ſomniq; pares ubi fecerit horas. „

Ideſt libra diei ſomniq;. Sed ſicut hoc in loco dies ã Virgilio ſcriptũ uidetur, ita in illo uerſu non dubium eſt, quin dij ſcripſerit, pro diei, Munera lætitiamq; dij. Quod imperitiores dei legunt ab inſolentia ſcilicet uocis iſtius abhorrentes. Sic autem dies dij a ueteribus declinatum eſt, ut fames famij. pernicies pernicij. progenies progenij. luxuries luxurij. acies acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginienſi cõpoſuit, ita ſcripſit. Pueri atque mulieres extrudebantur famij cauſa. Lucilius in. XII. „ Rugoſum atq; famij plenum. Siſenna in hiſtoriarum, lib. VI. Romanos inferendæ per „ nicij cauſa ueniſſe. Pacuuius in Paulo.

Pater ſupreme noſtræ progenij patris. „

Cn. Matius in Iliadis. XXI.

Altera pars acij uitaſſet fluminis undas. „

Idem Matius in tertiodecimo.

An maneat ſpecij ſimulachrum, in morte ſilentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis. Ea luxurij cauſa, aiunt inſtitui. Et ibidem in „ fra ita ſcriptum eſt. Non eſt ea luxuries, quæ neceſſario parentur uitæ cauſa. Propter quod apparet, eum ab eo, quod eſt luxuries, luxurij patrio caſu dixiſſe. Marcus quoque Tullius in oratione qua Sex. Roſcium defendit, pernicij, ſcriptum reliquit.

Verba hæc ſunt. Quorum nihil pernicij cauſa diuino conſilio,ſed ui ipſa & magnitu dine rerum factum putamus. Aut facies ergo in caſu patrio,aut facij Quadrigarium ſcripſiſſe exiſtimandum eſt.faciei autem in nullo ueteri libro ſcriptum reppen. In caſu autem dandi,qui puriſſime locuti ſunt,non faciei,uti dicitur nunc,ſed facie dixerunt, Lucilius in ſatyris.

Et primum inquit,facie honeſtas accedit.

Idem Lucilius in lib. VII.

Qui te diligit,ætati facieq; tuæ ſe,
Fautorem oſtendat,fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci,qui utrobique facij legant. Sed C. Cæſar in libro de Analo gia. II. huius die, & huius ſpecie dicendum putat. Ego quoque in Iugurtha Salluſtij ſummę fidei,& reuerēdæ uetuſtatis libro,die caſu patrio ſcriptum inueni. Verba hæc ita erant. Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam iſtam recipiendā, ut die dictum quaſi ex die exiſtimemus.

De genere controuerſiæ, quod græce ἄπορον appellatur. CAPVT. XV.

CVm Antonio Iuliano rhetore per ſeriarum tempus æſtiuarum,decedere ex urbis æſtu uolentes,Neapolin conceſſeramus. Atq; ibi erat adoleſcens tūc quiſpiam ex ditioribus,cum utriusq; linguæ magiſtris meditans,& exercēs ad cauſas Romæ orandas eloquentiæ latinæ facultatem. atq; is rogat Iulianum uti ſeſe audiat declamantem. It auditum Iulianus.imus quoq; nos cum eo ſimul introit adoleſcens,& præfatur adrogantius,& elatius,quam ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuerſias. Aderat nobiſcum ibi Iuliani ſectator, iuuenis promptus,& proficiens,& offendens iam in eo,quod ille apud Iuliani auris in præcipiti ſtare.& ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. Exponit igitur tentamēti gratiā controuerſiam parum conſiſtentem,quod genus græci ἄπορον uocant. latine autē id, non nimis incommode inexplicabile dici poteſt. Ea controuerſia fuit huiuſcemodi. De reo ſeptem iudices cognoſcant,eaq; ſentētia ſit rata,quam plures ex eo numero dixerint. Cum ſeptem iudices cognouiſſent, duo cenſuerunt reum exilio multandum, duo alij pecunia,tres reliqui capite puniendum. petitur ad ſupplicum ex ſententia trium iudicum,& contradicit. Hac ille audita,nec conſyderata,neq; alijs, ut proponerentur,expectatis,incipit ſtatim mira celeritate, in eandem hanc controuerſiam principia neſcio quæ dicere,& inuolucra ſenſuum,uerborumq; uolumina,uocumq; turbas fundere,& cæteris omnibus ex cohorte eius,qui audire eum ſoliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autem male, ac miſere rubente,& ſudante. Sed ubi deblateratis uerſuum multis millibus,finem aliquando fecit,egreſſiq; inde ſumus, amici, familiareſq; eius Iulianum proſecuti,quidnam exiſtimaret,percunctati ſunt.atq; ibi Iulianus feſtiuiſſime. Nolite quærere inquit,quid ſentiam, adoleſcens hic ſine controuerſia diſertus eſt.

Quod Plinium ſecundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti,quod ἀντίστρεφον græci dicunt. CAPVT. XVI.

PLinius Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. Is libros reliquit quos ſtudioſorum inſcripſit,haud medius fidius uſquequaq; aſpernādos. In ijs libris multa uarie ad oblectādas eruditorum hominum aures ponit. refert etiam pleraſq; ſententias,quas in declinandis cōtrouerſijs lepide,arguteq; dictas putat. ſicuti hanc quoq; ſententiam ponit ex huiuſcemodi controuerſia. Vir fortis præmio,quod optauerit,donetur. Qui fortiter fecerat,petijt alterius uxorem in matrimonium,& accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem. contra dicitur. Elegāter inquit,& probabiliter ex parte poſterioris uiri fortis,uxorem ſibi reddi poſtulantis hoc dictum eſt,ſi placet lex,redde.ſi non placet,redde. Fugit autem Plinium,ſententiolam iſtam,quam putauit eſſe argutiſſimam,uitio non carere,quod grę

ci ἀντίστρεφον dicitur. & eſt uitium inſidioſum, & ſub falſa laudis ſpecie latens. nihil enī minus conuerti ex contrario idipſum aduerſus eundem poteſt. Atque ita a priore illo uiro forti dici ſi placet lex, non reddo. ſi non placet, non reddo.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER DECIMVS.

Tertium ne conſul, an tertio dici oporteat, & quonammodo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitē iſtius uerbi de conſilio Ciceronis uitauerit. CAPVT. I.

FAmiliari meo cuipiam literas Athenis Romam miſi. in ijs ſcriptum fuit, me illi iam tertium ſcripſiſſe. is ad me reſcripſit, petiuitq́ʒ, ut rationē dicerem, cur tertium, ac non tertio ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eadem, quid ſuper illo quoq́ʒ mihi uideretur, facerem, ſe certiorem. tertium ne CoS. & quartum, an tertio, & quarto dicendum eſſet, cum Romę doctum uirum dicere audiſſet tertio, & quarto COS. non tertium quartūq́ʒ. Idq́ʒ in principio libri Cœlium ſcripſiſſe, & Q. Claud. in libro undeuiceſimo C. Marium creatum ſeptimo COS. dixiſſe. Ad hæc ego reſcripſi nihil amplius, quam uerba M. Varronis hominis, opinor, quam fuit Claudius cum Cœlio, doctioris. quibus uerbis utrunque, de quo ad me ſcripſerat, decideretur. nam & Varro ſatis aperte quid dici oporteret, edocuit, et ego aduerſus eum, qui doctus eſſe dicebatur, litem meam facere abſens nolui. uerba M. Varronis ex libro diſciplinarum quinto hæc ſunt. Aliud eſt, quarto prætorem fieri, & quartum, quod quarto locum adſignificat, ac tres ante factos. quartum tempus adſignificat, & ter ante factum. Igitur Ennius recte conſcripſit.

Quintus pater quartum ſit conſul.

Et Pompeius timide quod in theatro ne adſcriberet conſul tertium, aut tertio extremas literas non conſcripſit. Quod de Pompeio Varro breuiter & ſubobſcure dixit, Tiro Tullius Ciceronis libertus in epiſtola quadam enarratius ſcripſit ad hunc ferme modum. Cum Pompeius inquit ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri eſſent, nomenq́ʒ eius & honores inſcriberentur, quæri cœptum eſt, utrum conſul tertio inſcribendum eſſet, an tertium. eam rem Pompeius exquiſitiſſime retulit ad doctiſſimos ciuitatis. Cumque diſſentiretur, & pars tertio, alij tertium ſcribendum contenderent, rogauit inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, ſcribi iuberet. tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum eſſe, ne quorum opinionē improbaſſet, ipſos uideret improbaſſe. Perſuaſit igitur Pōpeio, ut neq́ʒ tertiū neq́ʒ tertio ſcriberetur, ſed ad ſecundū uſque. T. fierent literæ. tert. ut uerbo non perſcripto res quidem demonſtraretur, Sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt, in eodem nunc Theatro non eſt ita ſcriptum. Nam cum multis annis poſtea Scena, quæ prociderat, refecta eſſet, numerus tertij conſulatus non uti initio prioribus literis tertij. ſed tribus tantum lineolis. III. inciſis ſignificatus eſt. In Mar. autem Catonis quarta origine ita perſcriptum eſt, Carthaginienſes ſextum de fœdere deceſſere. Id uerbum ſignificat, quinquies ante eos feciſſe contra fœdus, & tum ſextum. Græci quoque in ſignificandis huiuſmodi rerum numeris τρίτον καὶ τέταρτον dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur tertium quartumq́ʒ.

Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit. CAPVT. II.

ARiſtoteles philoſophus memoriæ tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinqꝫ pueros enixam. eumqꝫ eſſe finem dixit multiiugæ hominum partionis, neqꝫ plures unquam ſimul genitos compertum. hunc autem eſſe numerum, ait rariſſimum. Sed & diuo Auguſto imperante, qui temporum eius hiſtoriam ſcripſerunt, ancillam Cæſaris Auguſti in agro laurente peperiſſe quinqꝫ pueros dicunt, eosqꝫ pauculos dies uixiſſe, matrem quoqꝫ eorum non multo poſt quam peperit, mortuam, monimentūqꝫ ei factum iuſſu Auguſti in uia laurentina. inqꝫ eo ſcriptum eſſe numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illuſtrium collatio, contentioque facta, ex orationibus C. Gracchi & M. Catonis. CAPVT III.

FOrtis, ac uehemens orator exiſtimatur eſſe C. Gracchus. nemo id negat. ſed quod non nullis uidetur, ſeuerior, acrior, amplior qꝫ eſſe M. Tullio, ferri id qui poteſt? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis in qua M. Marium, & quoſdam ex municipijs italicis honeſtos uiros uirgis ꝑ iniuriam cæſos a magiſtratibus Po. Ro. quanta maxime inuidia poteſt, conqueritur. Verba hæc ſunt, quæ ſuper ea rē fecit. Nuper Theanum Sidicinū conſul uenit. uxorē dixit in balneis uirilibus lauari uelle. Queſtori Sidicino à M. Mario datū eſt negotium uti balneis exigerentur, qui lauabantur. uxor renuntiat uiro parum cito ſibi balneas traditas eſſe, & parum lautas fuiſſe. Iccirco Palus deſtitutus eſt in foro, eoqꝫ adductus ſuę ciuitatis nobiliſſimus homo M. Marius. ueſtimenta detracta ſunt. uirgis cæſus eſt. Caleni, ubi id audierunt, edixerunt, ne quis in balneis lauiſſe uellet, cum magiſtratus Romanus ibi eſſet. Ferentini ob eandem cauſam prætor noſter quæſtores arripi iuſſit. Alter ſe de muro deiecit. Alter prehenſus, & uirgis cæſus eſt. In tam atroci re, ac tam miſera, atqꝫ mœſta, iniuriæ publicæ conteſtatione, ecquid eſt, quod aut ampliter, inſigniterqꝫ, aut lachrymoſe, atqꝫ miſeranter, aut multa, copioſaqꝫ inuidia grauiqꝫ, & penetrabili querimonia dixerit? breuitas ſane, & uenuſtas, & mundicies orationis eſt, qualis haberi ferme in comœdiarum feſtiuitatibus ſolet. Item Gracchus alio in loco ita dicit. Quanta libido, quantaqꝫ intemperantia ſit hominum adoleſcentiū, unum exemplum uobis oſtendam. His annis paucis ex Aſia miſſus eſt, qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo adoleſcens pro legato. Is in lectica ferebatur. ei obuiam bubulcus de plebe uenuſina aduenit, & per iocum cū ignoraret, qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent? ubi id audiuit, lecticā iuſſit deponi. ſtuppis, quibus lectica deligata erat uſqꝫ adeo uerberari iuſſit, dum animam efflauit. Hæc quidem oratio ſuper tam uiolēto, atqꝫ crudeli facinore nihil profecto abeſt a quotidianis ſermonibus, at cum in ſimili cauſa apud M. Tul. ciues Romani innocentes uiri contra ius, contraqꝫ leges uirgis cæduntur, aut ſupplicio extremo uecantur, quæ ibi tunc miſeratio? quæ cōploratio? quę totius rei ſub oculos ſubiectio? quod & quale inuidiæ, atqꝫ acerbitatis fretum efferueſcit? Animum hærcle meū, cum illa M. Ciceronis lego, imago quædam, & ſonus uerborū, & uocum, & eiulationum circumplectitur, uelut ſunt iſta, quę de C. Verre dicit quæ nos, ut in præſens potuimus, quantū memoria ſuppeditabat, adſcripſimus. Ipſe inflāmatus ſcelere, & furore in forum uenit. ardebant oculi. toto ex ore crudelitas emanabat. expectabant omnes, quo tandem progreſſurus, aut quidnam acturus eſſet. cum repente hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet. Iam hæc medius fidius ſola uerba nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet, tanti metus, horrorisque ſunt, ut non narrari quæ geſta ſunt, ſed rem geri prorſus uideas. Gracchus autem noſter, non querentis, neque implorantis, ſed nuntiantis uice palus inquit, in foro deſtitutus eſt. ueſtimenta detracta ſunt. uirgis cęſus eſt. Sed enim Mar. Cicero præclare, cum diutina repræſentatione, non cæſus eſt, ſed cædebatur inquit, uirgis in medio foro Meſſanæ ciuis Romanus. Cum interea nullus gemitus, nulla uox illius miſeri inter dolorem, crepitumque plagarum audiebatur, niſi hæc, ciuis Romanus ſum. hac commemoratione ciuitatis omnia uerbera

depulſurum, cruciatumq; a corpore deiecturum arbitrabatur. complorationem dein de tam acerbæ rei, & odium in Verrem, deteſtationemq; apud ciues Romanos incenſe, atq; acriter, atq; inflammanter facit, cum hęc dicit. O nomen dulce libertatis. O ius eximium noſtræ ciuitatis. O lex portia, legesq; ſemproniæ. O grauiter deſyderata, & aliquando reddita plebi Romanæ tribunitia poteſtas. huccine tandem hæc omnia reciderunt, ut ciuis Romanus in prouincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Po. Ro. faſces ac ſecuris haberet, deligatus in foro uirgis cęderetur? quid cum ignes, ardentesq; laminæ, cæteriq; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius improbatio, & uox miſerabilis non leniebat, ne ciuium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemituq; maximo commouebare? Hæc M. Tul. atrociter, grauiter, copioſe apteq; miſeratus eſt. Sed ſi quis eſt tam agreſti aure, ac tam hiſpida, quem lux iſta, & amœnitas orationis, uerborumq; modificatio parum delectat, amat autem priora idcirco, quod incompta, & breuia, & non operoſa, ſed natiuã quadã ſuauitate ſunt, quodq; in ijs umbra, & color quaſi opacę uetuſtatis eſt, is ſiquid iudicij habet, conſyderet in cauſa pari M. Catonis hominis antiquioris orationem. Ad cuius uim, & copiam Gracchus nec aſpirauit. intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe, & id iam tum facere uoluiſſe, quod Cicero poſtea perfecit. in eo nanq; libro, qui de falſis pugnis inſcriptus eſt, ita de Q. Thermo conqueſtus eſt. Dixit a X. uiris parũ ſibi bene cibaria curata eſſe. iuſſit ueſtimenta detrahi, atq; flagro cedi. decem uiros Brutiani uerberauere. uidere multi mortales. Quis hanc contumeliam? quis hoc imperium? quis hanc ſeruitutem ferre poteſt? nemo hoc Rex auſus eſt facere. ea ne fieri bonis bono genere natis boni conſulitis? Vbi ſocietas? ubi fides maiorum, inſignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores, atq; carnificinas per dedecus, atq; maximã cõtumeliam, inſpectantibus popularibus ſuis, atq; multis mortalibus te facere auſum eſſe? ſed quantum luctum, quantumq; gemitum, quid lachrymarum, quantumq; fletuum factũ audiui? ſerui iniurias nimis ægre ferunt. quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos opinamini animi habuiſſe, atq; habituros dum uiuent? Quod Cato dixit, Brutiani uerberauere, ne qui fortaſſe de Brutianis requirat, id ſignificat. Cum Annibal pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas populus Ro. aduerſus pugnauiſſet, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. Id Romam ægre paſſi, poſtquam Annibal Italia deceſſit. ſuperatiq; pœni ſunt, Brutios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſocijs habebant, ſed magiſtratibus in prouincias euntibus parere, & præminiſtrare ſeruorũ uicem iuſſerunt. Itaq; ij ſequebantur magiſtratus, tanq; in ſcenicis fabulis, qui dicebantur lorarij. & quos erant iuſſi, uinciebant, aut uerberabant. Quod autem ex Brutis erant, appellati ſunt Brutiani.

Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia. CAPVT. IIII.

NOmina, uerbaq; non poſitu fortuito, ſed quadam ui, & ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet. rem ſane in philoſophiæ diſertationibus celebrem. quæri enim ſolitum apud philoſophos φύσει τὰ ὀνόματα ἢ θέσει. in eam rem multa argumenta dicit, cur uideri poſſint uerba eſſe naturalia magis quam arbitraria. ex quibus hoc uiſum eſt lepidum, & feſtiuum. Vos inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipſius uerbi demonſtratione utimur, & labias ſenſim primores emouemus, ac ſpiritum, atq; animam porro uerſum, & ad eos, quibus cum ſermocinamur, intendimus. at cõtra cum dicimus nos neq; profuſo, intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus, ſed & ſpiritũ, & labias, quaſi intra noſmetipſos coercemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, tu, ego & tibi, & mihi. Nam ſicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidam ille uel capitis, uel oculorum a natura rei, quam ſignificat, non abhorret, ita in his uocibus quaſi geſtus quidam oris, & ſpiritus naturalis eſt. eadẽ ratio eſt in græcis quoq; uocibus, quam eſſe in noſtris animaduertimus.

Auarus ſimplex ne uocabulum ſit, an compoſitum, & duplex, ſicut P. Nigidio uidetur. CAPVT. V.

AVarus non ſimplex uocabulum, ſed iunctum, copulatumque eſſe Nigidius dicit in commentariorum undetriceſimo. Auarus inquit, appellatus, qui aui dus æris eſt. ſed in ea copula, e, inquit, litera detrita eſt. Item locupletem ait dictum, ex compoſitis uocibus. qui pleraque loca, hoc eſt qui multas poſſeſſiones tenet. Sed probabilius id, firmiusque eſt, quod de locuplete dicit. Nam de auaro ambigitur, cur enim non uideri poſſit ab uno ſolum uerbo inclinatum, quod eſt aueo? eademque eſſe fictura, qua eſt amarus. de quo nihil dici poteſt, quin duplex non ſit.

Multam dictam eſſe ab ędilibus plebis Appij cæci filiæ mulieri nobili, quod locuta eſſet petulantius. CAPVT. VI.

NOn in facta modo, ſed in uoces etiam petulãtiores publice uindicatum eſt. Ita enim debere eſſe uiſa eſt Romanę diſciplinę dignitas inuiolabilis. Appij namque illius cæci filia, a ludis, quos ſpectauerat, exiens turba undique confluentis, fluctuantisq; populi iactata eſt. atque inde egreſſa, cum ſe male habitam diceret, Quid enim in me tunc factum eſſet inquit, quantoq; arctius, preſſiusq; conflictata eſſem, ſi P. Claudius frater meus nauali prælio claſſem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidiſſet? Certe quidem maiore nunc copia populi oppreſſa intercidiſſem. ſed utinam inquit, reuiuiſcat frater, aliamq; claſſem in Siciliam ducat, atque iſtam multitudinem perditum eat, quæ me male nunc miſeram conuexauit. ob hæc mulieris uerba tam improba, ac tam inciuilia C. Fundanius, & Tib. Sempronius Aedil. Pleb. multam dixerunt ei æris grauis. XXV. millia. Id factum eſſe dicit Capito Atteius in commentario de iudicijs publicis bello punico primo, Fabio Licinio, & T. Acilio Craſſo COSS.

Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilũ ſecunda Iſtrum. proxima Rhodanum, ſicut Mar. Varronem memini ſcribere.
CAPVT. VII.

OMnium fluminum, quæ in maria qua imperium Ro. eſt, fluunt, quam græci τὴν ἔσω θάλασσαν appellant, maximum eſſe Nilum conſentitur. proxima magnitudine eſſe Iſtrum ſcripſit Salluſtius. Varro autẽ cum de parte orbis, quæ Europa dicit̃, diſſereret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanũ eſſe ponit. per quod uidetur eũ facere Iſtro ęmulũ. Iſtrus. n. quoq; in Europa fluit.

Inter ignominias militares quibus milites coercebãtur, fuiſſe ſanguinis dimiſſionẽ & quænam eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigationis. CAPVT. VIII.

FVit hęc quoq; antiquitus militaris animaduerſio, iubere ignominię cauſa, militi uenam ſolui, & ſanguinem dimitti. cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidẽ inuenire potui, non extat. ſed opinor factum hoc primitus in militibus ſtupentis animi, atq; a naturali habitu declinantis, ut non tam pœna, quam medicina uideretur. poſtea tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem, quaſi minus ſani uiderentur omnes, qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit, quæq; earum inſtructionum ſint uocabula. CAPVT. IX.

VOcabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet, frons, ſubſidia, cuneus, orbis, globus, forfices, ſerra, alæ, turres. hæc & quædam item alia inuenire eſt in libris eorum, qui de militari diſciplina ſcripſerunt. tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita proprie nominantur, earumq; rerum in acie inſtruenda ſui cuiuſq; uocabuli imagines oſtenduntur.

Quæ eius rei cauſa ſit, quod & græci ueteres, & Romani annulum in eo digito geſtauerunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus. CAPVT. X.

VEteres græcos annulum habuiſſe in digito, accepimus ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus. Romanos quoq; homines aiunt ſic plerunq; annulis uſitatos. Cauſam eſſe huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit. quod inſectis, apertiſq; humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas græci ἀνατομὰς appellant, repertum eſt neruum quendam tenuiſſimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere, ac peruenire. propterea nō inſcitum uiſum eſſe eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continēs, & quaſi cōnexus eſſe cum principatu cordis uideretur.

Verbū mature quid ſignificet, quæq; uocis eius ratio ſit, & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur, atq; inibi, quod præcox declinatum præcocis facit nō præcoquis. CAPVT. XI.

MAture nunc ſignificat propere, & cito, contra ipſius uerbi ſententiam. aliud enim eſt mature, quam quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omniū bonarum artium diſciplinis egregius, Mature inquit eſt, quod neq; citius eſt, neq; ſerius, ſed medium quiddam, & temperatum eſt. Bene atque proprie Nigidius. nā & in frugibus, et in pomis matura dicuntur, quę neq; cruda, & immitia ſunt, neq; caduca, & decocta, ſed tempore ſuo adulta, maturataq;. Quoniā autē id quod nō ſegniter fiebat, mature fieri dicebatur, progreſſa plurimū uerbi ſignificatio eſt & non iā, quod non ſegnius, ſed quod feſtinatius fit, id fieri mature dicitur. quando ea, quæ præter ſui temporis modum properata ſunt, immatura uerius dicantur. Illud uero Nigidianum rei, atq; uerbi temperamentum, diuus Auguſtus duobus græcis uerbis elegantiſſime exprimebat. nam & dicere in ſermonibus, & ſcribere in Epiſtolis ſolitum eſſe aiunt, σπεῦδε βραδέως. Per quod monebat, ut ad rem agendam ſimul adhiberetur & induſtrię celeritas, & diligentię tarditas. ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Virgilius quoq;, ſiquis animum attendat, duo iſta uerba properare, & maturare, tanquam plane contraria ſcitiſſime ſeparauit in hiſce uerſibus.

Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
Multa forent, quæ mox cœlo properanda ſereno,
Maturare datur.

Elegantiſſime iſta duo uerba diuiſit. nanque in preparatu rei ruſticæ, per tempeſtates pluuiaſq; cum otium eſt, maturari poteſt. per ſerenas, cum tempus inſtat, properari neceſſum eſt. cum ſignificādum autem eſt coactius quid factum, & feſtinatius, tum rectius præmature factum id dicitur, quam mature. ſicut Afranius dixit in togata, cui titulus nomen eſt.

Ad petis dominatum demens præmature præcocem.

In quo uerſu animaduertendum eſt, quod præcocem inquit, non præcoquem. eſt enim caſus eius rectus, non præcoquis, ſed præcox.

De portētis fabularum, quæ Plinius ſecundus indigniſſime in Democritum philoſophum confert. Ibidem de ſimulachro uolucri columbæ. CAPVT. XII.

LIbrum eſſe Democriti nobiliſſimi philoſophorum de ui & natura chamæleōtis, eumq; ſe legiſſe Plinius ſecundus in naturalis hiſtorię. XXVIII. refert. multaque uana atque intoleranda auribus, deinde quaſi a Democrito ſcripta tradit. ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæſum eſt. Accipitrem auem rapidiſſimam a Chamæleonte humi reptante ſi eum forte ſuperuolet, detrahi & cadere ui quadam in terram, cæteriſque auibus laniandum ſeſe ſponte ſua obijcere, & dedere. Item aliud ultra humanam fidem. caput & collum Chamæleontis, ſi uratur ligno, quod appellatur robur, imbres, & tonitrua derepente fieri. idque ipſum uſu uenire, ſi iecur eiuſdem animalis in ſummis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitaui, ita eſt deridiculæ uanitatis, niſi iccirco plane

poſui, quod oportuit nos dicere, quid de iſtiuſmodi admirationũ fallaci illecebra ſentiremus, qua plerunq; capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime ſolertia, eaq; potiſſimum, quæ diſcendi cupidiora ſunt, ſed redeo ad Plinium. ſiniſtrum pedem ait Chamæleontis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quę appellatur eodem nomine Chamæleon, & utrunq; macerari unguẽto, colligiq; in modum paſtilli, atque in uas mitti ligneum, & eum, qui id fas ferat, etiam ſi is in medio palam uerſetur, a nullo uideri poſſe. His portentis, atq; præſtigijs a Plinio ſecundo ſcriptis, non dignũ eſſe cognomine Democriti puto. Vel illud quale eſt, quod idem Plinius in decimo libro Democritum ſcripſiſſe adſeuerat. aues quaſdam eſſe certis uocabulis, & earum auium cõfuſo ſanguine gigni ſerpẽtem, eum ſiquis ederit, linguas auium, & colloquia interpretaturum. Multa autem uidentur ab hominibus male ſolertibus huiuſcemodi commẽta in Democriti nomen data nobilitatis, authoritatisq; eius perſugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atq; feciſſe traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen uanum æque uideri debet. Nam & pleriq; nobilium græcorum, & Phauorinus philoſophus memoriarum ueterum exequentiſſimus, adfirmatiſſime ſcripſerunt, ſimulachrum columbæ e ligno ab Archyta ratione quadam, diſciplinaq; mechanica factum uolaſſe, ita erat ſcilicet libramentis ſuſpẽſum, & aura ſpiritus incluſa, atq; occulta concitum. libet hercle ſuper re tam abhorrenti a fide, ipſius Phauorini uerba ponere ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint. CAPVT XIIII.

PArtim hominum uenerunt plerunq; dicitur, quod ſignificat pars hominum uenit, ideſt quidam homines. nam partim hoc in loco aduerbium eſt, neq; in caſus inclinatur, ſicuti cum partim hominum dici poteſt, ideſt cum quibuſdã hominibus, & quaſi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re floria ita ſcripſit. Ibi pro ſcorto fuit in cubiculum ſubrectitauit e cõuiuio, cum partim
" illorum, iam ſæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim legunt tã
" quam declinatum ſit quaſi uocabulum, non dictum, quaſi aduerbium. Sed Q. Clau
" dius. XXI. annali inſolentius paulo hac figura eſt ita uſus. eum enim cum partim copijs hominum adoleſcentium placentem ſibi. Item Q. Claudij in. XXIII. annali uer
" ba hæc ſunt. Sed iccirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magiſtratũ, an auaritia, an calamitate Po. Ro. eueniſſe dicam, neſcio.

Iniuria mihi factum itur quali uerborum ordine Cato dixerit. CAPVT. XIIII.

AVdio illi iniuriam factum iri, audio contumeliam dictum iri, uulgo quoque ita dici, & iſtam eſſe uerborum figuram iam in medio loquendi uſu, idcirco exemplis ſuperſedeo. Sed cõtumelia illi uel iniuria factum itur, paulo eſt remotius. Exemplum igitur ponemus. M. Cato pro ſe contra C. Caſſium. Atq; euenit ita quirites, uti in hac contumelia, quæ mihi per huiuſce petulantiam factum itur, rei quoq; pub. medius fidius miſerear quirites. ſicut autem contumeliam factum iri, ſignificat iri ad contumeliam faciendam, ideſt operam dari quo fiat contumelia, ita contumelia factum itur caſu tantum immutato idem dicit.

De flaminis dialis, deque flamminicæ cerimonijs, uerbaque ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit, non coacturum ſe ad iurandum, neque uirgines Veſtæ, neque Diales. CAPVT XV

CErimoniæ impoſitæ flamini diali multæ, item caſus multiplices, quos in libris, qui de ſacerdotibus publicis cõpoſiti ſunt, item in Fabij pictoris librorum primo ſcriptos legimus. unde hæc ferme ſunt, quæ commeminimus. I. Equo Dialem flaminem uehi religio eſt. II. Claſſem procinctam extra pomerium, ideſt exercitum armatum uidere, idcirco rarenter flamẽ dialis creatus COS. eſt

cum bella conſulibus mandabantur. III. Item iurare dialem fas nunquam eſt. IIII. Item annulo uti, niſi peruio, caſſoq; fas non eſt. V. Ignem e flaminia. i. flaminis dialis domo niſi ſacrum efferri ius non eſt. VI. Vinctum ſi ædes eius introierit, ſolui neceſſum eſt, & uincula per impluuium in tegulas ſubduci, atq; inde foras in uiam dimitti. VII. Nodum in apice neq; in cinctu, neq; alia in parte ullum habet. VIII. Siquis ad uerberandū ducatur, ſi ad pedes eius ſupplex procubuerit, eo die uerberari piaculum eſt. IX. Capillum dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet. X. Capram & carnem incoctam & ederam & fabam, neq; tangere diali mos eſt, neq; nominare. XI. Propagines e ultibus altius prætentis non ſuccidet. XII. Pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos eſſe oportet, & de eo lecto trinoctium continuum non decubat, neq; in eo lecto cubare alium fas eſt, neq; apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe cū ſtrue, atq; ferro oportet. XIII. Vnguium Dialis, & capilli ſegmina ſubter arborem felicem terra operiuntur XIIII. Dialis quotidie feſtatus eſt. XV. Ac ſine apice ſub diuo eſſe licitum non eſt, ſub tecto uti libet, & non pridem a pontificibus conſtitutum. Maſſurius Sabinus ſcripſit & alia quædam remiſſa, gratiamq; aliquot cerimoniarum factum dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non eſt. XVII. Tunicam intimam, niſi in locis tectis non exuit, ne ſub cœlo tanquam ſub oculis Iouis nudus ſit. XVIII. Super flaminem dialē in cōuiuio, niſi Rex ſacrificulus, haud quiſquam alius accumbit. XIX. Vxorem ſi amiſit, flaminio decedit. XX. Matrimonium flaminis, niſi morte dirimi nō eſt ius. XXI. Locum, in quo buſtum eſt, nunquam ingreditur. XXII. Mortuum nūquam adtingit, funus tamen exequi non eſt religio. Eedē ferme cerimoniæ ſunt, quas flaminicas ſacerdotiſſas dialis ſeorſum aiunt obſeruitare, ueluti eſt. Quod bene nato operitur. Et quod uirrica ſurculum de arbore felici habet. Et quod ſcalas, quæ græce κλίμακας appellantur, eas aſcendere ei plus tribus gradibus religioſum eſt, atq; etiam Cū it ad argeos, q; neq; comit caput, neq; capillum depectit. Verba pretoris ex edicto perpetuo de flamine diali, & de ſacerdote Veſtæ adſcripſi. Sacerdotem Veſtalem & » flaminem dialem in omni mea iuriſditione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex » ſecundo rerum diuinarum ſuper flamine diali hæc ſunt. Is ſolus album habet galerum » uel quod maximus eſt, uel quod Ioui immolata hoſtia albato fieri oporteat. »

Quos errores Iulius Higinus in ſexto Virgilij animaduerterit in hiſtoria Romana erratos. CAPVT. XVI.

Reprehendit Higinus Virgilium, correcturumq; eum fuiſſe exiſtimat, quod in libro ſexto ſcriptum eſt. Palinurus eſt apud inferos, petens ab Aenea, ut ſuum corpus requirendum, & ſepeliendum curet. Is hæc dicit.

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inijce (nanq; potes) portusq; require uelinos. »

Quo inquit, modo aut Palinurus nouiſſe, & aut nominare potuit portus uelinos? » & Aeneas ex eo nomine locum inuenire? cum Velia oppidum, a quo portum, qui in eo loco eſt, uelinum dixit, Seruio Tullio regnante Romæ poſt annum amplius ſexcēteſimum, quam Aeneas in Italiam uenit conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatum eſt. Nam qui ab Harpalo inquit, regis Cyri præfecto ex terra phocide fugati ſunt, alij Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. Inſcitiſſime igitur petit, ut Aeneas portum uelinum requirat, cum id nomen eo tempore fuerit nuſquam gentium neq; ſimile inquit, illud uideri debet, quod eſt in primo carmine.

Italiam, fato profugus, Lauinia uenit
Littora.

At quod æque in. VI. libro. »
Chalcidicaq; leuis tandem ſuperaſtitit arce. »

Quoniam poetæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona conce » di ſolet. quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit. ſicut Virg. ſciuit de lauinio oppido, & de colonia chalcidienſi. ſed Palinurus qui potuit id inquit, ſcire ea, quæ poſt annos DC. facta ſunt? niſi quis eum diuinaſſe apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum ſolent? Sed & ſi ita accipias, quanquam non ita dicitur, Aeneas tamen, qui non diuina

bat, quo pacto potuit requirere portum uelinum? cui nomen tunc, ſicuti diximus, nullum uſquam fuit. Item hoc quoq; in eodem libro reprehendit, & correcturum fuiſſe Virgilium putat, niſi mors occupaſſet. Nam cum Theſea inquit, inter eos nominaſſet, qui ad inferos adiſſent, ac rediſſent, dixiſſetq;.

» Quid theſea? magnum

» Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue ſummo eſt,

Poſtea tamen infert.

» Sedet æternumq; ſedebit,

Infelix Theſeus,

Qui autem inquit, fieri poteſt, ut æternum apud inferos ſedeat, quē ſupra cum ijs nominat, qui deſcenderint illuc, atq; inde rurſum euaſerint. præſertim cum ita ſit fabula de Theſeo, atq; ſic Hercules eum euellerit e petra, & in lucem ad ſuperos eduxerit. Item in his uerſibus erraſſe Virgilium dicit.

» Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,

» Ipſumq; Aeacidem genus armipotentis Achilli.

» Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.

Confudit inquit, & perſonas diuerſas, & tempora. nam neq; eodem tempore, neq; per eoſdem homines, cum Acheis, & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden de Epiro in Italiam tranſgreſſus, cum Romanis depugnauit aduerſus Manium Curium in eo bello ducē. Argiuum autem bellum ideſt achaicū multis poſt annis a L. Mummio Imperatore geſtum eſt. poteſt inquit, igitur medius eximi uerſus qui de Pyrrho importune immiſſus eſt, quem Virgilius proculdubio exempturus inquit fuit.

Quam ob cauſam, & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit, & ſuper ea re uerſus Laberij pure admodum, & uenuſte facti.

CAPVT. XVII.

Democritum philoſophum in monimentis hiſtoriæ græcæ ſcriptum eſt, uirum præter alios uenerandum, authoritateq; antiqua præditum luminibus oculorum ſua ſponte ſe priuaſſe, quia exiſtimaret cogitationes, cōmentatōnesq; animi ſui in contemplandis naturæ rationibus uegetiores, & exactiores fore, ſi eas uidendi illecebris, & oculorum impedimentis liberaſſet. id factum eius modumq; ipſum quo cæcitatem facile ſolertia ſubtiliſſima cōſciuit Laberius poeta in mimo, quem ſcripſit rectiorem, uerſibus quidem ſatis munde, atq; graphice factis deſcripſit. ſed cauſam uoluntariæ cecitatis finxit aliam, uertitque in eam rem, quam tum agebat, non inconcinniter. eſt enim perſona, quæ hoc apud Laberium dicit diuitis auari & parci ſumptum plurimum ἀσωτίαν & propinationem adoleſcentis filij deplorantis.

Verſus Laberiani hi ſunt.

» Democritus abderites phyſicus philoſophus clypeum

» Conſtituit contra exortum hyperionis, oculos

» Effodere ut poſſet ſplendore æreo, ita radijs

» Solis aciem effodit luminis, malis bene

» Eſſe, ne uideret ciuibus. ſic ego

» Fulgenti ſplendore in pecuniam uolo

» Lucificare exitium ætati meæ.

» Ne in re bona uideam eſſe nequam filium.

Hiſtoria de Artemiſia. deque eo certamine, quod apud Mauſoli ſepulchrum a ſcriptoribus inclytis decertatum eſt.

CAPVT. XVIII.

ARtemiſia Mauſolum uirũ amaſſe fertur ſupra omneis amorũ fabulas, ultra atq; affectionis humanæ fidem, Mauſolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ, ut quidam græcarum hiſtoriarum ſcriptores dicunt, prouinciæ græcæ præfectus, quem σατράπην græci uocant. Is Mauſolus ubi fato perfunctus eſt, & inter lamenta, & manus uxoris funere magnifico ſepultus eſt, Artemiſia luctu, atq; deſyderio mariti flagrans oſſa, cineremq; eius miſta odoribus, contuſaq; in pulueris faciem aquæ indidit, ebibitq;, multaq; alia uiolenti amoris indicia feciſſe dicitur. molita quoq; eſt ingenti impetu operis, conſeruandæ mariti memoriæ cauſa ſepulchrum illud memorauiſſimum, dignatumq; numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. Id monimentum Artemiſia cum Dijs, M. ſacris Mauſoli dicaret, agona ideſt certamen laudibus eius dicundis facit, ponitq; præmia pecuniæ, aliarumq; rerum bonarum ampliſſima. ad eas laudes decertandas ueniſſe dicuntur uiri nobiles ingenio, atq; lingua præſtabili Theopompus, Teodectes, Naucrites. Sunt etiam qui Iſocratem ipſum cum ijs certauiſſe memoriæ mandauerint. ſed eo certamine uiciſſe Theopompum iudicatum eſt. Is fuit Iſocratis diſcipulus. extat nunc quoq; Theodecti tragœdia, quæ inſcribitur Mauſolus, in qua eum magis quam in proſa placuiſſe Higinus in exemplis refert.

Non purgari, neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerunt, ſimilitudo. atque inibi uerba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis. CAPVT. XIX.

INceſſabat quempiam Taurus philoſophus ſeuera, atque uehementi obiurgatione adoleſcentem a rhetoribus, & facundiæ ſtudio, ad diſciplinas philoſophiæ trãſgreſſum. quod factũ quiddam eſſe ab eo diceret inhoneſte, & improbe. at ille nõ ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitũ eſſe fieri defendebat, turpitudinemq; delicti, exemplorũ uſu & cõſuetudinis uenia deprecabatur. atq; ibi Taurus ipſo iſto defenſionis genere irritatior, homo inquit, ſtulte, & nihili, ſi te a malis exemplis authoritates, & rationes philoſophiæ nõ abducunt, ne illius quidẽ Demoſthenis ueſtri ſententia tibi in mẽtem uenit? quæ quia lepidis, & uenuſtis uocũ modis uincta eſt, quaſi quędã cantilena rhetorica facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me inquit, non fallit, quod quidem in priore pueritia legerim, uerba hæc ſunt Demoſthenis aduerſus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum ſuum, peccatis alienis exemptum, purgatumq; ibat.

σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις. ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίνεσθαι. οὐ γὰρ ἔτι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη. οὐδὲ τοῦτο ἐμιμήσω. διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω. σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει,

Sic Taurus omnium ſuaſionum, admonitionumq; genere utẽs ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid ſit rogatio, quid lex, quid plebiſcitum, quid priuilegium, & quãtum omnia iſta differant. CAPVT. XX.

QVæri audio quid lex ſit, quid plebiſcitũ, quid rogatio, quid priuilegiũ. Atteius Capito publici priuatiq; iuris peritiſſimus, quid lex eſſet, hiſce uerbis definiuit. Lex inquit, eſt generale iuſſum populi, aut plebis rogante magiſtratu Ea definitio, ſi probe facta eſt, neq; de imperio C. Pompeij neq; de reditu M. Ciceronis, neq; de cede P. Clodij quæſtio, neq; alia id genus populi plebiſue iuſſa leges uocari poſſunt. Nõ ſunt em̃ generalia iuſſa, neq; de uniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis cõcepta. quo circa priuilegia potius uocari debẽt, quia ueteres priua dixerunt, quę nos ſingula dicimus. quo uerbo Lucilius in primo ſatyrarũ libro uſus eſt.

Abdomina thynnia uenientibus priua
Dabo, cephaleamq; carnem. »

Plebem autem Capito in eadẽ definitione ſeorſum a populo diuiſit, quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omneſq; eius ordines cõtineantur. » Plebs uero ea dicitur, in qua gentes ciuium patritiæ non inſunt. Plebiſcitum igitur eſt, ſecundum eum Capitonem lex, quam plebes non populus accipit. ſed totius huius rei, iuriſq; ſiue cum po-

pulus, ſiue cũ plebs rogatur, ſiue quod ad uniuerſos pertinet, caput ipſum, & origo, & quaſi fons rogatio eſt. Iſta enim omnia uocabula cenſentur, continenturq; rogationis principali genere, & nomine. nam niſi populus, aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt. Sed quamquam hæc ita ſunt, in ueteribus tamen ſcriptis nõ magnam uocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. nam & plebiſcita & priuilegia tranſlato nomine leges appellauerunt, eademq; omnia confuſo, & indiſtincto uocabulo rogationes dixere. Salluſtius quoq; proprietatum in uerbis retinentiſſimus conſuetudini cõceſſit, & priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur legem appellauit. Verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt. Nam Sullam COS. de reditu eius legem ferentem ex compoſito tri. pl. C. Herennius prohibuerat.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino uerbis nouiſſime, & nouiſſimus uti obſeruantiſſime uitarit. CAPVT. XXI.

NOn paucis uerbis, quorum frequens uſus eſt nunc, & fuit. M. Ciceronẽ noluiſſe uti manifeſtum eſt, quod ea non probaret. uelut eſt nouiſſimus, & nouiſſime. Nam cum & Marcus Cato, & Salluſtius, & alij quoq; ætatis eiuſdem uerbo iſto promiſcue uſitati ſint multi etiam non indocti uiri in libris id ſuis ſcripſerint, abſtinuiſſe eo tamen tanquam non latino uidetur. Quoniam qui doctiſſimus eorum temporum fuerat, Aelius illo ut nouo, & improbo uerbo uti uitauerat. proptereaq; id M. quoq; Varronis ex libro de lingua latina ad Ciceronem. V. demonſtrandum putaui. A quo etiam inquit, extremum quoque dici nouiſſimum cœptum uulgo, quod mea memoria, ut Aelius Gallus, ſic ſenes aliquot, nimium nouum uerbum quod eſſet, uitabãt. cuius origo, ut a uetere uetuſtius, ac ueterrimum, ſic a nouo declinatum nouius, & nouiſſimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, de falſæ philoſophiæ probris, quibus philoſophos temere inceſſuit, qui emolumenta ueræ philoſophiæ ignorant. CAPVT. XXII.

PLato ueritatis homo amiciſſimus, eiusque omnibus exhibendę prõptiſſimus quæ omnino dici poſſint in deſides iſtos, ignauosque, qui obtentu philoſophiæ nominis, inutile otium, & linguæ, uitæque tenebras ſequuntur, ex perſona quidem non graui, neque idonea, uere tamen, ingenueque dixit. Nam & ſi Callicles, quem dicere hæc facit, ueræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta, indignaq; in philoſophos confert, perinde tamen accipienda ſunt, quæ dicuntur, ut nos ſenſim moneri intelligamus, ne ipſi quoque culpationes huiuſcemodi mereamur, neue inerti inanique deſidia cultum, & ſtudium philoſophiæ mentiamur. Verba ipſa ſuper hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias, ſcripſi, quoniam uertere ea conſilium nõ fuit, cum ad proprietates eorum nequaquam poſſit latina oratio aſpirare, ac multo minus etiam mea.

φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χάριεν ἄντις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν. ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων. οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ εὐριπίδου, λαμπρός τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν. ὅπου δ᾽ ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει καὶ λοιδορεῖ τοῦτο. τὸ δ᾽ ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν. ἐπαινεῖν. ἀλλ᾽ οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος,

ἔτι φιλοσοφῇ, καταγέλαστον ὦ Σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι, καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα. καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ. καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. παρὰ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον. καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γενναίου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον. πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ Σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ. ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ Σώκρατες πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ᾽ ἄττα ἐπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι, καὶ οὔτ᾽ ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ᾽ ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ᾽ εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔθ᾽ ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καίτοι ὦ φίλε Σώκρατες, καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ. οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ σὲ οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας. νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὅτου οὖν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα. οἶσθ᾽ ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅτι χρήσαιο σαυτῷ ἀλλ᾽ ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅτι εἴποις· καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καίτοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν ὦ Σώκρατες, εἴ τις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοηθεῖν. μηδ᾽ ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς δὲ, ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν δὲ τοιοῦτον εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν, ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ᾽ ὦ γαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ᾽ ἐλέγχων. πραγμάτων δ᾽ εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ᾽ ἀφείς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ᾽ οἷς ἔστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Hæc Plato ſub perſona quidem, ſicuti dixi, non proba, ſed cum ſenſu tamen, intelligentiæque communis fide, & cum quadam indiſſimulabili ueritate diſſeruit. Non de illa ſcilicet philoſophia, quæ uirtutum omniũ diſciplina eſt, quæque in publicis ſimul & priuatis officijs excellit, ciuitatesq; & Rempub. ſi nihil prohibeat, conſtanter, & fortiter, & perite adminiſtrat, ſed de iſta futili, atq; puerili meditatione argutiarum nihil ad uitam neque tuendam, neq; ordinandam promouente. qua id genus homines conſeneſcunt male feriati. quos philoſophos eſſe & uulgus putat, & is putabat, ex cuius perſona hæc dicta ſunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ueterum uictu, & moribus, atque ibi quod fuerit ius marito in adulterio uxorem deprehenſam necare.

CAPVT. XXIII.

QVi de uictu, atq; cultu Po. Ro. ſcripſerunt, mulieres Romæ, atq; in Latio ętatem abſtemias egiſſe, hoc eſt uino ſemper, quod temetũ priſca lingua appellabatur, abſtinuiſſe dicunt. inſtitutũq; ut cognatis oſculum ferrent, reprehendẽdi cauſa, ut odor indicium faceret, ſi bibiſſent. Bibere autẽ ſolitas ferunt loream, paſſum, murinã, & quæ id genus optant, potu dulcia, atq; hęc quidem in ijs, quibus dixi, libris peruulgata ſunt. Sed M. Cato non ſolum exiſtimatas, ſed multatas quoq; a iudice mulieres refert nõ minus ſi uinũ bibiſſent, quã ſi probrum, & adulterium admiſiſſent. Verba M. Catonis adſcripſi ex oratione, quę inſcribitur de dote, in qua id quoq; inſcriptum eſt. In adulterio uxores deprehẽſas ius fuiſſe maritis necare. Vir inquit, cum diuortium fecit, mulieri iudex pro CENS. eſt, imperium quod

„ uidetur habet, ſiquid peruerſe, tetreq́ʒ factũ eſt a muliere, multatur. ſi uinũ bibit, ſi cum
, alieno uiro probri quid facit, condemnatur. De iure autẽ occidendi ita ſcriptum eſt. In
, adulterio uxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine iudicio impune necares. Illa te (ſi adul-
„ terares) digito non auderet contingere, neq́ʒ ius eſt.

Die priſtini, & die craſtini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti ſunt, dixiſſe, non ut ea uulgo dicuntur nunc. CAPVT. XXIIII.

Die quarto, & die quinto, quod græci εἰς τετάρτην ϗ εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoq́ʒ dici audio, & qui aliter dicit pro rudi, atq́ʒ indocto deſpicitur. Sed M. Tullij ætate, ac ſupra eam non opinor, ita dixerunt. diequinte enim, & diequinti pro aduerbio copulate dictum eſt, & ſecunda in eo ſyllaba correpta. Diuus etiam Auguſtus memoriarum ueterum exequentiſſimus, linguę latinæ non neſcius munditiarũ patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis pluriſariã ſignificatione iſta dierum nõ aliter uſus eſt. Is autẽ erit perpetuæ ueterum conſuetudinis demonſtrandæ gratia, uerba ſolennia PRAET. ponere quibus more maiorũ ferias concipere ſolet, quæ appellantur compitalia. ea uerba hæc ſunt. Dienoni Po. Ro.
„ quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni prætor dicit, nõ
„ die nono, neq́ʒ prætor ſolum, ſed pleraq́ʒ omnis uetuſtas ſic locuta eſt. Venit ecce illius
„ uerſus Pomponiani in mentẽ, qui eſt ex attellana, quæ Metui adſcribitur.
„ Dies hic ſextus, cum nihil egi die
Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cœlianum illud ex libro hiſtoriarum ſecundo. Si uis mihi equitatum dare, & ipſe cum cætero exercitu me ſequi, diequinti Romæ in capitolium curabo tibi cena ſit cocta. Et hiſtoriam autẽ, et uerbum hoc ſumpſit Cœlius ex origine M. Catonis, in quo ita ſcriptum eſt. Igitur dictatorem Carthaginienſium magiſter equitũ monuit. Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam iſtius uocis ſyllabam, tum per, e, tum per i ſcriptam legi. Nam ſane quã cõſuetum ueteribus fuerat literis ijs plerunq́ʒ uti indifferenter. ſicuti priſtini, & priſtine, procliui & procliue, atq́ʒ alia itẽ multa hoc genus uarie dixerunt. Die priſtini quoq́ʒ eodem modo dicebatur, quod ſignificabat die priſtino, ideſt priore, quod uulgo pridie dicitur, cõuerſo compoſitionis ordine, quaſi priſtino die. atq́ʒ item ſimili figura die craſtini dicebatur, ideſt craſtino die. Sacerdotes quoq́ʒ Po. Ro. tunc cum dicunt in diẽ tertiũ, die perendini dicunt. Sed ut pleriq́ʒ die priſtini. Ita M. Cato in oratione cõtra Furiũ die proximi dixit. Die quarto autẽ Cn. Matius homo impenſe doctus, in Mimiambis pro eo dicit, quod nudiusquartus nos dicimus in his uerſibus.
„ Nuper diequarto ut recordor, & certe
„ Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut die quarto quidẽ de præterito dicamus, die quarti aut quarte de futuro.

Telorum, & iaculorum, gladiorũmq́ʒ uocabula, atq́ʒ inibi nauium quoq́ʒ genera, quæ ſcripta in ueterum libris reperiuntur. CAPVT. XXV.

Telorum, iaculorũ, gladiorumq́ʒ uocabula, quæ in hiſtorijs ueteribus ſcripta ſunt. Item nauigiorum quoq́ʒ genera, & nomina libitum forte nobis eſt ſedẽtibus in rheda conquirere. neq́ʒ itidem aliarum ineptiarum uacantem ſtupẽtemq́ʒ animum occupare. Quæ tum igitur ſuppetierant, hæc ſunt. haſta, pilum, phalarica, ſemiphalarica, ſolliferrea, geſa, lancea, ſpari, rumigeſtri, faces, tragulæ, frameæ, meſanculæ, cateiæ, rumpheę, ſcorpius, ſcibones, ſicilices, ueruta, enſes, ſicę, machærę, ſpatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniã eſt minus frequẽs, admonendum exiſtimo lingulã ueteres dixiſſe gladiolum oblongum, in ſpeciem linguę factum, cuius meminit Neuius in tragœdia Heſiona. uerſum Neuij appoſui.
Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingula.
„ Itẽ rumphea genus teli eſt thracæ nationis, poſitumq́ʒ hoc uocabulũ in Q. Ennij annalium. XIIII. Nauium autem, quas reminiſci tunc potuimus, appellationes hæ ſunt

gauli,coruitę,caudicæ,longę,hippagines,cercuri,celoces,uel ut græci dicũt κέλητας,lẽ
bus,oxiæ,remunculi.actuariæ,quas gręci ἰσόοπτυς uocant,uel ἐπιταρίδας,proſumię uel
geſoretæ,uel orioles,cattæ,ſcaphæ,pontones,nuctuciæ,medię,phaſeli,parones,myo
parones,lintres,capulica,mareplacidæ,cidarum,ratariæ,cataſcopium.

Inſcite ab Aſinio Pollione reprehẽſum Salluſtiũ, quod transfretationẽ transgreſſũ
dixerit,& tranſgreſſos qui transfretaſſent. CAPVT XXVI.

ASinio Pollioni in quadam epiſtola, quam ad Plancum ſcripſit, & quibuſdã
alijs. C. Salluſtius inique dignus nota uiſus eſt, quod in primo hiſtoriarum
maris tranſitũ tranſmiſſumq; nauibus factũ,tranſgreſſum appellauit, eosq;,
qui fretum tranſmiſerant,quos transfretaſſe dici ſolitũ eſt,tranſgreſſos dixit
uerba ipſa Salluſtij poſuit. Itaq; Sertorius leui præſidio relicto in Mauritaniã, nactus
obſcuram nocte,æſtu ſecundo,furtim aut celeritate uitare prælium in trãſgreſſu cona ”
tus eſt,ac deinde infra ita ſcripſit. Tranſgreſſos omnis recipit mons receptus a Luſita- ”
nis.Hoc igitur & minus proprie,& a nullo graui authore dictum aiunt.Nam trãſgreſ- ”
ſus inquit,& ingreſſus,a tranſgrediendo dicuntur,idq; ipſum ab ingreſſu, & a pedum ”
gradu appellatum eſt. Idcirco uerbũ tranſgredi conuenire non putauit.Neq; uolanti-
bus,neq; ſerpẽtibus,neq; nauigantibus,ſed ijs ſolis,qui gradiũtur,& pedibus iter eme
tiuntur.propterea negant apud ſcriptorẽ idoneum, aut nauium tranſgreſſum reperiri
poſſe,aut pro transfretatione tranſgreſſum. Sed quæro ego, cur non ſicuti curſus na-
uium recte dici ſolent,ita trãſgreſſus etiã nauibus factus dici poſſit.preſertim cũ breui-
tas tam anguſti freti,quod terrã Africam Hiſpaniamq; interfluit, elegantiſſimæ trans-
greſſionis uocabulo,quaſi paucorum graduũ ſpatium definita ſit.Qui authoritatẽ au
tem requirunt,& negant dictum ingredi,tranſgrediue in nauigantibus,uolo uti reſpõ
deant quantũ exiſtiment intereſſe,ingredi atq; ambulare.Atqui M.Cato in libro de re
ruſtica.Fundus inquit, eo in loco habendus eſt; ut & oppidum prope amplum ſit, & ”
mare,aut amnis,qua naues ambulant.Appetitas porro huiuſcemodi trãslationes, ha- ”
bitasq; eſſe pro honeſtamentis orationis.Lucretius quoq; teſtimonium in hac eadem
uoce dicit. In quarto.n. libro clamorẽ per arterias,& per fauces gradientẽ dicit,quod
eſt nimio confidentius, quã illud de nauibus ſalluſtianũ. Verſus Lucretij hi ſunt.
Corpoream quoq; enim uocem conſtare fatendum eſt,
Et ſonitum,quantum poſſint impellere ſenſus. ”
Præterradit enim uox fauces ſæpe,facitq; ”
Aſperiora foras gradiens arteria clamor. ”
Propterea Salluſtius in eodem libro,non eos ſolum, qui nauibus ueherentur, ſed ”
& ſcaphas quoque nantes progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui. Earum aliæ
paululum progreſſæ, nimio ſimul, & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, ”
deprimebantur. ”

Hiſtoria de Po. Ro. deq; populo punico,quod pari propemodum uigore fuerint
æmuli. CAPVT. XXVII.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quondã uigor,& acritudo, am
plitudoque Po. Ro.atque pœni. neque immerito exiſtimatum. Nam cum alijs
quidem populis, de uniuſcuiusque reipub. cum Pœnis autem de omnium ter-
rarum imperio decertatum eſt.Eius rei ſpecimen eſt in illo utriusque populi uer
bo factum,cum Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Carthaginienſes epiſtolam
ibi ſcriptum fuit,Po.Ro.miſiſſe ad eos haſtam,& caduceum ſigna duo belli,aut pacis
exque is utrum uellent, eligerent. quod elegiſſent, id unum ut eſſe miſſum exiſtima-
rent. Carthaginienſes reſponderunt, neutrum ſeſe eligere. ſed poſſe qui attuliſſent,
utrum mallent,relinquere.quod reliquiſſent,id ſibi pro electo futurum. M. Varro au
telm non haſtam ipſam,neq; ipſum caduceum miſſa dicit,ſed duas teſſerulas.in quarũ
altera caduceum,in altera ſimulachra haſtæ fuerunt inciſa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ ex Tuberonis hiſtoria ſumptum.
CAPVT. XXVIII.

TVbero in hiſtoriarum primo ſcripſit Seruium Tullium regem Populi Ro. cum illas quinque claſſes iuniorum cenſum faciendi gratia inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptendecim. Atque inde ab anno. XVII. quos idoneos iam eſſe Reipub. arbitraretur, milites ſcripſiſſe. eosq; ad annum quadrageſimum ſextum iuniores, ſupraq; eum annũ ſeniores appellaſſe. Eam rem propterea notauit, ut diſcrimina, quę fuerunt indicio, moribusq; maiorũ, pueritię, iuuentę, ſenectę ex iſta cenſione Serui Tulli prudẽtiſſimi regis noſceretur.

Quod particula, atque non complexiua tantum ſit, ſed uim habeas pluſculam, uariamq;. CAPVT. XXIX.

ATque particula a grammaticis quidem coniũctio eſſe dicitur connexiua. Et plerunq; ſane coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quaſdã poteſtates habet non ſatis notas, niſi in ueterum literarum tractatione, atq; cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus aliter ego feci, atque tu. ſignificat enim aliter quam tu. Et gemina ſi fiat, auget, intenditq; rem, de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, niſi memoria in hoc uerſu labor.

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus,

Cui ſignificationi contrarium eſt, quod itidem a ueteribus dictum eſt. Deq; & praeterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, ideſt ſtatim. Quod in his Virgilij uerſibus exiſtimatur obſcure, & inſequenter particula iſta poſita eſſe.

Sic omnia fatis
In peius ruere, ac retro ſublapſa referri,
Non aliter, quam qui aduerſo uix flumine lembum
Remigijs ſubigit, ſi brachia forte remiſit,
Atq; illum in præceps prono rapit alueus amni.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.
LIBER VNDECIMVS.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa, quæ ſuprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac de lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit. CAPVT. PRIMVM.

TImæus in hiſtorijs, quas oratione gręca de rebus Po. Ro. compoſuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum, terram Italiam de græco uocabulo appellatam ſcripſerunt, cum boues græca ueteri lingua ἰταλοί, uocitati ſunt, quorum in Italia magna copia fuerit, bucetaque in ea terra gigni, paſcique ſolita ſint complurima. Coniectare autem ob eandem cauſam poſſumus, quod Italia tunc eſſet armentoſiſſima, multamque, quæ appellatur ſuprema, inſtitutam in ſingulos dies, duarum ouium, triginta boum, pro copia ſcilicet boum, proque ouium penuria. Sed cum eiuſmodi multa pecoris, armentiq; a magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues, ouesq; alias

pretij parui, alias maioris, easq; res faciebat inæqualē multę punitionē. Iccirco poſtea
lege aterina conſtituti ſunt in oues ſingulas æris deni, in boues æris cēteni. Minima aūt
multa eſt ouis unius. Sūpma multa eſt eius numeri, cuius diximus ultra quē multā di
cere in dies ſingulos ius non eſt, & propterea ſuprema appellatur, ideſt ſūma, & maxi-
ma. Quando igitur nunc quoq; a magiſtratibus Po. Ro. more maiorū multa dicitur,
uel minima uel ſuprema obſeruari ſolet ut oues genere uirili appellentur, atq; ita M.
Varro uerba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit. M. Terētio, quā »
do citatus, neq; reſpondit, neq; excuſatus eſt, ego ei unum ouem multam dico. ac niſi »
eo genere diceretur, negauerunt iuſtam uideri multam. Vocabulum autē ipſum mul-
tæ idem M. Varro in undeuiceſimo rerum humanarum, non latinū, ſed ſabinum eſſe
dicit. Idq; ad ſuam memoriā māſiſſe ait in lingua Samnitiū, qui ſunt a Sabinis orti. Sed
turba grāmaticorum nouitia ea κατ' ἀντίφρασιν ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tra-
diderunt. Cum autem uſus, & mos ſermonum is ſit, ut ita & nunc loquamur ut pleri
que ueterum locuti ſunt, multam dixit, & multa dicta eſt. non eſſe ab re putaui notare
quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto originum uerba hæc ſunt. Imperator no- »
ſter, ſi quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit. Poteſt autem uideri con »
ſulta elegantia uitaſſe uerbum cum in caſtris, & in exercitu multa fieret, non in comi-
tio, nec ad populum diceretur.

Quod elegantia apud antiquiores, nō de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu atq; uictu dicebatur, eaq; in uitio ponebatur. CAPVT. II.

ELegans homo non dicebatur cum laude, ſed id fere uerbum ad ætatem M. Ca
tonis uitij non laudis fuit. Eſt nanq; hoc animaduertere, cum in quibuſdā alijs
tum in libro Catonis, qui inſcriptus eſt carmen de moribus. ex quo libro uer-
ba hæc ſunt. Auaritiam omnia uitia habere putabant, ſumptuoſus, cupidus, »
elegans, uitioſus. irritus qui habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet ele »
gantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, ſed qui nimis læto, amœnoq; cul »
tu, uictuq; eſſet. Poſtea elegans reprehendi quidem deſijt, ſed laude nulla dignabatur »
niſi cuius elegantia erat moderatiſſima. Sic M. Tullius L. Craſſo, & Q. Scæuolæ, non »
meram elegātiam, ſed multam parſimoniā miſtam laudi dedit. Craſſus inquit, erat par »
ciſſimus elegantium. Scæuola parcorum elegantiſſimus. Preterea ex eodem libro Ca »
tonis, hæc etiam ſparſim, & interciſe commeminimus. Veſtri inquit, in foro honeſte »
mos erat, domi quod ſatis erat. equos carius quam coquos emebant. Poeticę artis ho »
nos non erat. Siquis in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad conuiuia applicabat, graſſator uoca- »
batur. Illa quoq; ex eodem libro, præclare ueritatis ſententia eſt. Nam uita inquit, hu- »
mana prope uti ferrum eſt. Ferrum ſi exerceas conteritur, ſi non exerceas, tamen rubi- »
go interficit. Item homines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas inertia, atq; »
torpedo plus detrimenti facit, quam exercitatio.

Qualis quantaq; ſit pro particulæ uarietas, deque exemplis eius uarietatis. CAPVT. IIII.

QVando ab arbitris, negotijsq; otium eſt, & motandi corporis gratia, aut ſpa
tiamur, aut uectamur, quærere nonnunquā apud memetipſum ſoleo res ei-
uſmodi, paruas quidē, minutasq;, & hominibus nō bene eruditis aſpernabi-
les, ſed ad ueterū ſcripta penitus noſcenda, & ad ſcientiā linguæ latinæ, com
primis neceſſarias. uelut, quod forte nup in præneſtino receſſu ueſper-
tina ambulatione ſolus ambulans conſyderabā. Qualis, quantaq; eſſet particularum
quarūdā in oratione latina uarietas. quod genus eſt præpoſitio pro. Aliter. n. dici uide
bā pontifices pro collegio decreuiſſe. Aliter quēpiam teſtē introductum pro teſtimo-
nio dixiſſe. Aliter M. Catonem in originum. IIII. Prælium factum depugnatumque
pro caſtris ſcripſiſſe. Et item in quinto. Vrbes, inſulasque omneis pro agro illyrico
eſſe. Aliter etiam dici pro æde Caſtoris, aliter pro roſtris, aliter pro tribunali, ali-
ter pro contione, atque aliter tribunum plebis pro poteſtate interceſſiſſe. Sed has om-
nes dictiones qui aut omnino ſimiles, & pares, aut uſquequaque diuerſas exiſtimaret

errare arbitrabar. Nam uarietatem iſtam eiuſdẽ quidẽ fontis, & capitis, non eiuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profecto facile intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionẽ, & habeat ueteris orationis uſum, atq; notitiam celebriorẽ.

Quem in modum Q. Ennius uerſus Euripidis æmulatus ſit.
CAPVT. IIII.

EVripidis uerſus ſunt in Hecuba uerbis ſententia, breuitate inſignes, illuſtresq; Hecuba eſt ad Vlyſſem dicens.

τὸ δ᾽ ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σόν.
πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ᾽ ἀδοξούντων ἰών.
κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει

Hos uerſus Q. Ennius, cum eam tragœdiam uerteret, non ſane incommode æmulatus eſt. Verſus totidem Enniani hi ſunt.

„ Hæc tu, & ſi peruerſe dices, facile achiuos flexeris.
„ Nam cum opulenti loquuntur pariter, atq; ignobiles,
„ Eadem dicta, eademq; oratio æqua non æque ualet.

Bene, ſicuti dixi, Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντὶ ἀδοξούντων & opulenti, & ἀντὶ δοκούντων ſatis facere ſententiæ non uidentur. Nam neq; omnes ignobiles ἄδοξοι, neq; omnes opulenti ἔνδοξοι.

De Pyrrhonibus philoſophis quædam, deq; Academicis ſtrictim notata. deq; inter eos differentia. CAPVT. V.

QVos Pyrrhonios philoſophos uocamus, ij græco cognomento σκέπτικοί appellantur. Id ferme ſignificat, quaſi quæſitores, & cõſyderatores. Nihil enim decernunt, nihil conſtituunt, ſed in quærendo ſemper, conſyderandoq; ſunt quidnam ſit omnium rerum, de quo decerni, conſtituiq; poſſit, ac ne uidere quoq; plane quicq;, neq; audire ſeſe putant, ſed ita pati, afficiq; quaſi uideant, uel audiant, eaq; ipſa, quæ adfectiones iſtas in ſeſe efficiant, qualia & cuiuſmodi ſint, cunctantur, atq; inſiſtunt. Omniumq; rerum fidẽ, ueritatemq; miſtis, confuſisq; ſignis ueri, atq; falſi ita incomprehenſibilẽ uideri aiunt, ut quisq; homo eſt, nõ præceps neq; iudicij ſui prodigus his uti uerbis debeat, quibus authorẽ philoſophiæ iſtius Pyrrhonem uſum eſſe tradunt. οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκεῖνος ἢ οὐδετέρως. indicia enim rei cuiusq;, & ſynceras proprietates negant poſſe noſci, & percipi. idq; ipſum docere, atq; oſtẽdere multis modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq; ſubtiliſſime, argutiſſimeq; decẽ libros compoſuit, quos Πυῤῥωνίων τρόπων inſcribit. Vetus aũt quæſtio & a multis ſcriptoribus grecis tractata, an quid, & quantũ inter Pyrrhonios, & Academicos philoſophos interſit. Vtriq; enim σκεπτικοὶ ἐφεκτικοὶ ἀπορητικοὶ dicuntur, quoniam utriq; nihil affirmant, nihilq; comprehendi putant. Sed ex omnibus rebus perinde uiſa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant, non ut rerum ipſarum natura eſt, ſed affectio animi, corporisue eſt eorũ, ad quos ea uiſa perueniunt. Itaq; omnes omnino res, quæ ſenſus hominum mouent, τῶν πρός τι eſſe dicunt. Id uerbum ſignificat, nihil eſſe quidquam, quod ex ſeſe conſtet, nec quod habeat uim propriam, & naturam, ſed omnia prorſum ad aliquid referri, taliaq; uideri eſſe, qualis ſit eorum ſpecies dum uidentur, qualiaque apud ſenſus noſtros, quo peruenerunt, creantur, non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Cum hæc autem conſimiliter, tam Pyrrhonij dicant, quam Academici, differre tamen inter ſeſe, & propter alia quædam, & uel maxime propterea exiſtimati ſunt, quod Academici quidẽ ipſum illud nihil poſſe comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt. Pyrrhonij, ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil eſſe uerum uidetur.

Quod mulieres Romę per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Caſtorem.
CAPVT. VI.

IN ueteribus ſcriptis,neq; mulieres Romanæ per Herculē deierant, neq; uiri per Caſtorem.Sed cur illæ non iurauerunt Herculem,obſcurum non eſt. nam Herculaneo ſacrificio abſtinent.Cur autem uiri Caſtorem iurantes non appellarunt non facile dictu eſt. Nuſquam igitur ſcriptum inuenire eſt apud idoneos quidē ſcriptores,aut mehercle fœminam dicere,aut mecaſtor uirum. A edepol autem,quod ius iurandum per Pollucem eſt,& uiro,& fœminæ commune eſt. Sed M. Varro adſeuerat antiquiſſimos uiros,neq; per Caſtorem,neq; per Pollucem deierare ſolitos, ſed id iuſiurandum fuiſſe tantum fœminarum,ex initijs eleuſinijs acceptum. Paulatim tamen inſcitia antiquitatis uiros dicere ædepol cepiſſe,factumq; eſſe ita dicendi morem Sed mecaſtor a uiro dici in nullo uetere ſcripto inueniri.

Verbis antiquiſſimis, relictiſque, & deſitis minime utendum. CAPVT. VII.

VErba uti aut nimis obſoletis, exculcatisq;, aut inſolētibus,nouitatisq; duræ & illepidæ par eſſe delictum uidetur. Sed moleſtius equidem, culpatiusq; eſſe arbitror,uerba noua incognita,inaudita dicere,quam inuulgata,& ſordentia.Noua autem uideri dico etiam ea,quæ ſunt inuſitata,& deſita,tametſi ſint uetuſta.Eſt adeo id uitium plerunq; ſeræ eruditionis,quam græci ὀψιμαθίαν appellant,ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris,cum id ſcire aliquando cœperis magnifacias. Quo in loco cunque & quacunq; in re dicere,& ueluti Romę nobis pręſentibus,uetus celebratusque homo in cauſis,ſed repentina, & quaſi tumultuaria doctrina præditus,cum apud præfectum urbis uerba faceret,& dicere uellet, inopi quēdam,miſeroq; uictu uiuere, & furfureum panem eſitare, uinumque eructum, & fetidum potare,Hic inquit,eques Romanus apludam edit,& floces bibit. Aſpexerũt omnes,qui aderant alius alium,primo triſtiores turbato,& requirente uultu,quidnam illud utriuſque uerbi foret.Poſt deinde quaſi neſcio quid thuſce,aut gallice dixiſſet,uniuerſi riſerunt.Legerat autem ille apludam ueteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe Idq; a Plauto in comœdia (ſi ea Plauti eſt) quæ aſtraba inſcripta eſt,poſitum eſſe. Item flocces audierat priſca uoce ſignificare uini fecē e uinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis. Idq; apud Cæcilium ἐν πωλουμένοις legerat,eaque ſibi duo uerba ad orationum ornamenta ſeruauerat. Alter quoq; a lectionibus,id genus,paucis ἀπειρόκαλος. cum aduerſarius cauſam differri poſtularet,rogo prætor inquit, ſubueni ſuccurre, quonã uſque nos bouinator hic demoratur,atq; id uoce magna ter quaterue inclamauit Bouinator, Commurmuratio fieri cœpta eſt a pleriſq;, qui aderant, quaſi monſtrum uerbi admirantibus. At ille iactans & geſtiens. Non enim Lucilium inquit,legiſtis, qui tergiuerſatorem bouinatorem dicit. Eſt autem in Lucilij. XI. uerſus hic.

Hic ſtrigoſus,bouinatorq; ore improbus duro,

Quid ſenſerit,dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus græca oratione res Romanas,uenia ſibi ante eius linguæ imperitæ petita compoſuit. CAPVT. VIII.

IVſte,uenuſteque admodum reprehendiſſe dicitur A. Albinum Mar. Cato. Albinus,qui cum L. Lucullo conſul fuit,res Romanas oratione græca ſcriptitauit. In eius hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam. Neminem ſuccenſere ſibi conuenire, ſiquid in his libris parum compoſite, aut minus eleganter ſcriptum foret. Nam ſum inquit, homo Romanus, natus in Latio, græca oratio a nobis alieniſſima eſt. Ideoque ueniam,gratiamque malę exiſtimationis,ſiquid eſſet erratum poſtulauit. Eam cum legiſſet M. cato. Næ tu inquit, Aule nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari,quam culpa uacare.Nam petere ueniam ſolemus,aut cum imprudentes errauimus,aut cum compulſi peccauimus. Tibi inquit,oro te,quis perpulit,ut id committeres,quod prius quam faceres,peteres ut ignoſceretur? Scriptum eſt hoc in libro Cornelij Nepotis de illuſtribus uiris.

Hiſtoria de legatis Mileti, & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta.

CAPVT. IX.

CRitolaus ſcripſit legatos Mileto publicæ rei cauſa ueniſſe Athenas, fortaſſe an dixerit auxilij petendi gratia. Tũ qui pro ſeſe uerba facerent, quos uiſum erat, aduocaſſe aduocatos, uti erat mandatum, uerba pro Mileſijs ad populum feciſſe. Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe, neque Mileſios auxilio dignos, neq; ex R.P. id eſſe contendiſſe. Rem in poſterum diem prolatam, legatos ad Demoſthenem ueniſſe, magnoq; opere oraſſe uti contra ne diceret. Eum pecuniam petiuiſſe, & quãtam petiuerat, abſtuliſſe. Poſtridie cum res agi denuo cœpta eſſet, Demoſthenem lana multa collum, ceruicesq; circumuolutum, ad populum prodiſſe, & dixiſſe ſe συνάγχην. Eo contra Mileſio loqui non quire. Tum e populo unum exclamaſſe. Non συνάγχην quod Demoſthenes pateretur, ſed ἀργυράγχην eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert, non id poſtea concælauit. quin gloriæ quoq; hoc ſibi aſſignauit. Nam cum interrogaſſet Ariſtodemum actorem fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet, & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet at ego plus inquit, accepi, ut tacerem.

Quod C. Gracchus in oratione ſua hiſtoriam ſupraſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit, uerbaque ipſius C. Gracchi relata.

CAPVT. X.

QVod in capite ſuperiore a Critolao ſcriptũ eſſe diximus ſuper Demoſthene id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam diſſuaſit, in Demadem cõtulit uerbis hiſce. Nam uos Quirites, ſi uelitis ſapientia, atq; uirtute uti, & ſi quæritis, neminem noſtrum inuenietis ſine pretio huc prodire. Omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neq; ullius rei cauſa quiſquam ad uos prodit, niſi ut aliquid auferat. Ego ipſe, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia ueſtra augeatis, quo facilius ueſtra commoda, & rempublicam adminiſtrare poſſitis, nõ gratis prodeo. Verum peto a uobis, non pecuniam, ſed bonam exiſtimationem, atq; honorem. Qui prodeunt diſſuaſuri, ne hanc legem accipiatis, petunt, non honorem a uobis, uerum a Nicomede pecuniam. Qui ſuadent, ut accipiatis, ij quoq; petunt nõ a uobis bonam exiſtimationem, uerum a Mithridate rei familiaris ſuæ pretium, & pręmium. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi ſunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos eſſe, impartitis bonam exiſtimationem. Legationes autẽ a regibus, cum putãt eos ſua cauſa reticere, ſumptus atq; pecunias maximas præbent, uti in terra gręcia. Quo in tempore tragœdus gloriæ ſibi ducebat, talentum magnum, ob unam fabulam datum eſſe, homo eloquentiſſimus ciuitatis ſuæ Demades ei reſpondiſſe dicitur. Mirum tibi uidetur, ſi tu loquendo talentum quæſiſti? Ego, ut tacerem, decem talenta a rege accepi. idem nunc iſti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere.

CAPVT. XI.

VErba ſunt hæc ipſa P. Nigidij hominis in ſtudijs bonarum artium pręcellentis. Quem M. Cicero ingenij, doctrinarumq; nomine, ſumme reueritus eſt. Inter mendacium dicere, & mentiri diſtat. Qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipſe fallitur. Itẽ hoc addidit, qui mentitur inquit fallit, quantum in ſe eſt. At qui mendacium dicit, ipſe nõ fallit quantum in ſe eſt. Item hoc quoq; ſuper eadem re dicit. Vir bonus inquit, præſtare debet, ne mentiatur, Prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem alterum non. Varie mehercle, & lepide Nigidius tot ſententias in eandem rem, quaſi aliud atq; aliud diceret, diſparauit.

Quod Chryſippus philoſophus omne uerbū ambiguū, dubiumque eſſe dicit, Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum eſſe putat. CAPVT. XII.

CHryſippus ait, omne uerbum ambiguum natura eſſe, quoniam ex eodem duo uel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomētum fuit, Nullum inquit uerbum eſt ambiguum, nec quiſquam ambiguum dicit, aut ſentit. Nec aliud dici uideri debet, quam quod ſe dicere ſentit is, qui dicit At cum ego inquit aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcure magis dictum, quā ambigue uideri poteſt. Ambigui enim uerbi natura illa eſſe debuit, ut qui diceret, duo, uel plura diceret. Nemo autem duo uel plura dicit, qui ſe ſentit unum dicere.

Quid T. Caſtritius de uerbis, deque ſententia quadam C. Gracchi exiſtimauerit. Quodque eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit.
CAPVT. XIII.

APud T. Caſtritium diſciplinæ rhetoricæ doctorem graui atq; firmo iudicio uirum legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio collocata uerba ſunt accuratius, modulatiusque, quam ueterum oratorum conſuetudo fert. Ea uerba, ſicuti dixi, compoſita hęc ſunt. Quæ uos cupide per hoſce annos adpetiſtis, atq; uoluiſtis, ea ſi temere repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide adpetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini. Curſus igitur hic, & ſonus rotundæ, uolubiliſq; ſententiæ, eximie nos, & unice delectabat. Tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illuſtri, & ſeuero eiuſmodi compoſitionē fuiſſe cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipſa uerba ſæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti a Caſtritio ſumus, ut conſyderaremus, quæ uis, quodue emolumentum eius ſententiæ foret. Neq; pateremur ut aures noſtræ cadentis apte orationis modis eblanditæ, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq; nos admonitione iſta attentiores feciſſet, inſpicite inquit, penitus quid efficiant uerba hæc. dicatq; mihi quæſo aliquis ueſtrûm, an ſit ulla huiuſce ſentētiæ aut grauitas, aut gratia? ¶ Quæ uos cupide per hoſce ānos adpetiſtis, atq; uoluiſtis, ea temere ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide adpetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto uſu uenire, ut quod cupide adpetieris, cupide adpetiſſe, & quod temere repudiaueris, temere repudiaſſe dicaris? At ſi opinor, inquit, ita ſcriptum eſſet, quæ uos per hoſce annos adpetiſtis, atq; uoluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide adpetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini. Si inquit, ita diceretur, grauior ſcilicet, ſolidiorq; fieret ſententia, & acciperet aliquid iuſtæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc cupide, & temere, in quibus uerbis omne momentum rei eſt, non in concludēda ſententia tantum dicuntur, ſed ſupra quoq; non dum deſyderata ponuntur. Et quę naſci, oririq; ex ipſa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res poſtulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, ſi hoc feceris, cupide feciſſe diceris, rem dicit ſenſus alicuius ratione collectam, & confectam. Qui uero ita dicit, ſi cupide feceris, cupide feciſſe diceris non longe ſecus dicit, atq; ſi diceret, ſi cupide feceris, cupide feceris. Hęc ego inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio darem. (Dij enim mentem meliorem mihi,) (nam ſi quicquam in tam fortis facundiæ uiro uitij, uel erroris eſſe dici poteſt, id omne & authoritas eius exhauſit, & uetuſtas conſumpſit.) Sed uti caueretis, ne uos facile pręſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus. Atq; ut uim ipſam rerum, uirtutemq; uerborum prius penſitaretis, & ſiquidem grauis, atq; integra, & ſyncera ſententia diceretur, tum ſi ita uideretur, greſſibus quoq; ipſis orationis, & geſtibus plauderetis. Si uero frigide, & leues, & futiles ſenſus in uerba apte, numeroſeq; poſita includerentur, non eſſe id ſecus crederetis, quam cum homines inſigni deformitate, ad faciendа ridicula imitantur hiſtriones, & geſtiunt.

Sobria & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa uini uſum.
CAPVT. XIIII.

SImpliciſſima ſuauitate & rei, & orationis L. Piſo frugi uſus eſt in primo anna li, cum de Romuli regis uita, atq; uictu ſcriberet. Ea uerba, quæ ſcripſit, hec ſunt Eundem Romulum dicunt ad cœnam uocatum ibi non multum bibiſſe, quia poſtridie negotium haberet. Ei dicunt, Romule ſi iſtuc omnes homines faciāt, uinum uilius ſit. Is reſpondit, immo uero carum, ſi quantum quiſq; uolet, bibat, nam ego bibi quantum uolui.

De ludibundo, & errabundo, atq; id genus uerborū productionibus, & quod Laberius ſic amorabundam dixit, ut dicitur ludibūda, & errabunda. Atq; inibi quod Siſenna per huiuſcemodi uerbum noua figura uſus eſt. CAPVT. XV.

LAberius in lacu auerno mulierem amantē uerbo inuſitatius ficto amorabundam dixit. id uerbum Ceſellius uindex in commētario lectionum antiquarū ex figura ſcriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autē Scaurus, diui Adriani tēporibus grāmaticus uel nobiliſſimus inter illa, quæ de Ceſellij erroribus compoſuit, in hoc quoq; uerbo erraſſe eum ſcripſit, quod idem eſſe putauerit, ludens & ludibunda, errans, & errabunda, ridens, & ridibunda. Nam ludibunda inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quę ludentem, uel ridentem, uel errantem agit, aut ſimulat. Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, ut Ceſellium in eo reprehēderet, non hercle reperiebamus. Nō eſt enim dubium, quin hæc, genere ipſo duntaxat idem ſignificent, quod ea demonſtrant, a quibus producuntur. Quid eſſet autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quam inſimulare eum tanquam ipſum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Ceſellij criminantem, hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid, & quantulū differret a ludibundo ludens & ridibundo ridens, & errabundo errās. cæteraq; horum ſimilia? An a principalibus uerbis paululum aliquid diſtaret? Et quam omnino uim haberet particula hæc extrema eiuſmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu. Sicuti requiri ſolet in uinolento, & lutulento, & turbulento, uacua ne & inanis ſit iſtæc productio? Cuiuſmodi ſunt, quæ παραγωγὰς græci dicunt. An extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Cum reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quod Siſēna in quarto hiſtoriarū eiuſdem figuræ uerbo ita uſus eſt, populabundus inquit, agros ad oppidum peruenit. Quod ſcilicet ſignificat, cum agros popularetur, non ut Scaurus in conſimilibus uerbis ait, cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirentibus nobis, quę nā ratio, & origo eſſet huiuſcemodi figuræ populabundus, & errabundus, & lætabundus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum ἐπιβόλως hercle, Apollinaris noſter ſibi uideri ait, particulam iſtam poſtremam, in qua uerba talia exeunt uim, & copiam, & quaſi abundantiam rei, cuius id uerbum eſſet, demonſtrare. Vt lætabundus is dicatur, qui abunde lætus ſit, & errabundus, qui longo, atq; abundanti errore ſit. Cæteraq; omnia ex ea figura ita dici oſtendit, ut productio hæc, & extremitas largam, & fluentem uim, & copiam declaret.

Quod grecorum quorundā uerborum difficillima eſt in linguam latinam mutatio uelut quod græce dicitur πολυπραγμοσύνη. CAPVT. XVI.

ADiecimus ſæpe animum ad uocabula rerum nō pauciſſima, quæ neq; ſingulis uerbis, ut a græcis, neq;, ſi maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, tamq; apte demonſtrari latina oratione poſſunt, quam græci ea dicūt priuis uocibus. Nuper etiam cum allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legiſſemus, qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης, percontanti cuipiam, qui & literarum, & uocum græcarum expers fuit, cuiuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet, nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus. Rem, de qua ſcriptum fuit, dicturi, hæſimus, Ac tum quidem primo, quia non ſatis commode opinabar interpretaturum eſſe, ſi dicerem librum ſcriptum eſſe de negotioſitate, aliud inſtitui apud me exquirere, quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expreſſum eſſet. Nihil erat prorſus, quod aut me

miniſſem legere me, aut ſi etiam uellem fingere, quod non inſigniter aſperum, abſurdum, durumq; eſſet, ſi ex multitudine, & negotio uerbum unum compingerem, ſicuti multiiuaga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed nõ minus illepide ita diceretur, quam ſi interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν aut πολυσαρκίαν. Quamobrem cum diutile tacitus in cogitando fuiſſem, reſpondi tandem nõ uideri mihi, ſignificari eam rem poſſe uno nomine. Et iccirco iuncta oratione, quid uellet græcũ id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res agreſſio, earumque omnium rerum actio πολυπραγμοσύνη inquam græce dicitur, de qua hunc librum compoſitum eſſe, inſcriptio iſta indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis, & inconditis adductus uirtutem quidẽ eſſe πολυπραγμοσύνην. Hortatur Inquit, nos profecto neſcio quis hic Plutarchus ad negotia capeſſenda, & ad res obeundas plurimas cum induſtria, & celeritate. Nomenq; ipſius uirtutis, de qua locuturus eſſet, libro ipſi, ſicuti dicis, nõ incommode præſcripſit. Minime inquam uero. neq; enim iſta omnino uirtus eſt, cuius græco nomine argumẽtum hoc libri demonſtratur. Neq; id, quod tu opinare, aut ego me dicere ſentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidẽ in libro quam poteſt maxime, a uaria, promiſcuaq;, & non neceſſaria rerum eiuſcemodi plurimarum & cogitatione, & petitiõe. Sed huius inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia, qui ne pluribus quidẽ uerbis potuerim non obſcuriſſime dicere quod a græcis perfectiſſime uno uerbo, & planiſſime dicitur.

Quid ſignificat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent. CAPVT. XVII.

EDicta ueterum Prætorum ſedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cum in manus incidiſſent, legere, atq; cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum inuenimus, Qui flumina retanda publice redempta habent, ſi quis eorum ad me eductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non feciſſe. Retanda igitur quid eſſet, quærebatur. Dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, in libro ſe Caij de origine uocabulorum ſeptimo legiſſe. Retas uocari arbores, quę aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alueis eorum extarent, appellataſq; eſſe a retibus quod prætereuntes naues impedirent, & quaſi irretirent. Iccirco ſeſe arbitrari retanda flumina locari ſolita eſſe, ideſt purganda, nequid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit. Et qua poſtea Solon, & qua item decemuiri noſtri, qui. XII. tabu. ſcripſerunt. Atque inibi adſcriptum, quod apud Aegyptios furta licita, & permiſſa ſunt. Apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoque affectata, & pro exercitio utili celebrata. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia. CAPVT. XVIII.

DRaco Athenięſis uir bonus, multaq; eſſe prudentia exiſtimatus eſt, iuriſq; diuini, & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienſes uterẽtur primus omnium tulit. in illis legibus furem cuiuſcũq; modi furti ſupplicio capitis puniẽdum eſſe, & alia pleraq; nimis ſeuere cenſuit, ſanxitq;. Eius igitur leges, quoniam uidebantur impendio acerbiores, non decreto, iuſſoq;, ſed tacito, illiteratoq; Athenienſium conſenſu, obliteratæ ſunt. Poſtea legibus alijs mitioribus a Solone compoſitis uſi ſunt. Is Solon ex ſeptem illis inclytis ſapientibus fuit. Is ſua lege in fures, non ut Draco antea mortis, ſed duplici pœna uindicandum exiſtimauit. Xuiri autem noſtri, qui poſt reges exactos leges, quibus Po. Ro. uteretur, in. XII. tabu. ſcripſerunt, neq; pari ſeueritate in puniendis omniũ generum furibus, neq; remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nam furem, qui manifeſto furto prehenſus eſſet, tum demum occidi permiſerunt, ſi aut cum faceret furtum, nox eſſet, aut interdiu ſe telo, cum prehenderetur defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus, liberos uerberari, addici

que iuſſerunt ei, cui factum furtum eſſet, ſi modo id luci feciſſent, neque ſe telo defen
diſſent, ſeruos item furti manifeſti prehenſos uerberibus affici, et e ſaxo præcipitari, ſed
pueros impuberes prætoris arbitratu uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factam ſar
ciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem, liciumq; concepta eſſent, perinde, ac ſi manifeſta
forent, uindicauerunt. Sed nunc a lege illa X. uirali diſceſſum eſt. Nam ſi quis ſuper
manifeſto furto iure, & ordine experiri uelit, actio in quadruplum datur. Manifeſtum
autem furtum eſt, ut ait Maſſurius, quod deprehenditur, dum fit faciēdi finis eſt, cum
perlatum eſt, quo ferri cœperat. Furti concepti, item oblati, tripli pœna eſt. Sed quod
ſit oblatum, quod conceptum, & pleraq; alia ad eam rem, ex egregijs ueterum mori
bus accepta, neq; inutilia cognitu, neq; iniucunda, qui legere uoluit, inueniet Sabini li
brum, cui titulus eſt de furtis. In quo id quoq; ſcriptum eſt, quod uulgo inopinatum.
,, Non hominum tantum, neq; rerum mouentium, quæ auferri occulte, & ſubripi poſ
, ſunt, ſed fundi quoq;, & ædium fieri furtum. Cōdemnatum quoq; furti colonum, qui
fundo, quam conduxerat, uendito, poſſeſſione eius dominum interuertiſſet. Atq; id
,, etiam, quod magis inopinabile eſt, Sabinus dicit. Furem eſſe hominis iudicatum, qui
,, cum fugitiuus præter oculos domini forte iret, obtentu togæ tanquam ſe amiciens, ne
,, uideretur a domino, obſtitiſſet. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifeſta appel
lantur, pœnam impoſuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro Ariſtonis iu
re conſulti, haud quaquam indocti uiri, apud ueteres ægyptios, quod genus hominū
conſtat, & in artibus reperiendis ſolertes extitiſſe, & in cognitione rerum indaganda
ſagaces, furta omnia fuiſſe licita, & impunita, apud Lacedæmonios quoque ſobrios il
los, & acres uiros, cuius rei non adeo, ut Aegyptijs fides longinqua eſt, non pauci ne
q; ignobiles ſcriptores, qui de moribus, legibusq; eorum memorias condiderunt, ius
atq; uſum fuiſſe furandi dicunt, idq; a iuuentute eorum, non ob turpia lucra, neque ad
ſumptum libidini præbendum comparandamue opulentiam, ſed pro exercitio, diſci
plinaq; rei bellicę factitatum. Quod & furandi ſolertia, & adſuetudo acueret, firmaret
q; animos adoleſcentium, & ad inſidiarum aſtus, & ad uigilandi tolerantiam, & obre
pendi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus diuiden
da ſcripſit, uehementibus, & illuſtribus uerbis de impunitate peculatus, atq; licentia
, conqueritur. Ea uerba, quoniam nobis impenſe placuerunt, adſcripſimus. Fures in
,, quit, priuatorum furtorum in neruo, atq; in compedibus ætatem agunt. Fures publi
,, ci in auro, atq; in purpura. Quam caſte autem, & quam religioſe a prudētiſſimis uiris
quid eſſet furtum definitum ſit, prætereundum non puto. Ne quis eum ſolum eſſe fu
rem putet, qui occulte tollit, aut clam ſubripit. Verba ſunt Sabini ex libro iuris ciuilis
,, ſecundo. Qui alienam rem adtrectauit, cum id ſe inuito domino facere iudicare debe
,, ret, furti tenetur. Item alio capite. Qui alienum tacens, lucri faciūdi cauſa ſuſtulit, fur
,, ti obſtringitur, ſiue ſcit cuius ſit, ſiue neſcit. Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi libro
Sabinu ſcripſit, de rebus furti faciendi cauſa adtrectatis. Sed meminiſſe debemus ſecū
dum ea quæ ſupra ſcripſi, furtum ſine ulla quoq; adtrectatione fieri poſſe, ſola mente,
atq; animo, ut furtum fiat, annitente. Quo circa ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait,
quin dominus furti ſit condemnādus, qui ſeruo ſuo uti furtum faceret, imperauit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER DVODECIMVS.

Diſſertatio Phauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, ut liberos, quos pepe
riſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret. CAPVT. I.

NVntiatum quondã eſt Phauorino philoſopho nobis præſentibus uxorem auditoris, ſectatoriſq; ſui paululum ante enixã, auctumq; eum eſſe nato filio. Eamus inquit, & puerperã uiſum, & patri gratulatum. Is enim erat loci Senatorij ex familia nobiliori. Imus una & qui tum aderamus. Proſecutiq; eum ſumus ad domum, quo pergebat, & cũ eo ſimul introgreſſi ſumus. Tum in primis ædibus complexus hominem, congratulatuſq; adſedit, atq; percunctatus eſt quam diutinum puerperiũ, & quam laborioſi nixus fuiſſet. Puellãq; defeſſam labore, ac uigilia ſomnum capere cognouit, fabulari inſtituit prolixius. Et nihil inquit dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed cũ mater puellæ parcendũ eſſe ei diceret, adhibendaſq; puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoq; nutricationis graue, ac difficile accederet, oro te inquit mulier ſine eam totã integram eſſe matrẽ filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum, atq; dimidiatum matris genus? peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abieciſſe? Aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid, quod non uideret? non alere nũc ſuo lacte, quod uideat iam uiuentem? iam hominem? iam matris officia implorãtem? An tu quoque inquit putas, naturam fœminis mammarum ubera, quaſi quoſdam neuulos uenuſtiores, non liberorum alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? Sic enim quod a uobis ſcilicet abeſt, pleræq; iſtæ prodigioſæ mulieres, fontem illum ſanctiſſimum corporis generis humani educatorem arefacere & extinguere cum periculo quoq; auerſi, corruptiq; lactis laborant, tanquam pulchritudinis ſibi inſignia deuenuſtet. Quod quidem faciunt eadem uecordia, qua quibuſdam commenticijs fraudibus nituntur, ut fœtus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur, ne æquor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris, & labore partus fatiſcat, quod cum ſit publica deteſtatione, communiq; odio dignum in ipſis hominem primordijs, dum fingitur dum animatur inter ipſas artificis naturæ manus interfectum ire, quantulum hinc abeſt, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij, atq; conſueti, atq; cogniti ſanguinis alimonia priuare? Sed nihil intereſt (hoc enim dicitur) dum alatur, & uiuat cuius id lacte fiat. Cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus, tam obſurduit, non id quoque nihil intereſſe putat, cuius in corpore, cuiuſq; ex ſanguine concretus homo, & coalitus ſit? An qui a ſpiritu multo, & colore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in uberibus, qui in utero fuit? Nonne hac quoq; in re ſolertia naturę euidens eſt, quod poſteaquam ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore in ſupernas ſe parteis profert, & ad fouenda uitæ, atque lucis rudimenta præſto eſt, & recens natis, notum, & familiarem uictum offert? Quamobrem non fruſtra creditum eſt, ſicuti ualeat ad fingendas animi, atq; corporis ſimilitudines uis, & natura ſeminis, non ſecus ad eandem rem, lactis quoq; ingenia, & proprietates ualere. Neq; in hominibus id ſolum, ſed in pecudibus quoque animaduerſum. Nam ſi Ouium lacte Hœdi, aut caprarum Agni alerentur, conſtat ferme in his, lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam, & frugibus maior plerunq; uis, & poteſtas eſt ad earum indolem uel detrectandam, uel augendam, aquarum, atque terrarum, quæ alunt, quam ipſius, quod iacitur, ſeminis, Ac ſæpe uideas arborem lætam, & nitentem in locum alium tranſpoſitam deterioris terræ ſucco deperiſſe. Quæ malum igitur ratio eſt nobilitatem iſtam nati modo hominis, corpuſq;, & animum, benigne ingenitis primordijs inchoatum, inſitiuo, degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? Præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lac, tunc adhibebitis, aut ſerua, aut ſeruilis, & ut plerunque ſolet, externæ, & barbaræ nationis, ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. Nam plerunque ſine diſcrimine, quæcunque id temporis lactens eſt, adhiberi ſolet. Patiemur ne igitur infantem hunc noſtrum pernitioſo contagio infici? & ſpiritum ducere in animum, atque in corpus ſuum, ex corpore, & animo deterrimo? Id hercle ipſum eſt, quod ſæpenumero miramur, quoſdam pudicarum mulierum liberos, parentum ſuorum neque corporibus, neque animis ſimiles exiſtere. Scite igitur & perite noſter Maro, quod cum uerſus illos Homeri conſectaretur,

οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεὺς,

οὐδὲ θέτις μήτηρ. γλαυκὴ δέ σ᾽ ἔτικτε θάλασσα
πέτραι τ᾽ ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Non partionem ſolam tāquam illam, quam ille ſequebatur, ſed alituram quoq; feram, & ſæuam criminatus eſt. Addidit enim hoc de ſuo.

Hircanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inoleſcendis magnam fere partem ingeniū altricis, & natura lactis tenet, Quæ iam a principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore, & animo recentem indolem configurat. Et præter hęc autem, quis illud etiam negligere, aſpernariq; poſſit, quod quæ partus ſuos deſerunt, ablegantq; a ſeſe, & alijs nutriēdos dedunt, uinculum illud, coagulumq; animi, atque amoris, quo parentes cum filijs natura conſociant, interſcindunt, aut certe quidem diluūt, deterūtque. Nam ubi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt, uigor illæ maternę flagrantię ſenſim, at paulatim reſtinguitur. Omniſq; impatientiſſimæ ſolicitudinis ſtrepitus conſileſcit. Neq; multo minor amandati ad nutricem aliam filij, quam morte amiſſi obliuio eſt. Ipſius quoq; infantis adfectio animi, amoris, conſuetudinis in ea ſola, unde alitur, occupatur, & proinde, ut in expoſitis uſu uenit, matris, quæ genuit, neq; ſenſum ullum, neq; deſyderium capit. Ac propterea obliteratis, & abolitis natiuę pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem, atq; matrem uidentur, magnam fere partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis, & opinabilis. Hæc Phauorinum dicentem audiui græca oratione. cuius ſententias communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui, retuli. Amœnitates uero, & copias, ubertateſq; uerborū, latina omnis facundia uix quidem indipiſci potuerit, mea tenuitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio leui, futiliq; iudicio fuit. CAPVT. II.

De Anneo Seneca partim exiſtimant, ut de ſcriptore minime utili. Cuius libros attingere, nullum pretium operę ſit. Quod oratio eius uulgaris uideatur, & protrita. Res atq; ſententiæ, aut inepto, inaniq; impetu ſint, aut leui, et quaſi dicaci argutia. Eruditio autem uernacula, & plebeia, nihilq; ex ueterū ſcriptis habens, neq; gratiæ, neq; dignitatis. Alij uero elegantię quidem in uerbis parū eſſe non inficias eunt, Sed & rerum, quas dicat, ſcientiam, doctrināq; ei non deeſſe dicunt, & in uitijs morum obiurgandis, ſeueritatē, grauitatemq; non inuenuſtam. Mihi de omī eius ingenio, deq; omni ſcripto iudicium, cenſuramq; facere non neceſſum eſt Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Virgilio iudicauit, ea res cuiuſmodi ſit, ad conſyderandum ponemus. In libro enim. XXII. epiſtolarum moralium, quas ad Lucilium compoſuit, deridiculos uerſus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro feciſſe hos dicit.

„ Dictus ollis popularibus olim
„ Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,
„ Flos delibutus populis, & ſuada medulla.

„ Ac deinde ſcribit de iiſdem uerſibus uerba hæc. Admiror eloquentiſſimos uiros, „ & deditos Ennio pro optimis ridicula laudaſſe. Cicero certe inter bonos eius uerſus, „ & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit. Non miror inquit fuiſſe, qui hos uerſus „ ſcriberet, cū fuerit qui laudaret. Niſi forte Cicero ſummus orator agebat cauſam ſuā, „ & uolebat hos uerſus uideri bonos. Poſtea hoc etiā addidit inſulſiſſime. Apud ipſum „ quoq; inquit Ciceronē inuenies etiā in proſa oratione quædam, ex quibus intelligas il„ lum non perdidiſſe operā, quod Ennium legit. Ponit deinde, quę apud Ciceronem reprehendit, quaſi Enniana, quod ita ſcripſerit in libris de rep. quod Menelao laconi quędam fuit ſuauiloquens iucunditas, & quod alio in loco dixerit. breuiloquentiā in dicē„ do colat. Atq; ibi nugator homo Ciceronis errores deprecatur, & nō fuit inquit, Cice„ ronis hoc uitium, ſed temporis. Neceſſe erat hæc dici, cū illa legerentur. Deinde adſcri„ bit, Ciceronē hæc ipſa interpoſuiſſe, ad effugiendam infamiam nimis laſciuę orationis „ & nitidæ. De Virgilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit. Virgilius quoq; noſter non ex alia cauſa duros quoſdam uerſus, & enormes, & aliquid ſupra menſuram tra-

hentis interpoſuit, quam ut Ennianus populus agnoſceret, in nouo carmine antiquita- „ tis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hęc tamen inepti, & inſipidi, & inſulſi ho- „ minis ioca nō pręteribo. Quidam ſunt inquit, tam magni ſenſus Q. Ennij, ut licet ſcri- „ pti ſint inter hircoſos, poſſunt tamen inter unguentatos placere. Et cum reprehēdiſſet „ uerſus, quos ſupra de Cethego poſuimus, qui huiuſcemodi inquit, uerſus amant, lice- „ at ſibi, & eoſdem admirari, & Sotherici lectos, dignus ſane Seneca uideatur lectione, „ ac ſtudio adoleſcentium, qui honorem, coloremque ueteris orationis Sotherici lectis compararit, quaſi minimæ ſcilicet gratiæ, & relictis iam, contemptisq;. Audias tamen commemorari, ac referri pauca quædam, quæ ipſe idē Seneca benedixerit. Quale eſt illud, quod in hominem auarum, & auidum, & pecuniæ ſitientem dixit, Quid enim refert quantum habeas? multo illud plus eſt, quod nō habes. Bene hoc ſane, bene. Sed „ adoleſcentium indolem, non tam iuuant, quæ benedicta ſunt, quam inficiunt, quę peſ- „ ſime, multoq; magis, ſi & plura ſunt, quę deteriora ſunt. Et quædam in his non pro ἐνθυμήματι aliquo rei paruæ, ac ſimplicis, ſed in re ancipiti pro conſilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumq; ſit, & ſuper eo diuerſæ ſententiæ Valgij Ruſi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ. CAPVT. III.

VAlgius Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis, lictorem dicit a ligando appellatum eſſe, quod cum magiſtratus Po. Ro. uirgis quēpiam uerberari iuſſiſſent, crura eius, & manus ligari, uinciriq; a uiatore ſolita ſint, isq;, qui ex collegio uiatorum officium ligādi haberet, lictor ſit appellatus, utiturq; ad eam rem teſtimonio M. Tullij, uerbaque eius refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio. Lictor inquit, colliga manus. Hæc ita „ Valgius, & nos ſane cum illo ſentimus. Sed Tiro Tullius M. Ciceronis libertus, licto- „ rem uel a lino, uel a licio dictum ſcripſit, Licio enim tranſuerſo, quod limum appella- „ tur, qui magiſtratibus inquit, præminiſtrabant, cincti erant. Siquis autem eſt, qui propterea putet probabilius eſſe, quod dixit Tiro, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo uerbo, quod eſt ligo, correpta eſt, nihil ad rem iſtam pertinet. Nam ſic a ligando lictor, & a legendo lector, & a uincendo uictor, & a tuendo tutor, & a ſtruendo ſtructor, productis, quæ corripiebantur, uocabilibus, dicta ſunt.

Ex Q. Ennij ſeptimo annalium uerſus, quibus depingitur, finiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum ſuperiorē. CAPVT. IIII.

DEſcriptum, definitumq; eſt a Q. Ennio in annali ſeptimo graphice admodū ſciteq; ſub hiſtoria Gemini Seruilij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquēdi opportunitate quanta rerū antiquarum, morūq; ueterum, ac nouorū ſcientia, quantaq; ſeruandi, tuendiq; ſecreti religione, qualibus deniq; ad minuendas uitæ moleſtias, fomētis, leuamentis, ſolatijs amicum eſſe conueniat hominis genere, & fortuna ſuperioris. Eos ego uerſus non minus frequenti, aſſiduoq; memoratu dignos puto, quā philoſophorū de officijs decreta. Ad hoc color quidā uetuſtatis in his uerſibus tam reuerēdus eſt, ſuauitas tā impromiſcua, tamq; ab omni fuco remota eſt, ut mea quidem ſententia pro antiquis, ſacratisq; amicitiæ legibus obſeruandi, tenendi, colendiq; ſint. Quapropter aſcribendos eos exiſtimaui, Siquis iam ſtatim deſyderaret,

Hocce locutus uocat, qui cum bene ſæpe libenter „
Menſam, ſermonesq; ſuos, rerumq; ſuarum „
Comiter impertit, magna cum lapſa diei „
Parte fuiſſet, de paruis, ſummisq; gerendis „
Conſilio, induforo, lato, ſanctoq; ſenatu, „
Cui res audacter magnas, paruasq;, iocumq; „
Eloqueret, quæ tincta malis, & quæ bona dictu „
Euomeret, ſiquid uellet, tutoq; locaret, „
Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamq;, palamq;, „

,, Ingenium cui nulla malum ſententia ſuadet,
,, Vt faceret facinus, lenis, haud malus, idem
,, Doctus, fidelis, ſuauis homo, facundus, ſuoq;
,, Contentus, ſcitus, atq; beatus, ſecunda loquens in
,, Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,
,, Multa tenens antiqua, ſepulta & ſæpe uetuſtas
,, Quæ facit, & mores, ueteresq;, nouosq; tenentem,
,, Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;
,, Prudentem, qui multa loquiue, tacereue poſſet,
Hunc inter pugnas compellat Seruilius ſic.

T. Aelium Scillonem dicere ſolitum ferunt Q. Ennium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe, picturamq; iſtam morum, & ingenij ipſius Q. Ennij factam eſſe.

Sermo Tauri philoſophi de modo, atq; ratione tolerandi doloris ſecundum ſtoicorum decreta. CAPVT. V.

CVm Delphos ad Pythia, conuentumq; totius ferme græciæ uiſendum philoſophus Taurus iret, noſq; ei comites eſſemus, inq; eo itinere Lebadiam ueniſſemus, quod eſt oppidum antiquum in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurum amicum eius, quempiam nobilẽ in ſtoica diſciplina philoſophũ ægra ualetudine oppreſſum decumbere, tunc omiſſo itinere, quo alio maturandum erat, & relictis uehiculis, pergit eum propere uidere. Noſq; de more quem in locum, cunq; iret ſecuti ſumus. Et ubi ad ædes, in quibus ille ægrotus erat, peruenimus, uidemus hominem doloribus, cruciatibusq; allabi, quod græci χωλὴν dicunt, & febri ſimul adrapida afflictari, gemitusq; ex eo compreſſos erumpere, ſpiritusque, & anhelitus e pectore eius euadere, non dolorem magis indicantes, quam pugnam aduerſus dolorem. Poſt deinde cum Taurus & medicos accerſiſſet, collocutusq; de facienda medela eſſet, & eum ipſum ad retinendam patientiam teſtimonio tolerantiæ, quam uidebat perhibito ſtabiliſſet, egreſſiq; deinde ad uehicula & ad comites redirem⁹, uidiſtis inquit Taurus non ſane iucundum ſpectaculum, ſed cognitu tamen utile, congredientes, compugnãteſq; philoſophum, & dolorem. Faciebat uis illa, & natura morbi, quod erat ſuum, diſtractionem, cruciatumque membrorum. Faciebat contra ratio, & natura animi, quod erat æque ſuum, perpetiebatur, & cohibebat, coercebatq; intra ſeſe uiolentias effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem uoces indecoras edebat. Signa tamen quędam (ſicut uidiſtis) exiſtebant uirtutis, & corporis de poſſeſſione hominis pugnantium. Tum e ſectatoribus Tauri iuuenis in diſciplinis philoſophiæ non ignarus, ſi tanta inquit, doloris acerbitas eſt, ut contra uoluntatẽ, contraq; iudicium animi nitatur, inuitumq; hominẽ cogat ad gemendum, confitendumq; de malo morbi ſæuientis, cur dolor apud ſtoicos indifferens eſſe dicitur, non malũ? Cur deinde aut ſtoicus homo cogi aliqd poteſt, aut dolor cogere, cũ & dolorẽ ſtoici nihil cogere, & ſapientẽ nihil cogi poſſe dicant? Ad ea Taurus uultu iam propemodum lætiore. delectatus enim iam uidebatur illecebra quęſtionis, ſi iam amicus inquit, hic noſter melius ualeret, gemitus eiuſmodi neceſſarios a calumnia defendiſſet, & hanc opinor, tibi quæſtionẽ diſſoluiſſet. Me autem ſcis, cum ſtoicis non bene conuenire, uel cũ ſtoica potius diſciplina. Eſt enim pleraq; & ſibi, & nobis incongruens, ſicut in libro, quem ſuper ea re compoſuimus, declaratur, ſed ut tibi a me mos geratur, dicã ego indoctius ut aiunt, & apertius, quæ fuiſſe dicturum puto ſinuoſius, atque ſolertius, ſiquis nunc adeſſet ſtoicorum. Noſti enim credo uerbum illud uetus peruagatum ἀμαθέστερον πῶς εἶπε. καὶ σαφέστερον λέγε. atq; hinc exorſus de dolore, atq; gemitu ſtoici ęgrotãtis ita diſſeruit. Natura inquit, omnium rerum, quę nos genuit, induit nobis, inoleuitque in ipſis ſtatim principijs, quibus nati ſumus, amorem noſtri, & charitatem, ita prorſus, ut nihil quicquam eſſet charius, penſiusque nobis, quam noſmetipſi. Atque hoc eſſe fundamentum rata eſt conſeruandæ hominum perpetuitatis, ſi unuſquiſque noſtrum, ſimulatque editus in lucem foret, harum prius rerum ſenſum, affectionemque caperet, quæ a ueteribus philoſophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata ſunt,

ut omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incommodis oĩbus abhor reret. Poſtea per incrementa ætatis exorta e ſeminibus ſuis ratio eſt,& utendi conſilij reputatio,& honeſtatis,utilitatiſq; ueræ cõtemplatio,ſubtiliorq;,& exploratior commodorum delectus,atq; ita præ cæteris omnibus enituit,& præfulſit decori, & honeſti dignitas. Ac ſi ei retinendæ obtinendęue incommodum extrinſecus aliquod obſtaret,contemptum eſt. Neq; aliud eſſe uere,& ſimpliciter bonum,niſi honeſtum, Aliud quicqtam malum,niſi quod turpe eſſet,exiſtimatum eſt. Reliqua omnia, quæ in medio forent,ac neq; honeſta eſſent,neq; turpia,neq; bona eſſe, neq; mala, decretum eſt. Productiones tamen,& relationes ſuis quæq; mom̃etis diſtinctæ,diuiſæq; ſunt. Quę προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα ipſi uocant. Propterea uoluptas quoq;,& dolor,quod ad finem ipſum bene, beateque uiuendi pertinet,& in medijs relicta, & neq; in bonis, neq; in malis iudicata ſunt. Sed enim quoniam his primis ſenſibus doloris, uoluptatiſq; ante conſilij, & rationis exortum rec̃es natus homo imbutus eſt,& uoluptati quidem natura conciliatus,a dolore autem,quaſi a graui quodam inimico abiunctus, alienatuſq; eſt,idcirco affectioness iſtas primitus, penituſq; inditas, ratio poſt addita, cõuellere,obſtirpare,atq; extinguere uix poteſt. Pugnat autem cum ijs ſemper,& exultanteis eas opprimit,obteritq;,& parere ſibi,atq; obedire cogit. Itaq; uidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixum cum petulantia morbi, doloriſq; exultantia colluctãtem,nihil cedentem,nihil confitent̃e,neq; ut pleriq; dolentes ſolent,eiulantem,atq; lamentãtem,ac miſerum ſeſe,& infelicem appellant̃e, ſed acres tantum anhelitus, & robuſtos gemitus edentem,ſigna,atq; indicia non uicti,neq; oppreſſi a dolore,ſed uincere eũ,atq; opprimere enit̃etis. Sed haud ſcio inquit, an dicat aliquis ipſum illud, quod pugnat,quod gemit,ſi malum dolor nõ eſt,cur neceſſe eſt gemere,& pugnare? Quia enim omnia,quæ non ſunt mala,moleſtia quoq; omni non carent,ſed ſunt pleraq; noxa quidem magna,& pernicie priuata,quia non ſunt turpia,contra naturæ tamen mãſuetudinem,lenitatemq; oppoſita ſunt,& infeſta,per obſcuram quandam, & neceſſariam ipſius naturæ conſequentiam. Hæc ergo uir ſapiens tolerare, & cunctari poteſt, non omnino ſenſum ſui amittere poteſt. ἀναλγησία enim,atq; ἀπάθεια, non meo tantum inquit,ſed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, ſicuti iudicio Panetij grauis,atq; docti uiri improbata,abiectaq; eſt. Sed cur contra uoluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus ſtoicus, quem nihil cogi poſſe dicunt? Nihil ſane poteſt cogi uir ſapĩes,cum eſt rationis obtinendæ locus. Cum uero natura cogit,ratio quoque a natura data cogitur. Quære etiam,ſi uidetur,cur alicuius manu ad oculos ſuos repente agitata,inuitus conniueat? Cur fulgente cœlo a luminis iactu nõ ſua ſponte & caput,& oculos declinet? Cur tonitru uehementius facto,ſenſim pauefcat? Cur ſternutamentis quatiatur? Cur aut in ardoribus ſolis æſtuet? aut cur in pruinis immanibus obrigeſcat? Hæc etenim,& pleraq; alia non uoluntas, nec conſilium, nec ratio moderatur,ſed naturæ,neceſſitatiſq; decreta ſunt. Fortitudo autem nõ ea eſt quæ contra naturam monſtri uice nititur,ultraq; modum eius egreditur, aut ſtupore animi,aut immanitate,aut quadam miſera,& neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione. Qualem fuiſſe accepimus ferum quendam in ludo Cæſaris gladiatorem, qui,cum uulnera eius a medicis execabantur, ridere ſolitus fuit, ſed ea uera, & proba fortitudo eſt,quam maiores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum,& nõ tolerandarum. Per quod apparet,eſſe quędam intolerabilia,quibus fortes uiri,aut obeundis abhorreant,aut ſuſtinendis. Cum hæc Taurus dixiſſet, uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus,peruentum eſt ad uehicula,& conſcendimus.

Quod græci ænigma dicunt,latini antiqui ſcirpos appellauerunt, CAPVT. VI.

QVæ græci dicunt ænigmata, hoc genus quidã ex noſtris ueteribus ſcirpos appellauerunt,quale eſt quod nuper inuenimus perhercle antiquũ,perquã lepidum tribus uerſibus ſenarijs compoſitũ ænigma,quod reliquimus inenarratum,ut legentiũ coniecturas,in requirendo acueremus.

Verſus tres hi ſunt.

» Semel, minus ne, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
» An utrunq; eorum, ut quondam audiui, ipſi
» Dicier Ioui regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſe quærere, inueniet quid ſit in M. Varronis de ſermone latino ad Marcellum ſecundo libro.

Quam ob cauſam Cn. Dolobella proconſul, ream mulierem ueneficij, confitentemq; ad Areopagitas reiecerit. CAPVT. VII.

AD Cn. Dolobellam proconſulari imperio prouinciam Aſiam obtinentē deducta mulier ſmyrnæa eſt. Eadem mulier uirum, & filium eodem tempore, uenenis clam datis, uita interfecerat, atq; id feciſſe ſe confitebatur. Dicebatq; habuiſſe ſe faciēdi cauſam, quoniam ille idem maritus, & filius alterum filiū mulieris ex uiro priore genitum adoleſcentem optimum, & innocentiſſimū exceptū inſidijs occidiſſent. Idq; ita eſſe factum controuerſia non erat. Dolobella retulit ad cōſilium. Nemo quiſq; ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat, quod & confeſſum ueneficium, quo maritus, & filius necati forent, non admittendū impunitum uidebatur, & digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatū fuiſſet. Dolobella eam rē Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores, exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita cauſa, accuſatorem mulieris, & ipſam, quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe iuſſerunt. Sic neq; abſolutum mulieris ueneficiū eſt, quod per leges non licuit, neq; nocens damnata, punitaq;, quę digna uenia fuit. Scripta hæc hiſtoria eſt in libro Valerij Maximi factorū, & dictorū memorabiliū octauo.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.
CAPVT. VIII,

P. Africanus ſuperior, & Ti. Grac. Tib. & C. Gracchorum pater rerū geſtarum magnitudine, & honorum, atq; uitæ dignitate illuſtres uiri diſſenſerūt ſæpenumero de Rep. & ea, ſiue qua alia re non amici fuerunt. Ea ſimultas cum diu manſiſſet, & ſolenni die Ioui epulum libaretur, atque ob id ſacrificium Senatus in capitolio epularetur, fors fuit, ut apud eandem menſam duo illi iunctim locarentur. tum quaſi Dijs immortalibus arbitris in conuiuio Iouis OPT. MAX. dexteras eorum conducentibus, repente amiciſſimi facti, neq; ſolum amicitia incepta, ſed adfinitas ſimul inſtituta. Nam P. Scipio filiam uirginē habens iam uiro maturam, ibi tūc eodem in loco deſpondit eam Tib. Graccho, quem probauerat, elegeratq; exploratiſſimo iudicij tēpore, dum inimicus eſt. Aemilius quoq; Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, ampliſſimisq; honoribus, & ſummo loco in ciuitate præditi, odio inter ſeſe graui, & ſimultate diutina cōflictati ſunt. Poſtea populus eos ſimul CENSS. facit Atq; illi, ubi uoce pręconis renuntiati ſunt, ibidē in campo ſtatim non dum dimiſſa cōtione ultro uterq;, & pari uoluntate coniuncti, complexiq; ſunt. Exq; eo die, & in ipſa cenſura, & poſtea iugi concordia fidiſſime, amiciſſimeq; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia. Et quod honoris quoq; uocabulum ancipiti ſententia fuerit. CAPVT. IX.

EST pluriſariam uidere, atq; animaduertere in ueteribus ſcriptis pleraque uocabula, quæ nunc ſermonibus uulgi unam, certamq; rem demonſtrent, ita fuiſſe media, & communia, ut ſignificare, & capere poſſent duas inter ſeſe res contrarias. Ex quibus quædam ſatis nota ſunt, ut tempeſtas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, induſtria. Hæc enim fere iam uulgatum eſt ancipitia eſſe, & utroq; uerſus dici poſſe. Periculum etiam, & uenenum, & contagium, non uti nunc dicuntur, pro malis tantum dicta eſſe, multum exemplorum eiuſmodi reperias. Sed honorem quoque mediam uocem fuiſſe, & ita appellatum, ut etiam malus honos diceretur, & ſignificaret iniuriam, id profecto rariſſimum eſt. Q. autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho ſuo dixit, his uerbis uſus eſt,
» Qua in re quanto uniuerſi me

unum anteſtatis, tanto uobis, quam mihi maiorem iniuriam, atq; contumeliam facit quirites. Et quanto probi iniuriam facilius accipiunt, quam alteri tradunt, tanto ille uobis, quam gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nam me iniuriam ferre, uos facere uult quirites, ut hic conqueſtio, iſtic uituperatio relinquatur. Honorem inquit, peiorem uobis habuit, quam gratiam mihi, cuius uerbi ſententia eſt, quam ipſe quoque ſupradicit, maiore uos adfecit iniuria, & contumelia, quam me. Præter huius autem uerbi notionem, adſcribendam eſſe hanc ſententiam ex oratione Q. Metelli exiſtimaui, ut definiremus Socratis eſſe decretum.

κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Quod æditimus uerbum latinum ſit. CAPVT. X.

AEditimus uerbum latinum eſt, & uetus, ea forma dictum, qua finitimus, & legitimus. Sed pro eo a plerisque nunc æditituus dicitur, noua, & commenticia uſurpatione, quaſi a tuendis ædibus appellatus. Satis hoc eſſe potuit admonendi gratia dixiſſe, propter agreſtes quoſdam, & indomitos certatores, qui niſi authoritatibus adhibitis, non comprimuntur. M. Varro in libro ſecundo, ad Marcellum de latino ſermone æditimum dici oportere cenſet magis, quam æditituum, quod alterum ſit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Liuius quoq; (ut opinor) in Proteſilaodamia clauſtritimum dixit, qui clauſtris ianuæ præeſſet, eadem ſcilicet figura, qua æditimum dici uidebat, qui ædibus præeſt. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fideliſſimis, ita inueni ſcriptũ. Aeditimi, cuſtodesq; mature ſentiunt. In libris autem uulgarijs æditui ſcriptũ eſt. Pomponij fabula attellana eſt, quæ ita inſcripta eſt Aeditimus, in qua hic uerſus eſt.

Qui poſtquam tibi appareo, atq; æditimor in templo tuo.

T. autem Lucretius in carmine ſuo pro æditituis æditimentes appellat,

Onerataque paſſim
Cuncta cadaueribus cœleſtum templa manebat,
Hoſpitibus loca quæ complerant æditimentes.

Errare iſtos, qui ſpe, & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla ſit. Et ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophoclis poetæ ſententia. CAPVT. XI.

PHiloſophum nomine Peregrinum, cui poſtea cognomentum Proteus factũ eſt, uirum grauem, atq; conſtantem uidimus, cum Athenis eſſemus, diuerſantem in quodam tugurio extra urbem. Cumque ad eum frequenter uentitaremus, multa hercle dicere eum utiliter, & honeſte audiuimus, in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus. Virum quidem ſapientem, non peccaturum eſſe dicebat, etiam ſi peccaſſe eum Dij, atque homines raturi forent. Non enim pœnæ aut infamię metu non eſſe peccandum cenſebat, ſed iuſti, honeſtique ſtudio, & officio. Si qui tamen non eſſent tali uel ingenio, uel diſciplina præditi, uti ſe ui ſua, ac ſponte facile a peccando tenerent, eos omneis tunc peccare procliuius exiſtimabat, cum latere poſſe id peccatum putarent, impunitatemque ex ea latebra ſperarent. At ſi ſciant inquit, homines, nihil omnium rerum diutius poſſe celari, ſuppreſſius, prudentiusque peccabitur. Propterea uerſus iſtos Sophoclis prudentiſſimi poetarum in ore eſſe habendos dicebat.

πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ἅπανθ' ὁρῶν
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non eſt, ueritatem temporis filiam eſſe dixit.

Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis a ſe crimen manifeſti mendacij. CAPVT. XII.

HAec quoq; diſciplina rhetorica eſt, callide, & cũ aſtu res criminoſas citra periculum confiteri, ut ſi obiectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, reſponſione ioculari eludas, & rem facias riſu magis dignam, quam crimine. ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt, cum id, quod inſiciari non poterat, urbano, facetoq; dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet, a P. Sulla, qui tum reus erat, mutua HS. uicies tacite accepit. Ea res tamen prius quam emeret, prodita eſt, & in uulgus exiuit. Obiectumque ei eſt quod pecuniam domus emendę cauſa a reo accepiſſet. Tum Cicero inopinata opprobratione permotus accepiſſe ſe negauit, ac domum quoq; ſe empturum negauit. Atq; adeo inquit, uerum ſit accepiſſe me pecuniam, ſi domum emero. Sed cum poſtea emiſſet, & hoc mendacium in Senatu ei ab inimicis obijceretur, riſit ſatis, atque inter ridendum ἀκοινωνόητοι, inquit, homines eſtis, cum ignoratis, Prudentis, & cauti patris familias eſſe, quod emere uelit, empturum ſeſe negare propter competitores emptionis.

Intra Calendas cum dicitur, quid ſignificet, Vtrum ante Calendas, an Calendis, an utrunque. Atque inibi quid ſit in oratione Mar. Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epiſtola, intra modum. CAPVT. XIII.

CVm Romæ a COSS. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra Calendas iuſſus eſſem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percunctatus ſum, an his uerbis intra Calendas ipſæ quoq; Calendæ tenerentur. Dixiq; ei me uidelicet datum iudicem, Calendaſq; mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur inquit, hoc me potius rogas quem ex iſtis aliquem peritis, ſtudioſiſq; uiris, quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoletis? Tum illi ita ego reſpondi Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut cõtrouerſo, aut ambiguo, aut nouo, aut conſtituto diſcendum eſſet, iſſem plane ſciſcitatum ad iſtos, quos dicis. Sed cum uerborum latinorum ſententia, uſus, ratio exploranda ſit, ſæuus profecto, & cæcus animi forem, ſi cum haberem tui copiam, iſſem magis ad alium, quam ad te. Audi igitur inquit, de ratione uerbi quid exiſtimem. Sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate diſſeruero, ſed quod in ea re omnium, pluriumue conſenſu obſeruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ, atq; propriæ ſignificationes longiore uſu mutantur, ſed legum quoq; ipſarum iuſſa conſenſu tacito obliterantur. Tum deinde diſſeruit me, & pleriſq; alijs audientibus, in hũc ferme modum Cum dies inquit, ita præfinita eſt, ut iudex in Calen. pronuntiet, occupauit iã hæc omnes opinio, non eſſe dubium, quin ante Calen. iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris, an Cal. quoq; iure pronuntietur. Ipſum autem uerbum ſic proculdubio natum eſt, atq; ita ſeſe habet, ut cum dicitur intra Calen. non alius accipi dies debeat quam ſolæ Cal. Nam tres iſtæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorũ fines demonſtrantur, ſingularibus apud ueteres ſyllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particulæ, quoniam paruo, exiguoq; ſonitu obſcurius promebãtur, addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba, & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim, dici cœptum eſt citra Tyberim, & ultra Tyberim. Item quod erat in, accedẽte eadem ſyllaba intra factum eſt. Sunt ergo hæc omnia quaſi contermina iunctis inter ſe finibus cohærentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidum. ex quibus intra in, ſicuti dixi ſignificat. Nam qui dicit intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias, non dicit aliud, quam in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra Cal. igitur, non ante Calen. eſt, ſed in Cal. ideſt eo ipſo die, quo Cal. ſunt. Itaq; ſecundum uerbi ipſius rationem qui iuſſus eſt, intra Cal. pronuntiare, niſi Cal. pronuntiet, contra iuſſum uocis facit. Nam ſi ante id fiat non intra pronuntiat, ſed citra. Neſcio autem quo pacto recepta uulgo interpretatio eſt abſurdiſſima, ut intra Cal. ſignificare uideatur, etiam citra Calendas, & uel ante Calendas, nihil enim ferme intereſt. Atq; inſuper dubitatur, an Calendis quoq; pronuntiari poſſit, quando neq; ultra, neq; citra, ſed quod inter hæc medium eſt, intra Calen. id eſt Calendis pronuntiandum ſit. Sed nimirum conſuetudo uicit, quæ cum omniũ domina rerum, tum maxime uerborum eſt, Ea omnia cum Appollinaris ſcite perquam,

atq; enucleate diſputauiſſet, tum ego hæc dixi. Cordi inquam mihi fuit, prius quam ad te irem, quærere, explorareq;, quonam modo ueteres noſtri particula iſta, qua de agitur, uſi ſint, atq; ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe. Eſt autem modo locus intra oceanum iam, nullus eſt neq; tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora noſtrorum hominum libido, iniquitasq; peruaſerit. Intra oceanum dicit contra rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras.n. demonſtrat omneis, quæ oceano ambiuntur, ad quas a noſtris hominibus adiri poteſt quæ ſunt citra oceanum, non in oceano. Neq; enim uideri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidens, non mehercle inargute inquit, nec incallide oppoſuiſti hoc Tullianum. ſed Cicero intra oceanum, non, ut tu interpretare, citra oceanum dixit. (Quid enim poteſt dici citra oceanum eſſe, cum undiq; oceanus circunſcribat omneis terras, & ambiat?) Nam citra quod eſt, id extra eſt. Qui autem poteſt intra eſſe dici, quod extra eſt? Sed ſi ex una tantum parte orbis oceanus foret, citra oceanum eſſe dici poteſt, uel ante oceanum: Cum uero omneis terras omnifariam, & undiq; uerſum circunfluat, nihil citra eum eſt, ſed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius ſunt omnia, quæ intra oras eius incluſa ſunt. Sicuti hercle Sol nõ citra cœlum uertitur ſed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris ſcite, acuteque dicere uiſus eſt. Sed poſtea in libro M. Tullij epiſtolarum ad Ser. Sulpitium ſic dictum eſſe inuenimus. intra modum, ut intra Cal. dicunt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis ſunt, quę adpoſui. Sed tamen quoniam effugi eius occaſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc rem imperite non putare, ſi perpetuo tacerem, modice hoc faciam. Aut etiam intra modum, ut & illius uoluntati, & meis ſtudijs ſeruiam. Modice dixerat hoc faciam. i. cum modo æquo, & pari. Deinde quaſi hoc diſpliceret, & corrigere id uellet addidit, Aut etiam intra modum. per quod minus ſeſe oſtendit id facturum eſſe, quã quod fieri modice uideretur. i. non ad ipſum modum, ſed retro paululum, & citra modum. In oratione etiã quã pro P. Seſtio ſcripſit, intra montẽ Taurum ſic dicit, ut non ſignificet in monte Tauro, ſed uſq; ad montem Taurum cum ipſo monte. Verba ſunt hæc ipſius. M. Tullij ex ea, quam dixi oratione, Antiochum magnum illum maiores noſtri magna belli contentione, terra, mariq; ſuperatum, intra mõtem Taurum regnare iuſſerunt, Aſiam, qua illum multarunt, Attalo; ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem inquit, Taurum regnare iuſſerunt, quod non perinde eſt, ut intra cubiculum dicimus, niſi uideri poteſt id eſſe intra montem, quod eſt intra regiones, quæ Tauri montis obiectu ſeparantur. Nam ſicuti qui intra cubiculum eſt, is non in cubiculi parietibus, ſed intra parietes eſt, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipſi quoq; parietes in cubiculo ſunt, ita qui regnat intra montem Taurum, non ſolum in monte Tauro regnat, ſed in ijs etiam regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur ſecũdum iſtam uerborum M. Tullij ſimilitudinem, qui iubetur intra Cal. pronuntiare, is et ante Calendas, & ipſis Calendis iure pronuntiare poteſt? Neque id fit quaſi priuilegio quodam inſitæ conſuetudinis, ſed certa rationis obſeruatione, cum omne tempus, quod Calendarum die includitur, intra Calendas eſſe recte dicitur.

Saltem particula quam uim habeat, & quam originem. CAPVT. XIIII.

SAltem particula, quam haberet principalem ſignificationem, quæq; uocis iſtius origo eſſet, quærebamus. Ita. n. primitus factam eſſe apparet, ut quæ uideatur, ſicuti quędam ſupplementa orationis temere, & incondite adſumpta. Atq; erat qui diceret legiſſe ſe in grammaticis commentarijs P. Nigidij, ſaltem ex eo dictum, quod eſſet, ſi aliter. Idq; ipſum dici ſolitum per defectionem. Nam plenam eſſe ſententiam, ſi aliter non poteſt. Sed id nos in ijſdem cõmentarijs Nigidij, cum eos non (opinor) incurioſe legiſſemus, nuſquam inuenimus. Videntur autem uerba iſta, ſi aliter non poteſt, a ſignificatione quidem uoculæ huius, de qua quærimus non abhorrere. Sed tot uerba tamen in pauciſſimas literas cludere, improbe cuiuſdã ſubtilitatis eſt.

Fuit etiam qui diceret homo in libris, atq; in literis aſſiduus, Saltē ſibi dictum uideri, u media litera extrita. Salutem enim ante dictum, quod nos ſaltem diceremus. Nā cum alia quædam petita, & non impetrata ſunt, Tum ſolemus inquit, quaſi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc ſaltem fieri, aut dari oportere, tanquam ſalutem poſtremo petentes, quam & impetrari certe, & obtineri ſit æquiſſimum. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen eſſe uidetur commenticium. Cenſuimus igitur amplius quærendum.

Quod Siſenna in libris hiſtoriarum aduerbij huiuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, cælatim, uellicatim, ſaltuatim. CAPVT. XV.

CVm lectitaremus hiſtoriam Siſennæ adſidue, huiuſcemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuiuſmodi ſunt hæc, curſim, properatim, cælatim, uellicatim, ſaltuatim. Ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant. Reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt. Quam
» maxime cælatim poterat in inſidijs ſuos diſponit. Item alio in loco. Nos una æſtate in
» Aſia, & Græcia literis geſta, idcirco continentia mandauimus, ne uellicatim, aut ſaltuatim ſcribendo, lectorum animos impediremus.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER XIII.

Inquiſitio uerborum iſtorum M. Tullij curioſior, quæ fuit in Libro primo Antonianarū. Multa autem impendere uidentur præter naturam etiam, præterque fatum tractatumq; an idem duo iſta ſignificent fatum atq; naturam, an diuerſum.
CAPVT PRIMVM.

M. Cicero in primo Antonianarū ita ſcriptum reliquit, Hūc igitur ut ſe querer properari, quē præſentes non ſunt ſecuti. Non ut proficerē ali
» quid (neq;.n. ſperabā id, nec præſtare poteram) ſed, ut ſiquid mihi hu
» manitus accidiſſet (multa autē impendere uidentur, prǣter naturā etiā præterq; fatum) huius diei uocē, teſtem Reip. relinquerem, meæ perpetuæ erga ſe uoluntatis. Præter naturam inquit, præterq; fatum. An utrunq; idē ualere uoluerit, Fatum, atq; naturā: & duas res, ἀνθ᾽ ἑνὸς ἐπεκ·μένη πεπρωμένην, ἢ φύσιν, An uero diuiſerit, ſepararitq;, ut alios caſus natura ferre uideatur, alios fatū, conſyderandū equidē puto. Atq; id maxime requirendū, qua ratione dixerit, accidere multa humanitus poſſe præter fatū, qn̄ ſic ratio, & ordo, & inſuperabilis quædā neceſſitas fati cōſtituitur, ut om̄ia intra fatū claudenda ſint. niſi illud ſane Homeri ſecutus eſt.
μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Nihil autem dubium eſt, quin uiolentam, & inopinatam mortē ſignificauerit, quæ quidem poteſt recte uideri accidere, præter naturam. Sed cur id quoq; genus mortis extra fatum poſuerit, neq; operis huius eſt explorare, neq; temporis. Illud tamen non prætermittendum eſt, quod Virg. quoq; idipſum, quod Cicero de fato, opinatus eſt, cum hoc in quarto libro dixit de Eliſa, quæ mortem per uim potita eſt.
Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo fine uitæ, quæ uiolenta ſunt, non uideantur e fato uenire. Demoſthenis aūt uiri prudentia pari, atq; facundia præditi, uerba idē fere ſignificantia de natura, atq; fato M. Cic. ſecutus uidetur. Ita .n. ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt περὶ στεφάνου, ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγενῆσθαι τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν

αὐτόματον, θάνατον πεπρωμένῃ. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν. ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Quod Cicero fatum, atq; naturam uidetur dixiſſe, id multo ante Demoſthenes τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. αὐτόματος enim θάνατος quaſi naturalis, & fatalis, nulla extrinſecus ui coactus uenit.

Super poetarum Pacuuij, & Accij colloquio familiari in oppido Tarentino.
CAPVT. II.

QVibus otium, & ſtudium fuit uitas, atq; ætates doctorum hominum quærere, ac memoriæ tradere, de M. Pacuuio, & L. Accio tragicis poetis hiſtoriam ſcripſerunt huiuſcemodi. Cum Pacuuius inquiunt, grandi iam ætate, & diutino corporis morbo adfectus, Tarentum ex urbe Roma cōceſſiſſet, Accius tunc haud paruo iunior proficiſcens in Aſiā, cum in oppidum ueniſſet, diuertit ad Pacuuiū, comiterq; inuitatus, pluſculisq; ab eo diebus retentus, tragœdiā ſuam, cui Atreus nomen eſt, deſyderanti legit. Tum Pacuuiū dixiſſe aiunt, ſonora quidem eſſe, quę ſcripſiſſet, & grandia, Sed uideri ea tamē ſibi duriora paulum, & acerbiora. Ita eſt inquit Accius, uti dicis. Neq; id ſane me pœnitet. Meliora. n. fore ſpero, quæ deinceps ſcribam. Nā quod in pomis eſt, itidem inquit, eſſe aiunt in ingenijs quę dura & acerba naſcuntur, poſt fiunt mitia, & iucunda. Sed quæ gignuntur ſtatim uieta, & mollia, atq; in principio ſunt uiuida, nō matura mox fiunt, ſed putria. Relinquendum igitur uiſum eſt in ingenio, quod dies, atq; ætas mitificet.

An uocabula, hæc, neceſſitudo, & neceſſitas, differenti ſignificatione ſint.
CAPVT. III.

RIſu prorſus, atq; ludo res digna eſt, cū pleriq; grāmaticorum adſeuerant, neceſſitudinem, & neceſſitatē, mutare lōge, differreq;. Ideo quod neceſſitas ſit uis quæpiam premens, & cogens, Neceſſitudo autē dicatur ius quoddā, & uinculum religioſæ coniūctionis. Idq; unum ſolitarium ſignificet. Sicut aūt nihil quicq; intereſt, ſuauitudo dicas, an ſuauitas, ſanctitudo, an ſanctitas, acerbitudo, an acerbitas, acritudo, an quod Accius in Neoptolemo ſcripſit, acritas, ita nihil rationis dici poteſt, quin neceſſitudo, & neceſſitas ſeparentur. Itaq; in libris ueterum uulgo reperias neceſſitudinē dici pro eo, quod neceſſum eſt. Sed neceſſitas ſane pro iure, officioq; obſeruantiæ, adfinitatisue infrequens eſt. Quanq; qui ob hoc ipſum ius adfinitatis, familiaritatisue coniūcti ſunt, neceſſarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cæſaris, qua plautiā rogationē ſuaſit, neceſſitatem dictā pro neceſſitudine, ideſt iure adfinitatis. Verba hæc ſunt. Equidē mihi uideor pro noſtra neceſſitate, nō labore, non opera, non induſtria defuiſſe. Hoc ego ſcripſi de utriuſq; uocabuli indifferētia, admonitus forte uerbi iſtius, cum legerem Semproni Aſellionis ueteris ſcriptoris, quartum ex hiſtoria librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita ſcriptum eſt. Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem ſignis collatis decertare, niſi ſumma neceſſitudo, aut ſumma ei occaſio data eſſet.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium reſcriptio.
CAPVT. IIII.

IN pleriſque monimentis rerum ab Alexandro geſtarum, & pauloante in libro Mar. Varronis, qui inſcriptus eſt Oreſtes, uel de inſania, Olympiadem Philippi uxorem feſtiuiſſime reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. Nam cum is ad matrem ita ſcripſiſſet. Rex Alexander Iouis Hammonis filius Olympiadi matri ſalutem dicit. Olympias ei reſcripſit ad hanc ſententiam. Amabo inquit, mi fili quieſcas neque deferas me, neque criminere aduerſum Iunonem. Malum mihi prorſum illa magnum dabit, cum tu me literis tuis pellicem illi eſſe confiteris. Ea mulieris ſcite, atque prudentis erga ferocem filium comitas ſenſim, & comiter admonuiſſe eum uiſa eſt, deponendam eſſe opinionem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adulantium blandimētis, & rebus ſupra fidem proſperis imbiberat, genitum eſſe ſeſe de Ioue.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis, deq; eleganti uerecundia Ariſtotelis ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis. CAPVT. V.

ARiſtoteles philoſophus annos iã fere natus duo & ſexaginta, corpore ægro adfectoq;, ac ſpe, uitaq; tenui fuit. Tunc omnis eius ſectatorum cohors ad eũ accedit, orantes, obſecrãtesq;, ut ipſe del geret loci ſui, & magiſterij ſucceſſorem. quo poſt ſummum eius diem perinde ut ipſo uterẽtur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendaq;, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in eius ludo boni multi, Sed precipui duo Theophraſtus, & Menedemus, ingenio ij, atq; doctrinis cæteros præſtabant. Alter ex inſula Leſbo fuit. Menedemus autem Rhodo. Ariſtoteles reſpondit facturum eſſe quod uellent, cum id ſibi foret tempeſtiuum. Poſtea breui tempore, cum iidem illi, qui de magiſtro deſtinando petierant, præſentes eſſent, Vinũ ait, quod tum biberet, non eſſe id ex ualetudine ſua, ſed inſalubre eſſe, atq; aſperum, ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod, uel Leſbium. Id ſibi utrunq; ut curarent, petiuit, Vſurumq; eo dixit, quod ſeſe magis iuuiſſet. Eunt. curant. inueniunt. adferunt. Tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat. Firmum inquit, hercle uinum, & iucundum. Petit mox Leſbium, quo item deguſtato, utrunq; inquit, oppido bonum, Sed ἡδίων ὁ λέσβιος. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepide ſimul, & uerecũde, ſucceſſorem illa uoce ſibi, non uinum delegiſſet. Is erat e Leſbo Theophraſtus homo ſuauitate inſigni, linguæ pariter, atq; uitæ. Itaq; non diu poſt Ariſtotele uita defuncto ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

Quid ueteres latini dixerunt, quas græci προσῳδίας appellant. Et item quod uocabulum barbariſmi non uſurpauerint neq; Romani antiquiores, neq; Attici. CAPVT. VI.

QVas græci προσῳδίας dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamenta, tũ accentiunculas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc aũt barbare quẽ loqui dicimus, id uitium ſermonis, non barbarũ eſſe, ſed ruſticũ & cum eo uitio loquentes, ruſtice loqui dictitabãt. P. Nigidius in commentarijs grammaticis, Ruſticus fit ſermo inquit, ſi adſpires perperam. Itaq; id uocabulum, quod dicitur uulgo barbariſmus, qui ante diui Auguſti ætatẽ pure, atq; integre locuti ſunt, an dixerint, non dum equidem inueni.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtorijs. CAPVT. VII.

LEænas inter omnem uitam ſemel parere, eoq; uno partu nunquam edere plures, quam unum, Herodotus in tertia hiſtoria ſcriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc ſunt.

ἡ δὲ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει. ἐντίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου, τοῦτ᾽ ἐστίν, ἐπεὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινεύμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας. αὐξανόμενος δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐσικνέεται καταγράφων πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστί, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν.

Homerus autem leones (ſic enim fœminas quoque uirili genere appellat) quod grammatici ἐπίκοινον, uocant, plures gignere, atque educare catulos dicit. Verſus quibus hoc aperte demonſtrat, hi ſunt.

ἑστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν
ᾧ ῥά τε νηπιάγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem ſignificat.

πυκνὰ μάλα στενάχων ὥς τε λὶς ἠϋγένειος
ᾧ ῥά θ᾽ ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσῃ ἀνὴρ
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὁ δέ τ᾽ ἄχνυται ὕστερος ἐλθών
πολλὰ δέ τ᾽ ἄγκε᾽ ἐπῆλθε μετ᾽ ἀνέρος ἴχνι᾽ ἐρευνῶν

ἢ ποθεν ἄγριοι μάλα γὰρ δριμὺς χόλος αἱρεῖ,

Ea nos diſſenſio, atque diuerſitas cum agitaret inclytiſſimi poetarum &, Hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſſime compoſuit. in quibus quod ſuper iſta re ſcriptum inueniremus, cum ipſius Ariſtotelis uerbis in his commentarijs ſcriberemus. Verba Ariſtotelis hæc ſunt ex libro de hiſtoria animalium. VI.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν καὶ ἔστιν ὀπισθουρητικόν, εἴρηται πρότερον, ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαστον μέντοι ἐνιαυτὸν τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος, τίκτει δ' ὡς ἐπὶ πλὺ δύω. τὰ μέντοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα. ληρώδης ἐστίν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας. ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τῶν λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσσου ποταμῶν. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως. ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε. εἶτα ἀεὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Quod Afranius poeta prudenter, & lepide ſapientiam filiam eſſe uſus, & memoriæ dixit. CAPVT. VIII.

MAxime hoc, atq; ueriſſime Afranius poeta de gignenda, comparandaq; ſapientia opinatus eſt, quod eam filiam eſſe uſus, & memoriæ dixit. Eo namque argumento demonſtrat, qui ſapiens eſſe rerum humanarum uelit, non libris ſolis, neque diſciplinis rhetoricis, dialecticisque opus eſſe, ſed oportere eum uerſari quoque, exerceriq; in rebus comminus noſcendis, periclitandisque. eaq; omnia acta, & euenta firmiter meminiſſe. & perinde ſapere, ac conſulere ex ijs, quę pericula ipſa rerum docuerunt. non quæ libri tantum, aut magiſtri, per quaſdam inanitates uerborum, & imaginum, tanquam in mimo, aut in ſomnio delectauerint. Verſus Afranij ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt.

Vſus me genuit, mater peperit Memoria.
σοφίαν uocant me Grai, uos ſapientiam.

Itē uerſus eſt in eandē ferme ſententiā Pacuuij, quē Macedo philoſophus uir bonus familiaris meus ſcribi debere cenſebat pro foribus omniū templorum.

Ego odi homines ignaua opera, & philoſopha ſententia.

Nihil.n. fieri poſſe indignius, neq; intolerantius dicebat, q̃ quod homines ignaui, ac deſides, operti barba, & pallio, mores & emolumēta philoſophię, in linguæ, uerborūq; artes couerterent, & uitia facundiſſime accuſarent, intercutibus ipſi uitijs madētes.

Quid Tullius Tiro in commentarijs ſcripſerit de ſuculis, & hyadibus, quæ ſunt ſtellarum uocabula. CAPVT. IX.

TVllius Tiro M. Ciceronis alumnus, & libertus, adiutorq; in literis ſtudiorū eius fuit. Is libros complureis de uſu, atq; ratione linguæ latinę, Item de uariis, atq; promiſcuis quæſtionibus cōpoſuit. In ijs eſſe pręcipui uidētur, quos gręco titulo πανδέκτας libros inſcripſit, tanq; omne rerum, atq; doctrinarum genus continentis. ibi de illis ſtellis, quæ appellātur ſuculæ, hoc ſcriptum eſt. Adeo inquit ueteres Romani literas græcas neſciuerunt, & rudes græcæ linguæ fuerūt, ut ſtellas, quæ in capite Tauri ſunt, propterea ſuculas appellarint, quod eas ὑάδας græci uocant. tanquam id uerbum latinum gręci uerbi interpretamentū ſit, quia græce ὗες ſues latine dicantur. Sed ὑάδας inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri opici putauerunt, ſed ab eo, quod eſt ὕειν, appellantur. Nā & cum oriuntur, & cum occidunt, tempeſtates, pluuias, largosq; imbres cient. Pluere autem græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Sed eñ ueteres noſtri, non uſq; eo opici & agreſtes fuerunt, ut ſtellas hyadas idcirco ſuculas nominarent, quod ὗες latine ſues dicātur, ſed ut quod gręci ὑπὲρ,

nos ſuper dicimus, quod illi ὕπτιος, nos ſupinus, quod ὑφορβὸς, nos ſubulcus, quod item illi ὕπνος nos primo ſypnus, deinde per y. græce, latineq; o literę cognationē, ſomnus. Sic quod ab illis ὑάδες a nobis primo ſyades, deinde ſuculæ appellatæ. Stellæ autē iſtæ nō in capite Tauri ſunt, ut Tiro dicit (Nullum.n. uidetur præter eas ſtellas Tauri caput) ſed ex ita circulo, qui Zodiacus dicitur ſitæ, locatæq; ſunt, ut ex earum poſitu ſpecies quædā, & ſimulachrum eſſe uideatur Tauri capitis, ſicuti cæteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quaſi depicta eſt locis, regionibusq; earum ſtellarū, quas græci πλειάδας nos uergilias uocamus.

Quid ſororis ἔτυμον dixerit Labeo Antiſtius, & quid fratris, Nigidius.

CAPVT. X.

LAbeo Antiſtius iuris quidē ciuilis diſciplinam principali ſtudio exercuit, & conſulentibus de iure publice reſponſitauit. cæterarum quoq; bonarum artiū non expers fuit. Et in grammaticam ſeſe, atq; dialecticam, literasque antiquiores, au̓ctoresq; penetrauerat. Latinarumq; uocum origines, rationesq; percalluerat. Eaq; pręcipue ſciētia ad enodandos pleroſq; iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri poſt mortem eius editi, qui poſteriores inſcribuntur. Quorum librorum tres cōtinui triceſimuſoctauus triceſimuſnonus, & quadrageſimus pleni ſunt id genus rerū ad enarrandam, & illuſtrandam linguā latinam conducētium. Præterea in libris, quos ad PRAET. edictum ſcripſit, multa poſuit partim lepide, atque argute reperta, ſicuti hoc eſt, quod in quarto, ad edictum libro ſcriptum legimus. Soror inquit appellata eſt quod quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uocabulum. P. Nigidius homo impenſe doctus non minus arguto, ſubtiliq; ἔτυμον. interpretatur, frater inquit, eſt dictus, quaſi fere alter.

Quam M. Varro iuſtum, aptumq; eſſe numerum conuiuarum exiſtimarit. Ac de menſis ſecundis, & de bellarijs. CAPVT. XI.

LEpidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris menippęis, qui inſcribitur, Neſcis quid ueſper ſerus uehat. In quo diſſerit de apto conuiuarum numero, deque ipſius conuiuij habitu, cultuq;. Dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere a gratiarum numero, & progredi ad muſarum, ideſt proficiſci a tribus, & conſiſtere in nouem. ut cum pauciſſimi conuiuæ ſunt, non pauciores ſint, quā tres. cum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos inquit, eſſe non conuenit, quod turba plerunq; eſt turbulenta. Et Romæ quidem conſtat, ſed & Athenis. nuſq; autem plures cubabant. Ipſum deinde conuiuiū conſtat inquit, ex rebus quatuor, & tum deniq; omnibus ſuis numeris abſolutum eſt, ſi belli homunculi collecti ſunt, ſi lectus locus, ſi tempus lectum, ſi apparatus non neglectus. Nec loquaces autem inquit conuiuas, nec mutos legere oportet. Quia eloquentia in foro, & apud ſubſellia, Silentium uero nō in conuiuio, ſed in cubiculo eſſe debet. Sermones igitur id temporis habendos cenſet, non ſuper rebus anxijs, aut tortuoſis, ſed iucundos, atq; inuitabiles, & cum quadam illecebra, & uoluptate utiles, ex quibus ingenium noſtrum uenuſtius fiat, & amœnius. Quod profecto inquit, eueniet, ſi de id genus rebus ad communem uitæ uſum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atq; in negotijs agendis loqui non eſt otium. Dominū autē inquit, conuiuij eſſe oportet non tam lautum, q̄ ſine ſordibus. Et in conuiuio legi non omnia debent, ſed ea potiſſimum, quæ ſimul ſint βιωφελῆ, & delectent. Neq; non de ſecundis quoq; menſis cuiuſmodi eſſe eas oporteat, præcipit. His enim uerbis utitur, Bellaria inquit, ea maxime ſunt mellita, quæ mellita non ſunt. πέμμασιν enim cum πέψει ſocietas infida. Quod Varro in hoc loco dixit bellaria, nequis forte in iſta uoce hæreat, ſignificat id uocabulum omne menſæ ſecundæ genus. Nam quæ πεμμάτα græci, aut τραγήματα dixerunt, ea ueteres noſtri bellaria appellauerunt. Vina quoq; dulciora eſt inuenire in comœdijs antiquioribus hoc nomine appellata, dictaq; eſſe eą Liberi bellaria.

Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere. CAPVT. XII.

IN quadam epiſtola Attei Capitonis ſcriptum legimus Labeonem Antiſtium legum, atq; morum Po. Ro. iuriſq; ciuilis doctum apprime fuiſſe. Sed agitabat inquit hominem libertas quædam nimia, atq; uecors uſq; eo, ut D. Auguſto iā principe, & remp. obtinente ratum tamen, penſumq; nihil haberet, niſi quod iuſtum, ſanctumq; eſſe in Romanis antiquitatibus legiſſet. ac deinde narrat quid idē Labeo per uiatorem a Trib. ple. uocatus reſponderit. cum a muliere inquit, quadam Tri. Ple. aduerſum eum aditi Gellianū ad eum miſiſſent, ut ueniret, & mulieri reſponderet iuſſit eū, qui miſſus erat redire, & Tribunis dicere ius eos nō habere, neq; ſe neque aliū quēquā uocandi cum moribus maiorū Tri. Ple. prehenſionem haberēt, uocationē nō haberent. Poſſe igitur eos uenire, & prehendi ſe iubere, ſed uocandi abſentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epiſtola ſublegiſſemus, id ipſum poſtea in M. Varronis rerum humanarum uno, & uiceſimo libro enarratius ſcriptum inuenimus. Verbaq; ipſa ſuper ea re Varronis adſcripſimus. In magiſtratu inquit, habent alij uocationem alij prehenſionē, alij neutrum. Vocationē ut COSS. & cæteri, qui habent imperium. Prehenſionē, ut Tri. Ple, & alij, habent uiatorem. Neq; uocationē, neq; prehenſionem ut QVEST. & cæteri, qui neq; lictorē habent, neq; uiatorem. Qui uocationem habēt ijdem prehendere, tenere, abducere poſſunt, & hæc omnia, ſiue adſunt quos uocant, ſiue acciri iuſſerunt. Tri. Ple. uocationem habent nullā. Neq; minus multi imperiti perinde, atq; haberent, ea ſunt uſi. Nam quidā non modo priuatum, ſed etiam COS. in roſtra uocari iuſſerunt. Ego. III. Vir uocatus a Portio Tri. Ple. non iui, authoribus principibus, & uetus ius tenui. Item tribunus cū eſſem, uocari neminem iuſſi, neq; uocatū a collega parere inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror uana tunc fiducia, cū priuatus eſſet, uocatum a Tri. non iuiſſe. Quæ malum autē ratio fuit uocantibus nolle obſequi, quos cōfiteare ius habere prehendendi? Nam qui iure prehendi, is etiam in uincula duci poteſt. ſed quærentibus nobis quā ob cauſam Tri. qui haberent ſummā coercendi poteſtatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit quod Tri. Ple. antiquitus creati uidentur, non iuri dicundo, nec cauſis, quereliſq; de abſentibus noſcendis, ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad ſe uocandi ademptum, quoniam ut uim fieri uetarent, aſſiduitate eorum, & præſentium oculis opus erat.

Quod in libris humanarum M. Varronis ſcriptum eſt, ædiles & QVEST. Po. Ro. in ius, a priuato ad prætorem uocari poſſe. CAPVT. XIII.

CVm ex angulis, ſecretiſque librorum, ac magiſtrorum in medium iam hominum, & in lucem fori prodiſſem, quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ ſtationibus ius publice docentium, aut reſpondentium, an QVAEST. Po. Ro. ad PRAET. in ius uocari poſſet? Id autem nō ex otioſa quæſtione agitabatur, ſed uſus forte natæ rei ita erat, ut uocādus eſſet in ius QVAEST. Nō pauci igitur exiſtimabant, ius uocationis in eum Prætori non eſſe, cum magiſtratus Po. Ro. proculdubio eſſet. Et neque uocari, neque, ſi uenire nollet, capi, atque prehendi, ſalua ipſius magiſtratus maieſtate, poſſe. Sed ego, qui tum aſſiduus in libris M. Varronis fui, cum hoc quæri, dubitarique animaduertiſſem, protuli unum & uiceſimum rerum humanarum, in quo ita ſcriptum fuit. Qui poteſtatem neque uocationis populi uiritim habent, neque prehenſionis, eos magiſtratus a priuato in ius quoq; uocari eſt poteſtas. M. Leuinius ædilis curulis a priuato ad prætorem in ius eſt eductus. Nunc ſtipati ſeruis publicis non modo prehendi non poſſunt, ſed etiam ultro ſummouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Supra autem in eodem libro. QVAEST. neque uocationem habere, neque prehenſionem dicit. Vtraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt, Quæſtorque in ius ad PRAET. uocatus eſt.

Verba ex libro Meſſalę auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus, & Cõſulem, Prętorẽq; collegas eſſe, & quædã alia de auſpicijs. CAPVT. XIIII.

POmœrium quid eſſet augures Po. Ro. qui libros de auſpicijs ſcripſerunt, iſtiuſmodi ſententia definierunt. Pomœrium eſt locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auſpicij. Antiquiſſimũ autẽ pomœrium, quod ab Romulo inſtitutũ eſt, Palatij montis radicibus terminabatur. Sed id pomœrium pro incrementis REI P. aliquoties prolatum eſt, & multos, editosq; colles circumplexum eſt. Habebat autẽ ius proferendi pomœrij, qui Po. Ro. agro de hoſtibus capto auxerat. Propterea quæſitũ eſt, ac nunc etiã in queſtione eſt, quam ob cauſam ex ſeptẽ urbis montibus cum cæteri ſex intra pomœriũ ſint, Auentinus ſolus, quæ pars non longinqua, nec infrequens eſt, extra pomœriũ ſit. Neq; id Ser. Tullius rex, neq; Sulla, qui proferẽdi pomœrij titulum quęſiuit, neq; poſtea D. Iulius, cum pomœriũ proferret, intra effatos urbis fines incluſerint. Huius rei Meſſala aliquot cauſas uideri ſcripſit. Sed pręter eas omnes ipſe unã probat, quod in eo mõte Remus urbis condẽdę gratia auſpicauerit, aueſq; irritas habuerit, ſuperatusq; in auſpicio a Romulo ſit. Idcirco inquit, omnes, qui pomœriũ protulerunt, montẽ iſtum excluſerunt, quaſi auibus obſcęnis ominoſum. Sed de Auentino monte prætermittendũ non putaui, quod non pridem ego in Elidis grãmatici ueteris commentario offendi, in quo ſcriptum erat, Auentinũ antea, ſicuti diximus, extra pomœrium excluſum. Poſt authore D. CLAV. receptum, & intra pomœrij fines obſeruatum. In edicto COSS. quo edicunt, Quis dies comitijs centuriatis futurus ſit, ſcribitur. Ex uetere forma perpetua nequis magiſtratus minor de cœlo ſeruaſſe uelit. Quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit, quoniã liber M. Meſſalæ auguris de auſpicijs primus, cum hoc ſcriberemus, forte adfuit, propterea ex eo libro uerba ipſius Meſſalæ ſubſcripſimus. Patriciorũ auſpicia in duas ſunt poteſtates diuiſa. Maxia ſunt COSS. PRAETO. CENSS. Neq; tamen eorum omniũ inter ſe eadem, aut eiuſdẽ poteſtatis, ideo quod collegæ nõ ſunt CENS. COSS. aut PRAET. PRAE. COSS. ſunt. Ideo neque COSS. aut PRAET. CENS. neq; CENS. COSS aut PRAET. turbant, aut retinent auſpicia. At CENS. inter ſe. rurſus PRAET. COSS. quę inter ſe & uitiãt, & obtinẽt. PRAE. & ſi collega CoS. eſt, neq; PRAET. neq; COS. iure rogare poteſt, ut quidẽ nos a ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſeruatum eſt. Et ut in cõmentario. XIII. C. Tuditani patet, quia imperiũ minus PRAET. maius habet COS. & a minore imperio maius, aut a maiore collega rogare iure non poteſt. Nos his tẽporibus PRAE. prætore creante ueterũ authoritatẽ ſumus ſecuti. neq; his comitijs in auſpicio fuimus. CENS. æque nõ eodẽ rogantur auſpicio, atq; COSS. & PRAET. Reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideo illi minores, hi maiores magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus Tributis comitijs magiſtratus, ſed iuſtius curiata datur lege. Maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Meſſalę manifeſtum fit, & qui ſint magiſtratus minores, & quamobrẽ minores appellentur. Sed & collegam eſſe PRAET. COS. docet, quod eodẽ auſpicio creantur. Maiora autem dicuntur auſpicia habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt, quã aliorum.

Item uerba eiuſdem Meſſalę differẽtis, aliud eſſe ad populum loqui, aliud cum populo agere, & qui magiſtratus a quibus auocent comitiatum, eiuſdẽ capitis. XIIII. portio. CAPVT. XV.

IDem Meſſala in eodẽ libro de minoribus magiſtratibus ita ſcribit. COS. ab omnibus magiſtratibus, & comitiatum, & concionem auocare poteſt. PRAET. et comitiatum, & concionem uſquequaque auocare poteſt, niſi a COS. Minores magiſtratus nuſquam nec comitiatum, nec concionem auocare poſſunt, ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is recte agit, quia bifariam cum populo agi non poteſt. Nec auocare alius alij poſſet, ſi concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant, quamuis multi magiſtratus ſimul concionem habere poſſunt. Ex his

uerbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe cum populo agere, aliud concionē habere. Nā cum populo agere eſt rogare quid populū, quod ſuffragijs ſuis aut iubeat, aut uetet. Concionem aūt habere, eſt uerba facere ad populum ſine ulla rogatione.

Humanitatē non id ſignificare, quod uulgus putat, Sed eo uocabulo qui ſynceriter locuti ſunt, magis proprie eſſe uſos. CAPVT. XVI.

QVi uerba latina fecerunt, quiq́ꝫ ijs probe uſi ſunt, humanitatem nō id ſolum eſſe uoluerūt, quod uulgus exiſtimat, Quodq́ꝫ a græcis φιλανθρωπία dicitur & ſi ſignificat dexteritatem quandam, beneuolentiamq́ꝫ erga omneis homines promiſcuam, Sed humanitatē appellauerūt id propemodū, quod græci παιδείαν uocant, nos eruditionē, inſtitutionemq́ꝫ in bonas arteis dicimus quas q ſynceriter cupiunt, adpetuntq́ꝫ, ij ſunt uel maxime humaniſſimi. Huius eñ ſciētiæ cura, & diſciplina ex uniuerſis animantibus, uni homini data eſt. Idcircoq́ꝫ humanitas appellata eſt. Sic igitur eo uerbo ueteres eſſe uſos, & cum primis M. Varronē, M.q́ꝫ Tullium omnes ferme libri declarant. Quamobrem ſatis habui unū interim exemplum promere, Itaq́ꝫ uerba poſui Varronis, e libro rerū humanarū primo, cuius principium hoc eſt, Praxiteles, qui propter artificium egregium, nemini eſt paulū modo humaniori ignotus. Humaniori inquit, nō ita, ut uulgo dicitur, facili, & tractabili, & beneuolo, tam & ſi rudis literarū ſit (hoc.n. cum ſententia nequaq́ꝫ conuenit) ſed eruditiori doctioriq́ꝫ, qui Praxitelē, quid fuerit, & ex libris, & ex hiſtoria cognouerit.

Quid apud M. Catonem ſignificent uerba hæc, inter os, atque offam.
CAPVT. XVII.

ORatio eſt. M. Catonis Cēſorij, de ædil. uitio creatis, ex ea oratione uerba hec ſunt. Nunc ita aiunt in ſegetibus, & in herbis bona frumenta eſſe. Nolite ibi nimiā ſpem habere. Sæpe audiui inter os, atq́ꝫ offam multa interuenire poſſe Verum inter offam, atq́ꝫ herbam ibi uero longum interuallū eſt. Erutius Clarus, qui PRAEFEC. urbi, & bis. CoS fuit, uir morum, literarumq́ꝫ ueterū ſtudioſiſſimus ad Sulpitium Apollinarem ſcripſit, hominem memorię noſtrę doctiſſimum quærere ſeſe, & petere, ut ſibi reſcriberet, quænā eſſet eorū uerborū ſentētia. Tum Apollinaris nobis præſentibus (nam id temporis ego adoleſcens Romæ ſectabar eū diſcendi gratia) reſcripſit Claro, ut uiro erudito, breuiſſime. Vetus eſſe prouerbium inter os & offam, idem ſignificans, quod græcus ille παροιμιώδης uerſus.

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου.

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uerſum. Et inueniri uerſus uerbis ijſdem aut paucis ſyllabis immutatis, apud diuerſos poetas temporibus uarijs natos.
CAPVT. XVIII.

VErſus eſt notæ uetuſtatis ſenarius.

σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ

Eum uerſum Plato in Theętheto Euripidis eſſe dicit. Quod quidem nos admodum miramur. Nam ſcriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inſcripta eſt αἴας ὁ λοκρός. Prior autē natus fuit Sophocles, quā Euripides. Sed etiam ille uerſus non minus notus.

γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis ſcriptum eſt, cui titulus eſt, φιλοκτήτης, & in Bacchis Euripidis id quoque animaduertimus apud Aeſchylum ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. Et apud Euripidem in tragœdia, quæ inſcripta eſt ἰνώ, eundem eſſe uerſum, abſque paucis ſyllabis. Aeſchylus ſic.

σιγῶν θ᾽ ὅπου δεῖ. καὶ λέγων τὰ καίρια

Euripides ita.

σιγᾶν θ᾽ ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit autem Aeſchylus non breui antiquior.

De genere, atq; nominibus familiæ Portię. CAPVT· XIX.

CVm in domus Tiberianæ Bibliotheca ſederemus, ego, & Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi, aut illi familiares, prolatus forte liber eſt, ita inſcriptus, M. Catonis nepotis. Tum quæri cœptum eſt, quiſnã is fuiſſet M. Cato Nepos. Atq; ibi adoleſcens quiſpiam (quod ex eius ſermonibus coniectare potui) non abhorrens a literis. Hic inquit eſt. M. Cato, non cognomẽto Nepos, ſed M. Catonis Cenſorij ex filio Nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necem ſibi gladio manu ſua cõſciuit, de cuius uita liber eſt M. Ciceronis, qui inſcribitur laus. M. Catonis, quem in eodẽ lib. idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit M. Catonis Cenſorij Eius igitur, quẽ Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato, cuius orationes feruntur inſcriptę M. Catonis Nepotis. Tũ Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodũ, leniterq;, Laudo inquit, te mi fili, quod in tãtula ętate etiã ſi hunc M. Catonẽ, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiuncula tamẽ quadam de Catonis familia aſperſus es. Non unus autẽ, ſed complures M. illius Catonis Cenſorij nepotes fuerunt geniti, non eodẽ patre. Duos. n. M. ille Cato, qui & orator, & CENS. fuit, filios habuit, & matribus diuerſos, & ætatibus longe diſpares. Nã iam adoleſcente altero matre eius amiſſa, ipſe quoq; iam multum ſenex, Salonij cliẽtis ſui filiam uirginẽ duxit in matrimoniũ. Ex qua natus eſt ei M. Cato Salonianus. hoc. n. illi cognomentum fuit, a Salonio patre matris datum. Ex maiore aũt Catonis filio, qui PRAET. deſignatus patre uiuo mortuus eſt, & egregios de iuris diſciplina libros reliquit, naſcitur hic, de quo quæritur, M. Cato. M. filius. M. nepos. Is ſatis uehemẽs orator fuit, multasq; orationes ad exemplũ Aui ſcriptas reliquit, & COS. cũ Q. Martio REGE fuit. Inq; eo conſulatu in Africam profectus in ea prouincia mortẽ obijt. Sed is, non ita, ut dixiſti. M. Catonis prætorij uiri, qui ſe Vticæ occidit, & quẽ Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Cenſorij, ille aũt pronepos fuit, propterea neceſſum eſt, patrẽ hunc ei fuiſſe. Hic. n. nepos, cuius hæc modo prolata oratio eſt filium quidẽ maiorem Catonẽ habuit, ſed non eum, qui Vticæ perijt, ſed qui cũ ædil. curulis, & PRAET. fuiſſet in Galliã Narbonenſem profectus, ibi uita functus eſt. Ex altero autẽ uiro Cenſorij filio longe natu minore, quẽ Salonianum eſſe appellatũ dixi duo nati ſunt. L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato. Trib. Pleb. fuit, & preturam petens mortem obijt, exque eo natus eſt Mar. Cato prætorius, qui ſe bello ciuili Vticæ interemit, de cuius uita, laudibusque, cum M. Tullius ſcriberet, pronepotem eum Catonis Cenſorij dixit fuiſſe. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita eſt, non ſolum generis ipſius tramitibus, ſed temporum quoque ſpatio differre Nam quia ille Salonianus, in extrema patris ætate, ſicuti dixi, natus fuit, prognati quoque ab eo aliquanto poſteriores fuerunt, quam qui a maiore fratre eius geniti erãt. Hanc quoq; temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipſa oratione, cum eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris, nobis audientibus dixit, quæ poſtea ita eſſe, uti dixerat, cognouimus, cum & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia porcia legeremus.

Quod a ſcriptoribus elegantiſſimis maior ratio habita ſit ſonitus uocũ, atq; uerborum iucundioris, quæ a græcis εὐφωνία, dicitur, quam regulæ diſciplina, quæ a grãmaticis reperta eſt. CAPVT. XX.

INterrogatus eſt Probus Valerius, quod ex familiari eius quondã comperi, hasne urbis, an has urbes, & hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uerſum inquit, pangis, aut orationem ſolutam ſtruis, atque ea uerba dicenda ſunt, non finitiones illas prærancidas, neque fetudinas grammaticas ſpectaueris ſed aurem tuam interroga, quo quid loco conueniat dicere, quod illa ſuaſerit, id profecto erit rectiſſimũ. Tũ is, qui quæſierat, quonãmodo inquit, uis aurẽ meã interrogem? Et Probum ait reſpondiſſe, quo ſuã Virgilius percunctatus eſt, qui diuerſis in locis, urbes, & urbis dixit, arbitrio, conſilioq; uſus auris. Nã in primo Georgicon, quẽ

ego inquit, librum manu ipſius collectum legi, urbis per i literam ſcripſit.

Verba e uerſibus eius hæc ſunt.

Vrbis ne inuiſere Cæſar,
Terrarumq; uelis curam.

Verte enim, & muta, ut urbes dicas, inſipidius neſcio quid facies, & pinguius. Cōtra in. III. Aeneidos, Vrbes dixit, per e litteram.

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut urbis dicas, nimis exilis uox erit, & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia eſt in conſonātia uocum proximarum. Præterea idem Virg. turrim dixit, non turrem, & ſecurim non ſecurem.

Turrim in præcipiti ſtantem. &
Incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Quæ ſunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm ſi ſuo utrunq; loco per e literam dicas. At ille, qui interrogauerat rudis profecto, & aure agreſti homo, Cur inquit, aliud alio in loco potius, rectiusq; eſſe dicas, non ſane intelligo. Tum Probus iam commotior, Noli inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nā cum id genus ſis, quod uideo, ut ſine iactura tui pecces, nihil perdes utrū dixeris. His tum uerbis Probus, & hac fini hominem dimiſit, ut mos eius fuit erga indociles prope inclementer. Nos autem aliud quoq; poſtea conſimiliter a Virgilio duplici modo ſcriptum inuenimus. Nam tres, & tris poſuit eodem in loco, ea iudicij ſubtilitate, ut ſi aliter dixeris, mutaueriſq;, & aliquid tamen auris habeas, ſentias ſuauitatem ſonitus diuidere. Verſus ex decimo hi ſunt.

Tres quoq; threicios boreæ de gente ſuprema,
Et tris, quos idas pater, & patria Iſmara mittit.

Tres hic, tris illic, utrunq; penſiculate, modulateq; reperies ſuo quicq; in loco ſonare aptiſſime. Sed in illo quoq; itidem Virgilij uerſu.

Hæc finis Priami fatorum,

ſimul ut & hic finis dicas, durum, atq; abſonum erit. Reſpuentq; aures, quod mutaueris. ſicut illud contra eiuſdem Virgilij inſuauius facias, ſi mutes.

Quem das finem rex magne laborum?

Nam ſi ita dicas, quam das finē? iniucundū neſcio quo pacto, & laxiorē uocis ſonū feceris. Ennius itē rectos cupreſſos dixit, contra receptū uocabuli genus, hoc uerſu.

Capitibus nutantis pinos, rectoſq; cupreſſos.

Firmior ei credo, & uiridior ſonus eſſe uocis uiſus eſt rectos dicere cupreſſos, quā rectas. Contra uero idem Ennius in annali duodeuiceſimo, aere fulua dicit non fuluo. Non ob id ſolum, quod Home. ἀέρα βαθεῖαν dicit, Sed quod hic ſonus (opinor) uocabilior eſt uiſus, & amœnior. Sicuti etiam M. Ciceroni mollius, teretiusq; uiſum eſt in quinta, in Verrem, fretu ſcribere quam freto. Peranguſto inquit, fretu diuiſa. Erat enim craſſius, uaſtiusq;, peranguſto freto dicere. Itidem in ſecunda ſimili uſus modulamine. Manifeſto peccatu inquit, non peccato. hoc enim ſcriptum eſt in uno, atq; in altero antiquiſſimæ fidei libro Tironiano reperi. Verba ſunt Cicer. hæc. Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, ſummæ turpitudinis eſſet expers, nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuiſſet in facto, tum impudentior uideretur, ſi negaret. Huius autem uocis cum elegantior hoc in loco ſonus, & tum ratio certa, & probata eſt. hic enim peccatus, quaſi peccatio, recte, latineque dicitur. Sicut hic inceſtus, non qui admiſit, ſed quod admiſſum eſt, & hic tributus, quod tributum nos dicimus, a pleriſque ueterum dicta ſunt. hic quoq; adlegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proq; arbitratione dicuntur. Qua ratione ſeruata, arbitratu, & adlegatu meo dicimus. ſic igit̄ in manifeſto peccatu dixit, ut in manifeſto inceſtu ueteres dixerūt. Non quin latinū eſſet peccato dicere, ſed quia in loco iſto poſitū ſubtilius ad aurē molliusq; eſt. Lucreti⁹ æq; auribus inſeruiēs, funē fœminino genere appellauit, in hiſce uerſibus

Haud, ut opinor, enim mortalia ſæcla ſuperne
Aurea de cœlo demiſit funis in arua.

Cum dicere uſitatius, manente numero poſſet.

Aureus e celo demiſit funis in arua.

Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero antiſtitas dicit non ſecundum grammaticã legem antiſtites. Nam cum inſolentias uerborum a ueteribus dictorum plerunq; re-
» ſpueret, huius tamen uerbi in ea parte ſonitu delectatus. Sacerdotes inquit, Cereris, at
» q; illius fani antiſtitæ uſq; adeo in quibuſdam, neq; rationem uerbi, neq; conſuetudinẽ
» ſed ſolam aurem ſecuti ſunt, ſuis uerba modulis penſitantem. Quod qui non ſentiunt
» inquit idem ipſe M. Cicero cum de numeroſa, & apta oratione diſſereret, quas aureis habeant, aut quid in ijs hominis ſimile ſit, neſcio. Illud uero cum primis apud Homerum ueteres grammatici adnotauerunt, quod cum dixiſſet quodam in loco, κολοιούς τε ψῆράς τε, Alio in loco non ψηρῶν, ſed ψαρῶν dixit.

τῶν δ᾽ ὥς τε ψάρων νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.

Secutus non communem, ſed propriam in quocunq; uocis ſitu iucunditatem. Nã ſi alterum in alterius loco ponas, utrunq; feceris ſonitu inſuaue.

Verba T. Caſtritij rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de ueſtitu, atq; calciatu non decoro. CAPVT XXI.

T. Caſtritius rhetoricę diſciplinę doctor, qui habuit Romę locum principem declamandi, & docendi ſumma uir authoritate, grauitateq;, & a D. Adriano in mores atq; literas ſpectatus, cum me pręſente (uſus ſum eñ eo magiſtro) diſcipulos quoſdam ſuos ſenatores uidiſſet diẽ feriato tunicis, & lacernis indutos, & gallicis calciatos, equidem inquit, maluiſſem uos togatos eſſe. Pigitũ eſt cinctos ſaltem eſſe, & penulatos. Sed ſi hic ueſter huiuſcemodi ueſtitus de multo iã uſu ignoſcibilis eſt, ſoleatos tamen uos Po. Ro. Senatores, per urbis uias ingredi nequaq; decorum eſt. Nõ hercle uobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tul. pro turpi crimine obiectauit. Hæc me audiente Caſtritius, & quædam alia ad eam rem conducentia romane, & ſeuere dixit. pleriq; autem ex ijs, qui audierant, requirebãt, cur ſoleatos dixiſſet, qui gallicas, non ſoleas haberent. Sed Caſtritius profecto ſcite, atque incorrupte locutus eſt. Omnia enim ferme id genus, quibus plãtarum calces tãtum infime teguntur, cætera prope nuda, & teretibus habenis iuncta ſunt, ſoleas dixerunt. Nonnunquam uoce græca crepidulas. Gallicas aũt uerbum eſſe opinor nouum, nõ diu añ ętatem M. Ciceronis uſurpari cœptum. Itaq; ab eo ipſo poſitum eſt in ſecunda Antonia-
» rum. Cum gallicis inquit, & lacerna cucurriſti. Neq; in ea ſignificatione id apud quẽquam alium ſcriptum lego, grauioris duntaxat authoritatis ſcriptorem. ſed (ut dixi) crepidas, & crepidulas, prima ſyllaba correpta id genus calciamentum appellauerunt quod græci κρηπῖδας uocant. Eiuſq; calciamenti ſutores crepidarios dixerunt. Sem-
» pronius Aſellio in libro rerum geſtarum. XIIII. Crepidarium inquit, cultellum rogauit a crepidario ſutore.

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt Dijs, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum inter quas Marti Nerienẽ tribuunt, & quid Neriene, ſeu Nerio nomen importet. CAPVT. XXII.

COmprecationes deorum immortalium, quæ ritu Romano fiunt, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum Po. & in pleriſq; antiquis orationibus. In ijs ſcriptũ eſt Luaciam Saturni, Salaciam Neptuni, Horã Quirini, Iurites Quiritij, Maiam Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienẽ quoq; Martis. Ex quibus id, quod poſtremum poſui, ſic pleroſq; dicere audio, ut primam in eo ſyllabã producant, quo græci modo dicunt νηρεΐδας, maris deas. Sed qui probe locuti ſunt, primã correptam dixerunt tertiam produxerunt. Eſt enim rectus caſus uocabuli, ſicut in libris ueterum ſcriptum eſt, Nerio. quamquam M. Varro in ſatyra menippea, quæ inſcribitur σκιαμαχία uel κριομαχία nõ nerio, ſed neriones uocatiue dicit in his uerſibus.

» Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
» Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

Ex quo nominandi quoque caſum eundẽ fieri neceſſum eſt. Sed nerio a ueteribus ſic declinatur quaſi Anio. Nam perinde ut anienem, ſic nerienem dixerunt, tertia ſylla-

ba producta. Id autem, ſiue nerio, ſiue nerienes eſt, ſabinum uerbum eſt. Eoq; ſignificatur uirtus, & fortitudo, itaq; ex Claudijs, quos a Sabinis oriũdos accepimus, qui erat egregia, atq; præſtanti fortitudine, Nero appellatus eſt. ſed id Sabini a græcis accepiſſe uidentur, qui uincula, & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. Vnde nos quoq; latine neruos appellamus. Nerio igitur Martis uis, & potentia, & maieſtas quædam eſſe Martis demonſtratur. Plautus autem in truculento, coniugem eſſe Nerienem Martis dicit. Atq; id ſub perſona militis in hoc uerſu.

Mars peregre aduenians ſalutat Nerienem uxorem ſuam

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comice Plautum imperito, & incondito militi falſam, nouamq; opinionem tribuiſſe, ut Nerienem coniugem eſſe Martis putaret. Sed id perite magis, quam comice dictum intelliget, qui leget. Cn. Gellij annalem tertium, in quo ſcriptum eſt, Herſiliam, cum apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret, ita precatam eſſe. Neria Martis te obſecro pacem date, uti liceat nuptijs proprijs, & proſperis uti, quod de tui coniugis conſilio contigit uti nos itidem integras raperent, unde liberos ſibi, & ſuis poſteris, patriæ pararent. De tui inquit coniugis conſilio, Martem ſcilicet ſignificans, per quod apparet non eſſe id poetice a Plauto dictum ſed eam quoq; traditionem fuiſſe, ut Nerio a quibuſdam uxor eſſe Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum eſt, quod Gellius Neria dicit per a literam, non nerio, neq; Nerienes. Præter Plautum etiam, Præterq; Gellium, Licinius Imbrex uetus comœdiarum ſcriptor in fabula, quæ Neæra inſcripta eſt, ita ſcripſit,

Nolo ego Neæram te uocent, ſed Nerienem.
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem ſenarij numerus huiuſce uerſus habet, ut tertia in eo nomine ſyllaba, contra quam ſupra dictum eſt, corripienda ſit. Cuius ſonitus quanta apud ueteres indifferentia ſit, notius eſt, quam plura in id uerba ſumenda ſint. Ennius autem in primo annali in hoc uerſu.

Nerienen Mauortis.

Et hercle, niſi, quod minime ſolet, numerum ſeruauit, primam ſyllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiuſmodi eſt, quod in commentario quodam Seruij Claudij ſcriptum inueni. Nerio dictum quaſi neirio, hoc eſt ſine ira, & cum placiditate, ut eo nomine mitem, trãquillumq; fieri Martem precemur. Ne ẽm particula, ut apud græcos, ita plerunq; in latina quoq; lingua priuatiua eſt.

M. Catonis conſularis, & cenſorij pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine, & non re. CAPVT. XXIII.

M. Cato conſularis, & cenſorijs publicis iam, priuatiſque opulentus rebus uillas ſuas inexcultas, & rudes ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit, ad annum uſq; ætatis ſuæ ſeptuageſimum, atq; ibi poſtea his uerbis utitur. Neq; mihi inquit ędificatio, neq; uaſum, neq; ueſtimentum ullum eſt in manu pretioſum, neq; pretioſus ſeruus, neq; ancilla. Siquid eſt inquit, quo utar, utor. Si non eſt, ego ſum, cuiq; per me uti, atq; frui licet. Tum deinde addit, uitio uertunt, quia multa egeo. At ego illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Tuſculani hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamque inopiam, quam græcæ iſtorum præſtigiæ philoſophari ſeſe dicentium, umbraſque uerborum inanes fingentium, qui ſe nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt, cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæſitum, tractatumq; quid ſint manubiæ, atque inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem ſignificantibus. CAPVT. XXIIII.

IN faſtigijs fori Traiani Simulachra ſunt ſita circumundiq; inaurata equorũ, atq; ſignorum militarium, ſubſcriptumque eſt ex manubijs. quærebat Phauorinus, cum in area fori ambularet, & amicum ſuum COS. operiretur, cauſas pro tribunali cognoſcentem, noſq; tunc eum ſectaremur. quærebat inquam, quid nobis

m

uideretur ſignificare proprie manubiarum illa inſcriptio. tum quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudijs doctrinæ multi, atq; celebrati nominis, Ex manubijs inquit, ſignificat ex præda, manubiæ enim dicuntur præda, quæ manu capta eſt. Etiã ſi inquit Phauorinus, opera mihi princeps, & prope omnis in literis, diſciplinisq; græcis ſumpta eſt non uſq; eo tamen infrequens ſum uocum latinarum, quas ſubſiciuo, atque tumultuario ſtudio colo, ut hanc ignorem interpretationem uulgariam, quod eſſe dicantur manubiæ præda. Sed quæro an M. Tullius uerborum homo diligentiſſimus in oratione, quam dixit de lege agraria Calendis Ianuarij contra Rullum, inani, & illepida geminatione iunxerit manubias, & prędam, ſi duo hæc uerba idem ſignificãt, neque ulla re aliqua diſſident. Atq; ut erat Phauorinus egregia quadam, uel diuina memoria, uerba ipſa M. Tullij ſtatim dixit, ea nos adſcribimus hic, prædam, manubias, ſectionem, Caſtra deniq; Cn. Pompeij ſedente imperatore Xuiri uendent. Et infra itidem duo hæc ſimul iunctim poſita dixit, ex pręda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eũ conuertit, qui manubias eſſe prædam dixerat. Et uidetur ne tibi inquit, utroque in loco Mar. Cicero duobus uerbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus inepte, & frigide eſſe uſus? Ac tali ioco dignus, quali apud Ariſtophanem facetiſſimum comicorũ Euripides Aeſchylum inſectatus eſt, cum ait.

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴσχυλος,
ἥκω γὰρ ἐς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
νὴ τὸν Δί' ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι.
χρῆσον σὺ μάκτραν. εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

Nequaquam uero inquit ille, talia uidentur, quale eſt, μάκτρα καὶ κάρδοπος, quæ a poetis, uel oratoribus græcis, noſtrisq; celebrandæ, & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribusue nominibus frequentantur. Quid igitur inquit Phauorinus, ualet hęc repetitio, inſtauratioque eiuſdem rei, ſub alio nomine in manubijs, & in præda? Num ornat, ut alioqui ſolet, orationem? Num eam modulatiorem, aptiorẽq; reddit? Num onerandi, uel exprobrandi criminis cauſa, exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? Sicuti in libro eiuſdem M. Tullij, qui de conſtituendo accuſatore eſt, una eademque res pluribus uerbis uehementer, atque atrociter dicitur. Sicilia tota, ſi una uoce loqueretur, hoc diceret. Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas ſemel dixiſſet, ſedes, delubraque addidit quæ ſunt ipſa quoq; in urbibus. Item in eodem libro ſimili modo. Siciliam inquit, prouinciam C. Verres per triennium depopulatus eſſe, Siculorum ciuitates uaſtaſſe, domos exinaniſſe, fana ſpoliaſſe dicitur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciam dixerit, atq; etiam inſuper ciuitates addiderit, domos etiam, & fana, quæ infra poſuit, comprehendiſſet, uerba hæc item multa, atq; uaria depopulatus eſſe, uaſtaſſe, exinaniſſe, ſpoliaſſe. Nonne unam, & eandem uim in ſeſe habent? Sane, ſed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quanquam eadẽ fere ſint, & ex una ſententia cooriantur, plura tamen eſſe exiſtimantur, quoniam & aures, & animum ſæpius feriũt, hoc ornatus genus in crimine uno uocibus multis atq; ſæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiquiſſimus in orationibus ſuis celebrauit, Sicuti in illa, quæ inſcripta eſt, de decem hominibus, cum Thermum accuſauit, quod decem liberos homines eodem tempore interfeciſſet, hiſce uerbis eandem rem omnibus ſignificãtibus uſus eſt, Quæ quoniam ſunt eloquentiæ latinæ tunc primum exorientis lumina, uerba quædam ſubluſtria, libitum eſt ea mihi ἀπομνημονεῦσαι. Tuum nefarium facinus peiore facinore operire poſtulas, ſuccidias humanas facis, decem funera facis, decem capita libera interficis, decem hominibus uitam eripis indicta cauſa, iniudicatis, indemnatis. Item M. Cato in orationis principio, quam dixit in Senatu pro Rhodienſibus, cũ uellet res nimis proſperas dicere, tribus uocabulis idem ſentiẽtibus dixit. Verba eius hæc ſunt. Scio ſolere pleriſq; hominibus in rebus ſecũdis, atq; prolixis, atq; proſperis animum excellere, atq; ſuperbiam, atq; ferocitatẽ augeſcere. Itidẽ Cato ex originũ ſeptimo in oratione, quam contra Ser. Galbam dixit, compluribus uocabulis ſuper eadem re uſus eſt. Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, ſenectus,

uerum enim uero cum tantam Remp. agier arbitrarer. Sed ante omneis apud Home „
rum eiuſdem rei, atq; ſententiæ luculenta exaggeratio eſt. „

ἕκτορα δ' ἐκβελέων ὕπαγε ζεύς. ἔκ τε κονίης.
ἐκ τ' ἀνδροκτασίης. ἔκ θ' αἵματος. ἔκ τε κυδοιμοῦ.

Item alio in uerſu.

ὑσμιναί τε. μάχαι τε. φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cum omnia iſta utrobiq; multa, & continua nomina nihil plus demonſtrent, quam prælium, huius tamen rei uaria facies delectabiliter, ac decore multis, uarijsque uerbis depicta eſt. Neq; non illa quoque apud eundem poetam una in duobus uerbis ſententia cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim cum inter Aiacem, & Hectorē decertantes armis intercederet, is ad eos uerbis uſus eſt.

μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθον.

In quo uerſu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod ſuperius ſignificans ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum, & conſarcinatum. Eſt enim hoc inane admodum, & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ ſtudio flagrantibus peruicaciam, ferociamq;, & cupidinem pugnæ leniter tamen, ac placide obiurgaret, atrocitatem rei, & culpam perſeuerandi bis idem dicendo alio, atq; alio uerbo auxit, inculcauitque. duplexq; eadem compellatio admonitionem facit inſtantiorem. Nec illa quidem eiuſdē ſignificationis repetitio ignaua, & frigida uideri debet.

μνηστῆρσιν δ' ἄρα τηλεμάχω θάνατόν τε μόρον τε
ἤρτυον. quod bis idem dixerit. θάνατον καὶ μόρον.

Indignitas enim moliendæ tam acerbæ, tamq; iniuſtæ necis, miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterum quis tam obtuſo ingenio eſt, qui non intelligat πολεμίζετε, & μάχεσθον, uerba idem duo ſignificantia non fruſtra poſita eſſe, ut illa quoq;.

βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα

neq; ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant, ſed hortamentum eſſe acre, imperatæq; celeritatis. Verba quoq; illa M. Ciceronis in L. Piſonem trigemina, etiam ſi dure auris hominibus non placent, non uenuſtatem modo numeris quæſiuere, ſed figuram, ſimulationemq; oris pluribus ſimul uocibus uerberauerunt. Vultus denique inquit totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in fraudem homines impulit. hic eos, quibus erat ignotus, decepit, feſellit, induxit. Quid igitur ſimile eſt, inquit, apud eundē in præda, & manubijs? Nihil profecto iſtiuſmodi. Nam neque ornatus fit additis manubijs, neq; exaggeratius, modulatiusue. ſed aliud omnino præda eſt, ut in libris rerum, uerborumque ueterum ſcriptum eſt, aliud manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt. Manubiæ uero appellatæ ſunt pecunia a quæſt. ex uenditione prædæ redacta, utrunq; ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia Xuiros ablaturos, perſecuturosque prædam, quæ non dum eſſet uenundata, & pecuniam, quæ ex uenditione prædæ percepta eſſet. Itaque hæc inſcriptio, quam uidetis, ex manubijs non res, corporaq; ipſa prædæ demonſtrat (Nihil enim captum eſt horum a Traiano ex hoſtibus) ſed facta eſſe hæc, comparataq; ex manubijs, ideſt ex pecunia prædatitia declarat. Manubiæ enim ſunt, ſicuti iam dixi, non præda, ſed pecunia per quæſt. Po. Ro. ex præda uendita contracta. Quod per quæſt. autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario ſignificari. Nam cura ærarij a quæſt. ad præfec. translata eſt. Eſt tamen nonnuſquam inuenire, ita ſcripſiſſe quoſdam non ignobiles ſcriptores, ut aut temere, aut incurioſe prædam pro manubijs, & manubias pro præda poſuerint. & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerunt. Quod facere conceſſum eſt, ſcite id, periteque facientibus. Sed enim qui proprie, atque ſignate locuti ſunt, ſicuti hoc in loco M. Tullius manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in caſu uocandi, primam ſyllabam acuendam eſſe, Et item alia ex eiuſdem uerbis ad rectam ſcripturam pertinentia.

CAPVT. XXV.

P. Nigidij uerba ſunt, ex commentariorum grãmaticorum. XXIIII. hominis in diſciplinis doctrinarum omniũ præcellentis. Deinde inquit, uoculatio qui poterit ſeruari, ſi non ſciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi, aut uocandi ſint? Nam interrogandi ſecunda ſyllaba ſuperiore tono eſt quam prima. Deinde nouiſſima deijcitur. At in caſu uocandi ſummo tono eſt prima. Deinde gradatim deſcendũt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed ſiquis nunc Valerium appellans, in caſu uocandi ſecundũ id præceptum Nigidij acuerit primã, nõ aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit, & quem accẽtum nos dicimus, uoculationem appellat, & caſum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus. Id quoque in eodem libro Nigidiano animaduertimus. Si huius inquit, amici, uel huius magni ſcribas unum, i, facito extremum, Sin uero hi magnei, hi amicei caſu multitudinis recto, tum ante, i, ſcribendum erit e. Atq; idipſum facies in ſimilibus. Item ſi huius terrei ſcribas, i, litera ſit extrema. Si huic terræ per e ſcribendũ eſt. Item mi qui ſcribit in caſu interrogandi, uelut cum dicimus mi ſtudioſus, per i, unũ ſcribat non per e, ac cum mei, tum per e, & i, ſcribendum eſt, quia dandi caſus eſt. Hęc nos authoritate doctiſſimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoque rerum ſcientiam quærunt, non prætermittenda exiſtimauimus.

De uerſibus, quos Virgilius ſectatus uidetur Homeri, ac Parthenij. CAPVT. XXVI.

PArthenij poetæ uerſus eſt,

γλαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ

Eum uerſum Virgilius æmulatus eſt. Itaq; fecit duobus uocabulis uenuſte immutatis parem,

Glauco, & Panopeæ, & Inoo melicertæ,

Sed illi Homerico non ſane rẽ parẽ, neq; ſimilẽ fecit. Eſſe. n. uidet Homeri ſimplicior & ſyncerior. Virgilij aũt νεωτερικότερος, & quodã quaſi ferrumine immiſſo fucatior.

ταῦρον δ' ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ ποσειδῶνι.

Taurum Neptunno, taurum tibi pulcher Apollo.

De ſententia Panetij philoſophi, quam ſcripſit in libro de officijs ſecundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti, paratique ſint. CAPVT. XXVII.

LEgebatur Panætij philoſophi lib. de officijs ſecundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio, maximoq; opere æmulatus eſt. Ibi ſcriptum eſt, tum multa alia ad bonam frugẽ ducentia, tum uel maxime quod eſſe, hærereq; in animo debet. Id autem eſt ad hanc ferme ſententiam. Vita inquit hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac ſibi, ſuiſque eſſe uſui uolunt, negotia, periculaque ex improuiſo adſidua, & prope quotidiana fert. ad ea cauenda, atque declinanda perinde eſſe oportet animo ſemper prompto, atque intento, ut ſunt athletarum, qui pancratiaſtæ uocantur. Nam ſicuti illi ad certandum uocati, proiectis alte brachijs conſiſtunt, caputque, & os ſuum manibus oppoſitis quaſi uallo præmuniunt, membraque eorum omnia, prius quam pugna mota eſt, aut ad uitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata, ita animus, atque mens uiri prudẽtis aduerſus uim & petulantias iniuriarum omni in loco, atque in tempore proſpiciens debet eſſe erecta, ardua, ſepta, ſolida, expedita, nunquam conniuens, nuſquam aciem ſuam flectens Conſilia, cogitationesque contra fortunæ uerbera, contraq; inſidias iniquorum, quaſi brachia, & manus protendens, ne qua in re, aduerſa, & repentina incurſio imparatis improtectisq; nobis oboriatur.

Quod Quadrigarius cum multis mortalibus dixit, an quid, & quantum differret, ſi dixiſſet cum multis hominibus. CAPVT. XXVIII.

VErba ſunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius. XIII. Concione dimiſſa Metellus in capitolium uenit cum multis mortalibus. Inde cum domũ pro ficiſcitur tota ciuitas eum reduxit. Cum is liber, eaq; uerba M. Frontoni no bis ei, ac plerisq; alijs aſſidentibus legerentur, & cuidam, haud ſane uiro indocto, uideretur multis mortalibus, pro hominibus multis inepte, frigideq; ĩ hiſtoria nimisq; id poeticę dixiſſe, Tũ Fronto illi, cui hoc uidebatur. An tu inquit aliarũ homo rerũ iudicij elegãtiſſimi, mortalibus multis ineptum tibi uideri, & frigidum dicis? Nil aũt arbitrare cauſæ fuiſſe, quod uir modeſtus, atq; puri, & prope quotidiani ſermonis mortalibus maluit, quã hominibus dicere? Eandẽq; credis futurã fuiſſe multitudinis demonſtrationem, ſi cum multis hominibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego quidem inquit, ſic exiſtimo, niſi me ſcriptoris iſtius, omnisque antiquæ orationis amor, atq; ueneratio cęco eſſe iudicio facit, longe, lateq; eſſe amplius, plixius, fuſius in ſignificãda totius prope ciuitatis multitudine mortales q̃ homines dixiſſe. Nanq; multorum hominũ appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi, atque includi poteſt. Multi autem mortales neſcio quo pacto, & quodam ſenſu inenarrabili omne fere genus, quod in ciuitate eſt, & ordinũ, & ætatum, & ſexus comprehẽdunt. Quod ſcilicet Quadrigarius ita (ut res erat) ingentem, atq; promiſcuam multitudinẽ uolens oſtendere, cum multis mortalibus Metellũ in capitoliũ ueniſſe dixit ἐμφατικώτερον, q̃ ſi cũ multis hominibus dixiſſet. Ea nos omnia, quę Fronto dixit, cum, ita ut par erat, nõ adprobantes tantũ, ſed admirantes quoq; audiremus, Videte tamẽ inquit, ne exiſtimetis ſemper, atq; in omni loco mortales multos, pro multis hominibus dicendũ. Ne plane fiat græcũ illud de Varronis Satyra prouerbiũ, τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc iudicium Frontonis etiã in paruis, minutisq; uocabulis, non prætermittendũ putaui, ne nos forte fugeret, lateretq; ſubtilior, huiuſcemodi uerborũ conſyderatio.

Non hactenus eſſe faciem, qua uulgo dicitur. CAPVT. XXIX.

ANimaduertere eſt pleraq; uerborum latinorũ, ex ea ſignificatione, in qua nata ſunt, deceſſiſſe, uel in aliã lõge, uel in proximam, eamq; deceſſionẽ factam eſſe conſuetudine, & inſcitia temere dicentiũ, quę cuiuſmodi ſint, nõ didicerint. Sicuti quidã faciẽ eſſe hominis putãt, os tantũ, & oculos, & genas, quod græci πρόσωπον dicunt. Quando facies ſit forma omnis, & modus, & factura quædam corporis totius a faciendo dicta, ut ab aſpectu ſpecies, & a fingendo figura. Itaq; Pacuuius in tragœdia, quę Niptra inſcribit, faciẽ dixit hominis pro corporis lõgitudine.

Aetate inquit, integra, feroci ingenio, facie procera uirum. »

Non ſolum autem in hominum corporibus, ſed etiam in rerum cuiuſque modi aliarum facies dicitur. Nam montis, & cœli, & maris facies, ſi tempeſtiue dicatur, probe » dicitur. Salluſtij uerba ſunt ex hiſtoria ſecunda. Sardinia in Africo mari, facie ueſtigij » humani in orientem, quam in occidentem latior prominet. Ecce autem id quoque in mentem uenit, quod etiam Plautus in Penulo, faciem pro totius corporis, colorisque habitu dixit. Verba Plauti hæc ſunt,

Sed earum nutrix, qua ſit facie mihi expedi. »
Statura non magna corpore aquiloſt. »
Ipſaſt ſpecie uenuſta ore, atq; oculis pernigris. »

» formam quidem hercle uerbis depinxit probe. Pręterea memini Quadrigarium in XIX. faciem pro ſtatura, totiusq; corporis figura dixiſſe.

Quid ſit in ſatyra M. Varronis caninũ prandium. CAPVT. XXX.

LAudabat, uenditabatq; ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo inepte glorioſus, tanquam unus eſſet ſub omni cœlo ſatyrarum M. Varronis enarrator quas partim cynicas, alij menippæas appellant, & iaciebat inde quædam non admodum difficilia, ad quæ cõijcienda adſpirare poſſe neminem dicebat. Tũ forte cum ego librum ex ijſdem ſatyris ferebam, qui ὑδροκύων inſcriptus eſt. Propius igitur acceſſi, & noſti inquam magiſter uerbum illud ſcilicet uetus? Egregiam Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei. Oro ergo te legas hos uerſus pauculos, &

m iij

prouerbij iſtius, quod in his uerſibus eſt, ſententias dicas mihi. Lege inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam inquã pacto legere ego poſſum, quæ non adſequor? Indiſtincta nanq; fient, & confuſa, quæ legero, & tuam quoq; impediet intentionem. Tunc alijs etiam, qui ibi aderãt, compluribus idem comprobantibus, deſyderantibusq;, accipit a me librum ueterem fidei ſpectatæ luculente ſcriptum Accipit autem inconſtantiſſimo uultu, & mœſtiſſimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercle poſtulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ij magis in legendo deridiculi fuiſſent. Ita & ſententias intercidebat, & uerba corrupte pronuntiabat. Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus. Et uides inquit, oculos meos ægros, adſiduisq; lucubrationibus prope iam perditos? Vix ipſos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis reuiſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Recte inquam ſit oculis magiſter tuis. Sed in quo illis nihil opus eſt id rogo te, dicas mihi. Caninum prãdium in hoc loco, quem legiſti, quid ſignificat? Atq; ille egregius nebulo, quaſi difficili quęſtione perterritus, exurgit ſtatim Et abiens non inquit, paruam rem quæris, Talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouerbium eſt, uerba hæc ſunt, nõ uides apud Mneſtheum ſcribi, tria genera eſſe uini, nigrum, album, medium. Quod uocãt κιῤῥὸν giluum, & nouum, uetus medium, & efficere nigrum uires, album urinam, medium πίψιν, Nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uero eſſe prandium caninum. Quid ſignificet prandium caninum, rem leuiculam diu, & anxie quæſiuimus. Prandium aũt abſtemium, in quo nihil uini potatur, caninum dicitur, quoniam canis uino caret. Cum igitur medium uinum appellaſſet, quod neq; nouum eſſet, neq; uetus, & plerunq; homines ita loquantur, ut omne uinum, aut nouum eſſe dicant, aut uetus, nullam uim habere ſignificauit neq; noui, neq; ueteris, quod medium eſſet. Idcirco pro uino non habendum, quia neq; refrigeraret, neq; calefaceret, refrigerare id dicit, quod græce dicitur ἀναψῦξαι.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER XIIII.

Diſſertatio Phauorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu, motibusque ſyderum, & ſtellarum facta ſe hominum dicturos pollicentur.

CAPVT. PRIMVM.

ADuerſum iſtos, qui ſe Chaldæos, ſeu genethliacos appellant, ac de motu, deq; poſitu ſtellarum dicere poſſe, quæ futura ſunt, profitentur, audiuimus quondam Phauorinum philoſophum Romæ græce diſſerentẽ egregia, atq; illuſtri oratione, exercendi ne, aut oſtendendi gratia ingenij, an quod ita ſerio, iudicatoque exiſtimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum, argumentorumq;, quibus uſus eſt, quoad eius meminiſſe potui, egreſſus ibi ex auditione propere annotaui. Eaq; fuerunt ad hãc ferme ſententiã. Diſciplinã iſtam Chaldæorum tantæ uenuſtatis non eſſe, quantæ uideri uolunt Neq; eos principes eius, authoresq; eſſe, quos ipſi ferãt, ſed id præſtigiarum, atq; offuciarum genus commentos eſſe homines æruſcatores, & cibum, quæſtumq; ex mendacijs captantes, atque eos, quoniam uiderent terrena quędam inter homines ſita, cœleſtium rerum ſenſu, atque ductu moueri, quale eſt, quod oceanus, quaſi lunæ comes cum ea ſimul ſeneſcit, adoleſcitq;, hinc uidelicet ſibi argumentum ad perſuadendum parauiſſe, ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua, & maxima, tanquam ſtellis, atque ſyderibus euincta duci, & regi. eſſe autem nimis quã ineptum, abſurdum,

cp,ut quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit,negotium quoq; alicuius, quod ei forte de aquæ ductu cum riualibus, aut de comuni pariete cum uicino apud iudicem eſt,ut exiſtimemus id negotium, quaſi habena quadã de cœlo uinctũ guberⸯ ri. Quod & ſi ui, & ratione quapiam diuina fieri poteſt, nequaq; tamen id cenſebat in tam breui,exiguoq; uitæ ſpatio,quantouis hominis ingenio cõprehendi poſſe,& per cipi. Sed coniectari pauca quædam,ut uerbo ipſius utar, παχυμερέστερον. nullo ſcientia rum fundo concepta,ſed fuſa,& uaga,& arbitraria,qualis longinqua oculorum acies eſt,per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximũ inter deos atq; homiⸯ nes differt, ſi homines quoq; res omneis poſt futuras prænoſcerent. Ipſam deinde ſyⸯ derum,ſtellarumq; obſeruationẽ,quam eſſe originem ſcientiæ ſuæ prædicarent,haud quaquam putabat liquide conſiſtere.Nam ſi principes Chaldęi,qui in patentibus cam pis colebant ſtellarum motus,& uias,& diſceſſiones,& cœtus,intuẽtes quid ex ijs efⸯ ficeretur,obſeruauerunt,procedat inquit,hæc ſane diſciplina,ſed ſub ea modo inclinaⸯ tione cœli,ſub qua tunc chaldæi fuerunt. Non enim poteſt inquit, ratio chaldæorum obſeruationis manere,ſiquis ea uti uelit ſub diuerſis cœli regionibus. Nam quanta inⸯ quit,partium, circulorumq; cœli,ex deuergentia, & conuexionibus mundi uarietas ſit,quis nõ uidet? Eædẽ igitur ſtellæ,per quas omnia diuina,humanaq; fieri contendũt ſicuti ne uſquequaq; pruinas,aut calores cient,ſed mutant,& uariant,tempeſtateſque, eodem in tempore alibi placidas,alibi uiolentas mouent,cur non euẽta quoq; rerum, ac negotiorũ,alia efficiunt in Chaldęis,alia in Getulis,alia apud Danubium,alia apud Nilum? Per autem inquit,inconſequens,ipſum quidem corpus, & habitum tam proⸯ fundi aeris ſub alio, atq; alio cœli curuamine non eundem manere, In hominum autẽ negotijs ſtellas iſtas opinari idem ſemper oſtendere,ſi eas ex quacunq; terra conſpexe ris. Præterea mirabatur id cuiq; pro præcepto liquere, Stellas iſtas, quas a Chaldæis, & Babylonijs ſiue Aegyptijs obſeruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius erroⸯ nes uocat,non eſſe plures quam uulgo dicerentur. Poſſe enim fieri exiſtimabat, ut & alij quidã planetæ pari poteſtate eſſent,ſine quibus recta,atq; perpetua obſeruatio per fici non quiret,neq; eos tamen cernere homines poſſent propter exuperantiã uel ſplẽⸯ doris,uel altitudinis. Nam & quædam inquit ſydera e quibuſdam terris conſpiciũtur earumq; terrarum hominibus nota ſunt. ſed eadem ipſa ex omni terra alia non uidenⸯ tur, & ſunt alijs omnino ignotiſſima. Atque ut uidemus inquit, & has tantummodo ſtellas, & ex una parte terræ obſeruari debuiſſe, quæ tandem finis obſeruationis iſtius fuit, & quę tempora ſatis eſſe uiſa ſunt ad percipiendum,quid præmonſtraret,aut cœ tus ſtellarum,aut circuitus,aut tranſitus? Nam ſi iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt ut animaduerteretur, quo habitu,quaque forma, quaque poſitura ſtellarum aliquis naſceretur, tum deinceps ab ineunte uita fortuna eius, & mores, & ingenium, & cirⸯ cunſtantia rerum, negotiorumque, & ad poſtremum finis etiam uitæ ſpectaretur. Ea que omnia,ut uſu uenerant, literis mandarentur. Ac poſtea longis temporibus, cum ipſæ illæ eodem in loco, eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque euentura exiſtimarent, qui eodem illo tempore nati fuiſſent. Si iſto inquit, modo obſeruari cœ ptum eſt, exque ea obſeruatione compoſita quædam diſciplina eſt,nullo id pacto poⸯ teſt procedere. Dicant enim quot tandem annis, uel potius quot ſeculis orbis hic obⸯ ſeruationis perfici quiuerit. Conſtare quippe inter aſtrologos dicebat ſtellas iſtas, quas erraticas dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales dicerentur, infinito prope, & innumerabili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu ſimul omⸯ nes profectæ ſunt, regredi, ut neque ullus obſeruationis tenor, neque memoriæ ulⸯ la effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atque illud etiam cuiuſmodi eſⸯ ſet, conſyderandum putabat, quod aliud ſtellarum agmen foret, quo primum temⸯ pore conciperetur homo in utero matris, aliud poſtea, cum in decem menſibus proⸯ ximis in lucem ederetur. Quærebatque qui conueniret diuerſam ſuper eodem fieri demonſtrationem, ſi, ut ipſi putarent,alius atque alius earundem ſtellarum ſitus,atq; ductus alias atq; alias fortunas daret? Sed & nuptiarũ tempore,ex quibus liberi quæⸯ rerentur,atq; ipſo etiã illo maris,atq; fœminę coitu iam declarari oportere dicebat, cer to quodã,& neceſſario ſtellarũ ordine,quales,qualiq; fortuna homines gignerẽtur,ac

multo etiam ante, quam pater ipſe, atq; mater naſcerẽtur, ex eorum genitura debuiſſe iam tum proſpici, qui nam olim futuri eſſent, quos ij creaturi forent, & ſupra longe, atq; longe per infinitum ut ſi diſciplina iſta fundamento aliquo ueritatis nixa eſt, centeſimo uſq; ab hinc ſeculo, uel magis primo cœli, atq; mundi exordio, atq; inde iam deinceps continua ſignificatione, quoties generis authores eiuſdem homines naſcerentur ſtellæ iſtæ premõſtrare debuerint, qualis, qualiq; fato futurus ſit quiſquis hodie natus eſt. Quo aũt inquit, pacto credi poteſt uniuſcuiusq; ſtellarũ formę, & poſitionis ſortẽ atq; fortunã uni omnino homini certam, deſtinatamq; eſſe. Eamq; formã poſt longiſſima ſeculorum ſpatia reſtitui, ſi uitæ, fortunarumq; eiuſdẽ hominis indicia, in tam breuibus interuallis per ſingulos maiorum eius gradus, perq; infinitum ſucceſſionũ ordinem, tam ſæpe, ac tam multipliciter, eadẽ ipſa, non eadem ſtellarum facie denotantur. Quod ſi id fieri poteſt, eaq; diuerſitas, atq; uarietas admittitur, per omneis antiquitatis gradus ad ſignificanda eorum hominum, qui poſt naſcentur, exordia, imparilitas hæc turbat obſeruationem, omnisq; ratio diſciplinæ confunditur. iam uero id minime ferendum eſſe cenſebat, quod non modo caſus, & euenta, quæ euenirent extrinſecus, ſed conſilia quoq; hominum ipſa, & arbitria, & uarias uoluntates. adpetitionesque, & declinationes, & fortuitos, repentinosq; in leuiſſimis rebus animorum impetus, receſſusq; moueri, agitariq; deſuper e cœlo putarent. Tanquam ſi forte ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum uolueris, non ex aliqua diſpari, uariaq; animi agitatione, ſed. IX. neceſſaria quadam errantium ſyderum reciprocatione contigerit, ut plane homines, non quod dicitur λογικὰ ζῷα, ſed ludicra, & ridenda quædam νευρόσπαστα eſſe uideantur, ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt, ſed ducentibus ſtellis, & aurigantibus. Ac ſi inquit, potuiſſe prædici affirmant, Pyrrhus ne rex, an Mãnius Curius prælio uicturus eſſet, cur tandem non de alea quoque, ac de calculis, & albeolo audeant dicere, quiſnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna ſciunt, parua neſciunt? & minora maioribus imperceptiora ſunt? Sed ſi magnitudines rerum ſibi uendicant, magisque eſſe perſpicuas, & facilius comprehendi poſſe dicunt, uolo inquit, mihi reſpondeãt, quid in hac totius mundi cõtemplatione præſtãtis naturę operibus in tã paruis, atq; breuibus negotijs, fortunisq; hominũ magnũ putent? Atq; id uelim etiam inquit, ut reſpondeant, ſi tam paruum, atque rapidum eſt momentum temporis, in quo homo naſcens fatum accipit, ut in eodem illo puncto ſub eodem circulo cœli, plures ſimul ad eandem competẽtiam naſci non queant, & ſi idcirco gemini quoque non eadem uitæ ſorte ſunt, quoniam nõ eodem temporis puncto editi ſunt, peto inquit, reſpondeant, curſum illum temporis tranſuolanteis, qui uix cogitatione animi comprehendi poteſt, quonam pacto, aut conſulto adſequi queant, aut ipſi perſpicere, & deprehendere, cum in tam præcipiti dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad poſtremum autem, & quid eſſet, quod aduerſum hoc dici poſſet, requirebat, quod homines utriusque ſexus, omnium ætatum diuerſis ſtellarum motibus in uitam editi, regionibus ſub quibus geniti ſunt, longe diſtãtibus, omnes tamẽ iſti, aut hiantibus terris, aut labẽtibus tectis, aut oppidorũ expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent? Quod ſcilicet inquit, nunquam eueniret, ſi momenta naſcendi ſingulis atributa, ſuas unumquodque leges haberent quod ſi quædam inquit, in hominum morte, atque uita etiam diuerſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conuentus paria nonnulla, & conſimilia poſſe dicuntur obtingere, cur non aliquando poſſint omnia quoque paria uſuuenire, ut exiſtant per huiuſcemodi ſtellarum concurſiones, & ſimilitudines Socrates ſimul, & Ariſthones, & Platones multi genere, forma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? Quod nequaquam inquit prorſus fieri poteſt. Non igitur hac cauſa probe uti queunt aduerſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe ijs dicebat, quod non id quoque requirerent, ſi uitę, mortisque hominum, rerumque humanarum omnium tempus & ratio, & cauſa in cœlo, & apud ſtellas foret, quid de Muſcis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutiſſimis, terra, mariq; animantibus dicerent? An iſta quoq; ijſdem, quibus homines, legibus naſcerentur, ijſdẽq; itidẽ extinguerent, ut aut ranũculis

quoq́, & culicibus naſcẽdi fata ſint de cœleſtium ſyderum motibus attributa, aut ſi id non putarent, nulla ratio uideretur, cur ea ſyderum uis in hominibus ualeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ficta, & incondita, & propemodum ieiuna oratione attigimus at Phauorinus, ut hominis ingenium fuit, utq́ græcæ facundiæ copia ſimul, & uenuſtas, latius ea, & amœnius, & ſplendidius, & profluentius exequebatur. Atque identidem commonebat, ut caueremus, ne qua nobis iſti ſycophantę ad faciendã fidem irreperent, quod uiderentur quædam interdum uera effutire, aut ſpargere. Non enim cõprehenſa inquit, neque definita, neque percepta dicunt, ſed lubrica, atque ambagioſa coniectatione nitentes inter falſa, atq́ uera pedetentium quaſi per tenebras ingrediuntes eunt. Et aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipſorum, qui eos conſulunt, multa credulitate ducẽte, perueniunt callide ad ea, quæ uera ſunt, & idcirco uidẽtur in pręteritis rebus quam futuris ueritatem facilius imitari. Iſta tamen omnia, quæ aut temere, aut aſtute uera dicunt, præ cæteris inquit, quæ mentiuntur, pars ea non ſit milleſima. Hæc autem, quæ dicentem Phauorinum audiuimus, multa etiam memini poetarum ueterum teſtimonia confirmare, quibus huiuſcemodi ambages fallacioſæ confutantur. Ex quibus eſt Pacuuianum illud.

Nam ſiqui quæ euentura ſunt, præuideant
Aequiparent Ioui. »

Item Accianum illud.

Nihil inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuitant »
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos. »

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adoleſcentes a genethliacis iſtis, & quibuſdam alijs id genus, qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos pollicentur, nullo pacto adeundos eſſe, conſulendosq́, huiuſcemodi argumẽtis concludebat. Aut aduerſa inquit, euentura dicunt, aut proſpera. Si dicunt proſpera, & fallunt, miſer fies fruſtra expectando. Si aduerſa dicunt, & mentiuntur, miſer fies fruſtra timendo. Si uera reſpondent, eaq́ ſunt nõ proſpera, iã inde ex animo miſer fies, anteq́ e fato fias. Si felicia promittunt, eaq́ euẽtura ſunt, tũ plane duo erunt incõmoda, & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudij fructum ſpes ubi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus.

Quemadmodum diſſeruit Phauorinus conſultus a me ſuper officio iudicis. CAPVT. II.

QVo primũ tempore a Prętorib. lectus in iudices ſum, ut iudicia, quę appellãtur priuata, ſuſciperem, libros utriuſq́ linguæ de officio iudicis ſcriptos conquiſiui, ut homo adoleſcens, a poetarũ fabulis, & a rhetorũ epilogis, ad iudicandas lites uocatus rem iudiciariã, quoniã uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magiſtris cognoſcerem. Atq́ in rerum quidem diffuſionibus, comperendinationibusque, & alijs quibuſdam legitimis, in rebus ex ipſa lege Iulia, & ex Sabini Maſſurij, & ex quorundam aliorum iuris peritorũ commentarijs commoniti, & adminiculati ſumus. In ijs autem, quæ exiſtere ſolẽt, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuerſarum circunſtantia, nihil quicquã nos huiuſcemodi libri iuuerunt. Nam & ſi conſilia iudicibus ex præſentium cauſarũ ſtatu capienda ſunt, generalia tamen quædam præmonita, & præcepta ſunt, quibus ante cauſam, præmuniri iudex, præpararique ad incertos caſus futurarum difficultatum debeat, ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ ſententiæ ambiguitas Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq́, ſed qui petebat, neq́ tabulis, neq́ teſtibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur, Sed eum conſtabat uirum eſſe ferme bonum, notæq́, & expertæ fidei, & uitę inculpatiſſimæ. Multaq́ & illuſtria exempla probitatis, ſynceritatisque eius expromebantur. Illum autem, unde petebatur, hominem eſſe non bonæ rei, uitaque turpi, & ſordida, conuictumque uulgo in mendacijs, plenumq́ eſſe perfidiarum, & fraudum oſtendebatur. Is tamen cum ſuis multis patronis clamitabat. Probari apud me deberę

pecuniam datam conſuetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione. Ex quibus omnibus ſi nulla re probaretur, dimitti iã ſane oportere, & aduerſarium de calumnia damnari. Quod de utriusque autem uita, atque factis diceretur, fruſtra id fieri, atq; dici. Rem enim de petenda pecunia apud iudicem priuatum agi non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in cõſilium, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, ſemperq; ſe circumundiq; diſtrahentibus cauſis feſtinantes, non ſedẽdum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſoluendus foret quem accepiſſe pecuniam illam, nulla probatione ſolenni docebatur. Sed enim ego homines cum cõſyderabam alterum fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimeq; uitę, ac defamatiſſimę nequaquam adduci potui ad abſoluendum. Iuſſi igitur diem diffundi, atq; inde a ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum philoſophum, quem meo tempore Romæ plurimũ ſectabar. Ac de hominibus, quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia, ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiam, quæ obſeruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus religione illa cunctationis, & ſolicitudinis noſtræ comprobata, id quidem inquit, ſuper quo nunc deliberas, uideri poteſt ſpecie tenui, paruaq; eſſe. ſed ſi de omni quoque officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam eſt, uel loci huius, uel temporis. Eſt enim diſceptatio iſta multiiugæ, & ſinuoſæ quæſtionis, multaq;, & anxia cura, & circunſpicientia indigens. Namq; ut pauca tibi nunc quæſtionum capita adtingam, iam omniũ primum hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex forte id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur, eaq; res uni ei prius quam agi cœpta, aut in iudicium deducta ſit, ex alio quodã negotio, caſuq; aliquo cognita liquido, & comperta ſit, neq; id tamẽ in agenda cauſa probatur, oporteat ne eum ſecundum ea, quæ ſciens uenit iudicare, an ſecundum ea quę aguntur? Id etiam inquit, quæri ſolet an deceat, atque conueniat iudicij cauſa iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur componendi negotij, officio paulisper iudicis dilato, communis amicitiæ, & quaſi pacificatoris partes recipere. Atq; illud amplius ambigi, ac dubitari ſcio, debeat ne iudex inter cognoſcendum ea, quæ dicto, quęſitoque opus eſt, dicere, & quærere etiã ſi cuius ea dici, quæriq; intereſt, neq; dicat, nęq; poſtulet, Patrocinari. n. prorſus hoc eſſe aiunt non iudicare. Præter hęc ſuper ea quoq; re diſſentitur. An ex uſu, exq; officio ſit iudicis rem, cauſamq;, de qua cognoſcit, interlocutionibus ſuis ita exprimere, conſignareq;, ut ante ſententiæ tempus ex ijs, quę apud eum in præſens confuſe, uarieq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco, ac tẽpore mouetur, ſigna & indicia faciat motus, atq; ſenſus ſui. Nam qui iudices inquit, acres, atq; celeres uidẽtur, non aliter exiſtimant rem, qua de agitur, indagari, comprehendiq; poſſe, niſi is, qui iudicat, crebris interrogationibus, neceſſarijsq; interlocutionibus & ſuos ſenſus aperiat, & litigantium deprehendat. Contra autem qui ſedatiores, & grauiores putantur, negant iudicem debere ante ſententiam dum cauſa utrinq; agitatur, quoties aliqua re propoſita motus eſt, toties ſignificare quid ſentiat. Euenturum enim aiũt, ut quia pro uarietate propoſitionum, argumẽtorumq; alius, atq; alius motus animi patiendus eſt aliter, atq; aliter eadem in cauſa, eodẽq; in tempore ſentire, & interloqui uideatur. Sed de his inquit, & cæteris huiuſcemodi iudicialis officij tractatibus, & nos poſt hac, cum erit otium, dicere quid ſentiamus, conabimur, & præcepta Aelij Tuberonis ſuper officio iudicis, quæ nuperrime legi, recenſebimus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixiſti, ſuadeo hercle tibi utare M. Catonis prudentiſſimi uiri conſilio, qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit ita eſſe moribus maiorum traditum, obſeruatumq; ait, ut ſi quid inter duos actum eſt, neq; tabulis neq; teſtibus planum fieri poſſit, Tum apud iudicem, qui de ea re cognoſceret, uter ex ijs uir melior eſſet, quæreretur. Et ſi pares eſſent, ſeu boni pariter, ſeu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac ſecũdum eum iudicaretur. In hac autem cauſa, de qua tu ambigis, optimus eſt, qui petit. Vnde petitur deterrimus, & res eſt inter duos acta ſine teſtibus. Eas igitur & credas ei, qui petit, condemnesq; eum, de quo petitur, quoniam ſicuti dicis, duo pares nõ ſunt, & qui petit melior eſt. Hoc quidẽ mihi tũ Phauorinus, ut uirum philoſophũ decuit, ſuaſit. Sed maius ego, altiusq; id eſſe exiſtimaui, quã quod

meæ ætati, & mediocritati conueniret, ut cognouiſſe, & condemnaſſe de moribus, nõ de probationibus rei geſtæ uiderer, ut abſoluerem tamen inducere in animum non quiui, & propterea iuraui mihi non liquere, atque ita iudicatu illo ſolutus ſum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius comminit Phauorinus, hæc ſunt. Atq; ego a maioribus memoria ſic accepi, Siquis quid alter ab altero peteret, ſi ambo pares eſſent, ſiue boni, ſiue mali eſſent, quod duo res geſſiſſent, uti teſtes non intereſſent, illi unde petitur, ei potius credendum eſſe. Nunc ſi ſponſionem feciſſet Gellius cum Turio, ni uir melior eſſet Gellius, quam Turius, nemo opinor tam inſanus eſſet, qui iudicaret meliorem eſſe Gellium quam Turium. Si non melior eſt Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli, infenſique inter ſeſe fuerint Xenophon, & Plato. CAPVT III.

QVi de Xenophontis, Platoniſq; uita, & moribus pleraq; omnia exquiſitiſſime ſcripſere, non abſuiſſe ab eis motus quoſdam tacitos, & occultos ſimultatis, æmulationiſq; mutuæ putauere, & eius rei argumenta quædam coniectatoria ex eorum ſcriptis protulerũt. Ea ſunt profecto huiuſcemodi. quod neq; a Platone in tot numero libris mentio uſquam facta ſit Xenophontis, neq; item contra ab eo Platonis, in ſuis libris, quanquam uterq;, ac maxime Plato complurium Socratis ſectatorum in ſermonibus, quos ſcripſit, commeminerit. Id etiã eſſe non ſyncerae, neq; amicę uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon incly to illi operi Platonis, quod de optimo ſtatu Reip. ciuitatiſq; adminiſtrandæ ſcriptum eſt, lectis ex eo duobus fere libris, qui primi in uulgus exierant, oppoſuit contra, conſcripſitq; diuerſum regiæ adminiſtrationis genus, quod παιδείας κύρου inſcriptum eſt. eo facto, ſcriptoq; eius, uſqueadeo permotum eſſe Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri regis habita retractandi, leuandiq; eius operis gratia, uirum quidẽ Cyrum nauum, & ſtrenuum fuiſſe dixerit παιδείας δ᾽ οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ πάπαν. Hæc. n. uerba ſunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoque ad iſta, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in libris, quos dictorum, atq; factorum Socratis commentarios cõpoſuit, negat Socratẽ de cœli, atq; naturæ cauſis, rationibuſq; unquam diſputauiſſe. Ac ne diſciplinas quidem cæteras, quæ μαθήματα græci appellant, quæ ad bene, beateq; uiuendum non pertinerent, aut attigiſſe, aut comprobaſſe. Idcircoq; turpiter eos mẽtiri dicit, quid diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. hæc autem inquiunt, Xenophon cum ſcripſit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de phyſica, & muſica, & Geometria diſſerit. Sed enim de uiris optimis, & grauiſſimis, ſi credendum hoc, aut ſuſpicandum fuit, cauſam equidem eſſe arbitror non obtrectationis, neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul a moribus philoſophię abſunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur eſt iſtius opinionis ratio? Hæc profecto eſt æquiparatio ipſa plerunq;, & paritas uirtutum inter ſe conſimilium, etiam ſi contentionis ſtudium, & uoluntas abeſt, ſpeciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum, pluriumue in eiuſdem rei ſtudio illuſtrium, aut pari ſunt fama, aut proxima, oritur apud diuerſos fautores corũ induſtriæ, laudiſq; æſtimandæ contentio. Tum poſtea ex alieno certamine ad eos quoq; ipſos contagium certationis adſpirat, curſusque eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando eſt compar, uel ambiguus in æmulandi ſuſpiciones non ſuo, ſed fauentium ſtudio delabitur. Proinde igitur & Xenophon, & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare, æmularique inter ſeſe exiſtimati ſunt, quia de iis apud alios uter eſſet exuperantior certabatur. Et quia duæ eminentiæ cum ſimul iunctæ in arduum nituntur, ſimulachrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Quod apte Chryſippus, & graphice imaginem iuſtitiæ modulis, coloribusque uerborum depinxit. CAPVT. IIII.

COndigne mehercle, & condecore Chryſippus in librorum, qui inſcribitur περὶ καλῶ, καὶ ἡδονῆς primo, Os, & oculos Iuſtitiæ, uultumq; eius ſeueris, atq; uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem Iuſtitiæ, fieriq; ſolitam eſſe dicit a pictoribus, rhetoribusq; antiquioribus ad hunc ferme modum. Forma, atq; filo uirginali, aſpectu uehementi, & formidabili, luminibus oculorum acribus, neq; humilis, neq; atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi uoluit iudicem, qui Iuſtitię antiſtes eſt, oportere eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos, nocentesq; immiſericordem, atque inexorabilem, erectumque, & arduum, ac potentem, ui & maieſtate æquitatis, ueritatisque terrificum. Verba ipſa Chryſippi de iuſtitia ſcripta hæc ſunt.

Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται κατ᾽ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μηδὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον. καὶ δεδορκὸς βλέπουσα ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν. τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου. τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους.

Hæc uerba Chryſippi, eo etiam magis ponenda exiſtimaui, ut prompta, atque expoſita ad conſyderandum, iudicandumque ſint. Quoniam legentibus nobis ea delicatiores quidam diſciplinarum philoſophi ſæuitiæ imaginem iſtam eſſe non Iuſtitiæ dixerunt.

Lis, atq; contētio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu uocatiuo uocabuli, quod eſt egregius. CAPVT. V.

DEfeſſus ego quondam ex diutina commentatione, laxandi, leuandiq; animi gratia in Agrippæ campo deambulabā. Atq; ibi duos forte grāmaticos cōſpicatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ adfui cum alter in caſu uocatiuo uir egregi dicendū contenderet, alter uir egregie. Ratio autem eius, qui egregi oportere dici cenſebat, huiuſmodi fuit. Quęcunque inquit nomina, ſeu uocabula recto caſu numero ſingulari, us ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam poſita eſt, i, litera, ea omnia caſu uocatiuo, i, litera terminātur, ut Cœlius cœli. modius modi. tertius terti. Accius acci. Titius titi, & ſimilia omnia Sic igitur egregius, quoniam us ſyllaba in caſu nominandi finitur, eamq; ſyllabam pręcedit, i, litera, habere debebit in caſu uocandi, i, literam extremam, & iccirco egregi nō egregie, rectius dicetur. Nam diuus, & riuus, & cliuus, non us ſyllaba terminātur, ſed ea, quæ per duo u ſcribenda eſt. Propter cuius ſyllabæ ſonum declarandum, reperta erat noua litera, F, quæ digāma appellabatur. Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grammatice, uel, ſi id mauis, egregiiſſime, dic oro te, inſcius, & impius, & ſobrius, & ebrius, & proprius, & propitius, & anxius, & contrarius, quæ us ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam, i, litera eſt, quem caſum uocandi habent? Me enim pudor, & uerecundia tenet pronuntiare ea ſecundum tuam definitionem. Sed cum ille pauliſper oppoſitu horum uocabulorum commotus reticuiſſet, & mox tamē ſe collegiſſet, eandemq; illam, quam definierat regulam, retineret, & propugnaret, diceretq; & proprium, & propitium, & anxium, & contrarium itidem in caſu uocatiuo dicendum, quia & aduerſarius, & extrarius ita diceretur, inſcium quoq;, & impium, & ebrium, & ſobrium, inſolentius quidem paulo, ſed rectius, per, i, literam non per e in caſu eodem pronuntiandum, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium eſſe, eadem hæc iſta diutius audire, clamantes, compugnantesque illos reliqui.

Cuiuſmodi ſunt quæ ſpeciem doctrinarum habeant, ſed neque delectent, neque utilia ſint, atque inibi de uocabulis ſingularum urbium, regionumque immutatis.
CAPVT. VI

HOmo nobis familiaris in literarum cultu nõ ignobilis, magnamq́ ętatis partem in libris uerſatus adiutum inquit, ornatumq́ uolo ire noctes tuas. & ſimul dat mihi librum grãdi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipſe dicebat) præſcatentem, quem elaboratum ſibi eſſe ait ex multis, & uarijs, & remotis lectionibus, ut ex eo ſumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libens tanquam ſi copiæ cornu nactus eſſem, & recondo me penitus, ut ſine arbitris legam. At quæ ſcripta erant, pro Iuppiter, mera miracula. Quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus eſt. Et quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiuſmodi Homerus dicat in Vlyſſis domo σαιρῶνες. Quã ob cauſam Telemachus cubans iunctum ſibi cubantem Piſiſtratum, non manu attigerit, ſed pedis ictu excitarit. εὐρύκλεια Telemachum, quo genere clauſtri incluſerit, & quapropter idem poeta roſam non norit, oleum ex roſa norit. Atq́ illud etiam ſcriptum fuit quæ nomina fuerunt ſociorum Vlyſſis, qui a Scylla rapti, laceratiq́ ſunt, utrum ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. Vlyſſes errauerit κατὰ ἀρίσταρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα. Id etiam iſtic ſcriptum fuit, qui ſint apud Homerum uerſus ἰσόψηφοι, & quorum ibi nominum repenatur παραστιχίς. Et quis adeo uerſus ſit, qui per ſingula uocabula ſingulis ſyllabis increſcat. Ac deinde qua ratione dicit ſingulas pecudes, in ſingulos annos terna parere. Et ex quinq́ operimentis, quibus Achillis clypeus munitus eſt, quod factum ex auro eſt, ſummum ſit, an medium. Et præterea quibus urbibus, regionibusq́ uocabula iam mutata ſint. Quod Bœotia ante appellata fuerit Aonia. Quod Aegyptus aeria dicta eſt. Quod Creta eodẽ quoq́ nomine Aeria dicta eſt. Quod attica ἀκτὴ, & acta apud poetam. Quod corinthus, Ephyre. Quod Macedonis ora ἠμαθία. Quod Theſſalia αἱμονία. Quod Tyrus, Sarra. Quod Thracia ante Sithon dicta ſit. Quod Seſton ποσειδώνιον. Hæc atq́ item alia multa iſtiuſmodi ſcripta in eo libro fuerant. Quem cum ſtatim properans redderem, ὄναιό σου inquam doctiſſime uirorum ταύτης τῆς πολυμαθίας, & librum hunc opulentiſſimum recipe, nil prorſus ad noſtras paupertinas literas congruẽtem. Nam meæ noctes, quas inſtructum, ornatumq́ iſti, de uno maxime illo uerſu Homeri quærunt, quẽ Socrates præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat. ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόμ ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio Conſuli primum deſignato commentarium dedit quem appellauit ipſe iſagogicum de officio ſenatus habendi. CAPVT. VII.

CN. Pompeio conſulatus primus cum Mar. Craſſo deſignatus eſt. cum magiſtratum Pompeius cum initurus foret, quoniam per militię tempora, ſenatus habendi, conſulendiq́ rerum expers humanarum fuit, M. Varronem familiarem ſuum rogauit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικόν, (ſic eñ Varro ipſe appellat,) ex quo diſceret, quid facere, dicereq́ deberet, cum ſenatum conſuleret. Eum librum commentarium, quem ſuper ea re Pompeio fecerat, periſſe Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtionum. IIII. In quibus literis, quoniam quæ ante ſcripſerat, non comparebant, docet rurſum multa ad eam rem ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum ſenatus haberi ſoleret, eoſq́ nominat, DICTAT. COSS. prætor. Trib. Ple. interregem, præfec. urbi, neq́ alij præter hos ius fuiſſe dixit facere SENAT. CON. Quotieſq́ uſu ueniſſet, ut omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romę eſſent, tum quo ſupra ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior alijs eſſet, ei potiſſimum ſenatus conſulendi ius fuiſſe. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoq́ militares, qui pro conſulibus fuiſſent. Item Xuiros, quibus imperium conſulare tum eſſet, Item III uiros reip. conſtituendæ cauſa creatos, ius conſulendi ſenatum habuiſſe. Poſtea ſcripſit de interceſſionibus, dixitq́ intercedendi, ne SENAT. CON. fieret, ius fuiſſe ijs ſolis, qui eadem poteſtate, qua ij, qui SENAT. CON. facere uellent, maioreſue eſſent. Tum ad ſcripſit de locis, in quibus SENAT. CON. fieri iure poſſet, docuit, confirmauitque niſi in loco per aug. conſtituto, quod templum appellaretur, SENAT. CON. factũ eſſet, iuſtum id non fuiſſe, propterea & in curia Hoſtilia, & in Pompeia, & poſt in iulia

cum profana ea loca fuiſſent, templa eſſe per aug. conſtituta, ut in ijs ſenat. con. more maiorum iuſta fieri poſſent. Inter quæ id quoq; ſcriptum reliquit, non omneis ædes ſacras, templa eſſe. Ac ne ædem quidem Veſtæ templum eſſe. Poſt hæc deinceps dicit, ſenat. con. ante exortum, aut poſt occaſum ſolem factum ratum nõ fuiſſe. opus etiam cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore ſenat. con. factum eſſet. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi ſenatum ius non ſit, immolareq; hoſtiam prius auſpicariq; debere, qui ſenatum habiturus eſſet. De rebus quoq; diuinis prius quam humanis ad ſenatum referẽdum eſſe. Tum porro referri oportere, aut infinite de rep. aut de ſingulis rebus finite. Senat. q; con. fieri duobus modis, aut per diſceſſionem, ſi conſentiretur, aut ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas. ſingulos autem debere conſuli gradatim. Incipiq; a conſulari gradu, ex quo gradu ſemper quidẽ antea primum rogari ſolitum. qui princeps in ſenatum lectus eſſet. Tum autem, cum hæc ſcriberet, nouum morem inſtitutum refert, per ambitionem, gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare uellet, qui haberet ſenatum, dum is tamen ex gradu conſulari eſſet. Præter hæc de pignore quoq; capiendo diſſerit, deq; multa dicenda ſenatori, qui cum in ſenatum uenire deberet, non adeſſet. Hæc, & alia quædam id genus in libro, quo ſupra dixi, M. Varro epiſtola ad Oppianum ſcripta executus eſt. Sed quod ait ſenat. con. duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſentẽtijs, aut per diſceſſionem, parum conuenire uidetur cum eo, quod Atteius Capito in coniectaneis ſcriptum reliquit. Nam in lib. CCLIX. Tuberonem dicere ait, nullum ſenat. con fieri poſſe, nõ diſceſſione facta. Quia in omnibus ſenat. conſul. etiam in ijs, quæ per relationem fierẽt diſceſſio eſſet neceſſaria. Idq; ipſe Capito uerum eſſe adfirmat. ſed de hac omni re alio in loco plenius, accuratiusq; nos memini ſcribere.

Quæſitum eſſe, diſſenſumq; an præfectus latinarum cauſa creatus. ius Senatus conuocandi, conſulendiq; habeat. CAPVT. VIII.

PRæfec. urbi, latinarum cauſa relictũ, ſenatũ habere poſſe Mutius negat, quoniam ne ſenator quidem ſit, neq; ius habeat ſententiæ dicendæ, cum ex ea ætate præfec. fiat, quæ non ſit ſenatoria. M. autem Varro in. IIII. epiſtolicarum quæſtionum, & Atteius Capito in cõiectaneorum. CCLIX. ius eſſe præfec. ſenatus habendi dicunt. Deq; ea re adſenſum eſſe Capitonem Tuberoni contra ſentẽtiam Mutij refert. Nanq; & Tribunis inquit, pleb. Senatus habendi ius erat, quanquã ſenatores non eſſent ante Atinium plebiſcitum.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER XV.

Quod in Quinti Claudij Annalibus ſcriptum eſt lignum alumine illitum non ardere. CAPVT PRIMVM.

DEclamauerat Antonius Iulianus rhetor præterquã ſemper alias, tum uero nimium quam delectabiliter, & feliciter. Sunt enim ferme ſcholaſticæ iſtæ declamationes, eiuſdem hominis, eiuſdemq; facundiæ, non eiuſdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circumfuſi undiq; eum proſequebamur domum, cum deinde ſubeuntes montem Ciſpium, conſpicimus inſulam quandam occupatam igni, multis, arduiſq; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare uaſto incẽdio. Tum quiſpiam ibi ex comitibus Iuliani, Magni inquit, reditus urbanorũ prædiorũ, ſed pericula

ſunt longe maxima. Siquid autē poſſet remedij fore, ut ne tam aſſidue domus Romæ arderent, uenum hercle dediſſem res ruſticas, & urbicas emiſſem. Atqui illi Iulianus læta, ut mos eius fuit, inter fabulādum uenuſtate, Si annalem inquit, undeuigeſimum Q. Claudij legiſſes, optimi, & ſynceriſſimi ſcriptoris, docuiſſet te profecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela, quaque ſolertia ignem defenderes, ut ne ulla tua ædificatio e ligno, correpta, atq; inſinuata flammis arderet. Percunctatus ego ſum quid eſſet illud mirum Quadrigarij. reperit. In eo igitur libro ſcriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica, Pireum, & contra Archelaus regis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendēdi gratia ſtructam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere nō quiſſe, quod ab Archelao alumine oblita fuiſſet. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc ſunt. Tum Sylla conatus eſt, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interpoſuit, ligneā incenderet. uenit, acceſſit, ligna ſubdidit, ſubmouit græcos, ignem admouit, ſatis ſunt diu conati, nunquam quiuerunt incendere. Ita Archelaus omnem materiā obliuerat alumine. Quod Sylla, atq; milites mirabantur, & poſtq; non ſuccendit, reduxit copias.

Quod Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores, lętioresq; in conuiuijs inuitatiunculas uini nō inutiles eſſe exiſtimauerit. CAPVT. II.

EX inſula Creta quiſpiam ętatē Athenis agens, Platonicū eſſe ſe philoſophum dicebat, & uiderier geſtiebat. Erat autem nihili homo, & nugator, atq; in græca facūdiæ gloria iactabundus. pręterea uini libidine aduſq; ludibria ebrioſus. Is in conuiuijs iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ ſolēne nobis fuit, ſimulatq; modus epulis factus, & utiles delectabilesq; ſermones ceperāt, tum ſilentio ad audiendum petito, loqui cœptabat. Atq; id genus uili, & incondita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum. Idq; ſe facere ex decreto Platonico prædicabat, tanquam Plato in libris, quos de legibus compoſuit, laudes ebrietatis copioſiſſime ſcripſiſſet, utilemq; eam eſſe bonis, ac fortibus uiris cenſuiſſet. Ac ſimul inter eiuſmodi orationem crebris, & ingētibus poculis omne ingenium ingurgitabat, Fomitem eſſe quendam dicens, & incitabulum ingenij, uirtutiſq;, ſi mens, & corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in primo, & in ſecundo de legibus, non ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem iſtam turpiſſimam, quę labefacere, & minuere hominū mentes ſolet, laudauit. Sed hanc largiorem paulo, iucundioremq; uini inuitationem, quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris, & magiſtris conuiuiorum ſobrijs nō improbauit. Nam & modicis, honeſtiſq; inter bibendum remiſſionibus refici, integrariq; animos, ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimauit. reddiq; eos ſenſim lætiores, atq; ad intentiones rurſum capiendas fieri habiliores. Et ſimul ſiqui penitus in ijs adfectionum, cupiditatumq; errores ineſſent, quos aliquis pudor reuerens concælaret, ea omnia ſine graui periculo libertate per uinum data detegi, & ad corrigendum, medendumq; fieri opportuniora. atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe, neque reſpuendas huiuſcemodi exercitationes, aduerſum propulſandam uini uiolentiam. Neque ullum unquam continentem prorſus, ac temperantem ſatis fideliter uiſum eſſe, cuius uita, uictuſq;, non inter ipſa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebris explorata ſit. Nam cui libentiæ, gratiæque omnes conuiuiorum incognitæ ſint, quique illarum omnino expers ſit, Si eum forte ad participandas eiuſmodi uoluptates, aut uoluntas tulerit, aut caſus induxerit, aut neceſſitas compulerit, deleniri plerunque, & capi. Neque mentem, animumque eius conſiſtere, ſed ui quadam noua ictum labaſcere. Congrediendum igitur cenſuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cunque iſta uini licentia comminus decernendum, ut aduerſum eas, non fuga ſimus tuti, nec abſtinentia, ſed uigore animi, & conſtanti præſentia, moderatoque uſu, temperantiam, continentiamq; tueamur, & calefacto ſimul, refotoq; animo, ſiquid in eo uel frigidæ triſtitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula iſta ſenſerit, ſcripſeritꝗ, quæ præpoſita eſt uerbis auſugio, & auſero. Et an in uerbo autumo eadem iſta hæc præpoſitio eſſe uideri debeat. CAPVT. III

LEgimus librum Ciceronis, qui inſcriptus eſt Orator. In eo lib. Cicero cum dixiſſet uerba hæc auſugio, & auſero, compoſita quidē eſſe ex præpoſitione ab & ex uerbis fugio, & fero, ſed eam præpoſitionem, quo fieret uox pronūtiatu audituꝗ lenior, uerſam, mutatamꝗ eſſe in au ſyllabam, cœptumꝗ eſſe dici auſugio, & auſero pro abſugio, & abfero. Cum hæc inquam ita dixiſſet, tum poſtea ibidem ſuper eadem particula ita ſcripſit. » Hæc inquit, præpoſitio, præter hęc duo uerba » nullo alio in uerbo reperitur. Inuenimus autem in commentario Nigidiano uerbum autumo compoſitum ex ab præpoſitione, & uerbo æſtumo, dictumꝗ intercīſe, autumo, quaſi abæſtumo, quod ſignificaret totum æſtumo, tāquam abnumero. Sed quod ſit cum honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditiſſimi audacius hoc, argutiusꝗ eſſe uidetur, quam uerius. Autumo enim non id ſolum ſignificat, ſed & dico, & opinor, & cenſeo, cum quibus uerbis præpoſitio iſta, neꝗ cohærentia uocis, neꝗ ſignificatione ſententiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ M. Tullius, non ſola eſſe hæc duo uerba dixiſſet, ſi reperiri poſſet ullum tertium. Sed illud magis quæri, inſpiciꝗ dignum eſt, uerſa ne ſit, & mutata ab prępoſitio in au ſyllabam propter lenitatem uocis, an potius au particula ſua ſit propria origine, & proinde ut pleræque aliæ præpoſitiones a græcis, ita hęc quoque inde accepta ſit, ſicuti eſt in illo uerſu Homeri.

αὐέρυσαν μὲν πρῶτα. καὶ ἔσφαξαν, καὶ ἔδειραν,
καὶ ἄβρομοι αὐίαχοι.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine, quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt. CAPVT. IIII.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum, & eruditorum multos in uetere memoria altiſſimum dignitatis gradum aſcēdiſſe ignobiliſſimos prius homines & deſpicatiſſimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Baſſo ſcripta ſunt. Eum picentem fuiſſe genere, & loco humili, & matrem eius a Pompeio Strabone Pompeij magni patre bello ſociali, quo Aſculanos ſubegit captam cum ipſo eſſe. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoꝗ puerum inter cæteros ante currum Imperatoris ſinu matris uectum eſſe. Poſt cum adoleuiſſet, uictum ſibi ægre quæſiſſe, eumque ſordide inueniſſe, comparandis mulis, & uehiculis magiſtratibus, qui ſortiti prouinciaſ forent, præbenda publice conduxiſſe. In iſto quæſtu notum eſſe cœpiſſe C. Cæſari, & cum eo profectum eſſe in Gallias. Tum quia in ea prouincia ſatis nauiter uerſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraꝗ impigre, & ſtrenue feciſſet, nō modo in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſſimum quoꝗ ordinem perueniſſe. Mox tribunum quoꝗ plebis, ac deinde præt. creatum. Atꝗ in eo tempore iudicatum eſſe a Senatu hoſtem cum M. Antonio. Poſt uero coniūctis partibus, non priſtinam tātum dignitatem recuperaſſe, ſed pontificatum, ac deinde conſulatum quoque adeptum eſſe. Eamꝗ rem tam intoleranter tuliſſe Pop. Ro. qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis uictitaſſe, ut uulgo per uias urbis uerſiculi proſcriberētur.

Concurrite omnes augures, aruſpices,
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens,
Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt.

Eundem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe a Mar. Antonio prouincijs orientalibus, Parthosque in Syriam introrumpenteis, tribus ab eo prælijs fuſos ſcribit. Eumque primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.

Verbum profligo a pleriſꝗ dici improprie, inſciteꝗ. CAPVT. V.

SIcut alia uerba pleraq; ignoratione, & in inſcitia improbe dicentium quæ non in
telligāt, deflexa, ac deprauata ſunt a ratione recta, & cōſuetudine, ita huius quo-
q; uerbi, quod eſt profligo, ſignificatio uerſa, & corrupta eſt. Nam cum ab adfli-
gendo, & ad perniciem, interitumq; deducendo inclinatum id, tractumq; ſit, ſem
perq; eo uerbo, qui diligenter locuti ſunt, ita uſi ſint, ut profligare dicerent, prodigere
& deperdere, profligatasq; res, quaſi proflictas, & perditas appellarint, nūc audio ædi-
ficia, & templa, & alia fere multa, quæ prope abſoluta, adfectaq; ſunt, in profligato eſſe
dici, ipſaq; eſſe iam profligata. Quapropter urbaniſſime reſpondiſſe præt. non indo-
ctum uirum barbatulo cuidam, ex aduocatorum turba Sulpitius Apollinaris in qua-
dam epiſtola ſcriptum reliquit. Nam cum ille inquit, rabula audaculus, ita poſtulaſſet
uerbaq; ita feciſſet, omnia V. CLSS. negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodie di-
xiſti, diligētia, & uelocitate tua profligata ſunt. unum id ſolum relictum eſt, de quo ro
go audias. Tum præt. ſatis ridicule, an illa negotia, de quibus iam cognouiſſe me di-
cis, profligata ſint equidem neſcio. Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdu
bio, ſiue id audiam, ſiue non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem uolunt
qui profligatum dicunt, ij, qui latine locuti ſunt, non profligatum, ſed affectum dixe-
runt, ſicut Mar. Cic. in oratione, quam habuit de prouincijs conſularibus. eius uerba
hæc ſunt. Bellum adfectum uidemus, & uere ut dicam, pene confectum. Item infra. »
Nam ipſe Cæſar quid eſt, quod in ea prouincia commorari uelit, niſi ut ea, quæ per eū »
affecta ſunt, perfecta Reip. tradat? Idem Cicero in œconomico. Cum uero affecta iam »
prope æſtate, uuas a ſole miteſcere tempus eſt. »

In libro M. Cic. de gloria ſecūdo, manifeſte eſt erratum in ea parte, in qua ſcriptum
eſt ſuper Hectore, & Aiace. CAPVT. VI.

IN libro Mar. Tullij, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnæ
rei. Quem errorem eſſe poſſit cognoſcere non aliquis eruditorum, ſed qui tantū
legerit ὁμήρου τὸ ἢ. Quamobrem non tam id mirabamur erraſſe in eam rem Mar.
Tullium quam non eſſe animaduerſum hoc poſtea, correctumq; uel ab ipſo, uel
a Tirone liberto eius diligentiſſimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſiſſimo. Ita
enim ſcriptum in eo libro eſt apud eundem poetam, Aiax cum Hectore congrediens
depugnandi cauſa agit, ut ſepeliatur, ſi ſit forte uictus. Declaratq; ſe uelle ut ſuum tu- »
mulum, multis etiam poſt ſeculis prætereuntes ſic loquantur. »
Hic ſitus eſt, uitæ iampridem lumina linquens
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe. »
Fabitur hoc aliquis. mea ſemper gloria uiuet. »
Huius autem ſentētiæ uerſus, quos Cicero in linguam latinā uertit, non Aiax apud »
Homerum dicit, neq; Aiax agit, ut ſepeliatur, ſed Hector dicit, & Hector de ſepultura
agit, prius quam ſciat, an ſecum depugnandi cauſa congreſſurus ſit Aiax.
ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατὰ τεθνειῶτος
ὅν ποτ᾽ ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ
ὥς ποτέ τις ἐρέει. τὸ δ᾽ ἐμὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται.

Obſeruatum eſſe in ſenibus, quod annum fere ætatis tertium, & ſexageſimū agāt,
aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitum. Atque inibi ſuper eadem
obſeruatione exemplum appoſitum Epiſtolæ diui Auguſti ad Caium filium.
CAPVT. VII.

OBſeruatum in multa hominum memoria, expertumq; eſt in ſenioribus pleris
q; omnibus ſexageſimumtertium uitæ annum cum periculo, & clade aliqua
uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ęgritudi
nis. Propterea qui rerum, uerborumq; iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum æta-
tis annum appellāt κλιμακτηρικόν. Nocte quoq; iſta proxima ſuperiore cum librum epi
ſtolarum D. Auguſti, quas ad C. nepotem ſuum ſcripſit, legeremus, duceremurque
elegātia orationis, neq; moroſa, neq; anxia, ſed facili hercle, & ſimplici, idipſum in qua

dam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus. Eiusque epiſtolæ exemplum hoc eſt. IX. Calen. Octobres, Aue mi Cai, meus ocellus iucundiſſimus, quem ſemper medius fidius deſydero, cũ a me abes. Sed præcipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium. quem ubicunꝗ hoc die fuiſti, ſpero lætũ, & beneualentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum, nam ut uides κλιμακτῆρα communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annũ euaſimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunꝗ ſupereſt temporis, id ſaluis uobis traducere ice at, in ſtatu Reip. feliciſſimo ἀνδραγαθούντων ὑμῶν. καὶ διαδεχομένων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris de cœnarum, atque luxuriæ exprobratione, qua uſus eſt, cum legem liciniam de ſumptu minuendo ſuaſit.

CAPVT. VIII.

CVm legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiſerti uiri, quã orationem totam ut meminiſſe poſſemus, odio eſſe hercle iſtiuſmodi ſumptus, atꝗ uictus perdidicimus. Verba, quæ adpoſuimus Phauorini, hæc ſunt. Præfecti popinę, atꝗ luxurię negant cœnam lautã eſſe, niſi cum libentiſſime edis tum auferatur, & alia eſca melior, atꝗ amplior ſuccenturietur. Is nunc flos cœnæ habeatur inter iſtos, quibus ſumptus, & faſtidium pro facetijs procedit. Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere. Cæterarum auium, atꝗ altiliũ, niſi tantum apponatur, ut a cluniculis, inferiori parte ſaturi fiant, conuiuium putant inopia ſordere. Superiorem partem auium, atꝗ altilium, qui edunt, eos palatum non habere. Si proportione creſcit luxuria, & debere epulas creſcere. Videte quid reliquitur niſi ut delibari ſibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur, quando ſtratus auro, argẽto, purpura, amplior aliquot hominibus, quam dijs immortalibus adornantur.

Quod Cæcilius poeta frontem genere uirili, non poeticæ, ſed cum probatione, & cum analogia appellauit. CAPVT. IX.

VEre, ac diſerte Cæcilius hoc in ſubditicio ſcripſit.

Nam ij ſunt inimici peſſumi fronte hilaro,
Corde triſti, quos, neꝗ ut adprehendas, neꝗ ut mittas, ſcias.

Hos ego uerſus, cum de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. Tum de grãmaticorum uulgo quiſpiam nobiſcum ibi adſiſtens non ſane ignobilis, Quanta inquit licentia, audaciaꝗ Cæcilius hic fuit, cum fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanem ſolœciſmum nihil ueritus eſt. Immo inquam potius nos, & quam audaces, & quã licentes ſumus, qui frõtem improbe, indocteꝗ nõ uirili genere dicimus, cum & ratio proportionis, quę analogia appellatur, & ueterum authoritas, non hanc, ſed hũc frontem debere dici ſuadeant. Quippe M. Cato in quinta originum, ita ſcripſit. Poſtridie ſignis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus, atꝗ alijs cum hoſtium legionibus pugnauit. Recto quoꝗ fronte idem Cato, eodem in libro dicit. At ille ſemidoctus grammaticus. Miſſas inquit, authoritates facias, quas quidem ut habeas, poſſe fieri puto. Sed rationem dic, quam nõ habes. Atꝗ ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritatior, audi inquam mi magiſter rationem, falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia inquam uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis maſculini ſunt, ſi in genitiuo quoꝗ caſu eadem ſyllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille cõtra renitens, audi inquit, diſcipule plura alia conſimilia, quę non ſint generis maſculini Petebant ibi omnes, ut uel unum ſtatim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, & non hiſceret, coloresꝗ mutaret, tum ego interceſſi, & uade inquam nunc, & habeto ad requirendum. XXX. dies. Poſtquam inueneris, repetes nos. Atque ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam dimiſimus.

De uoluntario, & admirando interitu uirginum Mileſiarum.

CAPVT. X.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inſcripſit primo, cũ de moribus diſſereret in animos hominum incidentibus, uirgines dixit, mileſÿ nominis, ferme quot tum in ea ciuitate erant, repente ſine ulla euidenti cauſa, uoluntatem cœpiſſe obeundę mortis. Ac deinde plurimas uitam ſuſpendio amiſiſſe. id cum accideret in dies crebrius, neq; animis earum mori perſeuerantium medicina adhiberi quiret, decreuiſſe Mileſios, ut uirgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent ut eæ omnes nudę cum eodẽ laqueo, qui eſſent præuinctę, efferrẽtur. Poſt id decretũ uirgines uoluntariã mortẽ non petiſſe, pudore ſolo deterritas tam inhoneſti funeris.

Verba ſena. con. de exigẽdis urbe Roma Philoſophis. Item uerba edicti cenſ. quo improbati, & coerciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere, & exercere Romæ cœperarit. CAPVT. XI.

C. Fannio Strabone M. Valerio Meſſala COSS. ſena.con. de philoſophis, & rhetoribus latinis factũ eſt. M. Pomponius præt ſenat. conſuluit, quod uerba facta ſunt de philoſophis, & de rhetoribus, D. E. R. I. C. ut M. Pomponius præt. animaduerteret, curaretq; uti ei e rep. fideq; ſua uideretur, uti Romæ ne eſſent. Aliquot deinde annis poſt id ſenat. con. Cn. Domitius Aenobardus, & L. Licinius Craſſus cenſ. de coercendis rhetoribus latinis, ita edixerunt. Renunciatũ eſt nobis eſſe homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt. Ad quos iuuentus „ in ludum conueniat, eos ſibi nomen impoſuiſſe latinos rhetoras. Ibi homines adoleſcẽ „ tulos dies totos deſidere. Maiores noſtri quæ liberos ſuos diſcere, & quos in ludos ita „ re uellent, inſtituerunt. Hæc noua, quæ præter conſuetudinẽ, ac morem maiorũ fiunt, „ neq; placent, neq; recta uidentur. Quapropter & ÿs, qui eos ludos habent, & ÿs, qui „ eo uenire conſueuerunt, uiſum eſt faciundum, ut oſtenderemus noſtram ſententiam, „ nobis non placere. Neq; illis ſolum temporibus nimis rudibus, nec dum græca diſciplina expolitis philoſophi ex urbe Roma pulſi ſunt, uerum etiam Domitiano imperãte, ſenat. con. eiecti, atque urbe, & Italia interdicti ſunt. Qua tempeſtate Epictetus quoq; philoſophus propter id ſenat. con. Roma deceſſit.

Locus ex oratione Gracchi de parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſſimus. CAPVT. XII.

C. Gracchus, cum ex Sardinia redÿt, orationem ad populũ in concione habuit. ea uerba ſunt hæc. Verſatus ſum inquit, in prouincia, quomodo ex uſu ue » ſtro exiſtimabã eſſe, nõ quomodo ambitioni meę conducere arbitrabar. nul » la apud me fuit popina, neq; pueri ęximia facie ſtabant, ſed in conuiuio libe » ri ueſtri modeſtius erant quã apud principem. Poſt deinde hæc dicit. Ita uerſatus ſum » in prouincia, ut nemo poſſet uere dicere aſſem, aut eo plus in muneribus me accepiſſe, » aut mea opera quempiã ſumptum feciſſe. Bienniũ fui in prouincia, ſi ulla meretrix do » mum meã introiuit, aut cuiuſquã ſeruulus propter me ſolicitatus eſt, omniũ nationũ poſtremiſſimũ, nequiſſimũq; exiſtimatote. Cum a ſeruis eorum tã caſte me habuerim inde poteritis conſyderare, quomodo me putetis cũ liberis ueſtris uixiſſe, atq; ibi ex interuallo. Itaq; inquit quirites, cum Roma profectus ſum, Zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alÿ uini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroq; uerſum dicuntur, & a grammaticis communia uocantur. CAPVT. XIII.

VTor, & uereor, & hortor, et conſolor cõmunia uerba ſunt, ac dici utroq; uerſum poſſunt, uereor te, & uereor abs te, ideſt tu me uereris, utor te, & utor abs te, ideſt tu me uteris, hortor te, & hortor abs te. i. tu me hortaris, cõſolor te, & cõſolor abs te. i. tu me conſolaris. teſtor quoq;, & interpretor ſignificatione reciproca dicuntur. Sunt aũt uerba hæc omnia ex altera partę inuſitata. Et an dicta ſint in eam quoq; partem quæri ſolet. Afranius in conſobrinis.

Hem hiſco parentum eſt uitabilis liberis,
Vbi malunt metui quam uereri ſe ſuis.

Hic uereri ex ea parte dictum eſt, qua eſt nō uſitatior. Nouius in ligararta liciniaria uerbum, quod eſt utitur, ex contraria parte dicit.

» Quia ſupellex multa, quæ non utitur, emitur tamen.

Ideſt quæ uſui non eſt. M. Cato in quinta origine, exercitum inquit, ſuum pranſum paratum cohortatum eduxit foras, atq; inſtruxit. Conſolor quoq; in partem alteram, præterquam dici ſolitum eſt in epiſtola Q. Metelli, quam cum in exilio eſſet, ad Cn. & ad L. Domitios dedit, ac cum animum inquit, ueſtrū erga me uideo uehementer conſolor, & fides, uirtusq; ueſtra mihi ante oculos uerſatur. Teſtata itidem, & interpretata eadem ratione dicit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut teſtor, interpretorq; uerba communia uideri debeant. Salluſtius quoq; eodem modo dilargitis proſcriptorum bonis dicit, tāquam uerbum largior ſit ex uerbis communibus. Veritum autem ſicut puditum, & pigitum, non perſonaliter per infinitum modum dictum eſſe, non a uetuſtioribus tantum uidemus, ſed a M. quoque Tullio in ſecundo de finibus. Primum inquit, Ariſtippi Cyrenaicorumque omnium, quos non eſt ueritum in ea uoluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummum bonum ponere. Dignor quoque, & ueneror, & confiteor, & teſtor, habita ſunt in uerbis communibus, ſicut illa in Virgilio dicta ſunt.

» Coniugo Anchiſa Veneris dignate ſuperbo, &
» Curſusq; dabit uenerata ſacerdos

Confeſſi aūt æris, de quo facta confeſſio eſt, in. XII. tabulis ſcriptū eſt his uerbis, Aeris confeſſi, rebusq; iudicatis. XXX. dies iuſti ſunt. Item ex ijſdem tabulis id quoq; eſt Quę ſi erit teſtatior, libripēſue fuerit in teſtimoniū feriat̄ improbus, inteſtabilisq; eſto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam, ex orationibus græcis mutuatus eſt. CAPVT. XIIII.

Apud Q. Metellum Numidicum in lib. accuſationis in Valerium Meſſalam tertio noue dictum eſſe adnotauimus. Verba ex oratione eius hæc ſunt. Cū ſeſe ſciret in tātum crimeń ueniſſe, atq; ſocios ad Senatum queſtū flentes ueniſſe ſeſe maximas pecunias exactas eſſe. pecunias ſe maximas exactas id nobis uidebatur græca figura dictum. Græci. n. dicunt ἐισπράξατό με ἀργύριον. Id ſignificat exegit me pecuniā, quod ſi id dici poteſt, etiam exactus eſſe aliquis pecuniam dici poteſt. Cæcilius quoq; eadē figura in hypobolimeo Aeſchino uſus uidetur.

» Ego illud minus nihilo exigor portorium.

Ideſt nihilo minus exigitur de me portorium.

Paſſis uelis, & paſſis manibus dixiſſe ueteres, non a uerbo ſuo, quod eſt patior, ſed ab alieno, quod eſt pando. CAPVT. XV.

Ab eo, quod eſt pando paſſum ueteres dixerunt, nō panſum, & cū prępoſitione expaſſum, non expanſum. Cæcilius in ſynariſtuſis.

» Heri uero proſpexiſſe eum ſe ex tegulis,
» Hæc nuntiaſſe, & flammeum expaſſum domi.

Capillo quoq; eſſe mulier paſſo dicitur, quaſi porrecto, & expanſo, & paſſis manibus, & uelis paſſis dicimus, quod ſignificat diductis, atq; diſtentis. itaque Plautus in milite glorioſo a litera in e mutata, per compoſiti uocabuli morem diſpeſſis dicit, pro eo quod eſt diſpaſſis.

» Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum extra
» Portam diſpeſſis manibus patibulum cum habebis.

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis. CAPVT. XVI.

Milo Crotonienſis athleta illuſtris, quem in Chronicis ſcriptum eſt olympia de prima coronatum eſſe, exitum habuit uitæ miſerandum, & mirandum. Cum iam natu grandis artem athleticam deſiſſet, iterque faceret forte ſolus in locis Italiæ ſylueſtribus, quercum uidit proxime uiam patulis in parte media ramis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ ſi-

bi reliquæ uires adeſſent, immiſſis in cauernas arboris digitis, diducere, & reſcindere quercum conatus eſt. Ac mediam quidem partem diſcidit, diuellitq;. Quercus autem in duas diducta partes, cum ille quaſi perfecto, quod erat connixus, manus laxaſſet, ceſſante ui, rediјt in naturam, manibusq; eius retētis, incluſisq; ſtricta denuo, & cohæſa dilacerandum hominem feris præbuit.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibijs canere deſierint, cum patriū iſtum morem canendi haberent. CAPVT. XVII.

ALcibiades Athenienſis, cum apud auunculum Periclem puer, artibus, ac diſciplinis liberalibus erudiretur, & arceſſi Pericles Antigenidam Tibicinem iuſſiſſet, ut eum canere Tibijs, (quod honeſtiſſimum tum uidebatur) doceret, traditas ſibi tibias cum ad os adhibuiſſet, inflaſſetq; pudefactus oris deformitate, abiecit, infregitque. Ea res cum percrebuiſſet, omnium tum Athenienſium conſenſu diſciplina tibijs canendi deſita eſt. ſcriptum hoc eſt in commentario Pamphilæ nono & uigeſimo.

Quod pugna belli ciuilis, uictoriaq; C. Cæſaris, quam uicit in pharſalicis campis, nunciata, prędictaq; eſt per cuiuſdam Cornelij ſacerdotis uaticinium, eodem ipſo die in Italia Patauij. CAPVT. XVIII.

QVo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum ſignis collatis in Theſſalia conflixerunt, res accidit Patauij in tranſpadana Italia memoria digna. Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus uenerandus, & caſtitate uitę ſanctus, repente mota mente conſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam pugnari. Ac deinde alios cedere, alios urgere, cædem, fugam, tela uolantia, inſtaurationem pugnæ. impreſſionem gemitus, uulnera. perinde ut ſi ipſe in prælio uerſaretur, coram uidere ſeſe uociferatus eſt. Ac poſtea ſubito exclamauit Cæſarem uiciſſe, At Cornelij ſacerdotis ariolatio leuis tum quidem uiſa eſt, & uecors, magnæ mox admirationi fuit, quod non modo pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt, neque prælij exitus, qui erat prædictus, idem fuit, ſed omnes quoq; pugnandi reciprocæ uices, & ipſa exercituum duorum conflictatio uaticinantis motu, atq; uerbis repræſentata eſt.

Verba M. Varronis memoria digna ex ſatyra, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων. CAPVT. XIX

NOn pauciſſimi ſunt, in quos poteſt conuenire id, quod Mar. Varro dicit in ſatyra, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων, uerba hæc ſunt. Si quantum operæ ſumpſiſti, ut tuus piſtor bonum faceret panem, eius duodecimam philoſophiæ dediſſes, ipſe bonus iampridem eſſes factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere millibus centum. Te qui nouit, nemo centuſſis.

Notata quædā de Euripidis poetæ genere, uita, moribus, deq; eiuſdem fine uitæ. CAPVT. XX.

EVripidis poetę matrem Theopompus agreſtia olera uendentem uictum quæſiſſe dicit. Patri autem eius nato illo, reſponſum eſt a Chaldæis eum puerum, cum adoleuiſſet, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatū eſſe, pater interpretatus, Athletā debere eſſe, roborato, exercitatoq; filij ſui corpore Olympiam certaturum eum inter Athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatē receptus non eſt. Poſt Eleuſinio, & Theſeo certamine pugnauit & coronatus eſt. Mox a corporis cura ad excolendi animi ſtudium tranſgreſſus, auditor fuit Phyſici Anaxagoræ, & rhetoris Prodici. In morali autem philoſophia, Socratis. Tragœdiam ſcribere natus annos duodeuiginti adortus eſt. Philochorus refert in inſula Salamine ſpeluncam eſſe tetram, & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragœdias ſcriptitarit. Mulieres fere omnes in maiorem modum

exoſus fuiſſe dicitur. ſiue quod natura abhorruit a mulierũ cœtu, ſiue quod ſimul duas uxores habuerat, cum id decreto ab Atheniẽſibus facto ius eſſet, quarum matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Ariſtophanes quoq; meminit

ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις

In his uerſibus.

νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω.
τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
ἄγρια γὰρ τινὰ ὦ γυναῖκες δρᾷ, ἐν ἀγρίοις
τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uerſus compoſuit.

ὁ δ' ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου.
στριφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν
καὶ μισογέλως καὶ τωθάζειν. οὐδὲ παρ' οἶνον
μεμαθηκὼς ἄλλο γράψαι τοῦτ' ἄν.
μέλιτος καὶ σειρήνων ἐπτετεύχει.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum Regem eſſet, uteretur q; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cœna, canibus a quodam æmulo immiſſis dilaceratus eſt, & ex his uulneribus mors ſecuta eſt. Sepulchrum autẽ eius, & memoriam Macedones eo dignati ſunt honore, ut in gloriæ quoq; loco prædicarent.

οὔποτε σὸν μνῆμα εὐριπίδης ὤλετο πού.

Quod egregius poeta morte obita ſepultus in eorum terra foret. Quamobrem cũ legati ad eos ab Athenienſibus miſſi petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterẽt trãsferri, maximo conſenſu Macedones in ea re denegãda perſtiterunt.

Quod a poetis Iouis filij prudentiſſimi, humaniſſimique. Neptuni autem inhumaniſſimi, & ferociſſimi traduntur. CAPVT. XXI.

PRæſtantiſſimos uirtutẽ, prudentia, uiribus Iouis filios poetæ appellauerunt, ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona, ferociſſimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate tanquam e mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona, & Leſtrygonas.

Hiſtoria de Sertorio duce, deq; aſtu eius, cõmenticijsq; ſimulamẽtis, quibus ad barbaros milites continendos, cõciliandosq; ſibi utebatur. CAPVT. XXII.

SErtorius uir acer, egregiusq; Dux, & utẽdi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficillimis mentiebatur ad milites ſi mendaciũ prodeſſet, & literas compoſitas pro ueris legebat, & ſomniũ ſimulabat, & falſas religiones conferebat, ſiquid iſtæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorij nobile eſt, Cerua alba eximiæ pulchritudinis, & uiuaciſſimæ celeritatis a Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam Dianæ numine, colloqui ſecum, monereque, & docere, quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſiquid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, a cerua ſeſe monitum prædicabat. Id cum dixerat uniuerſi tanquam ſi Deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, cum incurſio eſſet hoſtium nuntiata, feſtinatione, ac tumultu conſternata in fugam ſe prorupit, atq; in palude proxima delituit, & poſtea requiſita periſſe credita eſt. Neq; multis diebus poſt inuentam eſſe ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iuſſit tacere. Ac ne cui palam diceret, interminatus eſt. Pręcepitq;, ut eam poſtero die repente in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret. Admiſſis deinde amicis poſtridie, uiſum ſibi eſſe ait in quiete, ceruam, quæ perierat, ad ſe reuerti Et ut prius conſueuerat, quod opus eſſet facto, prædicare. Tum Sertorio qnod imperauerat ſignificante, cerua emiſſa in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt. Eaque hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriæ proditum eſt ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio fa-

ciebant, cum multis prçlijs ſuperatus eſſet, neminem unquam ab eo deſciuiſſe, quanquam id genus hominum eſſet mobiliſſimum.

De ætatibus hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. CAPVT. XXIII.

HEllanicus, Herodotus, Thucydides hiſtoriæ ſcriptores in ijſdē temporibus fere laude ingenti floruerunt. Et non nimis longe diſtantibus fuerunt ætatibus. Nam Hellanicus in initio belli Peloponneſiaci fuiſſe, quinque & ſexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in libro. XI. Pamphilæ.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis ſcripſit, de Comicis latinis iudicarit. CAPVT. XXIIII.

SEdigitus in libro, quem ſcripſit de poetis, quid de ijs ſentiat, qui comœdias fecerunt, & quem præſtare ex omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenque in loco, & honore ponat, his uerſibus ſuis demonſtrat.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant,
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Vt contra ſiquis ſentiat nihil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui ſeruet, pretio in tertio eſt.
Siquid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Decimum addo antiquitatis cauſa Ennium.

De uerbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matij Mimiambis offenderamus. CAPVT. XXV.

CN. Matius uir crūditiſſimus in Mimiambis ſuis non abſurde, neque abſone finxit recentatur, pro eo, quod græci dicunt ἀνανεοῦται, Verſus, in quibus hoc uerbum eſt, hi ſunt.

Iam iam albicaſſit phœbus, & recentatur
Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Idem Matius in hiſdem mimiambis, edulcare dicit, quod eſt dulcius reddere in his uerſibus.

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasque acerbas ſenſibus gubernare.

Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum, eiusque definitionis interpretamentum uerbis latinis factum. CAPVT. XXVI.

ARiſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet, his uerbis definiuit, λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Eius definitionis non uidebatur habere incommode interpretatio facta hoc modo. Syllogiſmus eſt oratio, in qua conſenſis quibuſdam, & cōceſſis, aliud quid quam quæ conceſſa ſunt, per ea, quæ conceſſa ſunt, neceſſario conficitur.

Quid ſint comitia calata, quid Curiata, quid centuriata, quid tributa quid conſilium. Atque inibi quædam eiuſmodi. CAPVT. XXVII.

IN libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo ſcriptum eſt, Labeonem ſcribere calata comitia eſſe, quæ pro collegio ponti habentur, aut regis ſacrorum, aut flaminũ inaugurãdorum cauſa. Eorum autem alia eſſe curiata, alia cẽturiata. Curiata per lictorem curiatim calari, ideſt conuocari, centuriata per cornicinem. Hiſdem comitijs, quę calata appellari diximus, & ſacrorum deteſtatio, & teſtamenta fieri ſolebãt Tria enim genera teſtamentorum fuiſſe accepimus. Vnum, quod calatis comitijs in concione populi fieret, alterum in procinctu, cum uiri ad prælium faciendum in aciẽ uocabantur. Tertium per familiæ emancipationem, cui æs, & libra adhiberetur. In eodem Lælij Felicis libro hæc ſcripta ſunt. Is, qui non uniuerſum populum, ſed partem aliquam adeſſe iubet, non comitia, ſed conſilium edicere debet. Tribuni autem neq; aduocant patricios, neque ad eos referre de re ulla poſſunt. Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita appellantur, quæ trib. pleb. ferentibus accepta ſunt. Quibus rogationibus ante patritij non tenebantur, donec Q. Hortenſius DICT. eam legem tulit, ut eo iure, quod plebes ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. Item in eodem libro ſcriptum eſt. Cum ex generibus omnium ſuffragium feratur, curiata comitia eſſe. Cum ex cenſu, & ætate, centuriata. Cum ex regionibus, & locis, tributa. Centuriata autem comitia intra pomœrium fieri nefas eſſe, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non ſit. Propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præſidij cauſa ſolitum, quoniam populus eſſet in ſuffragijs ferendis occupatus.

Quod errauit Cor. Nepos, cum ſcripſit Ciceronem tres & uiginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe. CAPVT. XXVIII.

COr. Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus, familiariſq; fuit. Atq; is tamen in primo librorũ, quos de uita illius compoſuit, erraſſe uidetur, cum eum ſcripſit tres & uiginti annos natum primam cauſam iudicij publici egiſſe. Sex. q; Roſcium paricidij reum defendiſſe. Dinumeratis quippe annis a Q. Cæpione, & Q. Serrano, quibus COSS. ante diem. III. nonas Ianuar. M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium, & Cn. Dolobellam, quibus COSS. cauſam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicẽ dixit ſex & uiginti anni reperiũtur. Neq; dubium eſt, quin poſt annum, quam pro Quintio dixerat, Sex. Roſcium reum paricidij defenderit, annos iam ſeptem & uiginti natus L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio COSS. In qua re etiam Feneſtellam erraſſe Pedianus Aſconius animaduertit, quod eum ſcripſerit, ſexto uigeſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. Longior autem Nepotis, quam Feneſtellæ error eſt, niſi quis uult in animum inducere, ſtudio amoris, & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem ſuppreſſiſſe, ut M. Cicero orationem florentem dixiſſe pro Roſcio admodum adoleſcens uideretur. Illud adeo ab utriuſq; oratoris ſtudioſis animaduerſum, & ſcriptum eſt, quod Demoſthenes, & Cicero pari ętate illuſtriſſimas orationes in cauſas dixerint. Alter, κατὰ ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους, ſeptem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio: ſeptimo & uigeſimo pro Sex. Roſcio. Vixerunt quoq; non nimis numerum annorum diuerſum. Alter treis, & ſexaginta annos, Demoſthenes. LX.

Quali figura orationis, & quam noua L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit. CAPVT. XXIX.

DVæ iſtæ in loquendo figuræ notæ, ſatis uſitatæq; ſunt. Mihi nomen eſt Iulio, & mihi nomen eſt Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Piſonẽ in ſecundo annalium. Verba Piſonis hæc ſunt. L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere. Eumque orat, uti ſua uoluntate Romam contendat. Quia Tarquinium inquit, nomen eſſet. Hoc perinde eſt, tanquam ſi ego dicam, mihi nomen eſt Iulium.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum ſit Græcæ an Gallicæ. CAPVT. XXX.

QVi ab alio genere uitæ detriti iam, & retorridi ad literarum diſciplinas ſerius adeunt, ſi forte ijdem garruli natura, & ſubargutuli ſunt, oppido quam fiunt in literarum oſtentatione inepti, & friuoli. Quod genus profecto ille homo eſt, qui de petorritis nuper argutiſſimas nugas dixit. Nam, cum quæreretur petorritum qualiſ forma uehiculum, cuiatisq́ linguæ uocabulum eſſet, & faciem uehiculi ementitus eſt longe alienam, falſamq́, & uocabulum græcum eſſe dixit. Atq́ id ſignificare uolucres rotas interpretatus eſt. Commutataq́ una litera petorritum eſſe dictum uolebat, quaſi petorrotum. Scriptum etiam hoc eſſe a Valerio Probo contendit. Ego, cum Probi multos admodum commentationum libros inquiſierim, neq́ ſcriptum in his inueni, nec uſquam alioquin Probum ſcripſiſſe credo. Petorritum enim eſt non ex græca dimidiatum, ſed totum tranſalpibus factum, nam eſt uox gallica. Inſcriptum eſt in libro M. Varronis XIIII rerum diuinarum. Quo in loco Varro, cum de petorrito dixiſſet, eſſe id uerbum gallicum, lanceam quoq́ dixit nō latinum, ſed hiſpanicum uerbum eſſe.

Quæ uerba legauerint Rhodij ad hoſtium ducem Demetrium, cum ab eo obſiderentur ſuper illa inclyta Ialyſi imagine. CAPVT. XXXI.

RHodum inſulam celebritatis antiquiſſimæ oppidumq́ in ea pulcherrimum ornatiſſimumq́ obſidebat, oppugnabatq́ Demetrius dux ætatis ſuæ inclytus. Cui a peritia, diſciplinaq́ faciendi obſidij, machinarumq́ ſolertia, ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. Tum ibi in obſidione illa ædes quaſdam publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præſidio erāt, adgredi, & uaſtare, atq́ abſumere igni parabat. In his ædibus erat memoratiſſima illa imago Ialyſi Protogenis manu facta illuſtris pictoris. Cuius operis pulchritudinē, præſtantiamq́ ira percitus Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetriū cum his uerbis. Quæ malum inquiunt ratio eſt, ut tu imaginem iſtam uelis incendio ædium facto diſperdere? Nam ſi nos omnes ſuperaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoq́ illa integra, & incolumi per uictoriam potieris. Sin uero nos uincere obſidēdo nequiueris, petimus conſyderes ne turpe tibi ſit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo geſſiſſe. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione deſita, & imagini, & ciuitati pepercit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XVI.

Verba Muſonij græce digna, atq́ utilia audiri, obſeruariq́. Eiuſdem utilitatis ſententia a M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

CAPVT PRIMVM.

ADoleſcentuli cum etiam tum in ſcholis eſſemus, ἐνθυμημάτιον hoc grecum, quod adpoſui, dictum eſſe a Muſonio philoſopho audiebamus, et quoniam uere, atq́ luculente dictum, uerbisq́ eſt breuibus, & rotundis uinctum, perquam libenter memineramus. ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. Poſtea iſtam ipſam ſententiam in Cato

nis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, poſitam legimus. Quæ & ſi lax o
ribus paulo,longioribusq; uerbis comprehenſa eſt,præquam illud græcum,quod idi
ximus,quoniam tamen prior tempore,antiquiorq; eſt,uenerabilior uideri debet. Vre
» ba ex oratione hæc ſunt. Cogitate cum animis ueſtris, ſiquid uos per laborem recte fe
» ceritis,labor ille a uobis cito recedet,bene factum a uobis,dum uiuetis,non abſcedet.
» Sed ſiqua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum il-
» lud apud uos ſemper manebit.

Cuiuſmodi ſit lex apud dialecticos perconctandi,diſſerendiq;,& quæ ſit eius legis reprehenſio. CAPVT. II.

LEgem eſſe aiũt diſciplinæ dialecticæ,ſi de quapiam re quæratur, diſputeturq; atq; ibi quod rogere,ut reſpondeas, tum ne amplius quid dicas, quam id ſolum,quod es rogatus,aut aias,aut neges. Eamq; legem qui nõ ſeruent,& aut plus, aut aliter quam ſunt rogati, reſpondeant, exiſtimantur rudes, indoctiq; eſſe,diſputandiq; morem,atq; rationem nõ tenere. hoc quidem, quod dicunt in pleriſq; diſputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nãq;,inexplicabiliſq; ſermo fiet,niſi interrogationibus,reſponſionibuſq; ſimplicibus fuerit determinatus. Sed enĩ eſſe quædam uidentur,in quibus ſi breuiter,& ad id, quod rogatus fueris, reſpondeas,capiare. Nam ſiquis his uerbis interroget, poſtulo ut reſpondeas, Deſieris ne facere adulterium an non? ut cunq; dialectica lege reſpõdens ſiue aias, ſeu neges,hærebis in captione,tam ſi te dicas adulterum,quam ſi neges. Sed quod minus eſt in interrogatione,id eſt addendum. Nam qui facere aliquid non deſiuit, non id neceſſario etiam fecit. Falſa igitur eſt ſpecies iſtius captionis,& nequaquã procedere ad id poteſt,ut colligi,concludiq; poſſit,eum facere adulterium,qui ſe negauerit facere deſiſſe. Quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hærere eos neceſſum eſt: ſi nihil amplius,quam quod interrogati erunt,reſponderint. Nam ſi ita ego iſtorũ aliquem rogem. Quicquid non perdidiſti,habeas ne an non habeas? poſtulo,aut aias aut neges,utcunq; breuiter reſponderit,capietur. Nã ſi nõ habere ſe negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eum non habere,quos non perdidit. Sin uero habere ſe dixerit,colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur, cautiusq; ita reſpondebitur,quicquid habui,id habeo,ſi id nõ perdidi. Sed huiuſcemodi reſponſio nõ ſit ex lege,quã diximus. Plus.n. quã quod rogatus eſt,reſpondet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi ſolet,non eſſe captioſis interrogationibus reſpondendũ.

Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus,ſi cibus forte deerit,ut tolerari aliquantuſper inedia poſſit, & tolerari fames, uerbaque ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta. CAPVT. III.

CVm Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus. Tenebatq; animos noſtros homo ille fãdi dulciſſimus. atq; eum quoquo iret, quaſi ex lingua prorſum eius capti proſequebamur. Ita ſermonibus uſquequaque amœniſſimis demulcebat. tum ad quendã ægrũ cum iſſet uiſere, noſq; cũ eo una introiſſemus multaq; ad medicos,qui tũ forte iſtic erant, ualetudinis eius gratia oratione græca dixiſſet,ac ne hoc quidẽ inquit,mirum uideri debet, quod cũ ante hac ſemper edundi fuerit adpetens,nunc poſt imperatã inediã tridui,omnis eius adpetitio priſtina elanguerit. Nam quod Eraſiſtratus ſcriptũ reliquit inquit,propemodũ uerum eſt. Eſuritionẽ faciunt inanes, patenteſq; inteſtinorum fibræ,& caua intus uẽtris,& ſtomachi uacua hiantia. quę ubi aut cibo complentur,aut inanitate diutina contrahuntur,& conniuent,tunc loco,in quem cibus capitur,uel ſtipato,uel adducto,uoluntas capiẽdi eius deſyderãdiq; reſtinguitur. Scythas quoq; ait eundẽ Eraſiſtratum dicere,cũ ſit uſus, ut famẽ longius tolerent,faſcijs uentrem ſtrictiſſime circumligare. Ea uentris compreſſione eſuritionẽ poſſe depelli creditũ eſt. hæc tum Phauorinus, multaq; iſtiuſmodi alia adfabiliſſime dicebat. Nos autẽ poſtea,cum librum forte Eraſiſtrati legeremus διαιρέσεων primum, idipſum in eo libro, quod Phauorinum audiebamus dicere, ſcriptum

offendimus. Verba Eraſiſtrati ad eam rem pertinentia, hæc ſunt.

ἐλογιζόμεθα δῶν παρὰ τὴν ἰχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν· καὶ γὰρ τοῖς ἐπὶ πλεῖον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δὲ οὐκέτι.

Deinde paulum infra.

εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. χεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι. διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει,

In eodem libro Eraſiſtratus uim quandam famis non tolerabilem, quam græci βούλιμον, καὶ βούπειναν appellauit, in diebus frigidiſſimis multo facilius accidere ait, quam cum ſerenum, atq; placidum eſt. Atque eius rei cauſas, cur his morbus in eo plerunq; tempore oriatur, non dum ſibi eſſe compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc ſunt.

ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων διατί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Quo ritu, quibusque uerbis fecialis Po. Ro. bellum indicere ſolitus ſit, ijs, quibus Po. Ro. bellum fieri iuſſerat. Et item in quę uerba conceptum fuerit ius iurandum de furtis militaribus ſanciēdis, & uti milites ſcripti intra prædictum diē, in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id ius iurandum remitti æquum eſſet. CAPVT. IIII.

CIncius in libro III. de re militari fecialem Po. Ro. bellum indicentē hoſtibus telumq; in agrum eorum iaciētē hiſce uerbis uti ſcripſit. Quod Po. Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli aduerſus Po. Ro. bellum fecere, deliquereq;. quodq; Po. Ro. cum Po. Hermūdulo, hominibusq; Hermūdulis bellum iuſſit. Ob eā rem ego Po. q; Ro. Po. Hermundulo, hominibusq; Hermūdulis bellum indico, facioq;. Item in libro eiuſdem Cincij de re militari V. ita ſcriptū eſt. Cū delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, in ius iurādum eos tribunus militaris adigebat in uerba hęc. In magiſtratu C. Lęlij C. filij COS. L. Cornelij P. filij COS. in exercitu decemq; millia paſſuū prope furtum nō facies, dolo malo, ſolus, neq; cum pluribus, pluris numi argentei, in dies ſingulos. Extra haſtam, haſtile, ligna, pabulum utrem, follem, faculā, ſiquid ibi inueneris, ſuſtuleriſue, quod tuū non erit, quod pluris numi argētei erit, uti tu ad C. Lælium C. filium COS. L. ue Cornelium P. filiū COS. ſiue ad quem eorum iuſſerit, proferas, aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, ſuſtuleriſue dolo malo. Aut domino ſuo, cuium id cenſebis eſſe, reddes, uti quod recte factum eſſe uoles. Militibus autē ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adeſſent, & ut citati COS. reſponderent. Deinde ita concipiebatur iusiurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus, niſi harunce quæ cauſa erit, funus familiare, feriæ deni-cales Calendæq;, quæ non eius rei cauſa in eum diem collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet. Morbus ſonticus auſpiciumue, quod ſine piaculo præterire non liceat. Sacrificiūue anniuerſariū quod recte fieri nō poſſet, niſi ipſus eo die ibi ſit, ius hoſtiſue, ſtatus condictuſue dies cum hoſte, ſi cui eorum harunce, quæ cauſa erit, tū ſe poſtridie quā per eas cauſas licebit, eo die uenturum, aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum, oppidumue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc ſunt. Miles cū die, qui prædictus eſt, aberat, neq; excuſatus erat, infrequens dabatur. Item in libro ſexto hoc ſcriptum eſt. Alæ dictæ exercitus, equitum ordines, quod circum legiones dextra, ſiniſtraque tanquam alæ in auium corporibus locabantur. In legione ſunt cēturiæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Veſtibulū quid ſignificet, deq; eius uocabuli rationibus. CAPVT. V.

PLeraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neq; tamen liquido ſcimus quid ea proprie, atq; uere ſignificent, ſed incompertam, & uulgariam traditionem rei non explorate ſecuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quam dicimus. Sicuti eſt ueſtibulum uerbum in ſermonibus celebre, atq; obuium, non omnibus tamen, qui illo facile utuntur, ſatis ſpectatum. Animaduerti eñ quoſdam, haud quaquam indoctos uiros opinari ueſtibulum eſſe partem domus primorem, quam

uulgus atrium uocat. Cæcilius Gallus in libro de ſignificatione uerb orum, quæ ad ius ciuile pertinent, ſecundo, ueſtibulum eſſe dicit non in ipſis ædibus, neq; partẽ ędiũ ſed locum ante ianuam domus uacuum, per quem a uia aditus, acceſſusq; ad ędeis eſt cum dextra, ſiniſtraq; inter ianuam, tectaq;, quæ ſunt uiæ iuncta, ſpatium relinquitur. Atq; ipſa ianua procul a uia eſt area uacanti interſita. quæ porro huic uocabulo ratio ſit, quæri multũ ſolet. Sed quæ ſcripta legi, ea ferme omnia inconcinnia, atq; abſurda uiſa ſunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere uirum elegantı ſcientia ornatum, huiuſcemodi eſt. Ve particula, ſicuti quædam alia, tum intenſionem ſignificat, tum minutionem. Nam uetus, & uehemens alterum ab ætatis magnitudine compoſitum, eliſumq; eſt, alterum a mentis ui, atq; impetu dicitur. Veſcum autem, quod ex ue particula, & eſca copulatum eſt, utriuſq; diuerſæ ſignificationis uim capit. Aliter enim Lucretius ueſcum ſalem dicit ex edendi intentione. Aliter Lucilius ueſcum appellat cum edendi faſtidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiã medius eſſet. In eo loco qui dominum eius domus ſalutatum uenerant, prius quam admitterentur, conſiſtebant, & neq; in uia ſtabant, neq; intra ædes erant. Ab illa ergo grandis loci conſiſtione, & quaſi quadam ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt ſpatia (ſicuti diximus) grandia ante fores ædium relicta, in quibus ſtarent qui ueniſſent, prius quam in domum intromitterentur. Meminiſſe autem debebimus id uocabulum non ſemper a ueteribus proprie ſed per quaſdam tralationes eſſe dictum. Quæ tamen ita ſunt factę, ut ab iſta, de qua diximus, proprietate non longe deſciuerint. Sicut illud in. VI. Virgilij.

„ Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus orci
„ Luctus, & ultrices poſuere cubilia curæ.

Non enim ueſtibulum priorem partem domus infernæ eſſe dicit, Quod obrepere poteſt, tanquam ſi ita dicatur, Sed loca duo demonſtrat extra orci fores, ueſtibulum, & fauces. Ex quibus & ueſtibulum appellat ante ipſam domũ, & ante ipſa orci penetralia. Fauces aũt uocat iter anguſtum, per quod ad ueſtibulum aditur.

Hoſtiæ, quæ dicuntur bidentes, quid ſint, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt, ſuperq; ea re P. Nigidij, & Iulij Higinij ſententiæ. CAPVT. VI.

REdeuntes Gratia Brunduſium nauem aduertimus. Ibi quiſpiam linguæ latinæ literator Roma a Brunduſinis accerſitus experiundum ſeſe uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia Erat enim feſſus, atq; languens animus de æſtu maris, legebat barbare, inſciteq; Virgilij ſeptimum, in quo libro hic uerſus eſt.

„ Centum lanigeras mactabat rite bidenteis.

Et iubebat rogare ſe, ſiquis quid omnium rerũ uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces ne inquam nos magiſter, cur bidẽtes dicantur, Bidentes inquit, oues appellatę, idcircoq; Lanigeras dixit, ut oues planius demonſtraret. Póſt hac inquam uidebimus, an oues ſolæ (ut tu ais) bidentes dicantur. Et an Pomponius Atellanarum poeta, in gallis tranſalpinis errauerit, cũ hoc ſcripſit,

„ Mars tibi uoueo facturum,
„ Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego a te rogaui ecquam ſcias eſſe huiuſce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, ſed nimium quantum audacter, Oues inquit, bidentes dictæ, quod duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum quæſo te inquam duos ſolos per naturam dentes habere ouem uidiſti? Oſtentum enim eſt, & piaculis factis procurandum. Tũ ille permotus mihi, & irritatus, quære inquit ea potius, quæ a grammatico quærenda ſunt. Nam de ouium dentibus upiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis riſi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis compoſuit, bidentes appellari ait non oues ſolas, ſed omnes bimas hoſtias, neq; tamen dixit apertius cur bidentes, Sed quod ultro exiſtimabamus, id ſcriptum inuenimus in commentarijs quibuſdam ad ius pontif. pertinentibus, Bidentes primo dictas litera immiſſa, quaſi biennes. Tum longo uſu loquendi corruptam eſſe uocem, & ex bidenibus bidentes factum,

quoniam id uidebatur eſſe dictu facilius. Higinus tamen Iulius, qui ius pontiſ. non uidetur ignoraſſe, in IIII. librorum, quos de Virgilio fecit, bidentes appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipſa poſui. Quæ bidens eſt inquit, hoſtia oportet habeat dentes octo, ſed ex ijs duo cæteris altiores, per quos appareat ex minore ætate, in maiorem tranſcendiſſe. Hæc Higini opinio, an uera ſit, non argumentis, ſed oculis iudicari poteſt.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius, petulantiusq; finxit, & quod multis item uerbis utitur, de quibus an ſint latina, quæri ſolet. CAPVT. VII.

LAberius in mimis, quos ſcriptitauit, oppido quam uerba finxit prælicenter. Nam & Mendicimonium dicit, & mœchimonium, & adulterionem, adulteritatemq; pro adulterio, & depudicauit pro ſtuprauit, & abluuium pro diluuio & quod in mimo ponit, quem Cophinum ſcripſit, manuatus eſt pro furatus eſt. Et item in fullone furem manuarium appellat.

Manuari inquit, pudorem perdidiſti,

Multaq; alia huiuſmodi nouat, neq; non obſoleta quoq;, & maculantia ex ſordidiore uulgi uſu ponit, quale eſt in ſtaminarijs.

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.

Et elutriare lintea, & labandria dicit, quæ ad lauandum ſint data, & collicior inquit in fullonicam.

Et quid properas, & quid præcurris Caldonia?

Item in reſtione, Calabarriunculos dicit, quos uulgus Calaburriones. Item in compitalibus malas malaxaui. Item in cacomemmone.

Hic eſt inquit, ille gurdus, quem ego
Me adhinc duos menſes ex Africa
Venientem excepiſſe tibi narraui.

Item in mimo, qui inſcribitur, nacca, L. Cippum dicit, & obbam, & camelliam, & pictatium, & capitium, induis inquit, capitium tunicæ pittacium. Prçterea in anna peranna, gubernium pro gubernatore, & planum pro ſycophanta, & nanum pro pumilione dici, quanquam planum pro ſycophanta M. quoq; Cicero in oratione ſcriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit Atq; item in mimo, qui ſaturnalia inſcriptus eſt, botulum pro farcimine appellat, & hominem leenam pro leui, item in necromantia coctionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatorem dixerũt. Verba Laberij hæc ſunt. Duas uxores, hoc hercle plus negotij eſt (inquit cocio ſex ædiles uiderat.) Sed enim in mimo, in quem ſcripſit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulgus, ſed probe, latineq; uſus eſt græco uocabulo. Emplaſtrum enim dixit οὐδετέρως, ut iſti nouitij ſemidocti, uerba ex eo mimo adpoſui.

Quid eſt ius iurandum? Emplaſtrum æris alieni.

Quid ſignificet, & quid a noſtris appellatum ſit ἀξίωμα, quod dialectici dicunt, & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur. CAPVT. VIII.

CVm in diſciplinas dialecticas induci, atq; imbui uellemus, neceſſum fuit adire, atq; cognoſcere quas uocant dialectici εἰσαγωγὰς, tum in primo περὶ ἀξιωμάτων diſcendũ quæ M. Varro alias profata, alias proloquia appellat. Commentarium de proloquijs Lælij docti hominis, qui magiſter Varronis fuit ſtudioſe quæſiuimus. Eumque in pacis bibliotheca repertum legimus. Sed in eo nihil edocenter, neq; ad inſtituendum explanate ſcriptum eſt. Feciſſeq; uidetur eum librũ Lælius ſui magis admonendi, quam aliorum docendi gratia. Rediuimus igitur neceſſario ad græcos libros, ex quibus accepimus ἀξίωμα definitũ eſſe his uerbis. λεκτὸν αὐτοτελὲς, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ.

Hoc ego ſuperſedi uertere, quia nouis, & inconditis uocibus utendum ſit, quas pati aures per inſolentiam uix poſſent. Sed M. Varro in libro de lingua latina ad Cicero

nem.IIII.& XX.expeditiſſime ita finit. Proloquiũ eſt ſententia, in qua nihil deſyderatur Erit autem planius, quid iſtud ſit, ſi exemplum eius dixerimus. ἀξίωμα igitur, ſiue id proloquium dicere placet, huiuſmodi eſt. Annibal Pœnus fuit. Scipio Numãtiam deleuit. Milo cædis damnatus eſt. Neq; bonum eſt uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur, plena atq; perfecta uerborum ſententia, ut id neceſſe ſit aut uerũ, aut falſum eſſe, id a dialecticis ἀξίωμα, id eſt oratio uerũ, aut falſum plene ſignificãs appellatum eſt, a M. Varrone, ſicuti dixi, proloquium. A Marco autem Cic. pronuntiatũ Quo ille tamen uocabulo tantiſper uti ſe atteſtatus eſt, quoad melius inquit, inuenero Sed quod græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij noſtrorum adiunctum, alij connexũ dixerunt. Id connexum tale eſt. ſi Plato ambulat, Plato mouetur. Si dies eſt, ſol ſuper terras eſt. Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos uel coniunctum, uel copulatum dicimus quod eſt eiuſdem modi. P. Scipio Pauli filius, & bis COS. fuit & triumphauit, & cenſura functus eſt, & collega in cenſura L. Mumij fuit. In omni autem coniuncto, ſi unũ eſt mendacium, etiam ſi cætera uera ſunt, totum eſſe mendacium dicitur. Nam ſi ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero, & Annibalem in Africa ſuperauit, quod eſt falſum, uniuerſa quoq; illa, quæ coniuncte dicta ſunt, propter hoc unũ, quod falſum acceſſerit, quia ſimul dicentur, uera non erunt. Eſt itẽ aliud quod græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos diſiunctum proloquium dicimus. Id huiuſcemodi eſt. Aut malum eſt uoluptas, aut bonum, aut neq; bonum, neq; malum eſt. Omnia autem, quæ diſiunguntur, pugnantia eſſe inter ſeſe oportet. Eorumq; oppoſita ἀντικείμενα græci dicunt Ea quoq; ipſa inter ſe aduerſa eſſe. Ex omnibus, quæ diſiunguntur, unum eſſe uerum debet, falſa cætera. Quod ſi aut nihil omnium uerum, aut omnia, pluraue, quã unum uera erunt. Aut quæ diſiuncta ſunt, non pugnabunt, aut quę oppoſita eorum ſunt, cõtraria inter ſeſe non erũt, tunc id diſiunctũ mẽdacium eſt, & appellatur παραδιεζευγμένον ſicuti hoc eſt in quo quę oppoſita nõ ſunt cõtraria, aut curris, aut ambulas, aut ſtas. Nã ipſa quidem inter ſe aduerſa ſunt, Sed oppoſita eorum non repugnant. Non ambulare enim, & non ſtare, & non currere contraria inter ſeſe non ſunt, quoniam cõtraria ea dicuntur, quæ ſimul uera eſſe non queunt. Poſſis enim ſimul, eodemq; tempore, neq; ambulare, neq; ſtare, neq; currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamẽtum dediſſe nunc ſatis erit. Atq; id ſolum addendum, admonendumq; eſt, quod huius diſciplinæ ſtudium, atq; cognitio in principijs quidẽ tetra, & aſpernabilis, inſuauisq; eſſe, & inciuilis uideri ſolet. Sed ubi aliquantum proceſſeris, tum deniq; & emolumẽtum eius in animo tuo dilucebit, & ſequetur quædam diſcẽdi uoluptas inſatiabilis. Cui ſane ſi modum non feceris, periculum non mediocre erit, ne ut pleriq; alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris, atq; mæandris tanq; apud ſirenios ſcopulos conſeneſcas.

Quid ſignificet uerbum in libris ueterum creberrime poſitum, ſuſq; deq;. CAPVT. IX.

SVſq; deq; fero, aut ſuſq; deq; habeo (his.n. omnibus modis dicitur) uerbum eſt ex hominum doctorum ſermonibus, in poematis quoq;, & in epiſtolis ueterũ ſcriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum oſtentent, quã qui intelligant. Ita pleriq; noſtrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non diſcere. Significat autem, ſuſq; deq; ferre, æquo animo eſſe, & quod accidit, non magnipendere. Atq; interdum negligere, & contemnere, & propemodum id ualet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in compitalibus.

" Nunc tu lentus es, nunc tu, ſuſq; deq; fers.
" Materfamilias tua in lecto aduerſo ſedet
" . Seruos ſextantis uerbis nefarijs. Vtitur M. Varro in ſiſenna, uel de hiſtoria. Quod
" ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, ſuſq; deq; eſſet. Lucilius in tertio.
" Verum hic ludus ibi ſuſq; omnia, deq; fuerunt
" Suſq; & deq; fuere inquam omnia ludus, iocuſq;.
" Illud opus durum, ut ſetinum acceſſimus finem.
" ἀἰγίλιποι ὁ ... λοιπὸν

Vt aiunt, montes Aetnæ omnes atq; aſperi Athones.

Quid ſint proletarij, quid capitecenſi, quid item ſit in XII. tabulis aſſiduus, & quæ eius uocabuli ratio ſit. CAPVT. X.

OTium erat quodam die Romæ in foro a negotijs, & læta quędam celebritas feriarum, legebaturq; in cõſeſſu forte complurium Ennij liber ex annalibus III. In eodem libro uerſus hi fuere.

Proletarius publicitus ſcutiſq;, ferroq;
Ornatur ferro muros, urbemq;, forumq;
Excubijs curant.

Tum ibi quæri cœptum eſt, quid eſſet proletarius. Atq; ego aſpiciens quempiam in eo circulo ius ciuile callentem familiarem meum rogabam, ut id uerbũ nobis enarraret, & cum ille ſe iuris, non rei grammaticæ peritum eſſe reſpondiſſet, eo maxime inquam te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iuris peritus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex XII. tabulis ueſtris accepit, in quibus ſi recte cõmemini, ita ſcriptum eſt. Adſiduo uindex adſiduus eſto. Proletario ciui quiuis uolet uindex eſto. Petimus igitur ne annalem hunc Q. Ennij. ſed XII. tabulas legi arbitrere. Et quid ſit in ea lege proletarius ciuis interpretere. Ego uero inquit dicere, atq; interpretari hoc deberem, ſi ius faunorum, & aboriginum didiciſſem. Sed enim cum proletarij, & adſidui, & ſanates, & uades, & ſubuades, & uigintiquinq; aſſes, & taliones, furtorumq; quæſtiones cum lance, & licio euanuerint, omniſq; illa XII. tabularum antiquitas, niſi in legis actionibus centumuiralium cauſarum lege Aebutia lata conſopita ſit, ſtudium, ſcientiamq; ego præſtare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum poetam memoriæ noſtræ doctiſſimum prætereuntem conſpeximus. Is a nobis ſalutatur, rogatuſq;, uti de ſententia, deq; ratione iſtius uocabuli nos doceret, Qui in plebe inquit, Romana tenuiſſimi, pauperrimiq; erant, neque amplius quam mille quingentum æris in cenſum deferebant, proletarij appellati ſunt. Qui uero nullo, aut perquam paruo ære cenſebãtur, capitecenſi uocabantur. Extremus autẽ cenſus capite cenſorum æris fuit. CCCLXXV. Sed quoniam res, pecuniamq; familiaris obſidis uice, pignoriſq; eſſe apud Remp. uidebatur, amoriſq; in patriam fides quędam in ea, firmamẽtumq; erat, neq; proletarij, neq; capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo ſcribebantur, quia familia his aut tenuis, aut nulla eſſet. Proletariorum tamẽ ordo honeſtior aliquanto & re, & nomine, quam capitecenſorum fuit. Nam & aſperis Reip. temporibus, cum iuuentutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebãtur. Armaq; ijs ſumptu publico præbebantur. Et non capitis cenſione, ſed proſperiore uocabulo, a munere, officioque prolis edendæ appellati ſunt. quod cum re familiari parua minus poſſent Remp. iuuare, ſobolis tamen gignendę copia ciuitatem frequentarent. capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello cimbrico difficillimis Reipu. temporibus, uel potius, ut Salluſtius ait, bello Iugurthino, milites ſcripſiſſe traditur, cum id factum ante, in nulla memoria extaret. Adſiduus in XII. tabulis pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab aſſibus, ideſt ære dando, cum id tempora Reip. poſtularent. Aut a muneris pro familiari copia faciendi aſſiduitate. Verba autem Salluſtij in hiſtoria Iugurthina de C. Mario COS. & de capitecenſis hæc ſunt. Ipſe interea milites ſcribere, non more maiorum, nec ex claſſibus, ſed ut libido cuiuſq; erat, capitecenſos pleroſq;. Id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem COS. memorabant, quod ab eo genere celebratus, auctuſq; erat, & homini potentiam quærenti, egentiſſimus quiſq; opportuniſſimus.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumpta de Pſyllorum interitu, qui in ſyrtibus Africanis colebant. CAPVT. XI.

GEns in Italia Marſorũ orta fertur eſſe a Circes filio Marſo. Propterea Marſis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus nõ dũ etiam permiſtæ corruptæꝗ ſunt, ui quadam genitali datum, ut ſerpentium uirulentorum domitores ſint, & incentionibus, herbarumꝗ ſuccis faciant medelarum miracula. Hac eadem ui præditos eſſe quoſdam uidemus, qui Pſylli uocã tur. Quorum nomine ſuper & genere, cum in ueteribus literis quæſiſſem, in quarto deniꝗ Herodoti libro, fabulam hanc de Pſyllis inuenimus. Pſyllos quondam fuiſſe in terra Africa, conterminos Naſamonibus, Auſtrumꝗ in finibus eorum quodã in tem pore perquam ualidum, ac diutinum flauiſſe. Eo flatu aquam omnem in locis, in qui bus colebant, exaruiſſe. Pſyllos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter auſtro ſuc cenſuiſſe. Decretumꝗ feciſſe, uti armis ſumptis ad auſtrum, perinde quaſi ad hoſtem iure belli res repetitum proficiſcerentur. Atque ita profectis uentum auſtrum magno ſpiritus agmine ueniſſe obuiam. Eosque uniuerſos cum omnibus copijs, armisꝗ cu mulis, montibusꝗ arenarum ſuperiectis operuiſſe. Eo facto Pſyllo, ad unum omneis interiſſe. Itaꝗ eorum fines a Naſamonibus occupatos.

De ijs uocabulis, quæ Cloatius Verrius, aut ſatis commode, aut nimis abſurde, & illepide, ad origines linguæ græcæ redegit. CAPVT. XII.

CLoatius Verrius in libris, quos inſcripſit uerborum a gręcis tractorum, non pauca hercle dicit curioſe, & ſagaciter conquiſita, neꝗ non tamen quædam futilia, & friuola. Errare inquit, dictum eſt ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν. Verſumꝗ infert Ho meri, in quo id uerbum eſt ἔῤῥε κακὴ γλήνη. & illud,

ἔῤῥε ἰχνήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Item hallucinari factum ſcripſit ex eo, quod dicitur græce ἀλύειν. unde lucum quo ꝗ eſſe dictum putat g litera in c conuerſa tarditatem quandam animi, & ſtuporẽ, qui hallucinantibus plerunꝗ uſuuenit. Item faſcinum appellat quaſi βάσκανον, & faſcina re eſſe quaſi βασκαίνειν. Cõmode hæc ſane omnia, & condecẽter. Sed in lib. quarto. Fæ nerator inquit, appellatus eſt, quaſi φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, quoniã id genus hominum ſpeciem oſtendunt humanitatis, & commodi eſſe uideantur ino pibus numos deſyderantibus. Idꝗ dixiſſe, ait Hypſicraten quempiam grammaticum cuius libri ſane nobiles ſunt ſuper ijs, quę a græcis accepta ſunt. ſiue hoc autẽ ipſe Clo atius, ſiue neſcio quis alius nebulo effutiuit, nil poteſt dici inſulſius. Fenerator enim ſi cut M. Varro in lib. tertio de ſermone latino ſcripſit, a fœnore eſt nominatus. Fœnus autem dictum a fœtu, & quaſi a fœtura quadam pecuniæ parientis, atꝗ increſcentis, & idcirco & M. Catonem, & cæteros ætatis eius fœneratorem ſine, a, litera pronunti aſſe tradit, ſicuti fœtus ipſe, & fœcunditas appellata.

Quid ſit municipiũ, & quid a colonia differat, & quid ſint municipes, queꝗ ſit eius uocabuli ratio, ac proprietas, atꝗ inibi quod D. Adrianus in ſenatu de iure, atꝗ uo cabulo municipium uerba fecit. CAPVT. XIII.

MVnicipes, & municipia uerba ſunt dictu facilia, & uſu obuia, et neutiquam reperias qui hæc dicat, quin ſcire ſe plane putet quid dicat. Sed profecto aliud eſt, aliud dicitur. Quotus enim fere noſtrum eſt, qui cum ex colonia Po. Ro. ſit, non & ſe municipem eſſe, & populares ſuos municipes eſſe di cat, quod eſt a ratione, & a ueritate lõge auerſum, Sic adeo & municipia quid, & quo iure ſint, quantumꝗ a colonia differant, ignoramus. Exiſtimamusque meliore condi tione eſſe colonias, quam municipia. de cuius opinionis tam promiſtæ erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit, pe ritiſſime diſſeruit. mirarique ſe oſtendit, quod & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, cum ſuis moribus, legibusque uti poſſent, in ius coloniarum mutari geſtiuerint. Præneſtinos autem refert maximo ope re a Tiberio imperatore petiſſe, oraſſeque, ut ex colonia in municipij ſtatum redige rentur. Idꝗ illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe, quod in eorũ finibus ſub ipſo

oppido, ex capitali morbo reualuiſſet. Municipes ergo ſunt ciues Romani ex municipijs ſuo iure, & legibus ſuis utentes muneris tantum cum Po. Ro. Honorarij participes, a quo munere capeſſendo appellati uidentur, nullis alijs neceſſitatibus, neq; ulla Po. Ro. lege adſtricti, cum nunquam populus eorum fundus factus eſſet. Primos autem municipes ſine ſuffragij iure, Cærites eſſe factos accepimus. Conceſſumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditisq;. Hinc tabulæ cærites appellatæ uerſa uice, in quas CENS. referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. Sed coloniarum alia neceſſitudo eſt. Non enim ueniunt extrinſecus in ciuitatem. Nec ſuis radicibus nituntur, ſed ex ciuitate quaſi propagatę ſunt. Et iura, inſtitutaque omnia Po. Ro. non ſui arbitrij habent. Quæ tamen conditio, cum ſit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen, & præſtabilior exiſtimatur propter amplitudinem, maieſtatemq; Populi Roma. cuius iſtæ coloniæ, quaſi effigies paruæ, ſimulachraque eſſe quædam uidentur, & ſimul quia obſcura, obliterataq; ſunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Quod M. Cato differre dixit properare, & feſtinare. Et quam commode Verrius Flaccus uerbũ, quod eſt feſtinat, interpretatus ſit. CAPVT. XIIII.

FEſtinare, & properare idem ſignificare, atq; in eandem rem dici uidentur. Sed Mar. Cato id differre exiſtimat, eaq; hoc modo diuiſa uerba ſunt ipſius ex oratione, quam de ſuis uirtutibus habuit, aliud eſt properare, aliud feſtinare. Qui unum quid mature trãſigit, is properat, qui multa ſimul incipit, neq; perficit, is feſtinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentiæ huius feſtinat inquit, a fando dicitur, quoniam iſti ignauiores, qui nihil perficere poſſunt, plus uerborum quam operæ habent. Sed id nimis coactum, atq; abſurdum uidetur. Neq; tanti momenti eſſe poteſt prima in utroq; uerbo litera, ut propter eam unã tam diuerſa uerba feſtinare, & fari, eadem uideri debeant. Commodius autem, propiusq; uiſum eſt feſtinare, quaſi feſſum eſſe. Nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iã non properat, ſed feſtinat.

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus. CAPVT. XV.

THeophraſtus philoſophorum peritiſſimus omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit. Theopompus in Biſaltia lepores bina iecora.

Agrippas a partus ægri, & improſperi uitio appellatos. Deq; ijs, duabus, quæ uocantur Proſa, & Poſtuerta. CAPVT. XVI.

QVorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterãt, qui partus difficillimus, ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo ab ęgritudine, & pedibus. Confixos eſſe autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos ſurſum pedibus elatis non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. Nam pedes, cruraq; arboris appellat ramos. Caput ſtirpẽ, atq; caudicẽ. Quando igitur inquit, contra naturã forte conuerſi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri ſolent, ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia aræ ſtatutę ſunt Romæ duabus carmentubus, quarum altera Poſtuerta nominata eſt. Proſa altera a recti, peruerſiq; partus & poteſtate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli ſit agri uaticani. CAPVT. XVII.

ET agrum uaticanum, & eiuſdẽ agri Deum pręſidem appellatũ acceperamus a uaticinijs, quæ ui, atq; inſtinctu eius Dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hanc cauſam Marcus Varro in libris diuinarum, aliam eſſe tradit iſtius

nominis rationem. nam ſicut Aius inquit, Deus appellatus, araq́ ei ſtatuta eſt, quę eſt in infima noua uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus Deus nominatus, penes quem eſſent uocis humanæ initia, quoniam pueri ſimulatq́ parti ſunt, eã primam uocem, edunt, quæ prima in uaticano ſyllaba eſt. Idcircoq́ uagire dicitur, exprimente uerbo ſonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu, & cognitu de parte Geometriæ, quæ ὀπτική appellatur. Et item alia, quæ μετρική, Et tertia itidem, quæ dicitur κανονική.

CAPVT. XVIII.

PArs quædam Geometriæ ὀπτική appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κανονική uocatur, qua muſici ut fundamento artis ſuæ utuntur. Vtraq́ harũ ſpatijs, & interuallis linearum, & ratione numerorũ conſtat. ὀπτική facit multa demiranda, id genus, ut in ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut ſpeculũ in loco certo poſitum, nihil imaginet, aliorſum tranſlatum faciat imagines. Item ſi rectius ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiuſmodi, ut caput deorſum uideatur, pedes ſurſum. Reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoq́ uiſiones fallant, ut quæ in aqua conſpiciuntur, maiora ad oculos fiant. Quæ procul ab oculis ſunt, minora. κανονική autem longitudines, & altitudines uocis emetitur. Longior menſura uocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Eſt & alia ſpecies κανονικῆς, quæ appellatur μετρική, per quam ſyllabarum longarum, & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principijs Geometriæ aurium menſura examinatur Sed hæc inquit M. Varro, aut omnino non diſcimus, aut prius deſiſtimus, quam intelligamus, cur diſcenda ſint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium diſciplinarum in poſt principijs exiſtit, cum perfectæ, abſolutæque ſunt, in principijs uero ipſis ineptæ, & inſuaues uidentur.

Sumpta ex hiſtoria Herodoti libro primo ſuper fidicine Arione.

CAPVT. XIX.

CEleri admodum, & cohibili oratione, uocũq́ filo tereti, & candido fabulam ſcripſit Herodotus ſuper fidicine illo Arione. Vetus inquit, & nobilis Arion cãtator fidibus fuit. Is loco, & oppido methymnæus, terra, atq́ inſula omni Leſbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum, amatumq́ habuit artis gratia. Is inde a rege proficiſcitur, terras inclytas Siciliam, atq́ Italiam uiſere. Vbi eo uenit, aureſq́ omniũ, menteſq́ in utriusq́ terrę urbibus demulſit. In quęſtibus iſtic, & uoluptatibus, amoribusq́ hominũ fuit. Is tum poſtea grandi pecunia, & re bona multa copioſus Corinthũ inſtituit redire. Nauẽ igitur, & nautas, ut notiores, amicioresque ſibi Corinthios, delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauique in altum prouecta, prædæ, pecuniæque cupidos cepiſſe conſilium de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniam, cæteraque ſua ut haberent, dediſſe uitam modo ſibi ut parcerent, orauiſſe. Nautas precum eius harum commiſertum eſſe illatenus, ut ei necem adferre per uim ſuis manibus temperarent, Sed imperauiſſe, ut iam ſtatim coram deſiliret præceps in mare. Homo inquit, ibi territus ſpe omni uitæ perdita, id unum poſtea orauit, ut prius, quam mortem oppeteret, induere permitterent ſua ſibi indumenta, & fides capere, & canere carmen caſus illius ſui conſolabile. Feros, & immanes nauitas prolubium tamen audiendi ſubit. Quod orauerat, impetrat, atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, ſtansque in ſumme puppis foro carmen, quod orthium dicitur, uoce ſublatiſſima cantauit. Ad poſtrema cantus cum fidibus, ornatuque omni, ſicut ſtabat, canebatque eiecit ſeſe procul in profundum. Nautæ haudquaquam dubitantes quin periſſet, curſum, quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouum, & mirum, & pium facinus contigit. Delphinum repente inter undas adnauiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito uectauiſſe. Incolumique eum corpore, & ornatu, Tænarum in terram Laconicam deuexiſſe. Tum Arionem prorſus ex eo loco Corinthum petiuiſſe. Talemq́ Periandro Regi, qualis Delphino uectus fuerat, ſeſe obtuliſſe. Eiq́ rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. Regem iſtæc

parum credidiſſe. Arionem, quaſi falleret, cuſtodiri iuſſiſſe. Nauitas requiſitos, able »
gato Arione, diſſimulanter interrogaſſe, ecquid audiſſent in ijs locis, unde ueniſſent, »
ſuper Arionem? Eos dixiſſe, hominem, cum inde irẽt in terra Italia fuiſſe, eumque illic »
bene agitare, & ſtudijs, delectationibusq; urbium florere, atq; in gratia, pecuniaq; ma- »
gna fortunatum eſſe. Tum inter hæc eorum uerba Arionem cum fidibus, & indumẽ- »
tis, cum quibus ſe in ſalum eiaculauerat, extitiſſe. Nautas ſtupefactos, conuictosq; ire »
inficias non quiſſe. Eam fabulam dicere Leſbios, & Corinthios, atq; eſſe fabulæ argu- »
mentum, quod ſimulachra duo ahenea ad Tænarum uiſerentur. Delphinus uehens, »
& homo inſidens. »

AVLI GELLII NOCTIVM ATTI CARVM COMMENTARII. LIBER XVII.

Quod Gallus Aſinius, & Largius Licinius ſententiam M. Ciceronis reprehende- runt ex oratione, quam dixit pro Mar. Cœlio, & quid aduerſus homines ſtolidiſſi mos pro eadem ſententia uere, digneque dici poſſit.

CAPVT PRIMVM.

VT quidam fuerunt, monſtra hominum, qui de Dijs immortalibus impi as, falſasq; opiniones prodiderunt, ita nõnulli tam prodigioſi, tamq; ue cordes extiterunt (in quibus ſunt Gallus Aſinius, & Largius Licinius cuius liber etiã fertur infando titulo Ciceromaſtix) ut ſcribere auſi ſint M. Ciceronẽ parũ integre, atq; impropríe, atq; incõſyderate locutũ. At q; alia quidẽ, quæ reprehenderunt, neq; dictu, neq; auditu digna ſunt. Sed etenim hi in hoc, quo ſibimetipſis preter cætera, eſſe uiſi ſunt uerborũ penſitatores
ſubtiliſſimi, cedo quale id ſit cõſyderemus. M. Cicero pro M. Cœlio ita ſcripſit. Nam »
quod obiectum eſt de pudicitia, quodq; omniũ accuſatorum, non criminibus, ſed uo »
cibus, maledictisq; celebratũ eſt, id nunq; tam acerbe feret M. Cœlius, ut eũ pœniteat »
non deformem eſſe natum. Non exiſtimãt uerbo proprio eſſe uſum, quod ait pœnite »
at. Atq; id prope ineptum etiam eſſe dicunt. Nam pœnitere inquiunt, tum dicere ſole mus, cũ quæ ipſi fecimus, aut quæ de noſtra uoluntate, noſtroq; conſilio facta ſunt, ea nobis poſt incipiũt diſplicere, ſententiamq; in ijs noſtrã demutamus. Neminẽ autẽ re- cte ita loqui, pœnitere ſeſe, quod natus ſit, aut pœnitere, quod mortalis ſit, aut quod ex offenſo forte, uulneratoq; corpore dolorẽ ſentiat. quando iſtiuſmodi rerũ nec conſi lium ſit noſtrũ, nec arbitrium. Sed ea ingratis in corporibus noſtris ui, ac neceſſitate na turę nobis accidant. Sicut hercle inquiunt, non uoluntariũ fuit M. Cœlio quali forma naſceretur, Cuius eum dixit non pœnitere, tanq; in ea cauſa res eſſet, ut rationem cape ret pœnitendi. Eſt hæc quidẽ, quam dicunt uerbi huiuſce ſentẽtia. & pœnitet niſi in uo luntarijs rebus non probe dicitur. Tam&ſi antiquiores uerbo ipſo, alio quoq; modo uſitati ſunt. Et pœnitet ab eo, quod eſt pene, & a penuria dixerunt, ſed id alioꝛſum per- tinet, atq; alio in loco dicetur. Nunc autẽ ſub hac eadem ſignificatione, quæ uulgo no- ta eſt, non modo ineptum hoc non eſt, quod M. Cic. dixit, ſed feſtiuiſſimum adeo, & fa cetiſſimum eſt. Nam cum aduerſarij, & obtrectatores M. Cœlij, quoniã erat pulchro corpore formam eius, & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerent, illudens Cice- ro tam abſurdam criminationẽ, quod formam, quam natura fecerat, uitio darent, eodẽ ipſo errore, quem illudebat, ſciens uſus eſt, & non pœnitet inquit M. Cœlium non de- formẽ eſſe natum. Vt uel hac ipſa re, quod ita dicebãt, opprobraret aduerſarijs, ac per facetias oſtentaret facere eos deridiculum, quod perinde Cœlio formam crimini da- rent, quaſi arbitrium eius fuiſſet, quali forma naſceretur.

Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo, curſim in legendo notata.

CAPVT. II.

CVm librum ueteris ſcriptoris legebamus, conabamur poſtea memoriæ uegetandæ gratia indipiſci animo, ac recenſere, quæ in eo libro ſcripta eſſent, in utrasq; æſtimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc ſane quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi ueniſſet uſus, uerborum, ſententiarumq; elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo an
nali, quæ meminiſſe potui, notaui, quē librum legimus biduo proximo ſuperiore. Ar
» ma inquit, pleriq; abijciunt, atq; inermi inlatebrant ſeſe. Ibi inlatebrãt uerbum poeticũ
» uiſum eſt, ſed non abſurdum, neque aſperum. Ea inquit, dum fiunt latini ſubnixo ani
» mo, quaſi ſublimi, & ſupra nixo uerbum pene ſignificans, & non fortuitum, demon
ſtratq; animi fortitudinem, fiduciamq;, quoniam quibus innitimur, ijs quaſi erigimur,
» attollimurq;. Domus inquit ſuas quenq; ire iubet, & ſua õmia fruiſci. Rarius quidem
fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rariſſimum. Dubitatumq; eſt ab imperitis anti
quitatis an latinum foret. Non modo autem latinum, ſed iucũdius, amœniusq; etiam
uerbum fruiſcor factum eſt, quam fruor, & ut fatiſcor a fateor, ita fruiſcor factum eſt a
fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caſte, pureq; lingua uſus latina uidetur, in epiſto
la, quam exul ad Domitios miſit, ita ſcripſit. Illi uero omni iure, atque honeſtate inter
» dicti. Ego neque aqua, neque igni careo, & ſumma gloria fruiſcor. Næuius in atellana
quæ partus inſcripta eſt, hoc uerbo ita utitur.
Quod magnopere quæſierunt, id fruiſci non queunt.
» Qui non parſit, apud ſe fruitus eſt.
» Et Romani inquit, multis armis, & magno cõmeatu, prædaq; ingenti copiantur.
Verbum caſtrenſe eſt, nec facile id reperias apud ciuilium cauſarũ oratores, exq; eadē
figura eſt, qua lignantur, & pabulantur, & aquantur, Sole inquit, occaſo, ſole occaſo,
non inſuaui uenuſtate eſt, ſiquis aurē habeat non ſordidam, nec proculcatam. In XII.
autem tabulis uerbum, hoc ita ſcriptum eſt. Ante meridiem cauſam conſcito, cum
» perorant ambo præſentes. Poſt meridiem præſenti litem addicito. Si ambo præſen
tes, ſol occaſus ſuprema tempeſtas eſto. Nos inquit, in medium relinquemus, Vulgus
in medio dicit, nam uitium iſtuc putant, & ſi dicas in medium ponere, id quoque eſſe
σόλοικον putant. Et tamen probabilius, ſignificantiusq; ſic dici uidebitur, ſi quis ea uer
» ba non incurioſe introſpiciat. Grece quoq; θεῖναι ἐς μέσον uitium id non eſt. Poſtquam
» nuntiatum eſt inquit, pugnatum eſſet in gallos, id ciuitas grauiter tulit. In gallos mun
dius, ſubtiliusq; eſt, quam cum gallis, aut contra Gallos. Nam pinguiora hæc, obſoleti
oraq; ſunt ſimul inquit, forma, factis eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pari
ter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum uiaticum. Magnum uiaticum pro ma
gna facultate, & paratu magno noue poſitum eſt. Videturq; græcos ſecutus, qui ἐφό
διον, ſumptum uiæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt. Ac ſæpe ἐφό
διον pro eo dicunt, quod eſt inſtitue & inſtrue. Nam M. inquit, Manlius, quem capi
tolium ſeruaſſe a Gallis ſupra oſtendi, cuiusque operam cum M. Furio DICT. apud
gallos comprime fortem, atq; exuperabilem Respub. ſenſit, is & genere, & ui, & uir
tute bellica nemini concedebat. Adprime crebrius eſt, cumprime rarius, traductum
que ex eo eſt, quod cumprimis dicebant, pro quod eſt in primis. Nihil ſibi inquit,
diuitias opus eſſe. Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum eſt. Ac ne id
quidem eſt, quod figura dici ſolet. Recta enim iſtæc oratio eſt Et ueteres compluſculi
ita dixere. Nec ratio dici poteſt, cur rectius ſit diuitijs opus eſſe, quam diuitias, niſi qui
grammaticorum noua inſtituta ut πλούτου χρῆ obſeruant. Nam hæc inquit, maxime
uerſatur Deorum iniquitas, quod deteriores ſunt incolumiores. Neq; optimũ quem
piam inter nos ſinunt diurnare. Inuſitate dixit diurnare pro diu uiuere. Sed ex ea figu
ra eſt, qua dicimus perennare. Cum his inquit, conſermonabatur, ſermonari ruſticius
uidetur, ſed rectius, ſermocinari crebrius eſt, ſed corrũptius. Seſe inquit, ne id quoq;,
quod tum ſuaderet, facturum eſſe. Ne id quoque dixit, per ne id quidem. Infrequens
nunc in loquendo, ſed in libris ueterũ creberrimũ. Tanta inquit, ſanctitudo fani eſt, ut
nunq; quiſq; uiolare ſit auſus. Sanctitas quoq;, & ſanctimonia nõ minus latine dicunt

Sed neſcio quid maioris dignitatis eſt uerbum ſanctitudo. Sicuti M. Cato in L. Veturium, duritudinem, quã duriciem dicere grauius putauit. Qui illius inquit, impudentiam norat, & duritudinem. Cum tantus inquit, arrabo penes Samnites Po.Ro. eſſet. Arrabonem dixit. DC. obſides, & id maluit quam pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea ſententia grauior, acriorq́; eſt. Sed nunc arrabo in ſordidis uerbis haberi cœptus. Ac multo rectius uidetur arra. Quanquam arram quoq; ueteres ſæpe dixerint. Et cõpluries inquit, in laboribus miſerrimas uitas exegerũt. Et hic motus in otijs inquit, conſumptus. Elegantia utrobiq; ex multitudine numeri quæſita eſt. Cominius inquit, qua aſcenderat, deſcendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominiũ dediſſe Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui capitoliũ obſidebant, aſcendentem, aut deſcendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud ſecus poſuit, quam ſi tu dicas latuit, atq; obrepſit. Conualles inquit, & arboreta magna erant. Arboreta ignobilius uerbum eſt, arbuſta celebratius. Putabant inquit, eos, qui foris, atq; qui in arce erant, inter ſe commutationes, & conſilia facere. Commutationes, ideſt collationes, communicationesque inuſitate dixit. Sed non hercle inſcite, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim ſuper eo libro, quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notaui in ſermonibus forte, quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus.

Verba M. Varronis ex libro quinto, & XXV. humanarũ, quibus contra opinionẽ uulgariam interpretatus eſt Homeri uerſum. CAPVT. III.

ADoleſcens quiſpiã non indoctus ſparti quoq; uſum in terra græcia diu incognitum fuiſſe dixit, multisq; poſt Ilium captũ tempeſtatibus ex terra Hiſpania aduectum. riſerunt hoc ad illudendũ, ex ijs, qui ibi aderant, unus, atq; alter male homines literati, quod genus gręci ἀγοραίυς appellant. Atq; eũ, qui id dixerat librum legiſſe Homeri aiebant, cui uerſus hic forte deeſſet.

ϰαὶ δὴ δȣ̃ρα σέσηπε νεῶν, ϰ σπάρτα λέλυνται

Tum ille prorſum irritatus non inquit, in eo lib. uerſus, ſed uobis plane magiſter defuit. ſi creditis in eo uerſu ſparta id ſignificare, quod nos ſpartũ dicimus. Maiorẽ enim uero illi riſum ſubijciunt, neq; id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet M. Varronis XXV. humanarũ, in quo de iſto Homeri uerſu a Varrone ita ſcriptum eſt. Ego ſparta apud Homerum non plus ſpartum ſignificare puto, quam σπάρτυς, qui dicuntur in agro thebano nati. In Græcia ſparti copia modo cœpit eſſe ex Hiſpania. Neq; ea ipſa facultate uſi Liburni, Sed hi pleraſq; naues loris ſuebant. Græci magis cannabo, & ſtuppa, cæteriſq; ſatiuis rebus, a quibus σπάρτα appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an poſterior ſyllaba in eo uerbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit, niſi quia uoces huiuſcemodi, cum ex communi ſignificatione in rei certe proprietatẽ concedunt, diuerſitate accentuum ſeparantur.

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ dixerit, a quo ſæpe indigne in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt, & quod ſæpiſſime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus eſt. CAPVT. IIII.

MAenander a Philemone nequaquam pari ſcriptore in certaminibus comœdiarum ambitu, gratiaq;, & factionibus ſepenumero uincebatur. eum cum forte habuiſſet obuiam, quæſo inquit Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubeſcis? Euripidem quoq; M. Varro ait, cum quinque & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit. in quinque ſolis uiciſſe. Cum eum uincerent aliquot poetæ ignauiſſimi. Mænandrum autem alij centum & octo, partim cẽtum & nouem comœdias reliquiſſe ferunt. Sed Apollodori ſcriptoris celebratiſſimi hos de Mænandro uerſus legimus in libro, qui chronica inſcriptus eſt.

ϰηφισιεὺς ὢν, ἐϰ Διοπείθȣ πατρὸς

πρὸς τοῖς ἑϰατὸν πέντε γράψας δράματ᾽ ἒξ.

ἔλιπεν πεντήϰοντα ϰαὶ δυοῖν ἐτῶν.

Ex iſtis tamen centum & quinq; omnibus ſolis eum octo uiciſſe, idem Appollodorus eodem in libro inſcripſit.

Nequaquam eſſe uerum quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus uideatur M. Cic. in libro, quem de amicitia ſcripſit, uitioſo argumẽto uſum ἀμφισβητουμένῳ, Totumq; id conſyderatius tractatũ, exploratumq;. CAPVT. V.

CIcero in dialogo, cui titulus eſt Lelius, uel de amicitia, docere uolens amicitiam non ſpe, expectationeq; utilitatis, neq; pretij mercedisq; cauſa colendam, ſed quo ipſa per ſeſe plena uirtutis, honeſtatisq; ſit, expetendam, diligẽdamq; eſſe, etiam ſi nihil opis, nigilq; emolumenti ex ea percipi queat, hac ſententia, atq; his uerbis uſus eſt, eaq; dicere facit C. Lelium ſapientem uirum, qui P. Africani fuerat amiciſſimus. „ Quid enim Africanus indigẽs mei? Ne ego quidem illius. Sed „ ego admiratione quadam uirtutis eius, ille uiciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam „ de meis moribus habebat, me dilexit. auxit beneuolentiam conſuetudo. Sed quanq; „ utilitates multæ, & magnæ conſecutæ ſunt, non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ dilig „ di profectæ. Vt enim benefici, liberaleſq; ſumus, non ut exigamus gratiam, (neq; enĩ beneficium fœneramur, ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus) ſic amicitiam nõ ſpe mercedis adducti, ſed quod omnis eius fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in cœtu forte hominum doctorum, Rhetoricus quidã ſophiſta utriusque linguæ callens haud ſane ignobilis, ex iſtis argutulis, & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellantur, atq; in differendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumento M. Tullium non probo, neq; ἀποδεικτικῷ, ſed eiuſdem quæſtionis, cuius eſſet ea ipſa res, de qua quæreretur. Verbiſq; id uitium grecis appellabat quod accepiſſet, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου. Nam beneficos inquit, & liberales ſumpſit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat, cum ipſum illud & ſoleat quæri, & debeat quiſquis liberaliter, & benigne facit, qua mente, quoue conſilio, benignus, liberaliſq; ſit. Vtrum quia mutuam gratiam ſperet, & eum, in quem benignus ſit, ad patrem curam ſui prouocet, quod facere plerịq; omnes uidentur. An qui natura ſit beneuolus, benignitaſq; eum per ſeſe ipſa, & liberalitas delectat, ſine ulla recipiẽdæ gratiæ procuratione, quod eſt omnium ferme rariſſimum. Argumenta autem cenſebat, aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua, & minime controuerſa. Idq; ἀπόδειξιν uocari dicebat, cum ea, quæ dubia, aut obſcura ſunt, per ea, quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. Atq; ut oſtenderet beneficos, liberaleſq; ad id, quod de amicitia quæreretur, quaſi argumentum, exemplumue ſumi non oportere, Eodem inquit, ſimulachro, & eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento ſumi poteſt. ſiquis adfirmet homines beneficos, liberaleſq; eſſe debere, non ſpe aliqua compendij, ſed amore & ſtudio honeſtatis. Poterit enim conſimiliter ita dicere. Namq; ut amicitiam non ſpe utilitatis amplectimur, ſic benefici, liberaleſq;, non gratiæ recipiendæ ſtudio eſſe debemus. Poterit ſane inquit, ita dicere. Sed neq; amicitia liberalitati, neq; liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, cum de utroq; pariter quæratur. hæc ille rhetoricus artifex dicere quibuſdam uidebatur perite, & ſcienter. Sed uidelicet eum uocabula rerum uera ignorauiſſe. Nam beneficum, & liberalem Cicero appellat, ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum, qui, ut ipſe ait, beneficia fœneratur, ſed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. Non ergo obſcuro, neq; ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo, atq; perſpicuo. Siquidem qui uere beneficus, liberaliſq; eſt, qua mente bene, aut liberaliter faciat, non quæritur, Alijs enim longe nominibus appellandus eſt, ſi cum & talia facit, ſui potius quam alterius iuuandi cauſa facit. Proceſſiſſet autem argutatori iſti fortaſſe reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet. Vt enĩ benefice, liberaliterq; facimus, non ut exigamus gratiam, uideretur enim benefice facere, etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circunſtantiam fieret, non per ipſum perpetuæ benignitatis conſtantiam. Sed cum beneficos, liberaleſq; dixerit, neq; aliuſmodi iſti ſunt, quam cuius eſſe eos ſupra diximus, illotis, (quod aiunt,) pedibus, & uerbis reprehendit doctiſſimi hominis orationem.

Falſum eſſe quod Verrius Flaccus in librorum ſecundo, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de ſeruo receptitio ſcriptum reliquit. CAPVT. VI.

MAr. Cato uoconiam legem ſuadens uerbis hiſce uſus eſt. Principio nobis " mulier magnā dotem adtulit. Tum magnā pecuniam recipit, quā in uiri po " teſtate nō cōmittit. eam pecuniā uiro dat mutuam. Poſtea ubi irata facta eſt " ſeruū receptitium ſectari, atque flagitare uirum iubet. Quærebatur ſeruus " receptitius quid eſſet. Libri ſtatim quæſiti, allatiq; ſunt Verrij Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inuentū eſt, receptitium ſeruum dici nequā, & nulli pretij, qui cum uenū eſſet datus, redhibitus ob aliquod uitium, receptusq; ſit. Propterea inquit, ſeruus eiuſmodi ſectari maritum, & flagitare pecuniā iubebatur, ut eo ipſo dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod eum ſeruus nihili petendæ pecunię cauſa compellaret. Cum pace autē, cunq; uenia iſtorum, ſi qui ſunt, qui Verrij Flacci authoritate capiūtur, dictū hoc ſit. Receptitius. n. ſeruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omino eſt, quam Verrius ſcripſit. Atq; id cuiuis facile intellectu eſt. Res enim procul dubio ſic eſt. Quando mulier dotem marito dabat, tū quæ ex ſuis bonis retinebat, neq; ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus q̄ excipiūt, neq; ueneūt. Quo uerbo Plautus quoq; in trinumo uſus eſt in hoc uerſu. Poſticulum hoc recipit, cum ædeis uendidit. "

Particulam quandam, quæ poſt eas ędeis erat, non uendidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem uolens. Mulier inquit, & magnam dotē dat & magnam pecuniam recipit. Hoc eſt & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quam ſibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere inſtituit, apponit flagitatorem ſeruū receptitium, hoc eſt proprium ſeruum ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, ſed retinuerat. Non enim ſeruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear, ſuperſedeo. Ipſa enim ſunt per ſeſe euidentia, & quod a Verrio dicitur, & quod a nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utatur.

Verba hæc ex Atinia lege, quod ſubreptum erit, eius rei æterna authoritas eſto, P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uiſa eſſe nō minus de præterito furto, quam de futuro cauiſſe. CAPVT. VII.

LEgis ueteris Atiniæ uerba ſunt. Quod ſubreptum erit, eius rei æterna authoritas eſto. Quis aliud putet in hiſce uerbis, quam de tempore tantum futuro " legem loqui? Sed Q. Scæuola patrem ſuum, & Brutum, & Manilium uiros " adprime doctos quæſiſſe ait, dubitaſſeq; utrum ne in poſt facta modo furta lex ualeret, an etiam in ante facta, quoniam quod ſubreptum erit, utrūq; tempus uideretur oſtendere, tam præteritum quam futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanę doctiſſimus ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in. XXIIII. commentariorum grammaticorū. Atq; ipſe quoq; idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem. Sed anguſte per quam, & obſcure diſſerit, ut ſigna rerum ponere uideas ad ſubſidium magis memoriæ ſuæ, quam ad legentium diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere, uerbum eſſe, & erit, quando per ſeſe ponuntur, habent, atq; retinent tempus ſuum. Cum uero præterito iunguntur, uim temporis ſui amittunt, & in præteritum contendunt. Cum enim dico, in campo eſt, in comitio eſt, tempus inſtans ſignifico. Item cum dico, in campo erit, tempus futurum demonſtro. At cum dico, factum eſt, ſcriptum eſt, ſubreptum eſt, quamq; eſt uerbum temporis ſit præſentis, confunditur tū cum præterito & præſens eſſe deſinit. Sic igitur inquit, etiam iſtud, quod in lege eſt, ſi diuidas, ſepareſq; duo uerba hæc, ſubreptum, & erit, ut ſic audias ſubreptum, tanquam certamen erit aut ſacrificium erit. Tum uidebitur lex in poſt futurum loqui. Si uero copulate, permiſteque dictum intelligas, ut ſubreptum erit non duo, ſed unum uerbum ſit. Idque unica patiendi declinatione ſit, tum hoc uerbo non minus præteritum tempus oſtenditur, quam futurum.

In ſermonibus apud menſam Tauri philoſophi, quæri, agitariq́ eiuſmodi ſolita. Cur oleum ſæpe, & facile, uina rarius congelaſcant, acetum haud fere unquam & cur aquæ fluuiorum, fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

CAPVT. VIII.

PHiloſophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq́, ad id diei ubi iā ueſperauerat. id enim eſt tempus iſtic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim ceſæ. ea quodam die ubi paratis, & expectantibus nobis adlata, atq́ impoſita menſæ eſt, puerum iubet Taurus oleum in ollam indere. erat is puer genere atticus ad annos maxime natus. VIII. feſtiuiſſimus, ætatis, & gētis argutijs ſcatens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam ſi ineſſet oleum, adfert, conuertitq́ eum, &, ut ſolitum eſt, circumegit per omnem partem ollæ manum. nullum inde ibat oleum. Aſpicit puer guttum atrocibus oculis ſtomachabūdus, & concuſſum uehementius iterum in ollam uertit. Idq́ cum omnes ſenſim, atq́ ſummiſſim rideremus Tum puer græce, & id quidem perquam attice. μὴ γελᾶτε inquit, ἔνι τ' οὔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε δια φρίκη τῇ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον κεκρυςάλλωται. Verbero inquit ridens Taurus, nonne is curriculo, atq́ oleum petis? Sed cum puer foras emptum iſſet, nihil ipſe iſta mora offenſior. Olla inquit, oleo indiget, & ut uideo intollerandum feruit. cohibeamus manus, atq́ interea quoniam puer nunc admonuit ſolere oleum congelaſcere, conſyderemus, cur oleum quidem ſæpe, & facile ſtet, uina rarenter congelaſcant. Atq́ aſpicit me, & iubet, quod ſentiam dicere. Tum ego reſpondi, coniectare me uinum idcirco minus cito coaleſcere, quod ſemina quædam caloris in ſeſe haberet, eſſetq́ natura ignitius, ob eamq́ rem dictum eſſe ab Hom. αἴθοπα οἶνον, non, ut alij putarēt, propter colorem. Eſt quidem inquit Taurus, ita ut dicis, nam ferme conuenit, uinum, ubi potum eſt, calefacere corpora. Sed non ſecus oleum quoq́ calorificum eſt, neq́ minorem uim in corporibus calefaciendis habet. Ad hoc ſi iſtæc, quæ calidiora ſunt, difficilius gelu coguntur, congruens eſt, ut quæ frigidiora ſunt facile cogantur. Acetum autem omnium maxime frigorificum eſt. atq́ id nunquam tamē concreſcit. Num igitur magis cauſa oleo coaguli celerioris in leuitate eſt, faciliora enim ad coeundum ideo uidentur, quæ leuatiora, leuioraq́ ſunt. Præterea id quoq́ ait, quæri dignum, cur fluuiorum, & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile ſit? Tam&ſi Herodotus inquit, hiſtoriæ ſcriptor contra omnium ferme, qui hæc quæſiuerunt, opinionem, ſcribit mare Boſphoricum, quod cimerium appellatur, earumque partium mare omne, quod ſcythicum dicitur, gelu ſtringi, & conſiſtere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat, tempusq́ eſſe cœperat edendi, & tacendi.

De notis literarum, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deque alijs clandeſtinis literis ex ueteri hiſtoria petitis, & quid σκυτάλη ſit laconica.

CAPVT. IX.

LIbri ſunt epiſtolarum C. Cæſaris ad C. Oppium, & Balbum Cor. qui res eius abſentis curabant. In his epiſtolis quibuſdam in locis inueniūtur literæ ſingulariæ, ſine coagmentis ſyllabarum, quas tu putes poſitas incondite. Nam uerba ex his literis confici nulla poſſunt. Erat autem conuentum inter eos clandeſtinum, de commutando ſitu literarum, ut inſcriptio quidem alia aliæ locum, & nomē teneret, ſed in legendo locus cuiq́ ſuus, & poteſtas reſtitueretur. Quæ nam uero litera pro qua ſubderetur, ante ijs, ſicut dixi, complacebat, qui hanc ſcribēdi latebram parabant. Eſt autem Probi grammatici commentarius ſatis curioſe factus, de occulta literarum ſignificatione epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonij autem ueteres cum diſſimulare, & occultare literas publice ad imperatores ſuos miſſas uolebant ne ſi ab hoſtibus exceptæ forent, conſilia ſua noſcerentur, epiſtolas id genus factas mittebant. Surculi duo erant teretes oblonguli pari craſſamēto, eiuſdēq́ longitudinis deraſi, atq́ ornati conſimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiſcenti dabatur, alterum

domi magiſtratus cum iure,atq; cum ſigno habebāt. Quando uſus uenerat literarum
ſecretiorum,circum eum ſurculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantū
rei ſatis erat,complicabant,uolumine rotundo,& ſimplici.Ita uti oræ adiunctę undiq;
& cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per tranſuerſas
iuncturarum oras,uerſibus a ſummo ad imum proficiſcētibus inſcribebant. Id lorum
literis ita perſcriptis, reuolutum ex ſurculo imperatori, commenti illius conſcio mitte
bant.Reſolutio autem lori literas truncas,atq; mutilas reddebat,membraq; earum,&
apices in parteis diuerſiſſimas ſpargebat.Propterea ſi id lorū in manus hoſtium incide
rat,nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat.Sed ubi ille,ad quem erat miſſum,ac-
ceperat,ſurculo compari,quem habebat,capto,ad finē perinde ut debere fieri ſciebat,
circumplicabat,atq; ita literæ per ambitum eundem ſurculi coaleſcentes, rurſum coi-
bāt integrāq;, & incorruptam epiſtolā,& facilem legi præſtabant.Hoc genus epiſtolę
lacedæmonij σκυτάλην appellant. Legebamus id quoq; in uetere hiſtoria rerum puni
carum,uirum indidem quempiam illuſtrē (ſiue ille Haſdrubal,ſiue quis alius eſt,non
retineo) epiſtolam ſcriptam ſuper rebus arcanis hoc modo abſcondiſſe. Pugillaria no
ua, non dum etiam cera illita accepiſſe, literas in lignum incidiſſe. Poſtea tabulas,uti
ſolitum eſt,cera colliuiſſe.Easq; tabulas,tanquam non ſcriptas, cui futurum id prædi-
xerat,miſiſſe. Eum deinde ceram deraſiſſe, literasque incolumes ligno inciſas legiſſe.
Eſt & alia in monimentis rerum græcarum profunda quædam,& inopinabilis latebra
barbarico aſtu excogitata.Hiſtieus nomine fuit loco natus in terra Aſia non ignobili.
Aſiam tunc tenebat imperio Rex Darius. Is Hiſtieus, cum in Perſis apud Darium eſ-
ſet,Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas nuntiare furtiuo ſcripto uolebat. Com
miniſcitur opertum hoc literarum admirandum.Seruo ſuo diu oculos ægros haben-
ti capillum ex capite omni,tanquam medendi gratia,deradit. Caputq; eius leue in lite-
rarum formas comp ingit.His literis,quæ uoluerat,perſcripſit.Hominem poſtea,quo
ad capillus adoleſceret, domi continuit. Vbi id factum eſt, ire ad Ariſtagoram iubet.
Et cum ad eum inquit ueneris, mandaſſe me dicito ut caput tuum (ſicut nuper ego-
met feci) deradat. ſeruus, ut imperatum erat,ad Ariſtagorā uenit,mandatūq; domini
adfert.Atq; ille id nō eſſe fruſtra ratus,quod erat mandatū fecit.Ita literę perlatę ſunt.

Quid de uerſibus Virgilij Phauorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagran-
tia montis Aetnæ Pindarum poetam ſecutus eſt.Collataque ab eo ſuper eadem re
utriusq; carmina,& dijudicata. CAPVT. X.

PHauorinum philoſophum,cum in hoſpitis ſui Antiatem uillam æſtu anni cō
ceſſiſſet, nosq; ad eum uidendum Roma ueniſſemus,memini ſuper Pindaro
poeta,& Virgilio in hunc fere modum diſſerere.Amici inquit, familiaresque
P. Virgilij,in ijs,quæ de ingenio,moribusq; eius memoriæ tradiderunt, dice-
re eum ſolitum ferunt,parere ſe uerſus more, atq; ritu urſino. Namq; ut illa beſtia fœ-
tum ederet ineffigiatum,informemq;,lambēdoq; id poſteà,quod ita edidiſſet, confor
maret,& fingeret,proinde ingenij quoq; ſui partus recentes rudi eſſe facie, & imperfe
cta. Sed deinceps tractando, colendoq; reddere ijs ſe oris, & uultus liniamenta. Hoc
uirum iudicij ſubtiliſſimi ingenue,atq; uere dixiſſe,res inquit,ipſa uerum indicium fa-
cit.Nam quæ reliquit perfecta,expolitaq;,quibusq; impoſuit ſenſus,atq; delectus ſui
ſupremam manum,omi poeticæ uenuſtatis laude florent.Sed quæ procraſtinata ſunt
ab eo,ut poſt recenſerentur,& abſolui,quoniam mors præuerterat, nequiuerunt, ne-
quaquam poetarum elegantiſſimi nomine,atque iudicio digna ſunt.Itaque cum mor-
bo oppreſſus,aduentare mortem uideret,petiuit, orauitq; a ſuis amiciſſimis impenſe,
ut æneida,quam non dum ſatis elimauiſſet,abolerent. In ijs autem inquit, quæ uiden
tur retractari,& corrigi debuiſſe,is maxime locus eſt,qui de monte Aetna factus eſt.
Nam cum Pindari ueteris poetæ carmen, quod de natura, atq; flagrantia montis eius
compoſitum eſt,æmulari uellet,eiuſmodi ſententias,& uerba molitus eſt, ut Pindaro
quoq; ipſo, qui nimis opima,pinguiq; eſſe facundia exiſtimatus eſt,inſolētior,hoc qui
dem in loco,tumidiorq; ſit.Atq; uti noſmetipſos inquit,eius,quod dico arbitros faciā,

carmen Pindari, quod eſt ſuper monte Aetna quantulũ mihi memoriæ eſt, dicam.

τᾶς. ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
αἴθων. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
κεῖνο δ' ἀφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει. τέρας μὲν θαυμάσιόν τι ἰδέ-
σθαι. ταῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι·

Audite nunc inquit, Virgilij uerſus, quos inchoaſſe eũ uerius dixerim, quã feciſſe.

Portus ab acceſſu uentorum immotus, & ingens
Ipſe. ſed horrificis iuſta tonat Aetna ruinis.
Interdumq́ atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Attollitq́ globos flammarum, & ſydera lambit.
Interdum ſcopulos, auulſaq́ uiſcera montis
Erigit eructans, liquefactaq́ ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq́ exæſtuat imo.

Iã principio inquit, Pindarus ueritati magis obſecutus. id dixit, quod res erat, quodq́ iſtic uſu ueniebat, quodq́ oculis uidebatur, interdiu fumare Aetnam, noctu flãmigare. Virgilius autem, dum in ſtrepitu, ſonituq́ uerborum conquirendo laborat, utrũq́ tempus nulla diſcretione facta, confudit. Atque ille græcos quidem fontes imitatus ignis eructari, & fluere omẽs fumi, & flammarum fulua, & tortuoſa uolumina in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos angues luculente dixit. At hic noſter atram nubem turbine piceo, & fauilla fumantem ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari uolens craſſe, & immodice congeſſit. globos quoq́ flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter, & ἀκύρως trãſtulit. Item quod ait ſydera lambit. Vacanter hoc etiam inquit, accumulauit, & inaniter. Neq́ non id quoq́ inenarrabile eſſe ait, & propemodum inſenſibile, quod nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candẽte. Non enim fumare inquit ſolent, neq́ atra eſſe, quæ ſunt candentia, niſi ſi candenti dixit peruulgate, & improprie pro feruenti fauilla, non pro ignea, & relucenti. Nam candens ſcilicet eſt a candore dictum, non a calore. Quod ſaxa autem, & ſcopulos eructari, & erigi, eoſdemque ipſos ſtatim liquefieri, & gemere, atque glomerari ſub auras dixit, hoc inquit, nec a Pindaro ſcriptũ, nec unq́ fando auditũ, & omniũ, quæ monſtra dicuntur, monſtroſiſſimũ eſſe.

Quod Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionem Platonis, de habitu, atque natura ſtomachi, fiſtulæque eius, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt, authoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

CAPVT. XI.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri reprehenſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere, quod potum dixit defluere ad pulmonem. Eoq́ ſatis humectato, dimanare per eum, quia ſit rimoſior, & confluere inde in ueſicam. Errorisque iſtius fuiſſe Alcæum ducem, qui in poematis ſuis ſcriberet. τὸν πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. Ipſum autem Eraſiſtratum dicere duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam, uel fiſtulas. Eaſq́ ab oris faucibus proficiſci deorſum, per earumq́ alterã deduci delabiq́ in ſtomachum eſculenta omnia, & poculenta. Ex eoq́ ferri in uentriculum, qui græce appellatur ἡ κάτω κοιλία. Atq́ ibi ſubigi, digeriq́, ac de inde aridiora ex ijs recrementa in aluum conuenire, quod græce κῶλον dicitur humidiora peruehens in ueſicam, per alteram autẽ fiſtulam, quæ grece nominatur τραχεῖα

ἀρτηρία, ſpiritum a ſummo ore in pulmonem, atq; inde rurſum in os, & in nareis com meare. Perq; eandem uiam uocis quoq; fieri meatum. Ac ne potus, cibusque aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore, labereturq; in eandem fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur, eaq; offenſione intercluderetur animæ uia impoſitam eſſe arte quadam, & ope naturæ. Inde apud duo iſta foramina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς, quaſi clauſtra quædam mobilia, coniuentia uiciſſim, & reſurgentia. Eamq; ἐπιγλωττίδα inter edendum, bibendumq; operire, atq; protegere. τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. nequid ex eſca, potu ue incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. Hæc Eraſiſtratus medicus aduerſum Platonem. Sed Plutarchus in libro ſympoſiacorum authorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe. Idemq; eſſe opinatos, & Philiſtiona Locrum, & Dioxippum Hippocraticum ueteres medicos, & nobiles. Atq; illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non idcirco in eo loco conſtitutam, nequid ex potu influeret in arteriam. Nam pulmoni quoq; fouendo rigandoq; neceſſarios humores uideri. Sed adpoſitam quaſi moderatricem quandam, arbitram prohibendi, admiſcendiue, quod ex ſalutis uſu foret, uti edulia quidẽ omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in ſtomachũ. Potum autem partiretur inter ſtomachum, & pulmonẽ. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, nõ rapidum id, neq; uniuerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum, ac repreſſum, ſenſim, paulatimq; tranſmitteret, atq; omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam deriuaret.

De materijs infamibus, quas græci ἀδόξους appellant, a Phauorino exercendi gratia diſputatis. CAPVT. XII.

INfames materias, ſiue quis mauult dicere inopinabiles, quas græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις appellant, & ueteres adorti ſunt, non ſophiſtæ ſolum, ſed philoſophi quoque, & noſter Phauorinus oppido quam libens in eas materias dicebat, uel ingenio expergificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis uſu difficultatibus, ſicuti cum Therſitæ laudes quæſiuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida ſane multa, & non facilia inuentu in utranque cauſam dixit, eaq; ſcripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus teſtem etiam Platonem produxit, quem ſcripſiſſe ait. Qui quartanam paſſus conualuerit, uireſq; integras recuperauerit, fidelius, conſtantiusq; poſtea ualiturum. atq; inibi in eiſdem laudibus nõ hercle hac ſententiola inuenuſte luſit, Verſus inquit, eſt longo hominũ æuo probatus ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Eo uerſu ſignificat, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atq; alio male. Quod cum ita ſit inquit, ut in rebus humanis bene, aut male uice alterna ſit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto eſt fortunatior, in qua eſt μία μητρυιὰ, δύο μητέρες.

Quin particula, quot, qualeſq; uarietates ſignificationis habeat, & quam ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. CAPVT. XIII.

QVin particula, quam grammatici coniũctionem appellant, uarijs modis, ſententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cum quaſi increpantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus, quin uenis? quin legis? quin fugis? Aliter cum ita confirmamus. Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus. Aliter autem cum ſic componimus, quod quaſi priori uidetur contrarium. Non idcirco cauſas Iſocrates nõ defendit, quin id utile eſſe, & honeſtum exiſtimarit. A quo illa ſignificatio nõ abhorret, quæ eſt in tertia origine M. Catonis. Haud eos inquit, eo poſtremum ſcribo, quin populi, & boni, & ſtrenui ſient. In ſecunda quoq; origine M. Cato non longe ſecus hac particula uſus eſt. Neq; ſatis inquit, habuit, quod eũ in occulto uitiauerat, quin eius famã proſtitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in. VIII. annalium particula iſta uſum eſſe obſcuriſſime. Ipſius uerba poſuimus. Romam uenit, uix ſuperat quin triumphus decernatur. Item. VI. annali eiuſdem uerba hec ſunt. Pene factum eſſe, quin caſtra re-

linquerent, atq; cederent hoſti. Non me autem præterit dicere aliquem poſſe de ſummo pectore nihil eſſe in his uerbis negotij. Nam quin utrobiq; poſitum pro ut, planiſſimumque eſſe, ſi ita dicas. Romam uenit, uix ſuperat, ut triumphus decernatur. Item

„ alio in loco, pene factum eſt, ut caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Sed utantur ſa-
„ ne qui tam expediti ſunt perfugijs commutationum in uerbis, quæ non intelliguntur utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, niſi quis didicerit compoſitam, copulatamq; eſſe, neq; uim tantum coniungendi habere, ſed certa quadam ſignificatione factam, nunquam profecto rationes, ac uarietates iſtius comprehenſurus eſt. Quod quia longioris diſſertationis eſt, poterit cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos grammaticos inſcripſit.

Sententiæ ex Publij mimis ſelectæ lepidiores.

CAPVT. XIIII.

PVblius Mimos ſcriptitauit, dignusq; habitus eſt, qui ſuper Laberio iudicaretur. C. autem Cæſarem, ita Laberij maledicentia, & adrogantia offendebat, ut acceptiores, & probatiores ſibi eſſe Publij, quam Laberij Mimos prædicaret. huius Publij ſententiæ feruntur pleræq; lepidæ, & ad communem ſermonum uſum cōmodatiſſimæ. Ex quibus ſunt iſtæ ſingulis uerſibus circunſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere.

„ Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt,
„ Beneficium dando accipit, qui digno dedit.
„ Feras, non culpes, quod uitari non poteſt.
„ Cui plus licet quam par eſt, plus uult, quam licet.
„ Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.
„ Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.
„ Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.
„ Furor fit læſa ſæpius patientia.
„ Improbe Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
„ Ita amicum habeas, poſſe ut fieri hunc inimicum putes.
„ Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.
„ Nunquam periculum ſine periculo uincitur.
„ Nimium altercando ueritas amittitur.
„ Pars beneficij eſt, quod petitur, ſi belle neges.

Quod Carneades Academicus helleboro ſtomachum purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis ſtoici decreta. Deq; natura, medelaq; hellebori candidi, & nigri.

CAPVT. XV.

CArneades Academicus ſcripturus aduerſum ſtoici Zenonis libros ſuperiora corporis helleboro candido purgauit, nequid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſq; animi redundaret, & conſtantiam, uigoremq; mentis labefaceret. Tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, adgreſſus. Id cum in hiſtoria græca legiſſem, quod helleboro candido ſcriptum erat, quid eſſet quæſiui. Tum comperi duas ſpecies hellebori eſſe diſcerniculo coloris inſignes, candidi, & nigri. Eos autem colores nō in ſemine hellebori, neq; in uirgultis, ſed in radice dinoſci. Candido ſtomachum, & uentrem ſuperiorem uomitionibus purgari. Nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusq; eſſe hanc uim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. Eſſe autē periculum, ne inter cauſas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipſa, in quibus cauſa uiuendi eſt, exinaniantur. Amiſſoq; omni naturalis alimoniæ fundamēto, homo exauſtus intereat. Sed elleborū ſumi poſſe tutiſſime in inſula anticyra, Plynius Secundus in libris naturalis hiſtoriæ ſcripſit. Propterea Liuiū Druſum, qui Trib. pleb fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigaſſe, & in ea inſula helleborum bibiſſe ait, atq; ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus Gallos in uenatibus tingere helleboro ſagittas, quod ijs ictæ exanimatæ feræ tenerio-

res ad epulas ſiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex ſagittis facta circun cidere latius dicuntur.

Anates ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atq; inibi de Mithridatis Regis in id genus medicamenti ſolertia. CAPVT. XVI.

ANates ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uictitare. Scriptum etiam a Leneo Cn. Pompeij liberto Mithridatem illum ponti Regem medicinæ rei, & remediorum id genus ſolertem fuiſſe. Solitumq; earum ſanguinẽ miſcere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent. Eumq; ſanguinẽ uel potẽtiſſimum eſſe in ea confectione. Ipſum autem regem adſiduo talium medelarum uſu a clandeſtinis epularum inſidijs cauiſſe. Quin & ſcientem quoq; ultro, & oſtẽtandi gratia uenenum rapidum, & uelox ſæpenumero hauſiſſe, atque id tamen ſine noxa fuiſſe. Quamobrem poſtea cum prælio Po. Ro. uictus in ultima regni refugiſſet, & mori decreuiſſet, & uenena uiolentiſſima feſtinandæ necis gratia fruſtra expertus eſſet, ſuo ſe ipſe gladio trãſegit. Huius regis Antidot⁹ celebratiſſima eſt, quę Mithridatios uocaẽ.

Mitridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum, Q. q; Enniũ tria corda habere ſeſe dixiſſe, quod treis linguas percalluiſſet, Gręcam, Oſcam, Latinam. CAPVT. XVII.

Q. Ennius tria corda habere ſeſe dicebat, quod loqui Græce, & Oſce, & Latine ſciret. Mithridates autem Ponti, atque Bithyniæ Rex inclytus, qui a Cn. Pompeio bello ſuperatus eſt. II. &. XX. gentium, quas ſub ditione habuit, linguas percalluit. Earumq; omnium gẽtium uiris haud unquam per interpretem locutus eſt. Sed ut quenq; ab eo appellari uſus fuit, perinde lingua, & oratione ipſius, non minus ſcite, quam ſi gentis eius eſſet, locutus eſt.

Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaq; data dimiſſum.
CAPVT. XVIII.

MArcus Varro in literis, atq; uita, fide homo multa, & grauis, in libro, quem inſcripſit Pius, aut de pace C. Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius, & ſeueræ orationis, in cuius notiones cenſorias fieri, atq; exerceri uidemus, in adulterio deprehenſum ab Annio Milone loris bene cæſum dicit, & cum dediſſet pecuniam, dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequã, & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus. Et quæ duo uerba obſeruanda præceperit, omnium rerum longe ſalubria. CAPVT. XIX.

PHauorinum ego audiui dicere Epictetum philoſophũ dixiſſe, pleroſq; iſtos qui philoſophari uidentur, philoſophos eſſe huiuſcemodi ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν. Id ſignificat, factis procul, uerbis tenus. Iam illud eſt uehementius, quod Arrianus ſolitum eum dictitare in libris, quos de diſſertationibus eius compoſuit, ſcriptum reliquit. Nam cum inquit, animaduerterat hominem pudore amiſſo, importuna induſtria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua, cęteraq; omnia, præterquam animum procurantem iſtiuſmodi inquit, hominẽ cũ uiderat ſtudia quoq;, & diſciplinas philoſophiæ contrectare, & phyſica adire, & meditari dialectica, multaq; id genus theoremata ſuſpicari, ſciſcitariq; inclamabat Deum, atq; hominum fidem, ac plerunq; inter clamandum his eum uerbis increpabat. ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον. ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο· ἢν σαπῇ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἢ τί τούτων χεῖρον. Nil profecto is uerbis grauius, nil uerius, quibus declarabat maximus philoſophorum literas, atq; doctrinas philoſophiæ, cum in hominẽ falſum, atq; degenerem, tãquam in uas ſpurcum, atq; pollutum influxiſſent, uerti, mutari, corrumpi, & quod ipſe κοινότερον dixit, urinam fieri, aut ſiquid eſt urina ſpurcius Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodẽ Phauorino audiuimus, ſolitus dicere eſt,

duo eſſe uitia multo omniũ grauiſſima, ac teterrima, intolerantiam, & incontinentia m cũ aut iniurias, quę ſunt ferendæ, non toleramus, neq; ferimus, aut a quibus rebus uo luptatibusq; nos tenere debemus, non tenemus. Itaq; inquit, ſiquis hęc duo uerba cor di habeat, eaq; ſibi imperando, atq; obſeruando curet, is erit pleraq; impeccabilis, uitã q; uiuet tranquilliſſimam. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

Ex ſympoſio Platonis ſumpta uerba, numeris coagmentisq; uerborum ſcite, mo dulateque, & apte exercendi gratia, in latinam orationem uerſa.

CAPVT. XX.

SYmpoſium Platonis apud philoſophum Taurũ legebatur. Verba illa Pauſaniæ inter conuiuas amorem uice ſua laudantis. ea uerba ita prorſum amauimus, ut meminiſſe etiam ſtuduerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc.

πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει αὐτὴ ἐφ᾽ ἑαυτῆς πραττομένη. οὔτε καλὴ. οὔτε αἰσχρά. δίον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν. ἢ πίνειν ἢ λαλεῖν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ πράξει. ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς καλὸν γίνεται. μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν. καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστι καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι. ἀλλ᾽ ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

Hæc uerba ubi lecta ſunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus inquit, tu ῥητορίσκε. Sic.n. me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat, exiſtimans eloquẽtię unius ex ercendę gratia Athenas ueniſſe, Vides ne inquit ἐνθύμημα crebrum, & coruſcum, & connexum, breuibusq;, & rotũdis numeris, cum quadam æquabili circumactione de uinctum? Habes ne nobis dicere in libris rhetorum ueſtrorum tam apte, tamq; modu late compoſitam orationem? Sed hos inquit, tamen numeros cenſeo uideas ὁδοῦ πάρεργον. Ad ipſa enim Platonis penetralia, ipſarumq; rerum pondera & dignitates pergẽ dum eſt, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uerborum uenuſtates diuerſitã dum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicæ modulis, non modo non repreſſit ſed inſtruxit etiam nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis adfectandam, At q; uti quædam animalium parua, & uilia ad imitãdum ſunt, quas res cunq; audierint uiderintue, petulantia proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, ſed lineas, umbraſq; facere auſi fuimus, uelut ipſum hoc eſt, quod ex illis ijſdem uerbis eius effinximus. Omne inquit, omnino factum ſic ſeſe habet, neq; turpe eſt quantum in eo eſt, neq; honeſtum, uelut eſt, quas nunc facimus ipſi res bibe re, cantare, diſſerere. Nihil nanq; horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt, quale, cum fieret modo, factum eſt, tale extitit. Si recte, honeſteq; factum eſt, tum honeſtũ fit, ſin parum recte, turpe fit, ſic amare, ſic amor nõ honeſtus omnis, neque omnis laude dignus, ſed qui facit, nos ut honeſte amemus.

Quibus temporibus poſt Romam conditam græci, Romanique illuſtres uiri floruerunt, ante ſecundum bellum Carthaginienſium.

CAPVT. XXI.

VT conſpectum quędam ætatum antiquiſſimarum, item uirorum illuſtrium qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus, ne in ſermonibus forte in con ſpectum aliquid ſuper ætate, atque uitã clarorum hominum temere dicere mus, ſicuti ſophiſta ille ἀπαίδευτος, qui publice nuper diſſerens, Carneadẽ philoſophum a rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium ſtoicũ cum ſuperiore Africano uixiſſe dixit, ut ab iſtiuſmodi inquam temporum, ætatumq; erroribus caueremus, excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur, quibus tem poribus floruiſſent græci, ſimulatq; Romani uiri, qui uel ingenio, uel imperio nobiles inſignesq; poſt conditam Romã fuiſſent ante ſecundum bellũ Carthaginienſiũ, eaſq; nunc excerptiones noſtras uarijs diuerſiſq; in locis factas, curſim digeſſimus, Neq;.n. id nobis negotiũ fuit, ut acri, atq; ſubtili cura excellentiũ in utraq; gente hominũ συγχρονισμοὺς componeremus, ſed ut noctes iſtæ quadam tenus his quoq; hiſtoriæ floſculis leuiter inſectis aſpergerentur. Satis autẽ uiſum eſt in hoc cõmentario de temporibus

paucorũ hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq;, quos nõ nominaremus, haud difficilis coniectura fieri poſſet. Incipiemus enim a Solone claro, quoniã de Homero, & Heſiodo, inter omnes fere ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe, uel iiſdem fere temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem. utrunq; tamen ante Romam cõditam uixiſſe Siluijs Albę regnantibus, annis poſt bellum Troianum, ut Caſſius in primo annalium de Homero, atq; Heſiodo ſcriptum reliquit, plus C. atq; LX. annis. Ante Romam cond. ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter C. & LX. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum leges ſcripſiſſe Athenienſium Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni eius trigeſimotertio. Seruio autem Tullio regnante Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit. Solone ante in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. Poſtea Pythagoras Samius in Italiam uenit. Tarquinij filio regnum obtinẽte, cui cognomentum ſuperbus fuit, iiſdemq; temporibus occiſus eſt, Athenis ab Harmodio, & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius Hippiæ tyrãni frater. Archilochũ autem Nepos Cornelius tradit Tullio Hoſtilio Romæ regnante, iam tunc fuiſſe poematis clarum, & nobilem. Ducenteſimo deinde & LX. anno poſt Romam Cond. aut non longo amplius, uictos eſſe ab Athenienſibus Perſas, memoriæ traditum eſt. Pugna illa inclyta marathonia Miltiade duce, qui poſt eam uictoriam damnatus a populo Athenienſi in uinculis publicis mortem obijt. Tum Aeſchylus Athenis tragœdiarum poeta celebris fuit. Romæ autem ferme iſtis temporibus tribunos, & ædiles, tum primum per ſeditionem ſibi plebes creauit. Ac non diu poſt Cn. Martius Coriolanus exagitatus, uexatusq; a tri. ple. ad Volſcos, qui tum hoſtes erant, a Rep. deſciuit, bellumq; Po. Ro. fecit. poſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenieñſibus, & pleraq; græcia Themiſtocle duce nauali prælio, quod ad Salamina factũ eſt, uictus, fugatusq; eſt. Atq; inde anno fere quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo COSS. bello Veiente apud fluuiũ Cremeram, ab iis ſex & trecenti patritij Fabij cũ familijs ſuis, uniuerſi ab hoſtibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigẽtinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romę aũt per eas tempeſtates Xuiros legibus ſcribundis creatos conſtitit. Tabulasq; ab iis primo decẽ conſcriptas, mox alias duas additas. Bellũ deinde, terra Græcia maximũ peloponneſiacũ, quod Thucydides memoriæ mãdauit, cœptũ eſt, circa annum fere poſt cond. Romã. CCCXXIII. Qua tempeſtate A. Poſtumius Torquatus dictator Romæ fuit, qui filium ſuum, quod cõtra ſuum dictũ in hoſtem pugnauerat, ſecuri necauit. Hoſtes tum Po. Ro. fuerãt Fidenates. Itaq; qui inter hæc tempora nobiles, celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tragici poetæ, & Hippocrates medic⁹, & Democritus philoſophus, quibus Socrates athenienſis natu quidẽ poſterior fuit, ſed quibuſdã temporibus iiſdem uixerũt. Iam deinde trib. militaribus conſulari imperio remp Romæ regẽtibus ad annũ fere cõditæ urbis. CCCXLVII. Triginta illi tyranni præpoſiti ſunt a lacedęmonijs athenienſibus, & in Sicilia Dionyſius ſuperior tyrannidẽ tenuit. Paucisque annis poſt Socrates Athenis capitis dãnatus eſt, & in carcere ueneno necatus. Ea fere tẽpeſtate Romę M. Furius Camillus dict. fuit, & Veios cepit. Ac poſt non longo tempore bellũ ſenonicũ fuit. Tum Galli Romam præter capitolium ceperunt. neque multo poſtea Eudoxus aſtrologus in terra Græcia nobilitatus eſt. Lacedæmonijq; ab Athenieñſibus apud Corinthum ſuperati duce Phormione. & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione capitolij obrepentes per ardua depulerat, conuictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe, damnatusq; capitis e ſaxo tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus eſt, ut Cor. autem nepos ſcriptum reliquit, uerberando necatus eſt. eoque ipſo anno, qui erat poſt recuperatam urbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophum natum eſſe, memorię mandatum eſt. Aliquot deinde annis poſt bellum ſenonicum thebani Lacedæmonios duce Epaminunda apud Leuctra ſuperauerunt, ac breui poſt tempore in urbe Roma lege Licinij Stolonis COSS. creari, etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non eſſet, niſi ex patricijs gentibus fieri COS. Circa annum deinde urbis cond. quadringenteſimum, Philippus Amyntæ filius Alexandri pater, regnum Macedoniæ adeptus eſt. Inq; eo tempore Alexander natus eſt. Paucisq; inde annis poſt Plato philoſophus ad

Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt. Poſt deinde aliquãto tempore, Philippus apud Cheroneam prçlio magno Athenienſes uicit. Tum Demoſthenes orator ex eo prælio ſalutem fuga quçſiuit. Cumq; id ei, quod fugerat probroſe obijceretur, uerſu illo notiſſimo illuſit,

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Poſtea Philippus ex inſidijs occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad ſubigendos Perſas in Aſiam, atq; in orientem tranſgreſſus eſt. Alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit in Italiam uenit bellum Po. Ro. facturus. Iam enim fama, uirtusq; felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere inceptabat. Sed prius, quã bellum faceret, uita deceſſit. Eum Moloſſum cum in Italiam trãſiret, dixiſſe accepimus Se quidẽ ad Romanos ire, quaſi in ἀνδρωνῖτιν Macedonẽ iſſe ad Perſas, quaſi in γυναικωνῖτιν. Poſtea Macedo Alexander pleraq; parte orientali ſubacta, cum annos regnauiſſet XI. obijt mortis diem. Neq; ita longe poſt Ariſtoteles philoſophus, & poſt aliquanto Demoſthenes, uita functi ſunt. Hiſdemq; ferme tempeſtatibus Po. Ro. graui, ac diutino Samnitum bello conflictatus eſt. COSS. q; T. Veturius, & SP. Poſthumius, in locis iniquis apud Caudium a Samnitibus circũuallati, ac ſub iugum miſſi turpi fœdere facto diſceſſerunt. Ob eamq; cauſam Po. iuſſu Samnitibus per feciales dedit, recepti non ſunt. Poſt annum deinde urbis cond. CCCC. fere & LXX. bellũ cũ rege Pyrrho ſumptũ eſt. Ea tempeſtate Epicurus Athenienſis, & Zeno Citienſis philoſophi celebres erant. eodemq; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus CENS. Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum, qui II. COS. & DICT. fuerat, ſenatu mouerunt. Cauſamq; iſti notæ ſubſcripſere, quod eum comperiſſent argenti facti cœnæ gratia decẽ PON. habere. Anno deinde poſt Romam Cond. CCCC. ferme & XC. COSS. Appio Claudio, cui cognomentum Caudax fuit Appij illius Cæci fratre, & Marco Fuluio Flacco, bellum aduerſum Pœnos primum cœptum eſt Neq; diu poſt Callimachus poeta Cyrenenſis Alexandriæ, apud Ptolemçum regem celebratus eſt. Annis deinde poſtea paulo pluribus, quam. XX. cum Pœnis pace facta, COSS. Claudio Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poeta fabulas docere Romæ cœpit, poſt Sophoclis, & Euripidis mortem annis plus fere C. & LX. poſt Mænãdri, annis circiter quinquagintaduobus Claudiũ, & Tutidanum COSS. ſequuntur Q. Valerius, & C. Manilius, quibus natum eſſe Q. Ennium poetam M. Varro in primo de poetis libro ſcripſit, eumq;, cum ſeptimum et ſexageſimum annum ageret, duodecimũ ãnalem ſcripſiſſe. Idque ipſum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde poſt Romam Cond. D. undeuiceſimo Spurius Caruilius Ruga. Primus Romæ de amicorum ſẽtẽtia, diuortium cum uxore fecit, quod ſterilis eſſet. Iuraſſetq; apud CENS. uxorem ſe liberorum quærendorũ cauſa habere. Eodemq; anno C. Næuius poeta fabulas apud populum dedit. Quem M. Varro in libro de poetis primo ſtipendia feciſſe, ait bello punico primo. Idq; ipſum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello ſcripſit. Porcium autem Liciniũ Seruius poeticam Romæ cœpiſſe dicit in his uerſibus.

" Punico bello ſecundo muſa pennato gradu,
" Intulit ſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis fere poſt XV. bellum aduerſum Pœnos ſumptum eſt. Atq; non nimium longe M. Cato orator in ciuitate, & Plautus poeta in ſcena floruerunt. Hiſdẽq; temporibus Diogenes ſtoicus, & Carneades Academicus, & Critolaus peripateticus ab Athenienſibus ad ſenatum Po. Ro negotij publici gratia legati ſunt. Neq; magno interuallo poſtea Q. Ennius, & iuxta Cæcilius, & Terentius, ac ſubinde Pacuuius, & Pacuuio iam ſene Accius, clariorq; tunc in poematis eorum obtrectandis, Lucilius fuit. Sed progreſſi longius ſumus, cum finem propoſuerimus adnotatiũculis iſtis bellum Pœnorum ſecundum.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER XVIII.

Diſputationes a philoſopho ſtoico, & contra a peripatetico arbitro Phauorino factæ, quæſitumq; inter eos quantum in perficienda uita beata uirtus ualeret, quantumq; eſſet in ijs, quæ dicuntur extranea. CAPVT PRIMVM.

Familiares Phauorini duo erant quidam nõ incelebres in urbe Roma philoſophi, eorum fuit unus peripateticæ diſciplinæ ſectator, alter ſtoicæ. His quondã ego acriter, atq; contẽte, pro ſuis utrinq; decretis propugnantibus, cum eſſemus una Hoſtiæ omnes cum Phauorino interfui. Ambulabamus autem in litore, cum iam adueſperaſceret ęſtate anni noui. Atq; ibi ſtoicus cenſebat, & uitã beatam hominum uirtute animi ſola, & miſeriam ſummã malitia ſola poſſe effici, etiam ſi cætera bona omnia, quæ corporalia, & externa appellarentur, uirtuti deeſſent, malitiæ adeſſent, ille contra peripateticus, miſeram quidem uitam uitijs animi, & malitia ſola fieri concedebat. Sed ad complendos, omnes uitæ beatę numeros uirtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat, quoniam & corporis integritas, ſanitasq;, & honeſtus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æſtimatio, cæteraq; omnia corporis, & fortunæ bona neceſſaria uiderentur perficiendę beatæ uitę. Reclamabat hoc in loco ſtoicus, & tanquam ille duas res diuerſas poneret, mirabatur. Quod cum eſſent malitia, & uirtus duo contraria, uita miſera, & beata quoq; æque contraria, non ſeruaret in utriſq; uim, & naturam cõtrarij, & ad miſeriam quidem uitæ conficiendam, ſatis ualere malitiam ſolam putaret, adpræſtandam uero uitam beatam non ſatis ſolam eſſe uirtutem diceret. Atq; id maxime diſſidere, neq; conuenire dicebat, quod qui profiteretur uitam nullo pacto beatã effici poſſe, ſi uirtus ſola abeſſet, idẽ contra negaret beatã fieri uitã, cũ ſola uirtus adeſſet, & quem daret, haberetq; abſenti uirtuti honorem eundem petenti, atque præſenti adimeret. Tum peripateticus perquam hercle feſtiue, rogo te inquit, cum bona uenia reſpondeas, an exiſtimes eſſe uini amphoram cum abeſt ab ea unus congius. Hęc ubi accepit ſtoicus, minime inquit, uini amphora dici poteſt, ex qua abeſt congius. Hoc ubi accepit peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debebit, quoniã cum deeſt ille unus, non fit uini amphora, & cum acceſſit, fit amphora. Quod ſi id dicere abſurdum eſt, uno congio ſolo fieri amphoram, itidem abſurdum eſt una ſola uirtute uitam fieri beatam dicere, quoniam cum uirtus abeſt, beata eſſe uita nũquam poteſt. Tum Phauorinus reſpiciens peripateticum, eſt quidem inquit, argutiola hæc, qua de congio uini uſus es, expoſita in libris. Sed (ut ſcis) captio magis lepida quam probum aut ſimile argumẽtum uideri debet. Congius enim cum deeſt, efficit quidem, ne ſit iuſtæ menſurę amphora. Sed cum accedit, & additur, non ille unus facit amphoram, ſed ſupplet. Virtus autem (ut iſti dicunt) non acceſſio, neq; ſupplementum, ſed ſola ipſa uitæ beatæ inſtar eſt, & propterea uitam beatam ſola una cum adeſt facit. Hæc, atque alia quædam minuta magis, & nodoſa, tanquam apud arbitrum Phauorinum, in ſuã utrumq; ſententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & dẽſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, proſecuti Phauorinum in domum, in quam diuertebat, diſceſſimus.

Cuiuſmodi queſtionum certaminibus ſaturnalitia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus, atq; inibi inſperſa quædam ſophiſmata, & ænigmata oblectatoria.
CAPVT. II.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorſum, ac modeſte, nõ, ut dicũt, remittẽtes animũ. Nã remittere inqt Muſonius, animũ quaſi amittere eſt, ſed demulcẽtes eũ paulũ, atq; laxãtes iucũdis, honeſtiſq; ſermonũ illectatiõibus. Cõueniebamus

autem ad eandem cœnam compluſculi, qui Romani in Græciam ueneramus, quiq; eaſdem auditiones, eoſdemq; doctores colebamus. Tum qui & cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſoluendæ quæſtionis ponebat, librum ueteris ſcriptoris uel grecũ uel latinum, & coronam e lauro plexam. Totidemq; res quærebat, quot homines iſtic eramus. Cumq; eas omneis expoſuerat, rem, locumq; dicendi ſors dabat. Quæſtione igitur ſoluta, corona & præmio donabatur, non ſoluta autem tranſmittebatur ad eum qui ſortito ſucceſſerat. Idq; in orbem uice pari ſeruabatur. Si nemo diſſoluebat quæſtionis eius nodum, præmium ipſum, & corona Deo, cuius id feſtũ erat, dicabatur. Quærebantur autem res huiuſcemodi, aut ſententia poetæ ueteris lepide obſcura, non anxie, aut hiſtoriç antiquioris requiſitio, aut decreti cuiuſpiam ex philoſophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati, rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perſpicuo obſcuriſſimũ. Itaq; nuper quęſita eſſe memini numero ſeptẽ, quorum prima fuit enarratio, horũ uerſuum, qui ſunt in ſatyris Q. Ennij, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorũ exemplum hoc eſt.

Nam qui lepide poſtulat alterum fruſtrari,
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit, fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari, quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt, ſi non ille eſt fruſtra.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri, atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate, quam in libris ſuis condidit, τοῖς πολιτείας fingebat, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit, & præmia uiris fortibus, ſummisq; bellatoribus poſuit ſuauiationes puerorum, & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt, In quibus uerbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui, reſoluiq; poſſent. Quod non perdidiſti habes, cornua non perdidiſti, habes igitur cornua. Item altera captio. Quod ego ſum, id tu non es, homo igitur tu non es. Quæſitum id quoq; ibi eſt, quæ eſſet huius quoq; ſophiſmatis reſolutio, cum mentior, & mentiri me dico, mentior, an uerum dico? Poſtea quæſtio iſta hæc fuit. Quam ob cauſam patritij Megaleſibus mutitare ſoliti ſint, plebs cerealibus? Secundum ea quæſitum hoc eſt. Verbum uerant quod ſignificat uera dicunt quis nam ueterum poetarum dixerit? Sexta quæſtio fuit, aſphodelum cuiuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto uerſu poſuerit,

νήπιοι οὐδ᾽ ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ

Et quid item Heſio. ſe dicere ſentiat, cum dimidium plus eſſe toto dicit. Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit. Scripſerim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba ſint præteriti, an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine, quo dixi propoſita, atq; ſingulis ſorte ductis diſputata, explanataq; ſunt, libris, coroniſq; omnes donati ſumus, niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de uerbo uerãt. Nemo enim tum cõmeminerat dictum eſſe a Q. Ennio id uerbum in XIII. annalium in iſto uerſu.

„ Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæſtionis Deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

Quid Aeſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſauit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit, ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet.

CAPVT. III.

AEſchines uel acerrimus, prudentiſſimusq; oratorum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt, in oratione illa ſæua, criminoſaq;, & uirulẽta, qua Timarchum de impudicitia grauiter, inſigniterque accuſauit, nobile, & illuſtre conſilium Lacedęmonijs dediſſe dicit, uirum indidem ciuitatis eiuſdem principem uirtute, atq; ætate magna præditum. Populus inquit, Lacedæmonius de ſumma Repu. ſua quidnam eſſet utile, & honeſtũ deliberabat. Tũ exurgit ſẽtẽtię dicendæ gratia homo quiſpiam turpitudine priſtinę uitę deſamatiſſimus, ſed lingua tũc atq; facundia nimiũ quanto pręſtabilis, conſiliũ quod dabat, quodq; oportere fieri ſua

debat, acceptum ab uniuerſis, & complacitum eſt. Futurum quæ erat ex eius ſentētia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ętatis, dignitatisq; maieſtate tanquam arbitros, & magiſtros diſciplinæ publicæ uerebantur, commoto, iratoq; animo exilit. Et quæ nam inquit, Lacedæmonij ratio, aut quę tandē ſpes erit urbem hanc, & hanc Remp. ſaluam, inexpugnabilemq; eſſe diutius poſſe, ſi huiuſcemodi anteactæ uitæ hominibus conſiliarijs utemur? Quod ſi proba iſtæc, & honeſta ſententia eſt, quæſo uos non ſinamus eandem dehoneſtari turpiſſimi authoris cōtagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine, atq; iuſtitia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua, & infacundum, Iuſſitq; eum conſenſu, petituq; omnium eandē illam ſententiam diſerti uiri cuiuſmodi poſſet uerbis dicere, ut nulla prioris mentione habita, ſcitum, atq; decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipſum denuo dixerat. Atq; ita, ut ſuaſerat prudentiſſimus ſenex factum eſt. Sic bona ſententia manſit. Turpis author mutatus eſt,

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam a ſeſe uno Salluſtij hiſtorias intelligi illuſit quæſtione propoſita, quid uerba iſta apud Salluſtium ſignificarent. Perincertum ſtolidior, an uanior. CAPVT. IIII.

CVm iam adoleſcentuli Romæ prætextam, & puerilem togam mutaſſemus magiſtrosq; tūc nobiſmetipſis exploratiores quæreremus, in ſandaliario forte apud librarios fuimus, cum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpitius uir in memoria noſtra præter alios doctus iactatorē quempiam & uenditatorem Salluſtianæ lectionis irriſit, illuſitq; genere illo facetiſſimæ diſſimulationis, quas Socrates ad ſophiſtas utebatur. Nā cum ille ſe unum, & unicum lectorē eſſe, enarratoremq; Salluſtij diceret, neq; primam tantum cutem, ac ſententiarum ſpeciem, ſed ſanguinem quoq; ipſum, ac medullam uerborum eius eruere, atq; introſpicere penitus prædicaret, Tum Apollinaris amplecti, uenerariq; ſe doctrinas illius dicens. Per inquit, magiſter optime exoptatus mihi nūc uenis, cum ſanguine, & medulla Salluſtij uerborum. Heſterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hęc in quarto hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificent, de quo perincertum fuiſſe ait, ſtolidior ne eſſet, an uanior. Eaque ipſa uerba, uti ſunt a Salluſtio ſcripta, dixit. At Cn. Lentulus patriciæ gentis collega eius, cui cognomentum Clodiano fuit perincertum ſtolidior, an uanior legem de pecunia, quam Sylla emptoribus bonorum " remiſerat, exigenda, promulgauit. Quæſitum ergo ex ſe Apollinaris, neq; id ſe diſſol- " uere potuiſſe adſeuerabat, quid eſſet uanior, quid ſtolidior, quoniam Salluſtius ſic ea " ſeparaſſe, atq; oppoſuiſſe inter ſe uideretur tāquam diuerſa, ac diſſimilia, nec eiuſdem utraq; uitij forent. Ac propterea petebat, uti ſe doceret, ſignificationes utriusq; uocis, & origines. Tum ille rictu oris, labiorumq; ductu contemni a ſe oſtendens, & rem, de qua quæreretur, & hominem ipſum, qui quæreret, Priſcorum inquit, & remotorum ego uerborum medullas, & ſanguinem (ſicuti dixi) perſpicere, & edicere ſoleo, non iſtorum, quæ proculcata uulgo, & protrita ſunt, ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior, & uanior, qui ignorat eiuſdem ſtultitiæ eſſe uanitatem, & ſtoliditatem. Sed ubi hoc dixit, media ipſa ſermonum reliquit, & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus, urgebamusq;, & cum primis Apollinaris, ut de uocabulorum iſtorum uel differentia, uel, ſi ei ita uideretur, ſimilitudine plenius, apertiusque diſſereret, & ut ne ſibi inuideret diſcere uolentibus orabat. Atque ille ſe iam plane illudi ratus, negotium ſibi eſſe cauſatur, & digreditur. Nos autem poſtea ex Apollinari didicimus, uanos proprie dici, non, ut uulgus diceret, deſipienteis, aut hebetes, aut ineptos, ſed ut ueterum doctiſſimi dixiſſent, mendaces, & infidos, & leuia, inaniaque pro grauibus, & ueris aſtutiſſime componentes. Stolidos autem uocari non tam ſtultos, & excordes, quam tetros, & moleſtos illepidos, quos græci μοχθηρούς καὶ φορτικούς dicerent. Et unamquamque harum uocum, & origines ſcriptas eſſe dicebat in libris Nigidianis, quos ego requiſitos, & repertos cum primarum ſignificationum exemplis, ut commentarijs harum noctium infererem, notaui. Et intuliſſe iam me aliquo in loco commentationibus iſtis exiſtimo.

Quod Q. Ennius in ſeptimo annali quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, ſcriptum reliquit. CAPVT. V.

CVm Antonio Iuliano rhetore uiro hercle bono, & facundiæ florentis com plures adoleſcentuli familiares eius Puteolis ęſtiuarum ludum, & iocum in literis amœnioribus, & in uoluptatibus pudicis, honeſtisq; agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiantur, ἀναγνώστην quendam non indoctum hominē uoce admodum ſcita, & canora Ennij annales legere ad populum in theatro. Eamus inquit, auditum neſcio quem iſtum Ennianiſtam. Hoc enim ſe ille nomine appellari uolebat. quem cum iam inter ingentes clamores legentem inueniſſemus, legebat autem librum ex annalibus Ennij VII. Hos eum primum uerſus perperam pronuntiantem audiuimus.

„ Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
„ Proijciunt ſeſe.

Neq; poſtea multis uerſibus additis, celebrantibus eum, laudantibusq; omnibus diſceſſit. Tum Iulianus egrediens e theatro, quid uobis inquit, de hoc ἀναγνώστῃ, & de quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit.

„ Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
„ Proijciunt ſeſe.

Ecquid putatis, ſi magiſtrum, prælectoremque habuiſſet alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuiſſe, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita ſcriptum, relictū q; eſſe nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud ſuum quiſq; grammaticum legiſſe ſe dicerent, & mirarentur quidnam eſſet quadrupes eques, Vellem uos inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legiſſe quam P. Virgilius legerat, qui hunc eius uerſum ſecutus in georgicis ſuis, equitem pro equo poſuit in his uerſibus.

„ Frena pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere,
„ Impoſiti dorſo, atq; equitem docuere ſub armis
„ Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

In quo loco equitem ſiquis modo non inſcite, inepteq; argutior ſit, nihil poteſt acci pi aliud niſi equum. Pleraque enim ueterum ætas, & hominem equo inſidentem, & equum qui inſideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etiam, quod uerbum e uocabulo equitis inclinatum eſt, & homo equo utens, & equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir adprime linguæ latinæ ſciens equum equitare dicit his uerſibus.

„ Queis hinc currere equum nos atq; equitare uidemus,
„ His equitat, curritq; oculis equitare uidemus & illud
„ Ergo oculis equitat.
„ Sed enim contentus inquit, ego his non fui.

Et ut non turbidæ fidei, nec ambiguæ, ſed ut pure liquentiusq; eſſet, equus ne, an eques Ennius ſcriptum reliquiſſet, librum ſummæ, atq; reuerendę uetuſtatis, quem fere conſtabat Lampadionis manu emendatum ſtudio, pretioq; multo unius uerſus inſpiciendi gratia conduxi, & eques nō equus ſcriptum in eo uerſu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite ſimul, & affabiliter dixit. Sed eadem ipſa poſt etiā in peruulgatis commentarijs ſcripta offendimus.

Quid Helius Meliſſus in libro cui titulum fecit de loquēdi proprietate, quem cum ederet cornu eſſe copiæ dicebat, rem ſcripſit, neque dictu, neque auditu dignam, cum differre matronam, & matrem familias exiſtimauit differentia longe uaniſſima. CAPVT. VI.

HElius Meliſſus in noſtra memoria fuit Romæ ſummi quidē loci inter grammaticos, & temporis, ſed maiore in literis erat iactantia, & σοφιστείᾳ, quam opera. Is præter alia, quæ ſcripſit, compluria, librum compoſuit, ut tum uidebatur, cum eſt editus, doctrinæ inclytæ. Ei lib. titulus eſt ingentis cuiuſdā

illecebræ ad legendum. Scriptus quippe eſt de loquendi proprietate. Quis adeo exiſtimet loqui ſe recte, atq; proprie poſſe, niſi illas Meliſſi proprietates perdidicerit? ex eo lib. hæc uerba ſunt. Matrona eſt, quæ ſemel peperit, quæ ſæpius mater familias, ſicu„ti ſus, quæ ſemel peperit porcetra, quæ ſæpius ſcropha. Vtrum autem hoc de matro„na, ac de matre familias Meliſſus excogitauerit ipſe, & cõiectauerit, an ſcriptum ab ali„quo legerit, ariolis profecto eſt opus. Nam de porcetra habet ſane authorem Pompo„niũ in atellana, quæ hoc eodem uocabulo inſcripta eſt. Sed matronam non eſſe appellatam niſi quæ ſemel peperit, neq; matrem familias, niſi quæ ſæpius, nullius ueterum ſcriptorum authoritatibus confirmare poteſt. Enim uero illud compendio probabilius eſt, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam eſſe proprie, quæ in matrimonium cum uiro conueniſſet, quoad in eo matrimonio maneret etiam ſi ſibi liberi non dum nati forent. dictamq; eſſe ita a matris nomine nõ adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendo, unde ipſum quoq; matrimonium dicitur. Matrem autem familias appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu, mãcipioq;, aut in eius, in cuius maritus manu, mancipioq; eſſet, quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui hæredis locum ueniſſet.

Quem in modum Phauorinus tractauerit intempeſtiuum quendam de uerborum ambiguitatibus quærentem, atque ibi quot ſignificationes capiat concio.

CAPVT VII.

DOmitio homini docto, celebriq; in urbe Roma grammatico cui cognomẽtum inſano factum eſt, quoniam erat natura intractabilior, & moroſior. Ei Domitio Phauorinus noſter, cum forte apud fanum Carmẽtis obuiam ueniſſet, atq; ego cum Phauorino eſſem, Quæſo inquit, te magiſter dicas mihi, num erraui, quod cum uellem δημηγορίας latine dicere, conciones dixi? dubito quippe, & requiro, an ueterum eorum, qui electius locuti ſunt, pro uerbis, & oratione dixerit quis concionem? Tum Domitius uoce, atq; uultu atrociore, Nulla inquit, prorſus bonæ ſalutis ſpes reliqua eſt, cum uos quoq; philoſophorum illuſtriſſimi nihil iam aliud quam uerba, authoritateſq; uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim grammaticus uitæ iam, atq; morum diſciplinas quæro. Vos philoſophi mera eſtis, ut M. Cato ait mortuaria gloſſaria. Nam qui collegiſti, & lectitaſti res tetras, & inanes, & friuolas, tanquã mulierum uoces præficarum. Atq; utinam inquit, muti omnes homines eſſemus, minus improbitas inſtrumenti haberet. Cumq; digreſſi eſſemus, non tempeſtiue inquit, Phauorinus hunc hominem acceſſimus, uidetur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι. Scitote inquit, tamen intemperiem iſtam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere, ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τὸ πάθος τοῦτο ἡρωικόν, & ueritates plerunq; fortiter dicere, ſed reſpectum non habere μήτε καιροῦ μήτε μέτρου. Vel ipſum quale hoc exiſtimatis, quod nunc de philoſophis dixit? Nõne & ſi Antiſthenes, aut Diogenes dixiſſet, dignum memoria uiſum eſſet? Miſit autem paulopoſt Phauorino librum, quem promiſerat, Verrij (opinor) Flacci erat, in quo ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerunt. Senatum dici & pro loco, & pro hominibus. Ciuitatem & pro loco, & oppido, & pro iure quoq; omnium, & pro hominum multitudine. Tribus quoq;, & decurias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus. Concionem autem tria ſignificare, locum, ſuggeſtumq; unde uerba fierent. Item ſignificare cœtum populi adſiſtentis, item orationẽ ipſam, quæ ad populum diceretur. Sicut M. Tul. in oratione, quæ inſcripta eſt contra concionem Q. Metelli. Aſcendi inquit, in concionem, concurſus eſt populi factus. Sicuti idem M. Tullius in oratore ait. Conciones ſæpe exclamare uidi, cum apte uerba ceci„diſſent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur ſententia. Item ſignificare cœ„tum populi adſiſtentis. Item orationem ipſam, quæ ad populum diceretur. Exempla in eo libro ſcripta nõ erãt, ſed nos poſtea Phauorino deſyderanti harũ omniũ ſignificationum monimẽta, & apud Ciceronem, ſicuti ſupraſcripſi, & apud elegãtiſſimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem quod potiſſimum expetebat, cõcionẽ eſſe dictam

pro uerbis, & oratione docuit titulus Tulliani libri, qui a Mar. Cicerone inſcriptus eſt Contra concionem Q. Metelli quo nihil profecto ſignificatur aliud, quam ipſa, quæ a Metello dicta eſt, oratio.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα, Atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur inepta eſſe & puerilia, Lucilij quoq; uerſibus declarari. CAPVT. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα, & ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα, Cæteraque huiuſmodi ſcitamenta, quæ iſti ἀπειρόκαλοι, qui ſe Iſocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodice faciunt & rancide, quam ſint inſipida, & inertia, & puerilia facetiſſime hercle ſignificat in quinto ſatyrarum Lucilius. Nam ubi eſt cũ amico conqueſtus, quod ad ſe ægrotum non uiſeret, hæc ibidẽ addit feſtiuiter.

,, Quo me habeam pacto, tam &ſi non quæris, docebo.
,, Quando in eo numero manſi, quo in maxima non eſt
,, Pars hominum ut perij ſſe uelis, quem nolueris, cum
,, Viſere debueris, hoc nolueris, & debueris, te
,, Si minus delectat, quod ἄτεχνον Iſocratium eſt.
,, ὀχληρῶδες quæ ſimul totum καὶ σὺ μειρακιῶδες,
,, Non operam perdo. Si tu hic.

Quid ſignificet apud M. Catonem uerbũ inſecenda, quodq; inſecenda potius legendũ ſit, quã quod pleriq; exiſtimant inſequendo. CAPVT. IX.

ET ſequor, & item ſecta, & ſecutio conſuetudine loquendi differunt. ſed qui penitus inſpexerit, origo, & ratio utriusq; una eſt. Doctores quoq;, & interpretes uocum græcarũ ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα. Et ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι dictũ putant, quod latine inſequi dicitur. Nanq; in altero, n, geminũ, in altero ſcilicet eſſe trãſlatum dicunt. Sed etiã ipſum illud ἔπη, quod ſignificat uerba, aut uerſus non aliunde eſſe dictum tradunt, quã ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι, & εἰπεῖν. Eadem ergo ratione antiqui noſtri narrationes, ſermonesq; inſectiones appellitauerunt.

Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus uenarum pertentari putant, non arteriarum. CAPVT. X.

IN Herodis. CT. V. uillam, quæ eſt in agro attico, loco, qui appellatur Cephiſiæ aquis, & lucis, & nemoribus frequentem, æſtu anni medio conceſſeram. Ibi aluo mihi cita, & accedente febri rapida decubueram. eo Caluiſius Taurus philoſophus, & alij quidam ſectatores eius, cum Athenis uiſendi mei gratia ueniſſent, medicus, qui tum in his locis repertus adſidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid in commodi paterer, & quibus modulis, quibusque interuallis accederet febris decederetque. Tum in eo ſermone cum iam me ſynceriore corpuſculo factum diceret, Potes inquit, Taure tu quoq; idipſum comprehẽdere ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. Quod noſtris uerbis profecto ita dicitur. Si attigeris uenam illius. Hanc loquendi imperitiã, quod uenam pro arteria dixiſſet, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam minime utili in medico offendiſſent, atq; id murmure, & uultu oſtenderent, Tũ ibi Taurus, ut mos eius fuit, ſatis leniter, certi inquit, ſumus uir bone, non ignorare te quid uena appelletur, & quid arteria. quod uenæ quidem ſuapte ui immobiles ſint, & ſanguinis tantum demittendi gratia explorentur, Arteriæ autem motu, atq; pulſu ſuo habitum, & modum febrium demonſtrent. Sed, ut uideo, peruulgate magis quam inſcite locutus es. Non. n. te ſolum, ſed alios quoq; itidem erranteis audiui uenam pro arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantiorem eſſe te in medendo quã in dicendo. & cum dijs beneuolentibus opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum, atq; ualidũ quãcitiſſime. Hoc ego poſtea cũ in medico reprehẽſum eſſe meminiſſem, exiſtimaui nõ me dico ſoli, ſed omnibus quoq; hominibus liberis, liberaliterq; inſtitutis turpe eſſe, ne ea quidẽ cognouiſſe ad notitiã corporis noſtri pertinentia, quæ non altius, occultiusq; remota ſunt, & quæ natura nobis tuẽdæ ualetudinis cauſa, & in promptu eſſe, & in propatulo uoluerit. Ac propterea quantũ habui temporis ſubſiciui, medicinæ quoq; diſci

plinę libros attigi, quos arbitrabar eſſe idoneos ad docendum. Et ex his cũ alia pleraq; ab iſto humanitatis uſu non aliena, tum dę uenis quoq;, & arterijs didiciſſe uideor ad hunc ferme modum. Vena eſt conceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici uocant miſti, confuſiq; cum ſpiritu naturali, in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. Arteria eſt conceptaculũ ſpiritus naturalis, miſti, confuſiq; cum ſanguine, in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. σφυγμὸς autẽ eſt intentio motus, & remiſſio in corde, & in arteria naturalis, nõ arbitrarij a medicis aũt ueteribus oratiõe gręca, ita definitus eſt, σφυγμὸς ἐστὶ διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel σφυγμὸς ἐστὶ παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furij Antiatis inſcite a Ceſellio Vindice reprehenſa, uerſusq; ipſi, in quibus ea uerba ſunt, ſubſcripti. CAPVT. XI.

NOn hercle idem ſentio cum Ceſellio Vindice grammatico, (ut mea opinio eſt,) haud quaquã ineruditо. Verum hoc tamen petulanter, inſciteq;, quod Furium ueterẽ poetã dedecoraſſe linguam latinã ſcripſit huiuſcemodi uocum fictionibus. quæ mihi quidem, neq; abhorrere a poetica facultate uiſæ ſunt, neq; dictu, profatuq; ipſo tetræ, aut inſuaues eſſe. Sicuti ſunt quædam ab illuſtribus poetis ficta dure, & rancide. quæ reprehendit autem Ceſellius furiana hæc ſunt, quod terram in lutum uerſam luteſcere dixerit, & tenebras in noctis modũ factas noteſcere. Et priſtinas recuperare uires uireſcere, & quod uentus mare cœruleum criſpicans niteſcere facit purpurat dixerit, & opulentum fieri opuleſcere. Verſus autem ipſos ex poematis furianis, in quibus hæc uerba ſunt, ſubdidi.

Sanguine diluitur tellus, caua terra luteſcit.
Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ.
Increſcunt animi, uireſcit uulnere uirtus.
Sicut fulica leuis uolitat ſuper æquora claſſis.
Spiritus eurorum uirides cum purpurat undas,
Quo magis in patrijs poſſint opuleſcere campis.

Morem iſtum ueteribus noſtris fuiſſe uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi medium. CAPVT. XII.

ID quoq; habitum eſt in oratione facienda elegantiæ genus, ut pro uerbis habentibus patiendi figuram, agentia poneręt, ac deinde hæc uice inter ſeſe mutua uerterent. Terentius in comœdia.

Pallium inquit, face ut ſplendeat.

Nonne hoc impẽdio uenuſtius, gratiusq; eſt quam ſi diceret. ne maculetur? Plautus etiam non diſſimiliter.

Quid eſt hoc? rugat pallium.
Amictus non ſum commode.

Itidẽ. Plautus puluerет dicit, nõ quod puluere impleat, ſed ipſum pulueris plenũ ſit.

Exi tu Daue, age,
Sparge, mundum eſſe hocce ueſtibulum uolo.
Venus uentura eſt noſtra, non hoc pulueret.

In Aſinaria quoq; contemples dicit pro contempleris.

Meum caput contemples, ſi quidem e re conſultas tua.

Cn. Velleius in annalibus, poſtq; tempeſtas ſedauit, Atherbal taurũ immolauit. M. Cato in originibus. Eodẽ conuertens complures ex agro acceſſitauere, eo res eorũ anxit. Varro in lib. quos ad Marcellũ de lingua latina fecit. In priore uerbo graues proſodiæ, quæ fuerunt manent, reliquę mutãt inquit, elegantiſſime pro mutãtur, poteſt etiã id quoq; ab eodem Varronę in. VII. diuinarũ ſimiliter dictũ uideri, inter duas filias regum quid mutet inter Antigonam, & Tulliã eſt. h. aduertere. Verba aũt patiendi pro agentibus in omnibus ferme ueterũ ſcriptis reperiũtur, ex quibus ſunt pauca iſta, quę nũc meminimus. muneror te pro munero, & ſignificor, pro ſignifico, & ſacrificor pro ſacrifico, & adſentior pro adſentio, & fœneror pro fœnero, & pigneror pro pignero, et alia iſtiuſmodi pleraq;, proinde, ut in legendo fuerint obuia notabuntur.

Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit pertentatus a dialectico quodam ſophiſmatico impudenti. CAPVT. XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadam feſtiua, & honeſta luſitabamus huiuſcemodi. ubi conueneramus compluſculi eiuſdem ſtudrj homines, ad leuandum tempus captiones, quæ ſophiſmata appellantur, mente agitabamus. Easqꝫ quaſi taxillos, aut teſſerulas in medium uice ſua quisqꝫ iaciebamus. Captionis ſolutæ, aut parum intellectæ præmiũ, pœnaue erat numus unus HS. Hoc ære collecto, quaſi manuario cœnula curabatur omnibus, qui eum luſum luſeramus. Erant autem captiones ad hoc fere exemplum, tam&ſi latina oratione non ſatis ſcite, ac pene etiam illepide exponuntur. Quod nix eſt, hoc grando non eſt. nix autem alba eſt, grãdo igitur alba non eſt. Item aliud non diſſimile. Quod homo eſt, hoc non eſt equus, homo autem animal eſt, equus igitur animal non eſt. Dicere ergo debebat qui ad ſophiſma diluendum, ac refellẽdum ritu aleatorio uocatus erat, in qua parte, quoqꝫ in uerbo captio foret. Quid dari, concediqꝫ nõ oporteret, niſi dixerat, numo ſingulo multabatur. ea multa cœnam iuuabat. Libet autẽ dicere quam facete Diogenes ſophiſma id genus, quod ſupra dixi, a quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propoſitum remuneratus ſit. Nam cum ita rogaſſet dialecticus, Quod ego ſum, id tu non es, & Diogenes adnuiſſet, atqꝫ ille addidiſſet, Homo autẽ ego ſum, cum id quoqꝫ adſenſus eſſet, & contra dialecticus ita concluſiſſet, homo igitur tu non es, hoc quidem inquit Diogenes, falſum eſt, & ſi uerum id fieri uis, a me incipe.

Quid ſit numerus hemiolios, quid epitritos, & quod uocabula iſta nõ facile noſtri auſi ſunt uertere in linguam latinam. CAPVT. XIIII.

FIgura quædam numerorum, quas græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua latina non habent. Sed qui de numeris latine ſcripſerunt græca ipſa dixerunt, fingere autem noſtra (quoniam id abſurde futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen poſſet hemiolio numero, aut epitrito? Eſt autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in ſe habet, dimidiumque habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad uiginti. Epitritos autem eſt, qui habet totum aliquem numerum, & eiuſdem partem tertiam, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem quadraginta ad triginta. Hæc autem notare, atqꝫ meminiſſe non ab re uiſum eſt, quoniam uocabula iſta numerorum niſi intelligũtur, rationes quædam ſubtiliſſimæ in libris philoſophorum ſcriptæ percipi non queunt.

Quod M. Varro in Herois uerſibus obſeruauerit rem nimis anxiæ, & curioſæ obſeruationis. CAPVT. XV.

IN longis uerſibus, qui hexametri uocantur, item in ſenarijs animaduerterunt metrici duos primos pedes, item extremos duos habere ſingulas poſſe integras partes orationis, medios haud unquam poſſe. Sed conſtare eos ſemper ex uerbis, aut diuiſis, aut miſtis, atque confuſis. Mar. etiam Varro in libris diſciplinarum ſcripſit obſeruaſſe ſe in uerſu hexametro, quod omni modo quintus ſemipes uerbum finiret, & quod priores quinque ſemipedes æque magnam uim haberent in efficiendo uerſum, atque alij poſteriores ſeptem. Idque ipſum ratione quadam Geometrica fieri diſſerit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER XIX.

Reſpōſio cuiuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat. CAPVT PRIMVM.

NAuigabamus a Caſſiopia ad Brunduſium mare Ionium uiolentum & uaſtum, & iactabūdum. Nox deinde quæ diem primum ſecuta eſt in ea fere tota uentus a latere ſæuiēs nauem undis compleuerat. Tum poſtea complorantibus noſtris omnibus, atq; in ſentina ſatis agētibus dies quidem tandē illuxit, ſed nihil de periculo, atq; ſæuitia remiſſum Quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigātes globi & figuræ quædam nubium metuēdæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere, imminere q;, ac depreſſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplina ſtoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram, non parua uirum authoritate, ſatiſq; atten te diſcipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inq; illo tumultu cœli, mariſq; requirebam oculis ſcire cupiēs quonam ſtatu animi, & an intrepidus, interitusq; eſſet. Atq; ibi hominem conſpicimus impauidum, & extrilidum, ploratus quidem nullos, ſicut cęteri omnes, nec ullas eiuſmodi uoces ciētem, ſed coloris, & uultus turbatione, non multum a cæteris differentem. At ubi cœlum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad ſtoicum græcus quiſpiam diues ex Aſia magno (ut uidebamus) cultu, paratuq; rerum, & familiæ, atq; ipſe erat multis corporis, animiq; delitijs diffluens. Is quaſi illudens, quid hoc eſt inquit, o philoſophe, quod cum in periculis eſſemus, timuiſti tu, & palluiſti? Ego neq; timui, nec pallui. Et philoſophus aliquantulum cunctatus, an reſpondere ei conueniret, Siquid ego inquit, in tanta uiolentia tempeſtatum uideor paulum pauefactus, non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. Sed tibi ſane Ariſtippus ille pro me reſponderit. qui cum in ſimili tempore a ſimillimo tui homine interrogatus, quare philoſophus timeret, cum ille contra nihil metueret? Non eandem eſſe cauſam ſibi, atq; illi reſpondit, quoniam is quidem eſſet non magno opere ſolicitus pro anima nequiſſimi nebulonis. Ipſum autem pro Ariſtippi anima timere. His tunc uerbis ſtoicus diuitē illū Aſiaticū a ſeſe amolitus eſt ſed poſtea cum Brunduſium aduētaremus, molliti q; eſſent uenti maris, percunctatus eum ſum, quænam illa ratio eſſet pauoris ſui? quam dicere ei ſuperſediſſet, a quo fuerat non ſatis digne compellatus. Atq; ille mihi placide, & comiter, quoniam inquit, audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto breui quidem, ſed neceſſario, & naturali pauore maiores noſtri conditores ſectæ ſtoicæ ſenſerint, uel potius inquit, lege. Nam & facilius crediderís, ſi legas, & memineris magis. Atq; ibi coram ex ſarcinula ſua librum protulit Epicteti philoſophi quintum διαλέξεων, quas ab Arriano digeſtas congruere ſcriptis Ζήνωνος, & Chryſippi non dubium eſt. In eo libro ſcilicet græca oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus. Viſiones animi, quas φαντασίας philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis ſunt, neq; arbitrij, ſed ui quadam ſua inferunt ſeſe hominibus. Noſcitandæ probationes autem, quas συγκαταθέσεις uocant, quibus eadem uiſa noſcuntur, ac dijudicantur, uoluntariæ ſunt, fiuntq; hominum arbitratu. Propterea cum ſonus aliquis formidabilis aut e cœlo, aut ex ruina, aut repentinus neſcius periculi nuntius, uel quid aliud eiuſmodi factū eſt, ſapientis quoq; animū pauliſper moueri, & contrahi, & pallescere neceſſum eſt, non opinione alicuius mali præcepta, ſed quibuſdam motibus rapidis, & inconſultis officium mentis, atq; rationis præuertentibus. Mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας uiſa iſtæc animi ſui terrifica non adprobat, hoc eſt οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει, ſed abijcit, reſpuitque, nec ei metuendum eſſe in his quicquam uidetur. atque hoc inter inſipientis, ſapientiſq; animum differre dicunt quod inſipiens qualia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu uiſa ſunt ſæua, & aſpera, talia uero eſſe putat, & eadem incepta tanquam ſi iure metuēda ſint, ſua quoque adſenſione adprobat καὶ προσεπιδοξάζει. Hoc enim uerbo ſtoici cum ſuper iſta re diſſerunt, utuntur. Sapiens autem cum breuiter, & ſtrictim colore, atq; uultu motus eſt, οὐ συγκατατίθεται, ſed ſtatum, uigoremque ſententiæ ſuæ retinet, quā de huiuſcemodi uiſis ſemper habuit ut de minime metuendis, ſed fronte falſa, & formidine inani territantibus. Hæc

Epictetum philoſophū ex decretis ſtoicorum ſenſiſſe, atq; dixiſſe in eo, quo dixi libro legimus, adnotandaq; eſſe idcirco exiſtimauimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi obortis, paueſcere ſenſim, & quaſi albeſcere non inſipientis eſſe hominis, neque ignari putemus. Et in eo tamē breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quā quod eſſe ea, qualia uiſa ſunt, cenſeamus.

Ex quinq; corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maxime communes.
CAPVT. II.

QVinq; ſunt hominum ſenſus, quos græci αἰσθήσεις, appellant, per quos uoluptas animo, aut corpori quæri uidetur guſtus, tactus, odoratus, uiſus, auditus. Ex his omnibus quæ immodice uoluptas capitur, ea turpis, atq; improba exiſtimatur. Sed enim quæ nimia ex guſtu, atq; tactu eſt, ea uoluptas, ſicuti ſapientes uiri cenſuerunt, omnium rerum fœdiſſima eſt. Eosq; maxime, qui duabus iſtis belluinis uoluptatibus ſeſe dediderunt, grauiſſimi uitij uocabulis græci appellant ἀκολάστους, uel ἀκρατεῖς. Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes, ἀκολάστους enim ſi interpretari coactius uelis, nimis id uerbum inſolens erit. Iſtæ autem uoluptates duæ guſtus, atq; tactus, ideſt libidines in cibos, atq; in uenerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus communes cum beſtijs, & idcirco in pecudum, ferorumq; animalium numero habetur quiſquis eſt his ferinis uoluptabus præuinctus Cæteræ ex tribus alijs ſenſibus proficiſcentes, hominum eſſe tantum propriæ uidentur. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi adſcripſi, ut uel authoritas clari, atq; inclyti uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterreret.

Διατί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γινομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν ἀκρατεῖς λέγονται. οἵτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι, οἵτε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφήν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ. ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ ἀτιμόταταί εἰσι καὶ μάλιστα μόναι ἐπονείδιστοι. ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν. διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται. ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. ὁρῶν μὲν γὰρ ὁ ὁρῶν. ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει. ὅτι ἀπολαύει. καὶ ὅταν πληρωθῇ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ. ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ τοῦ ταρίχους ὀσμὴ ὅταν ἄδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν ἡδεῖα. ἡ δὲ τοῦ ῥόδου ἀεὶ ἡδεῖα.

Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus iſtis duabus coeundi, atq; comedendi, quę ſunt homini cum ſue, atq; aſino communes gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea uelle uiuere, ut ederent, & biberent, ſeſe bibere, atq; eſſe, ut uiueret. Hippocrates autem diuina uir ſcientia de coitu uenerio ita exiſtimabat, partem eſſe quandam morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixere. Nanq; ipſius uerba hæc traduntur,

τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quod turpius eſt frigide laudari, quam acerbius uituperari.
CAPVT. III.

TVrpius eſſe dicebat Phauorinus philoſophus exigue, atque frigide laudari, quam inſectanter, & grauiter uituperari. Quoniam inquit, qui male dicit & uituperat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo, & inimico ducitur, & plerunq; propterea fidem non capit. Sed qui infœcunde, atque ieiune laudat, deſtitui a cauſa uidetur, & amicus quidem creditur eius, quem laudare uult, ſed nihil poſſe reperire, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat.
CAPVT. IIII.

ARiſtotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi, & elegantiarum omne genus referti, in his quærit, Quã ob cauſam eueniat, ut quibus inuaſit repentinus rei magnę timor, plerunq; aluo ſtatim cita fiant: item quærit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius ſteut, libido urinæ laceſſat. ac de aluo quidem inter timendum prona, atq; præcipiti cauſam eſſe dicit, quod timor omnibus ſit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικόν, quæ uis frigoris ſanguinem, caldoremq; omnẽ de ſumma corporis cute cogat penitus & depellat, faciatq; ſimul uti, qui timent, ſanguine ex ore decedente palleſcant. Is autem inquit, ſanguis, & caldor in intima coactus mouet plerunque aluum, & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc poſuit. τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγός, ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα.

Ex Ariſtotelis libris ſumptum, quod niuis aqua potui peſſima ſit, & quod ex niue chryſtallus concreatur. CAPVT. V.

IN Tyburte rus conceſſeramus hominis amici diuitis, æſtate anni flagrantiſſima ego, & quidam alij æquales, & familiares mei, eloquentiæ, & philoſophiæ ſectatores. Erat nobiſcum uir bonus ex peripatetica diſciplina bene doctus, & Ariſtotelis unice ſtudioſiſſimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coercebat, ſeueriusque increpabat. Adhibebat nobis authoritates nobilium medicorum, & cumprimis Ariſtotelis philoſophi rei omnis humanæ peritiſſimi. qui aquam niualem frugibus ſane, & arboribus fœcũdam diceret, ſed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe, tabemq; & morbos ſenſim, atq; in diem longam uiſceribus inſeminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter, & beneuole, & adſidue dictitabat. Sed cum bibende niuis pauſa fieret nulla, promit e bibliotheca Tyburti, quæ tunc in Herculis templo ſatis cõmode inſtructa libris erat, Ariſtotelis librum, eumq; ad nos adfert. Et huius ſaltem inquit uiri ſapientiſſimi uerbis credite, ac deſinite ualetudinem ueſtram profligare. In eo libro ſcriptum fuit. Deterrimam eſſe potui aquam e niue. nanq; ſolidius, latiusq; concretam eſſe eam, quam κρύσταλλον græci appellant. Cauſaq; ibi adſcripta eſt huiuſcemodi, quoniam cum aqua frigore aeris duratur, & coit, neceſſum eſt fieri uaporationem, & quandam quaſi auram tenuiſſimam exprimi ex ea, & emanare. Id autem inquit in ea leuiſſimum eſt, quod euaporatur. Manet autem, quod eſt grauius, & ſordidius, & inſalubrius, atq; id pulſu aeris uerberatum, in modum, coloremq; ſpumæ candidæ oritur. Sed aliquantum quod eſt ſalubrius diſſlari, atq; euaporari ex niue, indicium illud eſt, quod minor fit illo, qui ante fuerat, quam concreſceret. Verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumpſi, & adſcripſi.

Διατί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.

Hoc ubi legimus, placuit honorẽ doctiſſimo uiro habere Ariſtoteli, atq; ita poſtea ego bellum, & odium niui indixi. Alij inducias cum ea uarie factitabant.

Quod pudor ſanguinem ab extra diffundit. timor uero contrahit. CAPVT. VI.

IN problematis Ariſtotelis philoſophi, ita ſcriptum eſt. διατί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν. οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι. παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν. τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν ὥστε ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro noſtro legiſſem, percunctatusq; eſſem, quid de ratione iſta reddita ſentiret, Dixit quidem inquit, probe, & uere quid accideret diffuſo ſanguine, aut cõtracto Sed cur ita fieret non dixit. Adhuc enim quæri poteſt quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat, timor contrahat. cum ſit pudor ſpecies timoris, atque ita deſiniatur. Pudor eſt timor iuſtæ reprehenſionis. Ita enim philoſophi deſiniunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Quid ſit obeſum, nonnullaque alia priſca uocabula. CAPVT. VII.

IN agro uaticano Iulius Paulus poeta uir bonus, & rerum, literarumq; ueterum impenſe doctus, prædiolum tenue poſſidebat. Eo ſæpe nos ad ſeſe uocabat, & oluſculis, pomiſq; ſatis comiter, copioſeq; inuitabat. Atq; ita molli quodã tempeſtatis autumnę die, ego & Iulius Celſinus, cum ad eum cœnaſſemus, & apud mẽſam eius audiſſemus legi Nęuij Alceſtin, rediremuſq; in urbem ſole iam fere occiduo figuras, habituſq; uerborum noue, aut inſigniter dictorum in Næuiano illo carmine ruminabamur, & ut quæq; uox indidem animaduerti digna ſubuenerat, qua nos quoq; poſſemus uti, memoriæ mandabamus. Erant autem uerba, quæ tunc ſuppetebant, huiuſcemodi.

„ Corpore inquit, pectoreq; undiq; obeſo,
„ Ac mente exſenſa, tardigemulo ſenio oppreſſum.

Obeſum hic notauimus proprie magis quam uſitate dictum pro exili, atq; gracilento, ἀκύρως ἢ κατὰ ἀντίφρασιν, obeſum pro pingui, atq; uberi dicit. Item notauimus quod obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quod hoſtes, qui fœdera frangerent, fœdifragos, non fœderifragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorem appellauit, & memnonem nocticolorem, item quod forte dubitãter, & ab eo, quod eſt ſileo, ſilenta loca dixit, & puluerulenta, & peſtilenta, & carendum tui eſt pro te, quodq; magno impete pro impetu. Item quod forteſcere poſuit pro fortem fieri, quodq; dolentiã pro dolere, & auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intolerandis, quodque manciolis inquit, tene illis pro manibus, & quieſcam ſeliceo, item fiere inquit, impendio infit, ideſt impenſe fieri incipit, quodq; accipitret poſuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum næuianorum adnotatiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poetica exploſæ orationis uſu alieniora prætermiſimus. ueluti fuit quod de Neſtore ait, triſecli ſenex, & dulcioriloquus. Itẽ quod tumidis, magniſque fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelu concreta, tegmine eſſe onychino dixit & quæ multiplicia ludens compoſuit. Quale illud eſt, quod uituperones ſuos ſubducti ſupercilij carptores appellauit.

Quæſtio an arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, atq; inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an ſingulari numero comperiantur. CAPVT. VIII.

ADoleſcentulus Romæ prius quã Athenas concederem, quando erat a magiſtris auditionibuſq; obeũdis otium, ad Frontonẽ Cornelium uiſendi gratia pergebam. Sermonibuſq; eius puriſſimis, bonarumq; doctrinarum plenis fruebar. Nec unquam factum eſt, quoties eum uidimus, loquentẽq; audiuimus, quin rediremus fere cultiores, doctioreſq;. Veluti fuit illa quodã die ſermocinatio illius leui quidẽ de re, ſed a latine tamen linguæ ſtudio non abhorrens. Nã cũ quiſpiã familiaris eius, bene eruditus homo, & tũ poeta illuſtris, liberatũ ſe eſſe aquæ intercutis morbo diceret, quod arenis calentibus eſſet uſus, Tũ alludens Fronto, morbo quidẽ inquit cares, ſed uerbi uitio non cares. C. ẽm Cęſar ille perpetuus Dict. Cn. Pompeij ſocer, a quo familia, & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, uir ingenij præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſſimi in libris, quos ad Marcum Ciceronem de analogia conſcripſit, arenas uitioſe dici exiſtimabat, quod arena nunq; multitudinis numero appellanda ſit, ſicuti neq; cœlum, neq; triticum. Contra autem quadrigas etiã ſi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum ſit, pluratiuo ſemper numero dicendas putat. ſicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias ni quid contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges, & non eſſe id uitium demonſtres. De cœlo inquit ille, & tritico non inficias eo, quin ſingulo ſemper numera dicẽda ſint, neq; de armis, & mœnijs, & comitijs quin figura multitudinis perpetua cẽſeant. Videbimus aũt poſt de inimicitijs, & quadrigis, ac fortaſſe an de quadrigis ueterum authoritati conceſſero. inimicitiem tamen, ſicut inſcientiam, & impotentiam,

& iniuriam quæ ratio eſt, quamobrem C. Cæſar uel dictam eſſe a ueteribus, uel dicendam a nobis non putat. Quando Plautus linguæ latinæ decus, delitiam quoque ἑνικῶς dixerit pro delitijs?

Mea inquit, uoluptas, mea delitia. »

Inimicitiam autem Q. Ennius in illo memoratiſſimo lib. dixit.

Eo inquit, ingenio natus ſum, amicitiam, »
Atq; inimícitiam in fronte promptam gero. »

Sed. n. arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius ſcripſit aut dixit? Ac propterea peto, ut ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt, promi iubeas, ut quam confidenter hoc dicat, æſtimari a te poſſit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandaui. Nam cum ſupra dixiſſet, neq; cœlum, triticum ue, neq; arenam multitudinis ſignificationem pati. Num tu inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram. & plures terras, & urbem, & urbes, & imperium, & imperia dicamus? Neq; quadrigas in unam nominis figuram redigere, neq; arenã in multitudinis appellationẽ conuertere poſſimus. His deinde uerbis lectis ſibi Fronto ad illum poetam, uidetur ne tibi inquit. C. Cæſ. de ſtatu uerbi contra te ſatis aperte, ſatisq; conſtanter pronũtiaſſe? Tunc permotus authoritate libri poeta, ſi a Cæſare inquit, ius prouocãdi foret, ego nunc ab hoc Cęſaris libro prouocaſſem. Sed quoniã ipſe rationẽ ſententiæ ſuæ reddere ſuperſedit, nos te nunc rogamus, ut dicas, quam eſſe cauſam uitij putes, & in quadriga dicenda, & in arena. Tũ Fronto ita reſpondit. Quadrigæ ſemper, & ſi multijugæ non ſunt, multitudinis tamen tenentur numero, quoniam quatuor ſimul equi iuncti quadrigæ quaſi quadrijugæ uocantur. Neq; debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingulari numeri unitatem. Eandem quoq; de arena rationem habendam, ſed in ſpecie diſpari. nam cum arena ſingulari numero dicta multitudinem tamen, & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat, partium, indocte, & inſcite arenæ dici uidentur, tanq; id uocabulũ indigeat numeri amplitudine, cum ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. Sed hæc ego inquit, dixi, non ut huius ſententiæ, legisq; fundus ſubſcriptorq; fierem, ſed ut ne Cæſaris uiri docti opinionem, ἀπαραμύθητον deſtituerem. nam cum cœlum ſemper ἑνικῶς dicatur, mare, & terra nõ ſemper, & puluis, uentus, & fumus non ſemper, cur inducias, & cęrimonias ſcriptores ueteres nonnunq; ſingulari numero appellauerunt, ferias, & nundinas & inferias, & exequias nunq;? Cur mel, & uinum, atq; id genus cætera numerũ multitudinis capiunt? lac non capiat? Quæri inquam iſta omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotioſis in ciuitate tam occupata non queunt. quin his quoq; ipſis, quæ iam dixi, demoratos uos eſſe uideo, alicui (opinor) negotio deſtinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium, quærite an quadrigã, & arenas dixerit e cohorte illa duntaxat antiquiore, uel oratorũ aliquis, uel poetarum, ideſt claſſicus, adſiduusq; aliquis ſcriptor non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iuſſit uocabula non ea re (opinor) quod ſcripta eſſe in illis ueterum libris exiſtimaret, ſed ut nobis ſtudium lectitandi in quærendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rariſſimum uidebatur inuenimus quadrigam numero ſingulari dictam in libro ſatyrarum Mar. Varronis, qui inſcriptus eſt. Exdemetricus. Arenas autem πληθυντικῶς, dictas minore ſtudio quærimus, quia præter C. Cæſarem (quod equidem meminerim,) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quoſdam græcos lepidiſſima reſponſio.

CAPVT. IX.

ADoleſcens e terra Aſia de equeſtri loco, lætæ indolis, moribusq;, & fortuna bene ornatus, & ad rem muſicam facili ingenio, ac libenti cœnam dabat amicis, ac magiſtris in ruſculo celebrandæ lucis annuæ, quam ſibi principẽ uitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor docendis publice iuuenibus magiſter hiſpano ore, florentisque homo facundiæ, & rerum, literarumque ueterum peritus. Is, ubi edulijs finis, & poculis, mox ſermonibusque tempus fuit, deſyderauit exhiberi, quos habere eum adoloſcentem ſcie

bat ſcitiſſimos utriusq; ſexus, qui canerent uoce, & qui pſallerent. Ac poſtea quam introducti pueri puellæq; ſunt, iucundumq; in modum ἀνακρέοντεα pleraq;, & ſaphica, & poetarum quoque recentium ἐλεγεῖα, quædam ἐρωτικὰ cecinerunt. Oblectati autem ſumus præter multa alia uerſiculis lepidiſſimis Anacreontis ſenis, quos & quidem ſcripſi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquies ſuauitate pauliſper uocum, atque modulorum adquieſceret.

τὸν ἀργυρῶν τορεύσας
ἥφαιστέ μοι ποίησον.
πανοπλίας μὲν οὐχὶ
τί γὰρ μάχαισι κἀμοί,
ποτήριον δὲ κοῖλον
ὅσον δύνῃ βάθυνον.
καὶ μὴ ποίει κατ᾽ αὐτὸ
μήτε ἄστρα, μήτ᾽ ἀμάξας.
τί πλειάδων μέλει μοι,
τί δ᾽ ἀστέρος βοώτεω
ποίησον ἀμπέλους μοι.
καὶ βότρυας κατ᾽ αὐτὸ
καὶ χρυσέους πατοῦντας
ὁμοῦ καλῷ λυαίῳ
ἔρωτα καὶ βάθυλλον.

Tum græci pluſculi, qui in eo conuiuio erant, homines amœni, & noſtras quoq; literas haud incurioſe docti, Iulianum rhetorem laceſſere, inſectariq; adorti ſunt tanq; prorſus barbarum, & agreſtem, qui ortus terra Hiſpania foret, clamatorq; tantum, & facundia rabida, iurgioſaq; eſſet. Eiusq; linguæ exercitationes doceret, quæ nullas uoluptates, nullaq; mulcedinem ueneris, atq; muſæ haberet. Sæpeq; eum percunctabantur, quid de Anacreonte, cæteriſq; id genus poetis ſentiret. Et ecquis noſtrorum poetarum tam fluentes carminum delitias feciſſet? Niſi Catullus inquiunt, forte pauca, & Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortenſius inuenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerũt, atq; abſona. Tum ille pro lingua patria, tanq; pro aris, & focis animo irritato indignabundus, Cedere equidem inquit, uobis debui, ut in tali ἀσωτίᾳ artium nos uinceretis. Et ſicut in uoluptatibus cultus, atq; uictus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis. Sed ne nos, ideſt nomen latinum, tanquam profecto uaſtos quoſdam, & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis, permittite mihi quæſo operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem feciſſe aiunt. Et audite, ac diſcite noſtros quoq; antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poetas amaſios, ac uenerios fuiſſe. Tum reſupinus capite conuelato uoce admodum quam ſuaui uerſus cecinit Valerij Aeditui ueteris poetæ. Item Portij Licinij, & Q. Catuli, quibus mundius, ueuuſtius, limatius, preſſius græcum, latinumue nihil quicquam reperiri puto

Verſus Aeditui.

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubito mihi ſudor.
Si tacitus, ſubidus, duplo ideo pereo,

Atq; item alios uerſus eiuſdem additi, nõ hercle minus dulces quam priores.

Quid faculam præfers phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hic lucet pectore flamma ſatis,
Iſtam non potis eſt uis ſæua extinguere uenti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, ſi non Venus ipſa,
Nulla eſt, quæ poſſit uis alia opprimere.

Item dixit uerſus Portij Licinij hoſce,

Cuſtodes ouium uidere propaginis agnum,

Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo eſt. „
Si digito attigero, incendam ſyluam ſimul omnem. „
Omne pecus flamma eſt, omnia, quæ uideo.
Q. Catuli uerſus illi fuerunt. „
Aufugit mi animus, credo (ut ſolet) ad Theotimum „
Deuenit, ſic eſt. perfugium illud habet. „
Quid ſi non interdixem ne illuc fugitiuum „
Mitteret ad ſe intro? ſed magis eiceret? „
Ibimus quæſitum, uerum, ne ipſi teneamur, „
Formido. quid ago? da Venus conſilium. „

Verba hæc præter propter, in uſu uulgi prodita etiam Ennij fuiſſe.

CAPVT. X.

MEmini me quondam, & Celſinum Iulianum Numidam ad Frontonẽ Cornelium, pedes tunc grauiter ęgrum ire uiſere. atq; ibi qui introducti ſumus offendimus eum cubantem in ſympodio Gręcienſi, circumundiq; ſedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris, adſiſtebant fabri ędiũ complures balneis nouis moliendis adhibiti, oſtendebantq; depictas in membranulis uarias ſpecies balnearum. Ex quibus cum elegiſſet unam formam, ſpeciemq; ueris, interrogauit, quantus eſſet pecunię conſpectus ad id totum opus abſoluendũ Cumq; Architectus dixiſſet, neceſſaria uideri eſſe HS ferme trecenta, unus ex amicis Frontonis, & præter propter inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis ſermonibus, quos habere de balnearum ſumptu inſtituerat, aſpiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta eſſe alia præter propter, atq; ille amicus non meum inquit, hoc uerbum eſt, ſed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum ſignificet, non ex me, ſed ex grammatico quærendum eſt, ac ſimul digito demonſtrat grammaticum haud incelebri nomine Romæ docentem, ſedentem. Tum grammaticus, uſitati, peruulgatiq; uerbi obſcuritate motus, quęrimus inquit, quod honore quęſtionis minime dignum eſt. Nam neſcio quid hoc prænimis plebeium eſt, & in opificum ſermonibus quam notius, at enim Fronto iam uoce, atq; uultu intentiore, ita ne inquit, magiſter dehoneſtum tibi, deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M. Cato, & M. Var. & pleraq; ætas ſuperior, ut neceſſario & latino uſi ſunt? Atq; ibi Iulius Celſinus admonuit in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inſcripta eſt, id ipſum de quo quærebatur, ſcriptum eſſe, & a grammaticis contaminari magis ſolitum, quã enarrari. Quo circa ſtatim proferri Iphigeniam Q. Ennij iubet. In eius tragœdiæ choro inſcriptos eſſe hos uerſus legimus.

Otio qui neſcit uti, plus negotij habet,
Quam cum eſt negotium in negotio. „
Nam cui quod agat, inſtitutum eſt, nullo negotio „
Id agit, ſtudet ibi, mentem, atq; animum delectat ſuum. „
Otioſo initio animus neſcit, quid uelit. „
Hoc idem eſt, neq; domi nunc nos, nec militiæ ſumus. „
Imus huc, hinc illuc, cum illuc uentum eſt, ire illinc lubet. „
Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur. „

Hoc ubi lectum eſt, tum deinde Fronto ad grammaticum iam labantem, audiſtine „ inquit, magiſter optime Ennium tuum dixiſſe præter propter, & cum ſententia quidẽ tali, quali ſeueriſſimæ philoſophorum eſſe obiurgationes ſolent? petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uerbo quæritur) quid ſit motus huiuſce uerſus ſenſus,
Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus ſudans multum, ac rubens multum, cum id pleriq; prolixius riderent, exſurgit. Et abiens. Tibi inquit, Fronto poſtea uni dicam, ne inſcitiores audiant, ac diſcant. atq; ita omnes relicta ibi quæſtione uerbi, conſurreximus.

Ponit uerſus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis luſit, dum tragœdijs contendit. CAPVT. XI.

CElebrantur duo iſti græci uerſiculi, multorumque doctorum hominum memoria dignantur, quod ſint lepidiſſimi, & uenuſtiſſimæ breuitatis. Neque adeo pauci ſunt ueteres ſcriptores, qui eos Platonis eſſe philoſophi affirmant, quibus ille adoleſcens luſerit, cum tragœdijs quoque eodem tempore faciendis præluderet.

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Amicus meus οὐκ ἄμουσος adoleſcens, in plures uerſiculos licentius, liberiusque uertit, qui quoniam mihi quidē uiſi ſunt non eſſe memoratu indigni, ſubdidi.

„ Dum ſemhiulco ſauio
„ Meum puellum ſuauior,
„ Dulcemq; florem ſpiritus
„ Duco ex aperto tramite,
„ Anima ægra, & ſaucia
„ Cucurrit ad labias mihi,
„ Rictumq; oris peruium
„ Et labra pueri mollia
„ Rimata itineri tranſitus
„ Vt tranſiliret nititur.
„ Tum ſi moræ quid pluſculæ
„ Fuiſſet in coitu oſculi
„ Amoris igni percita
„ Tranſiſſet, & me linqueret.
„ Et mira prorſum res maneret
„ Vt ad me fierem mortuus,
„ Ad puerum intus uiuerem.

Diſſertatio Herodis attici ſuper ui, & natura doloris, ſuæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. CAPVT. XII.

HErodem atticū conſularē uirū Athenis diſſerentē audiui græca oratione. in qua fere omnis memoriæ noſtræ uniuerſos grauitate, atq; copia, & elegantia uocum longe præſtitit. Diſſeruit autem contra ἀπαθίαν ſtoicorum laceſſitus a quodam ſtoico, tanquam minus ſapienter, & parum uiriliter dolorem ferret ex morte pueri, quē amauerat. In ea diſſertatione quantulū memini, huiuſcemodi ſenſus eſt. quod nullus uſquam homo, qui ſecundum naturam ſentiret & ſaperet, affectionibus iſtis animi, quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis carere, & uacare totis poſſet, & omnino non dolere. Atq; ſi poſſet etiam obniti, ut totis careret, non ex re id eſſe melius, quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut neceſſario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim ſenſus iſtos motusq; animi, qui cum immoderatiores ſunt, uitia fiunt, innexos, implicatosq; eſſe uigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus. Ac propterea ſi omnino omnes eos imperitius conuellamus, periculum eſſe, nec eis adhærentes, bonas quoq;, & utiles animi indoles amittamus. Moderandos eſſe igitur, & ſcite, conſyderateq; purgandos cenſebat, ut ea tantum, quæ aliena ſunt, contraq; naturam uiderentur, & cum pernicie adgnata ſunt, detrahantur. Ne profecto id accidat, quod cuipiam Thracio inſipienti, & rudi in agro, quem emerat, procurando ueniſſe uſu fabula eſt. Homo Thracius inquit, ex ultima barbaria ruris colendi inſolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ cupidine commigraſſet, fundum mercatus eſt olea, atq; uite conſitum. qui, quia nihil admodum ſuper uite, aut arbore colenda ſciret, uidet forte uicinum rubos late, atq; alte obortas excidentem, Fraxinos ad ſummum prope uerticem

deputantem. Soboles uitium e radicibus caudicum ſuper terram fuſas reuellentē. Sto lones in pomis, aut in oleis proceros, atq; decerptos amputantem. Acceditq; prope, & cur tantam ligni atq; frondium cædē faceret, percunctatus eſt. Et uicinus ita reſpon dit, ut ager inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor, atq; uitis fœcundior. Diſcedit il le a uicino gratias agens, & lætus tanquam adeptus rei ruſticæ diſciplinā, tum falcem ibi, ac ſecurim capit, atq; ibi homo miſer imperitus uites ſuas ſibi omnes, & oleas de truncat. Comasq; arborum lætiſſimas, uberrimosq; uitium palmites decidit, & frute ta, atq; uirgulta ſimul omnia pomis, frugibusq; gignendis felicia cum ſentibus, & ru bis purificandi agri gratia conuellit. mala mercede doctus audaciam, fiduciamq; pec candi imitatione falſa eruditus. Sic inquit, iſti apathiæ ſectatores, qui uideri ſe eſſe tran quillos, & intrepidos, & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil ira ſcuntur, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpo re ignauæ, & quaſi eneruatæ uitæ conſeneſcunt.

Quos pumiliones dicimus, græce νάνους appellari CAPVT. XIII.

STabant forte una in ueſtibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Feſtus Poſthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi adſiſtens cum quibuſdam alijs ſermones eorum, quos de literarum diſciplinis habebant, curioſius capta bam. Tū Fronto, Apollinari Fac me inquit, oro magiſter ut ſim certus, an recte ſuperſederim nanos dicere parua nimis ſtatura homines, maluerimq; eos pumiliones appellare, quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris ueterum memineram. Nanos autē ſor, didum eſſe uerbum, & barbarum credebam. Eſt quidem inquit hoc Apollinaris, in conſuetudine imperiti uulgi frequens, ſed barbarum non eſt, cenſeturq; linguæ græ cæ origine. νάνους enim grꝗci uocauerunt breui, atq; humili corpore homines, paulum ſupra terram extantes. Idq; ita dixerunt adhibita quadam ratione Etymologiæ cum ſententia uocabuli competente. Et ſi memoria inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt ὀλκάς. Fuiſſet autē uerbum hoc a te ciuita te donatum, aut in latinam coloniam deductum, ſi tu eo uti dignatus fores. Eſſetq; id impendio probabilius, quam quæ a Laberio ignobilia nimis, & ſordentia in uſum lin guæ latinæ intromiſſa ſunt. Tum Feſtus Poſthumius grāmatico cuipiam latino Fron tonis familiari. Docuit inquit, nos Apollinaris nanos uerbum græcum eſſe. Tu nos doce in quo de mulis, aut eculeis humilioribus uulgo dicitur, an ne latinū ſit, & apud quem ſcriptum reperiatur. Atq; ille grammaticus, homo ſane perquam in noſcendis ueteribus ſcriptis exercitus, Si piaculum inquit, non committitur præſente Apollina re, quid de uoce illa græca, latinaue ſentiam dicere, audeo tibi Feſte quærenti reſpon dere, eſſe hoc uerbum latinum. Scriptumque inueniri in poematis Helui Cinnæ non ignobilis, neq; indocti poetæ. Verſus eiusq; ipſos dixit, quos quoniam memoriæ mi hi forte aderant, adſcripſi.

At nunc me genij nana per ſalicta ››
Bigis rheda rapit citata nauis. ››

Contemporaneos fuiſſe Cæſari, & Ciceroni M. Varronem, & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos. & quod Nigidij commentationes propter earum ob ſcuritatem, ſubtilitatemq; in uulgus non exeunt. CAPVT. XIIII.

AEtas M. Ci. & C. Cæſaris præſtanti facundia uiros paucos habuit. Doctrina rum autem multiformium, uariarumq; artium, quibus humanitas erudita eſt, culmina habuit M. Var. & P. Nigidium. Sed Varronis quidē monimē ta rerum, ac diſciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo, frequenti q; uſu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obſcuritas, ſubtilitasq; earum tanquam parū utilis derelicta eſt. Sicuti ſunt quę paulo

ante legimus in commentarijs eius, quos grammaticos inſcripſit. Ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumpſi. Nam cum de natura, atq; ordine literarum diſſereret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc ſcripſit. Quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionẽ. a, & o, ſemper prin
„ cipes ſunt, i, & u, ſemper ſubditæ, e, & ſubdit, & præit. In eurippo præit, ſubdit in æmi
„ lio. Siquis putat preire, u, in his uerbis Valerius, Vennonias, Voluſius. Aut, i, in his iã
„ pridem iecur, iocum, iucundum, errabit. quod hæ literæ cum præeunt, ne uocales qui
„ dem ſunt. Item ex eodem libro uerba hæc ſunt. Inter literam, n, & g, eſt alia uis, ut in
„ nomine anguis, & angaria, & anchoræ, & increpat, & incurrit, & ingenuus. In omni-
„ bus enim his non uerum, n, ſed adulterinum ponitur. Nam, n, non eſſe, lingua indicio
„ eſt. Nam ſi ea litera eſſet, lingua palatum tãgeret. Alio deinde in loco eſt ſcriptum. Grę
„ cos non tantæ inſcitiæ arceſſo qui ου ex, o, & y, ſcripſerunt, quantæ qui ei ex, e, &, i, il-
„ lud enim inopia fecerunt, hoc nulla re ſubacti.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER XX.

Diſceptatio Sex. Cæcilij iureconſ. & Phauorini philoſophi de legibus. XII. tab.

CAPVT. PRIMVM.

SEx. Cæcilius in diſciplina iuris, atq; legibus Po. Ro. noſcendis, interpretandisq; ſcientia, uſu, authoritateque illuſtri fuit. Ad eum forte in area palatina cum ſalutationem Cæſaris opperiremur, philoſophus Phauorinus acceſſit, collocutusq; eſt nobis, multisque alijs præſentibus. In illis tunc eorum ſermonibus orta mentio eſt legum decemuiralium. quas X. uiri eius rei gratia a populo creati compoſuerunt. Inq; XII. tab. conſcripſerunt. Eas leges cum Sex. Cæcilius inquiſitis, exploratisq; multarum urbium legibus, eleganti, atq; abſoluta breuitate uerborum ſcriptas diceret. Sit inquit hoc Phauorinus in pleraq; earum legum parte, ita uti dicis. Non. n. minus cupide tabulas iſtas. XII. legi, quã illos decem lib. Platonis de legibus. Sed quædã iſtic animaduertuntur aut obſcuriſſima, aut leuia, cõtra dura nimis, & remiſſa, aut nequaq; ita ut ſcriptum eſt, cõſiſtentia. Obſcuritates inquit, Sextus Cæcilius, non adſignemus culpæ ſcribentium, ſed inſcitiæ non aſſequentiũ, quanq; ij quoq; ipſi, qui quę ſcripta ſunt minus percipiunt, culpa uacant. Nam longa ætas uerba, atq; mores ueteres obliterauit, quibus uerbis, moribusq; ſententia legũ comprehenſa eſt. CCC. nanq; anno poſt Romam conditam tabulæ compoſitæ, ſcriptæq; ſunt. A quo tempore ad hunc diẽ anni eſſe non longe minus DCC. uidentur. Dure autẽ ſcriptum eſſe in iſtis legibus, quid exiſtimari poteſt? Niſi durã eſſe legem putas, quæ iudicem, arbitrumue iure datum, qui ob rem dicendã pecuniam accepiſſe conuictus eſt, capite punitur, aut quæ furem manifeſtum, ei, cui furtum factum eſt, in ſeruitutẽ tradit. Nocturnum autẽ furem ius occidendi tribuit. Dic enim quæſo, dic uir ſapientiæ ſtudioſiſſime, an tu aut iudicis illius perfidiam contra omnia iura diuina, atq; humana ius iurandum ſuũ pecunia uendẽtis, aut furis manifeſti intolerandam audaciã, aut nocturni craſſatoris inſidioſam uiolẽtiam, non dignam eſſe capitis pœna exiſtimes? Noli inquit, Phauorinus ex me quærere quid ego exiſtimem. Scis. n. ſolitum eſſe me pro diſciplina ſectę, quã colo, inquirere potius, quã decernere. Sed non leuis æſtimator, neq; aſpernabilis eſt Po. Ro. manus, cui delicta quidẽ iſtæc uindicanda pœnæ tamen huiuſmodi nimis duræ eſſe uiſæ ſunt Paſſus eſt. n. leges iſtas de tã ĩmodico ſupplicio, ſitu, atq; ſenio emori. Sicut illud quoq; nõ humaniter ſcriptum improbauit, quod ſi homo in ius uocatus, morbo aut ætate

ægrer ad ingrediendum inualidus eſt, arcera non ſternitur, ſed ipſe aufertur, & iumento imponitur, atq; ex domo ſua ad prætorẽ comitiũ noua funeris facie effertur. Quã ẽm ob cauſam morbo adſectus, & ad reſpondendum pro ſeſe non idoneus iumento adhærens in ius aduerſario deportatur? Quod uero dixi uideri quædã eſſe impendiò molliora, nonne tibi quoq; uidetur eſſe dilutum, quod ita de iniuria punienda ſcriptũ eſt? Si iniuria alteri faxit. XXV. æris pœnæ ſunto. Quis.n. erit tam inops, quem ab iniuriæ faciendę. XXV. aſſes deterreant? Itaq; cũ eam legem Q. quoq; Labeo ueſter in libris, quos ad. XII. tabulas conſcripſit, non probaret, inquit L. Neratius fuit egregie homo improbus, atq; immani uecordia. Is pro delectamento habebat os hominis liberi, manus ſuæ palma uerberare. Eum ſeruus ſequebatur crumenã plenam aſſium portitans, & quencunq; depalmauerat, numerari ſtatim ſecundum. XII. tabulas. V. & XX. aſſes iubebat. Propterea inquit, prætores poſtea hanc aboleſcere, & relinqui cẽſuerunt, iniurijſq; æſtimandis recuperatores ſe daturos edixerunt. Nonnulla autẽ in iſtis legibus nec conſiſtere quidem (ſicuti dixi) uiſa ſunt. Velut illa lex Talionis, cuius uerba (niſi memoria me fallit) hæc ſunt. Si membrũ rupit meũ e pacto talio eſto. Præter.n. ulciſcẽdi acerbitatem, ne procedere quoq; executio iuſta talionis poteſt. Nã cui membrum ab alio ruptũ eſt, ſi ipſi itidem rumpere per talionem uelit, quæro an efficere poſſit rumpendi pariter membri æquilibrium? In qua re primũ ea difficultas eſt inexplicabilis. Quin ſi membrũ inquit, alter imprudens ruperit. Quod enim per imprudentiã factum eſt, retaliari per imprudentiã debet. Ictus quippe fortuitus, & cõſultus non cadunt ſub eiuſdem talionis ſimilitudinẽ. Quonam igitur modo imprudentẽ poterit imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, ſed imprudentię? Sed & ſi prudens ruperit, nequaq; patietur, aut altius ſe lædi, aut latius, quod cuiuſmodi libra atq; menſura caueri poſſit, non reperio. Quin etiã ſi quid plus erit, aliterue cõmiſſum res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adoleſcat infinita quædã reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa ſecandi, partiendiq; humani corporis, ſi unus ob pecuniã debitam adiudicatus, addictuſq; ſit pluribus, nõ libet meminiſſe, & piget dicere. Quid.n. uideri poteſt efferatius, quid ab hominis ingenio diuerſius, quã quod membra, & artus inopis debitoris breuiſſimo laniatu diſtrahẽtur ſicut nunc bona uenum diſtrahuntur? Tũ Sex. Cæcilius amplexus utraq; manu Phauorinũ, Tu es inquit, unus profecto in noſtra memoria, non graiæ modo, ſed & Romanæ rei peritiſſimus. Quis.n. philoſophorum diſciplinæ ſuę leges, tam ſcite, atq; docte callet, quã leges tu noſtras decemuirales percalluiſti? Sed quæſo te, cum tamẽ digrediare pauliſper e curriculis iſtis diſputationum ueſtrarũ academicis, omiſſoq; ſtudio, quicquid lubitum eſt arguendi, tuendiq; conſyderes grauius, cuiuſmodi ſint ea, quæ reprehendiſti. Nec ideo contemnas legum iſtarum antiquitates, quod pleriſque ipſis iam Po.Ro. deſiuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatũ præſentium rationibus, proq; uitiorum, quibus medendum eſt, feruoribus mutari, atq; flecti, neq; uno ſtatu conſiſtere, quin ut facies cœli, & maris, ita rerum, atq; fortunæ tempeſtatibus uarietur. Quid ſalubrius uiſum eſt rogatione illa Stolonis iugerum de numero præfinito? Quid utilius plebiſcito Voconio de coërcendis mulierum hæreditatibus? Quid tam neceſſarium exiſtimatum eſt propulſandæ ciuium luxuriæ, quam lex licinia, fannia, alieq; item leges ſumptuariæ? Omnia tamen hæc obliterata, & operta ſunt ciuitatis opulẽtia, quaſi quibuſdã fluctibus exæſtuãtis. Sed cur tibi eſſe uiſa eſt inhumana omnium mea, quidem ſententia, humaniſſima, quæ iumentum dari iubet ægro, aut ſeni in ius uocato? Verba ſunt hæc de lege. Si in ius uocat, ſi morbus, æuitas ue uitium eſſet, qui in ius uocabit, iumentum dato, ſi nolet, arceram ne ſternito. An tu forte morbum appellari hic putas, ægrotationem grauem cum febri rapida, & quercera? Iumentumq; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas ægrotum domi ſuæ cubantem, iumento impoſitum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquam ita eſt. Nam morbus in lege iſta non febriculoſus, neque nimium grauis, ſed uitium aliquod imbecillitatis, atque inualẽtiæ demonſtratur, non periculum uitæ oſtenditur. Cætero qui morbum uehementiorem uim

grauiter nocendi habentem, legum iſtarum ſcriptores alio in loco non per ſe morbum ſed morbum ſonticum appellant. Iumentum quoque non id ſolum ſignificat, quod nunc dicitur, ſed uectabulum etiam, quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim noſtri iumentum a iungendo dixerunt. Arcera autem uocabatur ploſtrum tectum undiq;. & munitum, quaſi arca quędam magna ueſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes portari cubantes ſolebant. Quænam ibi igitur acerbitas eſſe uiſa eſt, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus forte ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi non quiret, ploſtrum eſſe dandum cenſuerunt, neq; inſterni tamen delicate arceram iuſſerunt, quoniam ſatis eſſet inualido huiuſmodi uectaculũ. Atq; id fecerunt ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detractantibus, iuriſq; actiones declinantibus. Sed enim ipſum uide, quod in iniurias factas. V. & XX. aſſibus ſanxerunt non omnino omnes mi Phauorine iniurias ęre iſto pauco diluerunt. Tam & ſi hæc ipſa paucitas aſſium graue pondus æris fuit. Nam librarijs aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. Sed iniurias atrociores, ut de oſſe fracto non liberis modo, uerumetiam ſeruis factas impenſiore damno uindicauerunt. Quibuſdam autem iniurijs talionem quoq; adpoſuerunt. Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo inſectatus es. Ac ne conſiſtere quidem dixiſti, lepida quadam ſolertia uerborum, quoniam talioni par non ſit talio, neq; rumpi membrum facile poſſit, ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum eſt mi Phauorine talionem rariſſimum fieri difficillime. Sed Xuiri minuere, atq; extinguere uolentes huiuſcemodi uiolentiam pulſandi, atque lædendi talione eo quoque metu coercendos eſſe homines putauerunt. Neque eius, qui membrum alteri rupiſſet, & paciſci tamen de talione redimenda nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut an prudens, imprudenſue rupiſſet, ſpectandum putarent. Aut talionem in eo uel adamuſſim æquiperarent, uel in librili perpenderent, ſed potius eundem animum, eundemque impetum, in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque caſum exigi uoluerunt, quoniam modus uoluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet. Quod ſi ita eſt, ut dico, & ut ipſe æquitatis habitus demonſtrat, taliones illæ tuæ reciprocæ argutiores profecto, quam ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoq; eſſe hoc genus pœnę putes, quæ (obſecro te,) iſta acerbitas eſt, ſi idẽ fiat in te, quod tu te in alio feceris? Præſertim cum habeas facultatem paciſcendi, & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris? Quod edictum autem prætorium de æſtimandis iniurijs probabilius eſſe his poteſt? Nolo hoc ignores hanc quoque ipſam talionem ad æſtimationem iudicis redigi neceſſario ſolitam. Nam ſi reus, qui depaciſci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat, æſtimata lite iudex hominem pecuniæ damnabat, atque ita ſi reo, & pactio grauis, & acerba talio uiſa fuerat, ſeueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Reſtat, ut ei quod de ſectione, partitioneq; corporis immaniſſimũ eſſe tibi uiſum eſt, reſpondeam. Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis, colendiſque Popu. Roma. e parua origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit. Sed omnium maxime, atque præcipue fidem coluit, ſanctamque habuit, tam priuatim, quam publice. Sic COSS. clariſſimos uiros hoſtibus confirmandæ fidei publice cauſa dedit. Sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quam propinquos, tuendumque eſſe contra cognatos cenſuit. Neque prius ullum facinus æſtimatum eſt, quam ſi cui probaretur clientem deriſui habuiſſe. Hanc autem fidem maiores noſtri, non modo in officiorum uicibus, ſed in negotiorum quoque contractibus ſanxerunt, maximeque in pecuniæ mutuaticæ uſu, atque commertio. Adimi enim putauerunt ſubſidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget, ſi perfidia debitorum ſine graui pœna eluderet. Confeſſi igitur æris, ac debiti iudicatis XXX. dies ſunt dati conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerent. Eoſque dies Xuiri iuſtos appellauerunt, uelut quoddam iuſticium, id eſt iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam, & ceſſationem, quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet. Poſt deinde, niſi diſſoluerant, ad prætorem uocabantur, & ab eo, quibus erant iudicati, addicebantur. Neruo quoq;, aut compedibus uinciebantur. Sic enim ſunt (opinor) uerba legis. Aeris confeſſi, rebuſq; iure iudicatis XXX. dies iuſti ſũto. Poſt deinde manꝰ iniectio eſto. in ius

ducito, ni iudicatũ facit, aut qui pſeudo eo in iure, uim dicit, ſecum ducito, uincito aut neruo, aut compedibus. XV. pondo, ne minore, aut ſi uolet, maiore uincito. Si uolet, ſuo uiuito. Ni ſuo uiuit, qui eũ uinctũ habebit, libras farris in dies dato. Si uolet plus dato. Erat autem ius interea paciſcendi. Ac niſi pacti forent, habebantur in uinculis dies. LX. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebãtur, quantæq; pecunię iudicati eſſent, prædicabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant. Aut trans Tyberim peregre uenum ibant. Sed eam capitis pœnam ſanciendæ, ſicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu, nouisq; terroribus metuẽdam reddiderunt. Nam ſi plures forent, quibus reus eſſet iudicatus, ſecare ſi uellent, atq; partiri corpus addicti ſibi hominis, permiſerunt. Et quidẽ uerba ipſa legis dicam, ne exiſtimes inuidiã me iſtã forte formidare. Tertijs inquit, nũdinis, parteis ſecãto. ſi plus minusue ſecuerunt ſine fraude eſto. Nihil profecto ĩmitius nihil ĩmanius, niſi, ut re ipſa apparet, eo conſilio tanta immanitas pœnæ denũtiata eſt, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines cõtemnunt. Diſſectum eſſe antiquitus neminem equidem neq; legi, neq; audiui, quoniam ſæuitia iſta pœnæ contemni non quita eſt. An putas Phauorine, ſi non illa etiam ex. XII. tabulis de teſtimonijs falſis pœna aboleuiſſet, & ſi nunc quoq; ut antea qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus eſſet, e ſaxo tarpeio deiceretur, mẽtituros fuiſſe pro teſtimonio tam multos, quã uidemus? Acerbitas plerunq; ulciſcendi maleficij bene, atq; caute uiuendi diſciplina eſt. Hiſtoria de Metio Suffetio Albano nobis quoq;, non admodum numero iſtiuſmodi libros lectitantibus, ignota non eſt, Qui quoniam pactum, atq; condictum cum rege Po. Ro. perfide ruperat, binis quadrigis uinctus in diuerſa nitẽtibus laceratus eſt. Nouũ, atq; aſperum ſupplicium quis negat? Sed quid elegantiſſimus poeta dicat, uide.

At tu dictis Albanæ maneres.

Hæc, atq; alia ubi Sex. Cæcilius omnibus, qui aderant ipſo quoq; Phauorino approbante, atq; laudante diſſeruit, nuntiatum eſt Cæſarem iam ſalutari, & ſeparati ſumus.

Vocabulum ſiticinum in Mar. Catonis oratione quid ſignificet, & quam ob cauſam L. Accius poeta in prag. ſiciniſtas nebuloſo nomine eſſe dixerit.

CAPVT. II.

Siticines ſcriptum eſt in oratione M. Catonis, quæ inſcribitur. Ne imperium ſit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticines inquit, & liticines, & tubicines. Sed Ceſellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait, liticines lituo cantare, & tubicines tuba. Quid iſtuc autem ſit, quod ſiticines cantãt homo ingenuæ ueritatis ſcire ſeſe negat. Nos autem in Capitonis Attei coniectaneis inuenimus ſiticines appellatos, qui apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt uita functos, & ſepultos. Eosq; habuiſſe proprium genus tubæ, qua canerẽt, a cæterorũ tubicinum proprietate differens, quos ſiciniſtas uulgus dicit. Qui rectius locuti ſunt, ſicinniſtas litera, n, gemina dixerunt. Sicinnium enim genus ueteris ſaltationis fuit. Saltabundi autem canebant quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc uerbum L. Accius poeta in pragmaticis. Appellarique ſiciniſtas, ait nebuloſo nomine, credo propterea nebuloſo, quod ſicinnium cur diceretur, obſcurum eſſet.

Artificum ſcenicorum ſtudium, amoremq; inhoneſtum, probroſumq; eſſe, & ſuper ea re uerba Ariſtotelis philoſophi adſcripta. CAPVT. III.

Comœdos quiſpiam, & tragœdos, & tibicines diues adoleſcens Tauri philoſophi diſcipulus liberos homines, in delitijs, atq; in delectamentis habebat. Id genus autem artifices græce appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. cum adoleſcentem Taurus a ſodalitatibus, conuictuque hominum ſcenicorum abducere uolens, miſit ei uerba ex Ariſto. libro exſcripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inſcriptus eſt. Iuſſitq;, ut ea quotidie lectitaret. διατί οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολ

πονηροί εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας τὴν μέγιστον τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν. ὅτι δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Exempla epiſtolarum Alexandri regis, & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita. CAPVT. IIII.

COmmentationum ſuarum, artiumq́, quas diſcipulis tradebat Ariſto. philoſophus regis Alexandri magiſter duas ſpecies habuiſſe dicitur. Alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικά. Alia quæ appellabat ἀκροαματικά, ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes facultatem argutiarum, ciuiliumq́ rerũ notitiã cõducebant. ἀκροαματικὰ autẽ uocabãtur, in quibus philoſophia remotior ſubtiliorq́ agitabatur, quæq́ ad naturę cõtẽplationes diſceptationesue dialecticas pertinebant. Huic diſciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, niſi quorum ante ingenium, & eruditionis elementa, atq́ in diſcendo ſtudium, laboremque exploraſſet. Illas uero ἐξωτερικὰς eodem in loco ueſperi faciebat. Easq́ uulgo iuuenibus ſine delectu dabat. Atq́ eũ δειλινὸν περίπατον appellabat. Vtroq́. n. tempore ambulans diſſerebat. Librosq́ ſuos earu rerũ omniũ cõmentarios ſeorſum diuiſit, ut alij ἐξωτερικοὶ dicerentur partim ἀκροαματικοί. Quos cum in uulgus ab eo editos Rex Alexander cognouiſſet, atq́ ea tempeſtate armis, exercituq́ omnem propre Aſiam teneret, regemq́ ipſum Darium prę̃lijs, & uictorijs urgeret, in illis tamen tantis negotijs literas ad Ariſtotelẽ miſit. Nõ eũ recte feciſſe, quod diſciplinas ἀκροαματικάς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis inuulgaſſet. Nam qua inquit, alia re præſtare cæteris poterimus, ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient communia? Quippe ego doctrina anteire malim, q̃ copijs, atq́ opulentijs. Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam. ἀκροαματικοὺς libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana abſconditos, neq́ editos ſcito eſſe, neq́ non editos, quoniam ijs ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumq́ literarum ſumpta ex Andronici philoſophi libro ſubdidi. Amaui autẽ prorſus in utriuſq́ epiſtola breuitatis elegantiſſimæ filum tenuiſſimum.

ἀλέξανδρος ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί, ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

ἀριστοτέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων. οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους. καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσιν. ἔρρωσο,

Hoc ego uerbum ξυνετοὶ γάρ εἰσι quærens uno itidem uerbo dicere, aliud non repperi, quam quod eſt ſcriptum a Mar. Catone in VI. origine. Itaque ego inquit, cognobiliorem cognitionem eſſe arbitror.

Quæſitum, atq́ tractatum utrum ſit rectius dicere. habeo curã ueſtri, an ueſtrũ. CAPVT. V.

PErconctabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Romæ adoleſcẽtulus ſectarer, qua ratione diceretur, Habeo curam ueſtri, aut miſereor ueſtri. Et iſte caſus ueſtri eo in loco quem uideretur habere caſum rectũ. Iſtic mihi ita reſpondit. Quæris inquit, ex me quod mihi quoq́ eſt iandiu in perpetua queſtione. Videtur enim non ueſtri oportere dici, ſed ueſtrum, ſicut græci loquuntur ἐπιμέλομαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptius ueſtrum dicitur quam ueſtri, & habet caſum nominandi, quem tu rectum appellaſti. Inuenio tamen inquit, non paucis in locis noſtri, atq́ ueſtri dictum non noſtrum, aut ueſtrum. L. Sylla rerum geſtarum libro. II. quo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc noſtri uobis in mentem ueniat. Nosq́ magis dignos creditis, quibus ciuibus quam hoſtibus utamini, quiq́ pro uobis potius, quam contra uos pugnemus, neq́ noſtro, neq́ maiorum noſtrorum merito nobis id continget. Terentius in Phormione.

Ita pleriq́ ingenio ſumus

Omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Afranius in togata,

Neſcio qui noſtri miſeritus tandem Deus, "

Et Laberius in necromantia. "

Dum diutius detinetur, noſtri oblitus eſt. "

Dubium porro inquit, non eſt, quin eodem hæc omnia caſu dicantur noſtri oblitus eſt, noſtri miſeritus eſt, quo dicitur mei pœnitet, mei miſeritus eſt, mei oblitus eſt. Mei autem caſus interrogandi eſt, quem genitiuum grammatici uocant, & ab eo declinatur, quod eſt ego. huius deinde pluratiuum eſt nos. Tui æque declinatur ab eo, quod eſt tu. huius itidem pluratiuum eſt uos, Sic nanque Plautus declinauit in Pſeudulo in hiſce uerſibus.

Sic ex te tacente fieri poſſem certior here, "

Quæ miſeriæ te tam miſere macerent, "

Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens, "

Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi. "

Mei.n. Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod eſt meus, ſed ab eo, quod eſt ego. Itaq; ſi dicere uelis patrem mei pro patrem meum, quo græci modo τὸν πατέρα μȣ dicunt, inuſitate quidem, ſed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipſa ratio eſt in numero pluratiuo, qua Gracchus miſereri ueſtrum dixit, & qua M. Cic. cõtentio ueſtrũ, & cõtentio noſtrũ dixit. Quaq; itẽ rõne Quadrigarius in annali. XIX. uerba hęc poſuit C. Mari, & qñ te noſtrũ, & Reip. " miſerebit? Cur igitur Terentius pœnitet noſtri, et nõ noſtrũ, & Afranius noſtri miſeritus eſt nõ noſtrũ? Nihil hercle inquit, mihi de iſta re in mentẽ uenit, niſi authoritas quædã uetuſtatis non nimis anxie, neq; ſuperſtitioſe loquentis. Nã ſicuti multifariã ſcriptũ eſt ueſtrorũ pro ueſtrum, ut in Plauti muſtellaria in hoc uerſu.

Verum illuc eſſe maxima pars ueſtrorum intellegit,

Cum uellet maxima pars dicere ueſtrum. "

Ita nonnunquam ueſtri quoq; dictum eſt ueſtrum.

Sed proculdubio qui rectiſſime loqui uolet, ueſtrum potius dixerit quam ueſtri. Et idcirco importuniſſime inquit, fecerunt, qui in pleriſq; Salluſtij exemplaribus ſcripturam iſtam ſynceriſſimam corruperunt. Nam cum ita in Catilina ſcriptum eſſet. Sæpe maiores ueſtrum miſerti plebis Romanæ, ueſtrum aboleuerunt, & ueſtri ſuper ſcripſerunt, ex quo in plures libros mẽdæ iſtius indoles inoleuit. Hæc memini mihi Apol " linarem dicere, eaq; tunc ipſa ita, ut dicta fuerant, notaui. "

Quam diuerſæ græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum.
CAPVT. VI.

Mira, & prope adeo ridicula diuerſitas fabulę apud græcos poetas deprehenditur ſuper numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros, puellasq; eius ſenos dicit fuiſſe. Euripides bis ſeptenos. Sapho bis nouenos. Bacchylides, & Pindarus bis denos, quidã alij ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt.

De his, quæ habere συμπάθειαν uidentur cum luna augeſcente, ac ſeneſcente.
CAPVT. VII.

Annianus poeta in fundo ſuo, quem in agro Faliſco poſſidebat, agitare erat ſolitus uindemiam hilare, atque amœniter. Ad eos dies me, & quoſdam item alios familiares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis magnus oſtrearum numerus Roma miſſus eſt. Quæ cum appoſitæ fuiſſent, & multæ quidem, ſed inuberes, macræque eſſent, Luna inquit Annianus, nunc uidelicet ſeneſcit. ea re oſtrea quoque, ſicuti alia quædam tenuia, exutaque ſunt. Cum quæreremus quæ alia item ſeneſcente luna tabeſcerent, Nonne Lucilium inquit, noſtrum meminiſtis dicere.

„ Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras
„ Et pecu addit.

Eadem autem ipſa, quę creſcente luna gliſcunt, deficiente cōtra luna deſiunt. Aeluרorum quoq; oculi ad eaſdem uices lunę, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam inquit, multo mirandum eſt magis, quod apud Plutarchum in IIII. in Heſiodum commentario legi. Cepe tum reuireſcit. & congerminat decedente luna. Contra autem inareſcit adoleſcente. eam cauſam eſſe dicūt ſacerdotes Aegyptij cur peluſiotæ cepe nō edant, quia ſolum holerum omnium contra lunæ aucta, atque damna uices minuendi, & augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus poſitis in mimiambis, ſcripſit de innocentia ſua, cum ita dictat, nunquam ueſtimenta a populo poſci.

CAPVT. VIII.

DElectari, mulceriq; aures ſuas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi. qualia hæc quoq; eſſent, quę ſcripta ab eo in mimiambis memorabat.

„ Sinuq; amicam recipere frigidam caldo
„ Columbatim labra conſerens labris.

Item id quoq; iucunde, lepideq; fictum dictitabat.

„ Iam tonſiles tapetes ebrij fuco,
„ Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum iure manu conſertum ſignificet.

CAPVT. IX,

EX iure manu cōſertū, uerba ſunt ex antiquis actionibus. quæ cū lege agitur, & uindiciæ contenduntur, dici nunc quoq; apud Præto. ſolent. Rogaui ego Romæ grāmaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba eſſent. Tum ille me deſpiciens, aut erras inquit, adoleſcēs, aut ludis. Rem enim doceo grāmaticam, non ius reſpondeo. Siquid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes, quæras licet. Ex Ennio ego inquam eſt magiſter, quod quæro. Ennius. n. uerbis hiſce uſus eſt. Cūq; ille demiratus aliena hæc eſſe a poetis, & haud uſquā inueniri in carminibus Ennij diceret, tum ego hos uerſus ex octauo annali abſentes dixi. Nam forte eos tanquam inſigniter præter alios factos memineram.

Pellitur e medio ſapientia. ui geritur res.
„ Spernitur orator bonus. horridus miles amatur.
„ Haud doctis dictis certantes, nec maledictis
„ Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.
„ Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro
„ Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt ſolidā ui.

„ Cum hos uerſus Ennianos dixiſſem, Credo inquit grāmaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didiciſſe hoc non ex poeticæ literis, ſed ex iuris aliquo perito. Eas igitur tu quoq; inquit, & diſcas, unde Ennius didicit. Vſus conſilio ſum magiſtri, quod docere me ipſe debuerat, a quo diſcerem prætermonſtrantis. Itaque id, quod ex Iur. Cons. ex libris quoq; eorum didici, inſerendum his commentarijs exiſtimaui, Quoniam in medio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare nō oportet uerba actionū ciuilium celebriora, manum conſerere. Nam de qua re diſceptabatur in iure præſenti, ſiue ager, ſiue quid aliud eſt, cum aduerſario ſimul manu prenderet. In ea re omnibus uerbis uindicare, ideſt uindicia correptio manus in re, atq; in loco præſenti, apud præt. ex. XII. tabulis fiebat. In quibus ita ſcriptum eſt. Siqui in iure manū
„ conſerunt. Sed poſtquam præt. propagatis Italiæ finibus datis iuriſdictionibus, nego
„ tijs occupati, paciſci uindiciarum dicendarum cauſa longinquas res grauabantur, inſtitutum eſt contra. XII. tabulas tacito ſenſu, ut litigantes non ex iure apud præt. manum conſererent, ſed ex iure manu conſertum uocarent, ideſt alter alterum ex iure ad conſerendam manum in rem de qua ageretur, uocaret. Atq; profecti ſimul in agrum

de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam in ius in urbem ad pręt. deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicarent, Idcirco Ennius ſignificare uolens bellum non ut ad prætorem ſolitum eſt, legitimis actionibus, neq; ex iure manu conſertum, ſed bello, ferroq;, & uera ui, atque ſolida, quod uidetur dixiſſe conferens uim illam ciuilem, & feſtucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica, & cruenta.

Quid ſit ſculnæ uerbum poſitum apud M. Varronem. CAPVT. X.

P. Lauinij liber eſt non incurioſe factus. Is inſcriptus eſt de uerbis ſordidis. In eo ſcripſit ſculnam uulgo dici, quaſi ſeculnam, quem qui elegãtius inquit, loquũtur, ſequeſtrem appellant. Vtrunq; uocabulum a ſequendo factum eſt, quod eius qui electus ſit, utraq; pars fidem ſequatur. Sculnam autem ſcriptũ eſſe in hiſtorico M. Varronis, qui inſcribitur Catus, idem P. Lauinius in eodem libro admonet. Sed quod apud ſequeſtrem depoſitum erat, ſequeſtro poſitum per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum.

Per Deos immortales nolite uos ſequeſtro ponere.

At qui iucundiora alia reperiri queunt. Ipſe autẽ ad hoc ſcripſi, ut liberis quoq; me ìsparatæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent, quando animus eorũ interſtitione aliqua negotiorũ data laxari, indulgeriq; potuiſſet. Vſi autẽ ſumus ordine rerum fortuito, quẽ antea in excerpendo feceramus. Nam proinde ut librũ quenq; in manus ceperã, ſeu græcũ, ſeu latinũ, uel quid memoratu dignum audierã, itaque libitum erat, cuius generis cunq; erant indiſtincte, atq; promiſcue adnotabam, eaq; mihi ad ſubſidium memoriæ quaſi quoddam literarũ penus recondebam. Vt quando uſus ueniſſet, aut rei, aut uerbi, cuius me forte repens obliuio tenuiſſet, & libri, ex quibus eam ſumpſeram, non adeſſent, facile inde nobis inuentu, atq; depromptu foret. Facta igitur eſt in his quoque cõmentarijs eadem rerum diſparilitas, quæ fuit in illis adnotationibus priſtinis, quas breuiter, & indigeſte, & incondite annotationibus tractationibus, lectionibusque uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (ſicuti dixi) terræ atticæ commẽtationes haſce ludere, ac facere exorſi ſumus, idcirco eas inſcripſimus noctium atticarũ, nihil imitati feſtiuitates inſcriptionum, quas pleriq; alij utriusq; linguæ ſcriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miſcellam, & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſiuerant, eo titulos quoq; ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. Nanq; alij muſarum inſcripſerunt, alij ſyluarum. Ille κηρίον, Alius κέρας ἀμαλθείας. Quidam lectionis ſuæ. Alius antiquarum lectionum. Atq; alius πιναχίδιον. Et item alius ἐγχαρίδιον. Sunt etiam qui pandectas inſcripſerunt. Sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeo qui de diſciplina regia, & de philoſophia, & de natura humana, & epiſtolicarũ quæſtionum. Eſt qui memoriales titulos fecerit. Eſt qui ſtudioſorum, & deridiculis, & περὶ ποικίλας ἱστορίας. Eſt qui hiſtoriæ naturalis. Eſt qui βιβλιοθήκην. Eſt prætereaqui pratum. Eſt item qui ὑποπτείστων. Eſt qui ſcripſit συγγραφὴν, Sunt item multi, qui coniectanea. Neq; item deſunt, qui indices libris ſuis fecerunt, aut èpiſtolarum moralium, aut epiſtolicarum quæſtionum, aut confuſarum. Et quædam àlia inſcripta nimis lepida, multaſq; prorſus concinnitates redolentia. Nos uero ut cœptus noſter eſt incurioſe, & immediate, ac prope etiam ſubruſtice, ex ipſo loco, ac tempore hybernarũ uigiliarũ, atticas noctes inſcripſimus. tantũ cæteris omnibus in ipſius quoq; ſcriptionis laude cedentes, quantũ ceſſimus in cura, & elegantia ſcriptionis. Sed ne cõſiliũ quidẽ in excerpendis, notãdisq; rebus idẽ mihi, quod pleriſq; illis fuit, Nãq; illi omnes, & eorũ maxime græci multa, & uaria lectitantes, in quas res cunq; inciderent alba (ut dicitur) linea ſine cura diſcriminis, ſolam copiam ſectati conuertebant. quibus in legendis ante animus ſenio, aut tædio languebit, quam unum, alterumue repererit quod ſit, aut uoluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui meminiſſe. Ego uero cum illud Heracleti Epheſij uiri ſumme nobilis uerbum cordi haberem, quod profecto ita eſt. introite, nam & hic dij ſunt, Ipſe quidem uoluendis tranſeundiſq; multis admodum uoluminibus per omia ſemper negotiorũ interualla, in quibus furari otiũ potui,

exercitus, deſeſſusque ſum. Sed modica ex ijs, eaq; ſola accepi, quæ aut ingenia prompta, expeditaq; ad honeſtę eruditionis cupidinem, utiliumq; artium cōtemplationem celeri, facilią; compendio ducerent, aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos a turpi certe, agreſtią; rerum, atq; uerborum imperitia uindicarent. Quæ erũt autem in his commentarijs pauca quædam ſcrupuloſa, & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex Geometria, quæq; erunt item paucula remotiora ſuper augurio, & iure pontificio, non oportet ea deſugere, quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis, & obſcuros in his rebus quæſtionum ſinus, ſed primitias quaſdam, & quaſi libamenta ingenuarum artium dedimus, quæ uirum ciuiliter eruditum, neq; audiſſe unquam, neq; attigiſſe, ſi non utile, at quidem certe indecorum eſt. Ab his igitur, ſicui forte nonnunquam tempus, uoluptasq; erit lucubratiunculas iſtas cognoſcere, petitum, impetratumq; uolumus, ut in legendo quę pridẽ ſcierint, non aſpernentur, quaſi nota, inuulgataq;, nam & quid tam remotum in literis eſt, quin id tamen compluſculi ſciant? Et ſatis hoc blandum eſt, non eſſe hæc, neq; in ſcholis decantata, neq; in commentarijs protrita. Quæ porro noua ſibi, ignotaq; offenderint, æquum eſſe puto, ut ſine uano obtrectatu conſyderent, an minutæ iſtę admonitiones pauxillulæ nequaq; tamen ſint uel ad alendũ ſtudium honeſtæ, uel ad oblectãdum frigidæ, fouendumq; animum. Sed eius ſeminis, generisq; ſint, ex quo facile adoleſcant, aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio ſolertior, aut ſermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena, inſtructaq;, petimus inquam, ut ea non docendi magis quam admonendi gratia ſcripta exiſtiment, & quaſi demõſtratione ueſtigiorum contenti perſequantur ea poſt, ſi libebit, uel libris repertis, uel magiſtris. Quæ uero putauerint reprehendenda, his, ſi audebunt, ſuccenſeant, unde ea nos accepimus Sed enim quæ aliter apud alium ſcripta legerint, ne iam ſtatim tempore obſtrepãt, ſed tractationes rerum, & authoritates hominum penſitent, quos illi, quosq; nos ſecuti ſumus. Erit autem id longe optimum, ut qui in lectitando, ſcribendo, commentando, nũquam uoluptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarũt, neq; ullis inter eiuſdem muſæ ęmulos certationibus, diſceptationibusq; elimati ſunt, ſed intemperiarum negotiorumq; pleni ſunt, abeant percunctando, ſcribendo a noctibus his procul, atq; alia ſibi oblectamenta quærant. Vetus adagium eſt. Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino ſui. At etiam quo ſit quorundam male doctorum hominum ſæuitas, & inuidentia irritatior, mutuabor ex Ariſtophanis coronopeſta pauca. Et quam ille homo feſtiuiſſimus fabulæ ſuę ſpectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo, ut ea ne attingat, neue adeat profeſtum, & profanum uulgus a ludo muſico diuerſum.

Verſus legis datæ hi ſunt.

Volumina commentariorum ad hunc diem. XX. iam facta ſunt. Quantum autẽ uitæ mihi deinceps Deũ uoluntate erit, quantumq; a cura publica, & a re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium ea omnia ſubſiciua, & ſubſecundaria tempora ad colligendas huiuſcemodi memoriarum delectatiunculas conferam Progredietur igitur numerus librorum dijs bene iuuantibus cum ipſius uitæ quantuli quiq; fuerint progreſſibus. Neq; longiora mihi dari ſpatia uiuendi uolo, quam dũ ero ad hanc facultatem ſcribendi, commentandią; idoneus. Capita rerum quę cuique commentario inſunt, expoſuimus hic uniuerſa, ut iam ſtatim declaretur, quid, quoue in libro quæri, inueniriq; poſſit.

FINIS.

INDEX CAPITVM AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII

CAPITA PRIMI LIBRI.

QVali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatū eſſe Pythagoram philoſophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret.
CAPVT. I.

Ab Herode Attico C. V. tempeſtiue deprompta in quendam iactabundum, & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorem, uerba Epicteti ſtoici, quibus feſtiuiter a uero ſtoico ſeiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui ſe ſtoicos nuncuparent. CAPVT. II.

Quod Chilo lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit. Quodq; eſt circunſpecte, & anxie conſyderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit, notataque inibi, & relata, quæ Theophraſtus, & M. Cic. ſuper ea re ſcripſerunt. CAPVT. III.

Quam tenuiter, curioſeq; explorauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo commutati argutiam. CAPVT. IIII.

Quod Demoſthenes rhetor cultu corporis, atque ueſtitu probris obnoxio, infamique mundicia fuit. quodque item Hortenſius orator ob eiuſmodi mundicias, geſtumq; in agendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.
CAPVT. V.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cēſura, cūm eum ad uxores ducendas adhortaretur. eaq; oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quo cōtra modo defenſa ſit. CAPVT. VI.

In hiſce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum, neq; mendam eſſe, nec uitium, errareq; iſtos, qui bonos uiolant libros, & futuram inſcribunt, atq; ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probe ſcriptum perperam mutatur, & aſperſa pauca de modulis, numeriſq; orationis, quos Cicero auide ſectatus eſt. CAPVT. VII.

Hiſtoria in libris Phocionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice, & Demoſthene rhetore. CAPVT. VIII.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ pythagoricę, quantumq; temporis imperatum, obſeruatumq; ſit dicendi ſimul, ac tacendi. CAPVT. IX.

Quibus uerbis cōpellauerit Phauorinus philoſophus adoleſcentem uetuſte nimis & priſce loquentem. CAPVT. X.

Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibijs eſſe uſos dicit. Verbaque eius ſuper ea re poſita, quodque Herodotus Halyaten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit, atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionaria.
CAPVT. XI.

Virgo Veſtæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusque cærimonijs, ac religionibus, ac cognomine a Pontifi. Maxi. capiatur. Et quo ſtatim iure eſſe incipiat ſi mulatq; capta eſt, quodque, ut Labeo dicit, nec inteſtato cuiquam, nec eius inteſtatæ quiſquam iure hæres eſt. CAPVT. XII.

Quæſitum in philoſophia eſt quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere quod mandatum eſt, an nonnunquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandauit, utilius fore, ſuperq; ea quæſtione expoſitæ diuerſæ ſententiæ.
CAPVT. XIII.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria magnisq; rebus geſtis, ſed familiæ pecuniæq; inops, cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent.
CAPVT. XIIII.

Quam importunum uitium ſit, plenumque odij futilis inanisq; loquacitas, & quã multis in locis a principibus utriusq; linguæ uiris deteſtatione iuſta culpata ſit.
CAPVT. XV.

Quod uerba iſtæc Quadrigarij ex annali. III Ibi mille hominũ occiditur non licentia, neq; de poetarum figura, ſed ratione certa, & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt. CAPVT. XVI.

Quanta cũ animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atq; inibi quid M. Varro in quadam Satyra de officio mariti ſcripſerit.
CAPVT. XVII.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorũ .xiiij. L. Lælium magiſtrũ ſuũ τῆς ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falſa dixiſſe reprehendit, quodq; idem Varro in eodem libro furis ἐτυμολογίαν falſam dicit. CAPVT. XVIII.

Hiſtoria ſuper libris ſibyllinis, ac de Tarquinio ſuperbo rege. CAPVT. XIX.

Quid geometræ dicant græci, quibusque omnia iſta latinis uocabulis appellantur.
CAPVT. XX.

Quod Iulius Higinus affirmatiſſime contendit legiſſe ſe librũ P. Vergilij domeſticum, in quo eſſet ſcriptum & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror, nõ quod uulgus legeret ſenſu torquebit amaro. CAPVT. XXI.

An qui cauſas defendit recte, latineq; dicat ſupereſſe id quod defendit. Et ſupereſſe proprie quid ſit. CAPVT. XXII.

Quis fuerit Papyrius prętextatus, quæue iſtius cauſa cognomẽti ſit. Hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. CAPVT. XXIII.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum, Neuij, Plauti, Pacuuij, quæ facta ab ipſis eorum ſepulchris inciſa ſunt. CAPVT. XXIIII.

Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quæſitumq; inibi curioſius quænã ratio ſit uocabuli induciarum. CAPVT. XXV.

Quem in modũ mihi Taurus philoſophus reſponderit percunctanti, an ſapiens iraſceretur. CAPVT. XXVI.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

QVo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis, deque eiuſdem uiri patientia. CAPVT PRIMVM.

Quæ ratio, obſeruatioq́ꝫ officiorũ eſſe debeat inter patres, filiosq́ꝫ in diſcumbendo, ſedendoq́ꝫ, atq́ꝫ id genus rebus domi forisq́ꝫ. CAPVT II.

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabulisq́ꝫ ueteres immiſerunt, h, literæ ſpiritum CAPVT III.

Quam ob cauſam C. Baſſus genus quoddam iudicij diuinationẽ appellari ſcripſit & quam alij cauſam eſſe eius uocabuli dixerunt. CAPVT IIII.

Quam lepide, deſignateq́ꝫ dixerit Phauorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis, & Lyſiæ iorationem. CAPVT V.

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Virgilius uſus eſſe dicatur, & quid ijs, qui improbe dicunt, reſpondeatur. CAPVT VI.

De officio erga partes liberorum, deq́ꝫ ea re ex philoſophię libris, in quibus ſcriptũ quæſitũq́ꝫ eſt, an omnibus patris iuſſis obſequendũ ſit. CAPVT VII.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri a Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina. CAPVT VIII.

Quod idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit. CAPVT IX.

Quid ſint fauiſſæ capitolinæ, & quid ſuper eo uerbo Mar. Varro, Seruio Sulpitio quærenti reſcripſerit. CAPVT X.

De Sicinio dentato egregio bellatore multa memoratu digna. CAPVT XI

Conſyderata, perpenſaq́ꝫ lex quædam Solonis ſpeciem habens priorem iniquæ, iniuſtæq́ꝫ legis, ſed ad uſum & emolumentum ſalubritatis penitus repertam. CAPVT XII.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiamue ueteres dixiſſe. CAPVT XIII.

Quod M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt contra Tiberium exulẽ ſtitiſſes uadimonium per.i. literam dicit, non ſtetiſſes. Eiusq́ꝫ uerbi ratio reddita. CAPVT XIIII.

Quod antiquitus ætati ſenectę potiſſimum habiti ſint ampli honores, & cur poſtea ad maritos, & patres ijdem iſti honores delati ſint, atq́ꝫ ibi quædam de capite legis Iuliæ ſeptimo. CAPVT XV.

Quod Ceſellius uindex a Sulpitio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione. CAPVT XVI.

Cuiuſmodi naturã eſſe quarundã præpoſitionũ Marcus Cic. animaduerterit, diſce

ptatumq; ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat. CAP. XVII.

Quod Phedon Socraticus ſeruus fuit, quodq; item alij compluſculi ſeruitutem ſeruierunt. CAPVT XVIII.

Reſcire uerbum quid ſit, & quam habeat ueram, & propriam ſignificationem. CAPVT XIX.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulum ueteres non dixiſſe, & quod pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit uſurpatum. CAPVT XX.

Super eo ſydere, quod græci ἅμαξαν, nos ſeptentriones uocamus, ac de utriusq; uocabuli ratione, & origine. CAPVT XXI.

De uento iapige, deq; aliorum uentorum uocabulis, regionibusque accepta a Phauorini ſermonibus. CAPVT XXII.

Conſultatio, dijudicatioq; locorum facta ex comœdia Mænandri, & Cæcilij, quæ Plocium inſcripta eſt. CAPVT XXIII.

De uetere parſimonia, deque antiquis legibus ſumptuarijs. CAPVT XXIIII.

Quid græci ἀναλογίαν quid contra ἀνωμαλίαν uocent. CAPVT XXV.

Sermones Mar. Frontonis, & Phauorini philoſophi de generibus colorum, uocabulisque eorum græcis, & latinis, atque inibi color ſpadix, & cuiuſmodi ſit. CAPVT XXVI.

Quid T. Caſtritius exiſtimauerit ſuper Salluſtij uerbis, & Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium. CAPVT XXVII.

Non eſſe compertum cui Deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus. CAPVT XXVIII.

Apologus Aeſopi Phrygis memoratu non inutilis. CAPVT XXIX.

Quid obſeruatum ſit in undarum motibus, quæ in mari alio, atq; alio modo fiunt auſtris flantibus, aquilonibusque CAPVT XXX.

CAPITA TERTII LIBRI.

QVæſitum, ac tractatum quam ob cauſam Salluſtius auaritiam dixerit nõ animum modo uirilem, ſed corpus quoque ipſum effœminare. CAPVT PRIMVM.

Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextã poſtue eam nati ſunt, atque inibi de temporibus, terminisque dierum, qui ciuiles nominantur, & uſquequaque gentium uarie obſeruantur, & præterea quid Q. Mutius ſcripſerit ſuper ea muliere, quam maritus non iure uſurpauiſſet. quod rationem ciuilis anni non habuerit. CAPVT SECVNDVM.

De noſcendis explorandisque Plauti comœdijs, quoniam promiſcue ueræ, atque falſæ nomine eius inſcriptæ feruntur. Atque inibi quod Plautus in piſtrino. & Mæuius in carcere fabulas ſcriptitarunt. CAPVT III.

Quid P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante ætatem ſenectam barbam & genas radere mos patriæ fuit. CAPVT IIII.

Delitiarum uitium, & mollities oculorum, & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbe ſimul & feſtiuiter. CAPVT V.

De ui atque natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur. CAPVT VI.

Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Cedicio trib. militum, uerbaque ex originibus Mar. Catonis appoſita, quibus Cedicij uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat. CAPVT VII.

Literæ eximiæ Conſulum C. Fabritij, & Aemilij ad regem Pyrrhũ a Quinto Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ. CAPVT VIII.

Quis & cuiuſmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus ſcianus, & qualis color equorum ſit, qui ſpadices uocantur, deq; iſtius uocabuli ratione CAP. IX.

Quod eſt quædã ſeptenarij numeri uis, & facultas in multis naturæ rebus animaduerſa, de qua M. Varro in hebdomadibus diſſerit copioſe. CAPVT X.

Quibus & quam friuolis argumentis Accius in Didaſcalicis utatur, quibus docere nititur Heſiodum eſſe quam Homerum natu antiquiorem. CAPVT XI.

Largum atq; auidum bibendi a Publio Nigidio doctiſſimo uiro, nouo, & propemodum abſurdo uocabulo biboſum dictum. CAPVT XII.

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens, cum Platonis philoſophi diſcipulus foret audito forte Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit a Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum. CAPVT XIII.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaque huiuſcemodi qui dicat, uitioſe dicere, eiusque uitij cauſas reddere Mar. Var. nec quenquam ueterum hiſce uerbis ita uſum eſſe. CAPVT XIIII.

Extare in literis, perque hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum, intercluſa anima, & uim magni, nouique motus non ſuſtinente. CAPVT XV.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum quænam ſit a medicis, & philoſophis tradita, atq; inibi poetarum quoque ueterum ſuper eadem re opiniones, Multaq; alia auditu, atque memoratu digna, uerbaque ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumpta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς, Id quoque eſſe a grauiſſimis uiris memoriæ mandatum. CAPVT XVI.

Quod tres libros Plato Philolai pythagorici, & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretijs fidem non capientibus. CAPVT XVII.

Quid ſint pedarij ſenatores, & quam ob cauſam ita appellati, quamque habeant

originem uerba hæc ex edicto traslaticio conſulum. Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet, CAPVT XVIII.

Qua ratione Caius Baſſus ſcripſerit parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli cauſam putarit, & contra quem in modum, quibusque uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluſerit. CAPVT XIX.

CAPITA QVARTI LIBRI.

SErmo quidam Phauorini philoſophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum, atque ibi in ſermone dictum quibus uerbis penus a Q. Scæuola definita ſit, quodque eadem definitio culpata, reprehenſaque eſt. CAPVT PRIMVM.

Quid differat morbus, & uitium, & quam uim habeant uocabula iſta in edicto ędilium, & an eunuchus, & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diuerſæque ſuper ea re ſententiæ. CAPVT II.

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante carbilianum diuortium, atque inibi quid ſit proprie pellex, quæque eius uocabuli ratio ſit. CAPVT III.

Quid Seruius Sulpitius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de iure, atque more ueterum ſponſaliorum. CAPVT IIII.

Hiſtoria narrata de perfidia aruſpicum hetruſcorum, quodque ob eam rem uerſus hic a pueris Romæ urbe tota cantatus eſt. Malum conſilium conſultori peſſimum eſt. CAPVT V.

Verba ueteris Senatuſconſulti iſta, quo decretum eſt hoſtijs maioribus expiãdum quod in ſacrario haſtæ martiæ mouiſſent. Atque ibi enarratum quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ, quid item tempora præcidanea, & quod Capito Atteius ferias quaſdam præcidaneas appellauit. CAPVT VI.

De epiſtola Valerij Probi grammatici ad Marcellum ſcripta, ſuper accentu nominum quorundam punicorum. CAPVT VII.

Quid C. Fabritius de Cornelio Ruffino homine auaro dixerit, quem cum odiſſet, inimicusq; eſſet, deſignandum eum conſulem curauit. CAPVT VIII.

Quid ſignificet proprie religioſus, & in quæ diuerticula ſignificatio iſtius uocabuli flexa ſit, & uerba Nigidij figuli ex commentarijs eius ſuper ea re ſumpta. CAPVT IX.

Quid obſeruatum de ordine rogandarum ſententiarum, iurgiorum quoq; in ſenatu C. Cæſaris conſulis, & Mar. Catonis diem dicendo eximentis. CAP. X.

Quæ, qualiaque ſint, quæ Ariſtoxenus quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit, & quæ item Plutarchus in eundem modum de eodem Pythagora ſcripſerit CAPVT XI.

Notæ, & animaduerſiones cenſoriæ in ueteribus monimentis repertæ memoria dignæ. CAPVT XII.

Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poſſunt. CAPVT XIII.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili, & Manulia meretrice, uerbaque decreti tribunorum, ad quos a Manulia prouocatum eſt. CAPVT XIIII.

Defenſa a culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtij, quam inimici eius cum inſectatione maligne reprehenderunt. CAPVT XV.

De uocabulis quibuſdam a Varrone, & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis, atque inibi in id genus quædam cum exemplis ueterum relata. CAPVT XVI.

De natura quarundam particularum, quæ præpoſitæ uerbis intendi, atque produci barbare, atque inſcite uidentur, exemplis, rationibusque pluſculis diſceptatum. CAPVT XVII.

De Africano ſuperiore ſumpta quædam ex annalibus memoratu digniſſima. CAPVT XVIII.

Quid Marcus Varro in longa hiſtoria ſcripſerit de moderando uictu puerorum impuberum. CAPVT XIX.

Notati a cenſoribus, qui audientibus ijs dixerant ioca quædam intempeſtiuiter, ac de eius quoque nota deliberatum, qui ſteterat forte apud eos oſcitabundus. CAPVT XX.

CAPITA QVINTI LIBRI.

QVod Muſonius philoſophus reprehendit, improbauitque laudari philoſophum diſſerentem a uociſerantibus, & in laudando geſtientibus. CAPVT PRIMVM.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalas appellatus eſt. CAPVT II.

Quæ cauſa, quodque initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi. CAPVT III.

De uerbo duo & uiceſimo, quod uulgo incognitum eſt, a uiris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt. CAPVT IIII.

Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit Antiochum regem Pœnus Annibal. CAPVT V.

De coronis militaribus, quæ ſit earũ triumphalis, quæ obſidionalis, quę ciuica, quæ muralis, quæ caſtrenſis, quę naualis, quæ oualis, quæ oleaginea. CAPVT VI.

Perſonę uocabulum quam lepide interpretatus ſit, quamque eſſe uocis eius originem dixerit C. Baſſus. CAPVT VII.

Defenſus error a Vergilij uerſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid ſit lituus, atque etymologia uocis eius. CAPVT VIII.

Hiſtoria de Crœſi filio ſumpta ex Herodoti libris. CAPVT IX.

De argumentis quæ græce ἀντιστρέφοντα appellantur, a nobis reciproca dici poſſunt. CAPVT X.

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non poſſe uideri ἀντιστρέφοντα, CAP. XI.

De nominibus Deorum Po. Romani Dijouis, & Veiouis. CAPVT XII.

De officiorum gradu, atq; ordine moribus Pop. Ro. obſeruato. CAP. XIII.

Quod Appion doctus homo, qui polyhiſtor appellatus eſt, uidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſeſe mutuam ex uetere notitia hominis, & leonis. CAPVT XIIII.

Corpus ne ſit uox an ἀσόματον, uarias eſſe philoſophorum ſententias. CAPVT XV.

De ui oculorum, deque uidendi rationibus. CAPVT XVI.

Quam ob cauſam dies primi poſt Calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoque quartum ante calendas, uel nonas, uel idus, quaſi religioſum plerique uitant. CAPVT XVII.

In quo & quantum differat hiſtoria ab annalibus. Superq; ea re uerba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronij Aſellionis primo. CAPVT XVIII.

Quid ſit adoptatio, quid item ſit arrogatio, quantumq; hæc inter ſe differant, uerbaque eius, quæ qualiaque ſint qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat. CAPVT XIX.

Quod uocabulum latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni Aſinio, quid ipſum appellauerint ueteres latini, quibusque uerbis ſolœciſmum definierit idem Aſinius. CAPVT XX.

Pluria qui dicat, & compluria, & compluries non barbare dicere, ſed latine. CAPVT XXI.

CAPITA SEXTI LIBRI.

QVem in modum reſponderit Chryſippus aduerſus eos, qui prouidentiam conſiſtere negauerunt. CAPVT PRIMVM.

Quo itidem modo, & uim, neceſſitatemq; fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilij, iudicijq; noſtri arbitrium confirmauerit Chryſippus. CAP. II.

Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente inuſitatæ longitudinis. CAPVT III.

Quid idem Tubero nouæ hiſtoriæ de Attilio Regulo a Carthaginienſibus capto literis mandauerit, quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit. CAPVT IIII.

Quod Alphenus iurecon. in uerbis ueteribus interpretandis errauerit.
CAPVT V,

Temere, inepteque reprehenſum eſſe a Iu. Higino Virgilium, quod prepetes Dædali pennas dixit. atque ibi quid ſint aues præpetes, & quid illæ ſint aues, quas Nigidius inferas appellauit. CAPVT VI.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia, deque origine ſacerdotij fratrum arualium.
CAPVT VII.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna. CAPVT VIII.

Locus exemptus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ, & orationis lepidiſſimæ.
CAPVT IX.

Hiſtoria ſuper Euclide ſocratico, cuius exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcenteis ſuos ſolitus eſt ad philoſophiã gnauiter ſectandam. CAP. X.

Verba ex oratione Quinti Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe, ad officium grauitatis, dignitatisque uitæ decentia. CAPVT XI.

Quod neque teſtamentum, ſicuti Seruius Sulpitius exiſtimauit, neque ſacellum ſicuti C. Trebatius, duplicia uerba ſunt, Sed a teſtatione alterum productum, alterum a ſacro diminutum. CAPVT XII.

De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in conuiuio agitatis, quæ ſympoſiacæ uocantur. CAPVT XIII.

Puniendis peccatis treis eſſe rationes a philoſophis attributas, & quamobrem Plato duarum ex his meminerit. CAPVT XIIII.

De uerbo quieſco an, e, litera corripi an produci debeat. CAP. XV.

Notum uerbum deprecor a poeta Catullo inuſitate quidem, ſed apte poſitum, & proprie, deq́ ratione eius uerbi, exemplisq́ ueterum ſcriptorum. CAP. XVI.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos, quantusq́ numerus fuerit Athenis ante clades perſicas librorum in bibliothecis publicorum
CAPVT XVII.

CAPITA SEPTIMI LIBRI.

ADmiranda quædam ex annalibus ſumpta de P. Africano ſuperiore.
CAPVT PRIMVM.

De Ceſellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inſcripſit lectionum antiquarum. CAPVT II.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in Mar. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit, & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus. CAPVT III.

Cuiuſmodi ſeruos, & quã ob cauſam Cœlius Sabinus iuris ciuilis author pileatos uenundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more maiorum uenierint, at

ꝗ idipſum, ſub corona, quid ſit. CAPVT IIII.

Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna. CAPVT V.

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit. CAPVT VI.

An affatim quaſi admodum prima acuta pronuntiandum ſit, & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum uocum accentibus. CAPVT VII.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore Delphino, & puero amato. CAPVT VIII.

Pepoſci, memordi, pepugi, ſpepondi, & occecurri pleroſque ueterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per, o, aut per, u, literam in prima ſyllaba poſitam, ſed per e, atꝗ ideo græcæ rationis exemplo dixiſſe. præterea notatum, quod uiri non indocti, neque ignobiles, a uerbo deſcendo non deſcendi, ſed deſcendidi dixerunt. CAPVT IX.

Vſucapio & copulate & recto uocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum eſt. CAPVT X.

Neque leuitatē, neque nequitiam ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur. CAPVT XI.

De tunicis χειριδωτοῖς, quod earum uſum P. Africanus Sulp. Gallo obiecit. CAPVT XII.

Quem claſſicum dicat M. Cato, quem infra claſſem. CAPVT XIII.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis, qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romam legati ſunt. CAPVT XIIII.

Quam ſeuere moribus maiorum in fures uindicatum ſit, et quid ſcripſerit Mutius Scæuola ſuper eo, quod ſeruatum, datum, commodatumue eſſet. CAP. XV.

Locus exſcriptus e ſatyra M. Varro. quę περὶ ἐδεσμάτων, inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus, & appoſiti uerſus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit. CAPVT XVI.

Sermo habitus cum grammatico, inſolentiarum, & imperitiarum pleno, de ſignificatione uocabuli, quod eſt obnoxius, deque eius uocis origine. CAP. XVII.

De obſeruata, cuſtoditaque apud Romanos iuris iurandi ſanctimonia, atque inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam deiurio ab ijs accepto legauit. CAPVT XVIII.

Hiſtoria ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho ſumpta, patre Gracchorum Trib. pleb. atque inibi Tribunitia pleb. decreta cum ipſis uerbis relata. CAPVT XIX.

Quod Virgilius a Nolanis, ob aquam ſibi non permiſſam, ſuſtulit e uerſu ſuo Nola, & poſuit ora, atque ibi quædam alia de conſonantia literarum iucunda. CAPVT XX.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur idipſum temporis ſignificent: cũ ex duobus ſint facta contrarijs. CAPVT XXI.

Quod cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis, & prepinguibus quæſitumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit. CAPVT XXII.

CAPITA OCTAVI LIBRI.

HEſterna noctu recte ne an cum uitio dicatur, & quænam ſuper iſtis uerbis grammatica traditio ſit. Itemque quod decemuiri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt. CAPVT I.

Quæ mihi X. uerba dederit Phauorinus, quæ uſurpentur quidem a græcis, ſed ſunt adulterina, & barbara, quæ item a me totidem accepit, quæ ex medio communique uſu latine loquentium minime latina ſunt, neque in ueterum libris reperiantur. CAPVT II.

Quem in modum, & quam ſeuere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe, & aſſidue oſcitantem. CAPVT III.

Quod Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus parum ueredixerit unam, ſolamque pinum arborum omnium cæſam, nunquam denuo ex iiſdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit. CAPVT IIII.

Quid illud ſit quod Virg. cœlum ſtare puluere, & quod Lucilius pectus ſentibus ſtare dixit. CAPVT V.

Cum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minime utile eſſe, ſuperque ea re, & ſermo Tauri expoſitus, & uerba ex Theophraſti libro ſumpta, & quod M. quoque Cicero de amore amicitiæ ſenſerit cum ipſius uerbis additum. CAPVT VI.

Ex Ariſt. libro qui περὶ τῆς μνήμης inſcriptus eſt cognita, acceptaque de natura, & habitu memoriæ, atque inibi alia quædam exuberantia, aut interitu eius lecta audítaque. CAPVT VII.

Quid mihi uſu uenerit interpretari, & quaſi effingere uolenti iocos quoſdam Platonicos latina oratione. CAPVT VIII.

Quod Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis facundiſſimus uerba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit, quodq; idẽ hoc Demoſtheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit. CAP. IX.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſino diſceptatio cũ grãmatico quodã preſtigioſo tempora uerborũ, & puerilia meditamenta ignorante. Remotarũ autẽ quæſtionum nebulas, & formidines ad capiendos imperitorum animos oſtentante. CAP. X.

Quam feſtiue reſponderit Xantippe uxori Socrates petenti. ut per Dionyſia largiore ſumptu cœnitaret. CAPVT XI.

Quid ſignificet in ueterũ libris ſcriptũ pleriq; om̃es, & qđ ea uerba accepta a gręcis

uidentur. CAPVT XII.

Qupſones quod homines afri dicunt, non eſſe uerbum pœnicum, ſed græcum. CAPVT XIII.

Lepidiſſima altercatio Phauorini philoſophi aduerſus quendam intempeſtiuum de ambiguitate uerborum diſſerentem, atque inibi uerba quædam ex Næuio poeta & Cn. Gellio non uſitate collocata, atq; ibidem a P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ. CAPVT XIIII.

Quibus modis ignominiatus tractatusq; ſit a C. Cæſare Laberius poeta, atq; inibi appoſiti uerſus ſuper eadem re eiuſdem Laberij. CAPVT XV.

CAPITA NONI LIBRI.

QVamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuiceſimo annali ſcripſerit, rectiores certioresque ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quam ſi deorſum. CAPVT PRIMVM.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falſo quempiã cultu, amictuq; nomen, habitumq; philoſophiæ mentientem. CAPVT II.

Epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotelem philoſophum ſuper Alexandro recens nato. CAPVT III.

De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deq; diris & exitioſis faſcinationibus, atq; inibi de fœminis repente uerſis in mares. CAPVT IIII.

Diuerſæ nobilium philoſophorum ſententiæ, de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Hieroclis philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt. CAPVT V.

Verbum, quod eſt ago frequentatiuum in prima ſyllaba quonam ſit modulo pronuntiandum. CAPVT VI.

De conuerſione foliorum in arbore olea, brumali, & ſolſtitiali die, deque fidibus id temporis ictu alieno ſonantibus. CAPVT VII.

Neceſſum eſſe qui multa habeat, multis indigere, deque ea re Phauorini philoſophi cum breuitate eleganti ſententia. CAPVT VIII.

Quis modus ſit uerba uertendi in græcas ſentẽtias, deq; his Homeri uerſibus, quos Virgilius uertiſſe, aut bene, apteq;, aut improſpere exiſtimatus eſt. CAP. IX.

Quod Anneus Cornutus uerſus Virgilij, quibus Veneris, & Vulcani concubitũ pudice, operteq; dixit, reprehenſione inſulſa, & odioſa inquinauit. CAP. X.

De Valerio Coruino, & unde Coruini ſit cognomentum. CAPVT XI.

De uerbis, quæ in utranque partem ſignificatione reciproca, & aduerſa dicuntur. CAPVT XII.

Verba ex hiſtoria Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adoleſcentis, & hoſtis Galli prouocatoris pugnam depinxit. CAPVT XIII.

CAPITVM.

Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio caſu, probe, & latine dixit, & quædam alia appoſita de ſimilium uocabulorum declinatinoibus. CAP. XIIII.

De genere controuerſiæ quod græce ἄπορον, appellatur. CAPVT. XV.

Quod Plynium Secundum hominem non indoctū fugerit, latueritq́; uitium argumenti quod ἀντίστρεφον græci dicunt. CAPVT XVI.

CAPITA DECIMI LIBRI.

TErtium ne cōſul, an tertio dici oporteat, & quonā modo Cn. Pompeius, cū in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet quæſtionem ancipitem iſtius uerbi, de conſilio Ciceronis uitauerit. CAPVT I.

Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit. CAPVT II.

Locorum quorundam illuſtrium collatio, contētioq́; facta ex orationibus C. Gracchi, & M. Cicer. & M. Catonis. CAPVT III.

Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia. CAPVT IIII.

Auarus ſimplex ne uocabulum ſit, an compoſitum, & duplex, ſicut P. Nigidio uidetur. CAPVT V.

Multam dictam eſſe ab ædil. pleb. Appij Cæci filiæ mulieri nobili, quod locuta eſſet petulantius. CAPVT VI.

Fluminū, quæ ultra imperiū Ro. fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Iſtrū, proxima Rhodanū, ſicuti M. Varronē memini ſcribere. CAP. VII.

Inter ignominias militares, quibus milites coercebantur, fuiſſe ſanguinis demiſſionē, & quænā eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigationis. CAP. VIII.

Quibus modis, quoq́; habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit, quæq́; earum inſtructionum ſint uocabula. CAPVT IX.

Quæ eius rei cauſa ſit, quod & græci ueteres, & Romani annulū in eo digito geſtauerunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus. CAPVT X.

Verbum mature quod ſignificet, quæq́; uocis eius ratio ſit, & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur, atq́; inibi quod præcox declinatum præcocis facit nō præcoquis. CAPVT XI.

De portentis fabularum, quæ Plynius Secundus indigniſſime in Democritū philoſophum confert, & ibidem de ſimulachro uolucri columbæ. CAP. XII.

Cum partim homnum qua ratione ueteres dixerint. CAPVT XIII.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit. CAPVT XIIII.

De flaminis dialis, deq́; flaminicæ Cærimonijs, uerbaq́; ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit non coacturum ſe ad iurandum neq́; uirgines Veſtæ, neq́; dialem.

CAPVT XV.

Quos errores Iulius Higinus in VI. Vergilij animaduerterit in hiſtoria Romana erratos. CAPVT XVI.

Quam ob cauſam, & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit. & ſuper ea re uerſus Laberij pure admodum & uenuſte facti. CAPVT XVII.

Hiſtoria de Artemiſia, deq; eo certamine, quod apud Mauſoli ſepulchrũ a ſcriptoribus inclytis decertatum eſt. CAPVT XVIII.

Non purgari, neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum, quæ alij quoq; peccauerunt, ſimilitudo, atq; inibi uerba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis. CAPVT XIX.

Quid ſit rogatio, quid lex, quid plebiſcitum, quid priuilegium & quantum omnia iſta differant. CAPVT XX.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino uerbis nouiſſime, & nouiſſimus uti obſeruantiſſime uitarit. CAPVT XXI.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, de falſæ philoſophiæ probris, quibus philoſophos temere inceſſuit, qui emolumēta ueræ philoſophię ignorant. CAPVT XXII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierũ ueterũ uictu, et moribus, atq; inibi, quod fuerit ius marito, in adulterio uxorē deprehenſam necare. CAP. XXIII.

Die priſtini, & die craſtini, & die quarti & die quinti, qui elegantius locuti ſunt dixiſſe, non ut ea uulgo dicuntur nunc. CAPVT XXIIII.

Telorum, & iaculorum, gladiorumq;, uocabula, atq; inibi nauium quoq; genera quæ ſcripta in ueterum libris reperiuntur. CAPVT XXV.

Inſcite ab Aſinio Pollione reprehēſum Salluſtiũ, quod transfretationē traſgreſſum dixerit, & tranſgreſſos, qui transfretaſſent. CAPVT XXVI.

Hiſtoria de Populo Romano, deq; populo punico, quod pari propemodum uigore fuerint æmuli. CAPVT XXVII.

De ætatum finibus pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ, ex Tuberonis hiſtoria ſumptum. CAPVT XXVIII.

Quod particula atque, non complexiua tantum ſit, ſed uim habeat pluſculam uariamq;. CAPVT XXIX.

CAPITA VNDECIMI LIBRI.

DE origine uocabuli terræ Italiæ deq; ea multa, quę ſuprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac de lege aterina. & quibus uerbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit, CAPVT I.

Quod elegātia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu

atq; uictu dicebatur eaq; & in uitio ponebatur. CAPVT II.

Qualis quantaque ſit pro particulæ uarietas, deque exemplis eius uarietatis. CAPVT III.

Quem in modum Q. Ennius uerſus Euripidis æmulatus ſit. CAP. IIII.

De pyrronibus philoſophis quædam, deq; Academicis ſtrictim notata, deq; inter eos differentia. CAPVT V.

Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Caſtorem. CAPVT VI.

Verbis antiquiſſimis, relictisq;, & deſitis minime utendum. CAP. VII.

Quid ſenſerit, dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus græca oratione res Romanas, uenia ſibi ante eius linguę imperitiæ petita, cōpoſuit. CAP. VIII.

Hiſtoria de legatis Mileti, & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta. CAPVT IX.

Quod C. Gracchus in oratione ſua, hiſtoriam ſupraſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit, uerbaque ipſius C. Gracchi relata. CAPVT X.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit mentiri, & mendaciū dicere. CAP. XI.

Quod Chryſippus philoſophus omne uerbum ambiguum dubiumque eſſe dicit Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum eſſe putat. CAPVT XII.

Quid T. Caſtritius de uerbis, deque ſententia quadam C. Gracchi exiſtimauerit, quodque eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit. CAPVT XIII.

Sobria, & pulcherrima Romuli Regis reſponſio circa uini uſum. CAP. XIIII.

De ludibundo, & errabundo, atq; id genus uerborū productionibus, & quod Laberius ſic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda, atq; inibi quod Siſenna per huiuſcemodi uerbum noua figura uſus eſt. CAPVT XV.

Quod græcorum quorundam uerborum difficillima eſt in latinam linguam mutatio, uelut quod græce dicitur πολυπραγμοσύνη. CAPVT XVI.

Quid ſignificat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent. CAPVT XVII.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit. & qua poſtea Solon, & qua item X uiri noſtri, qui. XII. tabulas ſcripſerunt. atq; inibi adſcriptum, quod apud Aegyptios furta licita, & permiſſa ſunt, apud Lacedęmonios autem cum ſtudio quoq; affectata, & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia. CAPVT XVIII.

CAPITA DVODECIMI LIBRI.

DIſſertatio Phauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminę, ut liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret. CAPVT PRIMVM.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deque M. Tullio, leui, futilique iudicio fuit. CAPVT II.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum ortumque ſit, & ſuper eo diuerſę ſententiæ Valgi Ruſi, & Tullij Cic. liberti acceptæ. CAPVT III.

Ex Q. Ennij ſeptimo annalium uerſus, quibus depingitur finiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum ſuperiorem. CAPVT IIII.

Sermo Tauri philoſophi de modo, atque ratione tolerandi doloris ſecundum ſtoicorum decreta. CAPVT V.

Quod græci ænigma dicunt, latini antiqui ſcirpos appellauerunt. CAP. VI.

Quam ob cauſam Cn. Dolobella proconſul ream mulierem ueneficij, confitentemque ad Areopagitas reiecerit. CAPVT VII.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ. CAPVT VIII.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoque uocabulum ancipiti ſententia fuerit. CAPVT IX.

Quod æditimus uerbum latinum ſit. CAPVT X.

Errare iſtos, qui ſpe, & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla ſit, & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophoclis poetæ ſententia. CAPVT XI.

Faceta reſponſio M. Cic. amolientis a ſe crimen manifeſti mendacij. CAP. XII.

Intra Calendas cum dicitur quid ſignificet, utrum ante Calendas, an Calendis. An utrunq;. Atq; inibi quid ſit in oratione M. Tullij intra oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epiſtola intra modum. CAPVT XIII.

Saltem particula quam uim habeat, & quam originem. CAPVT XIIII.

Quod Siſenna in libris hiſtoriarum aduerbij huiuſcemodi ſępenumero uſus eſt, cęlatim, uellicatim, ſaltuatim. CAPVT XV.

CAPITA TERTIIDECIMI LIBRI.

INquiſitio uerborum iſtorum Mar. Tullij curioſior, quæ fuit in primo Antonianarum libro, multa autem impendere uidentur præter naturam etiam, prꝩterque fatum, tractatumque an idem duo iſta ſignificent, fatum, atque naturam, an diuerſum. CAPVT PRIMVM.

Super poetarum Pacuuij, & Accij colloquio familiari in oppido Tarentino. CAPVT II.

An uocabula hæc neceſſitudo, & neceſſitas differenti ſignificatione ſint. CAPVT III.

Olympiadis Alexandri matris comis, ac prudens ad filium reſcriptio. CAPVT IIII.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis, deq́ eleganti uerecundia Ariſtotelis ſucceſſorem Diatribæ ſuæ eligentis. CAPVT V.

Quid ueteres latini dixerunt, quas græci προσῳδίας appellant, & item quod uocabulum barbariſmi non uſurpauerint neque Romani antiquiores, neque Attici. CAPVT VI.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtorijs. CAPVT VII.

Quod Afranius poeta prudenter, & lepide ſapientiam filiam eſſe uſus, & memoriæ dixit. CAPVT VIII.

Quid Tullius Tiro in commentarijs ſcripſerit de ſuculis, & hyadibus, quæ ſunt ſtellarum uocabula. CAPVT IX.

Quid ſororis ἔτυμον dixerit Labeo Antiſtius, & quid fratris Nigidius, CAPVT X.

Quem M. Varro iuſtum, aptumq́ eſſe numerum conuiuarum exiſtimauit, ac de menſis ſecundis, & de bellarijs. CAPVT XI.

Tribunos plebis prehenſionẽ habere, uocationem non habere. CAP. XII.

Quod in libris humanarum Mar. Varronis ſcriptum eſt ædiles, & quæſtores Po. Ro. in ius a priuato ad prætorem uocari poſſe. CAPVT XIII.

Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus. Et cõſulem prætoremq́ collegas eſſe, & quædam alia de auſpicijs. CAP. XIIII.

Item uerba eiuſdem Meſſalæ diſſerentis, aliud eſſe ad populum loqui, aliud cũ populo agere. & qui magiſtratus a quibus auocent comitiatum, eiuſdem capitis. XIIII. Portio. CAPVT XV.

Humanitatem non id ſignificare, quod uulgus putat, ſed eo uocabulo qui ſynceriter locuti ſunt, magis proprie eſſe uſos. CAPVT XVI.

Quid apud M. Catonẽ ſignificent uerba hæc, inter os, & offam. CAP. XVII.

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uerſum. Et inueniri uerſus uerbis ijſdem, aut paucis ſyllabis immutatis apud diuerſos poetas temporibus uarijs natos. CAPVT XVIII.

De genere, atq́ nominibus familiæ Portiæ. CAPVT XVIIII.

Quod a ſcriptoribus elegantiſſimis maior ratio habita ſit ſonitus uocum, atque uerborum iucundioris, quæ a græcis εὐφωνία dicitur, quam regulæ, diſciplina quæ a grammaticis reperta eſt. CAPVT XX.

Verba T. Caſtritij rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de ueſtitu, atque calciatu non decoro. CAPVT XXI.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum inter quas Marti Nerienem tribuunt, & quid Neriene, ſeu Nerio nomen importet. CAPVT XXII.

Mar. Catonis conſularis, & Cenſorij pulcherrima exprobratio contra philoſophãtes nomine, & non re. CAPVT XXIII.

Quæſitum, tractatumq́; quid ſint manubiæ, atq́; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem ſignificantibus. CAPVT XXIIII.

Verba P. Nigidij, quibus dicit in nomine Valeri in caſu uocãdi primam ſyllabam acuendam eſſe. & item alia ex eiuſdem uerbis ad rectam ſcripturam pertinentia. CAPVT XXV.

De uerſibus, quos Virgilius ſectatus uidetur Homeri, ac Parthenij. CAP. XXVI.

De ſententia P. nætij philoſophi, quam ſcripſit in libro de officijs ſecundo. qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti, paratique ſint. CAPVT XXVII.

Quod Quadrigarius cum multis mortalibus dixit. An quid, & quantum differret ſi dixiſſet cum multis hominibus. CAPVT XXVIII.

Non hactenus eſſe faciem, qua uulgo dicitur. XXVIIII.

Quid ſit in ſatyra M. Varronis caninum prandiũ. CAPVT XXX.

CAPITA QVARTIDECIMI LIBRI.

DIſſertatio Phauorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldei appellantur, & ex cœtu, motibusq́; ſyderum, & ſtellarum facta ſe hominum dicturos polli centur. CAPVT PRIMVM.

Quẽadmodũ diſſeruit Phauorinus cõſultus a me ſuper officio iudicis. CAP. II.

An æmuli inſenſiq́; inter ſeſe fuerint Xenophon, & Plato. CAP, III.

Quod apte Chryſippus, & graphice imaginem Iuſtitiæ modulis, coloribusq́; uerborum depinxit. CAPVT IIII.

Lis, atq́; contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu uocatiuo uocabuli, quod eſt egregius, CAPVT V.

Cuiuſmodi ſint quę ſpeciẽ doctrinarũ habeant, ſed neq́; delectent, neq́; utilia ſint, atq́; inibi de uocabulis ſingularum urbium, regionumq́; immutatis. CAP. VI.

Quod M. Varro Cn. Pompeio conſuli primum deſignato commentarium dedit, quem appellauit ipſe iſagogicum de officio ſenatus habendi. CAP. VII.

Quæſitum eſſe, diſſenſumq́;, an præfectus latinarum cauſa creatus, ius ſenatus cõuocandi, conſulendiq́; habeat. CAPVT VIII,

CAPITA QVINTIDECIMI LIBRI.

QVnod Q. Claudij annalibus ſcriptum eſt lignum alumine litum non ardere. CAPVT PRIMVM.

Quod Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores, lætioresq́; in conuiuijs inuitatiunculas uini non inutiles eſſe exiſtimauerit. CAPVT II.

Quid M. Cicero de particula iſta ſenſerit, ſcripſeritq́ quæ præpoſita eſt uerbis auſugio, & auſero, & an in uerbo autumo eadem iſta hæc præpoſitio eſſe uideri debeat. CAPVT III.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine, quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt. CAPVT IIII.

Verbum profligo a pleriſq́ dici improprie, inſciteq́. CAPVT V.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo manifeſte eſt erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore, & Aiace. CAPVT VI.

Obſeruatum eſſe in ſenibus, quod annũ fere ętatis tertium & ſexageſimũ agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitũ. Atq́ inibi ſuper eadẽ obſeruatione exemplũ appoſitum. Epiſtolæ diui Augusti ad Caium filium. CAPVT VII.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris de cœnarũ, atq́ luxurię exprobratione, qua uſus eſt, cum legem liciniam de ſumptu minuendo ſuaſit. CAP. VIII.

Quod Cæcilius poeta frontem genere uirili non poetice, ſed cum probatione, & cum analogia appellauit. CAPVT IX.

De uoluntario, & admirando interitu uirginum Mileſiarũ. CAPVT X.

Verba Se. conſul. de exigendis urbe Roma philoſophis. Item uerba edicti cenſorum, quo improbati, & coerciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere, & exercere Romæ cœperant. CAPVT XI.

Locus ex oratione Gracchi de parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſſimus. CAPVT XII.

De uerbis inopinatis, quæ utroque uerſum dicuntur, & a grammaticis communia uocantur. CAPVT XIII.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus gręcis mutuatus eſt. CAPVT XIIII.

Paſſis uelis, & paſſis manibus dixiſſe ueteres non a uerbo ſuo, quod eſt patior, ſed ab alieno, quod eſt pando. CAPVT XV.

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis. CAPVT XVI.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athęnienſium tibijs canere deſierint, cum patrium iſtum morem canendi haberent. CAPVT XVII.

Quod pugna belli ciuilis uictoriaq́ C. Cæſaris, quam uicit in pharſalicis campis nuntiata prædictaq́ eſt per cuiuſdam Cornelij ſacerdotis uaticinium eodem ipſo die in Italia Patauij. CAPVT XVIII.

Verba M. Varronis memoria digna, ex ſatyra, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων. CAPVT XIX.

Notata quædam de Euripidis poetæ genere, uita, moribus, deque eiuſdem fine uitæ. CAPVT XX.

Quod a poetis Iouis filij prudentiſſimi humaniſſimiq́, Neptuni autem inhumaniſſimi, & ferociſſimi traduntur. CAPVT XXI.

Hiſtoria de Sertorio duce, deq́ aſtu eius, commentitijsq́ ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos, conciliandosq́ ſibi utebatur. CAPVT XXII.

De ætatibus hiſtoricorũ nobiliũ Hellanici, Herod. & Thucydidis. CAP. XXIII.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis ſcripſit, de comicis latinis iudicarit. CAPVT XXIIII.

De uerbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matij mimiambis offenderamus. CAPVT XXV.

Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum, eiusq́ definitionis interpretamentum uerbis latinis factum. CAPVT XXVI.

Quid ſint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid conſiliũ, atq́ ibi quædam eiuſmodi. CAPVT XXVII.

Quod errauit Cor. Nepos, cum ſcripſit Ciceronem tres & uiginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe. CAPVT XXVIII.

Quali figura orationis, & ꝗ noua L. Piſo annaliũ ſcriptor uſus ſit. CAP. XXIX.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum ſit græcæ, an gallicæ. CAPVT XXX.

Quæ uerba legauerint Rhodij ad hoſtium ducem Demetrium, cum ab eo obſiderentur ſuper illa inclyta Hyaliſi imagine. CAPVT XXXI.

CAPITA DECIMISEXTI LIBRI.

VErba Muſonij philoſophi græce digna atq́ utilia audiri, obſeruariq́, eiuſdẽ utilitatis ſententia a M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta. CAPVT PRIMVM.

Cuiuſmodi ſit lex apud dialecticos percontandi, diſſerendiq́, & quæ ſit eius legis reprehenſio. CAPVT II.

Qua nam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus forte deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit, & tolerari fames. Verbaq́ ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta. CAPVT III.

Quo ritu, quibuſq́ uerbis fecialis Po. Ro. bellum indicere ſolitus ſit ijs, quibus Po. Ro. bellum fieri iuſſerat. Et item in quæ uerba conceptum fuerit iuſiurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis propter quas id iuſiurandum remitti æquum eſſet. CAPVT IIII.

Veſtibulum quid ſignificet, deq́ eius uocabuli rationibus. CAP. V.

Hoſtiæ quæ dicuntur bidentes, quid ſint, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt, ſuperq́ ea re P. Nigidij, & Iulij Higini ſententiæ. CAPVT VI.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius, petulantiusq; finxit, & quod multis item uerbis utitur, de quibus an ſint latina quæri ſolet. CAPVT VII.

Quid ſignificet, & quid a noſtris appellatum ſit quod ἀξίωμα dialectici dicunt. Et quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur. CAPVT VIII.

Quid ſignificet uerbum in libris ueterum creberrime poſitum ſusque deque. CAPVT IX.

Quid ſint proletarij, quid capitecenſi, quid item ſit in XII. tabulis aſſiduus, & quæ eius uocabuli ratio ſit. CAPVT X.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumpta de Pſyllorum interitu, qui in ſyrtibus Africanis colebant. CAPVT XI.

De ijs uocabulis, quæ Cloacius Verrius aut ſatis commode, aut nimis abſurde, & illepide ad origines linguæ græcæ redegit. CAPVT XII.

Quid ſit municipium, & quid a colonia differat, & quid ſint municipes, quæq; ſit eius uocabuli ratio ac proprietas, atq; inibi, quod diuus Adrianus in ſenatu de iure atq; uocabulo municipum uerba fecit. CAPVT XIII.

Quod M. Cato differre dixit properare & feſtinare. & quam incommode Verrius Flaccus uerbum, quod eſt feſtinat interpretatus ſit. CAPVT XIIII.

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit. Et quid Theopompus de leporibus. CAPVT XV.

Agrippas a partus ægri & improſperi uitio appellatos, deq; ijs duabus, quæ uocantur Proſa, & Poſtuerta. CAPVT XVI.

Quæ ratio uocabuli ſit agri uaticani. CAPVT XVII.

Lepida quædam memoratu, & cognitu de parte geometriæ, quę ὀπτική appellatur. Et item alia, quę μετρική, & tertia itidem, quæ dicitur κανονική. CAP. XVIII.

Sumpta ex hiſtoria Herodoti libro primo ſuper fidicine Arione. CAP. XIX.

CAPITA DECIMISEPTIMI LIBRI.

Quod Gallus Aſinius, & Largius Licinius ſententiam Marci Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quam dixit pro M. Cœlio. & quid aduerſus homines ſtolidiſſimos pro eadem ſententia uere digneq; dici poſſit. CAPVT PRIMVM.

Verba quædam ex Q. Clau. annalium primo curſim in legendo notata. CAPVT II.

Verba Marci Varronis ex libro quinto & uiceſimo humanarum, quibus cōtra opinionem uulgariam interpretatus eſt Homeri uerſum. CAPVT III.

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ dixerit, a quo ſæpe indigne in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt. & quod ſæpiſſime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus eſt. CAPVT IIII.

Neq̃aquam eſſe uerum, quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus uideatur M. Cic. in libro, quem de amicitia ſcripſit uitioſo argumento uſum ἀμφισβητήμενον. totumq́ id conſyderatius tractatum, exploratumq́. CAPVT V.

Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus in librorum II. quos de obſcuris M. Catonis cõpoſuit, de ſeruo receptitio ſcriptum reliquit. CAPVT VI.

Verba hæc ex Atinia lege quod ſubreptum erit, eius rei æterna authoritas eſto, P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uiſa eſſe non minus de præterito furto, quam de futuro cauiſſe. CAPVT VII.

In ſermonibus apud mẽſam Tauri philoſophi quęri, agitariq́ eiuſmodi ſolita. Cur oleum ſæpe & facile, uina rarius congelaſcant, acetum haud fere unq̃. Et cur aquæ fluuiorum, fontiumq́ durentur, mare gelu non duretur. CAPVT VIII.

De notis literarum, quæ in C. Cæſa. epiſtolis reperiuntur, deq́ alijs clandeſtinis literis ex ueteri hiſtoria petitis, & quid σκυτάλη. ſit laconica. CAPVT IX.

Quid de uerſibus Virgilij Phauorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis Aetnę Pindarum poetam ſecutus eſt, collataq́ ab eo ſuper eadem re utriuſq́ carmina & dijudicata. CAPVT X.

Quod Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionẽ Platonis de habitu, atq́ natura ſtomachi, fiſtulęq́ eius, quę τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt authoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. CAPVT XI.

De materijs infamibus, quas græci ἀδόξους appellant, a Phauorino exercendi gratia diſputatis. CAPVT XII.

Quin particula quot, qualesq́ uarietates ſignificationis habeat, & quam ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. CAPVT XIII.

Sententię ex publij mimis ſelectæ lepidiores. CAPVT XIIII.

Quod Carneades Academicus helleboro ſtomachum purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis ſtoici decreta, deque natura, medelaque hellebori candidi, & nigri. CAPVT XV.

Anates ponticas uim habere uenenis detegendis potentem, atq́ inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti ſolertia. CAPVT XVI.

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum Q. q́ Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quod treis linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam. CAPVT XVII.

Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtorię ſcriptorẽ deprehẽſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaq́ data dimiſſum. CAPVT XVIII.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam, & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus, & quæ duo uerba obſeruanda præceperit omnium rerum longe ſalubria. CAPVT XIX.

Ex ſympoſio Platonis ſumpta uerba numeris coagmẽtisq́ uerborũ ſcite, modulateq́, & apte exercendi gratia in latinam orationem uerſa. CAPVT XX.

Quibus temporibus poſt Romam conditam græci Romaniq́ illuſtres uiri floruerint, ante ſecundum bellum Carthaginienſium. CAPVT XXI.

CAPITA DECIMIOCTAVI LIBRI.

Disputationes a philoſopho ſtoico & cōtra a peripatetico arbitro Phauorino factæ, quæſitumq́ inter eos, quantum in perficienda uita beata uirtus ualeret, quantumq́ eſſet in ijs, quæ dicuntur extranea. CAPVT I.

Cuiuſmodi quæſtionum certaminibus ſaturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus, atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria. CAPVT II.

Quid Aeſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſauit Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet. CAPVT III.

Quod Sul. Apol. prædicantem quendam a ſeſe uno Salluſtij hiſtorias intelligi, illuſit quæſtione propoſita, quid uerba iſta apud Sall. ſignificarent, perincertum ſtolidior an uanior. CAPVT IIII.

Quod Q. Ennius in VII. annali quadrupes eques ac nō quadrupes equus, ut legūt multi, ſcriptum reliquit. CAPVT V.

Quid Helius Meliſſus in libro cui titulū fecit de loquēdi proprietate, quē cum ederet, cornu eſſe copiæ dicebat, rem ſcripſit neq́ dictu, neq́ auditu dignam, cum differre matronam & matremfamilias exiſtimauit differentia longe uaniſſima. CAP. VI.

Quē in modum Phauorinus tractauerit intempeſtiuum quendam de uerborū ambiguitatibus quærentē, atq́ ibi quot ſignificationes capiat concio. CAP. VII.

ὁμοιοτέλευτα, & ὁμοιόπτωτα, atq́ alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe, & puerilia Lucilij quoq́ uerſibus declarari. CAPVT VIII.

Quid ſignificet apud M. Catonem uerbum inſecenda quodq́ inſecenda potius legendum ſit, quam quod pleriq́ exiſtimāt inſequendo. CAPVT IX.

Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus uenarum pertentari putant, non arteriarum. CAPVT X.

Verba ex carminibus Furij Antiatis inſcite a Ceſellio uindice reprehenſa, Verſusq́ ipſi, in quibus ea uerba ſunt, ſubſcripti. CAPVT XI.

Morem iſtum ueteribus noſtris fuiſſe uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modum. CAPVT XII.

Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit, pertentatus a dialectico quodam ſophiſmatico impudenti. CAPVT XIII.

Quid ſit numerus hemiolios, quid epitritos, & quod uocabula iſta non facile noſtri auſi ſunt uertere in linguam latinam. CAPVT XIIII.

Quod M. Varro in herois uerſibus obſeruauerit rem nimis anxiæ, & curioſæ obſeruationis. CAPVT XV.

CAPITA DECIMINONI LIBRI.

R Eſponſio cuiuſdam philoſophi interrogati, quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat. CAPVT PRIMVM.

Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maxime communes. CAPVT II.

Quod turpius eſt frigide laudari, quam acerbius uituperari. CAP. III.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat. CAPVT IIII.

Ex Ariſtotelis libris ſumptum, quod niuis aqua potui peſſima ſit, & quod ex niue chryſtallus concreatur. CAPVT V.

Quod pudor ſanguinem ab extra diffundit, timor uero contrahit. CAP. VI,

Quid ſit obeſum, nonnullaꝗ; alia priſca uocabula. CAPVT VII.

Quæſtio an arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, atque inibi de Quadrigis inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis an ſingulari numero comperiantur. CAPVT VIII.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quoſdam græcos lepidiſſima reſponſio. CAPVT IX.

Verba hæc præter, propter, in uſu uulgi prodita etiam Ennij fuiſſe. CAPVT X.

Ponit uerſus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis luſit, dum tragœdijs contendit. CAPVT XI.

Diſertatio Herodis Attici ſuper ui, & natura doloris, ſuęque opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. CAPVT XII.

Quos pumiliones dicimus, græce νάνους appellari. CAPVT XIII.

Contemporaneos fuiſſe Cæſari, & Ciceroni Mar. Varronem, & P. Nigidium ętatis ſuæ doctiſſimos Romanos. & quod Nigidij commentationes propter earum obſcuritatem, ſubtilitateꝗ; in uulgus non exeunt. CAPVT XIIII.

CAPITA VICESIMI LIBRI.

D Iſceptatio Sex. Cæcilij iureconſulti, & Phauorini philoſophi de legibus duodecim tabularum. CAPVT PRIMVM.

Vocabulum ſiticinum in Mar. Catonis oratione, quid ſignificet, & quam ob cauſam L. Accius poeta in pragmaticis ſiciniſtas nebuloſo nomine eſſe dixerit. CAPVT II.

Artificum ſcenicorum ſtudium, amoremque inhoneſtum, probroſumque eſſe, & ſuper ea re uerba Ariſtotelis philoſophi adſcripta. CAPVT III.

Exempla epiſtolarum Alexandri Regis, & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita CAPVT IIII.

Quæſitum, atque tractatum utrum ſit rectius dicere habeo curam ueſtri an ueſtrum. CAPVT V.

Quam diuerſæ græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum. CAPVT VI.

De ijs, quæ habere συμπάθειαν uidentur cum luna augeſcente, ac ſeneſcente. CAPVT VII.

Qualibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus poſitis in mimiambis, ſcripſit de innocentia ſua, cum ita dictitat, nunquam ueſtimenta a populo poſci. CAPVT VIII.

Quid uocabulum iure manu conſertum ſignificet. CAPVT IX.

Quid ſit ſculnæ uerbum poſitum apud Marcum Varronem. CAPVT X.

Argentinæ, in Aedibus Ioannis Knoblouchi. Menſe Martio. Anno M. D. XVII.

Ductu Matthiæ Shurerij.

REGNANTE IMPERATORE CAES. MAXIMILIANO. P. F. AVG. P. P.

QVoniam in hiſce Atticis noctibus græcę dictiones multæ, & uerſus, ac loci complures græci erant, ea omnia latina, ſeorſum hic ſubnectēda curauimus quando Gellius ipſe græce tantum citarat, nec latina fecerat. Conſuluimus autem cum ipſi Gellio, quem integrum, impollutumq́ eſſe uolumus, tum etiam ſtudioſis omnibus, quando & emēdati complures loci ſunt, qui uitiati admodum erant.

Quæ in Folio I.

ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορά,

Quanta ſit animorum corporumque inter homines differentia quo ad ingenium, uirtutemque.

κυρτίων τὰς σκαζούσας θεωρίας.

Laqueorum ſpeculationes claudicantes.

ἀκώλυτος. ἀνεκβίαστος. ἀπαρεμπόδιστος. ἐλεύθερος. εὔπορος: εὐδαίμων.

Solutus inuiolatus minime implicitus liber, diues, felix.

εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν. καὶ κακῶν ἄκουε.

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν.

τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν. ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων πλοῦτος. συζυγία, ζωή θάνατος. ἡδονή πόνος. πόθεν οἶδας, οὕτως Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς. τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ. ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, καὶ δόγμα σαυτοῦ πεποίησαι. δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγάσῃς, ἐάν σοί τις οὕτω πως προσστὰς εἴπῃ. λέγε μοι σοῦ ἃ πρῴην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι. μὴ τῆς κακίας μετέχον, οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσας. αὐτὸ τί ἡμῖν. καὶ σοὶ ἄνθρωπε. ἀπολλύμεθα. καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. ἐὰν δέ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον,

De bonis cedo, & malis, audis ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſane uirtutes, quæ uitij participant, mala. Indifferentia uero, illa, quæ horū intermedia ſunt, opes coniugium, uita, mors, uoluptas, labor, unde noſti, inquit? Sic Hellanicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chryſippū ue, aut Cleantem? Hoc itaq́ exquiſiuiſti. decretumq́ feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in naui feras, nunquid eius diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet uelum? & reclamabis ſiquis te ita alloquatur, repete age tu ea, quę modo aiebas, num ſit uitium naufragium facere? num particeps uitij ſit, an non contra iſtum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, & ipſe accedens ludis. Cæſar quoq́ ſi te delatum acceiſiuerit, quid agas?

εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον. καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα.

Nunquid oporteat contra iuſtitiā amico ſubuenire? & qua fini, & in cuiuſmodi?

Quæ in Folio II.

Δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν.

Opus eſt me amicis opitulari, ſed uſq́ ad Deos.

οὐκ οἶδ' εἴ που τούτῳ τῷ γένει, τιμιώτερον ἤδη, καὶ ὁτιοῦν ἂν ᾖ μέρος τούτου πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συγκρινόμενον αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ' οἷον, οὐ καὶ χρύσιον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλικὸν τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλικὸν χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει; ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος.

Haud ſatis noui, ſiquid in hoc genere ſit nobilius, & an quæcunq́ pars ad quantācunq́ alterius partem comparata eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit, & auri pars quælibet portionis cuiuslibet æris comparatione, ſit pluris, uerum non nihil diſcriminis cum numerus, tum magnitudo efficiet.

ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτ' ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι.

Quæ gratia apud homines uocatur, hoc quidē eſt iuris diligentioris loco, & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς De anima

χίλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος. μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει νομίζων δὲ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Chılo ſenior, cum quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit, amicitias, inimicitiasq́ inuicem cōſequi coniūgiq́ neceſſe eſſe arbitratus.

κόμψη χλανίς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι

Elegans ueſtis, & molles tuniculæ

ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος. Inelegans, agreſtis, inacceſſus.

Quæ in Folio III.

ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, Futurum, dicturum

εὐφωνία Voculatio

ἐπιμέλεια τῶν λέξεων

Vocabulorum delectui diligenti

οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς.

Non uiri cuiusq́ eſt Corinthum petere.

μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον

Decem drachmarum millia uel talentum

οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo milibus decem drachmarum pœnitentiam.

ἐφυσιογνωμόνει.

Per naturæ indicia penſiculabat.

ἀκουσικοί. Auditores.

ἐχεμυθίας. Taciturnitas.

μαθηματικοί Diſciplinis uacantes.

μαθήματα Diſciplinas.

φυσικοί. Naturales.

Quæ in Folio IIII.

ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι,

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινόβιον. Contubernium.

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀργεῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως καὶ ὀργῇ χωροῦντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς. αὐλητῶν πολλῶν ὁμοῦ ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν. ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν. καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις. ὅ πρέπει ἀεὶ τὰ μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις ποιεῖν.

Poſt hæc congreſſum eſt. Argiui quidem, ſocijq́ acriter, ac cum impetu adorientes Lacedæmonij contra ſub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes non adeo diuinæ rei gratia, uerum ut æquabili, numeroſoq́ ſenſim ingreſſu conuenientes pugnam capeſcerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent, quod ſemper ampliſſimas copias agere, ubi congrediendum eſt, decet.

οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοὶ

ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achiui

Inque uicem auxilium cupida ſibi mente ferebant.

διατί ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνωσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

Quamobrem ubi commiſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus honeſte agentes iudicent.

Quæ in Folio V.

καθήκοντα officia

ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει
τέκνον ἐμὸν ποῖον σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.
Aſt ubi iam magnam fudit de pectore uocem,
Dentis clauſtra tui uox qualis nata reliquit?

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον Loquentem ſine iudicio & modo

ἄκοσμα Incompta

ἀμετροεπὴς ἐκολῴα. Supra modum loquitans conturbabat.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.
Blatterare optimus, dicere ineptiſſimus.

γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens

Quæ in Folio VI.

φειδωλῆς πλεῖστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.
Gratia quæ parcis menſurat ſingula uerbis.

οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος,
Non idoneus ad dicendum, ſed ad tacendum impos

ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία.
Effrenioris, & exlegis dementiæ, extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν αὐθαδόστομον
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
στόμα περιλάλητον κομποφακελορήμονα,

Hominem agreſti ferocia, ore temerario, effrenato prodigo petulanti loquacem, futilem, & fuſum per uerborum congeriem, ac faſtum.

Quæ in Folio VII.

ἀπλατὲς Longitudo illatabilis

βιωφελῆ. Vitæ utilia

ἀκυρωτέρῳ Minus proprio

Quæ in Folio VIII.

ἐκεχειρίαν Manibus temperationem

ἐκεχειρίαν Inducias

τύπους Formas

ὑπογραφὰς, Deſcriptiones

ὁρισμοὺς Definitiones

περὶ ἀοργησίας De non iraſcendo uel iniraſcibilitate

ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν. Iniraſcentiam, & indolentiam

ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Hebetem, ac ſtupentem

Quæ in Folio IX.

πολλάκις Sæpenumero

ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων.
De ſole ad ſolem erectior ſtipitibus arborum ſteterat

ἰχθὺν ἶρον, Piſcem pauperem

Quæ in Folio X.

Digitized by Google

πολλάκι καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
Sæpe & ſtultus uir ualde opportunum dixit

ἤυδα μάντις ἀμύμων. Fari inculpabilis aruſpex
τὼ δ᾽ οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Illi haud inuiti uolarunt

ἔνθ᾽ οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.
οὐδὲ καταπτώσσοντ᾽ οὐδ᾽ οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.
Tunc neque cernere erat torpentem Agamemnona diuum
Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro

ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Hæc eſt definitio doloris detractio
κατὰ Secundum
στέρησιν, Priuationem
ἀδιάφορα Indifferentia
ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον Sanum legitimum diſiunctum

ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors nihil ad nos, nam diſſolutum non ſentit. quod autem non ſentit nihil ad nos

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Mors animæ, & corporis diſſolutio

ὁ θάνατος ψυχῆς τε σώματος διάλυσις, τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors animæ, corporiſq; eſt diſſolutio, diſſolutum autem non ſenut, quod uero non ſentit, nihil ad nos.

Quæ in Folio XI.

ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν. ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Definitio magnitudinis uoluptatum omnis doloris ſublatio.

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, Omnis dolentis,
παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ Omnis rei anxiæ, & triſtis,
λέξεις τηρεῖ. Dictiones obſeruat.

Quæ in Folio XII.

συναρμογῇ Coagmentatione

δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην. καὶ σώματι πηρός,
καὶ πενίην Ἶρος. καὶ φίλος ἀθανάτοις.
Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie preſſus carus eram ſuperis.

Quæ in Folio XIII.

παραδείσους Hortos
μελισσῶνες, Apiaria, mellariaque
ἀμπελῶνες, Vineas
δαφνῶνες Laureta
ἰσονύκτιος, Aequinoctialis
ἰσημερινός, Aequidialis
θεριναὶ τροπαί, καὶ χειμεριναί. Aeſtiua ſolſtitia, & hyberna

ἐτυμολογικοί
Rationem originis uerbi interpretando indagantes.

ἕω ῥέων Ab oriente ſole fluens.
αἰθρηγενέτην Serenitatem facientem
ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu

σὺν δ᾽ εὖρός τε νότος τ᾽ ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαής.
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων
Cumque Euro incubuit Zephyruſque notuſq; furentes,
Sudificuſque ſimul Boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος.
Mala ad ſeſe attrahens, ut Cæcias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auſcultatio ſeſe oſtentans.

ἐπ᾽ ἀμφοτέραν ἵν᾽ ἐπίκληρος ἣ μέλλειν καθευδήσειν
κατεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο.
ἵν᾽ ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον.
ἡ γ᾽ εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
καὶ τὴν ὄψιν ὢν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
τὶ δὲ λεγόμενον ἐστὶ δὴ τοῦτο σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ δέκα τάλαντα.
γύναιον οὖσα πηχέως εἶτ᾽ ἐστὶ τὸ φρύαγμα.
ἔπως ἀνυπόστατον. διὰ τὸν ὀλύμπιον.
καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδισκάριον θεραπευτικὸν δὲ
λόγου, τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἄρ᾽ ἀντεισαγάγοι.
In aurem utranq;, quandoquidem dotata eſt, cubet.
Re confecta magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.
Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent,
Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoq; demoraretur in uultu, aſinus inter ſimias fierem,
Quod autem hoc dictum? tacere uolo.
Noctem mali authorem plurimi.
Me miſerum, qui Cleobulam duxi, & talenta decem
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius ſuperbia
Adeo intolerabilis eſt. Iouem olympium
Et Mineruam teſtor non ancillulam potius officioſam, dicto citius
Præſto hanc quiſpiam abigat quæſo, at illam referat.
ἔχω δ᾽ ἐπίκληρον λαμίαν οὐκ εἴρηκά σοι.
τοῦτ᾽ οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας. καὶ τῶν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ᾽ ἐκείνης ἔχομεν ἀπ᾽ ὅλων χαλεπῶν.
χαλεπώτατον. ἅπασι δ᾽ ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
υἱῷ πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα
ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα
Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi
Tum uero domus, atq; agrorum heram.
Vniuerſorumq; illius loco, hei quam miſerum & graue?
Difficillimum immo. At omnibus moleſta eſt, non ſoli mihi,
Filio multo magis filiæque prouinciam
Inexpugnabilem dicis certo ſcio.
ὢ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ
καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἐστ᾽ ἀνήρ.
ὡς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει.
εἰ μήτ᾽ ἀνατεχίσον εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.
ἐπαμφιέσθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν.
ἀλλ᾽ ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
χειμαζόμενος ζητῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ᾽ ἔχων τὸ μέρος.
ἁπάντων ἀγαθῶν οὐδὲν ἔχομενος.
ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλγῶν. ἅπαντας νουθετῶ.
Quam extreme infelix quiſquis in egeſtate uxorem ducit
Et quærit liberos, hei quantum eſt inſciens ſui.
Quiq; neq; neceſſarium ſtudium rerum gerit,
Niſi quantum aliquid iugiter in uita deterat.

Neque (licet res cogat) tectum præbere quit ſibi,
Sed inops domo in erumna uitam trahit,
Hyemem tolerans male, miſeriæ omnis ſocius,
Bonorumq; uniuerſorum inſors ac carens
Vnum equidem cum opprobrans, cunctos monitos uolo.

Quæ in Folio XV.

ἀναλογίαν	Proportionem
ἀνωμαλίαν	Inæqualitatem
ἀνωμαλία	Inæqualitas

ξανθὸς δὲ καὶ πυῤῥός. καὶ ἐρυθρός. καὶ φοινικοῦς.
Flauus autem, & ruber, & rubidus, & fuluus, & puniceus.

Quæ in Folio XVI.

καὶ νίκην ἐπ᾽ ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.
Et uirtute tua facta eſt uictoria nutans

ἑώρων δὲ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον. πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν.

Videbam etiam ipſum Philippum quo cum certemus, pro imperio principatuq; oculo effoſſum, humero fractum, manu, crureque oblæſum, omne denique corporis membrum, quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultro offerentem, ut de cætero uitam cum honore, & gloria ageret.

πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον.

Omne denique corporis membrum, quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultro offerentem, ut de cætero uitam cum honore, & gloria ageret.

Quæ in Folio XVII.

ἔνθα νότος πόντοιο λυδῶσα εἰς λᾶαν ὠθεῖ
Auſter ubi inſanas urget ſub ſaxa procellas.
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.
Sudificusq; altos Aquilo rotat impete fluctus.

λᾶαν ὠθεῖ.	Lapidem propellit.
λᾶαν ἄνω ὠθεῖ.	Lapidem ſurſum propellit.

Quæ in Folio XIX.

ἑβδομάδα	Septimanam
πλειάδας	Pleiadas
πόλους	Polos
κρικωτή	Pertuſa
τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν,	Per quaternariam conſonantiam.

Quæ in Folio XX.

ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου,
σμύρνα ῥόδος. κολοφών. σαλαμίν. ἴος. ἄργος. ἀθῆναι.
Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.
τὴν περὶ ὀρόπου δίκην
De oropo cauſam dicentem.

Quæ in Folio XXI.

πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος.
Quantum eſt hominum geſtationis tempus

γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Mulier decimeſtris parit.

περὶ τροφῆς, De alimento.

ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις.
Eſt autem, & non eſt octimeſtris partus.

ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὕτω φαντασία μὲν παραυτίκα ὄντα. δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι.

• Apparent quidem ueluti animalia poſt abortum, ſed nequaquam ſunt. quippe ſtatim uita excedant. itaq; eſſe quidem tantiſper imaginantur, ſed potentia non ſunt.

ὀδυσσεία. Vliſſea

ὄνοι λύρας, Aſini ad lyram.

κατ' ἀριστοτέλη Secundum Ariſtotelem.

χαῖρε γύναι φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Nunc gaude dilecta, aſt cum ſe euoluerit annus
Illuſtres (neque enim diuu m cubilia uana)
Natos nixa dabis

περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, Voluente anno

γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω. καὶ ἐλάσσω. καὶ ὅλου κατὰ μέρος. καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλείω πλεόνων. καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων.

In hiſce uero & plura fiunt, & pauciora, & ex toto, & per partes. Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

τίμων Timon

σίλλος Sillus

Quæ in Folio XXII.

τίμωνος Timonis

καὶ σὺ πλάτων καὶ γάρ σε μαθητῶν ὁ πόθος ἔσχεν.
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον
ὅθεν ἀπὸ ἀρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Tuque Plato. Nam diſcipulum te dira cupido
Abſtulit. exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orſus prædoctus abinde fuiſti.

ἱπποκύων Equi catella

Quæ in Folio XXIII.

περὶ νωδοῦ De edentulo

πάλλαξ, Concubina

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
Conſultum male conſultori peſſima res eſt.

Quæ in Folio XXV.

καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἐδέσθαι
ὡς ἐγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.
A fabuloque manus triſtante amouit edentes

Hoc, ut Pythagoras iuſſerat, ipſe loquor

πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμαζε· λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus fabam præcipue approbauit. motum enim maximo excitat, & aluum ciet, quamobrem ea maxime utitur.

δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

Ah miſeri a cyamo miſeri ſubducite dextras.

ἴσος δὲ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.

In ferendo utero ualidi cauſæque uteri ferendi

ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας. καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλήφης. καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις ἀκαλήφη

Ariſtoteles a uulua, corde & marina urtica, atque id genus quibuſdam alijs abſtinere Pythagoricos dicit, cæterorum autem uſum habuiſſe.

περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν κανών.

De peſtibus, aut rationalium regula.

Quæ in Folio XXVI.

δυσχερές, χαλεπόν — Difficile, & arduum

Quæ in Folio XXVIII.

τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

Cauſam inferiorem ſuperiorem efficere

Quæ in Folio XXIX.

ὦ ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε κροῖσον.

Heus homo ne occide Crœſum

ἀντιστρέφοντα — Reciprocum

ἤτοι καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχράν, καὶ εἰ καλήν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχράν, ἕξεις ποινήν· ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτέον ἄρα.

Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem, ſin turpē habebis pœnam, neutrum autem bonum. non eſt igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν, εἰ δὲ αἰσχράν, οὐχ ἕξω κοινήν, γαμητέον ἄρα.

Si formoſam ducam, non habeo pœnam, ſin deformem non habebo communem, ducenda igitur uxor.

ἀντίστρεφον, — Reciprocum

πρότασις. — Propoſitio

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν,

Aut pulchram duces, aut turpem

κοινή — Communis

ποινή — Pœna

Quæ in Folio XXX.

στερητικὸν μόριον — Priuantem particulam.

Quæ in Folio XXXI.

ἀσώματον — Incorporeum

τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστί. — Aut efficiens, aut patiens corpus eſt

τὸ τριχῆ διαστατόν. — Triplici dimenſione diſtans

οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα ὁ δάκτυλος παραφερόμενος, καὶ οὐδέ πω

ποιεῖ φωνήν. ἀλλ᾽ ἡ πόση πληγή. καὶ σφόδρα. καὶ τόση δὲ ὥς τε ἀκουστὴν γενέσθαι.

Non ſimpliciter plaga aeris uox eſt, nam digitus contractus quoq; aerem percutit non ita tamen uocem facit. ſed quanta plaga, & uehemens, & tanta, ut audibilis fiat.

ῥεῦμα λόγων — Flumen uerborum
ἐφημερίς — Diarium

Quæ in Folio XXXII.

βάρβαρον, — Barbarum
σολοικον — Solœcum
εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται.
An hominum morbi ſecundum naturam proueniant.
κατὰ παρακολούθησιν. — Per ſequelam
περὶ προνοίας — De prouidentia
εἱμαρμένην, — Fatum
φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων,

Quæ in Folio XXXIII.

τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς.

Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex æterno alijs ad alia conſequentibus, & incommutabili manente eiuſcemodi complicatione.

ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.
γνώσει δ᾽ ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ᾽ ἑλόντας
ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ᾽ αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ᾽ ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Quamobrem a Pythagoreis ſic dicitur
Noſces homines ſpontaneas haurire calamitates
Quaſi detrimenta ſingulis a ſeipſis fiant, & ſuo impetu delinquant, & in incommoda ruant ſua, & ex ſua electione & intentione

ὢ πόποι. οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ᾽ ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγε᾽ ἔχουσιν.

Hei mihi quid damnant mortales numina cœli,
Eſſe aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipſis
Vecordi præter fatum ſint mente dolores.

δὶς παῖδες οἱ γέροντες. — Bis pueri ſenes

Quæ in Folio XXXIIII.

τύνη δ᾽ οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομαι οὐδ᾽ ἀλεγίζω.

Me tu præpetibus parere uolucribus ipſum
Mandas, quas equidem temnoq;, animoq; recuſo.

πολυΐστωρ — Multiſcius

Quæ in Folio XXXV

τὴν ἐξαίφνης φύσιν — Repentinam naturam
παρμενίδης — Parmenides
τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιόνδε τι ἔοικε σημαίνειν. ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἕτερον.

Repente enim tale uidetur quippiam ſignificare, quod in alterum tranſeat.

τραγήματα.
Bellaria

νουθεσία	Commonitio
κόλασις,	Animaduerſio ſcilicet, & punitio
παραίνεσις	Monitio
τιμωρίαν	Pœnam
παράδειγμα	Exemplum

προσήκει δὲ παντί, τῷ μὲν τιμορουμένῳ ὑπ᾽ ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένου βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι, ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται.

Id eſt autem conueniens, ut qui plectitur ab alio recte puniēte melior fiat, & utilitatē capiat, aut exēplo cęteris ſit, quo uidētes alij male affectū præ metu reddanī meliores.

Quæ in Folio XXXVI.

παραιτοῦμαι	Deprecor, excuſo

Quæ in Folio XXXVII.

ἀναγώνως,	Duriter

Quæ in Folio XXXVIII.

εἰ γὰρ σε ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς κτενεῖν πόσις,
χρῆν καὶ σὲ μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν διελθεῖν,

Nam ſi te occiſurus erat, ut tu ais, maritus, te quoque occiſurum eſſe oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Quæ in Folio XXXIX.

αἴσθησις,	Senſus
ὄψιν	Viſum
ἀκοήν,	Auditum
γεῦσιν,	Guſtum
ἁφήν,	Tactum
ὄσφρησιν	Odoratum
περὶ μνήμης	De memoria

τὴν δὲ ἁφήν, καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν τῶν ἀτελῶν ζώων,

Tactum uero, & guſtum omina habent præter animantium imperfecta

καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδός, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξει. καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀναγε σταδίων ἐδέξατο δ᾽ ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι ἰχθῦν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος,

Et quidem nos uidimus apud Puteolos delphinum amantem mire puerum inclamatum a puero acciri, Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum ſibi corpus laceraret, receptumque equitis modo inſidentem per magnum æquor per ducenta ſtadia deferret. Roma igitur, omnisq; Italia confluebat, ut piſcem amoris cauſa uectorem pueri ſpectaret.

Quæ in Folio XL.

ἄσωτον,	Prodigum,
ἢ ἀκόλαστον,	Vel libidinoſum,
ἢ ἀχρεῖον,	Vel inutilem,
ἢ ἄχρηστον,	Vel inutilem,
ἢ κακότροπον,	Vel improbum,

ἢ μιαρὸν — Vel ſceleſtum,
χειριδωτοῖς, — Tunicatis
χειριδωτοὺς — Tunicatas
χαρακτῆρας — Formas

ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον.
Sublime, tenue, medium.

Quæ in Folio XLI.

περὶ ἐδεσμάτων — De edulijs

ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνον
Δήμητρος ἀκτῆς. πώματος, θ' ὑδροχόου
ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ τρυφῇ δέ τοι
ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Nos quid mortalibus ſit uſus præter duo illa modo Cereris munus, & aquæ poculum: quæ adſunt, ac nos queunt alere, quorum ſaties nunquam eſt, luxus autem ſunt cæterarum epularum indagines

Quæ in Folio XLII.

ἡ δ' ἑτέρη θέρει προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ
ἢ χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ,
Grandinis eſt ſimilis, ruit æſtate altera, uel iam
Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ
λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον.
Saxum ſurſum impellebat ad cumulum.

Quæ in Folio XLIII.

ἐμποδὼν ἔχειν, — Incurrere aliquid
ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. — Auertere, atque depellere
εἰς ἄρτους — In panes
ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. — Dignus igitur eſt argento

Quæ in Folio XLIIII.

ἀνήκοος — Qui non audierit
ἀνθρωποφάγους — Carne humana ueſcentes
σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα.
Corporis conſtantem habitum.
μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. — Inſanirem potius quam oblectarer.
ἡδονῆς τέλος πόρνης δόγμα. ἄπεστω πορνεία οὐδὲν πόρνης δόγμα.
Voluptatis finis meretricis decretũ eſt. tolle uenerẽ, nullũ meretricis erit decretum.

Quæ in Folio XLV,

τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι, οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.
Enimuero qui decem millibus, & quindecim millibus ueſtimẽtorum egeat, is quo minus indigeat fieri non poteſt, cum enim plus quam habeam, egeo, detrahens ex ijs, quæ habeo, ac quieſco.

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia
Capras propellentem, & ſuaue quid canit, inſuſurrat
Illud hoc loco notandum, char. XLV. poſt uerſum
τὰς αἴγας παρελῶντα, addendum eſſe,
Malo me Galathea petit laſciua puella,
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante uideri.

Illud quoque alio in loco animaduertimus caute omiſſum, quod eſt in græco uerſu dulciſſimum.

τίτυρε μὴν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας.
καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ.
Paſce adamate mihi pulchre heus Tityre capras
Et potum ad fonteis age Tityre, ſed coleatum
Hunc afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret
οἵη ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα,
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον.
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείαις ἐλάφοισι
τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρονόμαι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται. καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
ὣς ἥγ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.
Montibus it qualis ſtudioſa Diana pharetræ
Aut per Taygeti ſpatioſa iuga, aut Erymanthi
Et nunc geſtit apro, nunc ceruo diua uolucri,
Stant circum nymphæ agreſtes Ioue cœlite natæ
Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.
Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,
Et pulchras omneis inter clariſſima fulget.
Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.
γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
Latonæ pectora gaudent
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Pulchras omneis inter clariſſima fulget.

Quæ in Folio XLVI.

παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν.
καὶ ἔργα φιλοτήσια.
τὸν μὲν ἄρ εὐτρήτοισι κατεύνασαν ἐν λεχέεσσιν,
Virgineum ſoluit cæſtum, legemq; cubilis
Et munus amoris.
Inq; toris illi ſculptis cepere ſoporem.

Quæ in Folio XLVII.

ἄπορον dubium

Quæ in Folio XLVIII.

τρίτον καὶ τέταρτον Quartum & quintum

Quæ in Folio XLIX.

τὴν ἔσω θάλασσαν internum mare

Quæ in Folio L.

ἀνατομὰς — diſſectiones
σπεῦδε βραδέως — feſtina tarde

ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστεράν. ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.

Architas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus uir columbam ligneam, fecit uolantē, quæ ſi nunquam ſubſediſſet, præterea non exurgebat. hactenus enim.

Quæ in Folio LII.

σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις. ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη. σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω. διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω. σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει.

Verum ne dicas ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic dicere. non. n. ſiquid aliquando cōtra leges actum iam eſt, tuq; id ſecutus es, propterea iure queas euadere, quinimmo eo magis iccirco in te debeat ſtatui, ut enim ſi prius in aliquem foret animaduerſum, tu minime hæc ſcriberes, ita ſi ipſe in præſentia punieris, nequaquam deinceps alius ſcribet.

Quæ in eodem & ſequenti Folio.

φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χαρίεν ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ· ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστίν. ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων. οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοί, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ εὐριπίδου, λαμπρός τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν. ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει καὶ λοιδορεῖ τοῦτο. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφῇ, καταγέλαστον ὦ σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι, καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα. καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου. ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. παρὰ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον. καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γενναίου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον. πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ. ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ σώκρατες πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὸν ἀμφίονα ὁ εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἀπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι, καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις; οὔθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καίτοι ὦ φίλε σώκρατες, καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ. οὐκ

αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας. νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα. οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ,τι χρήσαιο σαυτῷ ἀλλ' ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων, ὅ,τι εἴποις καὶ εἰς τὸν δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καίτοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν ὦ σώκρατες, εἴ τις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοηθεῖν. μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς δὲ, ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν θὲ τοιοῦτον εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν, ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὠγαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλέγχων. πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Philoſophia ſane o Socrates res eſt elegans, ſi modice quiſpiam per ætatem attigerit, at ſi ſupra modum tempus in ea contriuerit, hominum eſt corruptela, nam ſiquis uel amœno ſit, aeriq; ingenio, ultraq; ætatẽ philoſophetur, neceſſum eſt eum rerũ omnium eſſe imperitum, quarum uſu careat oportet quisquis honeſtus, probusq; eſt futurus. Legum.n. ciuilium peritia, & orationis uacat, quibus in actionibus, ac cõmercijs cum hominibus, tum priuatim, tum publice uti conuenit, uoluptatũ item, atq; cupiditatum humanarum, & morum euadunt prorſus inſolentes. Cum itaq; in ullam quãpiam incidunt priuatam, publicamue actionem, habentur deripiculi peride, ac uiri ciuiles ipſi, ubi ueſtra adeunt ſtudia, & diſputationes, irridentur. Accidit iis enim illud Euripidis. Qua in re clarus quiſq; eſt, ad eam properat, & diei partem illi plurimã impertit, in qua ipſe ſe exuperet, contra in qua ſtupidior, ac nihil ſit, inde effugit, eamq; cõtemnit. Alterã uero ſui beneuolentia cõmendat, arbitrans ita ſeſe laudare. Sed præſtat (ſicuti opinor) utriusq; eſſe participem. Philoſophiæ inquam, quo ad illius honeſtas ſinit, diſciplinæ gratia compotem fieri, neq; turpe habetur adoleſcentem philoſophari at eum grandis iam natu philoſophatur, ridicula res o Socrates geritur, atq; equidem ita penes philoſophantes afficior, ueluti erga balbutientes, ludentesq;. Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc eſt, ſic lingua balbutientem, ac ludentem, demulceor, resq; mihi quidem feſtiua, & liberalis uidetur, puerilíq; ætati congruens. Quod ſi uolubiliter puerulum loquentem audiã, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meæ moleſtia afficiuntur, uideturq; neſcio quid eſſe ſeruile. At ſiquis uirum audierit balbutientem, aut ludentẽ uideat, res uidetur & deridenda, & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidẽ afficior ſane eorum, qui philoſophantur ratione. Vbi.n. in adoleſcente philoſophiam aſpicio, oblector, exoſculorq;, & id mihi uidetur perdecere ingenuum quoq;, ac liberalem hunc eſſe hominem iudico, econtrario ſi non philoſophatur, illiberalem, & ſeſe nunq; re ulla dignum, uel honeſta, uel ingenua arbitrantem Verum cum ſeniorem iam hominem philoſophãtem adhuc necdum facientem finẽ perſentio, uerberibus egere cõmodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modo dixi, id homini iſti accidit, ut & ſi ſit admodum ingenioſus, uilis, atq; abiectus efficiatur, cũ mediam ciuitatem forumq; defugiat. In quo poeta inquit, uiros excellere. Abdat ſe uero, & uitæ reliquum cum adoleſcentulis tribus, aut quatuor degat, in angulorum aliquo commurmurãs. ingenuum autem quicquam magnum dignum haud unquam loquatur. Equidem o Socrates pro mea erga te beneuolentia, atq; humanitate uideri mihi uideor affici in præſentia eodem modo, quo Zetus reſpectu Amphionis, apud Euripedem, cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoq; eiuſmodi quædam, te cum ut fabuler, in mentem uenit, qualia cum fratre ille, negligis tu i habes o Socrates ea quæ debes curare, animiq; naturam tui uſque adeo nobilem puerili quodam ornamẽto condecoras, nec foro, ſenatuiue orationis quicquam recte affers, neq; probabilem, aut conſentientem ullam rationem inueniſti, neq; uero pro alijs conſilium integrum cepiſti. Atqui amice Socrates, quod ægre ne feras uelim, loquor enim tua cauſa ſumma cum beneuolentia. An tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere exiſtimo, & cæteros, qui ultra iuſtum pergant philoſophari? nam ſiquis te nunc, aut alium eiuſmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intuliſſe arguens, qui cu

pa omnino uaces, noſti ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac cōſilij inops oſcites quid dicas, quid agas. In iudicio item ſuggeſtum conſcendens ſi improbus admodum, ac nequam aduerſarius tuus ſit, mori de facili queas, ſi te ille capitali deferat crimine. Verum quo nam pacto Socrates hoc ſapientis ſit. ſiqua ars aliquem præſtantem ingenio uirum nacta, deteriorem illum effecerit? qui neq; ſibi ipſi auxilio eſſe poſſit, periculisq; extremis liberare, neq; ſe, nec alium quenq;. Sed ab inimicis bonorum omnium facultate ſpoliari neceſſe ſit, & palam quidem infelicem degere. liceat enim, quanquam agreſtius, uera dicere, ſiquis in genam te percuſſerit, pœnas non det. Sed heus uir bone mihi obtempera, atq; a redargutionibus iſtis te abſtine, rerumq; elegantiam cole, & eam ſane, unde recte ſentire uideare, alijs miſſa faciens iſta arguta, ſiue deliramenta, ſiue nugalia deceat appellare, quibus efficiatur, ut domos inanes habites, atq; ſequens non eos, qui exigua iſta reprehēdunt, ſed illos potius a quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta poſſidentur.

εἰς τετάρτην, καὶ εἰς πέμπτην — In quartam, & quintam

Quæ in Folio LIIII.

ἰταλοί — Vituli

Quæ in Folio LV.

κατ' ἀντίφρασιν — Per contrariam dictionem

τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σόν,
πείσει· λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν,
κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

Authoritas uero, & ſi male dicat, tua
Perſuadebit. nam ab inexiſtimatis proficiſcens oratio
Et ab exiſtimatis eadem haud quaquam tantundem uacat.

ἀντὶ ἀδοξούντων — Pro eo, quod inexſtimatis
ἀντὶ δοκούντων — Pro exiſtimatis
ἀδοξοῦσι, — Inæſtimati ſunt
εὐδοξοῦσι, — Exiſtimati ſunt
σκεπτικοί — Commentantes

οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκεῖνος ἢ οὐδετέρως
Haud magis ſic ſe hoc quam illo habet modo, aut quam neutro

πυῤῥωνίων τρόπων — Pyrrhonicorum modorum

σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί.
Commentantes, obligantes, ambigentes.
τῶν πρός τι
Eorum, quæ ad aliquid

Quæ in Folio LVI.

ὀψιμαθίαν — Tardidiſcentiam
ἐν πωλουμένοις — In uendentibus
ἀπειρόκαλος, — Ineptus
συνάγχην. — Anginam pati
συνάγχην — Anginam
ἀργυράγχην — Argentaginam
παραγωγάς — Deductiones, & deriuationes

Quæ in Folio LVII.

ἐπιβόλως — Ingenioſe, & apte

Quæ in Folio LVIII.

πολυφιλίαν, Multorum amicitiam
πολυτροπίαν, Multiplices, ac uarios mores
πολυσαρκίαν Corpulentiam
πολυπραγμοσύνην Curioſitatem

Quæ in Folio LIX.

οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεύς,
οὐδὲ θέτις μήτηρ γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα
πέτραι τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.
Non eques ipſe pater fuerat tibi mehercule Peleus,
Non Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aeriæq; rupes, mens quod tibi dura, ferox eſt.

Quæ in Folio LX.

ἐνθυμήματι Commentatione
κῶλον Laxum inteſtinum
ἀμαθέστερον πῶς εἰπε. καὶ σαφέστερον λέγε.
Indoctius, rudiusq; quodammodo loquere, & apertius, ac clarius fare
τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν Primigenia

Quæ in Folio LXI.

ἀναλγησία Indolentia
ἀπάθεια Impaſſibilitas

Quæ in Folio LXII.

κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.
Peius eſſe iniuriam facere, quam peccare.
πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ἅπανθ' ὁρῶν
καὶ πάντ' ἀκούων πάνθ' ἀναπτύσσει χρόνος.
Nihil occulte quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens omnia reuelabit dies

Quæ in Folio LXIII.

ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου πεπρωμένην, καὶ φύσιν,
Pro uno ſubiecto, fatum, & naturam
μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.
Neue obſtante domum fato penetrabis auerni
περὶ στεφάνου, De corona
ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννῆσθαι τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον, θάνατον περιμένει
ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν ἀποθνήσκειν ἐθελήσει.
Nam qui parentibus tantū ſe natū putat, fatalē, atq; ſpontis ſuę mortē manet. Qui uero etiā patriæ ob id, ne in ſeruitutē redactam illam uideat, occumbere præoptabit.
τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον
Fatalem, & ſpontis ſuæ mortem
αὐτόματος θάνατος Spontanea mors

ἡδίων ὁ λέσβιος. Suauius leſbium

προσῳδίας Accentus

ἡ δὲ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει. ἐντίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου, τόδε ἐστίν, ἐπεὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μητρὶ ἐὼν ἄρχηται διακινύμενος ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας. αὐξανόμενος δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐσικνέεται καταγράφων πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν.

Cum autem animalium acerrimum ſit leæna, & audaciſſimum, ſemel omnino in uita, & unum parit. Enitendo enim cum fœtu pariter matricē proijcit. Rei uero huiuſce cauſa eſt, quod cum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarum longe omnium acutiſſimis matricem diſcerpit, tum in maius cōtinuo augeſcens, multo magis dilanians prodit. inſtante uero iam nixu, prorſum relinquitur eorum integrum, & ſanum nihil.

ἐπίκοινον Promiſcuum

ἑστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι. συναντήσονται ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες

Vtq; leo in ſylua ſtabat ſua pignora circum,
Cui manus occurſet catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα στενάχων ὥς τε λὶς ἠϋγένειος
ᾧ ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσῃ ἀνὴρ
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὁ δέ τ' ἄχνυται ὕστερος ἐλθὼν
πολλὰ δέ τ' ἄγκε' ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἴχνι' ἐρευνῶν
εἴ ποθεν ἐξεύροι μάλα γὰρ δριμὺς χόλος αἱρεῖ.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, abſenti uenator ſi catulum audax
Abripuit denſo in ſaltu, dolet acre, ſequensq;
Deinde nemus uerſat, ſcrutant ueſtigia, ſiquo
Verſa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Quæ in Folio LXV.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν καὶ ἐστὶν ὀπισθουρητικόν. εἴρηται πρότερον, ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαστον μέντοι ἐνιαυτὸν τίκτει μὲν δὴ τοῦ ἔαρος, τίκτει δ' ὡς ἐπιτοπολὺ δύο. τὰ μέντοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν, ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας. ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος ἐστὶ τῶν λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσσου ποταμῶν. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως. ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε. εἶτα ἀεὶ ἐλάττονα, μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους. δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν. βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Leonem auerſum coire, urinamque retro reddere dictum iam eſt. Coit, & parit, nō omni tempore, ſingulis tamen annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, ſex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de Leæna fertur, uuluam cum partu emittere, delira fabula eſt facta ex ea cauſa, quod rarum genus hoc animalis eſt, nec rationem cur ita eſſet comperire author ille, fabulę poterat. Rarum hoc eñ eſt, nec multis naſcitur locis, ſed Europæ totius ea parte ſolum, qua inter Acheloum amnem, & Neſum eſt. Parit leæna quoque adeo paruos, ut uix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita, pariunt, primum quinque poſt uero ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt. Caret Leęna iuba. Maris hęc propria eſt. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor, duos ſuperius, totidem inferius, idq; ſexto menſe ætatis fit.

πανδέκτας
Promiſcua & omnimoda continentes,

οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν — Non a ſuibus
ὕειν — Pluere
ἐτύμως. — Veriloquio.
βιωφελῆ, — Vitæ utilitatibus conducentia
πέμμασιν — Placentis, concoctione
πέψει — Panibus ſecundæ menſæ

Quæ in Folio LXVII.

παροιμιώδης — Prouerbio tritus
πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου,
Multa cadunt inter calicem, ſupremaque labra
σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ,
Sapientes tyranni ſunt congreſſu ſapientum
αἴας ὁ λοκρός. — Aiax locrenſis
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ.
Senem ſenex ego te ipſum erudiero
φιλοκτήτης, — Philoctetа
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. — In ignigero Prometheo
σιγῶν τε ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια.
Tacensque ubi opus eſt, & opportuna loquens
σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.
Silere ubi opus eſt, & tuto loqui.
εὐφωνία — Vocalitas,

Quæ in Folio LXVIII.

ἀέρα βαθεῖαν — Caliginem, & nebulam profundam
κολοιούς τε ψῆράς τε — Graculos, ſturnosque
ψηρῶν τε — Sturnorum
τῶν δ᾽ ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.
Horum, ut de ſturnis in nubes, graculisue.
κρηπῖδας — Crepidulas
νηρεΐδας, — Nereidas
σκιαμαχία — Vmbratilis pugna
κριομαχία — Arietum pugna

Quæ in Folio LXIX.

δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴσχυλος,
ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησί, καὶ κατέρχομαι
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
νὴ τὸν δί᾽ ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι.
χρῆσον σὺ μάκτραν. εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.
Bis idem nobis dixit ſapiens Aeſchylus
Venio enim ad terram inquit, & accedo poſtliminio
Aſt uenio idem eſt, quod accedo poſtliminio
Ita per Iouem atque ſiquis uicino dixerit,
Accomoda tu mactram, uel, ſi libet, arcam panariam
μάκτρα καὶ κάρδοπος, — Mactra, & arca panaria
ἀπομνημονεύειν. — Commemorare

Quæ in Folio LXX.

ἕκτορα δ᾽ ἐκ βελέων ὕπαγε ζεύς. ἔκ τε κονίης.
ἔκ τ᾽ ἀνδροκτασίης. ἐκ θ᾽ αἵματος. ἔκ τε κυδοιμοῦ.
Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, & de
Cæde uirum abduxit de ſanguine, deq; tumultu,
ὑσμῖναί τε. μάχαι τέ φόνοι τ᾽ ἀνδροκτασίαι τε.
Prælia, conflictus, cædes, hominumq; necatus
μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθον.
Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro
μνηστῆρες δ᾽ ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
Telemachoq; Proci letum, fatumq; profecto
θάνατον καὶ μόρον. — Letum, & fatum
πολεμίζετε, καὶ μάχεσθον, — Bellate, & pugnate
βάσκ᾽ ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ᾽ ἴθ᾽ ἶρι ταχεῖα
Vade i ſomnium agens, & alibi, uade & perge Iri citata.
ἐκ παραλλήλου, — Ex geminatione
προσῳδίαν — uoculationem
γλαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ
Glauco, Nereiq;, atq; maris genio melicertæ
νεωτερικότερος, — Audacior, & iuuenilior
ταῦρον δ᾽ ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ ποσειδάωνι.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; Taurum

Quæ in Folio LXXI.

ἐμφατικώτερον, — Expreſſius
ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον — In lente ungentum
πρόσωπον — Perſonam

Quæ in Folio LXXII.

παχυμερέστερον — Craſſius, & pinguiore Minerua
λογικὰ ζῶα — Rationalia animalia
νευρόσπαστα — Neruis mouentia

Quæ in Folio LXXIIII.

παιδείας δ᾽ οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν.
Inſtitutionem autem minime recte attigiſſe.
περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς — De honeſto, & uoluptate

παρθένος δὲ εἶναι λέγεται. κατασύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μὴ δὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν. μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. διὸ ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται. καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον. καὶ δεδορκὸς βλέπουσα. ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου. τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους.

Dicitur Virgo eſſe, indicio eam eſſe incorruptam, improbis nunquam concedere, non orationem modeſtam, non precationem, non adulationem, non denique quicq; aliud pati. Quas ob res merito triſtis etiam ac contracta fronte pingitur, uultu graui, aſpectu contento, & toruo, ut iniuſtis terrorem incutiat, iuſtis fiduciam præbeat, quando huiuſcemodi facies iuſtis grata, iniuſtis moleſta eſt.

Quæ in Folio LXXV.

σειρῆνες — Sirenes
εὐρύκλεια — Euryclia

ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ.	In interiore mari
κατὰ ἀρίσταρχον,	Iuxta Ariſtarchum.
ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα.	In exteriore iuxta Cratetem
ἰσόψηφοι	Pares
παρασιχίς.	Continuata ſeries
ἠμαθία.	Emathia
αἱμονία.	Hæmonia
ποσειδώνειον.	Neptunum, & locus Neptuni
ὄν αἰόσου	Proſiciat tibi
ταύτης τῆς πολυμαθίας,	Huius multiuagæ diſciplinæ gratia

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.
Aedibus in noſtris quæ recta, aut praua geruntur.

Quæ in Folio LXXVI.

αὐέρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν, καὶ ἔδαραν,
καὶ ἄβρομοι ἀνίαχοι.
Prima ſupinarunt, necuere, exuta dedere
Pellibus, abſque ſono, & muti

Quæ in Folio LXXVII.

ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνειῶτος
ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ
ὥς ποτέ τις ἐρέει. τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.
Ecce uiri tumulum, qui pridem a lumine ceſſit.
Abſtulit hunc factis præclarum ſplendidus Hector
Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.
ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.
Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atque ſuccedentibus, ſuſcipientibusque ſtationem meam.

Quæ in Folio LXXVIII.

	De anima
περὶ ψυχῆς	
εἰσεπράξατό με ἀργύριον.	Exigit a me argentum

Quæ in Folio LXXIX.

περὶ ἐδεσμάτων.	De edulijs
ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις	In prioribus theſmophorijs

νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω.
τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
ἄγρια γὰρ τινὰ ὦ γυναῖκες δρᾷ, ἐν ἀγρίοις
τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.
Omneis igitur nunc admoneo, & dico
Virum hunccine ulciſci, multis de cauſis,
Agreſtia etenim quædam matronæ agit, ut qui
In agreſtibus enutritus olenbus ſit.
ὁ δὲ ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου.
στριφνὸς μὲν ἐμοίγε ἔοικε προσειπεῖν
καὶ μισογέλως καὶ τωθάζειν. οὐδὲ παρ' οἶνον
μεμαθηκώς. ἀλλὰ γράψαι τοῦτ' ἄν.
μέλιτος καὶ σειρήνων ἐπιτεύχει.
At tu Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quidem ad ſalutandum uidetur
Et ridendi exoſus, & iocari ne ad uinum quidem
Conſuetus, uerum quicquid ſcripſerit id
A melle, & ſirenibus profluit.
οὔποτε σὸν μνῆμα εὐριπίδης ὤλετο που.
Nulla ætate tua Euripides monimenta peribunt.

Quæ in Folio LXXX.

ἀναβιώσκεται, — Reuiuiſcit

λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων.

Oratio, in qua poſitis quibuſdam, aliud quid a poſitis, neceſſario conſequitur per ea, quæ poſita ſunt.

κατὰ ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους
In Androtionem, & in Timocratem

Quæ in Folio LXXXI.

πολιορκητὴς — Vrbium expugnator
ἐνθυμημάτιον — Commentatiunculam.

ἄν τι πράξης καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσης αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει.

Si cum labore honeſti quippiam egeris, labor abit, honeſtum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod ſuaue eſt abit, quod turpe eſt, manet.

διαιρέσεων — Diuiſionum

Quæ in Folio LXXXII.

ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ. ὕστερον δὲ οὐκέτι.

Cogitabamus itaq; propter nimiam uentris compreſſionem ſummã eſſe inediã, nã & ij, qui ſponte abſtinẽt cibo, primiſ temporibus fame afficiuntur, poſt autem minus.

εἰθισμένοι δὲ εἰσὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἦ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει

Scythæ etiam conſueuerunt, ſiquando cuiuſpiam rei cauſa inediam ferre coguntur, latioribus faſcijs uentrem cohibere, quaſi ita fames minus eos infeſtet, uentre autem fere pleno, quia nulla in eo ſit inanitas, ſit ne eſuriant. Cum autem uenter compreſſus admodum eſt, caret inanitate.

ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ περὶ τούτου, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων διατί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Dubium eſt, indigensque conſyderationis tum in hoc tum in cæteris famelicis, quare in frigoribus magis huiuſcemodi caſus accidat quam ſerenis temporibus.

Quæ in Folio LXXXXIII.

οὐδετέρως, — Neutro ſcilicet
εἰσαγωγάς, — Introductiones
περὶ ἀξιωμάτων — Pronuntiatorum
ἀξίωμα — Pronuntiatum

λεκτὸν αὐτοτελὲς, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ.
Dicibile per ſe perfectum, enuntiabile quantum ex ſemetipſo

ἀξίωμα — Propoſitum
συνημμένον ἀξίωμα — Connexum pronuntiatum

συμπεπλεγμένον, Copulatum
παραπεζευγμένον, Vitioſe diſiunctum
ἀδιαφορεῖν Indifferens eſſe

Quæ in Folio LXXXIIII.

ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν A pereundo
ἔῤῥε κακὴ γλήνη Pereas mala pupilla oculi
ἔῤῥ᾽ ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.
Ocyus o pereas uiuorum ex inſula abuſus
βάσκανον Inuidum
βασκαίνειν. Inuidere
φανερώτερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον,
Facile apparens ab apparendo ad id, quod melius, ac benignius eſt.

Quæ in Folio LXXX.

ὀπτική Perſpectiua
κανονική, Regularis
ῥυθμός Modulus, numerus.
μέλος. Modulatio, cantus
κανονικῆς Regularis
μετρική, Dimenſiua

Quæ in Folio LXXXVI.

σόλοικον Solœciſmi uitium
θεῖναι ἐς μέσον Ponere in medium
ἐφόδιον Viaticum
τεμενῶν ἱερά Templorum ſacra

Quæ in Folio LXXVII.

καὶ δὴ τὰ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται
En ligna eputrent atium, & ſparta in cariem ſunt
σπάρτους Ex agris ſatos
κηφισιεὺς ὢν, ἐκ Διοπείθους πατρὸς
πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματα ἕξ,
ἔλιπεν πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.
Cephiſieus genere ex Diopete patre
Quinque & centum cum ſcripſiſſet fabulas,
Fato eſt defunctus annos duos natus, & quinquaginta
τεχνικοί Artificiales
ἀποδεικτικῷ Demonſtratiuo
ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου. Dubium pro confeſſo, & certo
ἀπόδειξιν Expreſſionem, & demonſtrationem

Quæ in Folio LXXXVIII.

μὴ γελᾶτε ἔνι τὸ οὔλαιον, ἀλλ᾽ οὐκ ἴστε διὰ φρίκην περὶ τὸν ὄρθρον γίγνεται τήμερον κεκρυστάλλωται.
Ne ridete ineſt oleum, uerum uos neſcitis qualis matutino diluculo hodie rigor fu erit, itaque gelu concretum eſt.
αἴθοπα οἶνον, Calidum uinum
σκυτάλη Lorum, quo epiſtolæ inuoluuntur.

τᾶς. ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
αἴθων. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνούς, ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι. θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

A qua ſane eructantur inacceſſi ignis puriſſimi ex imis fontes.Flumina uero inter diu quidem inundant fluctum feruentē fumi. At per noctes punicea pro glomerata flamma ad profundum ponti ferunt ſolum, cum ſtrepitu illa Vulcani fluēta ſerpentia emittit ſæuiſſima monſtrum profecto,tum uiſu,tum auditu mirabile.

ῥόον καπνοῦ αἴθωνα	Fluxum fumi calidum
κρουνούς	Fluenta
ἀκύρως	Improprie
τραχεῖα	Dura

τόν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περιστέλλεται.
Pulmonem uino ſummum enim contrahitur

ἡ κάτω κοιλία.	Inferior uenter,& aluus
τραχεῖα ἀρτηρία	Aſpera arteria

Quæ in Folio XC.

ἐπιγλωττίς	Appoſita lingula
τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν.	Aſperam arteriam

ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
Ipſa dies quandoq; parens,quandoq; nouerca eſt

μία μητρυιὰ δύο μητέρες.	Vna nouerca,duæ matres.

Quæ in Folio XCI.

ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν.
Sine ulla actione ad dicendum parati

ἄνθρωπε τοῦ βάλλεις, σκέψαι εἰ καὶ κάθαρτα τὸ ἀγγεῖον. ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο· ἢν σαπῇ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἢ τι τούτων χεῖρον.

Homo ubi iam mittis,conſydera nunquid purgatum uas ſit. Nam ſi ad inanem opinionem ea inuergas, prorſum interierunt. Sin computreſcant, in urinam, aut acetum uertentur,aut ſiquid ijs ipſis eſt deterius

κυνικώτερον	Magis cynicum
ἀνέχου καὶ ἀπέχου.	Patere, & abſtine

πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη. οὔτε καλή. οὔτε αἰσχρά. οἷον ὃ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν. ἢ πίνειν ἢ λαλεῖν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει. ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς καλὸν γίγνεται. μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν. καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστι καλός, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

Omnis.n. actio ſic ſeſe habet.nā ipſa quantum in ſemetipſa agitur,neq; honeſta, neq; turpis eſt, quemadmodum ſunt, quæ nunc nos ipſi facimus, aut bibere, aut loqui, aut diſputare. non enim eſt horum honeſtum per ſeipſum quicquā,ſed in actione, ut

quidē eſt actum, eiuſmodi euenit. non honeſte geſtum, & recte honeſtum ſit, cōtra uero turpe. eodem pacto & amare ipſum, & amor, nam omnis quidē honeſtus eſt, neq; cōmendatione omni dignus, uerum is, qui amare honeſte nos adhortatur.

ἐνθύμημα	Commentum
ὁδοῦ πάρεργον.	Superuacaneæ extra itineris propoſitum, quaſi ex diuerticulo.
ἀπαίδευτος,	Ineruditus
συγχρονισμοὺς	Contemporationes

Quæ in Folio XCII.

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.
Vir fugiens, & denuo pugnabit.

Quæ in Folio XCIII.

τῆς πολιτείας	Reipublicæ
κοινὰς τὰς γυναῖκας	Communes mulieres,

νήπιοι οὐδ᾽ ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ.
Ignorant ſtolidi quam toto ſit medium plus
Ac quanta utilitas in malua, & aſphodelo ſit.

Quæ in Folio XCIIII.

μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς	Improbos, atq; graues
ἀναγνώστην	Lectorem
σοφιστείᾳ	Inani ſapientia

Quæ in Folio XCV.

ἐπιμαίνεσθαι.	Furere, & inſanire
μελαγχολία	Atra bilis

ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τὸ πάθος τοῦτο ἡρωικὸν,
Et affectionem fere hanc heroicam eſſe

μή τε καιροῦ μή τε μέτρου.	Neq; temporis, neq; modi
ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα,	Similiter finientia, & ſimiliter cadentia

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα,
Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & çomparia ſimiliter cadentia

ἀπειρόκαλοι,	Inepti
ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.	Dic mihi muſa uirum
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι	Pandite nunc muſæ mihi
ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι, καὶ εἰπεῖν.	Ab eo, quod eſt ſequi, & dicere
ἐὰν ἅπτῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός.	Si attrectaris uenam eius

Quæ in Folio XCVI.

ἀγγεῖον	Vas, & conceptaculum
σφυγμὸς	Pulſus

σφυγμὸς ἐστι διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.
Pulſus eſt diſparatio, & contractio indiuiſibilis arteriæ, & cordis.
σφυγμὸς ἐστι παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.
Pulſus eſt ſubſultatio, & palpitatio, uel ebullitio uenæ, & arteriæ

Quæ in Foli XCVII.

διαλέξεων,	Diſputationum

ζήνωνος,	Zenonis
συγκαταθέσεις	Aſſenſiones
τὰς τοιαύτας φαντασίας	Eiuſmodi imaginationes
οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει,	Non aſſentit, necꝫ coopinatur
καὶ προσεπιδοξάζει	Et coopinatur
οὐ συγκατατίθεται,	Non approbat
αἰσθήσεις	Senſus
ἀκολάστους,	Libidinoſos, & intemperantes
ἀκρατεῖς.	Incontinentes
ἀκολάστους	Incaſtigatos

Διατί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν ἀκρατεῖς λέγονται. οἵτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι, οἵτε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφήν, ἀπ᾽ ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ. ἀπ᾽ ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων. γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ ἀτιμόταταί εἰσι καὶ μάλιστα μόναι ἐπονείδιστοι. ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν. προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται. ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. ὁρῶν μὲν γὰρ ὁ ὁρῶν. ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει, ὅτι ἀπολαύει. καὶ ὅταν πληρωθῇ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ. ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ τοῦ ταρίχους ὀσμὴ ὅταν ἅλις ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν ἡδεῖα. ἡ δὲ τοῦ ῥόδου ἀεὶ ἡδεῖα.

Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui uoluptate contrectandi, aut guſtandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur, ciborum incontinentes uocamus, ciborum tamen non eadē ratio eſt, ſed partim linguā, partimq́ gulam, ſua mouent ſuauitate. Vnde Philoxenus gruis collum a dijs immortalibus ſibi dari optabat. At uero qui in uidendo audiendoue modum excedunt, nō eodem uocabulo ſignificamus, an quoniam uoluptates ſenſibus hiſce accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes ſpernimus, & notamus, ſolasq́ omniū, aut maxime probro damus. Itaqꝫ hominē ijs deditum reprehendimus, & incontinentem, intemperantemq́ appellamus, quod uictus a teterrimo uoluptatum genere ducitur. ſed cum ſentiendi genera quinqꝫ ſint, cætera animalia duobus tantum, quæ modo dixi, uoluptatem ſibi acquirunt, cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidēs ita afficiuntur, quod enim uidet, aut olfacit, tantiſper gaudet quoad guſtus, tactusue fruiſcatur. Cumqꝫ genus idipſum concupiſcendi expleuit, illorum quoqꝫ ſuauitas deſijt, ut nobis ſalſamenti odor, cum indigemus, ſuauis eſt, ubi ſatiati, repletiqꝫ ſumus, amplius ſuauis non eſt. Roſæ autē odor ſemper ſuauis eſt.

τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum morbum eſſe comitialem

Quæ in Folio XCVIII.

ψυχροποιητικήν,	Frigus facientem

τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγός. ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα.

Ignis autem concretum reſoluit, & gelu conſtrictum, ut niuem ſol.

Διατί τὰ ἀπὸ χιόνος, καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.

Cur aquæ ex niue, glacieue liquatæ ſint uitioſæ? an quia, cum aqua quæuis gelu cōcreſcit, pars tenuiſſima diſflatur, & leuiſſima euaporatur. Indicium illud eſt, quod deliquata ſit minor, quam ante fuerit, quam cōcreſceret. Cum itaqꝫ quod ſalubrius eſt defuerit, deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.

Διατί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν. οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι. παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος. ὥστε ἐπιπολάζειν. τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν ὥστε ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν.

Quam ob cauſam erubeſcunt, quos puduit, pallent qui metuunt, cum iſtę affectiones ſimiles inter ſe ſint. An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu uerò perculſis contrahitur ad cor ita ut cæteris partibus deſiat.

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Pudor iuſtæ uituperationis eſt timor

ἀκύρως, ἢ κατὰ ἀντίφρασιν, Improprie, uel per oblocutionem

Quæ in Folio XCIX.

ἑνικῶς	Singulariter
ἀπαραμύθητον	Abſq; conſolatione
πληθυντικῶς,	Pluratiue
ἀνακρεόντεια	Anacreontia, & Anacreontis uerſus
ἐλεγεῖα,	Elegos, hoc eſt lugubria carmina
ἐρωτικά	Amatoria, dulcia, & uenuſta
τὸν ἄργυρον τορεύσας	Argentum tornans
ἥφαιστέ μοι ποίησον.	Fabrica Vulcane mihi
πανοπλίας μὲν οὐχὶ	Non hominem armatum,
τί γὰρ μάχαισι κἀμοί,	Quid.n. cum bellis mihi?
ποτήριον δὲ κοῖλον	Sed cauum poculum cude,
ὅσον δυνῇ βάθυνον	Quantum uales maxime,
καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ	Inq; eo neq; aſtra,
μήτε ἄστρα, μήτ' ἁμάξας.	Neq; plauſtra facias,
τί πλειάδων μέλλει μοι,	Nam quid cum pleiadibus,
τί δ' ἀστέρος βοωτέω	Quid cum boote mihi?
ποίησον ἀμπέλους μοι.	Vites fabrica quæſo intus,
καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ	Et racemos pariter,
καὶ χρυσέους πατοῦντας	Aureosq; pulchre calcantis
ὁ μοῦ καλῷ λυαίῳ	Comites lyæi
ἔρωτα καὶ βάθυλλον.	Amoremq; excude ſimul
ἀσωτία	Luxu, prodigalitate
ἀναφροδισίας	Inuenuſtatis

Quæ in Folio C.

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπιχείλεσιν ἔχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Sauia dans Agathoni animam ipſa in labra tenebam
Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμουσος	Inelegans
ἀπάθειαν	Tranquillitatem
πάθη	Paſſiones

Quæ in Folio CI.

ἄκλαυς. Minime plorans

Quæ in Folio CIII.

οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται.	Liberi patris artifices
προβλήματα ἐγκύκλια	Quæſtiones circulares

διατί οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν. ὅτι δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Cur genus id hominum quod dionyſiacas technitas, ideſt artifices bacchanales ap pellamus, improbos eſſe moribus magna ex parte conſueuerunt? An quia minime ſe ſe ſtudio ſapientiæ dedunt? eo ſcilicet quod in artibus neceſſarijs magnam partem ętatis ſuæ conſumunt uitam plurimum traducunt incōtinenter partim etiam cum inopia quod quidem utrunq; uitia & gignit, & auget.

ἐξωτερικά.	Extraria, uel extrinſeca
ἀκροαματικὰ	Auſcultatoria
ἀκροαματικὴν	Auſcultatoriam
ἐξωτερικὰς	Extrarias
δειλινὸν περίπατον	Pomeridianam ambulationem
ἑωθινόν.	Dilucularia
ἐξωτερικοὶ	Extrarij
ἀκροαματικοί.	Auſcultatorij
ἀκροαματικὰς	Auſcultatorias
ἀκροαματικοὺς	Auſcultatorios.

ἀλέξανδρος ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. οὐκ ὀρθῶς ἐπόιησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις. ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων. οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ δεδομένους. καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσιν. ἔρρωσο.

Alexander Ariſtoteli ſalutem. Haud recte feciſti, quod auſcultatorios libros edideris. In qua enim re a cæteris nos item præſtabimus, ſi diſciplinæ, in quibus eruditi ſumus, omnium omnino ſint communes? Equidem malim in rerum uſu optimarum, quam in facultatibus anteire. Vale.

Ariſtoteles Regi Alexandro Salutem.

Scripſiſti ad me de libris auſcultatorijs inter arcana illos condi putans oportere, ſed tu eos & eſſe editos, & minime editos ſcito, cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν.

Habeo curam ueſtrum, & conſulo rebus ueſtris

ὑμῶν	Veſtri

Quæ in Folio C IIII.

συμπάθειαν	Conſenſum

Quæ in Folio C V.

κηρίον,	Fauum
κέρας ἀμαλθείας.	Copiæ cornu
πινακίδιον.	Indicem
ἐγχειρίδιον.	Pugillarem, aut tabellam
διατριβάς.	Exercitationes, & ſtudia
περὶ ποικίλας ἱστορίας.	De uaria hiſtoria
βιβλιοθήκην	Librariam
ἐποπτειῶν.	Spectaculorum
συγγραφὴν.	Hiſtoriam

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google